

A photograph of a prison cell. In the foreground, there is a bed with a folded blanket. In the background, there is a window with vertical bars. The walls are light-colored and show some signs of wear.

EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

IV

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

La realizarea volumului au mai contribuit : Adrian BOAGIU, Horațiu GROZA

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc

Consiliul științific:

Vladimir Tismăneanu, președinte (University of Maryland, College Park, SUA)

Mihnea Berindei (Institut des Sciences Sociales du Politique/CNRS, Franța)

Maria Bucur (University of Indiana, SUA)

Dorin Dobrinu (Arhivele Naționale ale României)

Tom Gallagher (University of Bradford, Marea Britanie)

Paul Hollander (University of Massachusetts, SUA)

Anna Kaminsky (Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur, Germania)

Mark Kramer (Harvard University, SUA)

Nicolae Manolescu (Ambasador al României la UNESCO)

Bogdan Murgescu (Universitatea din București, România)

Andrzej Paczkowski (Collegium Civitas, Polonia)

Janos Rainer (1956 Institute, Budapesta, Ungaria)

Jacques Rupnik (Centre d'Études et des Recherches Internationales, Franța)

Levente Salat (Universitatea „Babeș-Bolyai”, România)

Lavinia Stan (St. Francis Xavier University, Canada)

Conducerea executivă:

Ioan Stanomir, președinte

Mihail Neamțu, director științific

www.iicmer.ro

© 2010 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37 ; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

INSTITUTUL DE INVESTIGARE A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC (București)

Experiențe carcerale în România comunistă / Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc ; vol. coord. de Cosmin Budeancă ; pref. de Lucia Hossu Longin ; [cuv. înainte: Cosmin Budeancă]. – Iași : Polirom, 2007-6 vol.

ISBN 978-973-46-0930-7

Vol. 4 / Cosmin Budeancă (coord.), Andrei Lascu, Alexandru Matei,... – 2010. – Index. – ISBN 978-973-46-1698-5

I. Budeancă, Cosmin (coord.)

II. Hossu Longin, Lucia (pref.)

III. Lascu, Andrei

IV. Matei, Alexandru

343.8(498)"1947/1964"(047.53)

Printed in ROMANIA

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

IV

**Andrei Lascu, Alexandru Matei, Alin Mureșan,
Constantin Petre, Adrian Sandu, Constantin Vasilescu**

Volum coordonat de Cosmin Budeancă

Cuprins

<i>Nota editorilor</i>	7
Alba	11
Simion Drăgoi	13
Traian Mitrofan	43
Pr. Teodor Stănescu	66
Botoșani	91
Gherasim Avieritei	93
Vasile Balanovici	103
Ion Maluș	119
Vasile Maluș	131
Caraș-Severin	145
Nicolae Ciurică	147
Maria Cristescu	169
Petru Duicu	175
Ion Udrea	193
Harghita	201
Buzás László	203
Nagy Benedek	208
Vorzsak Janos	221
Ialomița	229
Ion Ciubotă	231
Tudor Pascu	243
Gheorghe Răduță	249
Olt	257
Dumitru Florea	259
Ștefan Nicolescu	275
Ioan Paul Popescu	284

Suceava	307
Alexandru Jauca	309
Vasile Pânzariu	324
Virgil Totoescu	345
Teleorman	381
Tudorel Mareş	383
Constantin Ungureanu	398
Petre Vişan	411
<i>Fotografii</i>	425
<i>Anexe</i>	430
<i>Prezentarea autorilor</i>	449
<i>Index de persoane</i>	451
<i>Index de locuri</i>	458

Nota editorilor

În martie 2007, în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România a demarat proiectul „Experiențe carcerale în România comunistă”, care și-a propus realizarea de interviuri cu foști deținuți politici, publicarea unor volume de mărturii în care să fie prezentate abuzurile, torturile și tratamentele inumane aplicate „dușmanilor politici și de clasă” în perioada 1945-1989, constituirea unei arhive audio-video cu materiale ce pot fi utilizate în cadrul viitoarelor muzee pe care IICCR le va înființa, realizarea de studii și articole științifice, precum și materiale necesare în procesul didactic. La sfârșitul anului 2007 a fost finalizat primul volum din serie, în 2008 a văzut lumina tiparului al doilea volum, iar în 2009 al treilea volum. Cel de-al patrulea vine să completeze imaginea sistemului penitenciar comunist românesc, așa cum și-o amintesc cei care l-au cunoscut cel mai bine : foștii deținuți politici.

În cadrul proiectului al cărui rezultat este și volumul de față au fost realizate până în prezent peste 180 de interviuri, în toate județele țării și în București. Toate interviurile au avut la bază un ghid care a urmărit cele mai importante momente ale detenției și nu numai. Astfel, cei intervievați ne-au descris instaurarea comunismului, motivele și metodele arestării, derularea anchetelor și a procesului, eliberarea și reinsertia socioprofesională. Accentul a fost pus în special pe anii de detenție, rezultatul constând în informații interesante despre condițiile de viață din închisoare, alimentația, persecuțiile, condițiile de muncă, viața religioasă, cotidianul de detenție, descrieri de penitenciare, precum și portrete de gardieni și deținuți.

Deși, potrivit temei generale a proiectului, ar fi trebuit să ne axăm doar pe viața din detenție, în cele mai multe dintre cazuri relatările celor intervievați vizează și viața de după eliberare, intenția noastră fiind aceea de a arăta și modul în care foștii deținuți au reușit, sau nu, să se reintegreze din punct de vedere socioprofesional. De altfel, pentru majoritatea celor intervievați, eliberarea din temnițele comuniste a însemnat, în fapt, un „transfer” dintr-o închisoare mai mică într-o închisoare mai mare, reprezentată de România comunistă.

Elementul de noutate pe care îl propune proiectul de față este dat de faptul că marea majoritate a celor intervievați nu și-au mai prezentat niciodată experiențele de detenție (prin memorii, interviuri etc.).

Din punct de vedere tehnic, interviurile au fost realizate pe suport audio și video și se află în Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Cea mai mare parte dintre interviuri au fost deja transcrise până în acest moment, urmând ca în lunile următoare să se finalizeze acest demers. În ceea ce privește transcrierea interviurilor, trebuie să menționăm că acesta este un proces

complex, care implică inevitabil unele schimbări și interpretări, în special datorită faptului că scrierea și vorbirea au o serie de trăsături diferite. Astfel, tonalitatea, volumul și ritmul vorbirii au semnificații și conotații care nu pot fi reproduse grafic decât cu mare greutate. Deoarece în forma brută interviurile prezentau anumite inconveniente din perspectiva lecturării lor, datorită unor dezacorduri sau exprimări neclare, am operat la nivelul textelor și le-am editat, eliminând în special o parte a întrebărilor și intervențiilor interviuatorilor, în așa fel încât mărturiile să nu sufere modificări de fond, ci doar de formă. În ceea ce privește semnele de punctuație, precum și anumite cuvinte sau propoziții care au fost adăugate sau eliminate, nu s-a folosit sistemul trecerii lor între paranteze drepte pentru a nu crea dificultăți cititorului. Pauzele în vorbire sunt reprezentate de trei puncte (...), iar anumite stări de spirit care se regăsesc pe înregistrări sunt prezentate în paranteză, de exemplu : (plânge), (râde).

La începutul interviurilor am încercat să sintetizăm o prezentare a martorului, motivul arestării, principalele date referitoare la detenție și locurile în care a executat pedeapsa, folosind termenul „închisoare” inclusiv pentru a desemna lagărele și coloniile de muncă.

Este de remarcat și de explicat faptul că interviurile au dimensiuni diferite și relatările diferă ca profunzime. Acest lucru se datorează mai multor factori : starea de sănătate a martorilor, cei mai mulți aflați la vârste înaintate, problemele de memorie și, nu în ultimul rând, o formă de autoprotejare, prin refuzul de a rememora anumite momente traumatizante. Pornind de la aceste realități, am încercat să obținem cât mai multe informații, însă fără a-l pune pe cel interviuat într-o situație neplăcută.

Dacă unii dintre cei intervievați își amintesc în detaliu anumite momente, date, persoane și întâmplări și pot povesti amănunțit despre condițiile de detenție, alții oferă doar informații fragmentare. Din acest motiv am decis să adnotăm interviurile și să oferim informații care să clarifice relatările celor intervievați. Astfel, am trecut în note de subsol diverse informații utile, cum ar fi : județele de care aparțin anumite localități (în funcție de situația administrativă actuală) ; date suplimentare despre persoanele menționate în interviuri (cu referiri la data arestării, condamnarea, închisorile în care au executat detenția, data eliberării) ; corecții atunci când unele informații oferite de cei intervievați nu corespund adevărului istoric ; detalierea unor evenimente sau întâmplări prezentate schematic de martor, dar care am considerat că sunt importante.

Informațiile folosite la adnotările interviurilor provin din câteva lucrări de tip dicționar, dar și din alte lucrări de istorie, însă în cea mai mare parte a lor au fost extrase din fișele matricole penale ale foștilor deținuți politici, aflate în Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor de la Jilava, fișe care pot fi consultate și pe site-ul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (www.crimelecomunismului.ro). Din păcate, există și persoane menționate în interviuri pentru care nu am găsit informații suplimentare și, de asemenea, am considerat inoportună adnotarea unor nume foarte cunoscute.

Volumul de față, al patrulea din serie, conține un număr de 26 de interviuri, realizate în următoarele județe : Alba, Botoșani, Caraș-Severin, Harghita, Ialomița, Olt, Suceava și Teleorman. În alegerea martorilor am încercat să avem o acoperire cât mai mare, atât din punctul de vedere al etniei, genului, studiilor, cât și al apartenenței politice înainte de arestare. Desigur că în fiecare județ au rămas numeroși foști deținuți politici care nu au fost intervievați, dar suntem convinși că astfel de demersuri vor avea ecou și alte experiențe carcerale vor ieși la lumină în anii ce vor urma.

În identificarea posibililor martori am beneficiat de sprijin din partea Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și a Federației Române a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști, cărora le mulțumim și pe această cale.

În egală măsură dorim să mulțumim tuturor celor care au înțeles demersul nostru și au făcut eforturi deosebite pentru a rememora unele momente tragice din trecutul lor. Le suntem recunoscători cu atât mai mult cu cât realizăm dificultățile majore prin care au trecut atunci când și-au amintit de traumele îndurate în trecut. Avem însă convingerea că toți au înțeles că au fost parte a unui experiment diabolic, iar conștiința a fost cea care nu le-a permis să țină ascunse unele amintiri personale, care sunt în fapt fărâme de istorie, părți minuscule ale unei istorii naționale abrutizate. În ultimă instanță, este și o datorie morală a celor care au supraviețuit de a povesti ce s-a întâmplat, o datorie față de aceia dintre ei care nu au mai scăpat din iadul închisorilor comuniste sau care nu mai sunt în viață acum.

Alba

Simion Drăgoi

S-a născut la 3 aprilie 1931 în Ohaba, județul Alba. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceul teoretic. Profesia : muncitor. A fost arestat la 12 februarie 1953 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Ministerul de Interne, Jilava, Pitești, Cavnic, Satu Mare, Aiud, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 9 februarie 1961 și a primit 12 luni domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan. La data interviului locuia în Alba Iulia. Interviu realizat de Andrei Lascu la 17 iulie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Vasilescu. Editarea – Alin Mureșan. Interviu se află în Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (în continuare, AIO-IICCMER), având cotele 182, 183, 184.

Spuneți-mi, pentru început, unde ați făcut primele studii ?

Școala primară am făcut-o în comuna natală și după aceea, în 1942, m-au dus părinții la liceu în Blaj. Acolo am rămas până la reforma învățământului din 1948, când Liceul Teoretic „Sfântul Vasile” s-a desființat și a fost unificat cu Liceul de fete, devenind astfel liceu mixt. A funcționat un an de zile așa și pe urmă s-a desființat de tot. Și în ultimul an, deci pentru clasa a XII-a sau a VIII-a de liceu, după cum era pe vechiul sistem, am venit aici [la Alba Iulia – n.n.], unde am și terminat liceu’.

La Blaj era o educație și un sentiment național poate puțin mai dezvoltat decât în altă parte. În plus, tata, deși țaran, era un român bun, ca să zic așa, și în sufletul meu și în mintea mea a intrat acest sentiment de anticomunist, pentru că după alegerile din 1946 am simțit ce e comunismul, ce e naționalismul, și în sufletul meu s-a trezit acest sentiment. Venind aici la Alba Iulia, la Liceul Teoretic, împreună cu mine au mai fost câțiva colegi de la Blaj... că ceilalți s-au dus prin alte părți. Așa am cunoscut pe cei de aici, de la fostul Liceu „Mihai Viteazul”. Ne-am văzut, a fost ceva sufletește care ne-a apropiat, deși nu cunoșteam pe nimenea din ceilalți, și am început să ne filăm și să simțim parcă ceva, o admirație. Mai discutam câte ceva și ne-am dat seama cine era cu UTM-ul, cum era atunci, și cine era împotriva UTM-ului...

Ați organizat un grup ?

Da, după asta, că atunci s-a făcut primiriile în masă a elevilor din UAER¹ în UTM. La o ședință care s-a făcut, mie și la încă mai mulți ne-a’ spus că nu corespundem cerințelor unui fiu de clasă muncitoare. De unde știau ei, nu știu. E adevărat că tata,

---

1. Uniunea Asociațiilor de Elevi din România.

Mihăilă Drăgoi, atunci era fugar... Atunci a' început cu întovărașirile și cu grâul să-l ducă la arie, și dumnealui refuzase și a făcut propagandă în comună ca să nu meargă oamenii cu grâul la arie. La noi era obiceiul să-l ducă fiecare acasă și se aducea mașina de treierat acolo...

Dumnealui a fost singur sau mai erau și alți consăteni ?

Au mai fost și alții care tot la fel au făcut. A' vrut apoi să-l aresteze... A' mai avut câteva tentative și înainte, l-a' luat, i-a' dat drumu', l-a' luat, iar i-a' dat drumu', și în august '49 au venit din nou de la Securitate să-l aresteze. Cineva ne-a spus că a venit Securitatea, că tata era la câmp în hotar... Și n-a mai venit acasă, a rămas la o rudă în marginea comunei, să vadă ce o să se întâmple, dacă se liniștesc lucrurile, dacă-l mai caută, însă nu s-au oprit. Veneau ziua, veneau noaptea, intrau pe poartă să ne întrebe dacă e acasă... Veneau și prin grădină uneori și atunci tata s-a hotărât să plece. Pentru mine asta a fost o motivație în plus.

Să revin acuma la liceu. Nu știu dacă ei au cunoscut că într-adevăr nu corespund cerințelor unui fiu de clasa muncitoare, dar în felu' ăsta a' început să se aleagă cele două părți. După aceea a venit 7 noiembrie, mare sărbătoare², când ne ducea' la defilare. De aici de la liceu unde eram adunați, când am plecat, ne-a' separat din nou pe toți și a' spus : „Cei care nu sunt în UTM, faceți un grup aparte”. Și am mers așa, aparte, până la locu' unde se făcea defilarea. De acolo însă noi am plecat și ne-am dus în parcul din oraș, vizavi de fostul hotel „Dacia”, unde chiar atunci un grup dintre noi am pus bazele unei organizații.

Aveați vreo culoare politică ?

Nu, nu, nu. A fost fără influența vreunui partid. Au fost numai sentimentele noastre de tineri. Nu era nimeni cu frății de cruce, cu simpatizanți legionari...

Și care era scopul acestei organizații ?

Ne-am adunat acolo în parc, am discutat și am zis să încercăm să facem ceva. Acest ceva ce era ? Întâi să cunoaștem colegii, să vedem care sunt comuniști sau UTC-iști și să încercăm să ducem așa o luptă, să zic, de convingere, în funcție de ceea ce auzeam pe la posturile de radio străine împotriva comunismului. Asta a fost prima fază, iar ca perspectivă de viitor, în eventualitatea că va fi un război ori se va întâmpla ceva împotriva rușilor, să acționăm, că între timp, fiecare trebuia să găsească, să cunoască și numai el să știe membri noi. Acuma, cum să întâmpla ? Nu era obligațiune, dar așa se cerea, să cunosc pe alții și să discut, să văd cum este. Când era momentul potrivit, atunci puteam să le spun de organizație, însă ei nu cunoșteau pe nimeni de la mine în sus. Și ei, la rândul lor, dacă găseau pe cineva, tot la fel, doar pe ei îi știa, așa încât nu s-au cunoscut toți, unii pe ceilalți. Pot să spun chiar că la arestare am fost numai cei care am fost în mănunchiu' de atunci și câțiva care au fost mai apropiați.

Câți erați în grupul acesta ?

Deci am fost un număr mai restrâns. 19 sau 20 am fost noi.

Și s-a mai mărit apoi grupul ?

Nu, ăștia am ajuns la proces, am fost judecați și condamnați. Pentru că, terminând liceul în 1950, ne-am împrăștiat, că doar vreo câțiva erau din Alba. Fiecare s-a dus de

unde era și pe urmă cei care puteau mergeau la facultate. Rămânea la alegerea fiecăruia să continue să recruteze sau să facă ce vrea, pentru că deja ne despărțisem de mănunchiu' central.

S-a dat o libertate, fiecare să hotărască singur, pentru că noi discutaserăm înainte și știam că s-ar putea să urmeze arestare și pușcărie și a consimțit fiecare. Unii poate că erau mai slabi și, auzind de pușcărie, chiar se temea' și nu mai accepta' să facă parte din organizație. Și atunci s-a dat această libertate. În perioada aceasta la Liceu' Comercial a mai luat ființă o organizație și, culmea, câțiva dintre cei care erau cu noi, au făcut parte și din organizația asta. Și-n 1952 au început primele arestări...

Cum ați fost descoperiți ?

Nu știu. Acuma, dacă n-aș fi avut vârsta pe care o am, m-aș fi dus la București să văd dacă găsesc acolo, în dosaru' mare al organizației. Poate că acolo s-ar găsi ceva, da', acuma nu mai am curaju' să mă mai duc. Au început primele arestări și au fost luați și din cei de la Liceul Comercial, și de la noi, de la Liceul Teoretic. Au fost duși la Securitate la Deva, că acolo era regiunea. În ianuarie '53 au început arestările la ceilalți, lotu' II, unde eram cei mai mulți de la Liceu' Teoretic. Și tot la Deva la Securitate au fost duși. Și prin martie, dacă nu mă înșel, a fost procesu' primului lot.

Unde a avut loc procesul, la Deva ?

S-a judecat aici, la Alba Iulia și a fost proces public.

Dumneavoastră unde erați când ați fost arestat ?

Eu eram student la București. A' venit noaptea cinci persoane, au intrat în cameră și mi-au cerut să dau, dacă am, fotografii. Le-am spus că nu am. Și norocu' meu a fost că nu s-au uitat unde erau fotografiile cu câțiva din colegi. A fost, așa, o întâmplare. M-au luat, m-au legat cu fularu' la ochi și am coborât până la mașină. Eram curios să văd dacă îmi dau seama, dacă o să simt unde mă duceau. Și m-a' dus la Ministerul de Interne. Acolo mi-a' luat toate bagajele – că mi-a' spus să-mi iau un minimum necesar – mi-a' făcut percheziția, mi-o' luat șireturile de la bocanci, cureaua, și m-a' așezat pe o bancă într-o cameră, cu fularu' la ochi. Nu se putea vedea nimic. Înainte să mă ducă în acea cameră, mi-a spus cineva: „Nu vorbești nimic. Dacă ai nevoie de ceva, ridici două degete în sus, va veni cineva cu urechea și vei vorbi în șoaptă, cât se poate de încet”.

Am stat așa acolo. O fost noaptea aceea, o fost ziua următoare... Pe mine m-a' arestat joi noaptea. Și am stat la Ministerul de Interne până sâmbătă. Stând acolo în camera aceea, simțeam că sunt mulți, da' nu se putea vorbi nimica... Când vroiam la WC ridicam mâna, da' tot legat mă ducea și mă aducea înapoi. Pierdusem noțiunea timpului, nu mai știam dacă e zi, dacă e noapte, pentru că mâncare am primit o singură dată: un castron cu varză și o bucată de pâine, nu tare, ci foarte tare.

Și tot timpu' am fost legat la ochi. Eu contractasem o paralizie facială înainte de arestare și sâmbătă am mai ridicat mâna de câteva ori și am zis că eu sunt bolnav, să mă ducă la cameră, că nu dormisem, nu mâncasem... Și a' acceptat în final să mă ducă la cameră. M-a luat cineva de acolo, a coborât niște scări cu mine, mi-a spus de câteva ori să aplec capu', de câteva ori mi-a spus să fac pasu' mare și am ajuns în dreptu' unei uși. Mi-a dat bocancii jos și a' vrut să dea jos și plachurile de la bocanci. În momentu' acela s-a auzit un săsăit și un alt securist a venit, i-a spus ceva, n-am înțeles eu ce, m-a luat de mână și m-a întors înapoi. Și tot la fel: „Pasu' mare. Apleacă-ți capu'!”. Și m-a adus și m-a băgat în camera de gardă, unde era un ofițer și mai era unu sau doi îmbrăcați tot

în uniformă. Acolo, între cei care erau, probabil, de ai casei, mai erau încă doi plutonieri de Securitate și, la identificare, când m-a' întrebat cum mă cheamă, cine sunt, de unde sunt, unu' din cei doi a zis : „Ăsta e ! ”.

Mi-a spus să-mi fac bagaju', da' bagaju' meu era la ei și atuncea mi-a întins geanta în care aveam un rând de schimb, cu prosopu', săpunu', m-a mai percheziționat superficial, m-a legat strâns la ochi cu fularu', m-a luat de mână și m-a scos. M-a urcat într-o mașină, nu mi-a spus nimica, și am ajuns în Gara de Nord, la Miliția gării. M-a băgat înăuntru și securistu' i-a spus milițianului să mă bage într-o o cameră din spate, cu geamurile către stradă, în care aveau depozitu' de lemn și de cărbuni. Acolo era un frig... Era în 12-13 februarie. Mi-am dat seama că plec de la București, da' nu știam unde. Și, spre norocu' meu, milițianu' a zis : „Nu, io nu răspund dacă îl lăsați aci”. Și atunci m-au luat și am stat cu ei în camera Miliției gării.

Unu' din cei doi securiști s-a dus să vadă de tren și după aceea a venit, mi-a pus cătușele pe mâini, și m-a luat unu' în stânga, unu' în dreapta și : „Hai ! ”. Bocancii erau tot fără șireturi și am ajuns la o garnitură de tren. Ne-am urcat, dar habar nu aveam unde merg. După ce am intrat în tren, care era destul de aglomerat, lumea a văzut că ceva nu e în regulă, că e un securist în față, io la mijloc, alt securist în spate, și lumea a început să se miște, să nu mai stea acolo. Ne-am oprit în fața unui compartiment și unu' din securiști tot deschidea ușa și se uita înăuntru... și oamenii au plecat din compartiment. Mi-am dat seama că nu vin către Alba Iulia, că era un traseu pe care nu îl cunoșteam. Dar dimineața, când am ajuns în gara Simeria, mi-am dat seama că nu am venit pe traseu' obișnuit... Acolo mă aștepta din nou o mașină cu un ofițer de Securitate, care m-a luat și m-a dus la Securitate la Deva.

V-au dus acolo pentru anchetă ?

Da. M-a întrebat ce colegi am avut la liceu și când am terminat liceu'. Ei, acum io mi-am dat seama de ce îmi pune întrebarea asta și din colegii pe care îi cunoșteam – de unii din ei știam că sunt arestați – eu n-am spus niciun nume, am spus de cei care a' fost activi la UTM. Și după aceea, am mai stat puțin, mi-a mai pus câteva întrebări și i-a spus gardianului să mă ia și m-a dus la subsol.

V-au bătut cât timp v-au anchetat ?

Nu. Eu pot să spun că nu m-a' bătut, pentru că am avut noroc. În locu' meu a fost arestat un alt coleg de clasă, tot Drăgoi îl chema, da' Teodor. Și l-a arestat pe ăsta în locu' meu și l-a' bătut pe ăsta. Și ăsta nu știa nimic, săracu'...

Adică a fost o confuzie de nume.

Confuzie de nume. Eram în aceeași clasă, că erau trei clase paralele. Și l-a' arestat pe ăsta și l-a' bătut pe el. Mi-a povestit după vreo 17 ani, când ne-am întâlnit, mi-a spus ce bătaie a luat... În celula în care m-a băgat erau patru paturi, două paturi suprapuse, doi oameni mai în vârstă și unu' mai tânăr.

Asta era la Securitate în Deva ?

În Deva, da. Era duminică dimineața, încă nu era ziuă, era un fel de semiîntuneric și în celulă era un bec pus deasupra la ușe, ca să nu poți să umbli la el, care lumina înăuntru. Eu nu prea cunoșteam obiceiurile... Uitându-mă în stânga, în dreapta, văzând eu ce e acolo, până să spun io cum mă cheamă, cel mai tânăr din celulă m-a întrebat : „Cum te cheamă?”. I-am spus : „Drăgoi”. Zice : „Aaa, pe tine te așteptam și mai trebuie să vină încă unu'”. Acel „unu'” a fost arestat în urmă, fusese colegu' meu de

bancă, aveam aceeași gazdă. Să numea Oprean Ion³, dar am mai avut încă trei colegi tot Oprean, din care unu' tot Oprean Ion. Și l-a' arestat pe ăsta, care era și el student la București, l-a' adus la Deva, da' ce-o fi făcut cu el nu știu, că nu l-am întâlnit niciodată. Nici la întrunirile de la liceu n-a venit. Destul că l-a ținut pe ăsta o săptămână și între timp l-a găsit pe adevăratul Oprean Ion. Se mai comunica așa, în mod primitiv, prin perete, și auzeam ușile, se cunoștea dacă e intrarea normală sau întră cineva... Și am aflat că l-a adus și pe el după vreo săptămână. Deci eram cu acest băiat pe care atunci l-am cunoscut, Puiu Dragomir⁴, cu doi ani mai mic decât mine, și-mi spune : „Să știi că se știe tot ! Nu are rost să ascunzi ceva”.

Alături, la celula numărul 2, era unu' din colegii mei⁵, care era oarecum mai în vârfu' organizației, era mai activ. Și, într-un moment de neatenție al gardienilor, când se făcea ieșirea de ne ducea la WC, s-a ridicat pe pat cu gura la geamul acela și mi-a spus : „Simioane, să recunoști ceea ce știi, pentru că absolut tot se știe. Dacă nu recunoști, să știi că ai să primești bătaie, te vor bate. Nu are niciun rost, tu ești penultimul arestat și să recunoști”. Am auzit că ultimul a venit el. Atunci așa am și procedat, n-am mai tăgăduit prea mult. Unele lucruri m-am făcut eu că nu le știu, că nu-mi aduc aminte... M-au luat puțin mai tare, da' de bătut nu m-au bătut. M-a' mai confruntat cu unul sau cu altul și auzind pe celălalt cu care mă confrunta că spunea ceea ce io încă nu recunoscusem, ziceam : „Păi am uitat, nu mi-am adus aminte, dar dacă el spune treaba asta, probabil că așa este”. Așa a trecut vremea și după câteva luni, după ce se terminase ancheta, m-a dus la penitenciar.

Tot în Deva ?

Tot în Deva, da, da. Și-n 9 iulie '53 ne-a fixat procesul. La proces tribunalul' era Tribunalul' Militar de la Brașov în deplasare. Ăla ni l-a dat să ne judece. Dar în perioada din 8 iunie până-n 9 iulie când am avut procesul, anchetatorul', securistu', mai venea din când în când prin cameră... Acum nu ne mai ținea' izolați, eram câte doi-trei în aceeași cameră, pentru că de la Securitate trebuia să elibereze, să facă locuri, și la penitenciar erau camere mari, da' erau mai mulți într-o cameră și atunci n-avea' unde să ne pună pe toți separați. Oricum eram 19 inși. Și așa am ajuns cu un alt coleg. Anchetatorul' venea și ne vorbea frumos și ne întreba ce facem, cum ne simțim... Ne spunea să vorbim frumos la proces, ne mai întindea câte o țigară... Ba de vreo două ori a venit și ne-a adus

-
3. Probabil Ioan Opreanu, născut la 20 ianuarie 1928 în Brașov. A fost arestat la 20 februarie 1953 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Jilava, Pitești, Baia Sprie și Gherla. A fost eliberat la 18 februarie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  4. Lucian „Puiu” Dragomir, născut la 26 iunie 1933 în Săliștea, Sibiu. A fost arestat la 8 ianuarie 1953 și condamnat la 6 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Pitești, Cavnic, Baia Sprie, Gherla și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 ianuarie 1962. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. F, G*, Mașina de scris, București, 2002, p. 210 ; fișele matricole penale din AANP.
  5. Remus/Romulus Munteanu, născut la 21 octombrie 1930 în Sebeș, Alba. A fost arestat la 4 ianuarie 1953 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Jilava, Pitești, Caransebeș, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

niște carne de porc prăjită într-o gamelă și a zis ca să ne întremăm puțin, să fim mai arătoși la proces. Eram destul de amărâți, că mâncarea era așa cum era, și starea noastră sufletească...

Cum s-a desfășurat procesul ?

În ziua procesului ne-am dus acolo, iar parte din noi atunci ne-am cunoscut. A' venit, nu știu, vreo doi-trei avocați, că ne-au pus avocați din oficiu. Ne-a întrebat cum ne cheamă, care suntem, a zis că e avocatul nostru din oficiu și că o să ne ia apărarea și dacă avem ceva de spus, să-i spunem. Nu aveam ce să-i spunem, nu-l cunoșteam... Și stând acolo, în prezența gardianului, ce puteai să-i spui ? Și asta a mers așa, în câteva minute, cu fiecare. Ne-a mai întrebat dacă recunoaștem că am fost în organizație, dacă ne pare rău, dacă am făcut nu știu ce... Vă dați seama că noi la vremea aceea nici nu știam cum e, că nu mai fusese nici unu' prin procese.

Și avocatul v-a apărât ?

Ne-a spus că e avocat din oficiu, că ne apără, da' în realitate la proces nu s-a întâmplat așa. Ne-a acuzat procuroru', ne-a' acuzat și avocații din oficiu. Unu' din colegi era originar din Sibiu, tatăl lui era medic, mai avea relații, rude, și pe lângă cel din oficiu, a angajat un avocat. Și a fost singuru' avocat care pe el l-a apărât într-adevăr, dar a făcut referire generală și la ceilalți, dar pe el l-a apărât în mod separat și în mod special. Restu', toți ne-au acuzat ! La proces, când a venit după fiecare, ne-a' pus întrebările care li se păreau lor că trebuiesc puse, printre altele dacă recunoști, dacă-ți pare rău de ceea ce ai făcut, dacă te căiești...

Și ce se răspundea la aceste întrebări ?

Se răspundea că „nu îmi pare rău”. Ne-a' acuzat de niște fapte care nu ne aparțineau, nu le cunoșteam și atunci ne-am revoltat. Vreo doi dintre colegii noștri care erau într-un fel șefi au discutat în contradictoriu cu completu' de judecată, n-a' recunoscut și s-a făcut un fel de agitație în sală...

Era un proces public sau cu ușile închise ?

Era proces public. Sala era arhiplină : unii care ne cunoșteau, alții care au venit de curioși. Am văzut, totuși, câteva persoane care ne cunoșteau și am bănuțit că au venit să ne vadă. Da', făcându-se zarva asta, în urma contradicțiilor, judecătoru' a stopat discuțiile, procuroru' s-a supărat tare și ne-a scos din sală și ne-a dus sub escortă din nou la penitenciar. Și a două zi a venit la penitenciar să ne citească sentința.

Sentința s-a anunțat în lipsa dumneavoastră ?

În sală, probabil că așa se întâmpla. Pe noi ne-a' scos pe toți în curtea penitenciarului și ne-a' spus la fiecare ce condamnare avem. Parcă am fi fost înțeleși – cei mai mulți dintre noi au zămbit și au spus : „Eu nu fac condamnarea asta. Eu nu execut pedeapsa asta”. Și ei mai întreba : „Da' cine ?”. Și noi răspundeam : „Dumneavoastră, noi nu !”. Pe ei i-a înfuriat situația aceea de la proces, așa încât condamnările la cei doi mai mari au fost de câte 20 de ani. Eu am primit inițial 8 și cu 8 am rămas, pentru că ne-a' întrebat dacă vrem să facem recurs și noi toți am spus că nu vrem. A' făcut ei, totuși, recursu' din oficiu și la cei cu condamnările de 20 de ani le-a redus la 12 ani, iar un altul care a avut 18 ani condamnare, i-a redus-o la 10 ani. Judecătoru' fiind din Brașov, întâmplarea a fost să se cunoască cu o rudă a unuia dintre noi și i-a povestit că lotul de tineri de la Alba Iulia a fost foarte dârș la proces. Și a vorbit, așa, oarecum independent de poziția

pe care o avea el, datorită faptului că se cunoștea cu familia respectivă. La recurs, însă, așa cum v-am spus, s-au redus pedepsele. Am aflat că pedepsele inițiale au fost fixate de Securitate ca să ne intimideze...

Ce s-a întâmplat după pronunțarea sentinței ?

Credeam că ne va duce din Deva, că nu vom rămâne acolo. Am dormit câteva nopți toți într-o cameră mare care avea numai saltelele pe jos. Aveam multe de povestit fiecare, că eram foarte buni prieteni. Într-o noapte am auzit zăvoarele la ușă. Au venit o mulțime de gardieni, ne-a' făcut o percheziție zdravănă, ne-a' dezbrăcat, ne-a' scos afară în curte și de aici ne-a' dus la gară în Deva. Eram încadrați, escortați de milițieni cu puștile și duși la gară în vagonu' dubă venit acolo : nu știam unde plecam. Am ajuns în Petroșani. Ne întrebam de ce în Petroșani și unde se merge. N-am putut să înțelegem nimic... Am venit din nou în Simeria. Mai târziu am aflat că ei au mai luat pe cineva de la Petroșani și am venit înapoi ca după aceea să ne continuăm drumul. Nu știam unde mergem, bănuiam că mergem la Jilava, da' nu știam. Și în trei zile, seara, am ajuns în Jilava.

Acolo ne-a' luat în primire gardienii, cu înjurături, și ne-a' băgat într-o cameră... o țin minte toată viața, numărul 12. O cameră boltită, cu o fereastră de... poate 30 pe 30, da' nu avea nici atât... Eram niște priciuri pe jos, niște scânduri puse la 25-30 de centimetri de pământ. Țsta era mobilieru' camerei și așa ne-am culcat acolo în prima noapte. Dimineața am văzut cum pe pereți se scurgea apa și jos era un fel de flească, cum să spune pe la noi... În prima seară nu remarcasem...

Era camera de primire, de oaspeți... (râde - n.n.) da' nu era sub pământ, era ca și celelalte camere. Nu știu, n-am înțeles și nici acum nu înțeleg de ce era așa construcția... E adevărat că orientarea era altfel decât la celelalte, da' oricum făcea parte din construcțiile fortului... Și am rămas acolo mai bine de o săptămână. Bagajele noastre erau la noi, dar hainele începuseră deja să se umezească, să mucegăiască, mirosea'. Ne scotea' afară zece minute o dată la două-trei zile și, fiind luna iulie, era cald, frumos, bine și se mai uscau puțin... La un moment dat ne-a' dat o mătură de nuielă și mai măturam, mai scoteam apa aceea cu fărâșu' și cu o găleată. După prima noapte ne-au dat câteva bucăți de rogojină ruptă să le punem pe prici și niște pături foarte vechi, rămase, probabil, de la cavalerie din timpu' războiului, că nu era nici una întreagă. Era o bucată pentru patru inși, da' eram mulțumiți că eram toți împreună și a fost, poate, un lot de invidiat, așa o solidaritate a fost între noi. După vreo săptămână sau chiar mai bine, ne-a' dus într-o altă cameră, camera 53. Era o cameră mare, orientată altfel. Eu cred că acolo erau vreo 150 de persoane, așezate pe priciuri suprapuse. Noi n-am mai avut loc la priciuri și ne-am culcat sub prici. Acolo mai era răcoare, pentru că era foarte cald în'untru... Am uitat să vă spun : din cauza numărului foarte mare de persoane și pentru că bătea soarele tot timpu', acolo era atât de cald încât nimeni nu putea să stea decât în chiloți.

Exista vreo fereastră deschisă ?

Era o ușă cu grilaj de fier deschisă și pe aicea intra aeru'. Era greu... Nu vreau nici să exagerez, dar era foarte neplăcut să stai sub prici să dormi, pentru că nu aveam aer. Cel puțin eu nu m-am simțit deloc bine.

Cam ce distanță era între prici și sol ?

40 de centimetri. Deci abia intram... Aveam o bucată de rogojină care era pă jos. Pătură nu-ți mai trebuia, că era cald. Într-o seară, după ce s-a făcut închiderea și era

întineric bine, a venit gardianul, a descuiat ușa, ne-a citit după dosare și ne-a dus undeva în afară. Da' eram foarte mulți... Io cred că eram vreo 200. Fiecare trebuia să stea pe bagaju' lui în mod ordonat, dar aveam și noi, grupu' nostru, interesu' să fim unu' lângă celălalt, cu toate că trebuia să nu vorbești nimic. Și am stat o juma' de oră, o oră, poate mai mult... Nimeni nu bănuia și nu știa nimic. La un moment dat a venit un ofițer, ne-a spus să ne luăm bagajele și ne-a dus în altă cameră mai aerisită, mai răcoroasă. Eram mai puțini aicea... Cam în mijlocul camerei era un canal prin care trecea apă, iar deasupra lui era pusă o bucată de tablă. După câteva săptămâni a venit din nou și ne-a scos afară, tot la fel, cu bagajele, gata de plecare. Acum am aflat că prima dată eram pregătiți să ne ducă la Canal și Canalul s-a închis⁶. Atunci au primit vestea închiderii Canalului, când eram noi afară. Unde mergem acum, nu știam. Pe traseu cineva din dubă a recunoscut pe unde mergem și a zis: „Cred că mergem la Pitești...”. Nu v-am spus, da' probabil că știți dumneavoastră că prin geamurile de la vagonul-dubă nu puteai să vezi afară. Și am ajuns la Pitești. Acolo ne-a' ținut câteva ore într-o curte. Eram liberi, ca să zic așa, ne uitam, ne vedeam, ne cunoșteam, ne întrebam, până când ne-au repartizat pe camere. Abia aicea am aflat că la Pitești fusese „reeducare” și ce chinuri, bătaii și necazuri au fost acolo. Când am aflat a început să ne cuprindă o oarecare emoție și frică să nu se întâmple tot la fel. Nu s-a întâmplat așa și la sfârșitul lui august 1953, într-o zi, vine din nou cu dosarele la ușe și zice: „Care-și aude numele, iese afară!”. Și am ieșit cu bagajele afară. Ne-am dat seama că plecăm de acolo...

Deci n-ați stat prea mult la Pitești.

N-am stat mult, nu, am stat puțin. Și s-a format un lot de vreo sută și ceva de persoane. Ne-au urcat în vagonul-dubă și am mers două zile și două nopți. Una din nopțile cele mai grele pe care le-am avut a fost acum, la sfârșit de august, 29 sau 30 august... Am ajuns în gară la Teiuș. Era o căldură ziua, că tot vagonul acela s-a încins și noi, cum eram mulți în'untru, nu mai puteam nici respira...

V-au dat apă pe drum ?

Da. Ne-a' dat și de mâncare, câte o bucată de pâine și câte o bucată de slănină sărată... Și apa ne-o dădea gardianul pe geam când voia el... Ne dădea cu cana, da' vă dați seama că la 80, câți eram acolo, nu ajungea... Slăcina fiind sărată, noi fiind înfometaji... Și-n noaptea aceea am stat cu vagonu' nemișcat în gara din Teiuș. La un moment dat s-a înnoțat, dar n-a fost nor de ploaie și nu mai circula aeru' deloc... Din cauza transpirației care curgea pe pereții dubei, vopseaua s-a desfăcut... Atunci am avut senzația de nebulie, nu altceva... Nu mai aveam aer! Sete ne era, la câțiva ni s-a făcut, într-adevăr, rău, da' nu a venit nimeni, decât a dat apă la cineva să-l stropească... Putea să moară cineva acolo, că nimeni nu-i făcea nimica...

A doua zi am plecat din Teiuș și unu' dintre noi care fusese la mină și a zărit ceva pe geamurile de la vagon a recunoscut ceva și a zis: „Domnilor, mergem la mină. Nu știu unde, dar la mină mergem”. Am ajuns seara în gară la Baia Mare. A' tras vagonu' undeva mai departe de gară și ne-a' dat jos. Când ne-a' dat jos, ne-a' ținut acolo grămadă și ne-a' ținut un discurs scurt: să ne urcăm în camion și să nu scoatem un cuvânt. Erau

---

6. Prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 2404/17 iulie 1953 se decreta închiderea șantierelor Canalului. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Polirom, Iași, 2008, p. 210.

camioane militare, cu prelată și două sau trei rânduri de bănci pe care noi trebuia să le încălecam, să stăm unul în spatele celuilalt. Ca să ne convingă că nu trebuie să vorbim, în momentul în care ne urcam în camion, care se mișca mai încet primea o lovitură fie în fund, fie cu pumnul, iar de înjurături n-a scăpat nimeni. Au pornit camioanele... Era noapte, noi nu vedeam decât în față... în spate erau gardienii și n-aveai voie să întorci capu', că era riscant să vezi unde mergi, mai ales că nici nu se vedea, fiind noapte. Auzeam râu' Căvnic curgând, făcea zgomot... M-am gândit la un moment dat că suntem la graniță și ne duce în Rusia, da' n-a fost așa. Când am ajuns și ne-am dat jos, eram în fața unei porți și de jur-împrejur erau posturi puternic luminate, cu santinele, soldați de Securitate înarmați și un țarc mare : era colonia Căvnic.

Acolo erau numai barăci. Ne-a' băgat pe toți într-o cameră până dimineața și a fost bine. A moșăit acolo fiecare pe bagaju' lui. Am lăsat geamu' deschis, aveam aer și am acceptat situația, că a fost mai bună decât altele. Dimineața, prin colonie, au început să circule deținuții. Primii au fost bucătarii și așa se întâmplă probabil peste tot, unu' tot vede pe cineva cunoscut și simte ceva. Unu' a văzut un bucătar și i-a confirmat că suntem la mină la Căvnic. În ziua aceea, mai târziu, ne-a' luat din camera aceea, ne-a' luat bagajele, le-a' depus la magazie, ne-a' dat zeghea la fiecare și în ziua următoare ne-a' pus să lucrăm la două barăci care erau în construcție. Câteva zile, până când s-a' terminat barăcile, am lucrat acolo...

Cum arătau barăcile respective ?

Aveam pereții, acoperișu' și dușumeaua din lemn și aveam niște spălătoare mari, plus un WC turcesc. Față de ce a fost până aici, era bine. Baraca avea intrarea pe latura lungă, pe la mijloc, și dădea într-un coridor de unde intrai în două dormitoare, în dreapta și în stânga. Dar tot de aicea, de pe holu' acesta, intrai și în spălătoru' tip cazon, cu țevi din care curgea apa într-un jgheab metalic. Alătura erau două sau trei WC-uri. Și ne-a' dat paturi, le-am băgat înăuntru și ne-am așezat acolo. După câteva zile a' început să întrebe cine vrea să intre în mină. Cine intra primea mâncare mai bună, mai multă și era mai bine. Mina Căvnic era mină de plumb. Se lucra numai cu deținuți și fiecare avea un perforator.

După câteva zile, unii au acceptat să intre. În dimineața următoare venea' și îi lua', și în final a' venit și a' citit lista și toți a' trebuit să intre în mină. Erau două schimburi : unu' de dimineață, unu' seara. Cei de dimineață se întorceau noaptea, cei de noapte se întorceau dimineață. Da' ne întâlneam, ne puteam vedea așa, nu era strictețea mare ca să nu te vezi.

Câte zile pe săptămână se lucra ?

Teoretic ar fi trebuit să fie duminica liberă, dar era foarte rar, pentru că atunci ne făceam și noi igiena corporală, ne mai spălam...

Schimburile se alternau ?

Da. O săptămână erai de zi, o săptămână de noapte. Așa era. Aici la Căvnic, înainte cu circa o lună de zile de a ajunge noi, a fost o evadare. Au evadat, dacă țin bine minte, 12 deținuți. Și se instaurase o teroare drept pedeapsă pentru cei care au evadat. N-aveai voie să umbli decât în pas alergător în curte, cum vedeai un gardian sau un ofițer trebuia să iei boneta de pe cap și să zici „să trăii”, să nu stai de vorbă doi-trei inși. Strictețea era mare. De vorbit ne vorbea' destul de urât din cauza asta și cu timpu' ne-a' băgat pe toți în mină... Așa am ajuns de am intrat și eu în mină. La început am fost dulgher. Vă

spun cinstit că eu n-am știut ce e aia dulgherie. Dar nu eram singur, mai erau încă doi băieți din lotu' meu.

Ce făceați practic ca dulgher ?

În mină sunt așa-zisele rostogoale și suitoare pe unde te urci până unde e abataju'. Înăuntru erau niște scări din astea obișnuite, cu fuștei⁷, pe care le puteai da dintr-o parte în alta. Și alături de ele era așa-zisul rostogol. Cum să vă explic eu dumneavoastră ? Imaginați-vă că această cameră merge de jos în sus, se perforează și continuă până la un anumit nivel... Ea este împărțită : jumătatea din dreapta se cheamă suitoru', unde se pun scările, dar e despărțită cu dulapi. Pe jumătatea asta minereu' care se colecta de sus cu vagonetu' era lăsat în jos pe rostogol și venea până la orizontu' zero, unde era montată linia îngustă de cale ferată cu vagoneti și rostogoalele în care se făcea depozitu'... Se ridica cu ranga în sus și curgea materialu'.

Deci asta era treaba dulgherului : să vadă de scările astea, să le pună fușteie dacă-s rupte. După aceea, la rostogoalele astea, la suitoare, din loc în loc se puneau bucăți de lemn de stejar, dintr-un perete în altul, ca să se facă podu'. Se puneau pentru orientare unu' aici, unu' mai încolo și după aceea în partea cealaltă, altu' pentru rezistență și se făcea despărțirea. Dar în stâncă trebuia săpat, trebuia dat cu spișu', cu o bucată din oțel ascuțit. Dădeai cu ciocanu' până când se făcea o scobitură destul de adâncă, cu baza în jos, ca să bagi materialu' forțat puțin de sus și să vină să se așeze după aceea pe talpa aceea, dar să stea fix, pentru că altfel se puteau întâmpla accidente.

Dar s-au întâmplat vreodată accidente ?

S-au întâmplat, s-au întâmplat. Au fost tot felu' de accidente... O să vă spun că și mie mi s-a întâmplat unu'. Ca dulgher aveam șef un deținut din zona Piteștiului, care lucrase ca țesător la Pitești. Era un băiat pâinea lu' Dumnezeu. Când am intrat în mină, el ne-a luat în primire că la suprafață i s-a spus că are câțiva deținuți și a venit să ne vadă. Până la locu' de muncă din mină mergeam o oră jumătate, două, pe jos. Și am mers cu el până acolo. Locu' de muncă al dulgherilor era o galerie unde erau depozitate niște lemne... Acolo era ciocane, spișuri din astea, sculele cu care lucram. Și aici ne-a spus : „Băieți, sunteți tineri, să nu vă puneți mîntea cu mina, pentru că nu mai ieșiți afară ! Voi dacă sunteți aici cu mine și ascultați de mine, îi bine. Acuma începem cu odihna”. Ne-am așezat pe lemne și am moțăit puțin, pentru că în mină îți vine somnu' foarte repede...

Era cald în mină ?

Unde eram noi era o temperatură normală. Și avantaju' minei era că aveam lămpi de carbit, tubulare, pe care le țineam în mână. Și era agățată undeva și dacă venea cineva pe galerie, că acolo nu putea să vină decât pe galerie, nu putea să ne surprindă, că se vedea lumina gardienilor sau a celor care erau în control, că aveau lămpile mai bune și lumina mai puternică, și îi vedeam imediat și ne vedeam de treburi.

A mers bine, am fost mulțumit aicea, însă într-o zi când trebuia să reparăm ceva într-un loc destul de păcătos, a venit un plutonier care era responsabil cu producția, pe nume Șeremet⁸ – noi îi spuneam Tămâie. Era prost ca tămâia, de-aia îi și ziceam așa. Și

7. Fuștei, regionalism pentru fuscă – vergea sau scândură orizontală care formează treptele unei scări.

8. Șaramet (Șeremet, Șermet), plutonier la colonia de muncă Căvnic, comandant cu producția. I se atribuie inventarea carcerei cu sârmă ghimpată pe interior. A lovit un deținut cu pioletul

a zis ceva, i-am răspuns, el s-a înfuriat, m-a ținut minte și în schimburi următor m-a luat de la dulgherie. Și-a dat seama că la dulgherie e mai bine și m-a dat ajutor de perforator. Într-un fel mi-a și convenit, că era altceva. Am mai schimbat activitatea și ca miner îți suna altfel la ureche. Ajutorul de perforator era prima treaptă, după aceea erai minieru' propriu-zis, te ocupai de perforat și de găurit. În general, la cei mai în vârstă nu le convenea să facă treaba asta, că trebuia puțină rapiditate. M-a dat ajutor de miner, dar m-a dat într-un loc unde ploua cu apă acidulată tot timpul. Cei care lucrau acolo și civilii aveau niște pălării mari, ca apa să vină să curgă pe spate. Trebuia să avem și un costum cauciucat, dar nu-l aveam. Iar încălțăminteaa noastră era niște opinci de cauciuc. Și era apă acidulată rece și ne făcea learcă până la terminarea schimbului. O lună de zile am dus-o așa și nici nu puteam să mai zic nimica. Însă, odată, a venit acest Tămăie când lucram acolo și s-a luat la harță – pentru că așa era el – cu minieru' cu care lucram eu. Atunci ne-a despărțit și pe mine m-a dat din nou ajutor la galeria de bază, de jos... Se urca vreo 30 de metri pe scări și de acolo se făcea o deschidere de galerie. Se perfora și pe rostogolu' ăsta se dădea materialu' jos. M-a dat ajutor la unu' care lucra la suitoru' de aici. Perforatoarele erau cu apă, iar apa venea pe noi. Mai era și aeru' comprimat care venea de la ciocanele astea perforatoare. Peretele fiind aproape, curentu' acela de aer venea pe noi și toată apa aia ne făcea negri ca niște draci. Pericolu' era dacă se rupea podu' sau se întâmpla ceva, că se mai rupeau scânduri. Într-o zi, înainte de a începe lucru', am pus niște dulapi de unde trebuia să ne urcăm noi. Nu treceau ei prea mult, da' i-am pus, că era o siguranță în caz că se întâmplă ceva sus. Și exact asta s-a întâmplat: s-a rupt o scândură de acolo, am venit jos și Dumnezeu m-a salvat, că am căzut călare pe una din scândurile pe care le-am pus... Da' mi-a fost frică, pentru că știam ce mă așteaptă jos și nu știam ce să mai fac. Lampa mea s-a stins... Însă aicea unde era făcut acest pod, în stânga și în dreapta, așa cum v-am mai spus, se deschidea o galerie și era într-o parte și alta câte un miner cu ajutoru' lui. Și au văzut ce s-a întâmplat și au venit imediat cu lămpile lor de carbit, s-au uitat, au văzut – în situații grele oamenii sunt foarte solidari – și au întins mâna să mă prindă să mă tragă. Mi-a fost frică, așa că s-au legat lanț unu' de celălalt și unu' a venit aproape de mine, m-a legat, m-a prins ca să mă tragă și m-au salvat...

Dar era mare distanța ?

Erau cam vreo 30 de metri aici. Dacă aș fi căzut, presupunând că n-aș fi murit în cădere... dar șanse să scap nu erau, pentru că jos era rocă. M-am și lovit la picior în câteva locuri, iar celălalt s-a lovit puțin mai tare. Dar de atunci n-am mai lucrat în schimburi ăla... S-a aflat imediat ce s-a întâmplat, am coborât jos pe galerie și n-am mai lucrat. Am mers la infirmerie, că aveam o infirmerie în colonie, m-a pansat și o zi m-a lăsat să nu intru în mină...

Doar o singură zi ?

O zi n-am intrat în mină. Dar s-a ținut cont de ce s-a întâmplat și n-am mai lucrat în suitoru' ăla. Am mai lucrat câțva timp așa și după aceea m-a făcut și pe mine miner.

în cap, provocându-i acestuia pierderea definitivă a memoriei. În 1985 era credincios și lucra într-o întreprindere poligrafică din București. Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale reprimării comuniste*, Humanitas, București, 2001, pp. 269-270; Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (în continuare CPADCR), *Raport final*, Humanitas, București, 2007, p. 492.

Prima dată când m-a făcut miner, lucram la o breșă pe un perete unde era numai steril, fără minereu. De acolo se scotea steriliu' și se punea în locurile unde s-a perforat, ca să înalțe mai sus... Eram în echipă cu un coleg și prieten de-al meu, Pompei Peculea⁹, și părintele Rață¹⁰, care era de prin Baia Mare sau din Satu Mare, nu mai știu de unde... Era preot romano-catolic și fusese închis la Sighet, și de la el aveam primele informații despre Maniu. El fiind acolo, știa niște lucruri, din auzite, da' oricum, față de noi știa mai multe: „Știam că trăiește, știam că e într-o celulă singur, că e cam bolnav...”. O lună de zile am lucrat așa, după care ne-a schimbat locu' de muncă; am rămas tot cu colegu' meu și îmi convenea să rămân cu Pompei. Eram prieteni și lucram câte puțin, nu foarte mult...

Dar nu aveai normă ?

Ba da, trebuia să faci 12 metri liniari de gaură pe zi.

Dar nu se ținea cont de duritatea rocii, de exemplu ?

Păi nu prea se ținea. Unde erau breșe, unde era mai moale, se făcea mai mult. Da' io n-am făcut, să vă spun cinstit. Nu că n-aș fi putut, da' n-am vrut. Cu colegu' meu, cu Pompei, ne înțelegeam așa de bine, încât eram pe aceeași lungime de undă: „Pompi, facem numai cât trebuie să nu ne bage la carceră”. În rest stăteam, discutam, mai moțăiam și nu lucram. Când auzeam că vine cineva, atunci ne apucam de treabă. Da', în general, ne încadram așa în limita minimă, ca să nu ne pedepsească.

Cât ați fost la mină ați avut pachet sau scrisoare ?

Nu. După câțva timp am lucrat la altă breșă cu un șvab, Iacob Ștein¹¹, tot de vârsta mea. Venise și el mai târziu cu un lot vreo 14-15 băieți. Terminase școala medie sportivă la Timișoara și erau și ei un lot. Și pe acest șvab l-a' repartizat cu mine. Un băiat bun, s-a adaptat foarte repede. La mină, cine depășea norma primea o cartelă, o bucată de hârtie pe care era trecută o valoare: 25 de lei, 15 lei, sau 10 lei, dacă realizai sau depășeai norma. Și eu i-am spus lu' Iacob: „Iacobe, sunt două variante: să muncim mult și poate să obținem cartela sau să nu muncim mult, să muncim cât mai puțin, și avem șanse să ieșim afară sănătoși. Eu îmi aleg a doua variantă. Tu dacă vrei prima, acumă lucrăm împreună, da' apoi îți găsești pe altcineva și lucrezi așa”. „Nu, nu, nu” zice, „eu cu tine stau”. Și am rămas împreună.

Am lucrat cu el la o breșă de asta mare... Câți o' mai fi lucrat acolo înaintea noastră, nu știu. Era bine, că era aproape, nu era nici frig, nici cald. Eu trecusem și prin zone unde era așa de cald, că trebuia să stai numa' în chiloți și prin zone unde era frig sau, cum v-am spus deja, ploua cu apă acidulată. Aicea era bine și lucram încet, domol...

9. Pompiliu „Pompi” Peculea, născut la 8 mai 1932 în Cluj-Napoca, Cluj. A fost arestat la 14 ianuarie 1953 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Pitești, Cavnic, Aiud, Jilava, Caransebeș, Gherla, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

10. Ion Rață-Tarcisiu, născut la 9 noiembrie 1917 în Arduș, Maramureș. Călugăr romano-catolic. A fost arestat la 3 martie 1950 și condamnat la 16 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sighet, Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Pitești, Timișoara, Gherla și Dej. A fost eliberat la 16 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

11. Iacob Ștein, născut la 6 septembrie 1931 în Tolvadia, Timiș. A fost arestat la 25 septembrie 1951 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Aiud, Cavnic, Satu Mare și Gherla. A fost eliberat la 21 septembrie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Aveam fiecare dosită câte o bucată de scândură de dulap pe care, când intram în mină, o așezam jos și ședeam pe ea, ne odihneam și povesteam. La sfârșit de lună veneau ăștia și făceau măsurătoarea să vadă cât s-a înaintat, ce s-a realizat. Domnule, am rămas și eu surprins : nu realizasem nimic ! Da' nimic ! În comisia care venea la măsurătoare era' securiști din partea administrației, era' din partea minei și un inginer din partea deținuților. Și au măsurat o dată, au măsurat a doua oară și zero realizare ! Mă întrebă ingineru' : „Drăgoi, ce ai făcut, că n-ai realizat nimic ? ”. Am zis : „Domnu' inginer, io am muncit ! ” (râde – n.n.). S-a dus vestea, însă, și la sfârșitul șutului, când ne strângeam la corfă – că așa-i spune la liftu' de acolo, care ne scotea la suprafață – atâtea felicitări am primit de isprava făcută... Și ne-a' despărțit. Asta a fost pedeapsa.

Afi spus că în perioada aia se înrăutățise regimul...

Da, evadarea a lăsat urme în felu' în care se comportau gardienii cu noi... Medicamentele erau puține... Mâncarea era așa și așa... Noi știam că se dă mâncare bună, că a fost prima mină care s-a deschis și deținuții erau altfel tratați, dar a început să ne bage tot mai des în mină duminica, pentru bolnavi nu era asistență medicală și atunci, într-o duminică, a venit cineva cu ideea să nu intrăm în mină, să ne revoltăm, să stăm și noi la suprafață, să luăm aer, pentru că atunci când eram la suprafață ne băga' în baracă, închidea' ușile și nu prea puteam să stăm afară la soare... Și, domnule, așa a fost. Când ne-a' chemat duminica să intrăm în mină : „Nu intrăm în mină ! Nu intrăm în mină ! ”. Așa au zis toți cei din schimb. Când a' văzut că nu intrăm în mină, ne-a' luat, ne-a' întors și ne-a' băgat într-o baracă de unde a' scos saltelele. A venit după aceea la noi locotenentu' Tudoran¹², ajutorul comandantului¹³. Pe comandant nu mai țin minte cum îl chema... Tudoran ăsta părea a fi om de treabă când îl vedeai, da' era tipul de om răzbunător, răutăcios. Și ne-a întreat de ce nu intrăm în mină. Noi i-am spus că duminica vrem să fim liberi, că vrem medicamente pentru bolnavi... Și ne-a amenințat, ne-a încuiat acolo. Pă urmă a' început să vină mai des : cunoșteau și ei psihologie. Și cei care a' fost mai în vârstă, mai bolnavi, a' zis : „Domnu' comandant, eu intru”. S-a spart gheața... Și a' început să iasă pe rând, tot câte unu'. În două zile a' mai rămas vreo 20 și ceva, 30. Ceilalți au ieșit, au intrat în mină. Pe noi, cei care n-am intrat, ne-a' luat și ne-a' dus într-o cameră unde nu era decât dușumea pe jos și trei zile ne dădea' doar câte o cană cu apă caldă și abia în a patra zi ne dădea' rația de mâncare, ca să ne determine să intrăm în mină. Au mai cedat câțiva și de aicea și am rămas, dacă nu mă înșel, 16. A' zis : „Intrați ? ”. „Nu intrăm ! ” Și atunci ne-a' pus lanțurile la picioare și la capătul unei barăci au făcut ei niște celule zidite din piatră, în care au turnat beton și au făcut un acoperiș tot din beton. Erau cam doi metri, doi metri și ceva lungime și cam un metru jumătate, un metru șaizeci lățimea. Ne-a' băgat câte cinci-șase în una din asta. Pe lungime n-aveam cum să ne întindem și cum să stăm alături, și atunci stăteam pe lățime cu picioarele adunate. Nu ne-a' dat pătură, nu ne-a' dat nimic. Și am stat aici două săptămâni.

12. Vasile Tudoran, comandant al coloniei Căvnic între 1954 și 1955. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 391.

13. Între 1952 și 1953, comandant al coloniei Căvnic a fost locotenentul-major Dumitru Scripca, iar în 1954 locotenent-colonelul Ion Slobodă. Radu Ciuceanu (ed.), *Regimul penitenciar din România (1940-1962)*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului (în continuare INST), București, 2001, p. 317 ; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 391.

Ce primeați de mâncare, tot așa, apă caldă... ?

Aici s-a îmbunătățit : două zile primeam numa' câte o cană cu apă caldă și în a treia zi primeam carne. Mai venea' din când în când și ne întreba' dacă vrem să intrăm în mină. Da' acumă noi rămânând un grup mai restrâns, ne-am ambiționat și ne-am hotărât să nu mai intrăm în mină, să ne ducă la penitenciar...

V-au bătut vreodată ?

Administrația ? Nu. Însă vorbeau urât. Păi venea' pe la noi ca să ne determine să intrăm... Era destul că aveam lanțurile la picioare. Într-o noapte a' venit și ne-a' scos afară cu lanțurile la picioare și ne-a' plimbat prin curte, ca să îi intimideze pe cei care ne auzeau cu lanțurile la picioare, că zornăiau. După aceea ne-a' dus înapoi și ne-a' tăiat lanțurile, ne-a' băgat în baie să ne spălăm, ne-a' dat bagajele și ne-a' dat rația de alimente pentru drum, cât pentru trei zile : pâine, slănină sărată. Ne-a' urcat într-un camion tip militar, am ieșit din colonie și am plecat spre Satu Mare.

Deci au preferat să vă mute decât să vă modifice regimul de lucru ?

Da, regimul a rămas în continuare același, pentru că ei nu voiau să cedeze. Au prins și slăbiciunea, că au cedat din ai noștri, că dacă ar fi stat toți pe poziție, atunci, poate, lucrurile se mai schimbau puțin.

Așa am ajuns la Satu Mare... Era o liniște ca de mormânt acolo. Ne-a' băgat câte doi sau trei într-o cameră cu paturi frumoase, cearceafuri albe întinse, pături, ca la cazarmă. Primu' lucru pe care l-am făcut când am intrat acolo a fost să ne așezăm pe paturi. Gardianu' care venea la ușă țipa să ne dăm jos. Noi ziceam că nu ne dăm jos, că venim bolnavi de la mină și n-a avut ce să ne facă...

Am stat vreo trei sau patru zile, ne-a' luat și de acolo, ne-a' urcat în dubă și în două zile am ajuns la Aiud.

Ce impresie v-a făcut Aiudul ? Prima impresie...

Acolo mi s-a părut că parcă e mai bine, că sunt mai aproape de casă... Ne-a' dat jos, ne-a' dus într-o cameră unde erau numai saltele pe jos și ne-a' ținut în carantină vreo 20 de zile. Carantina asta ce era ? Să vadă dacă suntem bolnavi și, în special, să nu iei legătură cu nimenea. După carantina asta ne-a' despărțit și nu ne-am mai văzut. Pe fiecare l-a' dus într-o parte sau alta : pe mine m-a' dus pe celular într-o cameră cu trei foști ofițeri, colonei. Unu' era de marină, unu' nu știu de ce... Eu eram cel mai tânăr, eram un necunoscut. Am schimbat acolo primele impresii : m-a' întrebat de unde sunt, ce condamnare am, pentru ce, de unde vin. Le-am povestit acolo tot. Da' n-am stat decât două zile împreună, pentru că pe ei i-a' luat și am rămas singur...

Era luna noiembrie, în celular era frig, eram singur și stăteam pe pat, că acolo aveam paturi cu saltele. Într-una am făcut un fel de troacă, dedesubt, și am luat o saltea de pe patul de sus și mă acopeream cu ea, că îmi era frig. Acolo se auzea când se umbla la uși de la zăvoarele acelea care zdrăngăneau... Îți dădeai seama că ceva se întâmplă când se închidea sau se deschidea ușa. Într-o zi am auzit pași pe coridor, dar nu erau pașii normali de gardian. A venit la mine și m-a întrebat cum mă cheamă. I-am spus. „Fă-ți bagaju' !”. Vă dați seama ce bagaj aveam, că eram îmbrăcat în zeghe și aveam prosopu', o batistă și cam atât. M-a scos afară și m-a dus...

Aiudu' era împărțit în trei categorii mari : celularu', secția (secția I și secția II, care erau în clădirea mai veche a pușcăriei) și Zarca, o clădire mai mică, cea mai veche dintre

ele, unde erau cei izolați și pedepsiți. Pe mine m-a dus atunci pe secție, într-o cameră unde erau mai mulți. Mi-am dat seama că-i vorba de lucru după cum ne-au pregătit și după câți eram acolo. A venit apoi un locotenent și m-am ridicat în picioare, pentru că-mi era teamă, că am plecat de la mină de la Cavnic și ajung mai rău, la altă mină... Și i-am spus: „Domnule locotenent, dacă credeți că mă duceți la mină din nou, eu vă spun de acum că nu mă duc! Puteți să mă pedepsiți, să faceți ce vreți, dar eu la mină nu mă duc!”. S-a înfuriat și a zis: „Da' cine ți-a spus ție că e vorba de mină?”. „Nu mi-a spus nimenea, dar eu văd că ne pregătim pentru muncă și eu la mină nu mă duc.” Mi-a zis ceva printre dinți, mi-a vorbit urât, a ieșit afară și m-a lăsat în pace. Ca după vreo oră să vină să ne scoată pe rând pe toți... Și ne-a băgat în fabrică.

În fabrica de mobilă ?

Da, era fabrică de mobilă, dar era și turnătorie, strungărie, tinichigerie, sudură... Când am mers eu, la ajustură se lucra la un motor de motocicletă. Un deținut inginer a făcut un proiect și a obținut aprobarea de la București, așa că s-a lucrat acolo la motorul acela¹⁴. Avea promisiunea că dacă reușește și motorul merge, se vor face motoare în serie și lui îi va da drumul acasă. S-a făcut motorul, s-a montat și într-o zi a scos motocicleta cu motorul din fabrică să-i facă proba pe șosea. Motocicleta a mers, dar inginerul n-a mai ieșit!

În fabrică era un dormitor mare, de 80 de persoane, pregătit cu câte două paturi suprapuse, pături frumoase, pernă, condiții bune. Pe mine m-a' dat într-o echipă de corvoadă, de măturat prin curte, de strâns gunoierul... Alții au avut mai mult noroc, i-a' dat la ajustură sau la turnătorie, undeva la o meserie. Și șefu' meu de echipă cine era? Un oarecare Zubrinski¹⁵, care a fost brigadier la Canal, teroarea deținuților. Fost plutonier de jandarmi în civilie, mi se pare, era recunoscut ca rău și cu comportament urât față de deținuți. Când am auzit că sunt la Zubrinski, mă gândeam ce voi păți eu acum... După vreo săptămână, unu' dintre deținuți mă întreabă: „Tu vrei să rămâi la corvoadă cu Zubrinski?”. Am zis: „Nu vreau să rămân, da' ce să fac?”. Zice: „Lasă că aranjez eu și te ia în hală”. Era o hală foarte mare unde erau și ajustura, și strungăria, aveau frezor, rabotor... toate astea erau într-o singură hală. N-a trecut prea mult și a venit un gardian, m-a luat și m-a dus să mă dea la ajustură. Se lucrau bricege atunci, printre altele, și am început să învăț și eu să dau cu pila și să montez, da' n-am stat mult nici aici, pentru că unu' din cunoscuții mei lucra la o echipă de instalatori și a zis: „Nu vrei să lucrezi aicea?”. „Ba vreau.”

14. Motocicleta a fost realizată în fabrica penitenciarului Aiud în perioada 1954-1955 de o echipă de trei ingineri cu specializare în aeronautică: Adrian Stambulianu (fost director la uzinele IAR Brașov), Constantin Nicolau (comandor, director tehnic al Aeronauticii Militare) și Sorin Tulea (inginer la Serviciul încercări avioane din Uzinele IAR Brașov). Aceștia au fost ajutați de alți 40 de deținuți. Motocicleta a fost donată, în 1998, Memorialului Victimelor Comunismului și Rezistenței de la Sighet de către ing. Sorin Tulea. Informații primite de la domnul Robert Fürtös, căruia îi mulțumim.

15. Pavel/Paul Zubrinski, născut la 6 martie 1914 în Chișinău, Basarabia. A fost arestat la 13 iunie 1949 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru crimă de război. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula, Jilava și Aiud (1954-1955). Între 1952-1953 a fost brigadier la Peninsula. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

M-am dus și am lucrat și eu acolo. Inginerul Sosinschi¹⁶ și subinginerul Iatropol¹⁷ erau șefii, și mai erau câțiva care mai lucram. Era bine, circulam prin hală, nu eram legați de un loc fix. În una din zile, locotenentul-major, care era șefu' producției, mă întâlnește în curte când mergeam la WC – WC-ul era în curte și acolo aveam voie să mergem, nu era restricție – și mă întreabă: „Tu unde lucrezi?”. Și-i spun. „Dar nu vrei să lucrezi la strungărie?”. Acuma, eu văzând cum se lucrează la strunguri, m-a tentat, mă gândeam că cel puțin învăț o meserie. „Domnule locotenent-major, să mă mai gândească”. Zice: „Bine, bine, te gândești, da' când îmi spui? Cu cine vrei să te mai consulți?”. Și îmi spune numele celui care m-a scos de la Zubrinschi să mă ducă la ajustură. Și zic: „Da, cu el vreau să mă consult, și mai am niște prieteni, să văd cum este”. Zice: „Da' să nu mă răzgândesc eu!”. Am dat din umeri. El totuși pusese ochii pe mine și vroia să mă transfere. În ziua următoare m-a văzut tot când mergeam la WC și zice: „No, te-ai hotărât? Te-ai gândit?”. Zic: „Da, mă duc”.

M-a luat și m-a dus în hală ajutor la un strungar din București, care terminase Academia Comercială și i se apropia eliberarea, Ghiță Bălan¹⁸. Eu stăteam în fața strungului și mă uitam cum lucrează el la strung și din când în când mă mai puneă și pe mine să fac lucruri mai puțin precise: ascuțeam un cuțit, învățam. I-a venit ziua eliberării, l-a' eliberat și pe mine m-a' pus să lucrez în locu' lui pe strung. Îmi plăcea să lucrez la strung, era bine... Făceam diferite piese. Unele se făceau în serie. Și am prins meseria asta, probabil, mai bine decât alții. La un moment dat s-au făcut niște strungulețe mici. Au făcut cinci bucăți din astea pe care le-a' legat la un loc cu un singur motor. Trebuia să facem niște truse, nu știu pentru cine și pentru ce și nu trebuia decât niște strunguri mici, pentru că materialu' era subțire. M-a' luat de la strung și m-a' pus pe unu' din strungulețele acelea și a zis: „Tu să urmărești aicea să iasă lucrurile de calitate!”. Acuma, n-aveam eu interesu' ăsta... Eu lucram pe strungulețu' meu, îmi părea bine că era ușor, nu trebuia să mă omor să-mi fac norma. M-a' luat de aicea și m-a' pus pe un alt strung, la întreținere, pentru că, am uitat să vă spun, în timpu' ăsta a venit decretu' din 1955 și s-au eliberat mulți. Erau foști criminali de război și unii aveau pedepsele pe jumătate făcute, alții mai mult. S-au eliberat atunci foarte, foarte mulți, și atunci m-a' luat de la strungulețu' ăsta și m-a' pus la un strung care era pentru întreținerea fabricii. Îmi plăcea și aicea. Făceam piese diferite și îmi plăcea. În spatele meu era un strung modern pentru vremea aceea, Rangheț, ultimul tip de strung pe care se lucra' numai piese de precizie înaltă. Și era un strungar de profesie de pe la Timișoara și unde nu știam, îl întrebam și venea să-mi arate...

16. Probabil Petre Sosinschi, născut la 7 octombrie 1923 în Cernăuți, Bucovina. Inginer. A fost arestat la 24 mai 1950 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Galați, Pitești, Dej și Gherla. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

17. Probabil Gheorghe Iatropol, născut la 5 august 1924 în Brăila. A fost arestat la 11 mai 1951 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Peninsula, Jilava, Gherla, Cluj și Aiud. A fost eliberat la 9 mai 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

18. Probabil Gheorghe I. Bălan, născut la 16 martie 1927 în Aluniș, Argeș, domiciliat în București. A fost arestat la 25 iunie 1950 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 23 iunie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și a venit anul 1957, cred că o fost toamna... și am primit prima carte poștală... După patru ani de zile am avut voie să scriu acasă. Ne-a anunțat înainte, așa că m-am tot gândit câteva zile ce să scriu. La ieșirea de la lucru, într-o seară, ne-a' oprit pe mai mulți într-o cameră și ne-a' dat câte un creion chimic să scriem. Vă spun că am scris jumătate din cartea poștală și n-am mai avut ce să mai scriu. N-am știut ce să mai scriu ! Am dat cartea poștală și mi-a' spus pe ce dată poate veni cineva la mine la vorbitor și când pot primi pachet. A venit tata și mi-a adus un pachet de cinci kilograme. Era o încăpere cu un culoar cu plasă de sârmă o zonă liberă, alt culoar cu plasă de sârmă și între acest culoar și plasele de sârmă puteai să te vezi și să discuți. Pe mijloc mai circula câte un gardian ca să nu discuți ce nu trebuie... Și am discutat cu tata printre gratii... A fost bine, am fost mulțumit că a primit cartea poștală, că a venit tata...

Ce ecou a avut revoluția din Ungaria în închisoarea de la Aiud ?

N-am știut în primele zile ce s-a întâmplat, da' am remarcat că în loc de un gardian erau câte doi care se plimbau împreună. Unu' aicea, unu' în altă parte, ca să supra-vegheze, dar acum erau mulți, tot grupuri de câte doi și ofițeri... Apoi am aflat că e revoluție în Ungaria. Me întrebam ce se întâmplă cu noi acum : ne bagă la cameră, ne mai lasă să lucrăm ? Nu știam ce facem. Și, lucrând la strung, în una din zilele astea, vine locotenentul de care v-am spus, cu munca la mină... Se așază în fața strungului unde lucram eu – mai venea el să se uite la fiecare ce lucrează, făcea turu' – se uita la mine... Eu zic : „Domnule, ce s-a întâmplat afară de sunt tot câte doi gardieni și mai mulți și ofițeri tot la fel ?”. S-a supărat și a zis : „Hai, hai, că îți întorc foaia !”. El știa că sunt din zona Albei, știa și comuna de unde sunt, cred. „Întoarceți-o, că în curând o să ies afară și eu și ne vom întâlni în Alba Iulia pe stradă și sunt curios care din noi doi va trece pe trotuarul celălalt... Dar eu în mod sigur nu !”

După două zile m-a' scos din fabrică, m-a' dus pe secție și am stat acolo cam o lună de zile. Într-o zi a deschis gardianu' vizeta și mi-a pronunțat numele și a zis să-mi fac bagaju' și să ies afar'. M-a dus în Zarca, de care doar auzisem până atunci. Și cu mine au mai venit încă trei persoane. Unu' dintre ei era în organizație cu mine, îmi fusese coleg și prieten¹⁹. Asta era prin luna noiembrie, decembrie, și în Zarca era o liniște ca de mormânt... Gardienii își luau niște pâslari peste cizme ca să nu scârțâie dușumeaua și să auzi când se apropie de ușă, pentru că la ușă erau vizete și ei se uitau pe ele sau trăgeau cu urechea la ce discutăm.

Era frig... Aveam niște sobe mici, confecționate, acolo și ne dădea' un pumn de cărbuni și câteva lemne cu care să se aprindă cărbunii ăștia. Când nu se aprindeau, ne părea bine, că veneau cu o cârpă aprinsă și p-aia ne-o dădea' pe ușă ca să aprindem focul, după care o lua' și pleca'. Și când nu se aprindeau aveam rație dublă de cărbuni a doua zi și ne încălzeam mai tare... Aici a început să se discute că ce ar fi să facem greva foamei, că n-avem scrisori, n-avem pachete, nu mai știm nimic de familie, bolnavii nu primesc medicamente, nu sunt duși la infirmerie, n-avem o carte de citit... Prin morse se discuta cu tot celularu'. Noi din cameră discutam cu vecinu' de aici și vecinu' de acolo. Vecinu' de acolo discuta cu noi și cu cel din partea opusă... Se discuta mai rar și

19. Vasile Boroneanț, născut la 28 decembrie 1930 în Conop, Arad. A fost arestat la 9 iunie 1954 și condamnat la 16 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Lugoj, Aiud, Ostrov, Galați și Văcărești. A fost eliberat la 19 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

cu cei de sus. Noi eram la parter și la etaj erau mai mult legionari. Și s-a ajuns la un consens pentru greva foamei, care s-a declanșat în februarie sau în martie. A venit dimineața cu terciu' și când a deschis vizeta să ne dea înăuntru, de la ușe am spus : „Noi refuzăm masa ! ”. Am uitat să vă spun : eram la celula numărul 2. La celula numărul 1 era un inginer chimist originar de prin Bucovina, fusese în comitetul tineretului național-tărănist și era ținut izolat, singur²⁰. L-am auzit până el când a zis : „Refuzăm masa ! ”. A venit rândul la noi și așa s-a dus până la jumătatea parterului, pentru că la jumătate era cabinetul medical, după aceea era ușa de intrare și abia apoi celelalte celule... Noi am înregistrat și ne-a convenit că toți au refuzat masa...

La două zile după asta a venit comandantul, colonelul Koller²¹. Ne-a luat la întrebări, ne-a amenințat să renunțăm, dar am spus că nu renunțăm. Eram în faza în care nu știau ce să facă : să anunțe Bucureștiul, să nu-l anunțe... Totuși au anunțat Bucureștiul. După-masă au încercat din nou să ne facă să ieșim din grevă, dar n-am vrut. Din a treia zi veneau să ne alimenteze forțat. Cum se făcea asta ? Aveau un clește din fier cu un șurub : când strângea de șurub, cleștele se deschidea și-ți deschidea gura forțat, vrei, nu vrei. Ni-l băga ăla în gură și trebuia să cedezi, pentru că era fier, era tare. Când era gura deschisă, îți băga un furtun pe gât și turna un lichid dintr-o cană. Dar nu venea singur sanitarul, venea și ofițerul de servicii, mai venea un ofițer și patru-cinci gardieni. De ce veneau ? Pentru că majoritatea dintre noi nu acceptam treaba asta. Eu vă spun cazul meu : eu n-am acceptat niciodată și până când nu-mi strângeau mâinile la spate și nu mă imobilizau cu picioarele, eu dădeam și cu mâinile și cu picioarele și urlam la ei...

După declanșarea grevei la noi și la etaj, am început să batem în obloanele care erau la geam și să strigăm : „Hoții ! Ne omoară ! Tălharii ! ”. S-a auzit și pe secție, și la celular și s-au solidarizat toți cu noi. Pentru ei a fost un șoc puternic când la celular, spre exemplu, într-o zi nu primea mâncare un etaj, în a doua zi refuza celălalt etaj... Pe mine m-a' luat după treaba asta și m-a' dus într-o altă cameră singur, fără saltea, fără pătură, fără cearceaf, fără nimic. Și am stat singur acolo. Și aici mă hrăneau forțat, da' acum singur și pe dușumea nu mai aveam puterea să mă lupt, deși nici n-am acceptat niciodată de bună voie... Și în 23 martie greva a încetat. Unii n-au mai putut rezista, alții a' văzut că nu se ajunge la niciun rezultat... Eu am stat până în ultima zi și abia atunci am acceptat să primesc mâncare. Ei venea în fiecare zi, deschidea vizeta și : „Primești mâncarea ? ”. „Nu.” Și în ziua aia am zis : „Da”. A venit și mi-a adus mâncarea și am luat-o : o gamelă plină cu arpacaș cu carne... nu de mâna întâia, da' pentru noi era carne... Grasă, consistentă, bună, da' ei ne-o dădea așa, de ai dracului, pentru că omul stând atâtea zile nemâncat, era dureros pentru stomac să mănânci totul dintr-odată. Însă mi-a dat Dumnezeu tăria și puterea să nu mănânc... Și câteva zile am mâncat doar câte puțin, ca să nu am probleme.

20. Ioan Puiu, născut la 24 februarie 1918 în Pomârla, Botoșani. Inginer chimist. A fost arestat la 2 decembrie 1947 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Oradea, Jilava, Gherla și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. Ștefan Koller, născut la 2 august 1916 la Huedin, Cluj. Fost voluntar în războiul civil din Spania în 1936. Colonel de Securitate. A făcut parte din conducerea Direcției Lagăre și Colonii de Muncă și a fost responsabil cu reeducarea. A fost comandant al închisorii Aiud (1953-1958) și al închisorii Văcărești (1958-1967). Doina Jela, *op. cit.*, pp. 155-156 ; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 102.

După câteva zile am auzit de sus de la etaj cum coborau cu lanțurile. Au pus pe mai mulți în lanțuri, i-au coborât scările și i-a' dus... Unde i-a' dus, nu știu. Am aflat după aceea că pe doi dintre ei i-ar fi dus la Râmnicu Sărat...²²

Pe dumneavoastră nu v-au mutat ?

Nu. Am rămas multă vreme singur acolo... A' început să mă scoată la plimbare afară, că în față la Zarcă erau niște țarcuri din scândură înaltă, unu' de o parte, unu' de alta și venea' și ne închidea' 10-15 minute în țarcu' ăsta, încât nu vedeai decât ceru'. M-am acomodat... Și am stat până vara, prin iunie-iulie, așa ceva, când s-au făcut ceva reorganizări. Probabil că au adus pe alții în loc, că pe mine m-a' scos și m-a' dus din nou pe secție. Și am mai stat acolo câțva timp și într-o zi ne-a' luat și ne-a' încărcat în mașina-dubă, ne-a' dus în gară la vagonu' dubă și am plecat.

Unde v-au dus ?

La Gherla. Am mers cu sutele atunci spre Gherla. Eu auzisem de Gherla... Când am ajuns, ne-au dus în niște camere... Și țin minte că pe jos în toate camerele și pe coridor era mozaic. Și era și o chiuvetă cu apă sărată care venea de la Someș. Nu era potabilă. Și ne-a' băgat aicea câte 60-80, da' erau și camere cu mai mult de 100. Erau patru paturi suprapuse, de ajungeau pân' la tavan, iar intervalul dintre paturi era de 40 de centimetri. Vara era foarte cald. Iarna, fiind oameni mulți în cameră, nu se simțea frigul așa tare. Dar era o severitate nemaipomenită acolo. Când ne scotea' la plimbare trebuia să mergem în pas alergător. Aicea erau 12 țarcuri de plimbare făcute din piatră înaltă, în formă triunghiulară. N-aveai voie să te uiți în sus și nici nu vedeai decât la mijloc, pentru că acolo era gardianu' care supraveghea plimbarea și dacă te observa că ți-ai luat mâinile de la spate, că ai vorbit ceva cu cel din față, te-ai întors în spate sau te-ai aplecat după ceva, asta era în mod sigur izolare, pedeapsă. Nu se putea face nimica...

Cât timp ați stat la Gherla ?

Am stat în Gherla... până în 1959. Între timp, în septembrie-octombrie '59, cam așa ceva, au tot scos oameni pentru muncă. A' format și un lot mare de câteva sute de oameni pentru Balta Brăilei... Ne-a' scos atunci din penitenciar, ne-a' dus la gară, în vagon-bou și ne-a' băgat acolo câte 80-100. Înăuntru era un ciubăr cu apă potabilă și era unu' pentru murdărie – noi îi spuneam tinetă. La vagoane era câte o sentinelă, câte un gardian de pază, dar și un vagon special cu ei, ca să asigure paza... Din vagonu' ăsta mai vedeam afară. Am văzut când am trecut de Ghimeș-Palanca²³ și totuși nu ne dădeam seama unde mergem dacă lua traseu acela. Am mers două zile și două nopți și am ajuns dimineața în Brăila, în port. Când a început să se lumineze de ziua, ne-a' dat jos și ne-a' încărcat în bacuri. Am mai circulat încă o zi și a oprit undeva să ieșim afară. Era o zi așa de frumoasă... un cer senin, o căldură așa de plăcută și cât vedeai cu ochii, numai câmp. Ne-a' încolonat câte cinci sau câte zece, cu bagajele la noi, și înconjurați de gardieni cu puștile mitraliere, ofițeri călare și câini-lup. Am mai mers vreo trei-patru kilometri pe jos așa. Eu, totuși, am fost mai bine, da' erau alții mult mai amărâți ca mine. Și ne-am

22. Greva de la Aiud s-a încheiat cu o anchetă care căuta să identifice inițiatorii, iar una din urmări a fost transferarea a peste 30 de deținuți către închisoarea Râmnicu Sărat. Ion Diaconescu, Cicerone Ionițoiu, *Prin ungherele iadului comunist. Râmnicu Sărat, f.e., București, 2007, pp. 27-28.*

23. Trecătoare în Carpații Orientali.

oprit în fața unor saivane, care până cu două-trei zile înainte de a ajunge noi erau saivane de oi. Au curățat, au scos gunoiu' afară, au pus paturi și ne-au băgat pe noi acolo.

Pentru ce munci v-au dus acolo ?

La dig. Încă de a doua zi ne-a' scos la muncă. Dimineața ne scula' în juru' orei 3, ne scotea' afară din curte și începea' să ne numere. Ne număra' o dată, după aceea ne mai număra' încă o dată, plecau și veneau din nou și iar încolona, iar ne număra'... De trei, patru, cinci ori ne număra', chipurile că nu iese numărătoarea, da' ei o făcea' intenționat ca să nu dormim și să stăm acolo... După aceea ne aducea' câte o ceașcă de cafea de asta de orz cu 125 de grame de pâine, ne încolona și plecam la dig. Aveam doi-trei kilometri până la dig, și când ajungeam acolo eram frânți.

Cei care mergeam încolonați trebuia să ne ținem de braț unu' de celălalt, ca cei mai slăbuți să fie duși târâș de ceilalți doi. Dacă rămânea cineva în urmă și nu putea să meargă, pentru ăla era foarte rău, pentru că erau câinii care să-l muște și în plus erau ei cu pari de salcie, dispuși în orice moment să te pocnească.

Care era norma de lucru la dig ?

Trebuia să săpăm patru metri cubi de pământ și să îl duceam cam la 30-40 de metri distanță și la înălțime, după cum se înălța digu'... La amiază ne aducea' mâncare acolo cu tractoare de astea pe șenile. Ne dădea' câte un castron de mâncare, dar pauza de masă era de o oră. Cine ajungea primu' sau printre primii, ăla era norocos, pentru că putea să mănânce liniștit, să se mai și odihnească puțin. Dar cine ajungea ultimul'... pentru ăla era greu că de abia termina de mâncat și se termina pauza, trebuia să se întoarcă la muncă până seara.

Se lucra zi-lumină ?

Zi-lumină era. Seara la fel : încolonați și duși la colonie. Cine nu-și făcea norma, seara după ce se lua masa, venea cu lista și striga : „Cutare, cutare, la poartă ! ”. Și acolo puși pe burtă și câteva lovituri din ăstea cu bâtele de salcă.

Dar cum verificau norma ?

Păi aveau ei supraveghetori acolo care vedeau câte roabe ai dus. Ni se făcuseră bătăături în palmă, bășici, mi-au crăpat palmele... Unii, care aveau, mai legau ceva ca o frânghie după gât și de cozile la roabă, ca să le fie mai ușor. Eu n-am făcut așa ceva, da' erau destul de mulți care nu puteau altfel. Și dacă nu-și făceau norma, erau bătuți. Mie aicea nu mi-a plăcut deloc. Din câte pușcării am făcut, aicea mi-a fost cel mai greu. Aveam senzația că o să mor...

Din cauza efortului ?

De la muncă și de la condițiile de viață. Ploua, ne ducea' la muncă la dig. Veneam, n-aveam unde ne usca hainele... Venise și toamna... erau o mulțime de șoareci. Nu vă puteți imagina. Veneau și treceau noaptea peste noi, pe gură, pe față... rămăneau în pat, nu știi ce făceau. Hainele erau ude, dimineața ne sculam, ne îmbrăcam cu ele... Am zis : „Domnule, eu mor”. Aveam această senzație, aveam, așa, o tristețe în sufletu' meu, că nu știi ce se întâmplă. Cocorii deja începuse' să plece și discutam între noi : „Cocorii pleacă... Și ei o duc mai bine decât noi. Ei se duc de rău ce e, iar noi rămânem aicea că, după administrație, încă e bine...”.

Erau acolo sute de saivane, și într-unul din ele au improvisat o infirmerie unde erau cei bolnavi, care nu mai puteau merge la dig. Și într-o zi m-am hotărât să nu mai merg

la lucru. Noaptea mi-am luat pătura și ce mai aveam, și prin gardul de sârmă care ne despărțea m-am băgat în infirmerie. Nu aveau ei o evidență clară, că pe ei îi interesa numărul... Când au făcut numărul o fi văzut ei, probabil, că aci a ieșit cu unu-doi în plus, da' au lipsit de dincolo, așa că per total ei îi aveau... Și am rămas aici, nu m-am mai dus la dig. Da' aicea a început altă corvoadă, că făcea alergări cu noi, culcat, pe burtă, ne puneau să adunăm de pe iarbă firele de pai uscate și tot felu' de corvezi... Nu vă puteți imagina, și nici eu nu mi-am putut imagina. Nici nu mai țin minte multe din ele... Dar toată ziua, asta era, corvoadă : alergări, culcat, drepti. Da' eram hotărât : ce-o fi, o fi, stau aicea.

Venea iarna, numărul bolnavilor se înmulțise și a început să circule zvonul că va veni o comisie de la București să verifice starea de sănătate a celor de acolo, pentru că iarna nu putea să țină atâtia bolnavi. Și, într-adevăr, a venit comisia... cinci-șase, poate și zece erau în comisia aia, dracu' știe ce erau toți, dar vreo trei-patru erau medici. Ne-a dus undeva separat și mi-a venit și mie rândul la consultație. Eu mă tot gândeam ce boală să spun că am. Mai discutam cu unu', cu altu', erau mulți bolnavi de inimă și întrebam cum se manifestă boala. Când am ajuns la rând, m-a' ascultat cu stetoscopu', m-a' întrebat câți ani am, câtă condamnare, ce sufăr. I-am spus că sufăr cu inima. Domnule, eu nu știu, da' io am pus pe seama lu' Dumnezeu : m-au găsit bolnav de inimă ! Și după două zile am plecat de acolo. Ne-a' luat, ne-a' dus iar la un bac, ne-am urcat și ne-am trezit dimineața în Galați, la pușcărie.

Cum era închisoarea de la Galați ?

Ne-a' băgat în fosta biserică. Pe jos era ciment, puțin stricat, altceva nimica. Și stăteam ca sardelele, pentru că eram așa de mulți, că nu puteai să stai pe spate : ori pe stânga, ori pe dreapta, ori te ridicai sus, că nu era loc. Și am stat vreo trei zile acolo în condițiile astea și pe urmă am venit din nou la Gherla. Am fost mulțumit. Cât era de rău, am fost mulțumit că am ajuns la Gherla și că am scăpat de perioada aceea... Și am zis : „Eu la muncă nu mai merg”.

Eee, da' n-a fost după mine, că după câteva luni ei tot căutau prin cameră brațe de muncă. De câte ori auzeam ușa și bănuiam că vine să caute oameni la muncă, mă legam cu un prosop la gât să spun că sunt bolnav. Eee, dar odată mi s-a înfundat. Când intra administrația trebuia să stai în intervalu' dintre paturi, în șir, să nu ieși mai în față decât patu'. Și de obicei mă așezam în spate. S-a uitat, m-a văzut că eram mai tânăr, pentru că erau numai vârstnici și bolnavi pe acolo, și m-o scos afară : „Ieși !”. „Sunt bolnav, nu pot să lucrez.” „Ieși afară ! Cine ți-a spus ?” Și m-au băgat în fabrică la lucru...

Ce trebuia să lucrezi acolo ?

Fabrica era de tâmplărie... Ne-a' întrebat pe fiecare ce meserie cunoaștem și eu am zis că strungar, că asta era meseria pe care o cunoașteam și am crezut că tot acolo ajung. Și m-a' dat la un strung în lemn. Deosebirea era mare între strung în fier și strung în lemn. Prima zi nici n-am știut ce să fac, cum să fac. Mă uitam la ceilalți, da' aici era strictețe, nu ca la Aiud, să poți să discuți cu colegii. Era riscant. Erau gardieni care, dacă te vedeau, una-două te pocneau. Nu te întreba prea mult ce ai vorbit... Aveam un coleg de lot care lucra și el la strung în lemn, da' în altă încăpere, și ăsta a venit de câteva ori la mine în timp ce lucram și mi-a arătat pe furiș cum se ascute cuțitu', cum se montează, cum se lucrează și s-a dus. Am prins, oarecum, firu'. Da' într-o zi m-a luat de acolo și

mi-a părut rău... Și m-a dus să lucrez la un banțig²⁴ și la un abricht. Dar cel mai periculos era banțigu' ăsta, care era o pânză ca de ferăstrău care se învârtea circular, și care sărea foarte des și se întâmpla' foarte multe accidente. Tăia degete, mâini și mi-a fost frică să nu pătesc ceva. Șefu' fabricii era un căpitan, Mihalcea²⁵, un bătaș recunoscut, un tip foarte rău și mă gândeam ce să fac : să merg la el, să nu merg ? M-am hotărât. Într-o zi când l-am văzut în fabrică, am ieșit la el în față și i-am spus : „Domnule căpitan, mă numesc cutare, sunt bolnav, nu pot să lucrez, vă rog foarte mult să mă scoateți din fabrică”. Norocu' a fost de partea mea și după două zile m-a scos din fabrică și m-a dus din nou pe celular. Mare noroc am avut... Am scăpat de unde mi-o fost cel mai frică. Și am stat apoi numai la cameră, la celular, până a venit eliberarea. Da' în perioada asta am luat o palmă pe care n-o s-o uit niciodată. Când ne ducea' la baie, o dată la două-trei săptămâni, scotea' toată camera și, înainte să intri în baia propriu-zisă, intrai într-o altă cameră : când ieșeau cei dinaintea noastră din baie, repede ne băga' pe noi. Până când veneau ceilalți și intrau acolo, noi trebuia să terminăm baia. Stând în camera asta, la un moment dat, s-o deschis vizeta și gardianu' mi-o făcut semn cu degetu' să mă apropii. Până m-am apropiat eu, el o deschis ușa și mi-o tras o palmă, domnule, de mi-o țiuit capu' ! Și nici astăzi nu știu de ce...

Cum a decurs eliberarea dumneavoastră ?

Cam cu două săptămâni înainte de eliberare, știam că foarte mulți din cei care se eliberează nu ajung acasă, ci primesc domiciliu obligator sau se duc la stuf, în Deltă. Și mă gândeam : „Oare unde voi ajunge acum ? Numai să nu ajung la stuf...”. Uneori aveam senzația că, totuși, mă eliberez și ajung acasă, da' mai puțin credeam... Într-o zi m-a' luat și m-a' dus în camera de eliberare. Acolo erau cărți pentru citit și mâncarea din gamelă parcă era ceva mai multă decât la celulă. În fiecare zi venea ofițeru' de servici, se uita la noi, ne întreba cum ne cheamă, cât mai avem din pedeapsă... Și în ziua eliberării, ne-am eliberat trei deodată. Erau niște fișe cam cât e rețeta pe care o face medicu', foarte puțin mai înguste, unde erau trecute datele personale : cu astea a venit prima dată la ușă când ne-am eliberat... Lua fișa, verifica cum te cheamă, cât ai fost condamnat, ce vârstă ai, de unde ești, toate datele astea necesare. După aceea a doua listă, a doua fișă... Eu am fost al treilea, da' mie mi s-a părut oarecum suspect cum s-a uitat la fișa mea și deja a încolțit în mine gându' că n-o să mă eliberez.

Am ieșit din camera de eliberare, ne-a' dus la poartă ca să ieșim și când am ajuns acolo, un alt ofițer și un gardian ne-a' verificat din nou după liste. Eu am fost tot al treilea și, tot la fel, s-a uitat cumva semnificativ la fișă și la mine. A terminat cu primu', a terminat cu al doilea, a terminat și cu mine și a spus : „Tu și cu tine sunteți liberi, puteți pleca. Tu mai rămâi”. N-am avut o senzație tocmai plăcută atunci... M-a' dus la Miliția din Gherla, m-a' dat în primire, m-a' verificat după fișa aceea și : „Să mergi la subsol la arest. Acolo ai pat, îi caldura, îi bine. Mai stai o zi, două și după aceea vei pleca”. Era diferența enormă între gardianu' de penitenciar și milițianu' de la Miliție. Foarte frumos mi-a vorbit. Și m-a luat ca pe un om de rând, nu ca pe un fost pușcăriaș.

24. Ferăstrău mecanic.

25. Aurel Mihalcea, locotenent-major la Gherla, pe timpul reeducării. Fiu de preot, originar din Dobrogea. Dezechilibrat psihic și obsedat de originea lui familială, avea ieșiri de dement. Doina Jela, *op. cit.*, p. 180 ; Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic*. M, INST, București, 2005, p. 236.

M-a dus la subsol unde aveau ei celulele lor și mi-a deschis o ușă, m-a băgat acolo și zice: „N-o să stai mult, da' uite că mai este cineva care te-a așteptat și o să plecați împreună, cred că mâine. Dacă vrei să scrii acasă, dacă vrei să dai un telefon, când vine ofițeru' de servici', discuți cu el și ai posibilitatea”. Când am auzit, nu-mi venea să cred. Cel de alături²⁶ era originar din Cluj, fusese student la medicină și condamnat pentru că a cântat „Hora Unirii” în 1959, cu horiștii, că așa le ziceam noi. Și ăsta ieșise cu o zi sau două înaintea mea, aștepta să ies eu, pentru că mergeam în aceeași localitate cu domiciliu obligatoriu. El a apucat să vorbească cu părinții și a' venit la el, i-au adus un pachet cu mâncare, i-a' adus haine... Mi-a oferit și mie mâncare.

A doua zi după-masa au venit doi milițieni, ne-a' luat, ne-a' dus la gară și ne-a' spus unde mergem. Trebuia să schimbăm trenu' în Cluj. El vorbise deja cu familia și l-au așteptat acolo, a' discutat. Îmi spusese și mie să scriu dacă vreau, pentru că mai aveam și timp până să vină trenu' să mergem către București și Brăila. Mă întreba dacă vreau să cumpăr ceva, că pot să mă duc să cumpăr. Eram tentat să-mi iau niște bocanci, n-aveam aparat de bărbierit.. Zic: „M-aș duce că mi-ar trebui bocanci”. „Mai am ceva din pensie, du-te...” Da' zic: „Nu mă duc pentru că nu cunosc Cluju' și nu știu pe unde să merg, nu știu să vin înapoi”. Și a venit un milițian cu mine. S-a purtat foarte frumos cu mine. N-am găsit bocanci, dar am luat aparatu' de bărbierit, am luat un plic și am trimis o scrisoare acasă, a doua de când am fost închis. Seara târziu, pe la vreo 10 cred că a fost, a venit trenu' și am plecat spre București. Între timp i-am cunoscut și eu pe părinții colegului meu. Taică-său și o soră de-a lui erau și ei doctori. Am discutat, au fost foarte atenți cu mine și am plecat. În vagon, tot la fel ca și prima dată, lumea s-a speriat puțin...

Erați tot însoțiți ?

Acuma eram cu doi milițieni, da' nu mai eram cu cătușe. Milițienii ne-a' spus unde mergem: „Noi vă ducem până la Brăila, acolo vă predăm”.

Știați unde aveai domiciliu obligatoriu ?

Ne-a spus că la Rubla, da' nu știam unde e. Știam doar că e în județu' Brăila. Le-au dat voie celor din compartiment să vorbească cu noi. Au fost tineri, eu cred că erau studenți. Ne-a' întrebat dacă ne trebuie țigări, dacă ne e foame și au discutat cu noi ca oamenii liberi. Ba unu'... că să ne aducă de băut ceva. „Nu putem, mulțumim.” N-a' zis nimica milițienii. Și am ajuns la Brăila a doua zi, ne-au luat în primire alți doi milițieni. Rubla era o localitate între Viziru și Însurăței. Acolo era un IAS de pe vremuri, iar la vreo doi kilometri de IAS-ul ăsta au fost duși bănățenii cu domiciliu obligatoriu. Bănățenii plecaseră între timp, mai erau doar câțiva, dar au rămas casele. Și aici, în casele astea, ne băgau pe noi. Era un autobuz care trecea la doi kilometri de Rubla și de la șosea am mers foarte greu, pentru că bagajele care le aveam erau grele pentru noi.

Erați numai dumneavoastră și colegul ?

Noi doi și milițienii, da. Da' au fost înțelegători, n-au zis nimica. Am ajuns seara în Rubla. Ne-a' dus la postu' de miliție și acolo ne-a' dat în primire cu actele lor. Ei doi au plecat și noi am rămas acolo. Milițianu' s-a uitat nițel la noi, ne-a întrebat cum ne cheamă și după aceea a citit o listă întreagă. Și zice: „Ascultați și să spuneți pe cine

26. Ioan Vintilă, născut la 24 februarie 1926 în Cluj. Student. A fost arestat la 10 februarie 1959 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 8 februarie 1961 cu domiciliu obligatoriu în Rubla, Bărgan. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

cunoașteți”. Noi cunoscând sistemu’ din pușcărie, că e bine să nu cunoști, n-am zis nimica. Acuma, eu am cunoscut cel puțin jumătate din ce a citit el, da’ n-am zis nimica...

Intenția lui a fost bună, da’ eu n-am știut. Și după aceea zice: „Domnilor, eu mai citesc o dată lista și dacă cunoașteți pe cineva, spuneți, pentru că acolo vreau să vă duc în seara asta să aveți unde dormi și apoi, mâine, rezolvăm cu locu’ unde veți sta”. În drumu’ nostru către Miliție, în fața unei case, chiar în ușă era un prieten. Probabil a văzut el că vine cineva și a stat în ușă să vadă cine e. Ne-am salutat și i-am spus: „Uite, pe Paul îl cunosc”. „Da? Bine.” Era și aproape de Miliție. A venit milițianu’ și ne-o dus pe amândoi acolo: „Uite, au venit acuma, pot să doarmă aicea până mâine când să rezolvă?”. „Sigur că da.” Am rămas acolo, am mâncat ceva, am dormit, și dimineța ne-am dus la președintele consiliului provizoriu – că atunci nu era primărie – și la Miliție să ne dea locuință. Încă nu eram noi în temă cum e cu locuințele... Și primaru’ a zis: „Vă duceți prin comună, vă găsiți o casă și în aia vă mutați. Vedeți că nu are geamuri și ușe, da’ alea sunt aicea, vi le dau, le montați și stați acolo”. Când i-am explicat lu’ Paul ce ne-a spus: „Păi asta-i placă veche. Da’ acuma trebuie să mergem să găsim o casă puțin mai bună, că bună nu este!”.

Cum era o casă?

Păi acoperișu’ era din stuf vechi, pereții erau decojiți, coșcoviți, pe jos era așa cum era... ca o casă din chirpici părăsită, care nu are uși, n-are geam, n-are nimica. Și am găsit una „mai bună”, am zis noi. Ne-am dus la primărie, ne-a’ dat geamurile, ușa și ne-a ajutat prietenu’ ăsta, Paul, care era foarte îndemânatic, că făcuse liceul industrial. Și zice către mine: „Simioane, o reparăm. Să găsim noi ce ne trebuie și o reparăm. Mai geamu’ și ușa”. Și într-adevăr așa a fost. Unii dintre bănătenii rămași aveau cai. Ne-am dus la ei și unu’ ne-a dat bălegar de cal, l-am amestecat cu pământ și am reparat pereții unde erau stricați, am reparat pe jos, ne-am făcut o sobă mică. Am găsit var la cineva și am dat-o cu var. Acuma se pune problema patului...

Dar nu erau paturi în casă?

N-avea nimica, era camera goală... Am făcut noi patu’: am cumpărat pânză „muncitoru’” și mi-am făcut o saltea. Unu’ din cunoscuți, fiind în luna lu’ februarie (cam 15 februarie era), a zis către mine: „Măi Simioane, să vii să-ți dau eu niște bețe de floarea soarelui să faci focu’”. ăsta era combustibilu’ acolo... M-am dus și mi-a dat o sarcină: „Când se termină mai vii, că îți mai dau”. Am luat sarcina aia pe spate și mergeam cu ea către casă. În drumu’ meu a venit o cunoștință și zice: „Lasă că-ți duc eu bețele, tu du-te repede acasă că ți-o’ venit părinții!”. Așa am și făcut. Am găsit părinții acolo și toată după-masa, toată noaptea și ziua următoare, nu mai terminam de povestit...

Era prima oară când vă vedeți cu ei după ce v-a arestat?

Prima dată după opt ani. După opt ani! Mi-a’ adus și ceva vase pentru mâncare, o cratiță... Eu le-am scris în Cluj că merg la Rubla, județu’ Brăila. Știam că e aproape de Însurăței și Viziru, da’ nu știam ce mijloace de transport sunt până acolo. Și au venit, mi-au adus mâncare, haine, două farfurii, lingură, furculiță, mi-au făcut mâncare, am tot povestit și în a treia zi au plecat...

De unde au venit ei?

Din Ohaba, de acasă. Au venit cu trenu’ la București, apoi până la Brăila și de acolo cu autobuzu’. Și ei au plecat, iar eu am rămas acolo... În localitate, la cooperativă,

găseai alimente, găseai materiale pentru confecții. Strictu' necesar era acolo, deci nu trebuia să te duci undeva, că acolo găseai tot : conserve, mâncare, organe, pâine.

Primăvara, prin martie, începuse lucru'... Acolo aveam voie să lucrăm, nu ne obliga', da' era indicat să o faci. Și n-aveai voie să părăsești localitatea pe o rază mai mare de 15 kilometri. Acum mă gândeam unde să lucrez și eu. Era IAS-ul și m-am dus și eu. Acolo lucra un inginer din familia Buzescu, fost deținut și el²⁷. M-am dus la el și i-am spus : „Domnu' inginer, se găsește un loc și pentru mine, că aş vrea să lucrez și eu”. „Păi, vino și lucrează !” El era un fel de șef de echipă. M-a luat și am lucrat acolo diferite treburi : făceam curățenie într-o magazie, dădeam zăpada jos de pe acoperișuri când ninge, treburi dă felu' ăsta, mai puțin importante, da' ca să te miști. Am lucrat acolo câțva timp, după aceea a' început muncile agricole cu săpat la floarea-soarelui și la porumb și mergeam acolo. Era' și crescătorii mari de porci acolo și se amenajau cotețele pentru porci : se lucra mult cu beton și erau echipe de vreo șase oameni care lucrau acolo. Unu' din ei m-a chemat și pe mine. Aicea era un avantaj : munca era mai grea, da' aveai de lucru' în fiecare zi, pe când la muncile agricole erau zile în care nu puteai face nimic.

Erați plătit în funcție de zilele lucrate ?

Câștigam în funcție de zilele lucrate, da. Și m-am dus aci. Am făcut acolo beton de se puteau face nu știu câte case. Mai în vară, Securitatea de la Însurăței s-a desființat, pentru că Însurăței fusese raion și voia' să facă școală din ea. Un inginer constructor, fost deținut, care era cu noi în Rubla, s-a angajat la lucrarea asta cu tot cu DO-iști la spart pereți și la modificat acolo. Am vrut să merg și eu, se câștiga mai bine, da' în final n-am ajuns. De ce ? Pentru că la CAP-ul din Însurăței se făcea o maternitate pentru scroafe și președintele CAP-ului a căutat oameni să lucreze. I-a găsit : un fost plutonier de jandarmi, unu' nu mai știu ce a fost, un altu' fost aviator²⁸, vecin de celulă cu mine la Zarca atunci când am făcut greva, deci numai după nume ne cunoșteam, după înfățișare nu, până am ajuns la Rubla. Și ăsta a venit la mine și a zis : „Măi, vino și tu să lucrezi cu noi la maternitate la Însurăței, că e foarte bine. Mergem dimineața cu căruța, venim seara cu căruța”. Era la distanță de opt kilometri. „Rezolvăm cu mâncarea, ne dă o masă gătită, avem unde s-o mâncăm și în fiecare sâmbătă ne dă alimente, ne dă carne ca să avem pentru duminică și pentru restu' zilelor. Și ne mai dă câte ceva de acolo, plus că ne plătește la zi muncă, la fel ca pe ceilalți colectiviști.” M-a tentat, să fiu sincer și i-am spus : „Mă, eu vin, da' eu nu mă pricep la zidărie”. „Păi și ce, crezi că eu mă pricep ? Hai acolo !” Și m-am dus.

Am lucrat acolo, dar n-am făcut zid, că le-am spus : „Dacă pun trei cărămizi, a patra cade jos. Nu știu”. Într-adevăr a fost așa cum a spus : președintele CAP-ului ne-a rezolvat cu masa, mâncam la grădiniță. Acolo directoare era o basarabeancă la fel ca și

27. Radu Niculescu-Buzești, născut la 23 februarie 1911 în Buzău. Inginer. A fost arestat la 16 august 1947 și condamnat la 10 ani de detenție riguroasă. A executat pedeapsa în închisoarea Galați. Nu avem alte date despre detenția sau eliberarea sa. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

28. Probabil Victor Sasu, născut la 21 decembrie 1921 în Sinaia, Prahova. Sublocotenent. A fost arestat la 6 iunie 1946 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Oradea, Ploiești, Aiud, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 1 iunie 1961 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, Bărăgan. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

colegu' ăsta aviator și se înțelegeau de minune. Ne dădea mâncare foarte bună. Am lucrat acolo până toamna târziu, în decembrie, când nu s-a mai putut lucra din cauza iernii. Și a' început să ne dea produse și nouă : ne-a' dat fasole, porumb, ne-a' dat bani, bețe de floare soarelui pentru foc. Am fost încântat, am fost mulțumit. Mai luasem niște lemne de foc, deși făceam focu' mai mult duminică și în zilele mai festive. În ianuarie n-am mai lucrat deloc, iar în februarie așteptam să văd ce se întâmplă. Am văzut eu că la foarte mulți le mai prelungește pedeapsa după ce le expiră și la puțini le dădea' drumu' acasă. În perioada asta se făcea prezența în fiecare duminică. Trebuia să mergem la Miliție, să spunem cum ne cheamă, ne bifa acolo și după aceea eram liberi.

O dată la două duminici venea un ofițer de Securitate care făcea și el prezența și te întreba cum te simți, dacă dorești ceva. Țăsta avea un alt scop. Venea că mai erau și pe acolo informatori, turnători și să vadă starea de spirit și să mai afle câte ceva. Eu, la un moment dat, nu m-am simțit bine și cel cu care am venit eu de la Gherla, care fusese student la medicină, m-a consultat și a zis : „Mă, io cred că ar trebui să mergi la Brăila. Vorbesc eu cu medicu' de la Însurăței să-ți facă o trimitere la Brăila”. Zis și făcut. Am obținut hârtia asta, da' nu puteam pleca fără aprobarea securistului. Când o venit securistu' și m-o întrebat dacă am ceva de spus, i-am zis : „Da. Aș vrea să-mi aprobați să mă duc într-o zi la Brăila, că sunt bolnav”. „Păi să mai vedem...” nu știu ce. Io mi-am dat seama ce înseamnă acest „mai vedem”. A venit după două săptămâni din nou și m-a întrebat : „Da' cum stăm ? Te-ai hotărât ? Vrei să mai mergi ?”. Eu am zis : „Da, vreau să merg”. „Să mai vedem...” Eu am înțeles că el accepta să merg, da' cu condiția să-i dau lui informații.

V-a spus asta explicit ?

Nu mi-a zis, pentru că ei nu spuneau chiar direct, ei făceau aporouri ca să nu aibă eșecu' așa direct... Și când m-am dus a treia oară, m-a întrebat : „Mai vrei să mergi la Brăila ?”. Am spus : „Nu, vă mulțumesc foarte mult, nu mai merg”. A venit după aceea, în ziua în care trebuia să mă eliberez... Nu știam ce se întâmplă, pentru că avusesem acest incident cu securistu' care putea avea influență. A nins mult cu două zile înainte, dar și în ziua respectivă, și trebuia să mătur zăpada de unde stăteam, să fac cărare și seara mă gândeam că dacă mai ninge nu mai am unde să mătur zăpada, așa mult se ridicase. Am luat lopata, am măturat și am zis : „Asta e ultima, nu mai mătur”. Era seara în jur de 8-9 când am terminat. Am intrat în cameră și am auzit că bate cineva în geam. Era milițianu'. Zice : „Te îmbraci să vii la post !”. După felu' în care a vorbit mă gândeam : „Acuma-i prelungire, sigur !”. Putea să-mi spună și acasă, dar m-am dus la post, mi-a pus câteva întrebări așa, ca să nu tacă și zice : „Când îți expiră pedeapsa ?”. Eu am spus : „Astăzi”. Trecuseră 12 luni. „Da, așa este, mâine trebuie să mergi la Miliție la Brăila pentru buletin.” „Mă duc, da' cu zăpada asta, nu știu dacă pot merge.” „Ieși la șosea și te duci.” Am ieșit la șosea dimineața, da' nu circula nimic și n-am putut să mă duc. El a venit după aceea la șosea să vadă dacă am plecat sau nu. A văzut și el că nu se poate merge și a venit înapoi.

Dar cât era zăpada de mare ?

Păi vă închipuiți, dacă nu circulau camioanele, nu circulau autobuzele, nu circula nimic. Era șoseaua care făcea legătura între Brăila și Cioara, da' nu se putea circula. Și am venit înapoi. A dat telefon la Brăila și a spus că e zăpadă și nu se poate circula. Abia în a treia zi m-am dus, mi-a' făcut buletinul și am venit înapoi. Aveam porumb de la zi

muncă. Ce să fac cu el acum? Avea vreo mie și ceva de kilograme. L-am sfârâmat și am trimis o scrisoare acasă, la părinți, și am zis să-mi trimită saci, pentru că am niște porumb și vreau să îl trimit lor. Ei știau că lucrez la CAP, dar nu s-au gândit că de acolo am eu atâta porumb și le-a fost teamă prima dată să-mi trimită sacii, gândindu-se să nu fi făcut ceva... Am trimis a doua scrisoare și le-am spus că eu l-am sfârâmat și îmi trebuie cam atâția saci, ca să îi pot trimite cu trenu' în Alba Iulia. Și atunci mi-au trimis sacii, l-am aranjat și l-am dus cu o căruță la gară.

A durat mai bine de o săptămână până când s-a rezolvat treaba asta. Am ajuns în Alba Iulia, cred că dimineața, înainte de masă. M-am dus la o cunoștință veche și mi-a dat să mănânc ceva. I-am spus că vreau să merg acasă, am întrebat dacă este autobuz până la noi și mi-a spus că nu este. De fapt, noi aparținem de raionu' Sebeș și numai de la Sebeș era un autobuz pe la patru-cinci, care mergea până la vreo șapte-opt kilometri de comuna noastră. În autogară am văzut oameni de la mine din comună, am întâlnit și un văr. Au venit la mine, am discutat cu ei, ne-am bucurat. Am mers cu autobuzu' până acolo, da' nu eram eu în stare de drum prea lung. Am rămas și am dormit la cineva sâmbătă seara, iar duminică dimineața am plecat iar. Comuna din care sunt eu e așezată între dealuri. Când am ajuns pe unu' din dealurile astea pe care trebuia să cobor și am văzut comuna, am avut o senzație de pusti... Mi s-a părut așa de părăsită comuna... E adevărat că, duminică fiind, nu era agitație, lumea era la biserică. Am ajuns acasă pe o potecă, pe o scurtătură, unde nu m-am întâlnit decât cu o singură persoană pe care am salutat-o. Părinții știau că trebuie să ajung, pentru că îi țineam mereu în temă: unde sunt, ce fac și când ajung. Și la vreo jumătate de oră după ce am ajuns acasă, a început să vină lumea.

Cunoștințele și prietenii din comună ?

Da, vecinii, cunoștii – s-a auzit. De unde și cum s-a auzit așa repede... Până seara târziu, unu' ieșea, doi intrau. Mi-a părut bine. Am stat câțva timp acasă și după aceea s-a pus problema să îmi găsesc serviciu. Mi-ar fi plăcut să lucrez la Sibiu. Aveam eu impresia asta că la Sibiu îmi găsesc de lucru mai ușor și o să fie bine, așa că m-am dus la toate întreprinderile care erau în Sibiu, dar nu m-a primit nimeni. E adevărat că spuneam că am fost condamnat și pentru ce. Da' asta o spuneam nu ca să fac propagandă, ci ca să știe, să nu zică după aceea că de ce ascund lucru' ăsta.

Dar nu vă întrebau oricum dacă ați fost condamnat ?

Păi ei nu m-au întrebat, da' spuneam eu. Apoi ei doreau să știe de ce și cât timp. Le spuneam și răspunsu' era aproape invariabil: „Nu avem locuri deocamdată, poate mai târziu. Nu angajăm”. Am fost pe la aproape toate întreprinderile din Sibiu și în final am ajuns la o întreprindere care făcea arcuri de mașini, camioane, vagoane, tot felu' de arcuri mici. Am intrat și am căutat să mă duc la director. Mi-a' spus că e în concediu și-i ține locu' ingineru' șef, așa că am intrat la el. Un bărbat grăsuț, plin la corp și la față, se vedea după fizionomie că e un om de treabă. I-am dat bună ziua, i-am spus cum mă cheamă, i-am spus de ce am intrat, că vreau să lucrez undeva, „da', domnu' inginer, înainte vreau să vă spun că io am fost condamnat, am executat opt ani și nu vreau să vă fac dumneavoastră greutateți că m-ați angajat și că am ascuns acest lucru”. O zâmbit așa cum zâmbește un om cumsecade și a zis: „Nu-i nimic, lasă că te angajez, da' muncitor necalificat”. „Nu-i nimica, nici nu pretind altceva, eu vreau numai să muncesc undeva, să-mi câștig existența.” Și m-a angajat într-adevăr.

A doua zi m-am dus la cadre, unde am găsit o doamnă. Mi-am completat cererea și m-a dat ca încărcător-descărcător de arcuri, hamal. Încărcam pe motostivuitoare de unde le lucrau ei, de unde le făcea CTC-ul la o presă. Le duceam undeva afară unde se făceau stive clasice pentru protecția muncii, le luam și le descărcam. Alea de mașină erau mai ușoare, da' alea de vagoane erau foarte grele. Munceam opt ore, după aceea 12 ore, o săptămână de zi, o săptămână de noapte. După mai bine de o lună de zile, se deschidea un curs de calificare și eu speram să intru acolo, și făcusem o hârtie în sensul ăsta, că vreau să mă calific ca arcurar. Mă cheamă la cadre și-mi dă o hârtie și-mi spune că mi s-a desfăcut contractul de muncă. Am întrebat de ce și mi-a spus că nu mai sunt locuri. Eee, acumă nu știam ce să mai fac. M-am dus din nou la inginerul șef și i-am spus: „Domnu' inginer, uitați ce mi s-a întâmplat. Ce să fac? Cum mă puteți ajuta?”. Și a zis: „Acumă e tovarășu' director aici” – eu nu mă adresam cu *tovarășu'*, numa' cu *domnu'* – „eu cred că te înțelege”. M-am dus. Directorul provenea dintre muncitori, nu-i mai știu numele. Și i-am spus: „Domnu' director, io am fost angajat aicea în lipsa dumneavoastră de domnu' inginer șef care vă ținea locu', am lucrat în cutare loc și am primit o hârtie de desfacere a contractului de muncă. Eu, la vârsta asta, va trebui să-mi câștig existența și să-mi ajut și părinții. Or, așa eu nu pot. Iar pe seama părinților nu pot să stau, pentru că ei au vârsta pe care o au și nu se poate”. M-a ascultat și a zis: „Uite ce sfat îți dau: încearcă să-ți găsești la altă întreprindere în Sibiu”. I-am spus: „Domnu' director, am fost”. „Mai încearcă o dată!” Și a luat întreprinderile la rând. Zice: „La Mecanică ai fost?”. „Am fost.” Astea erau întreprinderile unde erau strunguri multe. „Vă spun, am fost la toate întreprinderile astea, inclusiv Mecanica.” Era o întreprindere de tăbăcărie. Cineva cunoștea pe inginerul șef sau directorul de acolo și mi-a spus: „Du-te, că eu am vorbit cu el și poate ai șanse!”.

Acolo era un miros... numai când mă apropiam de poartă, da' undeva trebuia să lucrez. M-am dus într-o zi, mi-a spus: „Vino mâine!”. A doua zi mi-a spus: „Vino mâine!”. În a treia zi când m-am dus, era în curte, făcea un control și eu stăteam și așteptam să prind un moment. L-am salutat, a venit la mine și m-a luat la două parale că de ce îl urmăresc de câteva zile și să plec și să îmi văd de treabă. Și am ieșit... Am ajuns din nou la directorul de la fostul loc de muncă și i-am spus: „Domnu' director, uitați, am fost acolo, acolo, acolo, alte întreprinderi nu mai știu”. Și îmi spune: „Bine. Du-te la inginerul cutare și spune-i că eu te-am trimis și că dacă are un loc, să te primească!”. Era un inginer constructor care se ocupa cu întreținerea uzinei... Când i-am spus ce s-a întâmplat, că am lucrat până mi s-a desfăcut contractul, a zis: „Domn'e, rămâi aici, da' să știi că munca la mine e cam josnică. Trebuie să faci mortar, trebuie să cari var, trebuie să faci anumite lucruri care poate că nu-ți plac”. „Domnu' inginer, fac orice, pentru că vreau să îmi câștig existența.” Și am rămas acolo. S-a' purtat foarte frumos cu mine și el și cei din echipă, da' într-o zi, doamna de la cadre m-a văzut în curte. Eu, din respect, am salutat-o. S-a apropiat de mine, eu am văzut că vrea să-mi vorbească și m-am apropiat și eu de ea. Zice: „Tovarășu' Drăgoi, dumneata stai ca frunza pe apă aicea, pentru că tovarășu' șef de la cadre nu te agreează și nu te ține. Eu îți dau un sfat, până nu te dă din nou afară, încearcă să-ți găsești undeva, că nu știu dacă rezști o lună de zile!”.

Atunci, nemaiavând ce face, am plecat la Mediaș, la construcții. Și am lucrat acolo ca salahor la zidari, și într-o zi a venit și m-a chemat inginerul de lucrare: „Ia-ți bagajul și hai cu mine!”. Am mers acolo și a chemat pe maistru' care era cu instalatorii și cu

electricienii și i-a spus : „Uite, în ce echipă ai oameni mai puțini ? Angajază-l și pe el acolo”. Și am ajuns la o echipă mică, dar cu oameni cumsecade. Primele zile eram mai rezervat, nu prea discutam, că nu știam cine sunt, cum sunt. La fel mă priveau și ei. Și într-o bună zi, unu’ din ei, în timp ce luam masa, zice către mine : „Auzi, domnule, dumneata nu te mai tot feri de noi și nu te mai tot eschiva, că noi acum știm cine ești și îți spunem : ești din Ohaba”. „Da, așa e.” „Și ai avut necazuri. Așa e ?” „Așa e.” „D-apăi nu te mai feri de noi, că noi știm.”

La un moment dat, pentru că mă cam săturasem de treaba asta – maistrul pe care-l aveam era un basarabean căruia îi plăcea să bea și eu n-am fost de acord să-i dau de băut și atunci a început să-mi facă șicane – am început să-mi caut alt loc de muncă. Mi-am găsit la o întreprindere de construit drumuri forestiere unde se lucra numai cu utilaje : buldozere, escavatoare, cilindri, motocompresoare. Trebuia să merg pe șantierul de la Dobra-Ilia, vreo 30 de kilometri sus în munte. Da’ habar nu aveam ce am de făcut. Într-o zi m-a’ luat șefu’ de secție și contabilu’ în mașină și m-au dus acolo. Am zis : „Bine, da’ ce fac eu aicea ?”. Întâi mi-a’ predat o magazie cu piese de primă urgență pentru utilaje, după aceea mi-a spus : „Urmărești să funcționeze. Când să defectează și nu se poate repara aicea, dai telefon la Alba Iulia. În fiecare luni faci teleconferință, transmiți situația utilajelor la bază, pontaje, toată treaba...”. Eu eram din partea bazei de utilaje, nu din partea șantierului. În prima lună m-am descurcat mai greu, că nu știam nici scriptic ce și cum trebuie să fac. A mai venit cineva din Alba Iulia și m-a ajutat, iar după aceea am rămas acolo până când s-au comasat două șantiere și m-a întrebat directoru’ ce vreau : să rămân în continuare șef de coloană și să merg la Teliuc, pentru că acolo se înființa șantieru’, sau să vin în Alba ? Și am zis : „Aș vrea să vin în Alba”. „Bine.” Și atunci a spus șefului de bază : „Când se ivește un loc, îl aducem pe Drăgoi aici”. Și așa s-a întâmplat. După câteva luni m-a’ dus în Alba și aci am rămas până am ieșit la pensie...

Ați fost urmărit de Securitate în timpul ăsta ?

În perioada asta n-am simțit să am informatori pe urma mea. N-am simțit nimic până am ajuns aicea. La scurtă vreme după ce am ajuns în bază la Alba, au venit trei ofițeri de Securitate, m-au chemat în birou’ șefului și mi-au cerut să fiu informator. N-am acceptat. Ei m-au amenințat, eu n-am vrut să accept, dar au insistat și m-am enervat puțin și am ridicat glasul : „Eu așa ceva nu fac ! Eu am văzut în pușcărie soarta turnătorilor și a informatorilor și mai este o vorbă care spune «iubesc trădarea, dar urăsc pe trădători» și eu nu vreau treaba asta”. M-au lăsat în pace atuncea. Au mai venit, au mai insistat, însă nu am acceptat și dacă n-am acceptat niciun fel de compromis, ușor, ușor, m-au lăsat. Pe alții i-au șantajat și a fost suficient să aibă numa’ un moment de slăbiciune. Dar au pus informatori pe urma mea. Am fost la București să-mi văd dosaru’ și am găsit nouă...

Erau persoane apropiate de dumneavoastră ?

Din cei nouă, unu a fost cel mai bun prieten pe care l-am avut aici în Alba. Unu’ a fost un mecanic pe care-l aveam și era cel mai apropiat de mine, pentru că aveam nevoie de un mecanic pentru diferite urgențe, anumite intervenții. Trebuia, spre exemplu, să plece un buldozer. Trebuia pornit să vadă mecanicu’ care îl lua în primire că e în stare de funcționare. Un cilindru compresor, la fel. Veneau la gară din diferite părți cu vagonu’, trebuia să am un om care să facă treaba asta. Și l-am avut pe ăsta... Și m-a

turnat. Țsta a avut cele mai multe note informative date despre mine. După aceea am mai avut un strungar care vedea tot ce fac pe geam, în curte. Prin curte vorbesc, că la birou nu mă vedea. Dar absolut tot ce i se părea lui suspect, scria și dădea... Pe câțiva nu i-am putut identifica, nu știu cine sunt. Acolo la Alba am rămas până în '90 și după revoluție n-am mai lucrat. Mai aveam câteva luni până când puteam să ies la pensie oficial, însă dacă s-a ieșit atunci, n-am mai stat, pentru că fusesem operat și trebuia să merg și pe șantier... Și plecam luna, veneam sâmbăta, vara mergeam mai mult și trebuia să țin regim, așa că n-am mai rămas.

Eu vă mulțumesc mult.

Pentru puțin. Dacă sunt de folos cu ceva, mă bucur.

Traian Mitrofan

S-a născut la 24 aprilie 1929 în Cornățel, județul Sibiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. A fost arestat la 1 iunie 1948 și condamnat la cinci ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la trei ani. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni, însă prin bunăvoința unui grefier i s-au trecut în acte doar șase luni. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Târgșor, Peninsula și Capul Midia. A fost eliberat în noiembrie 1951. A fost rearestat la 14 decembrie 1960 și condamnat la 17 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Uranus, Galați, Ostrov și Salcia. A fost eliberat la 3 august 1964. La data interviului locuia în Alba Iulia. Interviu realizat de Andrei Lascu la 16 iulie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Boagiu. Editarea – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 180, 181.

Pentru început să-mi spuneți câteva cuvinte despre părinții dumneavoastră, despre familie.

Părinții mei au fost Toma și Maria, țărani înstăriți din comuna Cornățel. Noi am fost cinci copii la părinți, patru surori și eu, singurul băiat. După ce am urmat școala primară din sat, în vara lui 1942 am dat admitere la Liceul Comercial din Sibiu și am urmat cursurile liceului până la 1 iunie 1948, când am fost arestat.

Dar pentru ce ați fost arestat ? Erați încă destul de tânăr...

Da, în momentul arestării aveam 19 ani. Pentru delict de uneltire împotriva ordinii sociale. Făcusem parte din Frățiile de Cruce de la Liceul Comercial din Sibiu. Ne-au arestat pe mai mulți atunci și împreună cu alți colegi de la celelalte licee din Sibiu, de la Liceul „Gheorghe Lazăr”, de la Liceul Industrial și de la Școala Normală de băieți, precum și împreună cu studenții de la Teologia din Sibiu am constituit un lot, care am fost condamnați în martie 1949 la diverse pedepse, în funcție de gravitatea așa-ziselor fapte pe care le-am săvârșit.

Ce vă mai amintiți despre cum a decurs ancheta ?

Ancheta a fost destul de dură. De altfel perioada de detenție de la Sibiu din iulie-august '48 până în martie '49 a fost cea mai grea. Era o foamete cumplită. Ni se dădea dimineța o căniță de 250 de grame de terci, care se compunea din un pic de făină de mălai, necernută, cu apă, în care, eventual, se adăugau opt grame de zahăr, poate și mai puțin... La amiază ne dădea o ciorbă chioară cu 200 de grame de pâine și seara, eventual, niște arpacaș din orz sau ceva cartofi. Era un eveniment când ne dădea fasole. Fasolea a și fost salvarea deținuților din închisori, fiind cel mai consistent aliment. Și

după o anchetă destul de dură am fost duși la proces și acuzați de delict de uneltire împotriva ordinii sociale.

Ce condamnare ați primit ?

Personal am fost condamnat la cinci ani închisoare corecțională și la îndemnul avocaților de a face recurs, noi, tineri entuziaști și revoluționari, vorba aia, am refuzat. „Atâta ne-o dat țara, atâta ducem.” Ulterior părinții au făcut recurs și fără să ne mai anunțe rezultatul recursului, m-am trezit în 1951, în 27 mai, că mi-o expirat pedeapsa, fără să știu. Știam că am cinci ani, dar mi se redusese la recurs doi ani, deci am rămas cu trei.

Unde ați fost trimis după pronunțarea sentinței ?

După ce am fost condamnați ne-au repartizat pe fiecare după categoria socială, iar noi, fiind elevi, am ajuns la Târgșor, lângă Ploiești. Aici, era o închisoare de elevi, ceva deosebit, în sensul că acolo fusese o mănăstire făcută de Mihai Viteazul și acum erau niște ateliere mari... care a' fost înainte de-ale armatei.

Dar în ce sens era o închisoare deosebită ? Erau condiții bune ?

Păi erau în dormitoare priciuri suprapuse, cu parter și două etaje, și dormeam câte trei-patru sute de elevi într-o cameră de-aia mare. Dormitoarele comunicau unele cu altele, iar ziua eram liberi în curte, stăteam la umbră. În mijlocul curții țin minte că era un bazin, nu știu pentru ce l-au folosit cândva, da' acum era cu vreo 70-80 de centimetri de apă, în care ne mai bălăceam noi pe timpul verii.

Acolo greul a început în toamna lu' '49, odată cu venirea loturilor de elevi din Suceava, moldoveni, contaminați de problemele „reeducării” începute încă din '48. În momentul în care au venit ei, în Târgșor s-au format două tabere : una a celor de la Suceava, care au venit cu problema „reeducării”, organizați încă de acolo, și restul, care eram împotriva „reeducării”, manifestându-ne în diverse moduri. Dom'le, noi consideram că educația pe care am primit-o, educația pe care ne-am desăvârșit-o în Frățiile de Cruce, cum era atunci, era una național-creștină și nu credeam că a fost greșită ca să o îndreptăm prin „reeducare”...

Vă mai amintiți cum a tratat conducerea penitenciarului această împărțire ?

La început am avut un director foarte înțeleghător. Spirea Dumitrescu¹ îl chema, fost căpitan de cavalerie, un om cu multă înțelepciune care ne tot spunea : „Mă băieți, mă, acceptați, nu creați atmosferă, că o să fie mai greu”. Însă avântul tineresc nu ne lăsa să acceptăm treaba asta... Și de aicea o serie de consecințe : am fost imediat luați și izolați de ceilalți ; nu aveam voie să ne mai plimbăm prin curte ; ni se tăiau pachetele, că primeam până atunci un pachet de cinci kilograme pe lună ; nu mai primeam scrisori... și o serie de-astea.

Și cât a durat situația asta ?

Asta a durat până în toamna lu' '49². Toamna târziu, în noiembrie, s-a schimbat conducerea închisorii. A venit atunci un alt comandant, un locotenent-major căruia noi

1. Spirea Dumitrescu a fost comandant al Penitenciarului Târgșor între 1948 și 1950. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 500.

2. Martorul face o confuzie. Schimbarea de conducere la Penitenciarul Târgșor a avut loc în 1950, iar transferul unui grup de elevi la Canal a avut loc în noiembrie 1950. *Ibidem.*

îi spuneam Cobra³, că avea niște ochelari mari cu rame negre. Era un om de o răutate pe care noi nu ne-o puteam explica atunci. Cum poate fi un om atât de rău nu îmi dau seama. Nu te-a cunoscut, nu te-a văzut, n-a stat de vorbă cu tine, dar aplica cele mai drastice măsuri. Ne alerga seara prin curte cu bâtele și scăpau cei care reușeau să fugă mai repede, dar evident că rămăneau alții în urmă.

Dumneavoastră cât ați stat la Târgșor ?

Îmi pare că pe 11 noiembrie am fost duși la Canalul Dunăre – Marea Neagră. Am fost două loturi de câte 80 de inși, luați, urcați în dubă și duși până la Poarta Albă. De acolo ne-au urcat iarăși în dube, înghesuți, că și pe deasupra capetelor îi băgau pe alții, îi îndesa' acolo, și așa, unul peste altul, ne-au dus până la Valea Neagră, în Colonia Peninsula, unde au fost formate primele două brigăzi de elevi: Brigada numărul 1 și Brigada numărul 2.

Cum erau condițiile din colonia Peninsula ?

Au fost niște condiții extraordinar de vitrege la început. Eram cazați într-o baracă fără pături, pur și simplu pe jos, pe dușumea, iar geamurile nu aveau montate sticlă și era noiembrie, deci destul de rece. Și țin minte că în prima zi când ne-o' scos pe Canal ne-o' plouat toată ziua, o ploaie mocănească, de toamnă, de ne-o udat pân' la piele, iar seara am fost nevoiți să dormim în baraca aia fără geamuri. Ne-am așezat ca sardelele în borcan să ne încălzim, luându-ne în brațe unul pe altul. Ne întorceam la comandă, iar când unuia îi amorțea mâna sau piciorul se ridica și ne întorceam toți ca respectivul să se așeze înapoi între noi. Ceea ce ne-a impresionat și ulterior nu ne-am putut explica, și nici chiar acum: dom'le, cum de nici unul nu am răcit? Nici măcar nu strănutam după condițiile alea extraordinare! Dimineata când ne scula' ieșeau aburi din noi cum ieșeau din purceii care se sculau de lângă scroafă iarna.

După aceea, când s-o format bine brigada, ne-o' repartizat la un alt „H”, că așa le spunea acelor cabane, și eu am ajuns în Brigada numărul 1, unde brigadier era unu' Ion Neagu. Ăsta, fost plutonier de jandarmi în Transnistria, era condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru crime împotriva umanității... Probabil și-o făcut de cap pe-acolo, cine știe. Pe mine, însă, mă intriga fantastic faptul că striga la mine ca și la alții: „Banditul!” „Păi cum, dom'le, eu îs bandit că am cinci ani” – că așa știam atunci – „și dumneata nu ești mai mare bandit, că ai 15 ani? Cum îți permiți să mă tratezi cu bandit?” Era mai în vârstă, avea vreo 45 de ani, dar putea să ne trateze cu totul altfel, nu cu „banditul”, că doar era din rândul nostru... Dacă ne tratau cu „banditul” cadrele, securiștii sau gardienii care ne păzeau, era altceva, ei era' oameni liberi...

Și am ajuns de lucrăm la Sat Mamaia: săpam pământ cu hârlețul și lopata, îl încărcam în vagoaneți pe care îi împingeam și răsturnam în Siutghiol, lacul din fața cazinoului. Era o muncă grea și obositoare, chiar dacă eram câte trei elevi la un vagonet. Și ăsta striga mereu după noi: „Dați mai repede! Dați mai repede!” Și trebuia să ne uităm unul la altul să nu cumva să fim ăia care încărcăm mai repede vagonetul, astfel încât să-i poată persecuta pe ceilalți, să zică: „Uite, ăia au terminat și voi n-ați terminat!”. Și la un moment dat probabil s-a întâmplat ceva pe traseu, o căzut vreun vagonet de pe șine și o întârziat să vină garnitura pentru încărcat. Ca nu care cumva să stăm, ne-o ordonat să trecem pe cealaltă parte a canalului, unde era o garnitură de

wagonet la care nu lucra nimeni, ca s-o încărcăm pe aia. Dar să trecem până acolo în pas alergător... Eu m-am revoltat grozav și am zis: „Nu fugiți, mă, nu fugiți! Mergem încet!”. Brigadierul ăsta o venit spre noi... Ceilalți au plecat, am rămas singur și el se repede să mă lovească. Fiind la wagonete, aveam în clipa aia în mână o cazma pe care o îngrijeam ca pe o sculă de mare preț, că îmi ușura munca: o ascuțeam să intre ușor în pământ, am lustruit-o de ne uitam în ea ca în oglindă. Ei, și în momentul în care l-am văzut că s-o apropiat la trei-patru metri, cu gând să mă lovească, am prins zdravăn cazmaua în mână, mi-am făcut semnul crucii cu limba în gură și am zis: „Doamne-ajută! De vine să mă lovească, când îi dau o dată cu cazmaua îi sare capul”. Eram hotărât să nu mă las bătut. El a văzut probabil că-s hotărât să răspund atacului și o-nceput să mă amenințe: „Las' că vii tu în colonie!”. M-am dus încet acolo, pe celălalt mal, și când am ajuns între colegi, au zis: „Mă, de ce n-ai venit?”. „De mai făcea un pas să mă lovească, îi zbură capul ca la un pui”. Un individ dintre noi, Grigore Nedelcu⁴ de la Bacău, unu' dintre sucevenii reeducați, care era turnător, dar căruia îi știam condiția, o auzit ce-am spus și s-o dus la brigadier: „Uite ce-o spus Mitrofan, că dacă vă apropiați să-l loviți vă dădea cu cazmaua!”.

Și au existat repercusiuni după acest episod ?

Păi da. Că acuma noi știam ce se întâmplă, că noaptea mai erau luați câte unul dintre noi să-l bată, de îl aduceau și îl aruncau în dormitor cu pătura, că nu mai era în stare să vină pe picioarele lui... Țin minte că aveam doi colegi grozavi, de un calm fantastic, extraordinar de credincioși, care toată ziua se rugau în gând: Gheorghe Brânda⁵ și Alexandru Munteanu⁶, ambii din lotul de elevi de la Blaj. Și ei să mă avertizeze: „Vai, mă Traian, ce-ți fac ăștia acuma la noapte!”. S-a sunat stingerea la 10 seara, ne-am așezat să dormim și parcă îi văd cum se închinău pentru mine: „Traian, să fii cuminte, să fii liniștit!”. După câteva minute, simt că cineva mă bate în tălpi, cum dormeam cu capul la perete: „La brigadier!”. În camera brigadierilor, care era o cămăruță destul de mică, erau patru persoane: doi brigadieri și doi pontatori, toți instruiți de conducerea coloniei, deci niște oameni credincioși comandanților și sistemului. Eu, când am intrat în cămăruță, m-am lipit cu spatele la perete și am spus: „Domnilor, dacă aveți de gând să mă bateți să mă omorâți, că dacă ies mâine la lucru, în coate și în genunchi dacă sunt, cum pun mâna pe o cazma, pe o eclisă, pe un drug de fier sau pe orice, pe toți vă omor... Nu există cale de întoarcere. E care pe care”. Și le-am spus atunci: „Să știți un lucru:

4. Grigore Nedelcu, născut la Jariștea, Vrancea. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 7 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula și Aiud. A fost eliberat la 13 mai 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.
5. Gheorghe Brânda, născut la 24 aprilie/12 mai 1928 în Căpâlna, Bihor. A fost arestat la 30 mai 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Peninsula și Constanța. A fost eliberat la 26 februarie 1955. A fost rearestat la 29 iunie 1960 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
6. Alexandru Munteanu, născut la 24 noiembrie 1924 în Alecuș, Alba. A fost arestat la 9 iunie 1948 și condamnat la cinci ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Peninsula și Pitești. La 7 iunie 1953 primește o condamnare administrativă de 24 de luni. A executat pedeapsa la Peninsula. A fost eliberat la 27 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

dacă se dă cu bomba atomică aicea, în colonie, și mor 99%, eu scap, dom'le, că am 20 de ani și să știți că eu și în gaură de șarpe vă caut de scăpăm de aici". Dom'le, m-a' uimit, că au înlemnit acolo pe scaune. Au rămas impresionați fantastic. S-au uitat fix la mine, au început să se uite unul la altu' și au rămas muți. A durat câteva momente tensiunea asta grozavă și parcă îl aud pe brigadierul Neagu că zice : „Marș la dormitor, banditul ! ”.

Eu am fost sigur că o să fie bătaie... da' n-a fost. Și de multe ori, acum, la o vârstă mai înaintată, după ce am trecut de 30-40 de ani, mi-am spus : „Măi, am fost deocheați, uneori prea exagerați în atitudinea noastră, că poate cu un pic de diplomatie ne-am fi putut furișa, strecura așa mai ușor, dar atunci eram așa dârji și hotărâți”.

Ce au zis colegii când v-ați întors ?

Când am intrat în dormitor, 80 de inși s-o' ridicat în fund să vadă ce s-o întâmplat. Am intrat triumfător acolo și zic : „Băi, nici așa nu mi-o' făcut”. În sfârșit, n-am putut dormi toată noaptea, am fost surescitat grozav. A doua zi am mers la lucru în continuare, da' nu s-a mai întâmplat nimic grav, adică nu s-o mai repezit la mine, nu m-o mai certat.

Alte întâmplări deosebite ați avut în timpul detenției de acolo din colonie ?

Au mai fost. La un moment dat mă întâlnesc cu nea Mihai, căruțașul care aducea coletele cu căruța de la gară de la Valea Neagră în colonie... Fusese cioban, oier, și-a fost cândva și prin părțile Ardealului cu oile și cunoștea desagii, traistele din fiecare regiune, după specificul lor. Și el îmi zice : „Băi, ți-o venit un pachet mare, dar cred că nici jumătate din el nu-ți dă”. Acuma ce o fi, o fi, că pachetele le împărțeau brigadierii sub supravegherea unui plutonier-major care se plimba pe mese acolo. Și când m-o văzut brigadieru' Neagu că am intrat și eu la pachet mi-o făcut semn... și în gândul meu : „Gata ! Acuma îmi ia din pachet tot ce-i bun ! ”. Zice : „Care-i pachetu' tău ? Îl vezi care-i ? ”. Îi zic : „Uite, desagii ăia cu roșu și cu negru”. L-o luat și, spre deosebire de altă dată, când tăia pachetu' cu cuțit sau cu o foarfecă, acu' l-o desfăcut foarte frumos, l-o descusut și când o văzut că plutonierul o trecut de el, era cu spatele, o zis : „Ține pătura” (în șoaptă – n.n.). Și mi-o golit tot pachetul în pătura cu care venisem. Am rămas din nou uimit. M-am întors la dormitor, am intrat, colegii, prietenii, așteptau : „Măi, ce a făcut ? ”. „Nimic.”

În sfârșit, o mai trecut câțva timp și mă trezesc că într-o duminică ne-au strâns pe toți. Cred că eram poate mai mult de 40 de brigăzi adunate în careu. Pe atunci comandantul coloniei era unu' Lazăr Zamfirescu. Ce se întâmplase ? Evadase un fost deținut, mecanic de locomotivă, dar după câteva zile l-o' prins și l-au legat la așa-zisul stâlp al infamiei din mijlocul coloniei, unde deținuții erau obligați să treacă și să-l scuie... Și în noaptea următoare am auzit că l-au executat. S-au făcut că l-au dus în gard și l-o' executat, iar cel responsabil era fostu' prim-brigadier Madan⁷, profesor de numismatică din Iași. Deci, pentru că se crease o zarvă mare în colonie, de teamă să nu se întâmple

---

7. Constantin Madan, născut la 13/21 mai 1913 în Tipilești, URSS. A fost arestat la 1 iulie 1949 și condamnat în 1950 la 5 ani de muncă silnică. Ulterior a primit o condamnare de muncă silnică pe viață. În 1953 a primit o condamnare la 15 ani de muncă silnică, în 1955 o condamnare la 17 ani de muncă silnică, iar în 1957 la 10 ani de detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Peninsula, Jilava, Aiud, Galați, Făgăraș și Cavnic. A fost eliberat la 15 iunie 1959 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, Bărgan. Informații din fișele matricole penale din AANP

vreo răzbunare sau ceva, acest Madan a dispărut și în locul lui o fost numit prim-brigadier Neagu. Atuncea, în fața careului ăluia, comandantul zice : „Neagule, am nevoie de patru oameni ca să lucreze în colonie liber...”, adică fără pază. În fața coloniei era o livadă de piersici sau de caiși, nu-mi mai amintesc, și printre erau alei frumoase și bănci care trebuiau aranjate frumos, pentru că acolo se plimbau cadrele, soțiile lor și așa mai departe. Și culmea că eu sunt primul pe care îl strigă : „Mitrofan de la Brigada 1. Domnule comandant, e un fiu de țăran, un băiat harnic, priceput”. Am rămas mut... Și am ieșit din rând cu încă trei inși : un student și încă doi elevi. Ne-o scos în colonie liberi, dar n-o durat asta decât câteva zile, pentru că venise rezultatul recursului și cu cei trei ani pe care îi aveam acum executați, îmi expirase pedeapsa... astfel că în 27 sau în 28 mai, mă trezesc strigat pe o listă : „Nu mai ieși la lucru, că ți-o expirat pedeapsa și ești liber !”.

Ați fost luat prin surprindere de eliberare...

Da. Și am lăsat la prieteni toate lucrurile pe care le aveam, bocanci, niște pantaloni de postav din ăla țăărănesc pentru iarnă, și am plecat într-o pereche de pantaloni foarte subțiri, un jersey și-o cămașă, sperând că ne duce la gară și de acolo ne dă drumul acasă. Da' de unde ! Că de la Peninsula ne-o' luat pe trei inși și ne-o' dus la Capul Midia, la cea mai dură colonie de pe Canal. Era atunci comandant vestitul Borcea⁸, spaima deținuților. Am ajuns acolo, ne-am dat jos din camion, și ne-am așezat în mijlocul coloniei. Era un soare dogoritor, parcă văd și acum... nu era iarbă, era numa' niște pipirig din ăla mărunț, tufe. Și am stat în arșița aia până înspre seară, când apare comandantul Borcea și vine la noi trufaș, așa : „Ce sunteți voi, bă, gușteri ?”. Noi am tăcut, n-am zis nimic. Între noi era și un student⁹ care fusese la Pitești, trecuse prin „reeducare” și ajunsese la Canal în brigăzile 13 și 14, unde îi bătea și îi tortura cum îi prindea. Că așa l-a' adus la disperare și pe vestitul profesor Simionescu¹⁰, care de groaza

8. Liviu Borcea, născut la 1 decembrie 1911 la Cluj. Brutar. Membru PCR din ilegalitate. A lucrat în cadrul Biroului de Siguranță din cadrul Poliției Turda (din 1945), a fost șeful Biroului de Siguranță/Securitate Războieni (decembrie 1947 – septembrie 1949), șeful Biroului de Securitate Turda (decembrie 1949 – iunie 1950), comandant la Unitatea de muncă MAI nr. 3 Cernavodă (iulie 1950 – iulie 1951), comandant la Capul Midia (iulie 1951 – 1953). A fost arestat pentru abuzuri în serviciu la 1 decembrie 1954 și inclus în „lotul Salcia”, alături de alți comandanți de penitenciare și colonii de muncă. A fost condamnat la 25 ani de muncă silnică și a executat pedeapsa în penitenciarele Jilava și Ocnele Mari. A fost eliberat la 25 august 1957. După eliberare a fost trimis la o casă de odihnă a MAI, iar după această perioadă a fost reintegrat în Direcția Generală a Penitenciarelor ca ofițer de serviciu la Penitenciarul Cluj-minori. AANP, fond Cadre, dosar nr. 2600, *passim*; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 211-217; fișa matricolă penală din AANP.
9. Ion Chiriac, născut la 4 noiembrie 1925 în Odobești, Vrancea. A fost arestat la 9 aprilie 1949 și condamnat la doi ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Peninsula. A fost eliberat la 30 februarie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
10. Ion Simionescu, născut la 30 septembrie 1894 în Erbiceni, Iași. Doctor, subsecretar de stat la Ministerul Sănătății în guvernul Ion Gigurtu (iulie-septembrie 1940). A fost arestat la 12 iunie 1950 și condamnat la cinci ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă, Peninsula. La Peninsula a fost supus la torturi fizice și psihice de către studenții veniți de la Pitești. Nu a mai suportat regimul, s-a îndreptat spre gardul lagărului și a fost împușcat de o santinelă la 11/12 iunie 1951. Alin Mureșan, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, Polirom, Iași, 2007, pp. 190-191; fișa matricolă penală din AANP.

torturilor la care a fost supus, o ieșit din cordon și a fost împușcat... Soldatul l-o văzut și o zis : „Stai că te împușc !”. „Păi de-aia vin, să mă împuști.” Și a mai făcut câțiva pași și ăla l-a împușcat. Și faptu' ăsta s-a auzit imediat afară, și pe urmă s-o' mai calmat un pic lucrurile. Ei, și în seara aia, la Capul Midia, am avut poate momentul de cumpănă al vieții. N-am avut în toată perioada detenției un așa moment de cădere psihică și de deznădejde ca atunci.

La ce vă referiți mai exact ? Ce s-a întâmplat ?

Ne-o' luat și ne-o' băgat într-o baracă izolată, unde am stat noaptea aia cu condamnați de drept comun, viețași, numa' muncă silnică pe viață. Vă dați seama, niște tineri cum eram noi de 18, 20-21 de ani, când le-am văzut mutrele alea hidoase, am înlemnit un moment. Dar n-a durat mult disperarea asta. La un moment dat, apare în fața mea un om mai mult lat decât înalt își face cruce și zice : „Uai, trăsni-m-ar, dar n-oi fi de atunci ?”. Eu am rămas uimit. „Ce, nu mă mai cunoști ?” Vorbea mai țigănește, așa. „Nu mă mai cunoști ?” „Nu.” Zice : „Eu-s Marcel, care-am fost cu Crăciun¹¹ și vă dădeam mâncare la închisoarea din Sibiu, că eram la bucătărie. Eu is”. M-am liniștit când s-o urcat și o strigat : „Brigadă, ascultă comanda la mine : ăștia is politici, bă, nu-s borfași de drept comun ! Cine îndrăznește să se atingă de ei are de-a face cu Marcel !”. El era brigadierul viețășilor, condamnat la muncă silnică pe viață. Și ne-o' dat loc într-un capăt de prici, unul lângă altul, și într-adevăr n-am avut probleme. Dimineața ne-o' scos la număr și ne-o' repartizat la o altă brigadă de foști chiaburi care nu s-au înscris în colectiv. La Capul Midia nu erau oameni condamnați, ci erau oameni care ispășeau așa-zisele pedepse administrative, prin decizia Ministerului de Interne, nu a tribunalului. Și alea era' de la 6 la 60 de luni.

Și la Capul Midia ce ați muncit ?

Ne-o' dus la brigadă și am fost repartizat la benzi. Aruncam pământul pe o bandă care urca într-o basculă de-aia mare și îl transporta mai departe. La vreo trei zile am fost chemat la grefă și mă întreba cum mă cheamă, de unde sunt. Eu îi spun omului de la grefă : „De la Sibiu”. „Chiar din Sibiu ?” „Nu, de lângă Sibiu, din Cornățel.” O văzut

---

11. Gheorghe Crăciun, născut la 24 iulie 1913 în Mintiu Gherlii, Cluj. Cazangiu. După instaurarea comunismului a ajuns chestor de poliție la Polițiile Sibiu, Cluj și Constanța (1945-1947). A fost inspector în cadrul Inspectoratului Regional de Siguranță Sibiu (1947 – august 1948). La înființarea Securității a fost avansat la gradul de locotenent-colonel și numit șef al Direcției Regionale de Securitate Sibiu (1948-1951), unde s-a remarcat prin anihilarea mai multor grupuri de partizani. Între 1951 și 1952 a fost șeful Direcției Regionale de Securitate Craiova, fiind mutat apoi la Direcția Lagăre și Colonii de Muncă, cu sarcini administrative la Canal. Șef al Grupului operativ din Munții Făgăraș (1954) și locțiitor șef al Direcției Regionale Brașov, a fost promovat șef al Direcției Regionale MAI Brașov (1956-1958), cu gradul de colonel pentru capturarea membrilor grupului „Ion Gavrilă”. Între noiembrie 1958 și decembrie 1964 a fost responsabil de „reeducare” în calitatea de comandant al penitenciarului Aiud. A lucrat la Direcția a III-a Informații interne din 1964 până în 1967 când a fost îndepărtat din sistem. Andrei Muraru, „Profilul reeducatorului. Biografia lui Gheorghe Crăciun”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Polirom, Iași, pp. 109-117; Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbeg, *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948-1989)*, Polirom, Iași, 2009, pp. 171-177.

că-s numa' eu cu el în birou și zice : „Io-s din Cislădie”. „Păi, eu cunosc bine Cislădia.” C-am avut colegi la liceu care erau din Cislădie... S-o arătat mai binevoitor, nu mai era așa aspru : „Știi cât îs 24 de luni ? Doi ani. Atăta ți-o' mai dat”. S-o făcut că scrie ceva și zice : „Vino să semnezi că ai numai 12 luni”. Și când mă duc să semnez zice : „Citește bine !”. Și când mă uit... șase luni. Vă imaginați ? De la 24 m-a adus la șase luni... Și așa parcă mi-a săltat inima... și mi-o trecut prin cap o zicală țărănească : „Trăiește cocoșul șase luni și cu grăunțe de la vecini”. M-am încurajat și m-am dus și am lucrat...

Și ați fost eliberat după șase luni ?

Da, după șase luni, într-adevăr, în noiembrie '51 am fost pus în libertate, cu condiția să mă prezint în 24 de ore la Securitate. Ne-o' dus în Constanța și de aci ne-o dat drumu', la care cum, și cu trenul am ajuns în Sibiu, că până acolo aveam foaie de drum.

Ce ați făcut după ce ați ajuns acasă ?

Păi când am ajuns la Sibiu vroiam neapărat să îl văd mai întâi pe un unchi de-al meu și să-l întreb cum îs părinții, dar ca să ajung la el trebuia să trec prin fața Securității. Am ocolit și am trecut pe o stradă prin dos și seara am plecat. Și în seara aia o femeie din Cornățel a dat telefon în sat și o anunțat că am sosit... Pe tren m-o întrebat conductorii de bilet – nu mai aveam bilet, că avusesem numa' pân' la Sibiu, bani n-aveam... O' văzut ei că-i ceva cu mine și zice : „Doar nu-i veni de la închisoare ?”. „Ba da.” „De unde ești ?” „Din Cornățel.” „O, nu cumva ești cumnat cu Mihule ?” Eu aveam un cumnat care lucra și el la CFR și ei știa' că are pe cineva închis. În fine, am ajuns cu bine la gară, și am fost impresionat de câți o' venit să mă vadă.

Am ajuns acasă, totul a fost bine, am găsit părinții sănătoși, din cele patru surori, trei deja erau căsătorite și una era încă elevă la Școala Normală. Și în ziua următoare am plecat la Sibiu, că trebuia să mă prezint la Securitate. Parcă mi s-o pus gheață în spate... La sediul lor, era un ghișeu la poartă acolo. Bat, îmi deschide ghișeu' un plutonier în uniformă, se uită la mine, ia telefonul și zice : „S-o prezentat”. Eu am rămas mirat.

Nu v-a întrebat nimic ? Cum vă cheamă ?

Nimic. Numa' s-o uitat și probabil ăi de sus i-o' fi spus : „Adu-l sus !”. Vine el, îmi deschide poarta, mă ia de braț, mă conduce și când ajungem într-un coridor mai întunecos zice : „Mă, da' tu nu mă recunoști ?”. „Nu.” Zice : „Io-s Savu”. Era un fost coleg de liceu, până în clasa a IV-a, că pe urmă a rămas repetent. Și zice : „Vai, atăta m-ai ajutat tu la matematică, că mă lăsa să copiez...”. El stătea în spatele meu și așa stăteam când făceam teza sau extemporalu' ca să poată copia și el... Și mă duce pe un coridor, îmi deschide o ușă și mă împinge înăuntru. Când intru... înăuntru un ofițer de Securitate, chipeș așa : „Servus, Traian !”. „Servus, Nelu !” Era fost coleg de clasă de-al meu. M-am liniștit oarecum, că era, totuși, un coleg și nu mă bâzâie. Și zice : „Băi, te-am urmărit pas cu pas de la gară și nici n-ai vrut să treci prin fața Securității”. Zic : „Băi, întâi m-am dus să-mi văd părinții, că la voi știi când intri, dar nu știi când ieși”. Binevoitor m-o luat așa de după cap și m-o dus la alt birou, la un șef. Batem la ușă, se răspunde ceva dinăuntru, el mă împinge înăuntru, dar nu intră cu mine. Un locotenent-major iar... un alt fost coleg de-al meu. Eu deja obișnuit cu ăstălalt : „Servus, Ioane !”. Vinereanu Ion îl chema. El grav de acolo : „Salut !”. Zic și io : „Salut !”. În sfârșit... Zice : „Știi pe unde ai trecut, ce-ai făcut, cum ai făcut și că puteai să scapi cu șase luni mai devreme”. Domn'e, și din discuție am dedus că ar vrea să mă racoleze cumva. N-a îndrăznit să-mi spună direct, dar eu am anticipat, și i-am spus : „Ascultă,

Milu, tu așa mă cunoști ? Bă, eu pentru nimic în lume nu fac lucrurile astea. Așa, ca să fie clar". În sfârșit, mi-o dat drumul, mi-o recomandat să mai trec pe la ei, nu știu ce...

Cum ai reușit să vă integrați în societate după eliberare ?

Păi după asta m-am dus acasă și am încercat să mă refac, dar totodată vroiam să intru și în câmpul muncii, părinții fiind oameni în vârstă deja. Se făcuse întovăări pe la noi, colective, și era mai greu, dar m-am dus să mă angajez. Mi-am zis : mă angajez oriunde, muncitor necalificat, să-mi fac o calificare, și pe urmă văd eu ce mai pot face. Am încercat în vreo cinci-șase locuri și în momentul în care spuneam că am fost deținut politic ziceau : „Nu avem locuri !”. Visul meu o fost să devin electrician, încă de când eram închis, așa că am încercat și la uzina electrică, unde era șef de cadre un fost muzicant, Honțiu, rrom, să nu-i zicem țigan, dar când o auzit că am fost închis politic, mă tot amâna : „Vino peste două săptămâni... Mai vino peste două săptămâni”.

Între timp, eu m-am întâlnit cu mama colegului ăluia, Țifrea Ioan, care era ofițer de Securitate și pe care o cunoșteam de când eram elev și eram apropiați. Și ea mi-o spus : „Traian, dacă ai vreodată probleme cu angajarea, să-mi spui mie, c-apoi eu îl lămuresc pe Ion să vie să rezolve”. Și m-am dus și i-am spus : „Uite, tanti Țifrea, eu vreau să mă angajez la Uzina Electrică din Sibiu, să fac școala de calificare și țiganul acela, Honțiu, mă tot amână... două săptămâni... două săptămâni”. Și-mi trimite vorbă : „Marțea viitoare la ora 8 să fii la poarta uzinei !”. Marți dimineața la 8 m-am dus la poarta uzinei și așteptam. La un moment dat vine un locotenent de Securitate, în uniformă, mă smucește de braț ca și când nu ne-am fi cunoscut niciodată : „Treci înăuntru !”. Trecem pe la secretariat, nu ne oprește nimeni, nu ne întreabă nimeni ce vrem și intrăm direct la Honțiu acesta. Când ne-o văzut, s-o sculat imediat : „Să trăiți, tovarășu” locotenent !”. „Ascultă, tovarășe, am nevoie ca omul ăsta să lucreze aici.” „Bine !” Și din ziua aia m-o și angajat...

Datorită intervenției colegului dumneavoastră...

Da. Eu cu Țifrea Ioan fusesem prieteni buni în liceu. Înainte de asta, mă mai ajutase el într-o problemă grozavă, în perioada când se făceau buletinele, prin '52. Erau niște cozi interminabile la buletine, stătea lumea de la 4 dimineața. M-am dus de câteva ori și, tot așa, îi spun la mama colegului : „Doamna Țifrea, nu-mi pot face buletinul, că, uite, ăia mă tot amână”. Și dacă n-aveai buletin, nu puteai nici să te angajezi nicăieri... „No, să te duci acolo, să stai la rând.” Am stat la rând, și la un moment dat a venit securistul ăsta, mă ia de braț : „Treci în față !”. Lumea de la coadă, toți înnebuniți : „Ce-o fi făcut băiatul ăsta ?”. Era o teroare grozavă cu securiștii... Mă duce înăuntru, mă bagă acolo. Erau trei plutonieri de miliție care completau actele, ca să-ți faci buletinul. „Să trăiți, tovarășul locotenent !” „Băi, am nevoie de buletinul lu' ăsta acum !” N-o durat zece minute și mi-o' dat buletinul în mână. M-o luat iară de braț și după aceea am apucat pe niște străzi mai lăturalnice, să nu ne vadă lumea. „Servus, Ioane ! Mulțumesc !” Deci acest coleg m-o ajutat în două cazuri grozave, deși auzisem lucruri nu tocmai frumoase despre el din partea altora.

Ce ai făcut mai departe ? Ai reușit să terminați liceul ?

Am urmat cursurile de pregătire profesională, de recalificare la Uzina Electrică. Bineînțeles, eram printre cei mai conștiințioși cursanți, pentru că mă interesa să îmi termin liceul. Eu vroiam să-l termin la seară, ca să fiu și angajat, că n-aveau părinții de unde să-mi dea bani să mă țină, așa că m-am dus să scot foaia matricolă de șase clase.

Și pe ea era scris : „exmatriculat din toate liceele din țară”. M-am dus cu actul ăsta la directoarea liceului seral. Când a văzut hârtia : „Nuuu, nu, nu, nu se poate ! Fă cumva și adu alta ! ”. Mi-am amintit că în '44 parcă, după 23 august, de teama bombardamentelor și a întoarcerii războiului, directorul liceului o avut o inspirație bună și ne-o eliberat foi matricole de terminare a patru clase de liceu, că dacă cumva va fi bombardat liceul și arhiva se va distruge, să aveam totuși fiecare un act la el. Mi-am găsit actul ăla, m-am dus cu el și m-au înscris până la urmă. Și am urmat cursurile liceului seral în '53 și în '53-'54 am dat diferența, am dat doi ani într-un an și am profitat de faptul că se termina cu zece clase. Și am dat peste vară clasa a X-a și bacalaureatul la Liceul „Gheorghe Lazăr” și m-am înscris la Facultatea de Matematică și Fizică din Cluj.

În 1954 ?

Da. Era la sfârșitul lui august, iar eu luasem bacalaureatul în sesiunea a doua și m-am dus să mă înscriu... Eram doi inși : eu cu Mureșan Mircea¹², un coleg care fusese închis și el. Când ne-o dat fișa de înscriere să completăm cererea, acolo era o rubrică : dacă am suferit condamnări de natură politică. Ne-am uitat unul la altul : „Ce facem ? ”. Eu zic : „Mă, nu scriu, că dacă scriu, ăștia nu mă primesc”. El zice : „Eu scriu, că dacă nu scriu și ne descoperă, ne dă afară”. Zic : „Și-așa, și-așa”. Pe atunci era decan al facultății un bun profesor de analiză matematică, Gheorghe Călugăreanu¹³, membru corespondent al Academiei, iar prodecan era un conferențiar Ausländer¹⁴, evreu. Țin să precizez acest lucru, ca să vedeți că sunt și oameni cumsecade. Decanatul știa că sunt fost deținut politic, însă Călugăreanu le-o spus : „Lăsați-i, mă, lăsați-i ! Ne facem că nu știm și se va descurca cum va putea după ce termină”. Toate astea le-am aflat după aia...

În timpul evenimentelor din Ungaria erați în facultate ?

Da, în 1956, când au avut loc tulburările alea studențești, eram încă student. Parcă văd cum intram în universitate și pe hol era un grup de colegi întruniți după evenimentele din Ungaria și discutau. Eu am vrut liniștit să trec, să urc la curs și mă oprește unul din ei, Mara Vasile, și îmi zice : „Bă, Traian, uite ce vrem să facem, să ne alăturăm și noi colegilor de la Belle Arte, de la alte facultăți”. Dar eu îl cunoșteam bine, că fusese președintele căminului studențesc „Avram Iancu” și am avut niște dubii față de el. Cum, el, președintele căminului studențesc „Avram Iancu”, acum face pe revoltatul ? Și le

12. Ovidiu Mircea Mureșan, născut la 12 februarie 1931 în Racovița, Sibiu. A fost arestat în 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare, pedeapsă prelungită ulterior cu 1 an de internare administrativă. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Poarta Albă și Capul Midia. A fost eliberat la 23 martie 1953. A fost rearestat la 12 decembrie 1960 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Uranus, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. I, Polirom, Iași, 2007, pp. 129-144.

13. Gheorghe Călugăreanu (1902-1976), doctor în științe matematice, decan al Facultății de Matematică și Fizică (1953-1956), membru titular al Academiei Române din 1963. <http://cercetare.ubbcluj.ro/publicatii/fisiere/buletin6.pdf>; http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=71&MMN_position=245:245, accesate la 27 septembrie 2008.

14. Desideriu Ausländer, prodecan al Facultății de Matematică și Fizică (1953-1958), http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=71&MMN_position=245:245, accesat la 27 septembrie 2008.

zic : „Mă, voi v-ați gândit la consecințele pe care le veți avea de suportat dacă încercați ceva și nu vă reușește ?”. „Da”, îmi răspunde ăsta curajos. „Atunci cu Dumnezeu înainte, dar eu am plecat.” M-am dus în sala de curs, nu era nimeni. Am coborât, m-am dus la gară, am luat trenul și am plecat la Cornățel. Mi-am zis : „Bă, ăștia abia așteaptă să mă prindă în ceva...”. Am stat trei zile, lucrurile între timp s-au liniștit și o colegă care mă știa mi-a dat telefon și mi-a spus : „Traian, poți veni că s-au liniștit lucrurile !”.

În sfârșit, am ajuns în anul IV și, în timpul sesiunii de examene din iarnă, s-a schimbat decanul, a venit un evreu de la Iași, Pic Gheorghe¹⁵. Parcă îl văd... Și primul lucru, m-o chemat la el. Anchetă, ca la Securitate : „Cine sunt ? Ce am făcut ?”. „Am fost deținut politic.” „De ce n-ai scris ?” „De teamă că nu mă primiți.” „Dar nu ți-o fost frică că dacă te aflăm, te descoperim, te dăm afară ?” „Ba da, m-am gândit și la asta. Dar, mi-am zis, is două posibilități : ori întâlnesc oameni care mai înghit, mai trec cu vederea anumite lucruri și mă lasă să termin, ori mă exmatriculează, da' oricâtă școală face un om prinde bine în viață.”

Și v-a dat afară din facultate ?

Da, m-o exmatriculat, însă am avut profesori care au ținut tare mult la mine. Țin minte un profesor, Tiberiu Mihăilescu, de geometrie analitică, a discutat cu decanul Facultății de Matematică din Timișoara să mă lase să îmi susțin examenul de stat acolo. E, ăla i-o promis, da' până la urmă i-o fost teamă și nu m-o primit... Am încercat la București să ajungem la minister. Nu am putut ajunge până la ministru, dar am fost la directorul general al învățământului superior, Ionescu Bujor, care ne-o primit așa, foarte de sus. Pe mine mă exmatriculase cu un alt coleg, Bărcan Gheorghe¹⁶, care nici măcar n-o fost deținut politic, că în momentul în care colegii lui o' fost arestați, el o fugit. S-o ascuns, o stat ascuns vreo doi ani și după aia nu l-o' mai condamnat, da' l-o' ținut administrativ și pe el, fără condamnare... Și acum l-o exmatriculat și pe el. Și țin să menționez că era cel mai bun student din facultate. Am obținut foile matricole și le-am arătat acestui director general. Și el ne răspunde așa, pe un ton disprețuitor : „Ce vreți să-mi demonstrați cu foile astea matricole ?”. „Domnule profesor, să vă demonstrăm că n-am trecut prin facultate ca rața prin apă, că avem niște rezultate.” „Savanți dacă ați fi, n-avem nevoie de asemenea savanți.” ăsta o fost răspunsul lui. Atunci eu, nervos grozav, zic : „Dom'le, de la un activist de partid mă așteptam la asemenea răspunsuri, da' de la un profesor universitar... nu”. Și am plecat.

Și până la urmă ați putut să vă dați examenele finale ?

Am încercat în mai multe rânduri și n-am reușit. În sfârșit, m-am întors și trebuia să lucrez undeva, să câștig un ban. Și m-am angajat la fabrica de covoare „Dumbrava” din Sibiu. Aveam un salariu bun și lucram ca electrician categoria a opta, cea mai mare pe vremea aceea. Câștigam bine. În '58, începuseră din nou arestările celor care au mai fost închiși... M-am strecurat și am scăpat atât de arestările din Cluj cât și de cele din Sibiu.

15. Gheorghe Pic, decan al Facultății de Matematică și Fizică (1956-1962). http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=71&MMN_position=245:245, accesat la 27 septembrie 2008.

16. Gheorghe Bărcan, născut la 6 iunie 1931 în Săliștea de Sus, Maramureș. A fost arestat la 7 februarie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 4 martie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Făceam curte atunci unei foste colege de facultate și, văzând eu că am trecut în '59 în liniște, îi zic : „Hai să ne căsătorim ! ”. Și ne-am căsătorit în '59, toamna. Ea a venit și ne-am stabilit la Sibiu. Și-a găsit un post de profesoară de matematică la Grupul Școlar Textil din Cislădie, eu eram angajat la fabrica de covoare, totul era în regulă... Eu mai tot tatonam cu cereri pe la minister, doar-doar îmi aprobă să susțin examenul de stat, dar de fiecare dată îmi răspundea : „Nu suntem de acord cu cele solicitate”. Și a trecut timpul, iar în 14 decembrie 1960 am fost arestat din nou...

Cum a fost a doua arestare ?

De la Securitatea din Sibiu au venit noaptea doi inși îmbrăcați civil. După identificare, m-o' urcat într-o mașină Pobeda și am pornit, da' nu știam încotro o luăm. Căutam să mă orientez, cunoșteam drumurile și am văzut că o luăm spre Sebeș. M-am gândit : „Mă, ăștia mă duc la Cluj să mă puie în legătura cu ăia...”. La Sebeș am văzut că nu oprim, că mă duc mai încolo. „Mă, unde mă duc ? ” Și am realizat că mă duc la Deva. Mă gândeam că nu am ce căuta acolo, dar, totuși, fac o legătură prin deducție, că probabil o fost arestat și Mureșan, fostul coleg. Și, într-adevăr, așa o fost. Noaptea, după o percheziție de nedescris, m-o băgat într-o celulă din sediul Securității. Și în nări te căutau, și în fund, și în gură, și în urechi, parcă aveai ascuns nu știu ce. Acolo în celulă era un cetățean, pe care l-am bănuat că era omul lor, și care căuta să mă tragă de limbă, dar se vedea că îl enerva faptul că eram de un calm imperturbabil. Nu mă văicăream, nu mă plângeam. „Păi cum, domnule, căsătorit de curând și arestat și să nu...” „Domnule, asta-i situația și gata ! ”

Și cum a decurs ancheta ?

M-o dus în fața șefului anchetelor din Deva, unul Nistor Gheorghe¹⁷, de un sadism grozav. Omul ăsta mă așeza la birou, în fața lui, și avea o satisfacție brutală să-ți dea numa' cu pumnul în frunte, în cap. Cred că nu exagerez dacă spun că în jur de o sută de pumni mi-o dat. Nu eram legat în niciun fel, dar știam că afară pe coridor erau tot oamenii lor... n-aveam ce face. Și urla : „Vorbește ! ”. „Ce să vorbesc, dom'le ? ” „Ce-ai făcut ? ” „N-am făcut nimic.” „Cum, vrei să spui că ești de-al nostru ? ” „Nu, dom'le, nu, vă spun deschis, nu sunt : sunt împotriva ca și concepție, ca gândire, da' de la a fi împotriva cuiva ca și concepție până la a acționa împotriva... e diferență mare.” Și țin minte că după ce m-o bătut odată, o început să plângă, dom'le. „Cum m-ai enervat atâta, că nu vrei să vorbești, că am și eu doi băieți și mă gândesc la viitorul lor...” Și m-o trimese jos la celulă. Și după câteva zile, într-o noapte, prin 23-24 decembrie, ne ia' cu o dubiță. Nu vedeai nimic, nu știai nimic. Încercam să mă orientez după zgomot și mă gândeam că dacă trecem prin Sibiu aud zgomotul tramvaielor, dacă ne duce spre Cluj simt când luăm viraj stânga la 90 de grade. Și îmi dau seama că am trecut de Sibiu, de Brașov, și îmi zic : „Mă duce la Ploiești...”. Spre dimineață am ajuns la destinație. Ne-o dat jos, iar percheziție la pielea goală și mă bagă într-o celulă. Aici un cetățean care când o auzit că se deschide ușa s-o întors cu fața la perete, când am intrat... Și gardianul m-o împins înăuntru, o trântit ușa și o închis-o...

17. Un alt fost deținut politic anchetat de acesta spune că l-ar fi chemat Ion sau Vasile Nistor. Din păcate nu am reușit să-l identificăm cu exactitate. Interviu realizat de Cosmin Budeancă cu Victor Isac din Hunedoara, aflat în Arhiva Institutului de Istorie Orală din Cluj-Napoca, cotele 33, 34, 36.

Și ai aflat unde erai ?

Da, de la omul ăsta. Când s-o închis ușa, se întoarce spre mine și îmi spune : „Eu sunt Sandu, pe dumneata cum te cheamă și de unde ești ?”. Îi spun eu : „Uite, sunt de la Sibiu, îs proaspăt arestat”. „Eu sunt arestat de un an jumate și îs tot în anchetă.” „Da’ unde suntem, dom’le, că eu nu știu.” „Suntem în închisoarea Uranus a Ministerului de Interne, în București.” În sfârșit, o’ început niște anchete groaznice... Numa’ noaptea... Iar ziua era de neimaginat, că trebuia să stai 17 ore din 24 în șezut, pe marginea patului, că n-aveam scaune, sau să te ridici și să faci patru pași într-o parte, patru-cinci în alta. N-aveai voie să dormi, să ții ochii închiși, n-aveai voie să cânti, n-aveai voie să râzi, n-aveai voie să plângi, n-aveai voie să faci nimic decât să stai cu mâinile încrucișate pe genunchi sau să te miști. Când povestești, așa, pare floare la ureche, dar era o tortură nemaipomenită... Și n-au fost o zi, două. Era’ și ani de zile. Numa’ cine n-a încercat... să încerce să stea o dată o zi întreagă să nu se întindă nicicum și flămând și sub tensiunea anchetei.

Vă mai amintiți cine erau anchetatorii de aici ?

Aveam un anchetator Moldovan¹⁸, șef adjunct, iar șeful anchetelor la Uranus era colonelul Enoiu¹⁹. Mă scote’ numa’ noaptea la anchetă și mereu era aceeași placă : „Ce-am făcut ? Cu cine m-am întâlnit ?”. „N-am făcut nimic. Nu știu.” Mă pisa’ mereu că ce-am făcut în timpul evenimentelor din Ungaria din ’56. Acuma ăștia mă torturau, nu știau de întâlnirea aia pe care v-am povestit-o, de la facultate, însă într-un moment de iritare grozavă am răbufnit și le-am zis : „Domnule anchetator, îmi pare rău acum că n-am făcut atunci ceva, că puteam face. Mă bucuram de atâta simpatie în rândul studenților, încât puteam face ceva”. Dar el atunci sare de la birou : „De mișcai în front, banditul, erai acum pământ de ulcele !”. Zic : „Da, dacă reușeați să puneți mâna pe mine, dar dacă nu reușeam cu ce vream să facem, nu reușeam nici să fug dincolo... streangul la gât, și pe mine viu nu mă mai prindeați nicicum. Nu vedeți că singuri recunoașteți că nu am făcut nimic ?”. Și el atunci, supărat : „Te-ai prins, banditul !”. Și, din momentul acela, problema asta o căzut.

Nu v-au mai scos la anchetă după acest episod ?

Mă mai săcăiau ei cu altele, nu știu ce... Și după vreo nouă luni mă cheamă din nou la anchetă. Mirare, că era ziua. Vine, îmi pune ochelarii ăia negri de sudură cu tablă în loc de sticlă... Și te ducea pe brațe, nu vedeai nici în stânga, nici în dreapta. Când am ajuns, caraliu’, cum îi spuneam noi gardianului de pe hol, o pus mâna, mi-o smuls ochelarii și m-o împins în birou. În birou, spre surprinderea mea, o fostă colegă de facultate, de an și de grupă, Doina Țâru o chema. Când am văzut-o : „Servus, Doina !”.

18. Iosif Moldovan, locotenent-major la Serviciul Anchete Penale din cadrul Direcției a VIII-a a Securității Statului. În 1961 era maior și avea funcția de șef al biroului anchete la închisoarea Uranus. http://www.iiccr.ro/pdf/ro/sesizare_penala_gheorghe_enoiu.pdf, accesat la 28 septembrie 2008 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 185.

19. Gheorghe Enoiu, născut la 4 noiembrie 1927 în Mănicești, Argeș. Între 1950 și 1960 a îndeplinit funcția de șef Serviciu Anchete Penale în cadrul Direcției a VIII-a a Securității Statului, http://www.iiccr.ro/pdf/ro/sesizare_penala_gheorghe_enoiu.pdf, accesat la 28 septembrie 2008 ; Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), fond Cadre, dosar nr. 25, *passim*.

Ea era frumos îmbrăcată și, de pe scaun, zice : „Servus, Traian ! ”. Dar anchetatoru’ de lângă mine sare : „Cum îți permiți, banditule, să îi zici «servus»? ”. „Dar cum să nu-i zic, domnule, că mi-a fost colegă patru ani de zile? Sau – mă adresez ei – Doina, nu-mi permiți să-ți mai zic «servus»? ” „Ba da, Traian” îmi răspunde ea timorată. Ce vroia să demonstreze ei prin asta? Că în perioada studenției, în ajunul de Crăciun, mergeam la colindat și, culmea, colindam colinzi legionare. Asta-i supăra... Imaginați-vă în 1956-’57-’58 să mergi la colindat și să colinzi un colind legionar? Păi era un act de sinucidere, pur și simplu. Era o absurditate. Și o întreba pe ea dacă am fost la colindat. Și am spus eu : „Dom’le, dacă mă întrebați de la început, eu vă spuneam : da, am fost la colindat în fiecare an”. Adevărul era că eu fiind mai în vârstă cu opt și nouă ani decât colegi de-ai mei de grupă, ceilalți aveau un respect deosebit față de mine... „Și în timp ce ne deplasam, eu le mai recitam versuri ca «La noi sunt codri verzi de brad»”. El de ’colo : „Aaa, poezie legionară ! ”. „Domnule, dar ăstea-s versurile lui Octavian Goga și el n-o fost legionar, dom’le.” „Lasă, banditule, că știm noi mai bine decât tine.” Nenorocirea era că în anchetă el te întreba, tu răspundeai, dar el tot ce vroia scria. Tu ziceai : „N-am făcut aia ! ”, el scria : „Da, am făcut aia” sau alte lucruri. Și când să răspundă ea, eu i-am atras atenția : „Doina, să fii atentă că dacă tu spui una și dânsul scrie altceva ei pot să mă omoare în bățai, că nu recunosc lucrul ăsta”. Pe mine m-o adus înapoi în celulă, și dup-aia, noaptea, iar la anchetă, direct la camera de tortură.

Vă mai amintiți cum arăta camera de tortură ?

Da, parcă o văd și acum... Era o cameră cu ușă capitonată, înaltă de patru-cinci metri, fără geamuri, cu un rastel cu uneltele de tortură : băte, bastoane din alea, vână de bou, diferite. Înăuntru patru inși, Moldovan și încă trei anchetatori, dintre care numa’ pe unu’ îl cunoșteam mai bine, da’ nu-i mai rețin numele. Și zice unu : „Banditule, ai mai fost bătut în viața ta ? ”. „Da.” „Când ? ” „În 1948, la prima arestare.” „Ăia nu te-au știut bate, noi te batem științific.”

Cum adică științific ?

Asta mă întrebam și eu : „Măi, cum o fi aia, științific?”. Mă conving după aia ce înseamnă bătaia științifică : cu medic asistent și cu șeful anchetelor. M-o’ așezat jos, mi-o’ legat mâinele una de alta cu sfoară, mi-o’ trecut mâinile peste genunchi și între mâini și genunchi o băgat o rangă. Doi inși o’ prins de ea, m-o’ ridicat în sus și m-o’ pus pe două mese, de atârnam cu capul în jos. Și, domn’e, niște chestii foarte interesante, că rămâi înlemnit așa. Și cum stăteam așa, cu capul în jos, îl vedeam pe Moldovan ăsta, anchetatorul-șef, cum a luat o țevă de trei sferturi de țol, de doi metri de lungă, s-o ridicat și o ridicat aia, și s-o mai ridicat și pe vârfuri... Pe mine m-a umflat râsul și mi-am zis în gând : „Cred că vrea să mă sperie, că dacă dă o dată cu aia în mine, a doua oară nu mai are în cine da”. Eu așa mi-am făcut judecata și de aia am zâmbit ironic, însă ăștia au observat : „Ce s-a întâmplat? Uite că râde banditul de noi, își bate joc de noi”. Și o dat... Domnule, da’ nu o dată, că o dat de vreo cinci-șase ori cu ranga aia, până o sărit tălpile de la bocanci... și vorba aia, aveam niște bocanci de munte, cu talpa cusută. Nu mă dureau atât tălpile, cât mă durea creștetul capului... Aveam impresia că mi-o’ despicat țeasta, așa se transmitea presiunea aia, domn’e, în tot corpul. După aceea a’ început să mă bată peste umeri, peste fund, așa cum bați covoare, unul pe o parte, unu’ pe alta. La un moment dat, Enoiu o făcut semn să se oprească. M-o luat de pe masă, m-o pus cu fundul jos, o venit doctorul, mi-o luat pulsul și o făcut semn că poa’ să continue, că mai rezist. Și m-o’ urcat iar și dă-i, și dă-i până s-au săturat și... în sfârșit, m-au luat.

Ați spus că erau patru persoane : unul era doctor și ceilalți erau anchetatorii. Nu mai țineți minte nume, în afară de Enoiu ?

Nu... Pe Moldovan, care era maior pe atunci și m-o bătut cel mai rău. Mai era un om de o statură potrivită, roșcovan așa. Enoiu era un om mai voinic, înalt și solid. Și după ce m-au bătut, m-o' aruncat în celulă și am zăcut pe cimentul gol acolo jos, cât oi fi zăcut, că nu mă mai puteam ridica pe tălpi. Se uita caraliu' pe vizetă din trei în trei minute sau și mai repede... Erau doi pe coridor, să poată supraveghea, și se petreceau așa, trecea unul, ălălalt... Și fusesem înaintea acolo cu un cetățean pe care l-o' scos și l-o' dus și nu l-am mai văzut niciodată.

Și după două-trei zile, țin minte că m-o' scos la baie. M-o luat de braț, parcă îl văd, un sergent major roșcovan, care mi-o pus ochelari de soare și a venit să asiste cum fac baia. Același lucru se întâmpla și când trebuia să merg la WC, că o dată pe zi ne ducea la WC dimineața, și trebuia să asiste. Erau WC-uri turcești și el stătea în fața ta, să nu cumva să faci ceva. Și când m-am dezbrăcat și m-a văzut că eram negru și vânat de sus până jos, parcă îl aud cum mi-a și zis : „Doamne, da' cum de mai trăiești ?”. Și atunci mi-am dat seama : „Mă, ăsta totuși are un pic de suflet. ăsta totuși se miră și el și se cruțește cum de mai rezist”.

În sfârșit, m-au băgat pe urmă la izolare, iarăși numa' ciment pe jos, și mă scotea' din ce în ce mai rar la anchetă. Și țin minte că am stat după-aia în cameră cu un bulgar, Alexandru Ivanov, fost primar într-o comună de lângă Chișinău în perioada 1941, după ce recuceriserăm noi Basarabia. Rămăsese acolo și spunea că și-o bătut joc comuniștii de el cum o vrut și că acum, când o venit, s-o răzbunat pe ei. Îmi spunea : „38 am omorât” ...și eu mă cruceam. Era un om voinic, mai în vârstă decât mine. Și l-am întrebat : „Da' cum ai putut ?”. „Îmi pare rău că n-am omorât 365, câte zile-s în an.” Sforăia noaptea grozav și m-o chinuit nemaipomenit. În sfârșit, o trecut timpul și am ajuns la proces.

Când a avut loc procesul ?

În martie '62, deci după doi ani de anchetă. În sfârșit, a avut loc procesul și în două zile ne-o anunțat condamnările. O' adunat în lot oameni din toată țara... Erau oameni pe care nu îi mai văzusem niciodată, da' de care nici n-am auzit până atunci. Eram tot vechiul lot de la Sibiu și de la Cluj și o' făcut un lot grozav de vreo 36 de oameni pe care ne-o condamnat.

Condamnările au fost mari ?

Condamnările au fost de la muncă silnică pe viață la 20, 18, 17 ani... Eu am primit 17 ani și la trei zile s-o anunțat că ni s-a respins recursul.

Și unde ați fost dus după pronunțarea sentinței ?

Ne-o' dus la Jilava și ne-o' băgat vreo 60 de inși în Reduit, într-o cameră, unde am întâlnit fel de fel de oameni. După aia pe mine și pe alți trei inși ne-a' mutat într-o altă celulă mare de pe Reduit. Aici am întâlnit oameni din grupul „Rugul Aprins” a lu' Tudor Popescu (sic !)²⁰,

20. Sandu Tudor (ieroschimonașul Daniil ; Alexandru Teodorescu), născut la 22 decembrie 1896 în București. Poet, publicist. Unul dintre fondatorii grupului religios „Rugul Aprins”. A fost arestat în 1950 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională, fără decizie. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă și Culmea. A fost eliberat la 9 februarie 1952. A fost rearestat la 14 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în

grup în care era condamnat Dinu Pillat²¹, și o serie de figuri de oameni politici și de literatură foarte importanți. De exemplu, am stat în celulă cu un avocat, Adrian Dimitriu²², fost comunist, condamnat de Antonescu și după aia închis în '56-'57 ca deviaționist de stânga, titoist, cu 25 de ani de muncă silnică condamnare. Era mai în vârstă decât mine, da' un om deschis, un om cultivat, cu care aveai ce discuta... Și io îl tot înțepam, și ne auzeau gardienii și strigau la noi: „Cine o vorbit acolo?”. Da' el era un om parolist, așa, și ieșea totdeauna în față: „Eu am vorbit”, chiar dacă nu fusese el, și pentru că știau că a fost comunist nu-l torturau și nici la izolare nu intra. Eu tot discutam cu dânsul: „Domnu' Dumitriu, păi nu dumneata ești comunist, ăștia sunt adevărații comuniști!”. „Băi, da' eu am fost în ilegalitate, și îți zic, comunismul nu vrea așa.” „Dom'le, ce-o fi vrut teoretic, da' uite ce fac practic!” Și ne tot contram, da' mă simpatiza, că eram printre cei mai tineri de acolo.

Și cât ați stat la Jilava ?

Vreo trei-patru luni, și dup-aia ne-o' luat și ne-o' dus cu un grup în Balta Brăilei, la colonia de muncă Salcia. Am fost repartizat într-o brigadă și lucram la diguri, la culturi agricole și ce alte lucrări mai aveau acolo. Era o colonie mare, de vreo 3 000 de deținuți, cu multe lucrări auxiliare. Și eu, obișnuit din prima perioadă, când întreba, de exemplu, cine știe dulgherie, eu răspundeam că știu. N-am fost în viața mea cu astea și dacă mă întreba ce-i ăla un dulgher, nu știam să-i spun exact, că ăla se ocupă cu... Știam că-s probleme cu tăiatul lemnului, cu fasonatul. Și am lucrat trei luni de zile la acoperișuri de grajduri la ferme, că aveau crescătorie de vaci, saivane de oi și așa mai departe. Lucru' era mult mai ușor aici decât lucru' la pământ, unde norma era mare și nu o puteai îndeplini. Și dacă nu se putea face norma, nu primeai pachet. În schimb, treburile astea auxiliare n-aveau normă așa riguroasă și deci am putut să scriu acasă.

Au existat repercusiuni asupra familiei dumneavoastră în timpul acestei a doua detenții ?

Da, că între timp o presaseră pe soție, care era profesoară, să se despartă de mine. Noi ne-am căsătorit în noiembrie '59 și pe mine m-o' arestat în 14 decembrie '60 și soția era gravidă în cinci luni... și o născut în 5 mai '61, când eram arestat deja. Nici nu știam ce am, băiat, fată și la proces mi-a făcut semn că avem o fetiță. Când în sfârșit am avut dreptul să scriu acasă, am aflat că o forțase' să divorțeze și, pe când eram la Jilava, o și venit sentința de divorț. Și ei să facă mare tam-tam, mare bravadă: „Banditule, nici

---

închisorile Jilava și Aiud. A murit în închisoarea Aiud la 17 noiembrie 1962. Marius Oprea, *Adevărata călătorie a lui Zahai. V. Voiculescu și taina Rugului Aprins*, Humanitas, București, 2008, pp. 77-78; http://ro.wikipedia.org/wiki/Sandu_Tudor, accesat la 3 august 2009; fișele matricole penale din AANP.

21. Constantin „Dinu” Pillat, născut la 22 noiembrie 1921 în București. A fost arestat la 26 martie 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
22. Adrian Dimitriu, născut la 6 decembrie 1903 în Hârja, Bacău. Avocat, fost secretar general al Partidului Social Democrat Independent (Titel Petrescu). A fost arestat la 5 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Aiud, Pitești și Ocnele Mari. A fost eliberat la 26 aprilie 1956. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. D, E, Mașina de scris*, București, 2002, p. 82; fișa matricolă penală din AANP.

nevasta nu mai ține la tine...”, numai ca să te demoralizeze, ceea ce n-au reușit ei niciodată.

Și primesc pachet și ei te întreba: „De la cine primești pachet?”. Zic: „De la Mitrofan Toma”. Adică de la părinți. „Nu.” „De la Mitrofan Maria...” Mă gândeam că o fi pe numele lui mama... Zice: „Nu, de la Mitrofan Cătălina”. Cătălina era fiică-mea, care n-avea decât câteva luni.

Și țin să specific o treabă, că-i interesant. Dacă gardienii aveau tot interesul să te țină cât mai supravegheat și cât mai izolat de societate, deținuții aveau tot interesul să caute o portiță de-a lua legătura cu cei de afară. Și în pachet primesc cinci căpățâni de usturoi, de-ălea mari, așa, cu mustăți... Și aveam un prieten foarte bun, Constantin Lupoae²³, care făcea pușcărie din '41, de pe vremea lui Antonescu, și era bolnav în spital, că era un spital acolo, așa, o improvizație de spital. Și se spunea că are lipsă de vitamine și când am primit pachetul am zis să-i dau usturoiul și niște unt lui. Și înainte de-a mă duce în dormitor, m-am dus și i le-am dat. În dimineața următoare, când ne-o scos la lucru, îl văd lângă gard, că ei erau izolați, da' nu era așa sever... și mi se părea că făcea semne disperate. Ce-o făcut? El, când o desfăcut căței de usturoi în fiecare căpățână a găsit un bilețel, care era scris foarte mărunț de soție. Astea erau învelite pe urmă în celofan, găurite cu burghiul și bătute... Și îmi spunea că dacă am primit bilețelele, când trimit următoarea scrisoare, să îngroș puțin fiecare literă „o”, semn că totul e în regulă și să fiu atent la pachetele pe care o să le mai primesc. Și, într-adevăr, următorul pachet a fost într-o cutie căreia socrul, fost plutonier de jandarmi, care știa toate lucrurile astea, i-a făcut un fund dublu și acolo o pus două fotografii de-a fetei când a împlinit un an. Și peste poze o pus alt capac, o pus niște celofan, și pe urmă o pus carne, cu untură, cu cârnați... Și când am primit cutia, am scos tot, am dezmembrat-o și am găsit fotografiile. Ce bucurie grozavă! Dar acum, ce să faci, că n-aveai unde să le ascunzi, că nu erai sigur, că tot timpul ești la brigada aia, că te putea muta la alta sau la altă colonie și n-ai fi vrut să pierd fotografiile.

Și ai reușit să le păstrați ?

Da, că aveam niște chiloți sport și mi-am făcut un buzunar fals înăuntru, și acolo am băgat fotografiile între niște celoid că îi făcuse un medic la unu' o radiografie pentru un plămân... Și așa am ținut luni de zile, deși era o severitate grozavă și dacă te prindea cu fotografii: „Cum au pătruns? Prin cine ai luat legătura?”. Erau niște anchete grele și era un risc grozav, dar mi-l asumam și mă duceam când se făcea control, din două în două săptămâni cel târziu, dacă nu în fiecare săptămână, duminică... Și chiloții aveau un nasture și stăteau așa, și când mă duceam în față la ăl mai sever gardian, deschideam nasturele și chiloții cădeau. Și ăla: „Aaa, ridică chiloții, ce stai așa? Nu ți-i rușine, banditul? ”. Și îl determinam să nu îmi mai facă control la chiloți...

23. Constantin Lupoae, născut la 25 februarie 1923 în Bosanci, Suceava. A fost condamnat în 1942 la 20 de ani de muncă silnică și eliberat în 1947. A fost rearestat la 11 septembrie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Jilava, Gherla și Văcărești. A fost una dintre victimele cele mai torturate în „reeducarea” din Gherla. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Văcărești. A fost eliberat la 30 iunie 1954. A fost rearestat la 25 septembrie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Jilava, Ostrov și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Acolo l-am cunoscut pe un fost student la Belle Arte din Cluj, de lângă Alba Iulia, din Balomir. Anghel Avram²⁴ îl chema, un pictor de un talent extraordinar. Fusese condamnat din '48 la 15 ani și aproape termina pedeapsa. Și când o văzut fotografiile mi-a zis: „Mă Traian, dă-mi-le mie și eu îți fac două tablouri cu creionul de cărbune, numai tu să faci rost de niște pânză deasă”. Aveam la magazie un alt coleg: „Bă, fă rost de niște obiele curate d-alea de pânză tare și dă-mi-le”. Și mi le-o dat și mi-o făcut două tablouri... le am și-acum acasă. Grozav de reușite au ieșit și desenate numa' în cărbune... Și zice: „Bă, treaba ta cum le păstrezi, da' să nu afle ăștia că nu știu ce îmi fac”. Și aveam un joc cu care venisem de acasă, cu o lână foarte mare, deasă, bătută, țigaie pe spate, și care era căptușit cu pânză de doc impermeabil, că dacă mă ploua pe șantier la lucru, să nu se ude pielea jocului, să putrezească sau să se întărească... L-am descusut jos și am băgat pe spatele acela sub căptușeală tablourile, l-am cusut la loc, și cât era de frig, nu l-am mai purtat deloc, îl lăsam la baracă.

Am avut noroc că am putut să trimit acasă jocul printr-un cetățean care făcuse 15 ani și își terminase condamnarea, Nea Ioan Necula²⁵ din Sibiu. El n-o avut pe nimeni, nu fusese căsătorit, și n-o avut cin' să-i mai trimită pachet, și în atâtea vreme hainele i s-o' degradat, chiar dacă nu le-o purtat pe ale lui, da' s-au putrezit, s-au rupt și n-avea cu ce se îmbrăca. Era începutul lui mai, totuși un timp rece. Și zic: „Nea Ion, uite, îți dau eu jocul ăsta să-l duci. Te îmbraci cu el și te duci. Am o soră în Sibiu, e învățătoare și i-l duci ei...”. Și l-o dus acasă la soră-mea. Nu i-am spus de tablouri, să nu-i fie teamă la control și să vadă aia că-i ceva în neregulă, și am avut noroc. L-o dus și i l-o dat la soră-mea și ea i-o dat telefon la soție. Soția se mutase la Alba, că familia ei era de aici. Și când o venit, s-o dus și o adus jocul. Și o zis: „Bă, trebe' să-l desfacem bucăți, că garantat o trimis ceva pe el. Cum să îl trimită acasă când știe că are de făcut 17 ani?”. Și, într-adevăr, când l-o desfăcut, o găsit tablourile, mari, frumoase, și după vreo două-trei luni mi l-o trimis înapoi, că eu am avut voie la pachet. Și am și acuma acasă tablourile.

Și ce ați mai lucrat în colonie, că ați spus că doar trei luni ați lucrat la acoperișuri ?

Am lucrat și la făcut de cărămizi. Eu mă aveam foarte rău cu ofițerul politic al coloniei, Gheorghe Gheorghe, o figură tâmpă rău. Când mă uitam la el, mă umfla râsul și ăsta se enerva grozav, da' n-avea ce-mi face că nu-i ziceam, nu făceam nimic... Și odată vine comandantul coloniei, un maior, ca să ne strângă în careu: „Băi, cine știe face cărămidă?”. Ies eu: „Eu știu să fac!”. Colegii care mă cunoșteau mă trăgeau să-mi rupă haina. „Stai, mă, cum ieși, mă, acolo?”. „Trebuie să facem 60 000 de cărămizi.” „Eu știu să fac, domn'e.” Și ăsta, politrucu', către comandant: „Tovarăș' comandant, numa' ăsta nu!”. „Bă, nu vezi că nu se pricepe nimeni? Dacă numa' ăsta se pricepe, ce

24. Avram Anghel, născut la 26 iunie 1924 în Balomirul de Câmp, Alba. A fost arestat la 12 august 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. Ulterior a mai primit o condamnare de 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Aiud, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 8 august 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

25. Ioan Necula, născut la 9 noiembrie 1912 în Sebeșul de Sus, Sibiu. A fost arestat la 19 octombrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Aiud, Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 2 iunie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

să fac? De câți oameni ai nevoie să faceți cărămizile astea?” „De șase-șapte oameni.” „Ia, alege-ți!” Am chemat și avocați, profesori, toți, săracii, cu studii. „Mă, Traian, da' unde ne bagi, că n-am văzut în viața mea cum se face...” „Nu-i nimic, lasă că ne descurcăm.” La cărămizi nu aveam o normă anume, iar împreună cu noi mai erau doi soldați cu care n-aveam treabă. Nu venea' și gardieni, că nu-și permiteau ca pe lângă șase oameni să țină și-un gardian și doi soldați. Și țineau doar pe cei doi soldați ca să se supravegheze și reciproc, că n-aveau încredere, domn'e, nici în cămașa de pe ei.

Și eu am avut un prieten foarte bun, inginer constructor²⁶, căruia i-am zis: „Băi Ioane, dă comandă la atelier să ne facă niște forme de cărămidă!”. Da' nu știam dimensiunile... Că dacă erau ăia inspirați să mă întrebe ce dimensiuni au cărămizile, nu știam. Și inginerul acela dă comanda, și zice: „Bă, da' stahanoviste să le facă, câte două deodată”. În prima săptămână numa' ne-am delectat pe acolo, săpam, tundeam iarba ca să facem terenul liber, ca după aceea să așezăm cărămizile, să se usuce. După aia am făcut prima șarjă de pământ. O frământam cu picioarele desculți, numa' într-un slip pe noi... Asta o scos tot reumatismul din noi. Iar bancul pe care băteam cărămida, îl suceam astfel încât să stăm tot timpul cu spatele la soare. În sfârșit, am făcut 60 000 de cărămizi. Acuma trebuia să facem cuptorul, ca să le ardem, dar să faci un cuptor pentru atâtea cărămizi trebuia să fii artist. Eu am auzit în colonie pe un bătrân de peste 60 de ani vorbind că el o făcut în tinerețea lui un „cuptior”. Zicea: „Eu am făcut cuptior, băi, la Râpa Galbenă”. Și-am ieșit la raportul comandantului și am zis: „Domnule comandant, am terminat, am uscat, vrem să facem cuptorul, da' nu știm să-l începem cumsecade, dar uite, e un om aici care știe”. „Care-i, bă?” „Nea Costache.” Bun. L-am luat și cu nea Costache am făcut un cuptor artistic cu zece canale de foc... Și când l-am terminat i-am spus la comandant: „72 de ore de foc continuu trebe, deci zi și noapte, ars temperat tot timpul”. Da' comandantul zice: „Bă, nu vă putem lăsa să-l ardeți, că n-avem voie pe politici să-i ținem afară din colonie. Lășăm să-l ardă unii de drept comun”. ăia și-o' bătut joc, o-nfundat cuptorul cu rădăcini de sălcii, de să-l topească, nu altceva.

În sfârșit am terminat și cu trebușoara asta... Pe urmă o cerut să se facă instalații de apă și canal la spitalul de acolo. „Eu știu, dom'le, să fac instalații.” Mai mult ca să nu mai merg la muncile agricole, că știam ce înseamnă și cât de grele sunt. Că lucrasem în prima perioadă și la Canal și știam ce înseamnă munca la câmp. Iar la prășit porumb știam ce înseamnă de acasă și mai ales că acolo erau rădăcini de trestie de-alea groase, că îți sărea sapa din ele ca din cauciuc.

Dom'le, timpul o trecut, și un doctor Antoniu²⁷, din București, profesor universitar, m-o văzut c-aveam aicea niște varice, la picior. Și îmi zice: „Băi, te operez și-ți fac piciorul ca de domnișoară”. „Bine, dom'le!” M-a internat în spital, seara mi-o făcut

26. Ioan Bonea, născut la 23 iunie 1922 în Terebești, Satu Mare. A fost arestat la 25 martie 1949 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula și Gherla. A fost eliberat la 27 martie 1956. A fost rearestat la 1 februarie 1960 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 4 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Simion Eugen Antoniu, născut la 2 ianuarie 1908 în Roman, Neamț. A fost arestat la 29 aprilie 1961 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 25 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

clismă, m-o pregătit de operație, ca noaptea să vină la mine, mă trezește și zice : „Măi, nu te mai operezi, că o venit ordin și de mâine ne dă drumul din colonie”. Asta era în '64.

Deci ai ieșit cu decretul de grațiere din 1964.

Da, când au fost eliberați toți deținuții politici... Și, într-adevăr, de ziua următoare nu ne-o' mai scos la lucru. Și după, o început să strige liste de câte 80 de inși, pe care îi lua cu bacul pe Dunăre până la Brăila. Și acolo ne făcea forme de eliberare. Asta o început la sfârșitul lui mai, iar în 3 august mi-o venit și mie rândul, căci n-avea' niciun punct de reper. Dăduse' drumu' înaintea noastră la viețași, care au fost condamnați la muncă silnică pe viață, deci nu te puteai orienta că-ți dă drumul după mărimea pedepselor sau după atitudinea pe care ai avut-o. Nu, era așa cum le veneau dosarele.

Și am venit acasă. M-am dus direct la Cornățel... mama și tata trăiau încă și în ziua următoare am venit la Alba Iulia, să-mi văd soția și fetița. Pe 5 august făcea trei ani... Socrii și soția locuiau la casă particulară și când am ajuns la poartă... vă dați seama că aveam niște emoții grozave, un trac fantastic. Cum voi fi primit de fetiță? Cum mă va accepta? Va avea rezerve față de mine? Nu m-o văzut niciodată... Și la poartă aud voce de copil. Socrul era în curte cu ea și o certa, că o zis să nu facă ceva și, na, ea, un copil de trei anișori... M-am oprit să-mi trag răsuflarea și ascultam. Și socrul îi spune : „Să știi că dacă n-ascuți, nu te mai iubesc”. Da' ea zice : „Și ce dacă nu mă mai iubești, că mă iubește tatăl meu”. Dar socrul de acolo zice : „Hai, hai, pân' vine tatăl tău !”. Dar ea : „Uite acuși vine !”. Domnule, să cad din picioare ! Am deschis porțița și când m-o văzut, s-o repezit ca un bolid la mine, mi-o sărit în brațe : „Tati ! Tati ! E chiar ca-n fotografie, numa' n-ai păr !”. Eram tunși zero, că atunci nu te lăsa nimeni cu freză... Deci mi s-o luat o piatră de moară de pe suflet, că fetița m-o acceptat de la început, n-o avut rezerve...

Ce ai făcut după eliberare ?

M-am angajat pe urmă ca electrician la montarea unei stații de transformare și câștigam foarte bine. Soția era profesoară și am tot încercat din nou să văd dacă pot să termin studiile, dar n-am reușit. În 1968 o avut loc întâlnirea de zece ani de la terminarea facultății. În anuarul ăla figuram și eu, că pe mine m-o' exmatriculat numa' înaintea examenului de stat, la sfârșit. Și ei întotdeauna m-au chemat și pe mine, și am fost primit cu multă bucurie, cu satisfacție, dar eu am rămas rezervat. În sfârșit, m-au chemat și la 15 ani, și atunci s-a întâmplat un lucru foarte interesant. V-am spus că prodecanul facultății de la început era un evreu, Ausländer. Și cum stăteam noi la masă, o venit la fiecare din noi și dădea mâna. A venit la mine și când mi-o întins mâna... „Dom'le coleg, ne bucurăm că ne întâlnim.” Ne trata acum, chipurile, cum că suntem toți profesori. Și când a venit la mine și mi-o întins mâna, zic : „Toată cinstea și considerația, domnule profesor”. Da' el zâmbind : „Da' pentru ce, dragul meu, că nu-mi aduc aminte să-ți fi făcut niciun bine”. „Dar nici rău nu mi-ai făcut, domnule profesor.” Și-am plecat la un dans, invitat de o colegă. Nu ne-am învărtit de două ori că vine, ne oprește din dans și zice către ea : „Stai, dragă, că ăsta mi-a aruncat niște cuvinte și nu știu de unde să le iau, ce să înțeleg din ele. Iartă-mă un pic”. Și m-o luat de după cap și m-o scos afară. Eram în parcul din Cluj, la restaurantul ăla de-acolo. Și zice : „Pentru ce mi-ai spus, dragul meu, că «Da' nici rău nu mi-ai făcut, domnule profesor» ?”. „Domnule profesor, aduce-v-ați aminte că în 1958 au fost exmatriculați doi studenți : eu și încă unul, Bărcan Gheorghe ?” „Ooo, mi-aduc aminte !” „Și dumneavoastră, pentru a nu semna procesul

verbal de exmatriculare, deși erai prodecan și secretarul de partid pe facultate, v-ai dus și v-ai internat în spital și ai stat câteva zile, și v-ai pus piciorul în ghips numa' să nu semnați procesul." Toate astea le-am știut de la secretariatul universității... O, s-o bucurat grozav. „Măi, și ce-ai mai făcut?” „N-am putut face nimic, domnule profesor, că am fost pe la minister și mi s-a spus că nu am cum să termin.” „Mă, acumla prorector îi Groze Sever²⁸. Îl cunosc foarte bine...” Groze era secretar UTC când am fost exmatriculat și o semnat că-i de acord, la fel cum făcuse și Oliviu Gherman²⁹, care mai târziu o fost profesor la Craiova și mare senator PSD, care era președintele Asociației Studenților atunci. „Lasă, că el e prorector, și gândește altfel acum, și rector e un fost coleg de al tău, cu un an mai mic, Rus Ioan³⁰.” „O, îl cunosc bine pe Ion.” „Nu te duci la Alba, vii mâine dimineață la mine și mergem împreună la el.”

Și ai reușit să vă rezolvați situația ?

Să vă spun... M-am dus la el, într-adevăr, foarte cumsecade, m-o primit cum nu mă așteptam de frumos, cu „dom'le coleg”, cu „tu”, ca-ntr-o colegi, așa. Și zice : „Măi, uite ce faci ! Eu îs de acord să te lăsăm să îți susții examenul de stat, da' trebuie să-mi aduci de unde lucrezi o adeverință, numai atâta să-ți scrie : «suntem de acord să-și încheie studiile». Nu trebuie să scrie altceva”. Eu între timp lucram ca proiectant la o fabrică de aicea, da' aparțineam de Brașov, și proiectam instalații de acționări și automatizări electrice. Am venit aici și îi spun inginerului Cosma Ioan, care era mai tânăr decât mine cu vreo trei ani : „Dom'le, știi că n-am încheiată situația studiilor, dar am rezolvat la Cluj. Dacă duc o adeverință că sunteți de acord, mă lasă să-mi termin studiile”. Zice : „Ooo, dar trebuie să ceri voie de la Securitate”. M-am revoltat : „Dar cum, dom'le, da' de ce să mă duc la Securitate, că eu nu-s angajatul lor, eu-s angajat aici”. N-o vrut să-mi dea, eu am insistat, da' n-o vrut să-mi dea nicicum, că să mă duc... Da' eu nu m-am dus la Securitate că știam că îmi cereau servicii în schimb, ceea ce nu eram de acord nicicum.

În sfârșit, n-am terminat facultatea, dar lucram în acord și câștigam destul de bine. Între timp am avut înc-o fetiță. Fetele au învățat foarte bine, pentru că le spuneam : „Măi, în mine nu puteți avea nicio protecție, decât prin voi înșivă, pentru că eu am anumite probleme...”. Nu le-am spus ce pățisem. Până când odată n-am avut încotro, că fetița cea mare o fost propusă de șefa pionierilor de la ea din școală să plece într-o tabără în Anglia. Știa bine limba engleză, avea costum național, cânta frumos... na. Nu o lasă, că nu era nici soția membră de partid, cu atât mai puțin io... Fetița o început să plângă : „Da', tata, spune-mi de ce, dacă dumneata ești așa de apreciat, de ce nu ești membru de

28. Sever Groze, decan al Facultății de Matematică, Fizică și Chimie (1964-1966, 1968-1972), și prodecan al Facultății de Matematică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1976-1980). http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=71&MMN_position=245:245, accesat la 28 septembrie 2008.

29. Oliviu Gherman, senator FSN (1990-1992), FDSN (1992-1996), PDSR (1996-2000, 2000-2004), președinte al FDSN (1992-1996), președinte al Senatului (1992-1996). http://ro.wikipedia.org/wiki/Oliviu_Gherman, accesat la 3 august 2009.

30. Ioan Rus, prodecan al Facultății de Matematică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1973-1976). http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=71&MMN_position=245:245, accesat la 28 septembrie 2008.

partid, că uite acum zice că nu-i nici tata, nu e nici mama membru de partid". Că la sfârșitul fiecărui an de serviciu ne dădea calitative de activitate și la mine scria totdeauna „foarte bine” la activitate. La activitatea politică trăgea linie, dar profesional n-avea' ce-mi face... Și eu le arătam fetițelor, să le încurajez : „Uite, io am foarte bine totdeauna, și voi trebuie să aveți numa' foarte bine ! ”. Și atunci n-am avut încotro și o trebuit să-i spun : „Măi Cătălina, uite dragă, eu am fost deținut politic...”. Uite așa, și i-am povestit. Și așa o piatră de pe suflet mi s-o dus când am auzit : „Da', tata, nu numa' că nu-s supărată, da-s chiar mândră pentru treaba asta”. În sfârșit, nu s-o dus, o făcut facultate, o fost șefă de promoție și cealaltă o făcut facultatea și eu am fost în privința asta foarte mulțumit.

Cum ați privit evenimentele din decembrie 1989 ?

În 1989, în august, am ieșit la pensie. Terminase și cea mică facultatea la Automatizări și Calculatoare, cea mare o făcut Mecanică Fină tot în Timișoara, au fost repartizate foarte bine, iar după Revoluție au plecat în Canada. Întâi a plecat cea mică : o prins evenimentele din 13-15 iunie la lacul Balaton, era în concediu, și când o văzut ce-i în România o spus : „Gata, eu nu mai stau ! ”. Și o rămas în Budapesta, nu cunoște' niciun cuvânt în limba maghiară, dar știa foarte bine engleza și la vreo lună jumate și-o găsit serviciu la cea mai mare firmă de import-export din Budapesta, care avea legătură directă cu Londra, și o' pus-o secretară.

A avut avantajul că știa engleza.

Da. Și a fost grozav de bine apreciată și îmi spunea : „Tata, am făcut cerere de emigrare în Statele Unite, în Canada, în Australia și în Africa de Sud”. Și am zis : „Măi, Liliana, da' de ce, că poate totuși o să fie mai bine”. „Tata, nu vă ajunge suferința dumneavoastră ? N-ați plătit cu destulă suferință, vreți să ne vedeți și pe noi așa ? ” „Bine, mă, dacă voi așa credeți.” I-o' aprobat și s-o dus în Canada, iar la un an de zile s-o dus și cea mare, și se fac 17 ani de când sunt plecate... Iar dacă au plecat, noi ne-am mulțumit să trăim ca niște pensionari.

Vă mai gândiți la anii petrecuți în închisoare ?

Da, că am avut probleme de sănătate... Țin minte ce m-a șocat, când m-am dus odată în Cluj, la Institutul Inimii, și medicul de acolo, conferențiar, nu știu de unde a aflat că am fost deținut politic și m-a întrebat odată când am fost numa' noi doi în cabinet : „Domnu' Mitrofan, ce-ați câștigat pentru că ați suferit atâta timp în închisorile comuniste ? ”. Dar eu m-am înșeninat așa la față : „Domnule profesor, un lucru extraordinar am realizat, că am prevăzut cu 50 de ani mai înainte : comunismul nu-i de neamul românesc și comunismul nu poate dăinui în România. Asta-i o satisfacție pe care nu și-o poate imagina nimeni. Aveam satisfacția asta, că am prevăzut cu 50 de ani înainte, chiar dacă am suferit”.

Nu v-ați implicat în politică după Revoluție ?

De 17 ani sunt președintele Asociației³¹ din Alba și cred eu că am realizat lucruri frumoase. Am scos și cartea asta³², am ridicat șase monumente memoriale la Cugir, la

31. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.

32. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România, Filiala Alba, *Noi nu am avut tinerețe. Cronica rezistenței anticomuniste, 1945-1989*, Alba Iulia, 2001.

Ocna Mureș, la Sebeș, la Uioara de Sus, la Alba Iulia. În Galda de Sus am ridicat prima troiță în memoria a doi luptători care au murit luptând cu arma în mână împotriva Securității. Chiar în fața casei unde au fost omorâți, acolo am ridicat o troiță și avem satisfacția asta...

Eu vă mulțumesc mult !

Sănătate !

Pr. Teodor Stănescu

S-a născut la 31 ianuarie 1928 în București. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale – neterminată. Profesia : analist programator. A fost arestat la 9 mai 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava, Pitești, Gherla, Malmaison și Brașov. A fost eliberat la 30 aprilie 1957. La data interviului locuia în Aiud. Interviu realizat de Alin Mureșan la 12 august 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 167.

Părinte, vă rog să vă prezentați în câteva cuvinte, pe dumneavoastră și familia.

Sunt Teodor Stănescu (nume de călugăr tot Teodor) și m-am născut în București, într-o familie de bucureșteni din moși strămoși. Taică-meu a fost de meserie tâmplar. Noi am fost șapte copii acasă : cinci băieți și două fete, și ca să ne poată ține pe toți în școală, noi a trebuit să lucrăm cot la cot cu dumnealui în atelier, în așa fel încât am învățat foarte bine meseria de tâmplar. Provin dintr-o familie profund creștină. Taică-meu a fost 40-50 de ani epitrop al bisericii Mătăsari din București. El a fost veteran al Primului, dar și al celui de-al Doilea Război Mondial. Maică-mea a decedat în '45 la etatea de 46 de ani. Ea s-a născut în Ialomița, comuna Mihai Viteazu, dar strămoșii sunt ardeleni. Bunică-meu din partea lui maică-mea a fost din Codlea și a făcut gimnaziul la Brașov, dar din cauza prigoanei austro-ungare, pe motive politice, a trebuit să fugă din Ardeal și s-a stabilit în Bărăgan, în comuna Mihai Viteazu. A fost un profund luptător pentru credința în Dumnezeu, dragoste de neam și țară. A căutat să ridice satul din punct de vedere cultural și material. Atunci când s-a sunat mobilizarea în '916, a ridicat tot tineretul satului și a plecat la oaste și a murit pe câmpul de luptă, conducând o companie. De aicea probabil că se trage și activitatea mea, să zicem revoluționară, pentru Neam, Țară și mai ales Credință. Acum, după '89, am aflat de la frații mai mari că părinții mei făceau parte din „Oastea Domnului”.

Ce studii ați apucat să faceți până să intrați în închisoare ?

Am urmat Liceul Comercial. L-am terminat în '47, cu ultimele diplome de bacalaureat pe care scria Liceul Comercial „Regele Mihai I”, pentru că după 30 decembrie '47 liceul a fost desființat. În timpul războiului, Antonescu n-a mai editat manuale, în așa fel încât trebuia să învățăm pe notițe și pe manuale vechi cumpărate de la cei dinaintea noastră. Am avut parte de niște profesori excepționali.

Apoi am fost arestat în noaptea de 8 spre 9 mai 1949 ca student în anul al II-lea la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, viitorul ASE.

Care a fost motivul arestării ?

Activitate în Frățiile de Cruce. În Mișcarea Legionară oamenii nu se înscriau, ci erau cooptați. Eu am fost cooptat în Frățiile de Cruce în '45. Cunoșteam Mișcarea Legionară încă din '40, pentru că unul din frații mei mai mari a făcut liceul la „Mihai Viteazu” și, în '40, grupul din care făcea el parte a fost de gardă la Casa Verde¹, la mormântul lui Moța și Marin. O săptămână trebuia să facă de gardă acolo fiecare grup și m-a luat și pe mine frate-meu cel mare și am stat o săptămână la Casa Verde, în jurul Crăciunului și am făcut de gardă. Deci, dinainte de a fi cooptat în Frățiile de Cruce, eu deja cunoșteam multe lucruri despre Mișcarea Legionară și despre Frățiile de Cruce. Și am activat până în '47, dar și după aceea, chiar dacă ceva mai puțin...

Dumneavoastră ați fost arestat împreună cu colegii din liceu sau cu cei din facultate ?

Grupul 76 FDC era condus de Mircea Dumitrescu². El era coleg de clasă cu fratele meu, mai mare cu doi ani, și din grupul acesta am fost arestați 18 tineri.

Cine mai făcea parte din acest grup ?

A fost Mircea Dumitrescu, îl cunoscusem pe Cornel Popovici³ (care era nepotul lui Vasile Iașinschi⁴), dar el a fost exclus din grupul nostru pentru că avea anumite greșeli. El a făcut parte din grupul lui Paul Caravia⁵, și au fost arestați și ei. Au mai fost Sandu Ludu⁶, Adrian Băcilă⁷...

1. Casa Verde era sediul Mișcării Legionare.
2. Mircea Dumitrescu, născut la 4 iulie 1927 în Buftea, Ilfov. A fost arestat la 9 noiembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 5 octombrie 1963, cu domiciliu obligatoriu în Valea Călmățui, Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
3. Cornel Popovici, născut la 15 septembrie 1928 în Piatra Neamț, județul Neamț. A fost arestat la 26 iunie 1949 ca student în anul I la Facultatea de Litere și Filosofie și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Poarta Albă și Galeșu. A fost torturat în Pitești în ianuarie-februarie 1950, după care a devenit agresor în Pitești și Gherla. A fost reținut pentru cercetări după expirarea pedepsei în 1952 și a fost implicat în procesul „Țurcanu Eugen și alții”. A fost executat la 17 decembrie 1954 la Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 185; fișele matricole penale din AANP.
4. Vasile Iașinschi (1892-1978). Farmacist, comandant legionar. Fost ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale în al doilea guvern Ion Antonescu. A plecat în exil după 1941 și a fost închis în lagărele din Berkenbrück și Buchenwald. Fost ministru de Interne și al Muncii în Guvernul legionar de la Viena (decembrie 1944 – mai 1945). Adjunctul lui Horia Sima în exil. A murit la 3 noiembrie 1978. http://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Iasinschi, accesat la 30 ianuarie 2009; Nicolae Hristu, Octavian Daniel, Alexandru Mircea, *Intelectualii și Mișcarea Legionară*, Editura Fundației Culturale „Buna Vestire”, București, 2000, pp. 154-155.
5. Paul Caravia, născut la 8 septembrie 1927 în București. A fost arestat la 17 mai 1949 ca student în anul II la Facultatea de Litere și Filosofie și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava, Uranus, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 11 februarie 1956. După 1989 a lucrat ca cercetător în cadrul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului și a publicat mai multe cărți. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 118-119; fișa matricolă penală din AANP.
6. Alexandru Ludu, născut la 15 mai 1928 în București. A fost arestat la 9 noiembrie 1948 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla și Aiud. A murit în detenție la 17 decembrie 1952. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Cum se face că ați fost arestat abia în 1949 ?

Vedeți, activitatea Frățiilor de Cruce nu era cunoscută nici de SSI (Serviciul Secret de Informații – n.n.) de pe vremea lui Antonescu și nici de Securitatea comunistă.

Vă referiți la activitatea grupului dumneavoastră ?

Da, grupul 76. Vedeți, atuncea când Horia Sima a deschis porțile Mișcării Legionare, inclusiv ale Frățiilor de Cruce, șeful grupului 76 din București era avocatul și doctorul în drept Gheorghe Antonescu⁸, care nu a primit pe niciun așa-zis septembrist, oameni care doreau atuncea să intre în Mișcarea Legionară. Pentru că în Frățiile de Cruce nu te înscriai, erai cooptat, și trebuia să-ți fie analizată un timp îndelungat activitatea din punct de vedere religios (spovedit, împărtășit, mers la biserică), din punct de vedere patriotic, din punct de vedere al pregătirii scolastice... Trebuia să fii un elev bun, silitor la învățătură. Fac o mică paranteză : Eugen Cristescu, șeful Siguranței Statului sub Antonescu, a dat dispoziție după '41 să fie arestați toți membrii Frățiilor de Cruce din București și chestorii au venit și i-au spus că au căutat și n-au găsit niciun frate de cruce. Și atuncea Eugen Cristescu a spus : „Arestați pe toți premianții !”. Asta ca exemplu de cine făcea parte din Frățiile de Cruce...

Deci noi nu eram cunoscuți de Securitate. Am făcut parte din Frățiile de Cruce aripa Radu Mironovici⁹ – Alexandru Popșor¹⁰, deci aripa așa-zis codrenistă, care nu era cunoscută. Ceilalți, care au făcut parte din aripa simistă, au fost arestați în '48. Noi nu eram cunoscuți de Securitate, tocmai din cauza aceasta, că n-au fost admiși în Frățiile de Cruce cei care erau atrași de festivism și nu de trăirea intensă a credinței și a patriotismului.

Și atunci cum se face că ați fost arestați ?

Întâmplător. Mircea Dumitrescu împreună cu Sandu Ludu, Dumnezeu să-i ierte pe amândoi, au fost arestați întâmplător, mi se pare că într-o călătorie cu trenu' spre Craiova sau de la Craiova înapoi. Sandu Ludu nu a mai putut rezista și i-a spus lui Mircea

7. Adrian Băcilă, născut la 17 februarie 1925 în București. A fost arestat la 7 mai 1949 ca student în anul II la Facultatea de Litere și Filosofie și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Aiud și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa la Culmea și Periprava. A fost eliberat la 5 mai 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Gheorghe Antonescu, născut la 6 mai 1922 în București. A fost arestat la 23 iulie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 3 iulie 1956. A fost rearestat la 20 august 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa la Culmea și Periprava. A fost eliberat la 20 iulie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

9. Radu Mironovici (1899-1979). Unul din întemeietorii Mișcării Legionare. A fost arestat la 21 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava și Timișoara. A fost eliberat la 1 august 1964. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 193 ; fișa matricolă penală din AANP.

10. Alexandru Popșor, născut la 29 ianuarie 1916 în Ormeniș, Mureș. A fost arestat la 21 mai 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie, Cluj-tribunal și Jilava. A fost eliberat la 17 mai 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Dumitrescu că el nu mai poate rezista... Sandu, săracu', suferea de Basedow¹¹ și din cauza asta n-a mai putut și ne-a divulgat.

Dar ei au fost arestați din pură întâmplare ?

Din întâmplare, da. Nu mai țin minte, nu m-a' interesat amănuntele acestea. Eu atunci când am fost arestat eram și student, și salariat. În anul de foamete '47, când am terminat liceul, am fost angajat la cazierul judiciar, care funcționa în cadrul Ministerului de Justiție, în Tribunalul mare.

Ce lucrați acolo ?

La dactiloscopie. Eram ajutor dactiloscop. Am învățat și meseria de dactiloscopie.

Și de unde ați fost arestat ?

De acasă. A venit Securitatea noaptea, a făcut percheziție, a dat casa peste cap și : „Hai să vii să dai o declarație !”. Și declarația am dat-o opt ani (zâmbește – n.n.).

Vă așteptați la arestare sau a fost o surpriză ?

Când au fost aduși de la Craiova Mircea Dumitrescu sau Sandu Ludu s-au făcut că se leagă la pantof și i-au șoptit șoferului adresa, ca să spună că sunt arestați, în așa fel încât în ajunul arestării am primit mesaj că în noaptea respectivă este bine să nu dorm acasă. Colegul și șeful meu, Pometcu Marcel¹², nu a fost acasă și nu a fost arestat. A fost arestat și condamnat ulterior...

Deci mă așteptam, dar nu credeam că va fi așa de repede, imediat. Am vrut să nu dorm acasă, să mă duc să dorm la frate-meu, în Bucureștii Noi, da' am fost acolo, nu mi-a plăcut cum am fost primit și am venit acasă.

Unde ați fost dus prima dată după arestare ?

Prima dată la Rahova.

Acolo a avut loc și ancheta ?

Da. A fost o anchetă dură, foarte dură, cu bății, cu schingiuri... Am declarat numai pe cei care erau deja arestați. Lui Marcel Pometcu nu i-am divulgat adresa și nu l-au găsit. Îi aranjase frate-meu cel mare să lucreze la un șantier de îmbunătățiri funciare. De-abia la Pitești a trebuit să-l spun și l-au arestat pe el și pe un alt camarad, Dumitru Simion¹³. Pe ei doi nu i-am declarat, doar pe toți ceilalți. Am recunoscut declarațiile care deja erau recoltate de Securitate.

Cât timp a durat ancheta la Rahova ?

Păi câteva luni de zile. Cam prin iulie am ajuns la Jilava... deci vreo două-trei luni. La Jilava am fost încarcerat în camerele 9-12, dar pentru că aveau nevoie de tâmplari, m-am declarat tâmplar și tot timpul am lucrat la atelierul de tâmplărie. Eram scoși

11. Boala lui Basedow-Graves este o afecțiune produsă prin funcția excesivă a glandei tiroide.

12. Marin „Marcel” Pometcu, născut la 25 noiembrie 1928 în București. A fost arestat la 24 septembrie 1951 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie, Nistru, Gherla și Aiud. La expirarea pedepsei, a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa la Galați și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

13. Probabil Dumitru Simion, născut la 7 septembrie 1930 în București. A fost arestat la 27 mai 1954 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

dimineța înainte de număr, înainte de ora 6, și introduși în celule după număr, adică după ora 6 seara, tocmai ca să stăm cât mai puțin în infernul din camere.

Cum ați putea descrie aceste camere ?

Camerele 9-12 erau în Reduit, una lângă alta. Se trecea printr-o ogivă dintr-una-n alta. Aveau ca dimensiuni cinci metri lățime și șase-șapte metri lungime. Într-o cameră de-asta am stat 80 de oameni. Era un adevărat infern acolo. Mâncarea era foarte proastă, bineînțeles, dar la ateliere aveam mâncare la discreție și pâinea ca la celulă. Seara toți plecam cu gamelele pline și le dădeam camarazilor din celulă. Aicea era împărțită mâncarea la cei tineri, ca Romică Teodoru¹⁴, care era elev.

Fortul 13 Jilava avea două funcțiuni în cadrul Securității : o funcțiune era aceea de depozit al Securității și al Ministerului de Interne – după ce se termina ancheta, arestații erau depuși la Jilava – și de închisoare propriu-zisă. Când ni s-a terminat ancheta ne-a' trimes la Jilava și când a ajuns dosarul la tribunal, pe data de 15 decembrie '49, am fost luați și duși la închisoarea militară Uranus. Acolo era raiul pe pământ. Era mâncare bună, aveam dreptul la pachet de-acasă și la vorbitor... Singurul vorbitor pe care l-am avut în opt ani.

Procesul când s-a judecat ?

Procesul s-a judecat pe 29 și 30 decembrie, iar sentința s-a dat pe 3 ianuarie '50.

A fost secret sau public ?

Nu, au permis accesul familiei. Familia a avut voie să intre și martorii, bineînțeles. Da. Pe data de 3 ianuarie ni s-a citit sentința de condamnare. Mircea Dumitrescu a avut 15 ani, 10 ani Băcilă și 8 ani am avut eu. Ceilalți au avut condamnări mai mici.

Pe urmă, după proces, pe 6 ianuarie am fost readuși la Jilava, dar de data asta încarcerați la camera 6 Reduit. Camera aceasta avea tot lățimea de cinci metri, da' lungimea de vreo 12... nu știu dacă avea 15 metri. În această cameră am stat 217 oameni. Afară era un ger de crăpau pietrele și noi stăteam din cauza căldurii animale în chiloți și maieu. Cei care au ajuns în această cameră vara, în '50, spun că au ajuns la 240 de oameni. Zilnic se scoteau pe pătură doi-trei-patru leșinați și decedați. Lipsă de aer cumplită și foamete și mizerie...

Și cât v-au mai ținut acolo ?

Am stat până în martie-aprilie, când tot lotu' nostru a fost dus la Pitești. Vedeți, cei de la atelier au intervenit ca să fiu luat de la camera 6-Reduit și dus la atelier. Dar eu – așa a vrut Dumnezeu – am spus că nu mă despart de camarazii mei, și-n felul acesta am ajuns la Pitești.

Cu cine ați mai fost dus la Pitești ?

Am fost cu Sandu Ludu, cu Mircea Dumitrescu, cu Adrian Băcilă, toți... Nu mai mi-aduc aminte acuma de ceilalți. Toți am fost împărțiți în două : Pitești și Târgșor, unde s-au dus elevii.

Și la Pitești unde ați fost băgați ?

---

14. Probabil Romulus „Romică” Teodoru, născut la 8 februarie 1931 în București. A fost arestat ca elev la 7 mai 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Peninsula, Poarta Albă și Galeșu. A fost eliberat la 27 aprilie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

La Pitești am fost încarcerat la subsol. Nu mai țin minte numărul camerei, da' acolo în camera respectivă erau și deținuți care trecuseră prin „reeducare”. Noi nu știam nimica de ceea ce s-a întâmplat la Pitești.

Nu circulau zvonuri în Jilava ?

Nimica. Nimeni nu știa nimica. Era doar la începutul masacrului de la Pitești. În așa fel încât am fost luați prin surprindere. Cei care trecuseră prin demascări aveau rolul să se dea drept legionari, să facă ședințe și așa mai departe, ca să ne tragă de limbă, să ne determine să ne dezvăluim sufletele...

Mai țineți minte cine era printre ei ?

Mi-am impus ca să uit și am uitat tot. Țin minte doar atâta, că pe mine m-a tras de limbă un student de la Medicină din Cluj, care p-ormă m-a torturat și m-a bătut, m-a pisat câteva săptămâni în regiunea lombară. O să vă dau radiografia de bazin în care se vede că osul pubian stâng s-a umflat și dacă mă mai ținea mult așa puteam să mor...

I-ați uitat numele sau nu vreți să-l spuneți ?

Nu, nu mai mi-aduc aminte. Nu mai mi-aduc aduc aminte... Mi-am impus să uit și-am uitat tot. Da... Socotesc Piteștiul ca un coșmar și din cauza aceasta coșmarurile cauți să le uiți.

Și m-au tras de limbă și le-am spus... Pe ei îi interesa 'ceia pe care i-am salvat de la anchetă. Și am vorbit despre Pometcu Marcel și Simion Dumitru, elev la Liceul Comercial, care, în baza declarațiilor date de mine la Pitești, au fost arestați și condamnați. Da' nu m-am întâlnit cu ei în închisoare, nici cu Marcel Pometcu, nici cu Dumitru Simion.

Nici după aceea, în libertate ?

Acu' în libertate, da. În libertate sunt în relații bune cu Dumitru Simion. Marcel a murit. Simion a fost arestat după un an și nu știu dacă a trecut prin Pitești, nu l-am întrebat. Nu cred să fi trecut prin Pitești... Nici Marcel n-a trecut prin Pitești.

Ce s-a întâmplat la Pitești în cameră în acea perioadă ?

Deci după ce ne-au tras mult de limbă, cât timp am fost la subsol, a venit acea caravană medicală și ne-a făcut radioscopiile. Mircea Dumitrescu era grav bolnav de plămâni, avea TBC, în așa fel încât a scăpat de iadu' de la Pitești, că a fost dus la Târgu Ocna. Noi toți ceilalți am trecut prin iad... Aicea la subsol a fost nu numai lotul nostru, au mai fost și alte loturi. A fost între noi și Alexandru Ghica¹⁵, prințul Ghica, student în ultimul an la Medicina din București. Cum să spun ? Ne-am manifestat în mod liber. A fost ca un fel de descătușare sufletească, ca între frați, ca între prieteni. Și din cauza asta și-au recoltat din plin ceea ce a făcut baza demascărilor ulterioare.

După ce s-a terminat treaba asta la subsol, am fost luați de acolo și duși la parter, mi se pare, într-o cameră mare, unde jumătate din cameră avea paturi de fier și cealaltă jumătate saltele pe ciment. Noi am fost așezați pe saltelele de pe ciment. Aicea am stat... nu știu, vreo zi, două, trei, până a intrat Țurcanu vijelios în cameră și ne-a ținut un

---

15. Alexandru A. Ghica, născut la 25 decembrie 1924 în București. A fost arestat la 28 octombrie 1948 ca student în anul VI la Facultatea de Medicină și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 13 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie și Dej. A fost eliberat la 24 octombrie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

discurs : „Bandiților, din cauza voastră noi toți suntem în închisoare și din cauza voastră nu ne dă drumu’. Trebuie să vă schimbați ! Ați fost mințiți...”. Și bâzâgăanii de genu’ ăsta. Și a început un masacru... Timp de câteva oare ne-au bătut, ne-au umplut de sânge... Pă jos era numai sânge... Apoi am fost puși să stăm în poziții obligatorii, ne obligau să mergem în șir indian și cu hainele noastre să frecăm cimentu’, care era ca o oglindă... Și când treceam prin dreptul celui care m-a tras de limbă, studentul de la Cluj, ăsta mă pisa cu bocancu’.

Cine era șef acolo ?

Șef de colectiv era Mărtinuș Alexandru¹⁶, împreună cu unu’ sau alți doi. Ei deja notaseră pe hârtie de sac de ciment ceea ce le spusese studentul de la Cluj. Cum să spun ? Am căutat să acopăr, dar n-a fost posibil, că m-au torturat mult, mult, mult de tot, și pe urmă m-au trimes sus la camera unde era amenajat să se scrie declarațiile. Am dat declarațiile, pe urmă a început demascarea interioară : să îți bați joc de familie, de religie, de toate lucrurile acestea. Prin faptul că eram fiu de tâmplar, prin faptul că am fost mulți copii acasă, eu am beneficiat oarecum de lucrurile acestea, în așa fel încât m-au lăsat mai domol, la un moment dat. Când am dat declarațiile m-a’ mai bătut ca să mai dau și altele, dar n-am avut ce să dau și mai m-au iertat de astea. Dar, în schimb, torturarea cu demascarea interioară, să-i spui pe gardienii care s-au purtat omeneste cu tine... Ce gardieni omenoși cu noi ?

Care a fost tortura cea mai îngrozitoare pe care a trebuit să o suportați ?

Pisarea cu bocancu’. Pentru că la un moment dat când ăsta mă lovea... Vedeți, prima bătaie o suporti cum o suporti, da’ a doua bătaie peste vânățiile respective este mult mai dureroasă. Și tot așa, crescendo, atât bătăile, cât și pozițiile incomode în care erai obligat să stai. Dar v-am spus, le-am uitat... Le-am uitat și am iertat, că sunt bun creștin. Adică așa mă socotesc eu, așa doresc să fiu : bun creștin.

În ce măsură se poate realmente, sufletește, ierta așa ceva ?

Vedeți, iertarea îmbracă două aspecte : eu îl iert, dar el trebuie să-și recunoască greșala. Eu îl iert pentru că sunt creștin și așa spune Mântuitorul, dar dacă el nu-și recunoaște greșala, asta este treaba lui...

După ce ați dat informațiile în scris, a urmat demascarea interioară ?

Da, da. Ce se întâmplă ? Declarațiile astea erau date la Securitate. Unii, din cauza torturii, au fabulat, dar majoritatea au fost obligați să dea declarații reale. N-am fost pregătiți în timpul libertății pentru închisoare, pentru anchetă, pentru astea. Și am acționat fiecare după cum am putut.

Cât timp ați fost bătuți, vi s-a cerut să vă loviți colegii de lot ?

Nu-mi amintesc să fi fost obligat să îmi bat prietenii sau camarazii. Nu-mi amintesc. V-am spus : am uitat și am vrut să uit. Am șters cu buretele tot ceea ce a fost. Am avut

16. Alexandru Mărtinuș, născut la 31 ianuarie 1921 în Pașcani, Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 15 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla și Jilava. Unul dintre primii adepți ai „reeducării”, informator și unul din liderii comitetelor de agresori. A murit în condiții neelucidate în 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 155-156 ; Dorin Dobrinu (editor), *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Polirom, Iași, 2008, p. 172 ; fișa matricolă penală din AANP.

o perioadă de timp când am fost demonizat sau cam așa ceva... Nu mai eram eu. Ceea ce scrie în cartea dumneavoastră, din declarațiile altora... nu-mi aduc aminte să fi făcut lucrurile acestea, dar din moment ce le declară, se poa' să fie adevărate. Nu știu. Eu nu mi le-amintesc.

Demascările erau publice sau erau doar în fața celor din comitet ?

Demascările exterioare erau secrete, în fața comitetului. Demascările interioare erau publice, ca să fie hazul la întreaga cameră. Și să-ți bați joc de familie, de tine, și așa mai departe, ca să le produci hazul lor...

Vă mai aduceți aminte care a fost cel mai urât lucru pe care l-ați auzit în aceste demascări ?

Am auzit multe lucruri și mi-e scârbă să le pomenesc. De exemplu, despre prințul Sandu Ghica. Săracu' a fost bătut și torturat așa de mult pentru că avea numele acesta de Ghica. Și ca să scape de tortură a început să fabuleze niște lucruri ieșite cu totul și cu totul din comun. Despre maică-sa, despre soră-sa, la Cairo, cu măgăruși și cu alte... (dă din mână a lehamite – n.n.). Dar numai fabulații. Și din cauza aceasta prințul Ghica s-a sinucis după '64. M-am întâlnit cu verișoarele lui la Asociație, și ele locuiesc tot în Drumul Taberei, și pe drum le-am spus că l-am cunoscut pe Sandu Ghica și ele mi-au spus că s-a sinucis. Bănuiesc că Securitatea l-a șantajat să facă anumite lucruri împotriva voinței lui, să devină informator sau nu știu ce, și că dacă nu acceptă treaba asta o să divulge declarațiile făcute de el la Pitești...

Dar demascările interioare erau și ele trecute pe foaie la un moment dat ?

Nu, nu. S-ar putea întâmpla, pentru anumiți, deci ca și Sandu Ghica, să le treacă pe hârtie ca să poată fi șantajați, în funcție de ordinele date de Nicolschi, cu Țurcanu și ceilalți.

Pe cine mai țineți minte din acea cameră în care ați fost bătut ?

Am fost acolo vreo 60, dar nume nu mai mi-aduc aminte. Când ești cu capu' cât găleata... (râde – n.n.). S-ar putea să fi fost și Cornel Pop¹⁷, nu mai țin minte. Când ești în tortură, este inhibată și memoria.

Dar dintre cei care au luat bătaie alături de dumneavoastră, vă mai aduceți aminte pe cineva ?

Păi instinctul de conservare nu-ți mai dă voie să-nregistrezi ce se întâmplă. Așa, ca imagine, îi văd, da' ca nume, nu. Mi se pare că acolo a fost și Cenți... Glodeanu Inocențiu¹⁸. Nu știu dacă am fost împreună. El are memorie mai bună. Eu nu-mi aduc aminte.

17. Cornel Pop, născut la 3 septembrie 1924 în Gârbău, Cluj. A fost arestat la 5 februarie 1949 ca student în anul IV la Facultatea de Medicină și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Râmnicu Sărat, Văcărești și Jilava. A devenit agresor în Pitești după ce a fost torturat. A fost implicat în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, condamnat la moarte și executat la 17 decembrie 1954 la Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 173-174 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. P, Q*, Mașina de scris, București, 2006, p. 299 ; fișele matricole penale din AANP.

18. Inocențiu Glodeanu, născut la 1 mai 1929 în Șoimuș, Mureș. A fost arestat la 23 august 1949 ca student în anul II la Facultatea de Drept și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 12 mai 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

După cât timp v-au dus de acolo din cameră ?

Mai știu eu cât ? Nu mai țin minte. V-am spus, când ești cu capul...

Dar unde ați fost mutat vă amintiți ?

Bănuiesc că la camera 4-Spital, nu mai mi-aduc aminte să mai fi trecut prin altă cameră.

Și pe cine ați găsit acolo ?

I-am găsit pe făgărășeni. Făcuseră liceul la Făgăraș, la „Negru Vodă”¹⁹.

Ce s-a întâmplat în camera 4-Spital ?

E, aicea la 4-Spital, ca să ne zdruncine idealul, l-a’ adus pe Dragoș Hoinic²⁰ să afirme că Corpul Studențesc Legionar s-a transformat într-o agentură de spionaj american la noi în țară. Eu am simțit că a căzut cerul pe capul meu. Unchiu-meu avea salonul de dans al satului, o cameră mare, și acolo am organizat și-am dat un spectacol. Șt.O. Iosif are o piesă de teatru, *Vin zorile*. Este vorba despre Ardeal. Un preot ortodox este anchetat de jandarmi și în zori trebuia să fie executat. Și în timpu’ anchetei, anchetatorul îi propune să renunțe la ideile lui, la patriotismul lui și să treacă de partea austro-ungarilor, de partea autorităților. La care preotul răspunde : „Cum să pun fier roșu de trădător de neam pe fruntea copiilor mei ?”. Și mi-a’ rămas în minte cuvintele acestea. Și-atuncea când Dragoș Hoinic a spus că Corpul Studențesc Legionar a fost transformat într-o agenție de spionaj, m-am gândit : „fier roș’ de trădător de neam...”. Și în momentul acela am urât Mișcarea Legionară. Băcilă Adrian era în cameră acolo la 4-Spital, împreună cu Voinea Octavian²¹, tot sub demascări, și m-am dus la el și l-am întrebat dacă el știa despre treburile acestea și mi-a mărturisit că da. Și atuncea l-am bătut pe Băcilă Adrian... E singurul moment pe care mi-l aduc aminte.

L-ați bătut fără să vi se ceară lucrul acesta ?

Fără să mi se ceară lucrul acesta. Adică l-am bătut din convingere. Că m-a mințit. I-am zis : „Cum m-ai mințit ?” (oftează adânc – n.n.). Băcilă, săracu’, era excepțional, cu mult superior mie și la mulți. Da... am făcut fapta asta mârșavă de care îmi pare nespus de rău. Da, și de-atuncea eu am urât Mișcarea Legionară.

19. Liceul „Radu Negru” Făgăraș.

20. Dragoș Hoinic, născut la 12 ianuarie 1921 în Frasin, Suceava. Unul dintre curierii comandantului Mișcării Legionare, Horia Sima. A fost arestat la 8 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, Pitești, Gherla, Jilava, Văcărești și Aiud. A fost implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat în 1957 la 25 de ani de muncă silnică. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. H, I, J, K, L, Mașina de scris, București, 2003, pp. 57-58 ; fișa matricolă penală din AANP.*

21. Octavian Voinea, născut la 23 aprilie 1922 în Panciu, Vrancea. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student în anul II la Politehnica din București și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Râmnicu Sărat și Aiud. Torturat în Pitești în 1950, a fost obligat ulterior să devină și el agresor. A fost cercetat și condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, dar i s-a comutat pedeapsa la 25 de ani de muncă silnică, pentru a fi folosit ca martor în procesul „Negulescu Valeriu și alții” din 1957. A fost eliberat la 1 august 1964. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 213-214 ; Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *Masacrarea studențimii române*, volum editat de Gheorghe Andreica în regie proprie, f.e., f.l., f.a., pp. 277-278 ; fișa matricolă penală din AANP.

A fost momentul în care ați cedat, practic.

Da, da, da. Vedeți, am rezistat la tortura fizică, dar n-am putut rezista la tortura psihică. C-asta a fost o tortură din partea lui Țurcanu. Nu m-am putut stăpâni.

Nu v-ați gândit nicio secundă că ceea ce spune Hoinic e o minciună din cauza torturilor la care a fost și el supus ?

Păi da' dacă l-am întrebat pe Băcilă Adrian și mi-a spus că știa? Atunci treaba aceasta era adevăr mărturisit de Hoinic și afirmație confirmată de Băcilă Adrian. Am mai stat de vorbă și cu alți studenți trecuți prin Pitești, care mi-au confirmat că-ntr-adevăr făceau spionaj. Din momentul acela am devenit un dușman, dacă se poate spune așa, al Mișcării Legionare, al lui Horia Sima, în special.

Țurcanu a observat schimbarea dumneavoastră ?

Păi da' categoric, că era în vâzul tuturor, nu în mod subversiv. În vâzul tuturor m-am dus și am făcut treaba asta.

Nu a încercat să vorbească cu dumneavoastră în particular ?

Nu, nu, nu. M-a lăsat să-mi văd de treabă.

Nici alții din comitet n-au vorbit cu dumneavoastră ?

Ei, ce rost avea? Nu. Ne suspectam unii pe alții. Sistem comunist: lipsa de încredere. Păi io l-am văzut de mai multe ori pe Țurcanu când s-a zbârlit la Mărtinuș, care era mâna dreaptă a lui, și Mărtinuș a început să tremure. Îi era teamă de el, că în permanență puteai să cazi din vârful piramidei.

Și treaba că gardienii tremurau în fața lui Țurcanu... Regulamentul de funcționare al închisorilor prevedea să le zici gardienilor „Să trăiți!” și ei erau zei. Ei, nu o dată l-am auzit pe Țurcanu înjurând pe gardienii care au greșit, nu știu ce au făcut, au mutat oameni sau știu eu ce or mai fi făcut. Nu o dată l-am auzit pe Țurcanu spunând: „Bandiților, nu o să muriți când vreți voi, o să muriți când vreau eu”. Țurcanu avea puteri nelimitate în Pitești. Și directorului închisorii îi era teamă de el.

Deci n-ați avut nicio discuție cu Țurcanu sau cu altcineva care să vă fi dat indicații despre cum să vă purtați ?

Nu, nu, nu. Nu-mi aduc aminte. Știu eu? Nu-mi aduc aminte să fi spus cineva să fac ceva... Ceea ce mi-a dat să fac a fost macheta închisorii.

Asta s-a întâmplat mai târziu ?

Păi în perioada parterului și la 4-Spital. Când am ajuns la 4-Spital eu lucram la macheta respectivă.

Cine și de ce v-a cerut să faceți această machetă ?

Păi, după câte am înțeles io, și la alte închisori s-a cerut să se facă o machetă de genul acesta. Deci era o măsură luată de minister pentru toate închisorile²². Dar această

22. Machetele principalelor închisori au fost realizate de către deținuții de încredere ai Biroului Inspecții, la inițiativa șefului acestuia, colonelul Tudor Sepeanu. Conform mărturiei acestuia, machetele îi serveau pentru a putea explica mai bine subalternilor din București cum se lucra cu informatorii, dar și pentru a stabili dispozitivul informatorilor din cadrul penitenciarelor Aiud, Văcărești, Gherla, Ocele Mari, Craiova, Pitești, Târgșor, Timișoara, Caransebeș, Târgu Ocna și Galați. Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare ANIC), fond CC al PCR, Secția Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, f. 50.

machetă era demontabilă, modulată în așa fel încât să se poată lua un etaj, îl puneai deoparte, vedeai, și așa mai departe.

Și ai lucrat doar dumneavoastră ?

Singur am lucrat... câteva săptămâni.

Unde lucrați ?

La baie. Camera de lângă 4-Spital.

Camera lui Țurcanu de la baie ?

Da, da, da. Când avea nevoie Țurcanu de camera respectivă mă lua și mă băga la cameră, ca să-i dea altă întrebuințare.

În timpul acesta mai aveau loc bătăi în 4-Spital ?

Păi de unde pot să știu ? Că acolo știai ce se întâmplă în camera ta.

Dar cât ai stat la 4-Spital și făceați macheta, ai mai văzut bătăi în cameră ?

Ba da, am văzut și bătăi. Am văzut și torturarea lui Tavi Voinea, batjocorirea lui, treaba cu penisu' în gura lu' Tavi... Teatru jucat să-i satisfacă pă ei : Leonida²³, Mărtinuș, Țurcanu. Aicea la 4-Spital doar Băcilă și cu Voinea erau torturați. Și mi se pare c-au mai băgat pe câțiva... Nu mai mi-aduc aminte... Câți ani sunt ? 60 de ani de atunci.

Care a fost motivul sau pretextul pentru care îl torturau pe Voinea ?

Păi știu io ? Habar n-am. Nu știu, nu știu.

Vă aduceți aminte ce gândeați, ce simțeați în momentele în care îl vedeți pe Voinea batjocorit ?

Îi acuzam pe cei care și-au bătut joc de el. Da' nu puteam să vorbesc ceva, că pe urmă o păteam și eu la fel ca el. Dar ce să-ntâmplă ? Treaba asta când au făcut-o, au pus niște cearșafuri, ca să nu vedem noi ce să-ntâmpla acolo. Țsta era un spectacol pentru ai lor.

Și atunci cum se face că ai văzut ce s-a întâmplat cu el ?

Eu n-am văzut. Din cele povestite de ei acolo, că vorbeau, chiar dacă în șoaptă, dar se-auzea în cameră. Nu ? Ne-am dat seama de scârboșenia care s-a întâmplat. Poate s-or fi întâmplat lucruri și mai grave de ceea ce am dedus noi, dar n-am văzut.

Ce s-a întâmplat cu dumneavoastră după 4-Spital ?

Păi s-a terminat cu Piteștiul și ne-a' dus la Gherla.

Țineți minte că la un moment dat au venit și doi deținuți unguri acolo în cameră ?

Nu, nu-mi amintesc.

Dar pe Tache Rodas²⁴ vi-l amintiți ?

23. Titus Leonida, născut la 26 septembrie 1928 în Dofteana, Bacău. A fost arestat la 17 aprilie 1949 ca student la Politehnică, pentru că înființase o organizație anticomunistă, și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Pitești, Culmea, Jilava și Dej. Susține că în urma anchetelor de la Iași și Galata a înnebunit. Începând cu vara anului 1950 a fost folosit în Pitești ca agresor. A fost eliberat la 29 mai 1956. Din documentele de arhivă, se pare că după eliberare nu a fost informator al Securității. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 145-146 ; ACNSAS, fond Rețea, dosar nr. 10659, *passim* ; fișa matricolă penală din AANP.

24. Constantin Rodas, născut la 14 noiembrie 1924 în Drăgănești, Prahova. A fost arestat prima dată în august 1944 și închis în lagărul de la Slobozia de unde a reușit să evadeze în septembrie 1945. A fost rearestat la 17 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat

Nu, nu. Nici nu mi-l aduc aminte.

De la sfârșitul lui martie până în mai a mai fost un lot torturat în cameră, din care a făcut parte și Tache Rodas, care spune că ați bătut și dumneavoastră. E interesant că tocmai amintirile din perioada asta le-ați reprimat. Nu vă mai aduceți aminte nimic din perioada aceasta ?

Nu, nu. Și îmi pare nespus de rău că nu-mi aduc aminte. Nu...

Cum vă explicați că ați uitat cu predilecție amintirile legate de perioada în care ați lovit și dumneavoastră ?

(oftează – n.n.) Păi v-am spus adineurea : socotesc că am fost atunci demonizat, nu mai eram eu. Eram altul, era altu-n mine.

Credeți că atunci când ați acționat nu erăți cu totul conștient ?

Bănuiesc că da. Lucru' acesta foarte cinstit, foarte sincer îl spun. Nu, nu-mi aduc aminte. Nu neg ceea ce afirmă Rodas despre mine. Să poa' să fi făcut lucrul acesta. Nu știu, da' eu m-am întâlnit cu Rodas de nenumărate ori. Am lucrat și biserița aceea de la Mislea cu el...

La Gherla ce s-a întâmplat, ați fost scos direct la ateliere sau ați mai stat în cameră o perioadă ?

Păi câteva zile bănuiesc că am fost la celulă. Pă urmă pă toată lumea ne-a scos în fabrică și acolo erau dintre deținuții vechi care conduceau fabrica. Un legionar Câmpănu²⁵ conducea, și câteva zile am lucrat ca oricare altu' și pe-ormă m-a pus... nu mai țin minte. Da' știu c-am fost o perioadă de câteva luni de zile șefu' schimbului II, iar p-ormă m-a' băgat la carceră pentru o aberație. La Gherla, fabrica prevedea așa : cel mai mare număr de deținuți era la metalurgie mecanică. Pă urmă era tâmplăria, pe urmă era fabrica de nasturi, din copită și din sidef, atelierul de perii, pensule și bidinele, vopsitorie și parcă mai era câte ceva...

Toată fabrica avea comenzi de la Armată. La tâmplărie comanda mare era de rastele pentru arme, dar și alte comenzi de mai mică importanță. Și a venit o comandă de nu știu câte zeci de mii de lopeți de zăpadă, din acelea curbe. Lopețile respective erau făcute din două bucăți : leafa și coada. După ce s-a dat comanda, a trebuit făcut un lot pentru omologare. S-a venit cu căruța din depozitul care era în exteriorul fabricii, manevrat de

---

pedeapsa în închisorile Ploiești, Târgșor, Poarta Albă, Peninsula, Jilava, Pitești, Gherla, Văcărești și Aiud. Începând cu 15 mai 1953 a fost internat administrativ pentru 12 luni în penitenciarul Gherla. La 11 iulie 1954 i s-a reactivat o pedeapsă de 15 ani din 1942, din care i s-a scăzut 1 an și 4 luni, cât stătuse în închisoare fără condamnare. A fost eliberat la 17 februarie 1956. A fost arestat a treia oară la 13 mai 1958 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud, fiind eliberat la 1 august 1964. A trecut prin „reeducarea” de la Pitești și Gherla, fiind torturat în ambele închisori, și prin reeducarea nonviolentă de la Aiud. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 198-199 ; fișele matricole penale din AANP. Un interviu cu Constantin Rodas va fi publicat într-un volum ulterior.

25. Probabil Gheorghe Câmpănu, născut la 27 aprilie 1901 în Valea Dosului, Alba. A fost arestat la 4 februarie 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu și Gherla. A fost eliberat la 2 februarie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

deținuții de drept comun. Mătase²⁶ lucra cu ăia de drept comun afară. Tomuță Octavian²⁷, care era un geniu în materie, a inventat o mașină care să dea la rindea srafa de la lopată. Lemnul trebuia prins într-un dispozitiv, ca să poată fi rindeluit pe freză. Au făcut cele zece lopeți, dar când au trasat trasatorii, ăia n-au trasat numai zece, au trasat 20-30-50-100 de lopeți. Au venit de la armată la omologare, le-a plăcut felul cum au fost executate lopețile, da' nu le-a plăcut materialu', că era ud. Și atunci imediat s-a băgat tot materialul în uscătorie. După o săptămână ăia din schimbu' I le-a' scos din uscătorie, în schimbu' meu s-au trasat, s-au decupat la banțig, la abricht și în schimbu' III a ajuns la dispozitivu' care să dea la rindea. Unele din lopeți le prindea dispozitivu', altele nu le prindea, că era mai îngust. Au raportat gardianului care răspundea de fabrică, ăsta s-a dus și i-a spus lu' Mihalcea²⁸, cel care răspundea de fabrică, și Goiciu²⁹ ne-a sculat la 12 noaptea pe mine și pe trasatori: „Bandiților, unde sunt șabloanele?”. Și trasatorii au scos șabloanele: „Nu astea, altele... Sabotaj! Glont!”. „Altele n-avem.” Ne-a pus cătușele la mâini și la picioare, lanțuri, și ne-a băgat la carceră. Timpu' liber la carceră, ziua în fabrică. Și a început lucru' din nou. Acum trasatorii știau toată treaba și au găsit scânduri cu trasaju' vechi, nedecupate. L-a' chemat pe Benedek, care era maistru principal pe toată fabrica, un ungur foarte bine pregătit, foarte bun meseriaș, a văzut, l-a chemat pă Mihalcea, i-a arătat și și-a dat seama că în timpul când a fost uscat s-a concentrat cu doi centimetri. Pe trasatori i-a iertat și pe mine m-a mai ținut cu lanțurile la picioare și la carceră...

Cât ați stat la carceră ?

Păi mi se pare că vreo zece zile. Nu știu cât. Dar a fost greu. Nu era niciun avantaj să fii șef. Era o pacoste să fii șef, pentru că răspundeai de tot ce se întâmpla în fabrică.

Cum erau carcerale ?

Carcerele erau niște coșciuge în picioare. Te băga' acolo la carceră și te sprijineai cu genunchii de ușă și cu spatele de zid, dar ca să nu te mai sprijini, ulterior au băgat cuie din exterior, așa fel încât să stai în permanență în picioare, nerezemat... Teroare mare.

Altă dată m-au băgat la Zarca Gherlei, în castelul Martinuzzi. Asta este o construcție mai veche decât celularul Gherlei. Când m-a' scos de-acolo, toamna târziu, octombrie-noiembrie, afară ploua, era frig, și trebuia să mă lupt cu scândurile astea, dulapii ăștia de fag, groși de șase centimetri, ca să trasez parii de cort. Și singur să te lupți cu dulapii ăia de sute de kilograme, să-i întorci și pe față și pe dos, ca să n-aibă noduri, să n-aibă crăpături... Da' a trecut.

26. Gheorghe Mătase, născut la 20 noiembrie 1924 în Petricani, Neamț. A fost arestat la 5 mai 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Aiud, Iași și Jilava. A fost eliberat la 23 ianuarie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Octavian Tomuță, născut la 8 mai 1924 în Daia, Sibiu. A fost arestat la 24 mai 1948 ca student în anul IV la Politehnica în București și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Văcărești, Jilava, Culmea și Aiud. A fost martor în procesul „Turcanu Eugen și alții” din 1954. La 17 februarie 1958 a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A fost eliberat la 17 februarie 1962. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 199-200; fișele matricole penale din AANP.

28. A se vedea nota 25 de la p. 34.

29. Petrache Goiciu, comandant al penitenciarelor Galați (1949-1952) și Gherla (1952-1959), Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 319, 332.

Țurcanu mai era în închisoare atunci ?

Mi se pare că nu mai era. Nu știu, habar n-am.

În Gherla ați mai avut de-a face cu demascările ?

Nu. N-am știut absolut nimic ce s-a întâmplat la Gherla.

Cât timp ați stat în Gherla ?

Păi după Gherla am fost luat și dus la Malmaison pentru o anchetă legată de niște colegi de liceu, care fugiseră peste hotare. Asta a fost prin '54, '55, cam așa ceva.

Și de la Malmaison ?

M-au dus la Brașov și apoi m-am eliberat.

Pentru ce ați fost transferat la Brașov ?

Pentru ancheta asta. M-au cercetat și la Malmaison și la Brașov.

Știați că urmează data eliberării ?

O așteptam, da' nu prea eram sigur dacă mă eliberează sau nu.

Și ce-ați făcut când ați ieșit din închisoare ?

M-am dus acasă.

V-ați gândit că s-ar putea să nu vă mai găsiți familia ?

Taică-miu începuse să-mi facă parastase, credea că am murit. Dar eu știam că noi suntem toți longevivi. Taică-meu a murit la 83 de ani, frate-meu cel mare a murit acum câțiva ani la 84 de ani, eu am intrat în 81, frate-meu mai mare ca mine, Jean, 83 ; toți suntem longevivi.

Cum a fost întâlnirea cu familia ?

Am fost primit – cum să spun ? – nu pot să zic că cu răceală, da' nici cu prea multă efuziune, pentru că au avut de suferit din cauza mea, în special frații. Casele bătrânești au fost naționalizate. Deși taică-meu era muncitor și decretul de naționalizare îl excludea, prin faptul că io eram deținut politic, ne-a fost naționalizată casa. Și taică-meu timp de zeci de ani a trebuit să plătească chirie în propria casă. Din '52 până în '95, când le-am scos de la naționalizare a plătit chirie în propria casă.

În ce fel v-ați refăcut viața după eliberare ?

Când am ieșit din închisoare a trebuit să lucrez. Eu le-am spus că vreau să-mi ajung din urmă colegii și să mă apuc să învăț și să intru la facultate, dar a trebuit să muncesc pentru existență. Prima dată am lucrat cu taică-miu și cu frate-miu în Balta Brăilei. Se făcea acolo cea mai mare orezărie. Am lucrat vreo lună și ceva, două, ca muncitor necalificat. Taică-meu era angajat ca inginer șef de lot, cu patru clase primare și se lăuda cu treaba asta (zâmbește – n.n.). În fine. E, pe urmă pe unde mă duceam ca să mă angajez, nu mă primea nimeni. În curte la noi stătea domnu' Mirea, un consătean și oarecum rudă cu maică-mea, Dumnezeu s-o ierte. Când am intrat în închisoare el era șeful Administrației Financiare a sectorului II Negru. Bucureștiul era împărțit în patru sectoare și sectorul II Negru era sectorul cu cea mai mare activitate economică. Și când m-am întors era în Ministerul de Finanțe, șeful corpului de control al ministrului și fusese la „Teleconstrucția” în inspecție și i-a găsit cu multe nereguli și le-a spus : „Îl angajați, nu dau drumu' la hârtii ; nu-l angajați, dau drumu' la hârtii”. Și-atunci, în felul ăsta, am fost angajat la „Teleconstrucția”.

Am luat-o de jos, am fost angajat ca magazioner. Pe lângă lucrările de specialitate de telecomunicații, „Teleconstrucția” avea și un sector care construia clădirile în care se montau centrale telefonice sau radioreleele pe vârf de munte. Se numea Sectorul 9 clădiri. Io am fost angajat acolo și șantierul la care lucram în București a avut printre altele și reparația capitală a Poștei Centrale, de pe Calea Victoriei, Palatul Poștelor. De la subsolul II până la acoperiș. Pentru că atunci trebuia să se sărbătorească centenarul mărcii poștale românești³⁰. Eu eram pe post de magazioner și ne aprovizionau trei servicii: Serviciul Aprovizionare Teleconstrucția, al Poștei și Direcția Generală de Aprovizionare și Desfacere a ministerului. Alergam cu trei camioane după materiale și mă ajuta un fost inspector poștal care atentase la pudoarea operatoarelor pe care le controla. L-au retrogradat și ăluia i-am dat cheile la magazie și io aprovizionam. Ziua alergam și noaptea lucram la atașamente cu șeful de șantier. Adică făceam măsurători la ceea ce s-a lucrat, ca să știm ce plătim și ce încasăm. Din cauza asta atunci m-am îmbolnăvit de astenie nervoasă.

Apoi s-a desființat Sectorul 9 clădiri și-am trecut la echipament. Lucrătorii de la echipament trebuiau să cunoască legile de bază ale electricității. Marea lor majoritate erau foști elevi care nu au intrat la facultate și s-au angajat la „Teleconstrucția”. E, am lucrat p-ormă ca normator, mi s-a promis că mă pun șef de birou dacă organizez serviciul producție... Trebuia să aprovizionezi toate punctele de lucru. Erau 40 de maiștri și sute de puncte de lucru în țară: de la batiu (unde se pun utilajele pentru centrala telefonică) până la șaibe și piulițe. Dacă lipsea ceva, în provincie stăteau muncitorii. Și pe urmă am trecut la Oficiul de Calcul, unde am format un colectiv de șapte oameni: economiști, ingineri, maiștri, da' nu cunoșteau meserie și am lucrat singur.

N-ai mai reușit să vă continuați studiile ?

Păi ce se-ntâmpla? Ai mei căutau să scape cât mai repede de mine și din cauza asta m-au căsătorit.

Cum adică v-au căsătorit ?

M-au căsătorit. Așa am zis, da (zâmbește – n.n.). Mi-a fost prezentată o tânără, absolventă a ASE-ului. Fusese asistentă universitară la catedra de socialism științific la Facultatea de Mecanică din Politehnică, dar pentru că era fată cuminte, cinstită, n-a rezistat acolo și a' dat-o profesoară de socialism științific la Liceul „Iulia Hașdeu”.

Dar n-am stat căsătorit cu ea decât nouă luni, pentru că fiind profesoară de socialism științific, trebuia să-și ia carnetu' roșu și trebuia să aleagă între bărbat și carnetu' de partid. Nu putea altfel să devină membră de partid. Și părinții ei vreau cu tot dinadinsul să ne despartă. Noi am acceptat despărțirea în ideea că ne despărțim din punct de vedere juridic, dar să continuăm relațiile. Dar eu am făcut cererea de divorț, la proces am luat totul asupra mea, în așa fel încât să n-aibe nicio greutate. M-a iubit foarte mult. Când am divorțat era în sesiunea de bacalaureat la unul din liceele din București și din cauza supărării a avut o criză de rinichi. A făcut piatră la rinichi instantaneu... da. Și a trebuit să renunț.

Dar de ce ai întrerupt relațiile după aceea ?

Păi părinții ei o urmăreau mai abitar decât pe o fată de 16 ani. Ea mi-a cerut să divorțez, că i s-a' pus două probleme: ori renunță la mine, primește carnet și rămâne în

30. Centenarul mărcii poștale românești a fost sărbătorit în 1958.

învățămant, ori rămâne cu mine și nu primește carnet. Treaba asta n-au știut-o părinții ei și o cam terorizau. Au crezut că eu am fost necinstit față de ea înainte de a ne căsători și din cauza asta acceptaseră să ne căsătorim. Pe urmă când s-a pus problema cu partidul, gata : să scape de mine, ca după aceea și ei tot să interesau de mine, că ce mai fac... Că m-am purtat cu totul și cu totul deosebit față de societatea de atunci în care trăiam.

E, nu m-am mai văzut cu ea și m-am recăsătorit cu nevastă-mea, contabilă. Când m-am căsătorit cu ea era secretara Liceului Industrial Bocșa Română și venea în București cu situațiile la Ministerul de Învățămant. A stat la o mătușă de-a ei care era șefa personalului din biroul de cadre de la „Teleconstrucția”.

Și am doi copii. Cel mare este inginer mecanic și cel mic este inginer fizician. Noi toți frații am avut și avem înclinații către tehnică și de mici am îndrumat copiii către științele exacte, fără ca ei să-și dea seama. Și-au însușit artificii de calcul privind matematica și pe urmă s-au dus la școală să s-arate cât de deștepti sunt ei. Înmulțiri prescurtate, înmulțirea cu 11, cu 25 și așa mai departe, și-n felul acesta ei și-au căpătat un prestigiu și au învățat matematică. Au intrat din primul foc la facultate, deși atunci se intra greu. De cel mare s-a ocupat nevastă-mea și de cel mic m-am ocupat eu. Cel mic a făcut liceul pe platformă la Măgurele și Facultatea de Fizică.

Când ați ieșit la pensie ?

În '88. Trebuia să ies la pensie în ianuarie-februarie, dar nu mi-au dat drumu' decât în iunie sau iulie '88.

Ați simțit că sunteți urmărit de Securitate după eliberare ?

A, am fost urmărit tot timpul de Securitate. Până când ? Până prin optzeci și ceva. La un moment dat le-am spus că mai bine nu mai ieșeam din închisoare. Și când le-am spus treaba asta, în momentul acela m-au eliberat, m-au lăsat în pace (râde – n.n.).

Nu au încercat să vă racoleze ca informator ?

Da, sigur. Îmi cereau să le dau informații. Și ce se întâmplă ? Am acceptat, da' informațiile pe care le dădeam, le dădeam despre membrii de partid (râde – n.n.). Și era iarnă, țin minte, era un colonel Bucur, tot mereu veneau îmbrăcați în civil, și i-am dat materialu', și el s-a uitat la el : „Asta este porcărie !”. Și m-a beștelit și a aruncat nota în sobă. M-așteptam să fiu arestat, da' nu m-a arestat.

Cum au reușit să vă convingă ? Vă vorbeau frumos sau au încercat să vă șantajeze cu Piteștiul ?

Nu, treaba a pornit de la Gherla, din camera în care am stat după ce s-a întrerupt munca în fabrică. Am intrat toți la cameră și cei din cameră, cu unu' Gheorghiu, au vrut să mă bată pe motiv că am trecut prin Pitești și am fost student... Că am trecut prin Pitești și că aș fi fost informator. Da' nu eram informator. Și de-acolo a pornit toată treaba. Io am bătut în ușe, că vor să mă bată și m-a' luat de-acolo... Avădani³¹ și m-a determinat să conlucrez cu ei.

31. Constantin Avădani, născut la 4 martie 1925 în Mihălășeni, Botoșani. Sublocotenent de Securitate, ajutorul șefului Biroului Inspecții din Gherla, apoi el însuși șef al Biroului ; implicat în „reeducare”. A fost arestat la 24 martie 1953 și condamnat la 6 ani de muncă silnică pentru acțiuni de teroare. A executat pedeapsa la București și Ocnele Mari. A fost eliberat la 13 noiembrie 1957. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic. A-C*, INST, București, 2001, p. 162 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 35 ; Mircea

Deci angajamentul l-ați dat când erați încă în Gherla.

Da. Pentru că mi-am dat seama că Horia Sima a vrut să facă jocul americanilor, să umple închisorile de deținuți politici. Acesta este adevărul. Și p-ormă mi-am dat seama că Mișcarea Legionară s-a împărțit în două : în cei care au crezut în idealurile întemeietorilor Mișcării Legionare și în cei care au profitat după suferințele și martirajul Mișcării Legionare, care sunt simiștii. Da' asta este altceva. Pe mine la ora actuală mă interesează în mod cu totul și cu totul deosebit ceea ce fac eu pentru credința în Dumnezeu, dragostea de Neam și Țară, idealurile pentru care am intrat în închisoare și pentru care am suferit. N-am suferit din interes personal, ci din dăruire pentru aceste idealuri. Am stat în adormire cu aceste idealuri până în '89, pentru că nu mai credeam că voi trăi să scap de comunism, dar după '89 am revenit la idealurile din tinerețe. Și din '89 și până în prezent am luptat și lupt pentru aceste idealuri.

Ați început să dați informații de acolo de la Gherla ?

La Gherla nu. Am fost luat la Malmaison pentru... anchetă, vorba vine.

Acolo era anchetă sau vă cereau să dați informații ?

Nu. Cum să proceda ? Celulele în care eram erau sonorizate. Erau cu microfoane. Stăteam de vorbă cu cei cu care veneam în contact și convorbirile noastre erau înregistrate. Și pe urmă ei ne puneau să ne semnăm. Ei scriau ce era acolo și noi nu vedeam ceea ce au scris, doar semnam.

Vă instruiua să duceți discuțiile într-un anume sens ?

Nu, nu, nu. Niciun fel de... cum să spun, școlarizare în privința asta, nimic. Discutam liber. Da' am scăpat de ei în '82-'83, când le-am spus că mai bine nu mai ieșeam din închisoare. Mi-a părut și-mi pare nespun de rău că n-am ajuns la Aiud. Că eu peste tot când m-a' arestat și am fost anchetat și trecut de colo-colo, m-am declarat student și funcționar în dorința de a ajunge la Aiud. Și n-am ajuns la Aiud, am ajuns la Pitești. Dacă ajungeam la Aiud era cu totu' altceva. Asta a fost nenorocirea mea, din punct de vedere al conștiinței... Da.

În libertate, după ce au început să vă caute iar, ați mai dat informații ?

Da. Adică atuncia când am ieșit din închisoare, nu numai eu, toți cei care ieșeau din închisoare trebuia să dea o declarație că nu spun nimic și aveam obligația ca lunar să ne prezentăm la Poliție (sic !), că Poliția era subordonată Securității. Și atuncia ne obligau să spunem cu cine ne-am mai întâlnit și așa mai departe.

Cui dădeți aceste informații ?

Ăluia care mă ancheta. S-au schimbat mai mulți. Dar pe ei îi interesa starea de spirit și dădeam informații numai despre membrii lor de partid.

Cu alți foști deținuți v-ați mai întâlnit în libertate ?

Da. După ce-a ieșit din închisoare, Titus Leonida, care avea o memorie bună, deși zice că nu știu ce, m-a căutat la taică-miu acasă, în Ilarie Chendi 12. Nu m-a găsit. Probabil că eu eram la servicii' și a avut față de familie o ieșire care i-a pus pă gânduri. Le-a spus că de-aia am luptat eu împotriva comunismului, pentru că aveam o situație

familială bună. Eu m-am născut în casele bătrânești, din moși-strămoși. Curtea era lungă de 75 de metri, erau patru corpuri de clădire, stânga-dreapta, și apartamentu-n care stăteam noi avea mezanin și deasupra balcon. Taică-meu a fost un om muncitor. Și uitându-se Leonida la casă, a început să spună cu voce tare ceea ce gândea. Că taică-su, inginer la calea ferată, probabil n-avea așa o situație.

Și Leonida Titus organiza în Pitești acele acțiuni de defăimare împotriva credinței creștine, împărțirea cu fecale și toate bâzdăgăniile astea, toate enormitățile astea. El le organiza și el le aplica. El îi pune și pe ceilalți să facă treburile acestea...

Nu credeți că era și el la rândul lui pus de către alții ?

Nu, nu, nu, nu ! Nu, nu Țurcanu. Nu Țurcanu. Leonida nu ieșea din camera 4-Spital. Cel care ieșea din camera 4-Spital era numai Țurcanu. El stătea cu noi acolo și el le făcea.

Eu am lucrat 30 de ani la Teleconstrucția și făceam și deplasări prin țară. M-am întâlnit fugitiv cu el în minister. Da' p-ormă, când am făcut o deplasare la Iași, a căutat să să-ntâlnească cu mine, m-am dus și i-am făcut o vizită acasă. În lipsa lui am stat de vorbă cu nevastă-sa, care mi s-a plâns de comportamentu' lui infect de turnător al Securității, că-și terorizează familia cu turnătoriile lui, cu toate astea... Nevastă-sa era foarte revoltată împotriva lui, dar pentru că avea copil cu ea nu putea să-l lase și îi era teamă că dacă l-ar fi lăsat să n-aibă și alte repercusiuni asupra ei.

În Drumu' Taberei, într-un bloc apropiat, a locuit Bordeianu Virgil³². E, m-am întâlnit și cu el. Vedeți, Securitatea ne lua periodic la întrebări, cu cine ne-am mai întâlnit și ce-am vorbit. Din cauza asta, eu timp de 30 de ani, glonț, de acasă la servicii' și de la servicii' acasă. Tocmai ca să nu mă întâlnesc cu nimeni, că dacă mă întâlneam nu știam ce-a declarat, ce-a spus celălalt și-n felul acesta...

Cu Bordeianu m-am întâlnit de mai multe ori în mijloacele de transport în comun. Eu nu l-am recunoscut, el m-a recunoscut, da' stătea în expectativă să vadă atitudinea mea față de el. Pe urmă am intrat în discuție, am vorbit cu el. Și el lucra în chimie și îl elogia pe ministru' Florescu³³, ministru' Industriei Chimice sau cum era atunci. Și elogia partidu' și guvernul... la care eu tăceam.

Pentru că nu știa care e legătura dumneavoastră cu Securitatea ?

Nu, nu, nu, vorbea din convingere. Ce să întâmplă ? El, după '89, a dispărut din București de teamă să nu fie tras la răspundere de ceea ce a făcut și-n închisoare, și-n afară de închisoare. M-ați înțeles ?

32. Virgil Bordeianu, născut la 15 iunie 1926 în Boroaia, Suceava. A fost arestat la 3 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Peninsula și Baia Sprie. A fost eliberat la 6 octombrie 1953. Rearestat la 16 februarie 1956, implicat în al doilea proces al reeducatorilor și condamnat la moarte, pedeapsă redusă ulterior la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. După eliberare, a lucrat ca informator al Securității. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 114 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155.109, vol. 2, *passim* ; fișele matricole penale din AANP.

33. Mihail Florescu (Iacobi Iancu), născut la 28 ianuarie 1912 în Roman, Neamț. Membru PCR din ilegalitate, a deținut mai multe funcții în statul comunist : ministru adjunct la Ministerul Industriei Metalurgice și Industriei Chimice (1951-1952), ministru al Industriei Chimice (1952-1957) și ministru al Industriei Petrolului și a Chimiei (1957-1965). [http ://ro.wikipedia.org/wiki/Mihail_Florescu](http://ro.wikipedia.org/wiki/Mihail_Florescu), accesat la 2 februarie 2009.

De unde ați aflat că a dispărut după '89 ?

Pentru că înainte vreme ne vedeam întâmplător la piață, la pâine și după aia a dispărut complet. Și la Asociație nu l-am văzut niciodată.

Au fost mai mulți foști deținuți care nu s-au dus din rușine la Asociație...

Nu, de teamă ca să nu fie maltratați. Astea sunt părerile mele și convingerile mele. Adică una este cei care au acționat la Pitești din constrângere și alta este cei care au acționat la Pitești și după Pitești din convingere. Și îi pun pe același plan atât pe Virgil Bordeianu, cât și pe Leonida Titus. Bordeianu este moldovean și avea gospodărie la țară, asta o știu dinainte de '89, și după aceea, prin '90-'91 a dispărut din București. Eu timp de 12 ani am stat la aceeași categorie de salarizare, la „Teleconstrucția”, pe când el era promovat. Așa-mi spunea el.

Securitatea nu v-a cerut niciodată să vă întâlniți cu alți foști deținuți ?

A, da, da, da. Mi-au spus o dată și au vrut, da' până la urmă au renunțat. Trebuia să mă văd cu un băiat care lucra la mecanică. Nu mai mi-aduc aminte cum îl chema, da' până la urmă au renunțat. Îl cunoșteam și mă cunoștea.

Și de ce au renunțat ?

Habar n-am. Nu știu.

Cum v-ați simțit când v-au cerut să vă turnați un fost coleg de suferință ?

(oftează – n.n.) Io nu aveam altă posibilitate decât să accept lucrurile respective, da' până la urmă nu s-a făcut nimic... Era o revoltă în mine cum nu se putea, că uite am ajuns să fiu un trădător. Nu, făceam lucrurile astea, cum să spun... le făceam cu ură, cu ură față de mine. Nu știu dacă mă puteți înțelege... Îmi era scârbă de mine că fac lucrurile acestea, da' n-aveam încotro.

Ați fi vrut să rezistați în vreun fel, să-i înfrunțați ?

Fără îndoială. Dar nu era posibil. Ce se-ntâmplă? Ar fi trebuit să îmi bag familia într-o situație de nesuportat pentru ei. Adică ar fi trebuit să intru în închisoare din nou.

După '89 am muncit la monumentul de la Balaciu³⁴. Îl știți? Acolo este un monument, un disc mare din beton, cu diametru' de 20 de metri, ridicat de la sol vreun metru și jumătate, care se sprijină pe 12 raze. Inițiatorul acestui monument a fost părintele Adrian Făgețeanu³⁵. Discu' are în interior un alt disc înierbat, cu diametrul de cinci metri, în

34. Localitate în județul Ialomița.

35. Pr. Adrian Făgețeanu (nume de mirean Alexandru Făgețeanu), născut la 16 noiembrie 1912 în Deleni, Basarabia. Licențiat în Drept și Teologie. Comisar în cadrul Ministerului de Interne și ulterior șeful Siguranței Fălticeni. S-a călugărit în 1943 la Mănăstirea Putna. După 1947 s-a apropiat de grupul „Rugul Aprins”. A fost arestat la 7 noiembrie 1951 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Făgăraș, Poarta Albă, Peninsula și Aiud. A fost eliberat la 28 septembrie 1956 și s-a stabilit la Mănăstirea Lainici. Rearestat la 25 februarie 1958 pentru reluarea legăturilor cu membrii grupului „Rugul Aprins” și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. A slujit în mai multe parohii și a trecut pe la Mănăstirile Viforata, Antim, Cheia și Lainici. În prezent s-a retras la schitul Locurele. Ioan Ciupea, Virgiliu Țărău, Florentin Olteanu, Andrea Dobeș, Robert Fürtös, Cosmin Budeancă, *Făgăraș – închisoarea polițiștilor*, vol. II, Mega, Cluj-Napoca, 2007; http://www.crestinortodox.ro/Parintele_Adrian_Fageteanu-53-23831.html; <http://www.rostonline.org/rost/aug-sep2006/fageteanu-marturisitorul.html>, accesate la 30 ianuarie 2009; fișa matricolă penală din AANP.

care s-a adus cu traista țărână din toate locurile unde s-au sacrificat martirii neamului. Monumentul se numește „Mormântul celor fără de mormânt”.

(oftează – n.n.) A fost o tragedie viața mea (se frământă – n.n.). Cum să spun ? La Balaciu am lucrat doi ani. În fiecare an de Ziua Eroilor se întrunesc deținuții și merg acolo. Pe urmă la Mislea, am participat de la primul cui până după sfințirea troiței. P-ormă, biserica de la Institutul Agronomic din București : de la iarbă verde până la sfințirea bisericii. Acolo am construit o troiță din încrucișarea a două trupuri de stejar. La biserica Sapienței... Deci în permanență eu mi-am descătușat sufletu', idealul și conștiința tinereții mele.

De ce ați simțit nevoia să faceți toate gesturile acestea ?

Păi ca să-mi trăiesc a doua tinerețe. Da' vreau să vă spun o treabă : după '89, când m-am întâlnit cu Mircea Dumitrescu, Dumnezeu să-l ierte, și cu Romică Teodoru, primu' lucru a fost de a-mi mărturisi păcatele mele. Și mi le-am mărturisit față de ei și pe urmă le-am mărturisit, bineînțeles, și sub patrafir, la părintele Nicu Crăcea³⁶, și pe urmă la părintele Tică Voicescu³⁷. E, calvar (oftează – n.n.). Și din 2003 sunt la Aiud la schit. N-am putut să fiu la Aiud în timpu' detenției, sunt acuma la Aiud aici (zâmbește – n.n.).

Nu credeți că toate gesturile pe care le-ați făcut după '89 au și semnificația de a vă răscumpăra într-un fel din greșelile făcute ?

Da, fără îndoială, fără îndoială că da. Când m-am întâlnit cu Mircea Dumitrescu și mi-am mărturisit păcatele, mi-a spus că să stau în banca a doua. Adică să mă ocup de partea materială, să nu mă ocup de partea spirituală a idealului tinereții noastre. Monumentul de la Aiud a fost conceput ca și comemorare, dar pe parcursul executării am vrut să ne rugăm și s-a transformat interiorul monumentului în biserică... să ne rugăm în permanență. Apoi a fost necesară construirea acestei case monahale și mai departe am spus că nu este suficient numai să comemorăm și să ne rugăm, este strict necesar ca să ducem mai departe flacăra idealului pentru care s-au jertfit martirii noștri și pentru care noi am intrat în închisoare. Și din cauza aceasta, aicea la Aiud, câte zile mi-o mai da Dumnezeu, lupt ca să se constituie o citadelă a ortodoxiei și regenerării sufletului neamului nostru românesc – idealul pentru care am intrat în închisoare.

-
36. Pr. Nicolae Crăcea, născut la 28 iunie 1914 în Băneasa, Teleorman. A fost arestat la 31 mai 1948 și condamnat la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 24 august 1953 și hirotonit preot în 1955. A fost rearestat la 12 noiembrie 1959 și condamnat la 16 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ocnele Mari, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 25 iunie 1964. A slujit în parohiile Ciocănești, Ilfov și Stoieniști, Prahova. Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 86 ; fișele matricole penale din AANP.
37. Pr. Constantin Voicescu, născut la 5 august 1924 în București. A fost arestat la 28 ianuarie 1949 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Târgu Ocna. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Ocna și Jilava. A fost eliberat la 14 iunie 1954. A fost rearestat la 30 octombrie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 25 iunie 1964. Licențiat în Teologie (1969), a fost hirotonit preot în 1973. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 268 ; „Pr. Constantin Voicescu – repere biografice”, în *ROST*, nr. 25-26 (martie-aprilie 2005), pp. 8-14 ; fișele matricole penale din AANP.

Când am venit aicea, casa asta era într-o groapă, cum să excavase pământul pentru temelie. Ca să intri înăuntru trebuia să mergi pe un dulap de patru metri. Nu erau uși, ferestre, se intra în corpul clădirii și din corp se vedea cerul prin acoperiș. Acoperișul era făcut, da' era făcut prost, la mansardă nu erau prevăzute lucarnele. Așa că a trebuit să modificăm acoperișul și am muncit mult. Și acum trebuie să facem demersuri ca să ni se dea teren pentru mănăstire: o catedrală care va avea subsol, iar în subsolul catedralei va fi organizat un mare osuar. Trebuie făcute săpături pentru descoperirea osemintelor celor care au fost îngropați... nu înmormântați aicea. În jurul bisericii acareturile, și tot aicea trebuie să se construiască un memorial al durerii și un institut de cercetări a totalitarismului secolului XX în țara noastră. Dar nu este suficient numai să le realizăm din punct de vedere arhitectural. Vedeți, acum lucrez pentru consolidarea râpei aicea. Râpa o ia la vale și casa a început să o ia și ea la vale. Au apărut crăpături. Întâmpin foarte multe greutăți, da. Dar lucrul cel mai greu nu este construcția, cel mai greu este constituirea cetății spirituale. Aicea trebuie să vină preoți de înaltă ținută morală și duhovnicească. Nebuni pentru Hristos. Aicea trebuie să vină intelectuali, adevărați intelectuali, care să lupte pentru dezvăluirea adevărului. Aicea la Aiud trebuie să vină neamul nostru la un izvor de apă vie, ca să se regenereze neamul nostru. E, idealuri mari, dar posibilități puține.

Prima dată am căutat să mergem să obținem terenul de aici, de la Aiud. Ne-au dat imediat terenul de aicea, dar titlul de proprietate trebuie să-l dea județul. Și subprefectul care răspunde de fondul funciar este maghiar și n-a vrut în ruptul capului să ne dea titlul de proprietate. Ș-atuncea Dumnezeu ne-a luminat mintea și, ca să scăpăm, am adoptat calea concesiunii. Concesionarea terenului poa' să o dea primăria de aicea. Și am obținut pe 24 aprilie 2008 concesiunea a 11 000 și ceva de metri pătrați, toată râpa și partea de jos, ca să se poată construi clădirile de care avem nevoie. Multe, multe greutăți, bani... multă bătaie de cap.

Spuneți-mi, vă rog, de ce v-ați hotărât să vă călugăriți ?

Da. Vedeți dumneavoastră, biserica de la Săpânța, biserica de la Agronomie, monumentul de la Balaciu... La Aiud am venit în 2003 și de atunci sunt în contact cu mănăstirea. Părintele Iustin³⁸ de la Petru Vodă a tot insistat să mă călugăresc. Călugăria trebuie să o faci cu asentimentul familiei, cu asentimentul soției. Vedeți, este o situație groaznică în sufletul meu și din acest punct de vedere. Și prima, și a doua oară când m-am căsătorit i-am spus soției că o căsnicie, o familie reușită, trebuie să se bazeze pe patru pietre unghiulare. Piatra din capul unghiului este sinceritate totală și reciprocă. Și-s multe de spus privind la „sinceritate totală și reciprocă”. Trebuie să ajungi în așa fel încât

38. Pr. Iustin Pârnu, născut la 10 februarie 1918 în Poiana Teiului, Neamț. A intrat la mănăstire în 1936, iar între 1942 și 1944 a fost preot misionar pe frontul de Răsărit. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Baia Sprie, Căvnic, Văcărești, Gherla, Aiud și Jilava. A fost internat administrativ în 1959 pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Periprava și Aiud. A fost eliberat la 6 mai 1964. A fost muncitor forestier, preot monah la Mănăstirea Secu, viețuitor la Mănăstirea Bistrița, preot slujitor și duhovnic la Mănăstirea Secu, întemeietor, stareț și duhovnic al Mănăstirii Petru Vodă. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 193; <http://www.credo.ro/tacere-si-marturisire.php>, accesat la 30 ianuarie 2009; fișele matricole penale din AANP.

dintr-o singură privire să știi ceea ce gândește și ceea ce este în sufletul celuilalt. Izvorâtă din sinceritate totală și reciprocă este încrederea totală și reciprocă. Vi le spun acestea pentru că aveți 25 de ani și... Pe urmă plăcerea de a munci. Nu se pot împăca unul căruia îi place să muncească și altul leneș. Tot mereu vor fi disensiuni. Și a patra piatră unghiulară este unicitatea de gânduri, de idei, de sentimente. Lucrurile acestea i le-am spus lui nevastă-mea. I-am spus că sunt fost deținut politic, le-a acceptat, da' le-a pus în cui, le-a uitat. Eu la serviciu eram socotit și eram numit „Bombonel”. Un coleg de-al meu pe care l-am ajutat mi-a zis odată: „Bă Stănescule, ești o bomboană de băiat!”. Și de atunci mi-au zis Bombonel. Respectivul a ieșit inginer în telecomunicații și răspundea de centrale telefonice de la toate ambasadere din lume ale țării noastre, pe linie de Securitate (râde – n.n.). Nevastă-mea era poreclită la serviciu „Aurica minci-noasa”. S-a căsătorit din interes cu mine și copiii nu i-a crescut cu dragoste de Dumnezeu. Cel mic să declare ateu. Au fost botezați, în fine... da. Nevastă-mea nu vrea să se spovedească și să se împărtășească, deci din punct de vedere spiritual... o catastrofă în familie. Ca s-o determin să accepte pasul acesta (la început a crezut că este o aberație de-a mea și a acceptat-o, ca pe urmă să-și dea seama că este definitiv) trebuie din pensia mea să-i dau niște bani ca să își plătească cheltuielile de întreținere și celelalte. Și-n felul acesta este o oarecare armonie...

Dar de ce ați vrut, totuși, să vă călugăriți ?

De ce am vrut să mă călugăresc ? Toți care se călugăresc vor să găsească în mănăstire liniște sufletească. Dar în mănăstirile noastre, în bună parte nu există liniștea aceasta. Dar am ajuns la concluzia că prin haina monahală mă pot apropia mai mult și mai bine de Dumnezeu. Și să lupt, că toată viața am fost un luptător. Să lupt pentru idealurile tinereții. Vedeți, părintele Iustin socotește Aiudul ca Athosul românesc. Izvor de apă vie, nu ? Sunt idealuri frumoase, pe care trebuie să le realizăm, pentru care trebuie să luptăm, nu ?

Deci ați venit în căutare de liniște sufletească ?

(oftează adânc – n.n.) Uffff... Nu ! Să m-apropii mai mult de Dumnezeu. În viața mirenească poți să lupți pentru credință, nu ? Da' una este în viața mirenească și alta este în viața călugărească. De-abia aștept să mă descățușez de problemele astea de construcții materiale și, cât mă mai hărăzește Dumnezeu, să mă dedic mai profund, mai puternic, luptei pentru Hristos. Este o luptă, nu ?

În 2002 a început construirea acestei clădiri. Cel care s-a ocupat de această clădire a fost un fost deținut politic de profesie tipograf, Cociș, cu care a fost împreună părintele Iustin, mi se pare că la Baia Sprie. Cociș a murit în iarna 2002/2003. Aicea era o casă aproape părăsită, în care-și făcuseră cuibar toți derbedeii din Aiud. Când am fost la părintele Iustin, după Paștele lui 2003, era foarte îngrijorat de soarta acestei case, că vine iarna și ce se întâmplă cu casa asta ? N-am promis nimica părintelui Iustin, dar am reținut. Eram programat pentru tratament. M-am dus la București, m-am interesat... De 30 de ani eu sunt foarte, foarte grav bolnav, da' nu mă îngrijesc. Am hepatită cronică persistentă de tip C. Mă lupt din '77 cu ciroza. Am poliartrroză foarte avansată. Acum mai am și o infecție în corp, a apărut și leucocetoză și multe altele. Le neglijez. Mi-am lăsat sănătatea în grija lui Dumnezeu.

Da' trebuie să lupt, da. Am socotit Aiudul ca o misiune pe care trebuie să o îndeplinesc. E, da' tre' să fiu smerit. Și mă străduiesc să fiu smerit. Sunt un om păcătos.

Trebui' să mă mântui de păcate. Da. Întâmpin greutăți, multe greutăți aicea, dar trebui' să lupt (oftează – n.n.).

Familiei i-ați vorbit despre Pitești ?

Nu-i interesează. Nu-i interesează trecutul meu.

E trist asta...

Foarte trist. Da' vedeți, acest fenomen nu este unilateral. Este cam general la toți ai noștri. Din ce cauză ? Pentru că nevestele... – cum să spun ? – n-au vrut să ne înțeleagă.

Sau n-au putut.

Nu ! Și poate că n-au putut. Vedeți, Lauric³⁹, un comandant legionar, mi se pare simist, când a ieșit din închisoare, nevastă-sa i-a spus să-i lase copiii. Și din cauza asta nu le-a vorbit. Deși și nevastă-sa a avut de suferit... Mircea Dumitrescu, săracu', tot așa. Băiatul lui nimic... nevastă-sa, Dumnezeu s-o ierte, a murit tânără, cu mult înaintea lui. Tot așa, toți ai noștri.

Părinte, aveți regrete ?

Da. Foarte mari. Și cel mai mare regret este că n-am ajuns la Aiud și-am ajuns la Pitești ca să îmi fie scârbă de mine.

N-ați reușit niciodată să vă împăcați cu dumneavoastră, să vă liniștiți ?

Da. Am căutat și caut în permanență ca prin fapte să mă-mpac cu mine însumi. Clar ?

Ați reușit măcar într-o anumită măsură ?

Da. Dar până când închid ochii trebuie să fac în continuare același lucru : să lupt. Și lupt. Sunt un om sentimental, de multe ori. Când în timpul liturghiei, spre sfârșit, să spune „Tatăl Nostru”, în timpul acestei rugăciuni sunt sugrumat de lacrimi, pentru că trăiesc această rugăciune.

Dar resentimente aveți ?

Păi la ce aş avea resentimente ? N-am resentimente. Tot ceea ce am făcut și fac, fac din convingere. Nu fac dintr-un interes. Aicea la Aiud n-am venit ca să iau măriri, să iau elogii și-așa... Aicea la Aiud am venit să dau. Și când dai, când dăruiești, nu poți să ai resentimente.

Nu mă refeream la perioada aceasta, ci la toată viața dumneavoastră. De pildă, ce-ați făcut în Pitești probabil nu ați făcut de bunăvoie...

Nu, nu, nu, nu, fără îndoială. Păi da' asta am spus, că Piteștiul este piatra mea de moară pe suflet.

Aveți resentimente față de cineva pentru ce s-a întâmplat la Pitești ?

Nu. Pentru că toți am fost în aceeași oală, în același cazan și i-am iertat și mă rog la Dumnezeu să mă ierte și pe mine.

Care credeți că a fost scopul pentru care s-a organizat „experimentul Pitești” ?

39. Filon Lauric, născut la 27 aprilie 1908 în Calafindești, Suceava. Pictor și avocat. A fost arestat la 9 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești, Poarta Albă, Peninsula și Iași. A fost eliberat la 6 iulie 1958. A fost rearestat la 12 decembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

(oftează – n.n.) Vedeți, scopul este cel iudaic. Noi, românii, ne-am mândrit că suntem singurul popor din lume care ne-am născut creștini. Din simbioza dacilor cu romanii a ieșit poporul român. Dacii erau monoteiști și credeau în nemurirea sufletului, în așa fel încât foarte ușor și-au însușit credința creștină. Romanii erau deja creștinați de Mântuitor și de apostoli. Și prin simbioza lor noi ne-am născut creștini. Și am spus-o într-un interviu care mi s-a luat prin '97-'98 că cel mai mare rău pe care l-a făcut comunismul la noi în țară este că l-a scos pe Dumnezeu din sufletul neamului nostru românesc. Noi eram un popor credincios și prin credința noastră trăiam ca-ntr-o familie, familia de sânge și marea familie a satului, nu? Toate afacerile să făceau pe față... pe unde îți iese vorba, îți iese și sufletul. Deci la baza societății stătea încrederea în oameni. Această încredere s-a spulberat. Și astăzi marea majoritate spun că n-au încredere nici în cămașa de pe ei. N-au încredere nici în ei. La Pitești a trebuit distrus acest suflet românesc și pe om să-l transforme în fiară. *Homo homini lupus*⁴⁰.

Credeți că a reușit acest „experiment” ?

La suprafață da. În profunzime, ba. Este așa sau nu? Că dac-ar fi reușit și în profunzime, astăzi nu mai eram creștin. Nu mai îmbrăcam haina monahală...

---

40. Dicton latin provenit dintr-un vers al dramaturgului Plaut (cca 250-184 î.Hr.), cu sensul „omul este lup pentru om”.

Botoşani

Gherasim Avieriței

S-a născut la 19 iunie/iulie 1937 în Mănăstirea Doamnei, județul Botoșani. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : muncitor. A fost arestat la 1 martie 1958 și condamnat la 4 ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Iași, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 1 septembrie 1959. La data interviului locuia în Botoșani. Interviu realizat de Alexandru Matei la 9 februarie 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Adrian Sandu. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 358.

Pentru început, v-aș ruga să-mi spuneți câteva cuvinte despre părinți, despre familie.

Părinții mei au fost agricultori... Am fost patru frați, acum nu mai am nici unul.

Dumneavoastră ce simpatii politice ați avut înainte de 1945 ?

Cum să vă spun ? Am fost mereu contra comuniștilor. Părinții mei îi urau, treburile din astea... și eu aveam o antipatie față de comuniști de când m-am trezit. Se auzea ce era la ruși, că vine colhozorile și trece toată lumea la grămadă cu gamela. Se auzea' vorbe, vă dați seama. Și eu n-am participat în rânduri cu UTC-iști, absolut deloc. Și la vârsta de 19 ani am avut niște probleme cu procesul colectivizării, cum era atunci. Era' avansate treburile astea în 1958. Pe 1 martie era o votare, și eu înainte cu câteva zile, în săptămâna aceea, am avut niște discuții cu învățătorii satului care umblau cu colectivizarea. Am ajuns la discuții că ei vrea' să aducă lumea la grămadă, vrea' să ia pământul oamenilor... În sfârșit, un dialog cu cuvinte... mai de ceartă. Și apăi la câtă neînțelegere o fost cu învățătorul ăsta comunist... Și era atunci un agent de Securitate la noi în sat care mai înainte fusese simpatizant al legionarilor, dar când o' venit comuniștii s-o dat după dânsii și ăsta m-o turnat că am înjurat noua orânduire și-am spus că îi omor pe toți care vin și umblă să facă colectivizare. Și pentru asta m-o' arestat.

Cum a decurs arestarea ?

Pe 28 februarie o' venit doi de la Securitate până-n sat, că stăteam în vale aicea așa... Și-mi amintesc că era așa o zăpadă, că nu au putut să vină cu mașina până în sat, și o' lăsat-o la șosea, și o' venit cei doi ofițeri de m-o' arestat pe mine și pe fratele meu¹.

---

1. Pavel Avieriței, născut la 24 iulie 1933 în Mănăstirea Doamnei, Botoșani. A fost arestat la 1 martie 1958 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Periprava. A fost eliberat la 1 septembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Când am ajuns la mașină și-am intrat, unu' dintre dâșii îmi spune : „Băi, tu ai batistă la tine ?”. „Ba da.” „Leagă ochiu' lu' frate-tău !” Când am auzit așa m-am gândit că vrea să ne împuște : „Asta n-am să fac niciodată ! Păi dacă ai să ne împuști, împușcă-ne, dar cu ochii deschiși, ce rost are să ne mai legi la ochi ?”. A înjurat ei di tăti și ne-o' legat pe mine și pe frati-miu la ochi. Noi așteptam din moment în moment să tragă, căci eu credeam că vrea să ne împuște de ne-or legat. Dar la dâșii asta era metoda lor de a aresta : ei aveau niște ochelari anume ca să îți puie la ochi, care nu vedeai prin dâșii, dar atuncea o venit neprăgătiți și numa' ne-o' legat la ochi. Nu știam eu procedurile lor, așa că am fost duși ca pe o mătă în sac. Și când am ajuns ne-o' băgat într-o celulă... pe mine în altă parte ca pe fratele meu. Nu știam unde sunt. A doua zi dimineață, singur într-o celulă acolo, cu vreo trei paturi suprapuse, geamurile mai mari, date cu vopsea pe dinăuntru, vedea' afară ziceați că-s perdele. Știți ? Sus ultimul oberliht era de sticlă și mă sui pe al treilea rând de paturi să văd afară, să-mi dau seama pe unde sunt. Eram încă acasă, că trecea râul din Botoșani pe acolo... Era atuncea un pavilion luat de Securitate pentru anchetă, da' eu nu știam de el. Cred că a fost o cazarmă cândva. Da' mi-am dat seama unde sunt.

Ce vă mai amintiți din timpul anchetei ?

La vreo săptămână a început ancheta... ori de zi, ori de noapte, depinde când te chema'. Și apoi tortură... M-o' luat ziua atunci prima dată și a' început să mă întrebe, cum aveau metodele lor. Și aveau notat acolo, te întreba' și trebuia să recunoști după dâșii... Acuma asta eu n-am făcut-o niciodată. Ei mai mult vroia' afară din ceea ce ai spus să le oferi și alte detalii : „Băi, eu știu că tu nu ești vinovat. Te-o învățat cineva ?”. „Da, dom'le, m-am certat, am avut niște schimburi de cuvinte, i-am zis astea, dar nu mai mult de atâta.” Ce spunea' ei acolo mai mult, nu recunoșteam. „Uite, dacă tu spui cine te-o învățat, noi îți dăm drumul acasă.” Dar ei spunea' motive din astea, că dacă te vedea' slab de fire și turnai pe alții, ei puteau aresta mai mulți și de la trei în sus se forma o organizație, deci nu mai erai singur. La organizație erai condamnat pe același articol de lege, dar la altă literă. Cum eram noi condamnați atuncea articolul 209, punctul I, punctul II, litera A era „delict de uneltire” care delict de uneltire era condamnare de la 3 la 7 ani, deci cu circumstanțe (sic !) atenuante puteai ieși la 3. Dar puteai să iei și la maximul, la 7 ani, depinde cum te învăteau. Dar dacă te încadrau în organizație, de la trei persoane în sus, tot 209 era articolul, dar punctul I, litera C sau nu știu care, că nu-mi amintesc care venea, de te băga' la organizații, „crime de uneltire contra orânduirii sociale”. Știți ? Și te lua' pe urmă de la 7 la 25 de ani sau depinde cum era...

Vă aduceți aminte cine erau anchetatorii ?

Din Securitate. Aici care i-am avut eu, era unu' Axinte, tot din meleagurile ăstea de pe aicea, dar tot aista mă bătea. Ce să spun ? Poate alții o' făcut altfel, da' pe mini el mă tortura în fel și chipuri. O murit el...

Cât v-au ținut în anchetă ?

Eu aproape trei luni am avut anchetă. Pe 28 februarie m-o' arestat și ancheta o durat până pe 22 mai, tot '58. Aveau fel de fel de metode. După o perioadă de bătaie o' început să nu mai deie mâncare. Mi-aduc aminte o dată că în cursul luni lui martie, nu recunoșteam ce vroiau ei, pentru că îmi dictau ei și nu era adevărat, ș-apăi mi-a' tăiat rația de mâncare. Și cum era un coridor lung, un hol mare, lung, îi auzeam cum umblă

pe hol. Era vizetă cu vizor acolo, pe care ei te vedeau dacă te uitai afară, da' eu măcar dacă nu puteam să văd, mai auzeam cum umblă gardienii pe hol. Și când veneau ăștia cu mâncarea, veneau cu chirpici de mămăliguță sau cu varză și îți dădea prin vizetă. Da' mie timp de o săptămână nu mi-a' dat deloc mâncare, numa' îmi dădea' oleacă de apă și o feliuță de pâine dimineța, și încolo, în cursu' zilei, nu-mi dădea'. Într-o zi la unul dintre bucătari – pe care nu-i vedeam și nu știam câți erau sau dacă erau dintre deținuți, dar dacă erau dintre deținuți, erau de la drept comun, că pe ai noștri nu-i scotea' afară să vadă lumina – i s-o făcut milă și mi-o dat mămăligă pe vizor. El cum mi-o dat-o, am și mâncat-o goală, așa, imediat, nu mi-a mai trebuit nimic. Nu o durat nici trei minute : „Bă, dă mămăliga încoa' !”. „De unde să îți mai dau eu ?” Crezând că sunt legionar, nu a mai întrebat ce e cu mine... și asta a fost.

Și v-au făcut și proces ?

Da, pe 22 mai '58 am avut procesul. Și în aceeași zi, la Botoșani, ne-o' și condamnat.

Ați fost încadrat într-o organizație ?

Nu, că eram doar eu și fratele meu în boxa acuzaților. Am fost încadrați la „delict de uneltire”, deci am scăpat de o pedeapsă mai mare.

Procesul a fost unul public ?

O' fost câțiva civili, care i-o' adus ei probabil, că ei când condamna' mai aducea' pe cineva să vadă lumea ca să nu mai facă.

Avocatul apărării a spus ceva ? A încercat să vă apere ?

Avocatul a fost din oficiu. Deci nu m-o interesat ce-o spus, că am știut că e degeaba. Judecătorii erau veniți de la Tribunalul Militar și cel care te anchetase acum era procuror.

Și ce pedepse ați primit ?

Patru ani de închisoare corecțională, patru ani de interdicție și confiscarea averii. Fratele meu a primit la fel, numa' fără confiscarea averii.

După proces v-au mutat într-o închisoare ?

După sentință ne-o' mai ținut o săptămână și ceva, iar pe 2 sau 3 iunie ne-o' dus la Iași, că atuncea Botoșaniul era numa' pentru anchetă. Pe urmă am înțeles că o fost aicea și o cameră de execuție... Și vă spun că ne-a' dus cu ochelarii în dubă și nu știu cum ne-o' dat jos, dar am înțeles că eram pe Copou, unde era o fostă pușcărie militară. Și până am intrat acolo, tot mereu cu ochelarii pe ochi am fost.

Cum erau condițiile de la Iași ?

Am ajuns aci în timpul verii, era cald, vă dați seama. Ne-o' băgat într-o cameră plină de deținuți luați în urma colectivizărilor... Suprafața camerei aceea era trei pe patru metri, avea două rânduri de paturi față în față, metalice cum era' la armată și trei suprapuse. Și noi eram 48 de inși în camera aceea, câte trei în pat, cât încăpeau, și restu' dormeau unu' peste altu' pe jos. Geamurile erau cu jaluzele și-or mai bătut și cartoane din ăștea. Și când ne dădea' mâncarea pe vizete, fierbinte, eram toți cu pieile goale. Curgea grăsimea din noi, așa, se topea de căldură ce era. Care eram tineri, rezistam mai bine, apăi stăteam unu', doi pe rându' trei de pat, unu' de o parte și unu' de o parte, și cu cearceafurile le dădeam în jos de mai făceam ceva aer. Iar alții care erau mai slăbuți, leșinau de la căldură ce era și îi scoteam cu pătura. Alții mai mureau, alții îi mai aducea' înapoi...

Asta ne era greu, cu căldura, și după ce am îndurat vreo săptămână și ceva zile, apăi mi-aduc aminte că o ieșit unu' Chirițoiu², care era tot din partea Iașiului și o zis. Și l-o' bătut... Și când o venit caraliu', am spus că dacă nu vine comandantul, noi forțăm ușa și ieșim afară, că nu mai stăm să murim. O' venit și ne-o' scos din camera aceea și ne-o' băgat în alt pavilion, într-o cameră mare de vreo 32 de metri, așa. Păi când ne-o' băgat aproape 100 de inși, eram puțini, aveam și paturi, deci era bine. Era și baie, aveai unde să te duci, altfel să miști... Dar n-o durat o săptămână, că s-o umplut și acolo, și am ajuns vreo 300 și ceva. La fel dormeam tot câte trei în pat și pi jos unu' peste altul... Și asta o durat după aceea până în iarnă, prin ianuarie-februarie '59. O bucată de timp țineam minte toate zilele, toate evenimentele, dar pe urmă am început să le pierd.

Și de la Iași unde v-au trimis ?

O venit un ordin să ne mute la Gherla. Și țin minte că un caraliu întreba : „Care e cu A să-și spuie numele !”. Nu striga el, ca să nu se audă numele celor care eram acolo închiși. Aveau metode întregi ca să nu știm... Și-o spus și frate-miu numele că era trecut pe tabel : „Ia-ți bagajul și ieși afară ! Ia-ți bagajul și ieși afară !”. L-am sărutat, ne-am luat rămas bun. Am știut că pleacă, da' nu știam și unde. Oricum destul de supărat eram, dar n-aveai ce face altceva. M-am dus la baie, m-am spălat oletică pe față, supărat că a fost dus și frate-miu de 'colo, și aud că vine și mă strigă și pe mine. Dar ei nu trecuseră corect, numele meu era Avieritei, dar nu era Gherasim, nu înțelegeai, era Gheorghe probabil. Și s-o dus la grefă, o văzut că-s eu, o venit înapoi și pe urmă m-o strigat. Când m-o strigat, am sărit, mi-am luat bagajul, dar ce aveam eu acolo, că eram în hainele noastre... Am ieșit, ne-o' băgat în dubă și ne-o' dus la gară. Acolo ne-a' suit în duba vagon și ne-o' dus la Gherla.

Cât ați stat la Gherla, vă mai amintiți ?

La Gherla am stat până în mai '59. Aici am avut niște condiții destul de grele. Tot așa nu încăpeam undă dormeam. Erau rânduri de mozaic și țin minte că intram câte doi pe un rând din ăla.

Și în timpul 'cela cât am stat la Gherla o venit un control medical și ne-o' verificat, ne-o' făcut vizita la toți, și care o' fost sănătoși ne-o' scos pentru munci. În mai, pe 20, parcă așa îmi aduc aminte.

Și unde v-au dus ?

La Galați. Ne-o' suit la vagoane de animale cum era', vagon-bou din astea cum ducea' animalele înainte, tot înfundate, și ne-o' dus până în Galați. De aici ne-o' suit în bacuri și ne-o' dat jos în Tulcea, de unde ne-o' luat niște mașini. Atunci am știut și eu pentru prima dată de bac. Vedeam, că atunci când ne-o' dat jos din vagoane nu ne-o' mai pus ochelarii la ochi. Era coloana mare, și vedeam că ni duce... care era mai în față, tot intra într-o cabinuță, tot dădea drumu' și nu mai îl vedeai unde intră. Știți ? Atâta că la bac era o singură cabină și acolo când intrai erai în apă, că bacul era în apă. Și pân' în Tulcea am tras o frică mare în bacul 'cela cu ce cărau ei marfă, probabil.

2. Probabil Ioan Chirițoiu, născut la 8 martie 1919 în Stăniilești, Iași. A fost arestat la 18 decembrie 1957 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași și Gherla. A fost eliberat la 31 august 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Și de la Tulcea ne-o' dus la Periprava, unde am ajuns pe 21 mai, că știu că era sărbătoarea sfinților Constantin și Elena.

Cum ați fost primiți la Periprava ?

Am ajuns acolo, ne-o' tuns la zero și ne-o' băgat în colonie. Și comandantul coloniei o vorbit cu noi și ne-o pus să stăm pe bagaj afară la soare și zicând : „Uitați-vă unu' la altul, vedeți cât de departe sunteți ? Ei, eu aci în două-trei zile vă fac de n-o să vă mai cunoașteți”. Atât eram bucuroși că vroia să ne deie mâncarea... Dar numa' în ziua aceea ne-o făcut roși, frumoși. Că noi stând atâta numa' la cameră, între ziduri, cât ne-o ținut acolo în soarele puternic din timpul verii, a doua zi dimineată nu mai vedeam cu ochii. Eram toți umflați și a început să se ia pielea de pe noi.

Și ne-o ținut acolo în Periprava, la prășit, la munci agricole, până la 1 septembrie 1959. Dar în timpul ăsta, a fost o grație atuncea.

Era greu la munci acolo la Periprava ?

Da, că tot timpul cât ne-a' scos la prășit o' fost iar multe bătai. Oriunde or fost bătai, dar acolo era o serie de băieți, erau studențaraie... Noi mai mâncam porumb așa crud, gol, și dacă ne vedea' pe toată brigada ne bătea. Când ne întorceam seara în colonie, ne scotea' în poartă și ne bătea'. Aveam escorta din Securitate care ne coordona.

Brigadierii vă băteau ?

Nu brigadierii ne făceau probleme', că doar ei erau oameni ca și noi. Era un brigadier Vanghelie³ îi spunea, parcă din partea Bucureștiului. Un om micuț așa de mărime, dar parcă nu era așa de negru ca primaru' Vanghelie, că ăsta pare mai întunecat oleacă...

Apăi bătai o' fost multe din ăstea. Odată știu că am luat o bătaie puternică din cauza unui student. O fost și vina băiatului ăsta atuncea. El o vrut să se ducă pentru treabă, să-și facă necesitățile, în păpușoi mai încolo, în porumb. Noi stăteam acolo și era escortă și-n față, și-n spate, și în laterale, și ne păzeau. El a trecut de escortă și se ducea mai departe : „Stai, unde te duci ?”. El și-a dat pantalonii jos și le-a arătat fundu'. Ția s-o' supărat și o' tras o rafală de pistol de rachetă. O venit rapid de la colonie o mașină cu mai mulți securiști, de la unitate de acolo, ne-au înconjurat și ne-o' dus pe timpul zilei, în pas alergător până la colonie. Și când am ajuns – bataie puternică. Direct ne-o' băgat în colonie și apăi câte unul la poartă, bataie la tălpi. Atuncea am scăpat de bataie, da' nu numa' eu. Un băiat care era în brigadă cu mine făcuse armata cu comandantul coloniei. Ei s-o' cunoscut, dar nu o vorbit cu dânsul... Și comandantul când l-o văzut, a spus că restul rămâne pentru mâine să se bată. Știi ? Și dacă o scăpat acela de nu l-a mai ales pentru Securitate, să ia bătaie, am scăpat și eu, că eram în urma lui, și așa n-am mai luat bataie ca toți.

Cine era comandant la Periprava ?

Nu-mi amintesc cum îi spunea.

Ce ne puteți spune despre oamenii pe care i-ați întâlnit la Periprava ?

---

3. Probabil Nicolae Vanghele, născut la 4 noiembrie 1923 în București. A fost arestat la 28 martie 1958 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Periprava și Salcia. A fost eliberat la 26 martie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Păi nu numa' studenți se arestase', că erau și preoți, și judecători, și de tăti felul de oameni, până și ofițeri. Pentru că-mi amintesc de un fost ofițer, un căpitan de artilerie, care când mai povesteam noi una alta, pentru ce ne-o' arestat, ce-am înțeles, ce-am făcut, vorbe' aiurea așa, ofițerul ăsta ne-a spus că de ce l-au arestat pe el. Cică el, când plecau rușii atuncea, o plecat cu o serie de ofițeri ruși până la gară, și când venea înapoi îl întâlnește pe un alt ofițer de-al nostru. Și ăsta îi zice: „Unde ai fost, bre?”. „Am fost la gară.” „Dar la ce?” „Am petrecut prieteni...” „Dar ce prieten ești tu cu rușii?” „Păi cum nu? Dacă noi le dăm lor grâu și ei în schimb ne ia' petrolul.” Și ăsta s-o dus și l-o spus la Securitate, și pentru vorba asta i-o' dat șapte ani de pușcărie.

Ați pomenit de o grațiere în timp ce vă aflați acolo.

Da, în 23 august '59 a fost. Noi am aflat ceva, dar nu mai aveai încredere, că zvonuri se auzeau oricând... da' în rest, cât am stat de la arestare până la venirea acasă, n-am avut drept de corespondență, absolut nimic. Nu știau unde suntem, nici pachete, nici nimic...

Și cum ați fost eliberat? Vă mai amintiți acest episod?

Spre 1 septembrie o' venit anchetatori din toate regiunile și luau la întrebări pe cei care vroia' să le deie drumu' acasă. Dar nu așa simplu, trebuia să-ți iei o obligație oarecare. Și așa i-am văzut eu pe cei care-i chema' în poartă și îi ancheta' că veneau înapoi bucuroși că scapă acasă. Vin, așa, îl ia și-l cheamă și pe frate-miu și pe încă unu', consăteau de-acolo. Vin și ei: „Bă, plecam acasă”. „Plecați.” Dar eu nu știam care-i treaba, de ce spun ei că pleacă acasă.

După aia, mă cheamă și pe mine și mă ia la întrebări: „De unde ești?”. „Sunt din Botoșani.” „Nu din Suceava?” „Nu, din Botoșani.” „Spune regiunea prima dată! Și pentru ce ești arestat?” „Delict de uneltire contra ordinii sociale.” „Nu mă, dar tu spune ce-ai făcut.” „N-am făcut nimic, domn'e, pentru aista motiv sunt arestat și condamnat, dar n-am făcut nimic, n-am dat în cap la nimeni, n-am furat nimic, n-am făcut nimic.” „Bă, ia ascultă aicea! Noi îți dăm drumu' ție acasă... Când te duci acasă, când cineva va dori să-ți vorbească, să îți spuie ceva, ai să vii să ne spui nouă?” „Nu, asta n-am să o fac.” „Păi de ce, bre?” „Așa bine. Dă-apăi eu n-am făcut nimic și uite așa m-o spus altu', și acuma să mă duc să spun și eu pe altul să facă pușcărie? Dom'le, asta n-am să fac niciodată. Poate omu' glumește... Da' asta n-am s-o fac. De ce să spun c-o fac? N-o fac.” „Aicea o să-ți putrezească oasele.” „Dacă așa o vrea Dumnezeu... Dar astă treabă n-o fac.” Mi-o tras un picior în fund și: „Du-te în pizda mă-tii, că aci o să-ți putrezească oasele!”. Eu după episodul ăsta mă duc speriat la baracă. Acolo frate-miu o fost domn, mă tot încuraja: „Mergi acasă!”. „Oi mergea, dar mie mi-a spus că nu-mi dă drumul, ba mai mult, mi-o mai tras și un sut...” Și de asta mă gândesc, care o spus c-o' să facă ce-o' spus ei, le-o' spus că le dă drumu' acasă. Știți? O' semnat câte un act, dar n-o' făcut toți, dar am știut că au făcut-o unii ca să scape. Și fratele meu o făcut-o, bietu'... Și-o făcut bine până la urmă.

Și ați reușit să vă eliberați fără să vă luați un angajament?

Eu n-am vrut să semnez, că nu m-am temut de moarte deloc și n-am vrut s-o fac. Mie o' spus că nu-mi dă drumu', da' până la urmă mi-o' dat drumu' și mie, că n-au avut cum altfel. Cred că s-o' socotit ei că: „Dacă îi dăm drumul lu' frate-su', să-i dăm drumu' și lu' ăstaltalt, că tot se aude în sat de dânsul”. Că ei doreau să nu se știe nimic...

Și pe 1 septembrie, de dimineață, când mă pregăteam pentru muncă, s-o făcut un careu, o venit comandantul și cu cineva de la secretariat, cu tabelul cu aceia care erau propuși pentru mers acasă. Erau înscrși în ordine alfabetică, cum o' fost chemați la anchetă, numai eu n-am mai fost trecut în felul ăsta. S-a strigat în ordine alfabetică, inclusiv pe frate-miu, iar ne-am luat rămas-bun ca și de la Iași... El s-o dus să-și ieie bagajul și s-o pus la rândul 'celora care urmau să fie eliberați. Și ultimul, al 84-lea, mă strigă și pe mine. Că am fost 84 de inși care am scăpat cu decretul de grațiere, nu uit numărul ăsta.

Și când am văzut una ca asta, m-am dus și eu la rând. Apăi ne-o' băgat într-o cameră goală, din club, că așa îi spunea, și ne-a dat ordinu': „Nu ieșiți nimeni la geam să faceți semne”. Că pleca la lucru o brigadă dintre cei care rămăseseră acolo. Și eu atuncea am spus: „Noi ce rost are să mai ieșim, doar nu mai avem pe nimenea afară”. Dar ceilalți n-au ascultat, care mai aveau prieteni, și o' ieșit la geamul ăla de un metru. Ne-o' ținut ziua aceea acolo, ne-o' dat hrană rece, și după ce o plecat brigada, ne-o' dus la centru, tot în Periprava, de unde trebuia să luăm vaporul.

În noaptea aceea s-o stârnit oleacă de furtună pe Dunăre și n-o' putut să ne ducă în seara aceea. Și cum eram băgați tot cei 84 de inși într-o singură cameră care era acolo, așteptam să ne ducă la vapor. Și nici nu a trecut prea mult timp că o venit un ofițer beat, o intrat înăuntru și la care era prin apropierea lui îi striga: „Drepti!”. Te întorceai cu fața spre dânsul și stăteai în nemișcare. Dar nu exista dintre atâția inși să nu facă unul olecuță ceva. „Care icnește, mă? Care e acela, mă? Culcați! Drepti!” Ne-o chinuit toată noaptea aceea și care mai ieșea afară, îl mai și bătea. La un moment dat o mai chemat un subofițer și ăla s-o opus până la urmă. „Dumneata dacă vrei să-i bați, bate-i, eu nu mai bat pe nimeni, că ăștia is liberi acuma.” Mi-a dat și mie una...

A doua zi de dimineață ne-au supt pe un vapoarăș, „23 august”, așa se numea, și câți eram noi de mulți, știu că s-o lăsat tot la apă, dar am ajuns într-un final la Galați. Aici un ofițer ne-o dat bani pentru drum, pentru tren, că știa unde merge fiecare, în ce direcție, și așa ne da banu'. Colegii s-o' dus în cadrul lor, cu un pahar de băutură, și s-o' supt în tren fără bilete și toți au plecat, fiecare la casa lui, în direcțiile lor. Eu cu frate-miu ne-am scos biletele, și așa flămânzi ne-am urcat în tren.

Dar pe tren oamenii nu v-au văzut de unde veniți, să vă ajute ?

Eu aveam de acasă un fular, ceva mai bun, încă era cu tichet pe dânsul, dar nefolositor. Și în Galați, pentru că ni se terminase toată mâncarea și nu aveam niciun ban, și pentru că mi-era rușine, îl trimit pe un coleg care era cu noi: „Du-te, spune pe aicea prin oraș de unde vii și ia o bucată de pâine!”. Și în tot Galațiul ăla o umblat și nu i-o dat nimeni un ban pentru o bucată de pâine... Nu i-o dat nimeni și dacă am văzut așa, am rămas flămânzi pe tren. N-am mai mâncat nimic până în Verești⁴. Noi eram bucuroși că venim acasă, om ajunge noi, ce era greu trecuse... Când în trenul de Verești-Botoșani, celălalt cetățean care era cu noi din sat, mai în vârstă, a recunoscut doi evrei care erau pe la abator, nu știu pe unde stăteau cu serviciul, și a intrat în vorbă cu ei: „De unde vii?”. ăista spune: „Vin de la pușcărie”. Când o auzit așa, unul dintre ei, aista care vorbea cu dânsul, s-o repezit la valiza celuiilalt c-avea ceva de mâncare acolo, o deschis-o și ne-o

dat, jidanu'. Știi? Și am fost uimit că la atâția români ceream să ne dea ceva și nu, n-o vrut să ne deie, și uite așa... Cam așa s-a întâmplat și tot noaptea aceea am ajuns acasă.

Cum v-a întâmpinat familia?

Vă dați seama, nu le venea să creadă. Cel puțin de mine se auzea că-s mort. Că dacă nu porți corespondență, vorbe se aud fel de fel, și câte și mai câte. Și când ne-o' văzut. Na, oricum am suferit...

Securitatea v-a mai căutat?

Noi am fost luați în primire de Securitate imediat după ce am venit. Nu era săptămână să nu vie Securitatea în sat și fratele meu fugea, bietu', de acasă... Și eu nu știam de ce fuge. Că el o semnat, bietu', ca să scape... Pe urmă mi-am dat seama că el nu vrea să îi vadă. Și văzând că o fugit azi, că fuge mâine, l-o' lăsat în pace după aceea. Deci mulți o' semnat așa, da' n-or făcut nimic. Și se auzea și la televizor că spunea și Ticu Dumitrescu c-o găsit semnături... Da' una e când găsești semnătura c-o fost de acord, că l-o' obligat să semneze, și n-o' mai colaborat, nu te-ai dus și-ai turnat pe nimenea. Când torni pe cineva ai de scris, nu se pune una cu cealaltă, și asta o făcut o serie de deținuți.

Cu învățătorul care v-a turnat v-ați mai întâlnit?

M-am mai întâlnit după ce-am venit acasă, da' am căutat să mă abțin, că nu vroiam să mai ajung înapoi pe unde am fost, fiindcă eram căsătorit, aveam copii și trebuia să-mi văd de treburile mele, altfel ei doar asta aștepta'. Și ce puteam să-i fac? Să-i iau zilele? Probabil c-a avut ceva de la Securitate pe treburi de-ăstea, că era în serviciul lui, în sat acolo, director de școală, dar nu știu ce s-o întâmplat cu el, să vă zic mai multe detalii. Bineînțeles că mă întâlneam și cu el, dar acu' o murit...

Și v-ați angajat? V-ați găsit de lucru?

Păi după aceea am căutat de lucru pe la CAP-ști, da' n-am prea găsit. M-am angajat și prin Botoșani, dar a trebuit să plec că nici n-am găsit o muncă stabilă din cauza arestării. Și pentru că era' mai puține locuri de muncă pe vremea aceea, am plecat în Vatra Dornei și m-am angajat ca muncitor acolo. Da' nu am mai muncit mult după asta, că eu nu făcusem încă armata, așa că după aceea m-am angajat, am lucrat o perioadă, oleacă de timp până în '60, câteva luni, nu mai țin minte, și apăi am primit ordin de încorporare. Când m-o' chemat la comisariat și am intrat, am văzut că și anchetatorul o venit acolo, și m-au luat în interes la munci, pentru că eram deja trecut prin toate ăstea, oricum eram mai silit, și mă supuneau la orice. Și la DGSM m-au trimis, la Direcția Generală a Serviciului Muncii, cum era atunci.

Și am făcut numa' zece zile de instrucție, cum era atunci. Am fost încorporat în martie și la 1 mai am fost avansat cu două grade excepționale și de la înlocuitor de comandant de brigadă la comandant de brigadă, că așa se numea la munci, că fostul s-o lăsat la vatră. De acuma aveam în subordine și băieții mai vechi și UTC-ști, fel de fel. Și la un moment dat mă întreabă comandantul: „Dar tu de ce nu ești UTC-ist?”. M-am gândit: „Uite că nu sunt. De ce să fiu?”. N-am spus că eu am făcut pușcărie politică, i-am spus: „Am o familie, sunt căsătorit, și să te duci pe la ședinți, treburi de-asta nu mai pot...”. „Dar aicea vrei să te faci?”. „Vreau.” De ce să-i spun că nu vreau? O venit secretarul de partid care era cu organizarea, tot de tip militar: „Ei, fă-ți adeziune!”. Și-mi face el acolo. Eu am știut că degeaba, dar nu i-am spus că am fost deținut politic. M-o chemat și pe mini la câteva ședințe înainte de a primi carnet, da' n-au avut cum să

mi-l deie. Pesemne că o' trimis dosarul la Botoșani, să-i ieie de aicea datele, tot. Când o venit, și o trebuit să-mi deie carnetul, ne-o chemat și ne-o dat carnetele de UTC la o serie, mie îmi spune : „Tovarășu' caporal, dosarul dumneavoastră o vinit curat ca foaia de hârtie. Numai scrie pe dedesupt duplicat. Nu știu care e motivul, da' nu putem să-ți dăm carnetul”. „Foarte bine.” Eu știam că n-are cum, dar nu puteam să le spun lor că nu vroiam să se afle despre trecutul meu ca inamic al sistemului. Că încolo o duceam destul de bine. Eram comandant de brigadă la transport, băieții o duceau bine cu mine, mă înțelegeam frumos, ce-mi trebuia mie carnetul lor ?

Și după eliberarea din armată ce ați făcut ?

Apăi m-am dus iar înapoi la Vatra Dornei, m-am angajat, am stat acolo prin părțile acelea până în '65 parcă sau așa ceva... Pe urmă am venit și m-am angajat în Botoșani unde am găsit loc de muncă, am primit transfer, și m-am stabilit aici până la pensie. Din '80 până în '99 am lucrat numa' la distribuții gaze. Am avut o muncă ușoară... Și în '99 m-am pensionat.

Copiii dumneavoastră au avut de suferit ?

Au fost persecutați față de alții, că ei n-o' avut dreptul să fie cu alți copii ai căror părinți erau membri de partid, copii UTC-iști, n-o' avut dreptul să fie în treburile ăstea. Au încercat, dar n-au mai ajuns la facultate, pentru că o' fost persecuții. Am avut copii care o' făcut numa' profesionala și am fata asistentă aicea, că o fost mai restrânsă de altele treburi... la facultate n-o mai ajuns.

Cum a fost la Revoluție aici în Botoșani ?

Eiii, a fost destul de bună pentru mini, numa' că o fost înfricoșătoare. Nici nu am putut să cred că a venit o așa schimbare. Cum să nu vie, că am văzut că toată lumea țipa libertatea și bucuria și o' venit toți la palat aicea. M-am dus și eu, dar a doua zi nu mai intram nici în pat, că mă temeam. Zic : „Cine dracu' m-o pus să mă duc ? Pe mine mă află, una două mă ie”. Puteam să mă duc să mai capăt și un carnet de revoluționar, că eu m-am dus cu un interes mai mult ca alții. Alții poate nici n-or fost acolo, dar eu m-am temut să mă mai duc, că de abia am spus de unde venisem și care îmi era trecutul. Dar ce rost are să mai spui de acu' înainte ?

V-ați implicat în politică după '89 ?

Nu m-am înscris în niciun partid politic. Ce nevoie să mai mă înscriu dacă noi suntem în Asociația Foștilor Deținuți Politici ? Eu zic că e destul.

Ați regretat vreodată că ați fost închis, că v-ați pierdut anii de tinerețe ?

Am regretat atunci, pe moment, dar acum nu am regrete, că n-am făcut nimic rău, n-am făcut nimic ca să zic că am avut vreo vină. Deci aș fi regretat dacă aș fi lovit pe cineva, dacă ar fi avut cineva de suferit de vorba mea, dar așa am fost o victimă închisă aiurea, și oriunde și oricând cu pieptu' deschis spuneam c-am făcut pușcărie când mă întreba și pentru ce-am făcut... Nu puteam să am o rușine pentru treaba asta. N-am fost hoț, n-am fost criminal.

Cu cei care v-au bătut v-ați mai întâlnit după '90 ?

Dar n-am vrut eu să mă mai întâlnesc. Da' de unde să-i cunosc ? Gardienii venea' și te scotea' afară și te bătea'.

Dar cu securității ?

Păi după eliberare pe mine nu m-au mai șicanat securiștii, pe mine nu m-o' mai chemat. Numai dacă am fost urmărit așa, dar nu m-o' chemat înapoi prea des. Dacă eu am plecat din localitate... Și mai cu seamă, eu cred că aveau treabă cu cei care semna' ceva cu dâșii. Mai vroia să deie declarația, nu mai vroia, dar pe mine nu mai avea niciun rost să mai mă cheme. Mă chema să mă ancheteze din nou, cu gândul să mă ieie iară, dar altceva ce?

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu și vă doresc sănătate.

Și eu vă mulțumesc.

Vasile Balanovici

S-a născut la 25 aprilie 1927 în Ionășeni, comuna Trușești, județul Botoșani. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : contabil. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Suceava, Târgșor, Jilava, Gherla, Nistru și Aiud. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galați și Periprava. A fost eliberat la 17 mai 1962. La data interviului locuia în Botoșani. Interviu realizat de Alexandru Matei la 8 februarie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu. Editarea – Alexandru Matei. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cotele 351, 352.

V-aș ruga, în primul rând, să-mi spuneți câteva cuvinte despre familia dumneavoastră și despre dumneavoastră.

Tata, Toader, a fost agricultor și negustor în timpul vieții, iar mama, Evdochia, a fost casnică. Am mai avut un frate care o plecat în '42 voluntar în armată, chiar dacă n-avea vârsta încă, și s-o dus în Răsărit și-acolo o rămas, pe undeva pe la Cotul Donului. Alți frați n-am avut. Cât despre mine, am fost săpător cu ziua, muncitor angajat, electrician, contabil... De toate am făcut. Am avut la bază Liceul Comercial, contabilitate. Și am învățat meseria de electrician dintr-un noroc, ca să spun așa.

Ați activat politic sau aveți simpatii politice înaintea de venirea comuniștilor ?

Eu am intrat în pușcărie cu o simpatie legionară. Țsta-i adevărul !

Când ați intrat în Frățiile de Cruce ?

Între '44-'46, prin această perioadă. Cel care s-o ocupat direct de mine era un fost învățător al meu, Mihai Pușcașu¹. Propriu-zis nu ne făcea educație și nici nu ne vorbea despre Legiune. El ne educa în spiritul moralei creștine, ortodoxe. Și bineînțeles accent pe o istorie, să-i spun așa, cu coloratură naționalistă.

Îmi puteți povesti despre momentul arestării dumneavoastră ?

Am fost arestat la 15 mai '48. Atunci s-o' făcut arestări masive în toată țara. Noaptea la 12. Bineînțeles, mi-au înconjurat casa. Seara eu am fost prin oraș și am văzut că un

---

1. Mihai Pușcașu, născut la 14 iunie 1925 în Trușești, Botoșani. A fost arestat la 23 iulie 1947 și condamnat la 12 ani și 6 luni de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 22 iunie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

consăteau al meu tot îmi dădea târcoale. Îl chema Niculei' și era din Trușești. Avea părul roșu, îl porecleau toți Schneider. He, he! E mort acum, Dumnezeu să-l ierte! Adică el nu era turnător, el era, cred că, agent al lor. Și m-o urmărit să știe de unde mă ia. Atât, nu altceva. Nu pot să spun că, domnule, m-o turnat, că el n-avea cu ce să mă toarne. Dar mă miram ce-i... Și pe urmă mi-am dat seama că el era informator al Securității și m-o urmărit. M-o dus până acasă, că nu știau unde stau eu în oraș.

Când v-au arestat au fost brutali ?

Cum să spun? Uite, civilizați nu pot să spun că au fost, domnule. E, bine, na, noaptea la 12, între 12 și 1 era, nu-i chiar așa mare civilizație, dar nu s-o' comportat brutal. Atâta-mi zice': „Numai mergeți până la Poliție, dați o declarație și veniți înapoi acasă. Nu-i problemă”. Bineînțeles, pe drum doi m-au însoțit, iar aceștia mi-a' spus că sunt mulți acolo și nu știu ce-au de gând. Și m-au dus. Într-adevăr, c-au arestat mulți care n-aveau nicio legătură cu noi. Mulți o' fost arestați, toți pe care îi bănuia', prieteni de-ai noștri, nu știu ce, că ăștia au zis: „Domn'e, că au contingenți...”. Le-o' dat drumul la unii la o lună, la alții la trei luni.

Au mai fost arestați și alți colegi ai dumneavoastră ?

Da, păi de la mine de la școală, de la liceu am fost 35 de inși. Lotul „Botoșani”. Iar învățătorul o făcut și el 15 ani de pușcărie. Dar el în alt loc, nu cu noi.

Și care au fost motivele arestării ?

Activitate legionară. Așa s-o spus. Da', adică noi ce-am făcut? Dacă-i vorba să vă spun ce-am făcut - ne-a educat. Și ne făcea o educație moral-religioasă.

Unde v-au dus la anchetă ?

Am fost anchetați întâi aici, la Botoșani, iar ancheta se făcea cu aceleași metode, că și aici toți acești anchetatori erau comuniști. Cred că erau instruiți, că aceleași metode de bătaie erau și la Timișoara, și la Oradea, și la București, și la Botoșani. Deci cu pusul cela sub picioare, să te bată, aceleași metode. La Timișoara o fost o sârboaică² care îi bătea la testicole, în rest, aceleași metode. Deci undeva erau învățați toți la fel.

Vă duceau zilnic la interogatoriu ?

Nu zilnic, de ce să mint, însă te săcăiau mereu. Și tratamentul în perioada asta a anchetei, în afara bătaii, băgau vreo 20 de inși într-o cameră, pe-un pat așa făcut cât juma' de cameră, fără nicio pătură, fără nimic. Cu hainele noastre, așa am stat. Și aici, în Securitatea de la Botoșani, și în închisoare la Suceava tot la fel. Nu ne-o' dat nici pat, nimic, nimic, nimic. La închisoare la Suceava dormeam pe dușumea în hainele noastre, jos. Când am ajuns eu la Târgșor, ne-o' dat câte-o pătură în primul an.

2. Vidoza „Vida” Nedici, născută la 4 mai 1924 în Becicherecu Mic, Timiș. Locotenent. A lucrat la Securitatea din Timișoara ca translator și anchetatoare. Era vestită pentru cruzime și pentru metoda de tortură preferată: bătaia cu creionul la testicule. A fost arestată la 15 iunie 1950 și condamnată la muncă silnică pe viață pentru „înalță trădare”, fiind acuzată de spionaj în favoarea Iugoslaviei titoiste. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Mislea, Ocnele Mari și Văcărești. A fost eliberată la 15 decembrie 1955. După eliberare a fugit în Iugoslavia de frica deținuților pe care îi torturase îngrozitor și care juraseră să o ucidă. Într-un interviu recent, Nedici a susținut că nu s-a ocupat niciodată cu anchetele, rolul său fiind doar acela de translator. http://www.evz.ro/index.php?zone=articole&task=detalii-articol&item=853115&page=Femei-de-paza-la-portile-Gulagului-romnesc&current_date=2009-05-20, accesat la 15 august 2009; Doina Jela, *op. cit.*, p. 194; fișa matricolă penală din AANP.

Cum s-a derulat procesul ?

S-a ținut în martie '49 la Suceava în penitenciar, la subsol. Acolo o venit instanța judecătorească, Tribunalul Militar Iași. Nu îmi mai aduc aminte, 9 sau 11 martie. La noi încă o fost tot mai liniștit, mai nu știu ce, dar am să vă dau un caz, lotul „medicinistilor” de la Iași, când îl întreabă pe șeful lor³, zice: „Recunoști că...” și: „Da, recunosc”. Și-o aruncat haina de pe el și a arătat toate vânătăile: „Uitați-vă aici argumente. Poți recunoaște?”. Bineînțeles, o' suspendat ședința, și a doua zi iar i-a dus. Îl întreabă: „Recunoști?”. Zice: „Da. Am argumente noi, toată noaptea, uitați-vă aici...”. Îi mort așa care o făcut așa ceva, dar pot să vă spun că era medicinist în anul VI și-am lucrat cu el întâmplător pe urmă la mină pe Valea Nistrului. O făcut acolo adevărate minuni, ca medic. Cu condițiile de acolo, o făcut operații de apendicită... Ei, în sfârșit.

Mai țineți minte cine era președintele Tribunalului ?

Nici n-am știut numele. Știu numai atât, că unul din acuzații din lotul nostru aduce un argument. Zice: „Domn'e, chiar dacă ar veni mâine legionarii la putere, eu nu mai sunt legionar!”. Și procurorul: „Auziți! Auziți ce-i în mintea lui”. Procurorul... de colo, repede. Sau, vă dau un citat din unul din apărătorii noștri, care zice: „Domn'e, marele Lenin a spus că cel mai greu lucru pentru un avocat este să apere ceea ce el însuși condamnă”. El ne apăra pe noi...

Și care a fost sentința ?

12 ani. Doi mi-o' dat administrativ, după expirarea pedepsei, și-am executat 14. Activitate legionară... Legal se spune „uneltire împotriva orânduirii sociale”, și așa mai departe, articolul 209 din Codul Penal. Însă dedesubtul, adică ceea ce se poate constata în dosar: activitate legionară. Că ceea ce ne învăța învățătorul, v-am spus, nu ne învăța decât probleme religioase și probleme istorice naționale. Nu ne-o vorbit niciodată despre Corneliu Zelea Codreanu. Dar profesorul o fost încadrat și el la activitate legionară. Nu știu dedesubturi. Poate chiar el intenționa ca între timp să facă pasul, să ne spună: „Uite, v-am pregătit...”.

Unde v-au trimis după ce s-a terminat procesul ?

De la Suceava la Târgșor, unde am stat vreun an. La Târgșor a fost un regim mai blând. Era „reeducare” stil Makarenko. O parte din noi, și în special moldovenii, spre rușinea noastră, erau șefii „reeducării” acolo. Am avut un băcăuan, îi mort, acum nu vreau să-i mai spun numele, era șeful „reeducării”⁴. Eu nu am făcut parte nici din grupul „reeducării”, dar nici din grupul „celora ostili „reeducării”. Eram un grup care ne căutam de treaba noastră. Adică nici pe-acea nu-i criticam, nici pe ceilalți nu-i laudam. Însă,

3. Dumitru Moisiu, născut la 3 iunie 1919 în Iași. Medic. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Aiud, Nistru, Baie Sprie și Deva. A fost eliberat la 14 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

4. Ion Stoian, născut la 7 ianuarie 1929 în Vasile Roaită, Bacău. A fost arestat ca elev la 16 mai 1948 și condamnat la 8 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Târgșor, Gherla, Ploiești și Jilava. Adept al „reeducării” încă de la Suceava, a fost principalul susținător al ei la Târgșor, unde nu avea accente violente. Ajuns la Gherla în decembrie 1950 a devenit unul din cei mai cunoscuți și sadici agresori, fiind planton și șef de cameră. A fost condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții” și executat la Jilava la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 193-194; fișele matricole penale din AANP.

într-adevăr, spre rușinea noastră, trebuie să recunosc, cred că 90% erau moldoveni. Că aici trebuie făcută o mențiune: de la Suceava încă o luat ființă așa zisul ODDC-ul, Organizația Democrată a Deținuților Comuniști⁵, care, până la urmă, când au ajuns la Pitești, le-o' rupt maxilarele... pentru că ei erau cu metode blânde, metode democratice, dacă vrem așa. Ei, la Pitești acolo s-o mers cu scosul măselelor.

Cu cine v-ați întâlnit la Târgșor ?

În afară de cei care eram elevi din lotul nostru ? Numai aceia care ne-o' dus acolo, și eram mulți. Păi, am întâlnit acolo băieți, că oameni... Și exact cu aceeași treabă, cam ce-am făcut eu, și cum m-o încadrat ei în Codul Penal, de la Arad, Nădăban⁶, abia a luat 5 ani. Eu 12. Unul din București, care cam aceeași treabă a făcut-o, adică l-o instalat drept șef de grup, nu știu ce, trei ani. Adică diferențieri. La Suceava s-o' dat niște condamnări așa... Motivul nu îl știm, dar s-o spus pentru că tăți erau de-ai noștri.

Și după ce a trecut anul de la Târgșor ?

Nu-mi mai amintesc exact, da' de-acolo, bineînțeles prin Jilava, prin nu știu ce, am ajuns la Gherla.

La Jilava cum a fost ?

La Jilava n-am stat decât o săptămână, dar la Jilava era un regim groaznic. Adică în afară de Reduit, care e sub pământ, nu vorbesc de condiții... Că am stat în Reduit, că așa-i spunea acolo.

Câți erați în celulă ?

Aoleu. Nu mai încăpeam. Că așa era la Jilava ! Și ce era noutate, cum nu era la celelalte, când coborai de la poarta închisorii până-n închisoare, cu parii : „Dă-i !”. Dar fără motiv. E, și mai am de spus următorul lucru : am întâlnit în închisoare om condamnat la 20 de ani muncă silnică, fost polițist⁷, și jura că nu i-a tras mai mult decât o palmă la un comunist evreu, și pentru aia și-a luat condamnare pentru crime împotriva umanității. Apoi am întâlnit zeci de condamnări pentru crime împotriva umanității : ostași în termen sau gardian care o însoțit așa-zisele vagoane a morții, cu evrei. Domnule, eu nu spun că ăia s-o' purtat ca niște domnișoare, dar nu s-o' purtat mai rău decât gardienii noștri cu noi. Dar n-am auzit de nici unul condamnat, n-am auzit nici unul c-o pățit ceva. Dimpotrivă, am auzit că au pensii, vorba aceea, de la 15 milioane în sus.

Însă am aici, în mahalaua unde trăiesc, foști gardieni de la pușcărie care au peste zece milioane, din câte o scăpat câtă o vorbă factorul... Și am vecin inginer agronom, cu vechime completă, care are opt milioane. Și aceia au 12, 15. Deci e mai important în

5. Este vorba de ODCC, Organizația Deținuților cu Convingeri Comuniste.

6. Fredolin Nădăban, născut la 8 decembrie 1930 în Satu Nou, Arad. A fost arestat la 3 iunie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Arad, Timișoara, Târgșor și Peninsula. A fost eliberat la 17 septembrie 1953. A fost rearestat la 21 februarie 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Arad și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Corneliu Cornea, *Luptători și martiri ai rezistenței anticomuniste din județul Arad, 1945-1989*, Multimedia, Arad, 2007, p. 167 ; fișele matricole penale din AANP.

7. Posibil Constantin Gh. Teodorescu, născut la 14 octombrie 1907 în Averești, Neamț. A fost arestat la 18 martie 1949 și condamnat la 4 ani de temniță grea pentru lovirea a doi ostași sovietici. A executat pedeapsa în închisorile Făgăraș, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 8 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

România să fii gardian la pușcărie, decât să fii inginer agronom, medic, profesor sau mai știu eu ce. Îi mai important. Poate de-asta tineretul astăzi fuge.

Și de la Jilava v-au trimis la Gherla ?

Da, la Gherla.

Cât ați stat acolo ?

Acolo am stat puțin, dar bine. Adică am intrat imediat. Acolo erau transferați studenții „reeducați” și înființau un nou Pitești. Adică era înființat, că eu am găsit acolo personalități care au fost ucise. Nume pot să vă dau, nu cred că mai trăiesc, că erau toți mai în vârstă ca mine. Un doctor în drept, Bourceanu⁸, de pe la Galați. N-am mai auzit de dânsul. Un maior, Ionescu⁹, din ce-mi aduc aminte. Cât i-or chinuit acolo „reeducații” aceia... Un preot greco-catolic, Nicoară¹⁰, un preot armean Keropian Papken¹¹. Domn’e, ce i-o’ chinuit... Înșă acolo, pe unul din lotul meu, Octav Obreja¹², atâta l-o’ „ucis”, atâta l-o’ chinuit, până o-nnebunit. Și nebun o ieșit și din închisoare. Îi mort acum... Vorba aceea, o minte sănătoasă nu crede. Dacă începi și-i spui ce făceau aceia, nu crede.

Eu am avut noroc, un fel de-a spune noroc. Când am intrat în foșălaie la dâșii, era un pat cu trepte. Întâi te „ucideau” și apoi să spui tot ce n-ai spus afară. Pe urmă, printre alții, am avut doi botoșeneni, amândoi din lot cu mine, care erau acolo în conducere,

8. Vasile Bourceanu, născut la 4 iulie 1917 în Gănești, Galați. Doctor în drept și filosofie. A fost arestat la 5 ianuarie 1949 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Poarta Albă, Capul Midia și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Văcărești. A fost eliberat la 3 august 1953. A fost rearestat la 8 aprilie 1961 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
9. Romeo Ionescu, locotenent-colonel(?) / maior, originar din Dâmbovița. A fost arestat în 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei. Torturat și batjocorit în Gherla. Se pare că a mai fost arestat în 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 164 ; Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic. H-L*, INST, București, 2004, p. 225 ; ****Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla, Vreamea*, București, pp. 227, 251, 543, 547.
10. Virgil Nicoară, născut la 16 august 1901 în Ciunga, Alba. A fost arestat la 11 martie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Poarta Albă și Peninsula. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 6 luni. A executat pedeapsa în colonia Capul Midia. A fost eliberat la 8 februarie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.
11. Pr. Papken Keropeian (nume de mirean Kerop Keropeian), născut la 15 iunie 1895 în Bardizag. Hirotonit preot în 1936, a fost preot paroh în Focșani, Bălți și Constanța. A fost arestat la 9 septembrie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională pentru înlesnirea trecerii de frontieră. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Gherla și Văcărești. A fost una dintre victimele cele mai chinuite și batjocorite din închisoarea Gherla. A fost eliberat în 1955, însă și-a petrecut restul vieții la spitalul din Cernica, grav bolnav de TBC. A decedat în 1961. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 145 ; fișa matricolă penală din AANP.
12. Octav Obreja, născut la 5 martie 1923 în Trușești, Botoșani. A fost arestat la 24 aprilie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile din Iași, Gherla, Nistru, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 20 aprilie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

dintre deținuți. Conducere, un fel de-a spune. Și unul dintr-înșii, Țurcanu, o fost condamnat la moarte, iar celălalt, Bărgăoanu¹³, s-o apropiat de mine și spunea : „Băi Vasile băi, treci cu noi, bă, terminăm cu bandiții ăștia ! Băi, ai văzut ce-o' făcut prizonierii care-o' fost în Rusia, care o' venit cu «Tudor Vladimirescu», cu «Horia, Cloșca și Crișan», sunt pe posturi mari. Uite, eu cunosc pe unul Dobrin, care din pușcărie, acumai ofițer de Securitate. Trebuie să facem tot ! ”. Deci asta era la dâșșii.

Și dumneavoastră cum ați scăpat ?

Deci eu am scăpat. Să vă spun cum : o venit așa-zis' domnul colonel Zeller¹⁴, evreu ungar, și o triat pentru mină. Și-o luat după dosare, după vârstă, nu vorba ca să se uite la om, și așa am ieșit și noi. Și când eram încolonați și ne ținea el discursul de plecare, o venit ăsta care-o fost consătean¹⁵ chiar cu mine, care-o fost condamnat în lotul Țurcanu, cu o listă, unde eram cinci, și o auzit unul din noi. Zice : „Ăștia-s în *reeducare*, n-ar trebui să plece”. Și, mă iertați... zice : „Aia la muma lor... Tot la moarte merg”. Adică, și asta-i una. Dar noi știam că n-avem altă scăpare. Oriunde ne ducea', ținta lor era să termine cu noi. Colonelul Zeller era în Direcția Generală a Penitenciarelor, nu oricine a vorbit. Și-așa am scăpat, și am ajuns la mină în Valea Nistrului.

Cine era comandantul lagărului acolo ?

Nu-mi amintesc sigur numele... Zoltan¹⁶ parcă-l chema.

Și cât ați stat acolo ?

Trei ani. Când am ajuns era vară, și era bine și – cum să vă spun ? – am avut mare, mare noroc, că acele cabane nu erau încă terminate ca lumea, n-aveau bucătărie, și ne-au ținut două săptămâni fără să intrăm în mină și cu mâncare de la combinat. Două săptămâni să stai degeaba și să primești mâncare de la combinat... Și ne-o' pus pe picioare, pe noi, care, vorba aceea, eram niște arătări. Asta ne-a ajutat extraordinar de mult pe urmă când am intrat.

Care era regimul în această colonie de muncă ?

-
13. Gheorghe Bărgăoanu, născut la 15 ianuarie 1925, în Botoșani. A fost arestat la 3 iulie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Gherla și Jilava. A fost eliberat la 14 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  14. Ludovic Zeller (1896-1952). Locotenent-colonel, membru PCdR din 1930. A fost comisar-șef la Chestura Poliției Oradea (ianuarie 1945 – martie 1946), comisar-șef la Chestura Poliției Sighet (martie-septembrie 1946), comisar-șef, chestor și inspector-șef al Inspectoratului Regional de Siguranță Oradea/DRSP Oradea (aprilie 1948 – mai 1950). A condus represiunea împotriva rășcoalelor țărănești din Arad în vara lui 1949. A fost subinspector general șef al DGP (august 1950 – iulie 1951), șeful corpului de control al DGPCUM (iulie 1951 – iunie 1952). S-a sinucis la 3 iunie 1952. Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Polirom, Iași, 2002, p. 136, n. 127 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 90 ; Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 181-184.
  15. Constantin P. „Usturoi” Ionescu, născut la 27 iunie 1927 în Trușești, Botoșani. A fost arestat la 22 mai 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Jilava și Văcărești. A fost condamnat în procesul „Țurcanu Eugen și alții” și executat la 17 decembrie 1954 la Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 137-138 ; fișa matricolă penală din AANP.
  16. Confuzie între locotenentul Ion Maier, comandantul coloniei Nistru (1951-1954) și Szabó Zóltán, comandantul coloniei Baia Sprie. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 387, 394.

Cum să spun ? Mâncare nu pot să spun că dădea' suficientă și bună, dar regimul era ca atare. Și să vă spun o întâmplare mai haioasă, dacă vreți. N-avea voie să te ție în infirmerie acolo. Trei-patru zile era exagerat. Și-o venit un ofițer politic¹⁷ în verificări și-o găsit pe unul că de două săptămâni stă în infirmerie. Și zice : „Băi, ce doctor ești tu, băi ?”. Și doctorul Moisiu¹⁸ îi spune : „Boala care-o are el nu se poate trata decât cu medicament francez”. I-a spus el și numele. „Nu se mai importă medicamentul respectiv și n-am ce-i face.” „Bă, sunteți niște dobitoci, bă ! Bă, înșamnă că un medicament superior sovietic l-a înlocuit, bă, dar voi nu știți, bă ! Sunteți niște dobitoci !” Așa i-a spus „domnul” ofițer politic medicului.

Cât ați fost acolo la mină ați suferit vreun accident ?

Nu, da' o întâmplare de-acolo am să vă spun. O murit într-un accident de muncă unul din deținuți, Boieroiu¹⁹, de prin Prahova. Un vlăjgan de doi metri și ceva. Era la început, în primele luni. Și când l-o' scos mort, noi încă aveam mineri civili care să ne instruiască, că nu știam noi, și civilul acela, maistru, a început să se tragă de cap și să plângă : „Dumnezeule, m-am nenorocit, accident mortal în timpul meu !”. Și gardianul îi spune : „Lasă, mă tovarășe, ce te plângi ? Un bandit mai puțin”. Asta ca să vă dați seama cum cum ne tratau ei pe noi. Deci dintr-o întâmplare de-asta îți dai seama...

Care a fost reacția deținuților când s-a aflat că a murit Stalin ?

Păi am să vă spun o întâmplare când a murit Stalin. Eram la mină și o venit un lot nou, printre care un macedonean, profesor de istorie, Puiu Aristide²⁰. Și din vorbă în vorbă, ne-a spus el multe, că toate astea care apar prin ziare, că nu știu ce sunt, povești, că toate lucrurile se aranjează în secret între Apus și Rusia. Și printre altele a spus : „Băi, în '53 moare Stalin”. Asta în decembrie '52... „Hai, domnule, nu mai zi prostii !” „Băi, dacă nu moare Stalin în '53 să mă scuipați pe mine.” Și-ntr-adevăr, în '53 Stalin o murit, domn'e. O spus că aveau ei garanții, nu știu de unde. Ei, na !

Care era norma de lucru acolo la mină ?

Ei, nu știu cât ! 110 vagoane, vagonete să iasă. Nu ne scotea' din mină până nu făceam așa-zisa normă. Până nu ieșeau, nu ieșeam nici noi din mină. Erau multe mizerii. Vă dau așa numai un exemplu : ieșei din mină, de cele mai multe ori fără să mai faci baie și vă dați seama cum ieșeam, că era mină de plumb... Se ducea fiecare în dormitor, în barăcile acelea care le-aveam, și acolo am stat fără foc, iarna. Dar eram tineri, ne-ncălzeam. Nu pot să spun că am suferit de frig, c-am murit de frig. Da' vă dați seama că nu era bine. Dar ce făceau ei ? Nu tot timpul, dar o repetau mai des. Peste-o oră, când se culca toată

17. Probabil locotenentul Trofim, poreclit de către deținuți „Heghemonu”. *Ibidem*, p. 395.

18. Dumitru Moisiu, născut la 3 iunie 1919 în Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Deva, Jilava, Aiud, Baia Sprie și Nistru. A fost eliberat la 14 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

19. Dumitru Boieru, născut la 20 martie 1926 în Valea Călugărească, Prahova. Mecanic. A fost arestat la 29 decembrie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud și Nistru. A murit la 17 august 1952 în colonia Nistru. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Aristide Puiu, născut la 14 aprilie 1914 în Gratimacea, Grecia. A fost arestat la 21 iunie 1952 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud, Gherla și Nistru. A fost eliberat la 18 iunie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

lumea: „Alarmă! Toată lumea pe platou!”. Și după ce-ajungeam pe platou ne luau gardienii la bătaie că ce căutăm acolo... Și aia pentru umilință, pentru bătaie de joc. Eh...

Cât ați stat acolo, a evadat cineva?

E, o fost o evadare faimoasă și aici, ca și la Târgșor. Dar ce-am tras atunci noi după evadarea aceea și la aceasta... Și la evadarea asta o' plecat trei inși. Marin²¹ și nu știu cum îl chema pe oltean, ofițer de meserie, el o condus. Și erau un moldovean, un ardelean, și-un bănățean. Miron²², din Moinești, moldoveanul, ardeleanul Ion Coțofană²³, și pe bănățean îl chema Românul²⁴, din familia Românul. Românul a fost în Rusia militar, și-o avut de-a face numai cu partizanii, și era cunoscător al problemei.

Cum s-a produs evadarea?

La ieșirea din mină era un singur gardian, dar n-avea' voie deținuții să iasă până acolo. Trenul era împins până aproape. Și ei ce-au făcut? Au luat exploziv, trolul de-asta care se-mpușca prin mină, o' adunat mai multă vreme, și-o' pus în vagoneti. Și fitil calculat, c-acela dacă era ofițer știa el foarte bine. Și când o ajuns la gura minei... o explozie, și un vagonet o sărit. Și n-o durat mult, altă explozie! Și i-o' paralizat pe toți. Dacă era una singură, și aici a fost judecată, era una singură, o fost ceva, nu știu ce, dar când o' văzut că se repetă, toți s-o' speriat. Gardianul o fost aruncat, chiar o fost rănit. N-o murit, în tot cazul. Și în timpul ăsta s-a' strecurat în munte și duși o' fost. Dar i-o' prins repede...

În ce an s-a întâmplat toate acestea?

Cred că în '54²⁵. Dar pot să vă fac o paranteză. Am vrut să vă spun mai întâi de ce-o fost groaznic după aceea. În aceeași noapte o' evadat de la mina Baia Sprie²⁶ alți oameni.

21. Marin Țucă, născut la 9 noiembrie 1921 în Ionești, Gorj. A fost arestat la 2 iulie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie și Nistru. A evadat la 5 iunie 1953 din colonia Nistru. A fost prins la 29 august 1953, condamnat la moarte și executat la 29 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
22. Miron Nicolae, născut la 12/13 octombrie 1925 în Târgu Trotuș, Bacău. A fost arestat la 28 noiembrie 1949 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla și Nistru. A evadat la 5 iunie 1953 din colonia Nistru. A fost prins și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Craiova, Jilava, Pitești, Târgu Ocna, Dej și Văcărești. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
23. Ioan Coțofan(ă), născut la 9 ianuarie 1930 în Soroștin, Sibiu. A fost arestat la 20 octombrie 1949 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Nistru. A evadat la 5 iunie 1953. A fost prins și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Jilava, Gherla și Craiova. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
24. Petru Românul zis „Budu” sau „Budiu”, născut la 18 iulie 1921 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 30 ianuarie 1950 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla și Nistru. A evadat la 5 iunie 1953. A fost prins și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Oradea și Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar*. R, Mașina de scris, București, 2007, p. 173; fișele matricole penale din AANP.
25. Evadarea a avut loc la 5 iunie 1953.

Și s-o crezut că e o legătură. O fost o coincidență care să mărească chinul nostru. Ei, ce-am tras noi după evadarea aceea să nu...

S-a înăsprit regimul de detenție în cadrul coloniei ?

Regim crud ! Altfel nu pot spune. Că acolo, vorba aceea, primeam o supă de „nicio”. Adică de nimic, supă de nimic. Avea trei frunze de varză deasupra și restul apă. Umpleai burta și atât. Și cu amenințări... Comandantul pușcăriei până acolo mergea, că aproape pe toți i-a ajuns cu pistolul la tâmplă. Bine, poate nici nu avea cartuș în pistol, dar numai : „Mă, te-mpușc, mă, spune !”. „Ce vrei să-ți spun ?” Dar asta era pentru teroare. Și pe lângă asta o’ fost niște percheziții, c-acolo la mină aveam saltele, cu paie, bineînțeles, dar saltele. Până și paiele din saltele le-o’ scos că să vadă hârtii, secrete, ceva comunicări, că-și închipuiau, cum v-am spus, că is în legătură. Nu era nicio legătură. O fost coincidență.

Au avut loc acolo și greve ?

Da, am participat și eu la grevă.

Care au fost motivele care au dus la declanșarea ei ?

Marea majoritate din noi acuma aveau silicoze de gradul unu, pentru că se perfora fără apă, numai ici, colo mai dădeau ei apă, și din praf se făcea silicoza. Și-atunci : „Domnule, tot mor. Nu ?”. Și-n plus medicii noștri, Petrașevici²⁷, care o ajuns în America, și Moisiu, ăsta de care v-am spus că arăta argumentele convingerii, ne-o’ spus : „Băi, dacă vă duceți din mediul ăsta, silicoza de gradul I se vindecă de la sine”. Și-atunci sigur că oamenii, domnule, na... Deși speranța... nu era nicio speranță. Cum v-am spus, „tot la moarte merg”. Deci nu exista vreo șansă...

Și când a izbucnit greva ?

Nu, ca timp nu vă pot spune.

Dar cine a fost conducătorul grevei ?

Nu știu, un ungur, Zoltan sau așa ceva. Și acolo, să vedeți, erau câțiva deținuți unguri. Ția erau toți maiștri bucătari. Așa vă spun, pentru cultură generală : pe bucătarul-șef îl chema Nica Peter²⁸. Și spuneau oamenii care îl cunoșteau că el era asimilat la unguri. Nu era ungur el. Și : „Băi, dar tu nu ești ungur !”. „Bă, și negru sub unghie dacă ar fi român, io-i tai degetul.” Îi proteja directorul lor. Cum vă spun : maistru, bucătar-șef, ungurii erau...

Cum s-au manifestat greviștii ?

26. În realitate, 14 oameni au evadat la 6 iunie 1953 din colonia de munca Cavnic. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 391.

27. Cornel Petrasievici, născut la 7 mai 1916 în Scăiuș, Caraș-Severin. Doctor în medicină. A fost arestat la 10 decembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Aiud, Nistru, Jilava, Cluj-tribunal, Jilava, Văcărești, Pitești, Dej și Gherla. A fost eliberat la 6 decembrie 1963 cu domiciliu obligatoriu în Lătești, Bărăgan. După eliberare a reușit să plece din țară. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 186 ; fișele matricole penale din AANP.

28. Petru Nica/Nyika, născut la 29 iulie 1921 în Lunca de Jos, Harghita. Muncitor. A fost arestat la 29 martie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani și 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Nistru și Baia Sprie. A fost eliberat la 12 mai 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

„Nu intrăm în mină!” Și, bineînțeles, am stat. „Nu intrăm în mină!” Unii n-au participat la grevă, că n-a participat toată lumea. S-o încercat o grevă a foamei, dar tot n-au făcut-o toți. Am avut pe urmă la Aiud. Dar până la urmă, vorba aceea, și acolo...

Câți apreciați că ați participat la această grevă ?

Mai mult de jumate din efectivul minei.

Și care era efectivul minei cu aproximație ?

Erau vreo 150, nu eram mai mulți. Era o mină mică.

Și care au fost revendicările ?

Domnule, condiții, apă la perforatoare ca să nu fie praf, și intrăm în mină. „Lucrăm. Dacă nu, nu lucrăm. Nu intrăm în mină. Faceți ce vreți.”

Și cât a durat greva ?

Nu mi-amintesc, ce să vă spun, dar n-a durat mult. Nu, n-o durat...

Și s-a trecut la represii ?

Da, ne amenințau, dar – cum să vă spun ? – cum ne tratau gardienii și nu știu ce... Dar ne-o' dus la Aiud. Pe mine, că nu știu pe toți unde i-o' dus.

Ați fost singur dus la Aiud ?

Nu singur, cu mai mulți. Bine, acuma am avut în aceeași celulă și spioni, care spionau pentru străini și care erau de multe ori răscumpărați. Unul, nu-mi amintesc numele, parcă Solomon sau Samoilă sau nu știu cum, o spus : „Nu domnule, pe mine nu mă lasă. Vă garantez că nu mă lasă, mă răscumpără”. Zice unu' : „Cum te răscumpără ?”. „Păi” zice, „dau doi-trei spioni ruși și mă cumpără pe mine și pe alții. Fac schimburi ei. Nu te teme că mi-o' dat mie muncă silnică pe viață, dar nu fac eu aici. Nu renunț ei la mine”. Și-ntr-adevăr, într-o bună zi a venit un ofițer de Securitate care l-o luat, și-l duce să-l bărbierească, să-l îmbrace, și s-o auzit că l-o' schimbat cu alții. Da' noi n-am putut verifica. El, ce ne-a povestit, că printre alte misiuni a avut și o misiune în Palestina, în Israel. O învățat idiș, s-o tăiat împrejur, bineînțeles, că trebuia să fie de-ai lor... Și când și-o încheiat misiunea, asta era culmea, de-acuma se pregătea omul să se reîntoarcă și un evreu din România l-o recunoscut. „Au, legionari-s aici ! Au venit, ăștia, ne-au ajuns ! ” He he he... El, bineînțeles, om cu experiență, s-o topit, o întins-o, nu l-o' mai prins. Dar misiunea era încheiată. În sfârșit, despre regimul din pușcărie cred că sunteți supra-lămurit din mărturii.

Și la Aiud cât ați stat ?

E, în Aiud am stat până-n '60 când m-o' dus la Periprava, și de acolo m-am eliberat.

Ce puteți să-mi spuneți despre regimul de la Aiud ?

La Aiud era regim sever. Păi dacă te uitai pe geam, că erau jaluzele, nu puteai să te uiți așa, dar dacă cumva te-approiai să te uiți, te vedea gardianul : „La «neagra» trei zile !”. Apăi trei zile la „neagra” era 80% moarte... Și asta pentru că te-ai uitat pe geam. Și am fost la „neagra”, dar am avut noroc, pentru o zi. Domnul gardian m-o văzut pe mine cu urechea de perete, dar m-am făcut că nu fac nimic. Și altul pândeă, când unul vorbea la morse, și când mișca vizeta, gata, te făceai că stai. Și nu era el sigur gardianul că ce faci : „N-am vorbit, domn'e, dar iaca : întreabă. Ce, cum să vorbesc ?”. Pentru că nu era el sigur că eu vorbeam prin morse la perete. Ei, totuși, o zi de „neagra”. O zi de „neagra”, nemâncat, nu conta.

În privința tratamentului, am beneficiat de faptul că ei ne întrebau : „Ce-ai fost, măi, afară ?”. „Preot.” „Eh, roagă-te la Dumnezeu să-ți deie mâncare ! Dacă-ți dă El, nu-ți mai dau eu. Roagă-te de mine să-ți dau...” Știți, pentru umilință. „Ce-ai fost, măi, afară ?” „General.” „Ia, dă cu mâna... sau pupă ciubota mea și îți dau un supliment.” Și-i mai dădea un polonic. Dar când a auzit : „Ce-ai fost, bă ?”. „Țăran.” „Elev.” A, nu ne dădea nimic. Pentru umilință. Era groaznic.

Dar ei nu ne scoteau din „porci”, din „criminali”, din „bandiți”. Cu bățiile nu vă mai spun. Ei, în sfârșit. Cu pedepsele la fel. Și eu pun următoarea întrebare : domnule, cei care au respectat regulamentul de funcționare a penitenciarelor din vremea aceea, nu din timpul ista, jos pălăria, bravo lor. Dar cei care nu l-au respectat și au făcut ei regulamentul lor, să înjure, să bată, să nu știu ce, eu n-am văzut nici unul tras la răspundere. Crime împotriva umanității. Domnule, nu este lot cred că, în România, de unde să nu fie morți în anchetă. Și eu n-am auzit nici unul condamnat. Deci am întâlnit ostași în termen care i-o’ însoțit pe ei la trenul morții. Ce-a putut să-i facă ostașul acela să spunem de la Iași până la Pașcani ? Ce-o putut să-i facă, domn’e ? Ei, condamnat 20 de ani muncă silnică.

Cu cine mai erați în celulă la Aiud ?

La început am stat „colorați”, pe urmă ne puneau pe meserii. Ei, acolo aveau grijă. Aici am avut ocazie prin pușcărie să stăm cu profesori universitari, cu oameni de cultură, nu știu ce. Sigur, ăia vorbeau, că ne obligau să stăm în anumite poziții, dar de vorbit nu puteau să-ți lege gura. Și noi învățam, și-atunci ei și-o’ dat seama. De exemplu am stat numai cu elevi de liceu. Ei, cât puteam unul de la altul învăța ? Aproape un an am stat așa, aiurea. Pe urmă, pe meserii...

Când a avut loc Revoluția din Ungaria s-a modificat regimul de detenție ?

S-o înăsprit regimul, și-o venit un lot de militari care s-o’ revoltat și ei, nu știu ce. Prin morse aflam de toate. Foarte rar îi scotea’ afară, mai rar ca pe noi. Ei, chipurile, au făcut un început de revoltă. Dar pe chestia asta regimul în închisoare s-o înăsprit. Și de-acuma cu morse era foarte greu de vorbit. Pentru că gardienii se încălțau cu șoșoni care să nu se audă când vin, că era pe culoarele acelea scândură și dacă ar fi mers cu cizmele lor îi auzeam. Dar se încălțau cu șoșoni și veneau și trăgeau cu urechea, și ridicau vizeta încet, dar ce făceau gardienii la urma urmii, domn’e... Chit că făceau abuzuri și ei, dar venea domnu’ asistent sanitar și ne pândeau și ne turna și ne băga la „neagra”... Ce părere aveți de acel asistent sanitar ?

Cum îl chema pe asistent ?

Ei, nu știu cum îl chema, de ce să vă mint că îl chema Costică sau Mitică. Nu știu. Asistent la Aiud, nu s-o întâmplat nu știu unde... Asistentul sanitar sau felcer cum îi spunea, el asculta, ne pândeau și chema gardianul. „Uite ’cela ce-o făcut !” Știți ? Ei, ăsta ar merita decorat și el. Știți ? Na, o făcut omul o faptă. Nu vorbesc de comportamentul medicilor, că era impus.

În perioada în care ați stat la Aiud, au avut loc greve ?

Cum să vă spun ? Eu am fost și acolo cam de mijloc, nici grevist, nici antigrevist. Am căutat... că știți cum e în ocazii de-ăstea : unii o iau hăis, unii cea, iar unii stau pe loc. Ei, eu am fost așa și de-asta nici n-am prea fost informat. Că se țineau discursuri prin morse : „Fraților, unirea, facem și învingem”. Ce să învingi, domnule, când ești în mâinile lor ? Ce să învingi ? Dar na, fiecare încerca. Dar n-o’ fost cu efecte. Mai cu

efect o fost când unul din deținuți, Popa T. Ioan²⁹ – l-am cunoscut de la mină – o simulat că vrea să evadeze. De ce spun c-o simulat, pentru că doar nu era tâmpit să se gândească. Dar el s-o pregătit de moarte, în sensul că și-o luat o cămașă curată pe el. S-o pregătit cu ce-avea el mai bun pe-acolo. Și când a ieșit afară la plimbare, că ne scotea', nu zilnic, dar ne scotea' zece minute în țarc, bineînțeles păziți, o fugit în gardul de sârmă. Gardul de sârmă avea vreo trei metri, și după gardul de sârmă era un zid de patru metri, imposibil de escaladat. Și când el se agăța pe gardul ăla de sârmă, ostașul o tras în inimă direct. Cu lunetă, bineînțeles. Domnule, eu cred că și acolo e discuție, adică putea să-i tragă în picioare. De ce nu? Bineînțeles, ostașul a fost avansat, concediu nu știu cât, și așa mai departe. Deci se încurajau asemenea acte.

Și în 1960 v-au trimis la Periprava ?

Da, și am stat doi ani. Aici am muncit. Eu am avut noroc că acolo erau mai multe și am fost dat la grădinarie. Nu era voie să mănânci din roșii, să nu știu ce, dar era imposibil, pentru că acolo roșiile așa din picioare creșteau, că solul de acolo-i... vorba aceea: toată murdăria Europei e în Deltă. Și acolo-i pământ gras. Dacă vă spun: curpenii de roșii așa cresc de parcă-s arbuști. Și roșiile, roșii. Ei, și mai furai...

V-ați mai întremat aici ?

Da. Măncarea era slabă, i-adevărat, dar o roșie, un castravete, un ardei, sigur, ne-am refăcut. Și în aer liber... În mai '62 am venit acasă.

Îmi puteți povesti despre ziua eliberării ?

Ne-o' chemat, bineînțeles, și ne-o' anunțat dinainte să avem îmbrăcăminte. Că și dădea' voie să scrii acasă, să-ți răspundă, și mi-o' trimis de-acasă o salopetă. Am cerut o salopetă, că știam că tata o murit între timp cât eu am fost în pușcărie, și i-am spus în scrisoare mamei, salopetă, ca să fie ieftină. Și mi-a trimis o salopetă nouă. M-am îmbrăcat cu dânsa, pentru că hainele pe care le-aveam eu erau niște zdrențe.

Dar cât ați fost închis nu ați avut vreo știre de la părinți ?

Primul an da, la Târgșor am scris vreo două scrisori, da' pe urmă n-o mai știut nimeni nimic de mine până la Periprava. Bineînțeles, mama nu mi-o scris, eu am aflat pe alte căi că tata o murit. Tata o murit în '55, și eu am aflat cam prin '60, când am plecat de la Aiud. Ei, sunt multe, așa...

Cum a fost drumul de la Periprava până acasă ?

Până la Galați trenul cu schimbare, nu mai știu unde...

Dar pe drum oamenii și-au dat seama că sunteți deținut ?

Nu, o salopetă... Cine știa de mine, ce-i cu mine? Nu știa nimeni nimic. Eram cu un coleg, Staicu³⁰, din Bacău. Tat-su o fost comandantul pompierilor, dar acum

29. Ioan T. „Tetea” Popa, născut la 14 ianuarie 1910 în Teiuș, Alba. A fost arestat la 22 ianuarie 1941 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru participare la rebeliune. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Nistru și Baia Sprie. În 10 iulie 1957, la Aiud, fiind bolnav și nemaiputând suporta detenția, s-a prins de sârma ghimpată simulând o tentativă de evadare și a fost împușcat de santinelă. <http://www.miscarea.net/1-perceli1.htm>, accesat la 13 ianuarie 2008; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 324; fișele matricole penale din AANP.

30. Dan Constantin Staicu, născut la 13 iunie 1929 în Focșani, Vrancea. A fost arestat la 17 mai 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor,

familia lui era la Focșani. Și am venit până la Focșani. El a rămas la Focșani și eu am venit singur.

Ce s-a întâmplat când ai ajuns acasă ?

Acasă când am venit, pentru că spusese' mulți de șocurile ăstea pentru cei de-acasă, m-am dus la mătușa mea de-aici din oraș. Dar mătușa mea nu era pe-acasă, și-am vorbit cu verișoară-mea să se ducă la mama acasă. Și nici nu știam unde stă mama, pentru că părinții mei erau în Trușești când eu am fost arestat. Dar bine, aș fi găsit-o eu. Și zic : „Du-te și vorbește cu dânsa și printre altele spune-i că ai auzit că vin acasă, nu știu ce. Și ia-o din vorbă-n vorbă și spune-i... Și după ce o pui la curent o scoți afară în drum și m-arăți pe mine vis-a-vis”. M-am gândit că o femeie bătrână, nu știu ce, după atâtea necazuri, acumă să facă alt necaz...

Și, în plus, cu regimul alimentar. Tot doctorii noștri ne-au spus : „Domn'e, trebuie să fii prudent, să nu te apuci să mănânci, să bei...”. Ei, mama... Vorba aceea, is multe de spus aici, dar nu interesează materialul. Adică aveam neamuri foarte bogate, dar ea lucra cu ziua la alții, deși avea neamuri care putea' s-o țână. Mama era lipoveancă, nu era ortodoxă română, și neamurile ei care erau de aceeași religie cu dânsa erau bogați, nu știu ce. Dar Biserica Ortodoxă Română o ajuta pe mama... Vine la mama lunar și-i aducea câteva kilograme de făină, o bucată de brânză, de la biserica din mahala. Și ea le-a spus : „Măi fraților, eu nu-s de credința voastră”. „Mătușă, noi știm cine ești mata și lasă-ne pe noi să te-ajutăm.” Dar neamurile care erau foarte bogați nu s-au îngă-mădit... O luau cu ziua, dar numai o luau cu ziua. Ei, neamurile, frați, surori... Ne-o spus tot un văr de-al meu : „Când trebuia să vie mamă-ta la lucru la noi, ai mei mâncau repede dimineața. Hai, hai repede c-apoi vine și Dochța și trebuie să-i dăm și ei !”. Soră ? Și de rit vechi... Ei sunt mai credincioși decât... (râde – n.n.).

Când ai ajuns acasă nu v-ai dus direct la Miliție ?

Da, bine, era obligatoriu.

Și v-ai angajat ?

Foarte greu. Foarte greu, că unde te duceai : „Buletinul ?”. Buletin n-aveam. Mi-o spus unul că „ăștia” vroiau să mă trimită-n Bărgan. Și o trebuit să aduc martori că mă cunosc din Botoșani și nu știu ce. Și să vedeți, că printre alții, mama avea un chiriaș, contabil la penitenciar. Dar un om foarte cumsecade. Când se ducea în spatele casei să folosească veceul mergea în vârful degetelor nu cumva să ne deranjeze pe noi. Și printre alții l-am rugat și pe dânsul : „Uite, domnul Pintilie, am nevoie de niște martori așa...”. „Lasă că-ți dau eu.” Și-ntr-o bună zi, a doua zi sau a treia zi, vine la mine și îmi dă un plic. „Mata te duci la Miliție și dai plicul ăsta ! Spui că e de la mine, că eu nu pot veni.” M-am dus. Și pe urmă mi-o arătat ăla. Atâta m-o lăudat omul ăla, el membru de partid, din '45, om cu greutate. Adică o contat pentru mine extraordinar de mult... Ei, pe urmă am mai găsit eu un om la care am stat la gazdă, tot membru de partid. Dar acumă să vă spun tot una hazlie cu membrii de partid. Nu face obiectul nici asta, dar mă iertați... Un

coleg al meu, Ibănescu³¹, din Botoșani, și el fost condamnat, da' numai la trei ani, o trebuit să facă reabilitarea. Printre alții, el, domnule, caută un evreu martor : „când aduc evreu, eu, acuzat de legionarism, acia e nedemn”. Și îl întreabă : „Domnule, îl cunoști ?”. „Da... băiat bun, băiat cinstit, om de inițiativă, toată lumea spune. Dar eu știu ?” Și procurorul spune : „Domnule, poți să-ți aduci un om serios martor ?” (râde – n.n.). Asta v-am spus-o așa, de cultură generală...

Și până la urmă unde v-ați angajat ?

Am început cu ziua, cu greu, la Uzina Electrică. Eram săpător la gropi, la plantat stâlpi. Și m-o' ținut vreo lună de zile și o' zis că : „Domnule, dacă n-aduci niciun act, noi nu putem. Nu știm cine ești, mata ne spui, dar na.”. Am arătat biletul de eliberare. „Domnule, ăsta nu e act. Adu-mi act de la Miliție, să fie în regulă, buletin. Fără buletin nu te putem angaja nici zilier.” Și m-am dus din nou la Securitate și am spus : „Domnule, uite, așa, așa...”. Și, în sfârșit, cu mare greutate, am depus actele. Nu exagerez, da' cred că de zece ori. Și când mă duceam : „Veniți poimăine și depuneți iar !”. De ce ? Nu știu. N-aveau ei încă dezlegare. Ei, și pe urmă mi-a dat buletin și m-am angajat zilier. Am lucrat vreo șase luni zilier la Uzina Electrică. Și s-o făcut un curs de calificare pentru muncitorii care erau angajați și, în sfârșit, m-o' tolerat și pe mine. Fără pretenții să-mi dea ei calificare, dar să asist, să-nvăț meseria. Și atunci m-o acceptat ingineră. Și după șase luni, după ce s-o terminat cursurile care se făceau de la 4 până la 7 seara când s-o terminat, chiar dacă muncitorii nu vroiau să vie, atunci a venit o comisie de la Suceava. Și am luat cu brio examenul, al doilea. Primul o luat secretarul UTC, bineînțeles, și-al doilea am luat eu, pentru că, mă iertați de comparație, în țara orbilor, cel cu un ochi e rege. Eu aveam liceul, și aci băieții ăștilalți erau cu patru clase.

Ei, și-aici vă spun o întâmplare, dar asta nu face parte numai din metodele comuniștilor, face parte din metodele românești, așa spus. O plecat un evreu în Palestina. Nu știu ce, calificat... M-am dus la director, care era un fin al tatălui meu, și am vorbit : „Uite, mă duc, e un post bun la întreținere, io am condiții, sunt calificat, mi-o garantat că reușesc”. Aștept o zi, două săptămâni, după două săptămâni un nepot al directorului, necalificat, angajat pe post. Bine... Știți cum mi-o spus mama : „Măi, poate și tu dacă erai în locul lui făceai la fel, că ai fi ținut la un nepot al tău, n-ai fi ținut la un străin, chiar dacă-i mai bun”. E, astea-s lucrurile.

Când v-ați căsătorit ?

M-am căsătorit în al doilea an. În '63 m-am căsătorit, cu o fostă colegă de liceu care o rămas și ea nemăritată până la vârsta aceea.

Aveți copii ?

Am doi copii.

Ei au avut de suferit de pe urma detenției dumneavoastră ?

Nu pot să spun c-au avut de suferit, dar aș minți. Bine, plăceri n-au avut, dar ei au aflat târziu, și băiatu-i mai mic, și cum is băieții mai iscoditori, când tot îmi făceam acte pentru reabilitare...

În ce an ați început această reabilitare ?

31. Dumitru Ibănescu, născut la 19 septembrie 1926 în Vorniceni, Suceava. A fost arestat la 22 mai 1947 și condamnat la 3 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Târgșor. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 103.

Înainte de '80, dar anul exact nu mi-l mai amintesc. Am adus trei martori, toți membri de partid, unul din mahala, unul de la servici', și... oameni corecți, cinstiți, au vorbit frumos. Șeful judecătorilor care mă judecau, președintele, cum se cheamă: „Ce, bă, de-acum te crezi...”. Zic: „Eu așa simt, dar dumneavoastră analizați, dumneavoastră hotărâți”. Nu i-o convenit răspunsul, el s-o așteptat să spun: „Da, eu îs...”. E, și m-am dus după vreo câteva zile să-mi deie copie după decizie: „Ce, bă, tu vrei să o pui la icoană...”. Zic: „Da, o pun la icoană”. Ce să-i spun?

Au încercat cumva să vă racoleze ca informator în tot timpul aceasta ?

Da. Prin '80 era la modă să se asculte „Europa Liberă”, „Vocea Americii,” nu știu ce... Eu ascultam în fiecare seară. Dar la slujbă le spuneam colegilor: „Eu n-ascult, că am copii de școală, și-apoi aud și vorbesc la școală”, căci copiii erau în cealaltă cameră. Dar eu ascultam cu regularitate. Și era unul dintre noi care era informator. Cum l-o' prins ei informator, Securitatea? Era un bețiv, și l-o' prins furând o jumătate de spirt la un magazin, aici pe strada Unirii, și de-acolo l-o' luat la poliția economică, în conlucrare cu Securitatea: „A, ești cutare?”. Angajament! I-o' dat până și de-asta de înregistrat. Și când m-o' chemat la Securitate mi-o' arătat tot ce-am spus. „Da, domnule, am spus de Iorga. Domnule, eu nu l-am condamnat. Iorga în cultura românească a fost un titan, domn'e...” „Hă, da' voi l-ați împușcat.” „Domn'e, eu am să vă spun o treabă. Am aflat-o în pușcărie, că KGB-ul l-o împușcat pe Iorga ca să compromită dreapta românească, pe de-o parte, și să scape de Iorga, că o fost părintele naționalismului în România.” „Hă, vorbești prostii, legionarule.” „Ei, na, domnule, eu așa am auzit.” Și mai mult de-o lună de zile m-o' purtat zi de zi la Securitate.

Sediul Securității era vizavi de grădina publică. Unde-i Poliția, acolo, jumate de clădire era Securitatea. Și o lună de zile, zi de zi m-o' chemat. Și, printre altele, acolo au încercat să mă convingă, dar nu mi-am luat angajament. Eu lucram acuma la protecția plantelor, în agricultură. Și acolo erau aviatorii care veneau și furau benzină și vindeau. Dar mai târziu, un ofițer de la poliția economică, indirect, s-a gândit și zice: „Domnule, uite, știi despre asta?”. Zic: „Domnule, eu am auzit. Eu n-am văzut, că eu n-am ce căuta la avion. Eu îs contabil, la avion n-am ce căuta. Dar am auzit că se cumpără acolo benzină”. Ei, și el: „Domnule, dacă ne spui, dacă faci nu știu ce...”. Dar întâmplarea o făcut că la două-trei zile o venit comandantul flotilei Iași la noi la unitate să vorbească cu directorul. Și eu eram la director cu niște acte la semnat. Și ăla întreabă: „Domnule director, îmi dați voie să dau un telefon?”. Și ridică telefonul și vorbește cu comandantul Securității. Și zice: „Băi, vezi că p-acia nu știu ce, băi, îs băieții noștri. Vezi să nu pățească nimic”. Și-am înțeles din discuție că i-o garantat ăla că nu pătesc nimic. Bineînțeles, aviatorii și-o' luat poziție, când s-o dus ăsta de la poliția economică. E, oamenii erau tari pe poziție de-acum. Sunt multe de-astea de spus.

Când v-ați pensionat ?

În aprilie '90. Am lucrat în ultimii ani contabil. Bine, și aici – cum să vă spun? – am avut colegi de liceu care majoritatea au făcut studii superioare și erau pe posturi. De exemplu aici n-aș fi putut fi eu angajat contabil dacă nu mă ajuta un fost coleg care era director în consiliul județean, și a spus: „Băi, du-te acolo, că-i garanția mea!”. Zic: „Băi, dar mâine-poimâine vine unul și spune că...”. „Băi, tu du-te acolo! Eu am vorbit cu directorul, am vorbit cu tot, du-te acolo!”

Ei, mai mult decât atâta, apropo de colegi care m-au ajutat, deși am avut colegi care le-am dat bună ziua și: „Cine ești dumneata, domn'e, să-mi dai mie bună ziua?”. Știi?

Ca să înțeleg eu că el n-are ce vorbi cu mine. Eu i-am dat „bună ziua”, atât. Ei, dar altul care m-o ajutat, directorul băncii de investiții din Suceava. Eu lucrasem la IRE³² și trebuia să iau transfer, și nu mi-o’ dat transferul. Și întâmplător mă întâlnesc cu acest director, fost coleg de liceu. Zic : „Băi Mircea, uite, așa, așa...”. „Băi, ai nimerit extraordinar.” „De ce ?” „Păi azi după masă vine directorul de la IRE la mine să aranjăm premiile.” Și zice : „Ei au destule hibe ca io să spun «nu»”. A doua zi mă trezesc cu telefon de la director, de la Suceava. „Alo, domnu’ Balanovici, domnule, unde să-ți trimit transferul, acasă sau la unitate ?” Zic : „Domnu’, unde vrei mata, numai trimite-l”. He, he, he... Adică vreau să vă spun că și oamenii, domnule, unii sunt foarte înțelegători. Că doar ei mă ajutau nu că vai de mine, mă ajutau omenește.

Cum a fost pentru dumneavoastră ziua de 22 decembrie '89 ?

Eu n-am ieșit de-acasă. Adică slujba era alături, că și de-asta am venit acolo contabil, că aveam copii mici, ca să îi supraveghez, și mă uitam la televizor. Dar atât. Și-mi aduceau vești printre alții și ăla care v-am spus că din cauza lui o lună de zile am mers la securitate... Ei erau foarte bine informați. Așa am auzit că s-o’ încolonat oamenii, s-o’ dus. În turla bisericii de pe Unirii, Securitatea instalase mitraliere, și dacă veneau până când o zburat Ceaușescu se trăgea în plin. Dar am auzit, n-am văzut, nu știu. Și nu mi-o spus unul care să fi participat...

După '90 v-ați înscris într-un partid politic ?

Nu, am fost consilier județean din partea AFDPR-ului în perioada '96-2000. Și m-am dezgustat de politică...

V-ați mai întâlnit cu foști agenți ai Securității ?

Da, păi da’ ăștia pe aici care am avut de-a face cu dâșii după, mă salută, ne salutăm. El îmi spune : „Să trăiți !”. Eu îi spun : „Să trăiți !”.

Dar cu foștii gardieni v-ați mai întâlnit ?

Nu, n-am cum.

Ați regretat vreodată că ați intrat în Frățiile de Cruce ?

Eu nu regret viața care am dus-o. Cu toată pușcăria, cu toată mizeria, toate greutățile, vorba aceea, nu regret. Pentru că-mi dau seama că dacă aș fi rămas în viața asta afară, ajungeam mai rău. Tatăl meu a fost de copil un calic. O luat „Virtutea militară” în război și așa o ajuns chiabur. Cu „Virtutea militară” i-o’ dat o mulțime de facilități. Și eu, ca fiu de chiabur, vă dați seama ce-aș fi avut de tras. Că cunosc alți consăteni... Și nu știu cum aș fi reacționat dacă rămâneam acolo. Adică din atâtea mărturii, domnule, nu oricine poate fi martir. Nu poate orice om. Și eu nu știu. Ori aș fi ajuns un călău... Nu știu, nu vreau să spun că eu eram martirul cutare, nu, domnule, nu știu, de ce să zic ? Dar nu mă simt în stare, după cum judec eu și după cum am reacționat eu la problemele puse de viață, nu cred că eram în stare de martiraj. Pentru că, poate ați citit cărți, domnule, acolo a fost greutate mare... Dar pot să vă spun în trei cuvinte rezultatul. Fanatismul, indiferent de coloratură, duce la intoleranță. Deci v-am lămurit...

Eu vă mulțumesc frumos.

Ion Maluș

S-a născut la 16 martie 1923 în Mănăstirea Doamnei, județul Botoșani. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : școala medie de tracțiune. Profesia : mecanic CFR. A fost arestat la 12 martie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Gherla, Poarta Albă și Peninsula. A fost eliberat la 29 mai 1955. La data interviului locuia în Botoșani. Interviu realizat de Alexandru Matei la 9 februarie 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 355, 356.

Domnule Maluș, cu ce se ocupau părinții dumneavoastră ?

Părinții mei au fost agricultori. Tata o făcut războiu', în '913 o fost în Bulgaria, și o primit cinci hectare de pământ de la Regele Ferdinand pentru faptu' că o fost în război, iar eu am crescut la țară.

Aveați opțiuni politice înainte de 1945 ?

Păi, în '40 am fost încadrat la gimnaziu' industrial și atunci se recrutau elevii cei mai buni, cei care erau premianți, în mănunchiu' de prieteni, prima organizație legionară. Nu intra oricine... Eu am fost recrutat împreună cu frate-meu¹ și am intrat în mănunchiu' de prieteni într-o toamnă. Pedagogu' era Ciornei Alexandru, care era basarabean și se ocupa de organizația asta, cum era în fiecare liceu. Aici am primit educație, iar după 6 septembrie '40, când o venit Mișcarea Legionară, am avut ocazia și fericirea să merg la București, când o fost deshumarea Decemvirilor, a Nicadorilor și a Căpitanului. Când m-am dus eu erau deshumați, de-acuma. Atâta vreau să vă spun : Bucureștiu' era tot verde ! După ce i-o' scos de la Jilava, i-o' înmormântat la Casa Verde făcută de Mișcarea Legionară. Era o ordine perfectă, n-a scos nimeni nicio vorbă până la Casa Verde. Acolo era făcut cavou' și pentru Ionel Moța și pentru Vasile Marin, care au murit în Spania, luptând contra comuniștilor.

Având în vedere orientarea dumneavoastră, ce ați făcut după 23 august 1944 ?

După 23 august, înainte de a intra la calea ferată, am venit de la Adjud, unde eram fochist, acasă, la părinți. Când am venit, am făcut cerere de concediu nelimitat, fără salariu. Aici învățătorii erau refugiați toți, copiii umblau pe străzi, așa, fără niciun rost... Și atunci m-a chemat prefectu' și am făcut un curs de specializare de două săptămâni de pedagogie și am deschis școala primară de la Drăgășani². Acolo existau

---

1. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Vasile Maluș din prezentul volum.

2. Localitate în județul Botoșani.

două posturi : eram eu și cu o cetățeană. De acolo am primit ordin și am venit la Stâncești³, unde am deschis școala primară de acolo. La Stâncești am girat ca director de școală primară. Aici am stat câteva luni de zile și am revenit la calea ferată, c-o venit învățătoru' care o fost în refugiu. Mi-au spus să rămân mai departe, da' n-am vrut, fiindcă nu era meseria mea.

V-ați reluat meseria în care erați calificat...

Da. Deci după terminarea gimnaziului am intrat la calea ferată și am făcut așa-zisul „an special”, de specializare, că așa era atunci. Pe urmă, după '45, am candidat la școala de mecanici, la Timișoara. Atunci eu eram în conflict cu Gafencu, șefu' depoului la care lucram ca lăcătuș. Eram văzut rău de el, fiindcă eu țineam cu muncitorii și le dădeam ore suplimentare. Și el m-o scos de la birou și m-o băgat iar la șmotru. Am avut norocu' c-am plecat la școala medie, la Timișoara, și-am făcut școala acolo. Am dat examenu' și am reușit al doilea pe țară.

Când s-a întâmplat acest lucru ?

Asta s-o întâmplat în '45, toamna. La sfârșitu' lu' decembrie am plecat la Timișoara, la școala medie de tracțiune, și am făcut un an de zile. După ce am terminat școala, ca șef de promoție, am venit la Botoșani, unde trebuia să dau examenu' practic de locomotivă. La depou' Botoșani nu m-o' mai primit, pentru că eu eram în ceartă cu acest șef. Și m-o' dat la depou' Dornești⁴, unde eram mecanic plin. Și duceam trenurile în Bucovina, sus, la Rădăuți, până-n fundu' munților, încolo.

Când ați început să aveți necazuri cu comuniștii ?

Pentru asta am să revin la niște lucruri pe care nu le-am spus. Eu mă pricepeam la pictură și din cauza asta am fost văzut rău la Botoșani, pentru că am făcut un ziar de perete. Era cu o locomotivă cu un peisaj, pe-acolo... Și l-am afișat în stație, iar dedesubt am scris : „Trăiască Regele Mihai, Regele României !”. Atunci încă nu era' instalați comuniștii, da' secretar de fabrică era o evreică, o jidoafcă, care-mi zice : „Mata ești om de valoare, ești cu pregătire, ce stai unsuros și faci aicea ?”. Eu lucram sub locomotive și acolo e mizerie. „Dumneata nu știi că Eminescu a scris «Împărat și proletar» și «Scrisoarea a III-a» ?” Zic : „Da, știu, că Eminescu e la doi kilometri depărtare de mine⁵. Însă tot Eminescu a spus că «cine a îndrăgit străinii, mânca-i-ar inima câinii !»”. Cum i-am spus asta, a doua zi m-o' chemat la organizația UTC din Botoșani și mi-o' zis : „Du-te, domn'e, și vezi de treabă !”. Și mi-am văzut de treabă, da' după aceea am început să fiu filat. De acolo mi s-o tras mie...

Când ați fost arestat ?

În 1948, prin luna lu' martie. La un moment dat am plecat cu un tren de călători și când am revenit la depou' Dornești văd doi indivizi venind la locomotivă, care-mi fac semn să mă dau jos : „Noi suntem de la Siguranță. Mergi cu noi !”. „Și unde merg ?” „O să vezi, matale.” O' chemat instructoru', am predat locomotiva și am plecat cu o mașină d-aia americană, jeep. Și pe 12 martie m-o' ridicat de-acolo și mă duceau spre Suceava. Într-o vale, într-un sat, îmi spune unu' din ei : „Băi Jane, spune tot ce știi, că noi te ducem înapoi, pe locomotivă”. Zic : „Nu, acuma merg pe drumu' pe care vreți

3. Localitate în județul Botoșani.

4. Localitate în județul Suceava.

5. Este vorba despre Ipotești, județul Botoșani, localitatea natală a lui Mihai Eminescu.

dumneavoastră”. Și m-au dus la Suceava. Acolo am fost impresionat de placa aceea pe care scria „Închisoarea corecțională Suceava”. Și ăștia mi-au zis : „Aicea să-ți putrezească oasele !”. „Nu cum vreți dumneavoastră, cum vrea Cel de sus.” Și am intrat acolo, da’ până la urmă au primit dispoziție și am revenit la Botoșani, într-o casă de boieri de pe Dobrogeanu Gherea. M-o’ băgat unde era lotu’ din Botoșani.

În ce condiții ați fost închis la Botoșani ?

Pe mine m-au băgat la camera 23, și acolo era un pat de fier, fără nimic. În timpu’ ăsta am stat acolo înghesuiți. Eu eram cu un halat de cânepă făcut de mamaia, de-acasă. Săraca, ea mi-a făcut halatu’ când eram mecanic de locomotivă. Și aveam cufărașu’ ’cela cu care m-o’ luat de pe locomotivă. Când am intrat acolo am zis că de-acuma s-a terminat, și am început să plâng. Mă gândeam că de-acuma am plecat de pe locomotivă, când mi-era mie mai drag. Și cum am adormit, acolo o apărut prin perete chipu’ lu’ Corneliu Zelea Codreanu. Asta o spun exact, o apărut, așa am văzut...

La Botoșani ați fost anchetat ?

Da, după aceea m-o’ chemat la anchetă și cât m-o’ bătut, cât m-o’ sucit... M-au bătut la tălpi, încât mi se umflaseră picioarele. M-o’ bătut așa de tare încât m-o’ târâiat pe holu’ ’cela pe-o pătură, că nu mai stăteam în picioare. Băteau la mine acolo și după ce mă băteau ziceau : „Spune tot ce știi !”. „Domn’e, c-am fost legionar când am fost, am fost, dar de Dumnezeu nu mă lepăd niciodată, chiar dacă mă tăiați bucățele ! Să știți, eu de Hristos Dumnezeu nu mă lepăd !” Și Mișcarea Legionară era cu Hristos, era cu Dumnezeu. „Împușcați-mă, orice mi-ați face, nu-mi pasă !” După ce mă băteau, râdeam de ei ! Ei se mirau : „Măi, de unde are moralu’ ăsta ?”. Și Ruckenstein⁶, căpitanu’ de Securitate din Botoșani, îmi zicea : „Măi, moșu’ Gheorghe și mătușa Catinca te dorește să vii acasă, măi. Tu declară...”. „Da, am să declar.” Și nu mai știa ce să facă cu mine. O venit și s-o uitat pe vizor să vadă ce fac eu în celulă. Eram cu picioarele tare umflate, era sânge coagulat acolo... Și cum m-au dus în celulă, eu eram foarte comic, am început să râd. În celulă erau și doi preoți, Andronic⁷ de la Piatra-Neamț și Ilinescu⁸ de la Iași, care plângeau când mă vedeau. Ei plângeau și eu râdeam ! Eu când le-am spus cum m-o’ bătut, am și glumit : „Pân’ la urmă mi-o’ dat și părjoale și-am mâncat mâncarea lui Ruckenstein !”.

6. Israil Ruckenstein, în 1949 era căpitan, șeful Serviciului Județean de Securitate Botoșani. A condus anchetele loturilor din județul Botoșani reținute la închisoarea Suceava. Doina Jela, *op. cit.*, p. 246 ; Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 180 ; Dan Lucinescu, *Jertfa (Transfigurări)*, ediția a II-a, Siaj, București, 2008, p. 69.

7. Pr. Cezar Andronic, născut la 20 iulie 1902 în Călugăreni, Neamț. Preot paroh în Galu, Vânători și Piatra Neamț. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Aiud. A fost eliberat la 13 mai 1955 cu domiciliu obligatoriu la Răchitoasa, până în aprilie 1956. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 29 ; informații din fișele matricole penale din AANP.

8. Pr. Ioan Ilinescu, născut la 15 septembrie 1915 în Iași. Preot paroh în Niculina, Iași. A fost arestat la 27 mai 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Văcărești, Căvnic, Iași și Aiud. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Galați și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 133 ; informații din fișele matricole penale din AANP.

Cine era acolo anchetatorul dumneavoastră, doar acest Ruckenstein ?

Când am ajuns eu acolo era un anchetator de la Iași care nu mai știa ce să facă cu mine, iar ei voiau să încheie dosaru'. Și la un moment dat l-a chemat pe celălalt, pe Ruckenstein, ca un fel de ajutor. Țsta era înalt, solid, și avea ceasu' legat cu o sfoară la brâu : „Bă, tu ești mecanic de locomotivă, măi, ce te prostesti, mă, tu ? Declară, măi, că io-ți promit că-n 48 de ore ești pe locomotivă ! ”. „Ei, asta am vrut să aud ! ”, îi spun eu. „Băi, eu am chinuit, am bătut și am săgetat și țărăniști, și liberali, și legionari. Asta e meseria mea ! ” Și zic : „Da' bună meserie ai ! Ei, dacă se purtau așa cu mine și dumnealor, cei care mă ucid aicea și m-o' făcut în halu' ăsta... Nu le e rușine obrazului ? ”. „Ați văzut, măi, c-ați greșit ? Acuma declarați ? ” „Declar.” Și atunci îmi dă vreo două coli de hârtie : „Nu-mi ajung, domn'e, dă-mi mai multe”. „Da' scriem noi ! ” „Domn'e, eu nu sunt analfabet, poate am mai multă școală ca dumneata, te rog, dă-mi să scriu eu ! Da' să nu mă deranjați, că dacă mă deranjați o rup, nu scriu nimica ! ” „Nu, nu ! ” Și mă apuc eu și scriu acolo o nuvelă... „Eh, am terminat.” „Semnează ! ” Semnez eu și nici n-am ridicat bine tocu' și harșt !, mi-a luat hârtiile și și-o' făcut din ochi unu' la altu'. Când o' citit ce-am scris acolo, s-o' învinețit la față, s-o' îngălbenit și m-o' pus iar la morișcă...

Ce metode de tortură foloseau ?

Păi îți puneau un băț după picioare și veneai cu capu' în jos și cu tălpile în sus. Și te băteau la tălpi. Ei, și m-o' pus seara acolo. Și la un moment dat eu am dat capu' jos, mi-am impus o voință și n-am mai făcut nicio mișcare : „Băi, piere, băi ! ”. Și m-o' luat de-acolo, m-o' întins pe jos și cu o curelușă îmi dădeau pe la ureche. Da' io zic : „Nu vă e rușine obrazului ? Vă dă statu' galoanele ăstea și voi vă bateți joc ! ”. Când le-am mai spus și asta, m-o' luat cu pătura și m-o' dus la camera aceea unde erau toți, lotu' Botoșani. Da' mie nu-mi păsa. Balanovici⁹, care vedea cum mă târaiau pe mine cu pătura, pe-acolo, s-o-ngrozit ! În cameră erau mulți din Botoșani. Erau frații Cantemir¹⁰, care erau studenți, Apreotesii, avocat de prin Călărași... Și s-au adunat toți împrejur' meu : „Măi Jane, declară ! ”. Atunci m-a derutat Balanovici : „Se știe tot ! Declară, măi ! ”. Ei, și m-am dus a doua oară și-am declarat exact ce declaraseră și ei, că mi-o' dat și declarațiile celorlalți. Și după opt luni și ceva și după ce m-o' „ucis” pe mine vreo trei săptămâni, acolo, s-o-ncheiat dosaru' și a venit procesu' care o fost la Suceava.

Care erau acuzațiile care vi se aduceau la proces ?

M-o' făcut legionar și m-o' încadrat la articolu' 209¹¹, care intra în general.

Și cum s-a desfășurat procesul ?

9. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Vasile Balanovici în prezentul volum.

10. Ioan Cantemir, născut la 20 ianuarie 1925 în Botoșani. A fost arestat la 28 mai 1948 și condamnat la 15 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Carasu, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Aiud, Jilava, Iași și Ostrov. A fost eliberat la 24 mai 1963.

Gheorghe Cantemir, născut la 27 iulie 1926 în Botoșani. A fost arestat la 5 mai 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Peninsula, Gherla și Baia Sprie. A fost eliberat la 3 mai 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

11. Articolul 209 din codul penal comunist se referea la „crima de uneltire împotriva ordinii sociale”. A fost articolul cel mai frecvent invocat de către instanțele de judecată comuniste în desfășurarea proceselor politice.

Eram vreo 35 sau 37, numai din „lotu’ Botoșani”. În completu’ de judecată erau și muncitori. Eu aveam avocat din oficiu. Când am ajuns eu, procuroru’, criminalu’ ’cela, zice: „Tovarășu Maluș, te-o făcut statu’ comunist mecanic de locomotivă și...”. „Nu comuniștii m-o’ făcut mecanic de locomotivă, că io am fost mecanic înainte de a fi comuniștii!” Și atuncia a zis: „Ăsta este nereeducabil!”.

Ce condamnare ați primit ?

Sentința o fost de șapte ani închisoare corecțională. Și după ce m-o’ ridicat pe mine, în timpul procesului, o’ făcut o percheziție acasă, la părinți. S-o’ dus direct în pod, că o’ avut informații unde avem cărți din doctrina legionară, o’ știut exact. Mamaia pusese în pod niște saci cu lână și într-un singur sac o pus cărțile ăstea și l-o pus într-un colț. Ăștia când o’ intrat în podu’ casei, o’ căutat peste tot, da’ când să ajungă la sac, Ruckenstein a zis: „Ah, la naiba, că n-are nimica!”. Că dacă găseau cărțile, îmi ridicau părinții și atunci era condamnare mare, pentru că o vorbă dacă spunea cineva și te condamnau! Mulți au stat în pușcărie fără să fie judecați, au stat și cinci ani fără judecată.

Unde v-au închis după proces ?

După proces m-o’ băgat într-o cameră, nu mai știu pe unde. Am mai stat cât am mai stat pe-acolo, și în pușcărie o început „reeducarea” făcută de Bogdanovici¹². „Reeducarea” nu era ceva forțat, dădeau cărți, d-astea, însă n-o prins, o’ fost numai câțiva la care o prins.

L-ați întâlnit pe Bogdanovici ? Îl puteți descrie ?

Da, l-am întâlnit. Nu era om prost. El era un băiat înalt, foarte inteligent. O fost șefu’ Frăților de Cruce de la Iași, parcă. După câte am înțeles eu, el o făcut chestia asta cu „reeducarea” cu scopul de a scăpa din pușcărie, și n-o fost forțat s-o facă. În fine, înspre toamnă o venit ordin și toți muncitorii o’ fost trimiși la Gherla, iar io, fiind muncitor, am plecat la Gherla.

Cât ați stat la Gherla ?

Am stat un an și vreo opt luni. Am ajuns toamna și-am stat la celula 20 și la celula 62. Un an și vreo patru luni am stat izolat acolo. Nu știu care o fost criteriu’, că m-o’ băgat direct la izolare!

Și ați fost singur în celulă ?

În celulă am fost patru, da’ doi au murit din cauza condițiilor care au fost acolo. Numai doi au scăpat de acolo. Era unu’ Păduraru, unu’ Belcescu¹³, care o fost cu fanfara la Letea, iar celălalt era din Voinești, nu știu de unde, că nu-i mai rețin numele.

12. Alexandru „Șura” Bogdanovici, născut la 8 iunie 1924 în Soroca, Basarabia. A fost arestat la 20 mai 1948 ca student la Facultatea de Drept din Iași și condamnat la 18 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Pitești. Inițiatorul „reeducării” fără violență de la Suceava din toamna lui 1948, a intrat în conflict cu Eugen Țurcanu, care avea să se răzbune pe el torturându-l până la moarte, pe 15 aprilie 1950. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 106-110; Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 124.

13. Probabil Mircea Mihai Belcescu, născut la 20 august 1918 în Grajduri, Iași. A fost arestat la 19 august 1951 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Gherla, Caransebeș și Aiud. A fost eliberat la 9 iunie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Care era regimul de detenție din Gherla ?

Director era evreu' Lazăr¹⁴, care era foarte sever, iar regimu' era prost, da' nu chiar cum o fost după aceea. Dimineața ne dădeau un terci, niște mălai din ăla în loc de pâine, sau chiar pâine. Dădeau și niște ciorbă d-asta, de varză și de morcovi. De fapt cu asta ne țineau...

Da' să vă povestesc un lucru pe care nu l-o scris nimeni în cărți. Într-o zi, cum eram în celula 62, mă uitam la careu. Pe geam vedeam toate mișcările din careu' 'cela, pentru că încă nu venise ordinu' să se pună obloane la geamuri. Și am văzut acolo, în careu' 'cela, cum Lazăr și cu temnicerii cu ciomege în mână băteau deținuții. Venise un lot de studenți, poate că erau vreo 100, pe care atâta i-o bătut acolo... Le spunea : „Culcat ! Sculat !”. Când unul nu se mai putea scula se ducea peste el și îl lovea cu ciomagu' ! Asta am văzut eu, cu ochii mei ! Toți aceia or intrat la TBC.

Și la un moment dat or venit în Gherla „reeducatii” de la Pitești, în frunte cu Țurcanu¹⁵. Terminaseră „reeducarea” acolo și-au venit la Gherla cu iadu' ! Era tortura la camerele 88-89, acolo îi adunau...

Ați participat și dumneavoastră la aceste evenimente ?

Nu. Pe mine m-o' scos în mod provizoriu de la celula 62 și m-o' dat să lucrez la cizmărie. Acolo o venit armata de turnători asupra mea, da' când o' văzut poziția mea, m-o' băgat înapoi, da' la o altă cameră. Și din camera aceea trebuia să mă ducă la camera 89, la tortură. Era precis, asta am știut. Ei, și în timpu' ăsta s-a auzit un semnal în pușcărie ca toți deținuții să fie pregătiți pentru verificare la medic, că merg la Canal. O' deschis ușa și am plecat și eu... Pe un culoar exista o cameră lungă și într-un colț era doctoru' care făcea examinarea medicală, iar în alt colț era directoru' pușcăriei¹⁶, căpitan, care se uita la fiecare. Domnule, când am ajuns în dreptu' lui s-o repezit la mine și m-o îmbrățișat ! El, care era un tiran acolo în Gherla ! Dumnezeu i-o luat mințile :

14. Iosif Tiberiu Lazăr, născut la 21 octombrie 1915 la Budapesta, Ungaria. Locotenent-major, director la penitenciarul Gherla (4 februarie 1949 – 5 iulie 1950) ; director la penitenciarul Tecuci (5 iulie – 28 septembrie 1950) ; director la penitenciarul Făgăraș Central (1 octombrie 1950 – 21 decembrie 1951) și Făgăraș Raional (25 iunie – 21 decembrie 1951). Din cauza evadării a 3 deținuți din Penitenciarul Făgăraș, a fost destituit și mutat disciplinar în funcția de șef al Serviciului producție al Coloniei de muncă Peninsula – Valea Neagră (21 decembrie 1951 – 25 aprilie 1952) ; comandant al Coloniei Peninsula – Valea Neagră (25 aprilie 1952 – martie 1953) ; șef al Biroului producție la formațiunea 0665 Onești (martie 1953 – 1 iunie 1954). Trecut în rezervă la 1 iunie 1954. AANP, fond Serviciul Cadre și Învățământ, dosar personal 701 – Lazăr Iosif Tiberiu.

15. Eugen Țurcanu, născut la 8 iulie 1925 în Dârmoxa, Suceava. A fost arestat ca student în anul III la Facultatea de Drept din Iași la 25 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Pitești și Gherla. S-a apropiat de acțiunea de „reeducare” de la Suceava abia în al doilea val al adeziunilor, însă odată ce a făcut-o s-a confundat cu ea. A devenit principalul pion al acțiunii violente declanșate la Pitești, fiind direct responsabil pentru moartea mai multor deținuți. Implicat în procesul care îi poartă numele, a fost condamnat la moarte și executat la Jilava, la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 200-208 ; fișele matricole penale din AANP. În realitate însă, Țurcanu a ajuns la Gherla spre sfârșitul „reeducărilor” de aici, lotul pe care l-a întâlnit interviuatul fiind, probabil, cel sosit în vara lui 1950, condus de Alexandru Popa „Țanu”.

16. Constantin V. Gheorghiu, director al penitenciarului Gherla în perioada 1950-1952. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 332 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 127.

„Ionică, ce faci Ionică?”. Eu îi fusesem fochist la Cernăuți. Eram ca și copilul lui. „Ce-ai pățit?” „Păi dumneata ți-au înflorit bostanii 'ceia pe umăr și nu știai că eu stau la celula 62 de un an jumătate?” Domn'e, când m-a îmbrățișat o fost un gest extraordinar! După aceea doctorul i-o făcut semn să mă treacă. Când ajung la comisie, la masa aceea lungă, acolo era Zeller¹⁷, ăla cu „reeducarea” pe țară în toate pușcăriile.

Cum arăta, îl putești descrie?

N-aș putea să mai spun, că memoria asta vizuală nu prea m-a ajută. Și Zeller ia dosarul meu și arată acolo, unde era scris cu roșu: „Nu poate să plece la Canal”. Da' directorul Gheorghiu zice: „Ăsta o fost copilul meu la Cernăuți. Nu știu ce-o făcut, dar este mecanic de locomotivă și Canalul are nevoie de mecanici de locomotivă”. Directorul de acolo m-o salvat și m-o trecut... După ce am trecut prin comisia asta, am venit la parter să facem baie, să ne pregătim, că eu aveam niște pantaloni scurți cusuți de mine, aveam un bocanc de 42, unu' de 41... Ei, și unu' Gheorghe Bărgăoanu¹⁸, cu care am fost coleg la gimnaziu și cu care am fost bun prieten, o fost șefu' turnătorilor de la Gherla! Și cred că ăla trebuia să mă bage pe mine la camera 99, că în timpul ăsta a apărut comandantul Gheorghiu și mi-a zis: „Bă, ce-ai făcut? Ai furat bocanci din cameră?”. La care eu zic: „Domnu' comandant, nu-i adevărat, domn'e, ia uite ce am eu în picioare!”. El s-a uitat și apoi i-a făcut semn lui Bărgăoanu și-a zis: „Am eu grijă de-acuma!”. Și așa am plecat la Canal.

Când ați ajuns la Canal?

Domn'e, cred că-n '52, cu câteva luni înainte de a muri Stalin¹⁹. Când am ajuns eu la Canal, tot atunci o ajuns și unu' din „reeducații” ăștia care erau cu torturile, unu' Grama²⁰, de la Suceava. Eu am fost la Peninsula²¹ și când am ajuns acolo, ăștia ne-au luat în primire. Erau turnătorii care se ocupau de „reeducare” și acolo. Erau puși tot de Țurcanu. Și m-au dat chiar la brigada 13-14, unde era tortura, iar brigadier era Enășescu (sic!)²². Acolo se băteau deținuții și cânta acordeonu', ca să nu s-audă cum răcneau ei...

17. A se vedea nota 14 de la p. 108.

18. A se vedea nota 13 de la p. 108.

19. Moartea lui I. V. Stalin a survenit la 5 martie 1953. Din fișa matricolă penală reiese că martorul a fost transferat la Poarta Albă la 23 iunie 1951.

20. Octavian Grama, născut la 21 noiembrie 1927 în Războieni, Iași. A fost arestat la 24 mai 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla, Peninsula, Jilava și Văcărești. A decedat la 2 octombrie 1953 la Văcărești. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 12697, vol. I-III, *passim*; Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 134; fișele matricole penale din AANP.

21. Colonia Peninsula (Valea Neagră) a fost înființată în 1949 cu scopul de a asigura forță de muncă pentru lucrările de la Canal. A fost desființată în 1954 pentru a fi reînființată în anul următor. Din 1949 până în 1954 majoritatea celor închiși aici au fost deținuți politici – foști membri ai partidelor politice, legionari și internați administrativ. Conform mai multor surse numărul deținuților închiși aici simultan, într-o perioadă dată, s-a cifrat între 2 000 și 8 500 de oameni. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 231-238.

22. Simion „Sică” Enășescu, născut la 25 iunie 1925 în Lunca Corbului, Argeș. A fost arestat la 8 aprilie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Peninsula, Constanța, Poarta Albă, Rahova și Aiud. A fost unul dintre principalii conducători ai acțiunii de „reeducare” de la Peninsula. A fost eliberat la 3 aprilie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 130; fișa matricolă penală din AANP.

Aveau libertate de la Securitate și mergeau noaptea prin barăci și culegeau deținuții pe care-i știau ei și-i aduceau acolo, la bățut.

Când am ajuns acolo, pe mine m-au dus la punctu' 3, la săpat. Da' aveam 37 de kilograme, ce era să fac io? Nici nu puteam ține lopata. Când ajung acolo, brigadieru' Enășescu îmi zice: „Bă, banditule, bă, tu știi că tre' să-ți faci norma de cinci metri cubi de pământ?”. „Bandită e mă-ta, bă, nu eu!” „Cum?” „Cum! Că tu nu ești bandit ca și mine, mă? Tu pentru ce ești aicea?” „Stai tu de vorbă cu mine...” Și mi-a făcut un morman de pământ acolo și când o venit să vadă la fiecare, io stăteam cu lopata în mână: „Dacă te apropii de mine, numai în cap îți dau!”. Băieții de-acolo când or văzut, au zis: „Ăsta e nebun! Ăsta nu știe ce-l așteaptă!”. Și vine un doctor și-mi spune: „Măi băiete măi, pân' la colonie te-mpușcă! Să fii atent, să stai la mijloc, să nu stai la margine!”. Că mergeam distanță de vreo doi-trei kilometri, și aveau niște sulii d-alea cu care mă tot înțepau, ca să calc alătura și să tragă în mine. Așa era ordinu'...

Pe parcursul detenției la Peninsula ați asistat personal la acte de cruzime față de deținuți?

Domnule, când am intrat în colonie, la brigada 13-14, am văzut acolo un aspect tragic. Am bățut așa de tare un profesor, până o făcut pe dânsu', săracu'! Și l-o' pus după aceea să se steargă... L-au bățut ăștia care erau în brigadă, teroriștii ăștia, „reeducații”, Enășescu, cu șefu' de echipă, cu toți care erau acolo.

Dumneavoastră ați avut de suportat astfel de tratamente?

Vă spun acum... Ei ne dădeau mâncare în niște gamele d-alea de război, ciuntite pe fund și ruginite. Și când au venit cu mâncarea, ne-au dat niște fasole. Da' când au adus-o, mie nu mi-au pus lingură și io am zis: „Ce, io-s porc, domn'e? De ce nu mi-ați pus lingură?”. De-acuma io am fost notat... Domn'e, m-o' scos afară, în fața brigăzii, și n-am să-l uit pe Voicu, șefu' de echipă, care era ardelean. Atâta m-o bățut, c-am stat vreo trei zile imobilizat, n-am putut să mai merg pe șantier. Nu știu ce se mai întâmpla cu mine dacă nu era minunea lu' Dumnezeu, că eu așa socot, că n-a fost altceva, când a sunat trompeta și s-a anunțat: „Toți deținuții care sunt meseriași, să meargă în fața biroului administrativ!”. Atunci am mers și eu. Și cum stăteam acolo, în șir, un cetățean trecea pe la fiecare în parte... Am aflat după aceea cum îl chema. Era brigadieru' Șisu²³. Când ajunge la mine mă întreabă: „Da' tu ce meserie ai, băi?”. „Mecanic de locomotivă.” „Băi, voi sunteți încrezuți, da' nu prea sunteți meseriași buni. Da' de unde ești tu venit aicea, băi?” „De la brigada 13-14.” „Aoleoo!” Și-o pus mâinile în cap, da' m-o și luat cu dânsu'...

Și ați dus-o mai bine după ce ați plecat din brigada 13-14?

Domn'e, am dus-o bine acolo, c-aveau nevoie de meseriași la excavația asta. Mi-o' dat mâncare. Până și cearceaf aveam acolo! Lucram la punctu' de excavație, eram cu intervențiile. Luam rocile de piatră cu excavatoarele și le puneam în vagoane, iar de-acolo le cărau mai departe. Acolo eu umblam prin colonie și eram bine văzut. În perioada asta trece într-o zi Vasile (fratele său - n.n.) pe sub geamu' meu, chiar unde eram eu în

23. Traian Șisu, născut la 5 noiembrie 1920 în București. A fost arestat la 29 martie 1948 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Saligny, Peninsula, Poarta Albă și Jilava. A fost eliberat la 26 martie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

brigadă. O aflat că sunt acolo și-am vorbit cu dânsu'. Ne întâlneam rar, că nu prea aveam voie, da' ne întâlneam...

Și odată m-am dus la punctu' sanitar, care era situat mai pe un dâmb, unde era și gardu'. Și acolo l-am găsit pe frate-meu care stătea întins pe o masă și tremura. Doctoru' mi-a zis: „Du-te și strânge penicilină de la legionari, că moare frate-tău!”. Mi-amintesc că am mers prin barăci, pe unde am știut, și o' dat băieții penicilină. Era insuficientă, da' era bună de moment, să oprească...

După moartea lui Stalin ați observat vreo schimbare a regimului de detenție ?

Da. După ce-o murit Stalin, m-o' chemat la brigada asta acest Zeller. M-am dus într-o cameră, acolo, la administrativ: „Dumneata ai fost bătut la brigada 13? Parcă te-aș cunoaște de undeva...”. „Nu știu dacă mă cunoști.” „Și cum o fost?” „Uite așa, domn'e, o fost...” Și eu i-am spus acolo și el o notat tot. Ca după aceea să văd cu ochii mei cum o plecat de-acolo, din colonie, un număr de inși cu lanțuri la picioare. Erau toți teroriștii pe care i-o' dus și i-o' judecat... Murise Stalin când s-a petrecut treaba asta²⁴.

În fine, cam asta o fost cu Peninsula, că apoi s-o închis Canalu', n-a mai funcționat. Nu mai puteau să înainteze ca să facă legătură la Valea Neagră. N-o' mai putut, c-o' dat acolo de niște roci de piatră și sub rocile acelea venea apă mereu. Spuneau că o apă din Bulgaria venea pe-acolo. Era acolo și o brigadă de spărgători de normă. Domnule, le dădeau și ciocolată să mănânce, ca să poată să meargă mai departe, însă n-o' mai reușit, și atuncea s-o închis Canalu'. Și-o' găsit țapi ispășitori 11 ingineri, c-o' făcut proiectu' greșit, c-o' trebuit să treacă prin valea aceea... O' cerut la proces să fie executați și au fost executați nevinovați!²⁵

Unde ați fost dus după închiderea coloniilor de la Canal ?

După aceea m-o' luat de-acolo și m-o dus la Ovidiu²⁶, la un centru mecanic de cercetări. M-am dus la Ovidiu tot cu brigada lu' Șișu. Acolo am făcut reparații la două locomotive Riz, locomotive care mergeau pe linii decovil, linii înguste, și cărau material. Aveam doi mecanici buni, aveam și un inginer, da' aveam și de-ăștia, intelectuali, care mai mult nu puteau... Domn'e, eu eram comic, probam locomotive, fluieram toată ziua, eram o distracție pentru colonia aceea. Și nu știu cine nu mă simpatiza. După aceea a venit o macara mare, o Skoda de vreo 70 de tone, de-aia cu cazan cu aburi, cu chestii... Am reparat și macaraua aceea.

În timpu' ăsta m-am întâlnit iarăși cu Vasile, care era și el acolo, și l-am ajutat să-și facă dantura. Am mers la doctor cu Șișu și i-o făcut dantura acolo. El era și cam flămând, și eu am scos o ladă de marmeladă de sub pat și i-am dat și lui, pentru că după ce făcusem reparațiile alea eu am cerut să fiu dat la birou' de proiectări, deoarece

24. Probabil confuzie a intervievatului, întrucât Ludovic Zeller s-a sinucis în 1952. Deținuții responsabili cu „reeducarea” la Peninsula nu au fost judecați, ci au fost transferați la Aiud și puși în poziții importante în fabrică. Dumitru Lăcătușu, Alin Mureșan (editori), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)*, Polirom, Iași, 2009, p. 134, nota 2.

25. Procesul sabotorilor s-a desfășurat între 29 august și 1 septembrie 1952 și printre alte pedepse au fost pronunțate și cinci condamnări la moarte. Inginerii Nicolae Vasilescu-Colorado, Aurel Rozei-Rozemberg și mecanicul Nichita Dumitru au fost executați la 13 octombrie 1952. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 209.

26. Localitate în județul Constanța.

cunoșteam desenu'. Și probabil că le-am adus venit fain cu reparațiile, că acolo m-o' pus cu procesu' tehnologic. Eram foarte bine, lucram la un heliograf, dacă știți.

Și de aici, de la Ovidiu, unde ați mai fost dus ?

Păi, într-o bună zi a apărut Securitatea în colonie și m-au dus la Constanța, într-un beci, unde era răcoare. Și acolo mă-ntreabă : „Cum de ești simpatizat atât de mult acolo ? Ești legionar ?”. „Da, domnule, da' pentru ce am venit aicea, că doar n-am furat găini ? Da' io am muncit și-am fost corect și-mi vād de treaba mea, îmi ispășesc pedeapsa și mă împac cu justiția și mă lăsați în pace. Am să fac pedeapsa și mă lăsați în pace. Ce mai vreți de la mine ?” Și nu m-o' mai dus înapoi, m-o' dus iarăși la Gherla.

În ce an se întâmpla asta ?

În 1955, înainte de a-mi termina pedeapsa de șapte ani. Când am ajuns la Gherla am stat câteva luni într-o cameră și de-acolo m-o' dus la pușcăria veche, când mai aveam o lună sau două până la expirarea pedepsei. Pe toți cei cărora le expirau pedepsele îi duceau acolo.

Și într-o bună zi o' venit și m-o' ridicat, iar la ieșirea din pușcărie era cabina unde stătea securistu'. Acolo era un hârdău cu fasole, iar eu eram flămând... Mi-o' dat o gamelă, iar eu am zis : „Mai dă-mi una”. „Băi, da' te duci afară !” „Ce știu eu ce-i afară ? Dacă n-am să am nici asta ?” Când am ajuns la cel care făcea biletele de ieșire, ăla zice : „Ei, de-acuma ești tovarăș cu noi”. „Nu, că nu sunt tovarăș cu dumneatale, domn'e.” Zice : „Da' uite, îți fac...”. „Nu, io nu ies din pușcărie !” „Da' de ce ?” „Până nu scrieți pe bilet că pot să-mi practic meseria pe care o am, eu nu ies !” „Bă, tu ești nebun !” Și-o scris pe bilet, și am ieșit afară din pușcărie în 1955, prin luna lui iunie²⁷, cam așa...

Cât ați fost închis, ați primit vreo veste de la familie ?

Cât am stat la Securitate, aici, înainte de anchetă, am primit. Primeam pachet de trei kilograme lunar. Și la Gherla am primit un pachet de la tata, dar părinții erau mai săraci. Atuncea ne-o' dat voie și am scris scrisoare în care am cerut pachet cu maxim trei kilograme de alimente de bază, consistente : făină (sic!), zahăr... Și mi-o' trimis pachetu' ăsta de acasă. Și cu pătura aceea, în care era pachetu', mi-am făcut eu pantaloni în celulă, că n-aveam pantaloni pe mine. Și cu ăștia am mers la Canal. Atât, timp de șapte ani de zile n-am mai avut nimic...

Ce ați făcut după eliberarea din închisoare, când ați ajuns acasă ?

Când am ajuns acasă mamaia era în fața casei. Eu am coborât dealu' și am venit și-am deschis porțița și ea m-a îmbrățișat. Apoi o venit și tataia... Erau oameni buni, nu mi-o' spus niciodată că „ce-ai făcut”, că „ai greșit”... Nu, fiindcă erau și ei legionari, da' erau cu sufletu'. Apoi ce să fac eu, unde să mă duc ? Am cerut servicii' la depou, da' acolo era secretar cu cadrele unu' Gheorghiu care mi-a zis : „Jenică, n-avem post”. Atunci mă duc la regionala a VIII-a, la Iași, că pe bilet scria să mă primească înapoi. Acolo era Budura, cel care fusese directoru' Canalului și ceruse condamnarea celor 11 ingineri. Când am ajuns la Budura, ăsta zice : „Bă, ce-i cu tine ?”. „Tovarășu' director, să trăiți ! Am venit din pușcărie.” „Da' ce-ai făcut, băi ?” „Legionar.” „Spui cu atâta sinceritate ?” „Da. Dacă veneau la mine poate mă făceam UTC-ist, da' n-o venit nimeni și atunci

m-am făcut legionar ! ” „Băi, da’ tu nu ești șefu’ de promoție de la Timișoara unde ți-am fost eu profesor ? ” „Da.” „Dacă știam eu, nu mai erai tu șef de promoție...” El fusese directoru’ grupului școlar CFR de la Timișoara. Și zice : „Da’ ai fost pe la depou ? ”. „Am fost, da’ Gheorghiu, care e secretar acolo, a spus că n-are post. Să vă spun drept, el vindea pâine la Cernăuți, când am făcut eu stagiul.” „Du-te înapoi la depou, că vei intra pe post de turnător.” Și m-am întors la depou, la Gheorghiu. În urmă o și venit radiograma : „Urgent, angajarea ! ”. „Jenică, uite ce e, ai să intri pe post de turnător.” „Da, da, mulțumesc...”

Acolo eu îi preparam la matematică pe cei care mergeau la școala de șefi de echipă, la școala de maiștri, pentru că învățeam matematica. Eram foarte bine văzut de toți. Și într-o bună zi Patache, unu’ care era maistru, se duce la șefu’ de depou și-i spune : „Domn’e, eu nu pot să-l comand p-ăsta, că ăsta e mai deștept ca mine ! ”. Atunci Budura a dat o nouă telegramă și m-a pus șef cu circulația la depou. Atunci șef de depou era Tătaru, comunist basarabean. Totuși el nu s-o legat de mine. Când s-o făcut situația pe țară, o apărut depou’ Botoșani fără nicio defecțiune. Am luat drapelul’ de producție pe țară, datorită acestui fapt...

V-ați căsătorit după eliberare ?

M-am căsătorit. Soția era funcționară, contabilă în birou’ unde lucram eu. A rezultat și un copil, care este inginer mecanic. Am vrut să-l bag la Drept și n-o putut să intre din cauză că n-o avut origini sănătoase... O făcut TCM-u’, Facultatea de Mecanică.

După eliberare ați mai avut probleme cu Securitatea ?

Cu Securitatea am avut probleme înainte de a veni la Spitalu’ Județean care s-o pus în funcțiune. Lucram la Spitalu’ de Adulți ca mecanic cu înaltă calificare și într-o zi am fost chemat la birou’ de primire. Acolo, un cetățean îmbrăcat în haine de piele, Axinte îl chema pe el : „Tovarășu’ Maluș ? ”. „Da, eu sunt.” „Tovarășu’ Maluș, mata ești un boț de aur aicea.” „Da, și ce-i ? ” „Da’ tre’ să fii și patriot.” „În ce sens, domn’e ? Dacă-s boț de aur nu-s patriot, domn’e ? Io muncesc aicea cinstit pentru un salariu, ce vrei să fac ? ” „Nu, da’ să ne ajuți și pe noi, că stai printre doctorii ăștia, să observi ce vorbesc ei...” „Domn’e, nu ți-e rușine obrazului, mă pui să trag oamenii de limbă, nu ? Dacă-n pușcărie eu n-am făcut așa ceva, domn’e... De zece ori dacă muream și nu făceam și acumă vii dumneatale ? Cum ai venit cu propunerea ? ” „Vezi că stai de vorbă cu doctorii ăștia. Este unu’ Buhuș, care are gura cam mare, să spui despre acela. Să vii în data de... la gară, da’ să fie numai între noi.” Și în data pe care o spus-o el, am apărut în gară exact la 10 fără câteva secunde : „Aaa, să cunoaște că ești legionar ! Băi, iar te ții de prostii, băi ? ”. „Da’ ora-i oră, ce vrei ? ” Domn’e, și mă duce la Miliție, în gară. Acolo mai era unu’ care stătea la masă. Ăla era căpitan de Securitate, nu știu cum îi mai spune. Și zice : „Bă, ascultă, tu trebuie să fii patriot ! ”. Domn’e, când am trântit cu pumnul’ în masa aceea... „Băi, ai spus că între patru ochi ! Vezi că au mai apărut doi ochi aicea. Da’ tu cine mama dracului ești de vii și mă cercetezi pe aicea ? ” Când am început să răcnesc acolo, oamenii de pe peron o’ început să întindă gâtul’, să vadă ce se întâmplă acolo. ăștia : „Liniștește-te ! Liniștește-te ! Hai, gata, nu-ți mai cerem nimic, îți vezi de treabă. Vii în data de... la Prefectură ! ”.

Domn’e, acolo, acest căpitan de Securitate și Axinte, mă bagă într-o cameră : „Tovarășu’ Maluș, mata ești om de caracter. Când o să ne vedeți pe stradă puteți să ne salutați, nu vă mai facem nimic. Duceți-vă și vedeți-vă de treabă...”. De atunci nu s-o’

mai legat de mine. După treaba asta m-am dus la doctoru' Buhuș și i-am spus, deși mi-o spus Axinte să nu spun : „Bă, ține-ți gura și înscrie-te în Partid, că ăștia te bagă la pușcărie ! ”. Și s-o înscris în Partid... Asta o fost în anii '80, înainte de pensionare.

Când v-ați pensionat ?

M-am pensionat în 1985. M-o' mai ținut un an jumătate în plus, nu-mi dădeau drumu' de-acolo, că eram în direcția sanitară, ajunseseam tehnician-mecanic principal pe județ. Spitalu' Județean, din punct de vedere tehnic, io l-am pus în funcțiune : centrală termică, aparatură de sterilizări... Aveam și vreo patru ingineri sub comanda mea.

Cum ați privit lucrurile după 1989 ?

Eu am privit lucrurile astea, așa, cu semnu' întrebării, și n-am avut tendință de răzbunare, nu m-am dus să-l iau de gât pe acela... Pe căpitanul care m-a luat la întrebări cu Axinte l-am văzut dup-aia prin centru, după '89. De multe ori m-am întâlnit cu el, mergea cu o geantă. El încă avea misiune, da' nu i-am zis nici măcar „dă-te încolo ! ”. Să știți un singur lucru : nu mi-e frică de Securitate nici la ora actuală. S-au mai făcut greșeli, dar crezul meu este același. Vă spun punctul meu de vedere : pe viitor altă salvare pentru neamu' ăsta nu va fi până când nu se va reveni la educația dinainte a tineretului. V-am spus dumneavoastră, că eu am fost sincer. Cam aici e finalu'...

Vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Și io vă mulțumesc.

Vasile Maluș

S-a născut la 10 februarie 1922 în Stâncești, județul Botoșani. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : specialist în instalații termice și hidraulice. A fost arestat la 23 octombrie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Aiud, Baia Sprie, Cluj-tribunal, Jilava, Poarta Albă, Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 26 iunie 1954. La data interviului locuia în Botoșani. Interviu realizat de Alexandru Matei la 9 februarie 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 353, 354, 355.

Domnule Maluș, din ce familie proveniți ?

Dintr-o familie de țărani get-beget, din Stâncești. Mai am un frate, Ion, și o soră, Maria. Tata avea două clase primare, dar, deși era cu două clase primare, citea ziaru' și făcea comentarii politice !

Ați avut simpatii politice înainte de 1945 ?

Înainte de 1945 eu am fost în Frățiile de Cruce. Am intrat în noiembrie '40 și a ținut până în ianuarie, când Antonescu o făcut rebeliunea. Că rebeliunea nu a fost făcută de noi, o fost făcută de Antonescu, cu oamenii lui, cu intenția de a distruge... El o vrut să fie comandant, să conducă el. O făcut greșală mare, o distrus atunci aproape tot tineretu'. O băgat tineret în pușcărie, care o' stat și sub comuniști...

Dumneavoastră aveți o antipatie pentru comuniști ?

Antipatie... Da' io de la 15 ani știam ce este comunismu' și citeam. Era atunci „Bunavestire”, erau niște reviste din care prindeam. Iar taică-meu era țăran, dar avea și citea reviste din astea. Pe el îl interesa tot ce este nou, da' nu-i plăcea de liberali și de țărăniști. Nu-i plăcea pentru că veneau și taxau, puneau prea multe taxe, așa cum fac și astăzi, de fapt. Doar vedeți, cam ăsta este sistemu' liberal. Și în afară de asta nu respectau legile nici atunci, așa cum nu le respectă nici acum. Făceau abuz de putere. Totuși, față de bolșevici... Boala asta, comunismu', care o pătruns la noi, în România, și pe care eu am urât-o de atunci, o rămas și este și la ora actuală parcă mai adâncă. De ce? Pentru că acum s-o' dat pe față și merg pe față.

Când ați luat contact pentru prima dată cu comuniștii ?

Înainte nu i-am cunoscut, numa' auzeam. Dar prima dată i-am întâlnit la Iași. Când eram pe front o' apărut în fața mea. Am căzut prizonier acolo, că așa o fost : ai noștri

o' trădat și eu am rămas undeva... Eu eram la un post înaintat, pe Copou, la comanda-
mentu' corpului 4 armată. Acolo aveam de întreținut două linii telefonice între două
divizii. Am trimis băieții pe linie, iar eu am rămas la centrala corpului. Și aici am luat
contactu' cu ei prima dată... O apărut în fața mea un monstru dintr-ăsta bolșevic, cu
căciulă dintr-ai-a țuguată, așa cum vedeam noi în filme, și cu manta. În august, când
afară erau 30 de grade, el era în mantaua aceea... Avea barbă și păduchii îi mergeau pe
barbă... Așa cum eram, în situația asta cu amenințarea, cu pistolu' în față, îmi era milă
de acest om. L-am văzut în ce situație era, nu știam dacă el are de gând să mă împuște
sau nu, da' o-ncercat cu balalaica lui și n-o luat foc ! Atunci mi-o luat pistolu' și mi l-o
pus în frunte. Acuma ce să fac ? N-am mai zis nimic, asta e legea războiului, el avea
puterea. Vedeam moartea, nu mă gândeam la nimic... În timpu' ăsta, când acela voia să
mă împuște, o venit sergentu' care avea și el pistol și o vrut să-l împuște pe ăsta, dar el
nu și-o dat seama că pe la spate venise un căpitan rus și l-o prins. I-o luat pistolu' și
l-o-mpușcat în ceafă. Aici vine aspectu' cel mai rău... Că l-o împușcat, e legea războiului
și gata : nu-i nimic, am pierdut, am pierdut, da' după ce-o căzut jos, i-o tras cu ciubota
în cap. Eee, asta o fost civilizația bolșevică, iar ei veneau să ne-o imprime în țară. ăsta
o fost un aspect. Nu pot să-i înghit și sunt periculoși oricând.

Comunismu' ar trebui desființat cu un proces cum o fost la Nürnberg procesu' pentru
hitleriști. Exact același proces trebuie făcut ! Dar eu zic așa : comunismu' doar n-o venit
din Rusia, o venit din America, de acolo e venit, acolo s-a pregătit. Și dacă punem
problema cine l-o pregătit, știm ! Și atuncia știm că Marx, Engels... sunt evrei ! Și ei
spun că s-o făcut holocaust, da' nu se gândesc la holocaustu' nostru pe care l-o' făcut ei
în toată lumea !

Și ce ați făcut după 23 august, ați fost luat prizonier sau v-ați întors acasă ?

Nu, n-am plecat. Am reușit să scap de ruși, da' era ordin, iar eu eram în armată,
eram ostaș al țării române și trebuia să-mi apăr țara. N-am făcut ce-au făcut mulți, că eu
puteam să plec acasă. În ziua de 9 mai eu mă aflam la Brno¹, eram într-o misiune cu
montarea unei centrale telefonice la comandamentul unui regiment. Și acest regiment era
din divizia lui Mociulschi². Eu cu generalu' Mociulschi am lucrat foarte mult prin munții
Tatra, pe unde avea el acțiunile. Chiar ne cunoșteam bine. Mociulschi era aspru cu cei
care nu-și făceau datoria. Încolo era blând, cu inimă largă. Însă pe cei care păraseau
frontu' i-ar fi împușcat !

Când ați ajuns în țară ?

Am venit în '45 și am stat cam un an... În '47 încă eram tot pe-acasă, dar de-acuma
încercam să găsesc altceva de făcut. N-am putut să mă duc nicăieri, și un an de zile am
stat și am lucrat cu părinții la câmp. Pe urmă am plecat la o școală de picheri, în calea
ferată. Și m-am dus la București, am făcut școala, și după aceea am fost repartizat.

Dar în '47 am avut o chestie, că de aicea mi se trage, adică m-o' descoperit. Practic
n-o fost nicio activitate, de-abia începeam să ne formăm. Și-am început să ne cunoaștem

1. Localitate în Cehia.

2. Leonard Gh. Mociulschi (1889-1979). General de divizie, arestat și învinuit pentru crimă de război, a fost achitat în ședința Tribunalului Poporului din 31 mai 1946. A fost rearestat în 1948 și au urmat o serie de internări administrative. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat în 10 octombrie 1955. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, vol. III ; fișele matricole penale din AANP.

un, doi, trei, pe-acolo, dar printre care o' pătruns și trădători. Și ne-o' lăsat până când ne-am organizat. În sfârșit, noi nu eram decât vreo patru, iar pe urmă mai găsisem eu vreo doi. De-acuma îmi venea să plec în munți, să iau o armă și să plec în luptă contra comuniștilor. Da' pe urmă s-o-ntâmplat minunea asta și s-o descoperit totu', iar cei care am avut legătură am fost arestați.

Când v-au arestat ?

Păi în '47 eu am plecat la București, am dat examen, am intrat, am terminat școala și am fost repartizat la districtul 5 Tulcea, secția 9 Medgidia. Și-n noiembrie '49 am venit la nunta sorei mele, deși aflasem că fratele meu căzuse³. Fusese descoperit, iar pe mine mă căutau, însă nu mă găsiseră, pentru că frate-meu n-o spus unde sunt. Și atunci m-o' arestat, în noiembrie '49. Și din noiembrie trei luni am stat aici, la Securitate, cu toți de-ai noștri. Cu Ruckenstein⁴, cu Feller⁵, și cu unu' Lungu, un bătaș.

Cum s-a produs arestarea, vă mai aduceți aminte ?

Io am mers atunci în gară și am primit rudele care veneau de la Dorohoi. Acolo am avut niște căruțe de la Stâncești. Și i-am ridicat peăștia în căruțe și veneam cu muzică din oraș. Când am ieșit să ne încolonăm cu nunta și să mergem spre Stâncești, vine un șlepcar la mine și-mi cere buletin⁶. Nu-l cunoșteam, da' era o mutră destul de hidoasă. Zic : „Ce ? De ce trebuie să-ți dau eu buletin⁶ ?”. „Pari suspect !” Și o scos pistolu' : „Coboară, ești arestat !”. Toată lumea o văzut treaba asta și s-o înspăimântat. Eu contam că pot să discut cu oameni, da' pe mine m-o urcat într-o trăsură, o tras coviltiru' și m-o dus la Securitate.

Cu trăsura v-a dus la Securitate ?

Da, cu trăsura. Omu' avea trăsură acolo. Nu erau mașini atunci, aia era mașina. Și la Securitate am spus : „Uite ce e, domn'e, ai văzut situația cu nunta. Lasă-mă să mă duc acolo. Ai cuvântu' meu de onoare că mă duc acolo, fac față la nuntă și apoi plec, vin aici și mă predau. Mă duc și eu acolo, ca să nu fie dezastru”. Atunci s-o repezit în mine și o început să mă bușească și să mă lovească cu picioru'. M-o trântit de un perete și o început : „Banditule, mi-am rupt trei perechi de cizme alergând după tine, bă, banditule !”. Săracu'... (râde - n.n.).

În timpu' ăsta nu știam nimic din ce ar fi spus ceilalți, care au fost arestați înaintea mea. Și-n principal șefu' nostru, care a fost aici și o căzut, unu' Pușcașu⁶. A fost un băiat minunat, învățător. Un om credincios, bun. Era mult mai tânăr ca mine, da' activ, iute, inteligent. Și sigur că ancheta o trecut... Greu o fost, pentru că acolo se macină sufletu', iubirea de ceilalți și toate cele. Și când greșești acolo și la suferință dai niște oameni pe care poți să nu-i dai...

Cât a durat ancheta ?

3. Ion Maluș a fost arestat la 12 martie 1948. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în prezentul volum.

4. A se vedea nota 6 de la p. 121.

5. Moritz Feller, șeful Secției a VIII-a Anchete Penale din cadrul Securității Suceava în ianuarie 1958. Cunoscut ca torționar sadic, a torturat mai multe persoane, unii murind din cauza schingiuirilor sale. Înlăturat din Securitate, s-a pensionat ca salariat civil. Doina Jela, *op. cit.*, p. 116; CPADCR, *Raport final...*, p. 489; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 103126, vol. 1, f. 131.

6. A se vedea nota 1 de la p. 103.

Trei luni de zile o fost greu... Mă anchetau de două ori pe zi. Ultima dată o' văzut că nu au efecte și știau că de-acuma o' fost oameni care o' turnat, o' spus mai multe chestii. Și ei n-o' putut să afle de la mine asta, și atunci ce-au făcut? Într-o noapte, la ora 12, au făcut o înscenare. O' adus două mașini americane, jeep-uri. Că asta o' dat americanii, o' dat jeep-uri și le-o' dat și cătușe care se strâneau automat. O' dat americanii, să fie ei sănătoși acolo. Și eu eram ținut într-o casă, cum era acolo, că n-aveau un sediu special. O' ocupat o casă forțat, o' dat afară pe ăia, și mai era' în curte altă casă care era legată printr-un culoar de clădirea mare unde erau ei cu birourile lor. Și mă scot de acolo. Farurile de la mașină erau spre mine, motoarele mergeau; totu' era pentru intimidare. Și mă duc în birou la Ruckenstein. Și acolo era Feller și cu Lungu. Toți erau cu pistoalele în mână, pistoale-mitralieră. În mijloc era o masă, iar ei stăteau lângă perete. Și atunci mi se adresează Ruckenstein: „Banditul, în noaptea asta te împușcăm!”. Și eu fac: „Și? Ce vreți să fac eu acum? Împușcați-mă, domn'e!”. Și ăsta: „Banditul! Uite fanaticu', banditu'!”. În sfârșit, a început lupta. Ruckenstein, cât era de mare, avea o mână subțirică, mititică. Mi-o tras pumni, o dat cu palmele, da' când am ajuns la Lungu... ăsta era un nenorocit din Cătămărăști, un kilometru mai departe de Stăncești. Și acela m-o făcut praf... Da' nu știu cât o durat, că eu de abia pe la vreo 10 ziua m-am trezit, acolo. O' trimis un doctor să vadă dacă mai trăiesc... M-o luat și m-o verificat acela, mi-o luat tensiunea, mi-o luat toate. M-au lăsat în ziua aceea, nu mi-au mai făcut nimic. Și pregătește Feller un alt birou, undeva, și mă pune să dau ultima declarație. Feller s-o comportat mai fin... Atunci mi-a pus pe masă, în birouașu' lui, un castron cu mere, și zice: „Hai, domnu' Maluș, hai să dăm o declarație. Hai să-ncheiem programu'...”. „Ce declarație să dau? Eu n-am niciun fel de declarație de dat. Eu pot să declar că nu sunt vinovat cu nimic!”. „Uite ce e, măcar să spui așa, ceva, că ai fost, că ai avut... Atâta poți?”. „Da, sunt, am fost și probabil voi fi, dacă oi mai trăi...” Cam așa i-am spus. Și atunci: „Hai și scrie!”. „Ce trebuie să scriu?” „Spune că ești așa și că ai fost într-o organizație și ai făcut cutare și cutare...” „Să nu mă obligați să spun nume, că nu cunosc pe nimeni. Eu am cunoscut atât: pe frate-meu, Jan. Noi am fost și atât. Două întâlniri, atât am avut, și pe urmă eu am plecat la București, la școală, și după ce am terminat școala am aflat că ar fi fost arestat.” „Scrie asta acolo.” Și atât am scris, la care el zice: „Hai să mai scrii ceva!”. „Nu! Dacă mai insistați nu mai scriu nimic, o rup și pe asta!” Și-am pus mâna pe ea s-o rup. „Nu, las-o așa. Semnează-o!” După aceea mi-o spus: „Știi că ești condamnat la 15 ani muncă silnică? Dar uite ce e, ai dreptu' să faci o contestație la Iași, acum, când mergi acolo”.

După anchetă v-au transferat la Iași ?

Da, de la Botoșani m-o' dus la Iași, la Securitate, unde am mai stat două zile și din nou o început dur, dur... Am primit bătaie și acolo, că nu erau mulțumiți de declarație. Și le-am spus: „Asta este, chiar dacă mă-mpușcați, da' io atâta știu...”. Și atunci m-o' dus. În ziua de ajunu' Anului Nou, când afară ninge frumos și s-auzeau urături, mi-o' pus cătușe la mâini și m-o' băgat în jeep-uri dintr-astea. Afară era frig, era-n 31 decembrie 1949 spre 1 ianuarie. Și am trecut pe la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și m-a apucat o nostalgie a Anului Nou. Mergeam și-mi aduceam aminte cum ne trimetea tataia cu trăistuța cu colaci... Și mergeam cu urătura prin sat, pe la moșu' Gheorghe, pe la moșu' Haralambie, pe la toți ăștia. Uitasem de-acuma de ceea ce se va întâmpla.

Pe urmă am ieșit din Iași, am coborât, am urcat... Era întuneric și deodată m-am trezit undeva, la niște porți. O strigat acela: „Stai!”. A ieșit, o somat, și o' spus că-i

Securitatea. Repede s-o' deschis niște uși metalice. Acolo o fost mănăstire, Galata, și acolo m-o' băgat. La vreo lună de zile am cerut gardianului să-mi deie o hârtie să fac contestație, pentru că sunt condamnat. Și o mers acolo, la grefă, și sigur că mi-o' acceptat contestația, pentru că aveam dreptu' s-o fac. Și am făcut contestația și m-am liniștit. Așa m-am liniștit, încât am făcut aproape toți anii! (râde – n.n.)

În aprilie m-o' luat și m-o' băgat iarăși într-o dubă și am mers două săptămâni până la București. Pe urmă, de la București, m-o' dus la Jilava, și acolo așteptau să formeze un lot, să mă ducă la pușcăria respectivă, unde trebuia. Și atunci m-au ales: „Ce meserie ai?”. „Io sunt funcționar.” Și n-am știut ce să fac și m-am trezit la Aiud.

La Aiud ați lucrat și în fabrică ?

La Aiud am stat trei luni în celulă, iar după aceea am intrat și în fabrică. Am lucrat un an de zile în fabrică, c-aveau nevoie de meseriași. Și s-o întâmplat că, într-adevăr, eu eram în domeniu. Acolo erau gardieni doi frați, Maier⁷ îi chema. Unu' era șef pe secție, unu' era mai așa... Și ăla o deschis ușa și zice: „Bă, care ești meseriaș aici?”. Eu terminasem gimnaziu', da' ca să zic că lucrasem practic undeva... Știam mai mult teoretic decât practic, da' nici cu practic' nu mă dădeam bătut. Însă eu consideram că încă nu știu. Și era acolo unu' de la Brașov; fusese martor la un proces, la Brașov. Și când o intrat Maier pe ușă, acela era alb de tot la față. El deja făcuse 12 ani de pușcărie până atunci! Maier îl cunoștea pe el și-i zice: „Tu nu poți să mai intri în fabrică, tu de abia ai venit, tre' să stai aicea”. Da' el zice: „Uite, ăsta-i meseriaș!”. Că io mai discutasem cu el și i-am spus că sunt cu gimnaziu industrial. Și atunci m-o scos și m-o dus în fabrică. Da' m-o dus întâi la director, că directoru' avea nevoie de meseriași, pentru că încolo erau profesori universitari, ingineri, doctori, preoți, colonei, generali... Asta era în Aiud, nu era altceva. Și atunci am ieșit cam 40 de oameni. M-am dus acolo și era un maestru civil ungur, Mareș. Și mergea și tot scuipa, tot scuipa și zice: „Să facă un pas în față cel care este meseriaș”. Pentru că o spus acela dinăuntru că eu sunt meseriaș, mi-am zis „hai să fac eu”. Și în fabrică mi-o' dat o probă și am executat proba aceea. Și era un cetățean care era lovit la mână și care tot nituia într-un loc, acolo. El o văzut că eu am terminat proba pe care mi-o' dat-o, c-o fost cu dichis... Mi-o dat piesa și zice: „Fă piesa asta și spune-mi ce materiale să-ți aduc”. Am pus mâna pe aia, am văzut că era tablă de 0,75 și am zis: „Îmi dai tablă de 0,75, mi-aduci compas, mi-aduci echer, mi-aduci vinclu, foarfecă și ciocan de lemn”. Și mi-o adus de toate.

Ce piesă trebuia să faci ?

Se făceau sobe dintr-astea, sobe-masă. Și se vindeau foarte mult, erau foarte frumoase, foarte bune. Eu am terminat, și pe urmă acel om, despre care vă spuneam, o spus: „Mata, dacă ai nevoie să te duci până afară, poți să te duci, că acuma-i liber, te poți duce afară, la WC”. Când am auzit treaba asta, zic: „Uite, domn'e, acum parcă aș fi în libertate”. Și atunci m-am simțit un pic liber...

Era un preot de la Iași, Iliescu⁸, care după ce am terminat treaba, o venit și mi-o spus: „Fii atent, că aici sunt turnători!”. Zic: „Nu-i nimic, lasă că știu eu ce să fac...”. Eu știam de-acuma, eram orientat. Cât am venit pe dube am aflat că sunt printre noi oameni care ne toarnă și ca să primească un polonic cu mai multă mâncare...

7. Cei trei frați Maier, Vasile, Gheorghe și Toader erau printre cei mai temuți gardieni de la Aiud.

8. A se vedea nota 8 de la p. 121.

Cu cine ați mai fost închis în celulă ?

Acolo am stat cu doi preoți. Unu' era de la Vaslui și unu' de aici, din Botoșani, de la Leorda, Lazăr era prenumele lui. Dar nu amândoi au fost la nivel. Într-adevăr, unu' era preot, iar unu' nu prea a fost preot... În fine, majoritatea oamenilor era pur și simplu flămândă. Și tot timpu', ba miroase c-o să fie cutare, ba c-o să fie cutare. Nimeni nu este perfect în viața noastră, afară de Dumnezeu.

Cât ați stat la Aiud ?

La Aiud am stat un an de zile și după aceea m-o' trimis la Baia Sprie, pentru exterminare, că acolo trebuia să ajungem, la 500 de metri sub pământ. Am ajuns acolo prin martie '51 și am stat un an de zile, pentru că în '52 am venit la proces la Iași.

La mină prima dată am cerut să fiu perforator. Aveau nevoie de oameni care să monteze niște țevi, că de-acuma acolo era fostu' ministru al minelor și-al petrolului, Bujoiu⁹. Din partea deținuților el era șefu' minei, șefu' nostru. Și el trebuia să organizeze toate treburile astea. De-acuma se băgase apă la perforatoare și aer. Înainte se lucra pe uscat și inhalai tot prafu' 'cela. Acolo minerii nu trăiau decât până la 38-40 de ani, fiindcă era roca aceea foarte dură, cu oxid de plumb.

Și-am lucrat o bucată de vreme. Și era unu', un maior care o fost în Aiud, Petrescu, care tot turnător o fost și acolo și aici. Și el era un fel de responsabil de toată activitatea din mină a deținuților : dacă ei făceau treabă, dacă nu făceau treabă, dacă nu cumva se organizează, în special legionarii, fiindcă ei spuneau că se organizează legionarii. Le era frică că se organizează, chiar dacă ei se întâlneau și întreabau „ce mai face mama, ce mai face tata ? ” sau „de unde ești ? ”. Ei interveneau imediat : „Ce faci ? Faci organizație ! ”. Noi n-aveam voie să stăm unu' cu altu' de vorbă, că îndată făceam organizație ! Așa o fost, le-o' fost frică și le e frică de noi și la ora actuală. Și noi nu suntem așa de hidoși, din contră, poate că suntem chiar mai civilizați decât mulți alții și mult mai blânzi. Și noi suntem cu credința în Dumnezeu, credem în Dumnezeu și prin El vom învinge pe toți dușmanii noștri. Îi vom învinge, chiar dacă om muri noi, dar nu-i nimic...

Cum decurgea activitatea în mina de la Baia Sprie ?

Vă spun... Cineva i-o spus lu' Bujoiu : „Vezi că ăsta e meseriaș”. „Și cum îl cheamă ? ” „Maluș.” Și când am ieșit din mină, văd că vine Bujoiu la mine, mă ia de braț și facem plimbări pe acolo : „Uite ce e, ai putea să faci prelungire la perforatoarele cu apă ? ”. „Da.” Zice : „Da' avem și decovilu', linia... Ai putea să faci întreținerea ei ? ”. „Da, aș putea să fac și asta.” „Bine, atunci te ocupi de prelungirea conductelor metalice.” Că pe urmă ei vin de acolo cu furtune până la perforatoare, că lucrau patru-cinci perforatoare în abataj. Abatajele erau mari, aveau deschidere cam de 20 de metri, așa. Erau lungi, lungi, dar noi mergeam după filon. Nu vedeai, că era întuneric. Ca să observi acolo îți trebuia un reflector, ceva, să pătrunzi în partea cealaltă. Și noi lucram

9. Ioan Bujoiu (1894-1956). Inginer de mine, profesor la Institutul Politehnic, fost ministru al Industriei și Comerțului în 1937 și 1939, iar în 1938 titular la Departamentul Economiei Naționale. Urmărit pentru implicarea în organizația „Sumanele Negre”, a fost arestat la 14 aprilie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață în procesul „Marii finanțe”. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie, Satu Mare, Jilava și Văcărești. A decedat la 20 mai 1956 în penitenciarul Văcărești. Cristina Anisescu, *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temnițele comuniste. Documente preluate din arhiva CNSAS, Polirom, Iași, 2006, pp. 67-68 ; fișele matricole penale din AANP.*

cu lămpașele alea cu carbit. După asta mi-o' dat încă doi oameni, pe părintele Ilinescu și pe Dianu Romulus¹⁰, dacă ați auzit, mare ziarist. Și ce știa să facă Dianu Romulus la calea ferată? Ce știa părintele Ionică să facă la calea ferată? Sau la țevi? Dianu Romulus ținea lampa și ăstaltaltu', fiind mai tânăr un pic, mai ținea la conductă, că aveam clești dintr-ăia cu lanț. Și-l puneam pe el: „Sări cu picioru' acolo!”. Și dincoace înșurubam eu, ca să putem face treabă. Și toate astea le aduceam eu de la orizontu' 11, urcam pe o suitoare acolo, era complicat... O fost bine și pentru mine și pentru aceștia doi, c-am făcut așa, că eu dacă mai rămâneam la perforatoare, așa cum eram, foarte slab, la vreo 46-47 de kilograme, atât mai rămăsese din mine. Iar perforatoru' trebuia să-l împingi, fiindcă roca era foarte dură, și oboseai. Pe urmă îți sărea în față toată apa aceea, iar noi n-aveam haine de protecție, n-aveam nimic.

Ce vă mai amintiți despre cei cu care lucrați la mină ?

Dianu Romulus cunoștea foarte multă muzică și ne mai distram. El intra cu Beethoven: „Acuma auzi vioara, au... tiii...”. Și pe urmă: „Ia, intră acuma tromboanele: bu, bu, bu, bu, bu, bu. Și pe urmă tobele: buf! buf! buf!”. El făcea toate astea și ne scotea din mreaja întunericului, nu a întunericului din mină, a întunericului din noi. Acuma vedeam altă lume, ne vedeam într-o sală de teatru, într-o sală de concert. Și vedeam multă lume acolo. Mai aveam și câte o evadare de-asta... Evadam într-un loc ascuns, ca să nu ne vadă Petrescu. El nu știa chiar unde suntem, că noi eram și aici, eram și acolo, eram și la conducte... Dar peste tot era treaba bună, nu deraiau vagonetii, pe toate le reparam. Unde vedeam, mergeam repede, vedeam ce este și reparam, iar pe urmă: „Mai avem ceva?”. „Nu.” „Gata, hai să trecem în sud.” Și acolo treceam pe la ventilatoare, unde era foarte greu de trecut. Acolo doi trebuia' să împingă la ușă, că erau niște ventilatoare care trăgeau aer și-l trimiteau pe galerie. Mai ajungea și pe galerie, pe undeva, dar în fund tot nu pătrundea, fiindcă galeriile erau lungi. De exemplu, când ajungeai în fund transpirai imediat. Erau 40 de grade temperatură acolo, în special în abataj. Jos erau 38-39, da-n abataj erau 40! Acolo nu se putea sta cu cămașă, cu izmene, cu chiloți sau cu ceva pe tine. Acolo se stătea cum te-o făcut mama! Cu o batistă, ceva, pe față și-ncolo... așa! Și tot ce sărea, făcea răni. Picăturile care cădeau de sus iritau. Ei dădeau cu mitilic d-ăla, de se făcea albastru, ca să mai scăpăm de asta.

Ce program de lucru aveați la mină ?

Noi veneam dimineața din șut, că intram seara, la 6. Ne luam „la revedere” de la soare când pleca corfa în jos. Ne uitam ultima dată la soare: „De acuma, ce-o vrea Dumnezeu!”. Și intram în bezna aceea, jos, la 500 și ceva de metri...

Cât ați fost la Baia Sprie s-a întâmplat ceva deosebit ? Au avut loc greve ?

În perioada în care am fost eu n-o fost grevă. Nici în Aiud. Am auzit după ce am plecat, dar de-acum eu eram pe Canal. Dar în mină am făcut Învierea. A fost o Înviere frumoasă acolo, n-am să uit niciodată. Pentru Învierea aceea din mină merita făcut un scenariu și pus pe peliculă. Erau mai mulți părinți în mină, erau vreo 10-12 preoți în șutu' nostru. Mai târziu unu' o fost împușcat afară, da' după ce-am plecat io. El era

10. Romulus Dianu, născut la 20 aprilie 1906 în București. A fost arestat la 12 octombrie 1945 și condamnat la 20 de ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie, Craiova, Poarta Albă și Gherla. A fost eliberat la 10 octombrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

bolnav, n-o vrut să intre în mină și l-o' băgat să facă ceva pe lângă sârma ghimpată. Și atunci ordinu' a fost să-l împuște, și l-o-mpușcat...¹¹

Revin la Înviere... Io eram și cu aducerea sfredelor, mă duceam la orizontu' 11 și de acolo aduceam sfredere care erau ascuțite, sau care aveau vidia, că se lucra cu vidia și trebuiau trase la un polizor. Și aduceam sfredere și coboram, că distanța dintre un abataj și un altu', de sus, era de 40 de metri. Nu era chiar o joacă pe o suitoare dintr-aceea, în întuneric. Lampa se stingea pentru că era curent și trebuia să te urci așa, să te ții pe o scară de fier. Și atunci am adus vreo șase sfredere lungi, așa. Și le-am înșirat pe-o sârmă și acolo au fost puse ca niște clopote. Și cum era liniște și întuneric în abataj, noi eram într-o groapă unde venea sterilu' de la orizontu' 11. Și atunci, la ora 12 noaptea, s-o aprins o lumină acolo, în groapa aceea. Era, așa, o pâlnie și acolo erau toți preoții. O' găsit niște saci, nu știu ce, și o' făcut un fel de îmbrăcăminte pentru preoți. Și au zis: „Veniți să luați lumină!”. Printre pietroaiele 'celea am mers și-am luat lumină de-acolo. Și atunci s-o făcut slujba și s-o spus „Hristos a Înviat!” încât s-a auzit sus, la suprafață. O-nceput Securitatea și o adus acolo trupe cu pistoale-mitralieră, da' n-o intrat în mină. În mină n-o pătruns nimeni, că le era frică că de-acuma e revoluție și dacă intră-n mină, îi lovim! Noi aveam târnăcoape, aveam de toate... Ei știau totu', pentru că funcționa corfa. Și o venit timpu' când trebuia să ne evacueze, după programu' normal de lucru. Și ne-o' scos afară, da' când ieșea corfa, ieșea cu „Hristos a înviat!”. Ieșeam cântând, nu ne-a fost frică de nimic. Fiecare corfă ieșea cu câte 12 sau 14 oameni, că mai mulți nu încăpeau. Corfa, adică liftu' 'cela, putea să oprească la fiecare orizont. Când treceam cu corfa se vedeau orizonturile, ca niște etaje. Când am ieșit afară, am intrat pe o alee unde era' niște boscheți. Ei, pe toată partea asta, până la poarta lagărului nostru, era soldat lângă soldat cu pistoale-mitralieră și mitraliere. Am intrat în partea unde trebuia să ne spălăm, am mers la dușuri, ne-am spălat, și nu ne-o' spus nimic. Am trecut prin toate astea, ne-am dus înăuntru și de-abia acolo, după ce ne-am strecurat toți, ne-au blocat în interior. Și asta o fost spre duminică, că duminica n-am lucrat în mină.

De la Baia Sprie unde v-au trimis ?

La un an după aceea, prin martie, m-o' scos și m-o' dus cu vreo patru pistoale-mitralieră. Puteau numai să mă ieie de-un deget să mă ducă și mă duceam, nu era nevoie de acele pistoale-mitralieră. M-o' trimis la Cluj, ca să mă rejudece. Am ajuns la Cluj pe un ger foarte mare. Când am coborât era dimineață și apăruse soarele în dealu' Feleacului. La Cluj am stat o lună de zile, iar după o lună de zile am cerut să mă ducă la grefă, că eu eram pentru judecare. Și la grefă, când se uită acolo, zice: „Da' ce cauți la noi? Banditul, ce cauți aici?”. „Da' ce, eu am venit aici?” „Tu ești la Iași, acolo să te duci!” „Păi dați-mi drumu', că mă duc!” Și am mai stat acolo, că trebuia să mai vină

11. Pr. Gheorghe Șerban din Corbii de Jos, Constanța. A fost condamnat în 1949 pentru ajutorul dat în mișcarea de rezistență din pădurea Babadag, Dobrogea. I s-au dat sarcini la suprafață și a fost trimis în zona interzisă deținuților, foarte aproape de gardul coloniei și a fost împușcat de un gardian în ziua de Paști a anului 1951, sub pretextul că a încercat să evadeze, motivul real fiind, se pare, faptul că a protestat în fața ofițerului politic Alexandru împotriva muncii forțate din mină. Constantin Ionașcu, *Rezistența anticomunistă din Dobrogea*, Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 408; Vasile Manea, *op. cit.*, pp. 244-245; Ion Diaconescu, *Temnița, destinul generației noastre*, vol. I, Nemira, București, 1998, pp. 91-92. Pentru detalii despre moartea Pr. Șerban, a se vedea și interviul cu Virgil Totoescu, din prezentul volum.

oameni și din alte părți. Și trebuia să ocupe vagonu' dubă care era blindat, era cu totu' din fier masiv ! M-o' scos și cu acela m-o' trimis la Jilava, unde am ajuns prin martie '52. Când am ajuns la Jilava, de-acuma nu mai erau așa de urâcioși cei de-acolo... Se schimbase treaba, probabil se mai aflate ceva prin străinătate. De data asta ne-o' primit foarte frumos, nu cum am fost primit altădată, cu măciuci și cu bâte și cu chestii de-astea. M-o' primit și am rămas într-o cameră cu paturi, cu cearceafuri, încât am rămas surprins. Pe urmă am intrat la comisie, că trebuia să ajung la Iași. Până când s-o format iarăși lot pentru Iași, sau pentru Moldova, o trebuit să mai stau și acolo două sau trei săptămâni, cam așa ceva. Și în beciurile 'celea a' Jilavei, acolo la Fortu' 13, luai cunoștință cu toată situația. Era îngrozitor, dar am suportat tot. Până la urmă am ajuns la Iași unde am avut vreo 12 chemări la proces.

Când a început procesul ?

Acuma era prin aprilie, tot în '52. O durat mult, că n-aveam procedura completă, mai trebuia ceva. De exemplu, eu eram acuzat de anumite chestii, da' eu eram atunci în servici'. În primu' rând că eram la București, la școală, când mie mi se imputau niște chestii acolo. Și o' cerut adeverință de-acolo, da' până când venea de la București adeverința că eu am fost acolo, iarăși treceau două-trei săptămâni. Pe-urmă c-am fost în servici la Medgidia, tot așa... Deci dura. Am stat până prin mai, cam așa ceva.

La proces am avut o avocată din oficiu, doamna Pântea, din Botoșani. Ea s-o oprit acolo și i-o cerut gardianului să mă cheme la bară : „Cheamă-l pe acela până la bară ! Lasă-l să vină până la mine ! ”. Și atunci ea mi-o spus : „Ai un dosar foarte curat, să nu mai recunoști nimic”. Și la proces mi-o' dat trei ani, care erau aproape făcuți.

M-o' judecat și pe urmă m-o' trimis înapoi la Jilava, unde am stat cam două luni, așa. Ei, acuma iarăși am călătorit vreo trei săptămâni pe tren, cu o dubă dintr-asta. C-o trebuit să mergă pe toată Moldova până când s-o ajuns la București. Culegeau încontinuu până când se făcea de nu mai aveai unde să stai în dubă. Când am ajuns la București aveam picioarele umflate, pentru că n-aveam loc, stăteam în picioare. Eu aveam niște pantofi a căror talpă se desprinsese. Și apa de la sudoare trecea de rama asta și ajungea sus... Numai de la sudoare era, să știți, așa de bine era etanșată, încât nu pătrundea acolo nici aer, nici nimic.

În sfârșit, am ajuns la Jilava, la comisie. Când m-o văzut doctoru' o spus : „Nu, ăsta se refuză, se duce înapoi la Aiud”. Când am auzit de Aiud, m-am îngrozit din nou ! Eu voiam să ies undeva, să mă duc pe Canal. Și acolo era un căpitan de Securitate căruia i-am spus : „Domn'e, eu nu mă mai pot duce, eu vin de trei săptămâni cu duba asta ! De-aia mi s-o' umflat picioarele, c-am stat în picioare aproape două săptămâni, nici n-am dormit...”. Și doctoru' i-o făcut semn, ca să-mi deie drumu'. Și mi-o dat drumu' și m-am dus la Canal. În sfârșit, și acolo am ajuns greu de tot, nu spun...

Unde ați fost dus la Canal ?

Întâi am ajuns la Poarta Albă și acolo am stat o noapte. În noaptea aceea ne-o' sculat și-am tras la o șișcorniță¹², am tocat de-astea, de pus la cazan. Erau tot felu' de buruieni ; dintr-asta se făcea mâncarea acolo. Făceau un fel de ciorbă acolo. Și am stat până la ora 12 de-am terminat toată treaba. Am făcut niște grămezi care se-ncinseseră și ieșeau aburi din ele. După aceea m-o' trimis într-o cameră în care erau numai niște

12. Mașină de tocat paie sau coceni.

scânduri, acolo. M-am întins oleacă și la ora cinci, deșteptarea ! O' venit să ne aducă mâncarea ceea, da' n-aveam vase în care să primim mâncarea. N-am avut, n-am primit ! Dar înainte de asta o' venit brigadieri de la toate brigăzile, ca să colecteze oameni. Trebuia să caute, în special, niște turnători, ceva. Și o venit și la mine un brigadier de-asta și zice că ce-am făcut eu în viața mea ? Și i-am spus : „Printre altele am fost și pe la calea ferată”. „Ce-ai făcut la calea ferată ? ” „Păi asta...” „Vii la mine ! Te iau la mine în brigadă ! ” Probabil că eu eram în brigada lui și dimineața trebuia să ies cu brigada, numai că la poartă, când să iasă brigada lui, ne-o' strigat pe mine și pe Alexandru Păunescu, un învățător cu care venisem prin toate treburile și era prieten bun cu mine. Și ne-o' oprit acolo până seara fără să ne mai dea ceva de mâncare. Seara ne-o' dat o porție cu niște slănină, cu nu știu ce, și ne-o' trimis la Peninsula !

Descrieți puțin perioada detenției de la Peninsula.

Păi, acolo ne-o' spus : „Aici aveți dreptu' să vă duceți să faceți baie”. Ne-o' lăsat liberi, ca să mergem să facem baie, fiindcă nu eram decât vreo opt sau așa ceva. Io l-am întrebat pe-ăla de acolo, de la baie : „Nu este pe-aici Maluș Ion, un frate de-al meu ? ”. „Ba da, este.” Și m-am dus la dânsu', iar când l-am găsit, dormea. Și-apoi împreună cu el am mai discutat, am mai stat, că nu m-o forțat nimeni. Pe urmă m-am dus la brigadă, c-o venit și-o anunțat : „Vă duceți la brigada cutare și cutare ! ”. Da' pe urmă tot m-am întâlnit cu el, că fratele lucra la o brigadă la excavatoriști. Și i-am zis : „Măi, da' tu nu poți să mă iei și pe mine acolo, să-i spui lui șefu' 'cela să mă ieie și pe mine acolo ? ”. Pe acela îl chema Șisu¹³, o fost aviator în viața lui. Sigur că nu m-au putut scoate, pentru că eu aveam 15 ani încă. Deși m-am judecat, tot cu 15 ani am ajuns acolo, de-aia nu m-o' primit nici în Poarta Albă. Și atunci Șisu o vorbit cu un altu', fost comandor de marină, sau așa ceva : „Băi, vezi că rămân aceștia doi și uite ce slabi sunt, mai ai tu grijă de dânsii ! ”. Acela o început să ne înjure și zice : „Lasă că veniți voi încoace la mine, vă-nvăț eu...”. Da' 'cela făcea doar teorie, așa. Și ne-o băgat undeva, pe o alee, să curățăm niște pir dintr-acela, de pe cărare. Și ne-o zis : „Pe la 10 veniți la cantină, acolo, și o să vă dau ceva ! ”. Când am ajuns acolo, iar o început să ne înjure : „Ce-i ? Ce căutați voi aicea ? Ia plecați de aici ! ”. Și ne trimitea în direcția unde trebuia să primim mâncare. Ne dădea și pâine, ne dădea și-un pește, acolo, și ne-am întremat.

Pe urmă m-o' scos la cioplit piatră. Făceam cuburi de piatră pentru stadionu' de la Constanța. Cred că am făcut vreo 60 de cuburi de-acelea, sau paralelipiede, mă rog, de diferite mărimi. Și acolo m-am îmbolnăvit, trecând calea ferată. Trebuia să te urci pe niște platforme și acelea ne duceau unde se făcea adunarea de unde trebuia să ne ducă în colonie. Trecând pe calea ferată, m-am atins într-un șurub de la o jantă de-acolo și m-am lovit la picior. Am și acuma semnu' acolo. Și nu m-am dus la infirmerie, pentru că eram obosit de pe șantier și am adormit. Acolo, aproape, era și lada de gunoi și erau muște, fiindcă era vară, cald... Și muștele o' venit, o' depus acolo, m-o' infectat, și-am dat în septicemie. Norocu' o fost că fratele o fost acolo și o intervenit el și s-o' găsit medicamente, penicilină... Și era director Lazăr¹⁴. Era evreu, o fost director la Gherla și o ajuns director la Canal, dar acuma se purta altfel acolo. În perioada mea s-o purtat altfel, eu așa știu. Și doctoru' i-o spus : „Mai am medicamente pentru două ore, dacă nu,

13. A se vedea nota 23 de la p. 126.

14. A se vedea nota 14 de la p. 124.

dumneavoastră o să răspundeți că moare în accident de muncă. Acesta va fi notat ca accident de muncă...". Și s-o temut așa și m-o scos din colonie și m-o băgat la un spital civil, în exterior. Erau cu mine doi inși cu pistoale-mitralieră care stăteau pe la geamuri și pe la ușă. Acolo am dus-o binișor vreo două săptămâni, că veneau surorile și asistentele cu ciocolată... Mi-au făcut operație, m-o' tăiat, o' scos puroiu', am făcut tratament și m-o' adus înapoi.

Ați mai fost și în alte colonii de muncă pe Canal ?

Da. Pe urmă am plecat cu fratele meu la Ovidiu, în altă colonie. După aceea m-o' trimis la Coasta Galeș. Pentru că eu eram meseriaș, am fost trecut în brigada de meseriași, de-acolo. Veneam de la Ovidiu și eram socotit meseriaș, pentru că acolo reparam radiatoare de tractoare, chestii dintr-astea. Și tot așa ceva o trebuit să fac și la Coasta Galeș... Era un atelier acolo și tot operații de-astea făceam. Acolo am făcut treaba asta până când o murit Stalin. Dar înainte de asta apăruseră niște broșuri și au ajuns și la noi broșurile 'celea. Scrisa că pe Canalul' făcut circulă, de-acuma, vapoare! Când am văzut asta : „Măi, da' noi am terminat asta ? Poate o' mers pe altă parte și o' terminat...". Era minciună gogonată, așa cum minciuni sunt și la ora actuală, niște minciñoși !

Cum ați aflat de moartea lui Stalin ?

În dimineața aceea, când răsărea soarele și trebuia să plecăm noi, trăgeau clopotele prin satele de pe acolo. Noi nu știam aicea : „Măi, ce se întâmplă, ce sărbătoare o fi acumă ?". Nici milițienii care ne duceau și nici ostașii nu știau. Da' pân' la urmă cineva dintre ei totuși a fi aflat ceva și cu frică o spus cuiva... Și îndată, o singură sclipire o fost, nu știu dacă o spus cuvântu' întreg „Stalin", că atunci noi am știut : „O murit Stalin !". Și o' știut și gardienii atunci, de la noi au aflat toți... Și eram cu toții bucuroși c-o murit Stalin, și noi, și gardienii. Și atunci s-o' schimbat treburile. De-acuma pe Canal n-am mai lucrat, m-o' luat și m-o' dus înapoi, la Peninsula, iar acolo o' început să vină comisii de la București. Și s-o' făcut că ei o' greșit cu noi și o' început să zică că au fost greșeli și nu știu ce... Da' noi am murit, am lăsat acasă părinți, soții, copii, și vai de capu' lor, poate o' murit acasă. Și o parte dintre noi o murit acolo și-o parte eram așa cum eram.

În tot timpul cât ați fost închis, ați primit vreo veste de la părinți ?

De la părinți am primit cât am fost în Peninsula, aceea a fost singura dată. Am primit un pachet limitat, cu niște alimente și cu ceva, acolo, o cămașă... Nu mai știu, o chestie dintr-asta.

De la Peninsula v-au și eliberat ?

Acuma, în '54, o' venit comisie de-acolo și o-nceput să facă anchete. Și ne-o' izolat undeva pe toți ăștia care eram pentru eliberare și o' pus niște garduri înalte acolo. Trebuia să ne elibereze, pentru că eu deja făcusem doi ani în plus și dosaru' nu era încărcat cu nimic. Dacă eram prezent o dată cu fratele meu la proces, categoric luam cel puțin 12 ani. Acolo o durat cam o lună de zile și prin iulie-august s-o terminat. Am fost chemat acolo, la grefă, și și-o' cerut scuze : „Tovarășu' Maluș, acumă ai să intri în libertate. Hai să îți dăm hârtia ! Te duci acasă, intri înapoi în slujba matală în care ai fost acolo și gata. De-acuma ai să devii un om al societății noastre". Așa o' fost promisiunile acolo...

Vă mai amintiți momentul eliberării ?

Am ieșit pe poartă cu hainele zdrențuite. Prin august am ajuns acasă, cu vreo 700 de lei, că s-o' strâns niște bani de la Baia Sprie, de la Aiud, de unde lucrasem. Da' puțin, pentru că munca noastră era pentru mâncarea pe care ne-o dădeau acolo și pentru plata gardienilor care ne păzeau. Deci ei câștigau din treaba asta, nu-i plătea statu', tot noi munceam și-i plăteau pe cei care ne păzeau și ne țineau închisi.

După ce m-am eliberat a început alt calvar, pentru că am intrat în altă pușcărie, mai mare. Am văzut peste tot frică, peste tot dezastru. Eram mereu sub ochii și urechile Securității. Timp de doi ani am avut domiciliu forțat la Stăncești, unde am lucrat cu părinții la câmp. În timpu' ăsta am încercat la diferite întreprinderi prin Botoșani, cum era SMT-u'. Și mă întrebau: „Da' unde ai mai lucrat?”. „Am lucrat la Aiud, am lucrat la Baia Sprie, în mină, și am mai lucrat și pe Canal.” „Nu, vii mata' mai târziu? Mai vii pe la noi...” „Da, mai vin...”

Până la urmă unde v-ați angajat?

Până la urmă m-am întâlnit în plin centru cu fostu' meu director de la gimnaziu' industrial, ingineru' Popovici Vasile. Și mă-ntreabă: „Ce faci, Vasile?”. „Păi, am venit acasă și încerc să îmi găsesc de muncă, da' nu mă mai primește nicaieri.” „Hai cu mine!” Și acolo nu mai erau decât vreo 50 de metri și era' niște birouri la construcții. Acolo era director un subinginer care când l-o văzut pe Popovici: „Să trăiți, dom' inginer!”. „Mă, vezi, băiatu' ăsta o fost la mine, o fost elevu' meu. Fii atent, este un băiat bun și ai să vezi că are să facă treabă bună aici. Să-i dați de treabă, că e băiat bun!” Și atât. El o plecat. Și în sfârșit m-o' angajat. În plus, șefu' organizației de bază era un consătean de-al meu, coleg de școală. Și era și la sindicat, că așa era, sindicatu' era Partidu'! Și ăla când mă vede, zice: „Vasile, ce faci?”. „Băi, uite ce e, m-o trimis domnu' inginer, directoru' ăsta al vostru, să fac o cerere, să lucrez la voi.” „Hai, băi, vino încoace!” Am început cu greu, la săpături, la chestii... Io știam sudură, știam mai multe, c-am învățat pe Canal. Întreprinderea avea nevoie de instalatori și atunci m-o' băgat la o echipă de instalatori. Până la urmă am ajuns pe la uzinele textile. Am făcut lucrări bune și pe urmă am trecut pe industriale, dar o venit și m-o luat Suceava.

La Suceava trebuia făcută o lucrare mare pentru Securitate, un adăpost cu subsol antiatomic, să nu moară comuniștii, în special primii secretari și cine mai era pe-acolo, cei mai mari. Ei trebuia să se bage acolo, să fie adăpostiți, iar poporu'... las' să moară! Și-am făcut lucrarea acolo. Primea aer condiționat de-afară, trecea pe niște filtre, cărbuni... era lucrare mare. Și acolo o venit ăștia de la Suceava, Iași, că erau foarte mulțumiți de mine. În primu' rând că lucram cu un singur om și dădeam producție destul de mare, dublu decât ar fi dat altu'.

Nu ați mai avut probleme cu Securitatea?

Când o fost la predare, o venit un colonel al Securității de la București, să ieie în primire lucrarea și o-ntrebat: „Cine o făcut lucrarea?”. Eu eram în urma lui, da' n-am spus că eu sunt. Și atunci colonelu' zice: „Domn'e, unde este? Adu-l încoace”. I-o plăcut foarte mult lucrarea. „Domn'e, uite ce e, ai niște mâini de aur! Mergi cu mine la București, îți dau apartament în buricu' centrului, două camere, trei camere, patru camere, îți dau ce vrei dumneata. Vino, că am o lucrare la București! Am niște golani acolo care nu fac treabă.” „Nu, am părinți aici și trebuie să-i ajut.” Știam eu că dacă intram în cloaca lor... asta îmi mai trebuia! Dacă afla el că eu sunt legionar, era vai de mine. Dezastru, ce mai! Ăștia când auzeau de noi, parcă am fi fost... Într-un fel ei aveau

dreptate, pentru că noi cam așa aveam de gând, să nu-i iertăm niciodată pe comuniști. Am luptat cu ei, slavă Domnului, am avut oameni care o' luptat în munți, săracii. S-o' dus acolo niște copii, o' luat armele în mână, s-o' dus și-o' îmbătrânit acolo.

În fine, după aceea trebuia să vin înapoi, că am fost transferat. Iașu' n-o mai vrut să-mi deie drumu', o spus : „Vino, lucrezi la mine și-ți dau apartament în Iași”. Am renunțat și la Iași. „Domn'e, da' am o obligație față de întreprinderea de la care am plecat, că eu am plecat cu transfer. Trebuie să mă duc înapoi acasă.” Am mai făcut o lucrare acolo, o cantină, și, în sfârșit, am venit cu bani mulți de acolo. Acolo am luat salarii mari și de-acuma aveam și bani la CEC.

V-ați căsătorit ?

Da. Atunci am cunoscut-o pe viitoarea mea soție, care era refugiată din Basarabia. Și în '57 m-am căsătorit, iar după un an de zile s-o născut fiica mea. După două luni de zile, după naștere, soția o murit, că la spital nu o fost tratată cum trebuie... Pe fiică-mea am dus-o la o cumnată de la Făgăraș și acolo a stat un an de zile. După aceea am dus tratative, o fost cam greu să le iau înapoi fata, dar am spus că mă recăsătoresc și trebuie să iau fata acasă. O fost greu, dar, în sfârșit, am învins.

Fiica a avut de suferit din cauza condamnării dumneavoastră politice ?

Nu, nu știu. Nici ea nu știe că ar fi suferit, după cum am întrebat-o eu. La școală nu era prea bine văzută, da' nici nu i-o' făcut necazuri. Dar ea știa de pe la vreo 11-12 ani că eu am fost... Mai târziu o reușit la facultate, la Iași, și într-o zi o venit pe-acolo unu' care ne cunoștea și știa situația mea. Și-o trimis să vin acolo, să îmi comunice o veste foarte plăcută. El să ocupa cu „lista pentru butelii” și cu toate treburile, dar era și agentu' Securității. Și am venit și o spus : „Doamna Maluș (dar se uita și la mine), vă aduc o veste extraordinar de bună”. Da' noi bucuroși : Măi, ce-o fi spunând, de ce-i așa de bucuros omu' ăsta ? „Fiica dumneavoastră va fi primită ca membru de partid !” Era deja în UTC, dar acolo nu avea nicio activitate. Și pe urmă o' făcut ei toate investigațiile prin vecini...

Au existat tentative de racolare a dumneavoastră de către Securitate ?

Eu am fost foarte mult căutat în toată perioada de 29 de ani pe care i-am făcut în construcții. Am fost chemat lunar acolo și amenințat. Spuneau că-mi leagă tinichele de coadă dacă nu... merg. Și ultima dată m-o' chemat prin august. De-acuma eram la pensie și m-o' chemat să fiu omu' lor, să le divulg, adică să fiu turnător la dâșii. Era comandantu' Crăciun, care o fost la urmă la București. Și zice : „Domn'e, dumneata ai oameni, du-te și vezi ! Du-te la toate cozile, pune oameni acolo și o să vie să-ți aducă informații. La colț se înjură, la colț se spune tot... Și eu am spus și spun toți. Du-te acolo și ai să vezi”. „Da' dumneavoastră de ce vă este frică ? Aveți și aviație, aveți tancuri, sunteți cea mai puternică armată din țară. Dumneavoastră sunteți armata țării !” O zămbit ticălosu'... Și mi-o spus : „Ei, bine, uite ce e : în august, când te chem aicea, nu mai scapi. Bem o cafea și batem palma !”. „Nu, nici atunci !” „Ai să vii...” Și nu m-o mai chemat, că el era chemat de-acuma la București, că s-o-ntâmplat revoluția...

În ce ipostază v-a prins revoluția din '89 ?

În '89 de-acuma eram la pensie. Am ieșit din '84, dar am mai lucrat o perioadă că m-o chemat șantieru'. Că orașu' ăsta, Botoșani, mai mult de trei sferturi io l-am încălzit ! Toate centralele termice, spitalele, tot ce este... Și pe urmă a venit Revoluția când eu

eram acasă. Aicea, prin Botoșani, umblau grupe dintr-astea, de milițieni cu ostași securiști înarmați. Și treceam pe lângă ei și-i sfidam cu privirea : „Ce păzesc ăștia, ce vor ? Acolo mor oamenii, ei de ce mai păzesc aici ?”. Și țin minte că atunci se dădea într-un singur loc niște arpacaș, dar amestecat cu tot felu' de chestii. Ploua afară și stătea lumea la rând. Și-am ajuns și eu acolo și atunci am spus : „Cu ăsta am să fac și eu un parastas pentru cei de la Timișoara...”. Și 'ceia din rând, de-acolo, s-o' uitat la mine ca la...

Erau speriați...

Nu, de-acuma trebuia să ies, că mi-a spus unu' : „Domn'e, du-te repede de-aici, că ăștia te sfâșie acuma !”. Și am ieșit de-acolo. Am așteptat și pe urmă o venit un cunoscut de-al meu și mi-o spus : „Vezi că ai la poartă o mașină, stă undeva, la vreo 50 de metri și te urmărește”. Până când o fost Revoluția în București și s-o terminat, mașina aceea o fost acolo. Eu am văzut-o, am trecut pe lângă dânsa ; stătea un civil culcat acolo...

După 1990 v-ați înscris în vreun partid politic ?

Io n-am mai avut activități, n-am fost nicăieri. O' fost alegerile și am văzut ce s-o întâmplat, mi-am dat seama că Iliescu, comunistu', o pus mâna și o adus oamenii lui și o făcut treaba...

V-ați mai întâlnit cumva cu foștii torționari sau cu foștii gardieni ?

Da, pe unu' singur l-am întâlnit, un gardian care o fost la Iași, în timpu' procesului. Și acela o fost un om foarte cumsecade. Am simțit că acest gardian are altfel de fire și are sentimente mai creștine. Era om în toată puterea cuvântului. Ne lăsa ușa deschisă să ieșim afară, în curte, pe mine și pe unu', Mucea¹⁵. Și el încuia poarta și stătea pe stradă. Și el mi-aducea mâncare, îmi aducea acolo niște sufertașe și mâncam acolo. Și-n timpu' cât o stat acest om acolo, m-am simțit protejat. După ce am ieșit, m-am întâlnit cu el în Botoșani, vindea lozuri în plic. Și merg la dânsu' : „Dă-mi un loz”. „Da, de care ?” „Dă-mi d-ăsta mai mare. Mata n-ai fost milițian la Iași ?” „Ba da.” „Îți amintești de mine și de Mucea ?” „Sunteți acei doi care ați fost acolo ?” „Da, eu sunt unu' dintre aceia.” Am dat mâna și l-am felicitat : „Dumnezeu să-ți ajute ! Ești un om... Și numai atât ai ajuns, să vinzi niște bilete ?”. Probabil că și el o fost scos afară din cauza asta, că nu era prea în ton cu cerințele, nu era eficient ! În rest Feller e pe la Suceava, Ruckenstein e la București, se plimbă liber pe stradă, deși noi n-am fost vinovați, am fost vinovați că nu i-am iubit pe ruși, pe comuniști. Că cine sunt eu ? Eu sunt legionar, am fost și sunt, deși nu am fost decât în Frățiile de Cruce. Dar ceea ce am învățat de-acolo mi-a intrat în inimă, mi-a intrat în suflet, iar eu mor și n-o să-mi pară rău niciodată ! Chiar dacă muream pe unde am fost...

Vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Și eu vă mulțumesc și sper că poporu' nostru o să iasă din necazurile astea. Dumnezeu să ne ajute !

Amin !

---

15. Dumitru Mucea, născut la 9 octombrie 1924 în Cernăuți, Bucovina. A fost arestat la 19 februarie 1952 și condamnat la 10 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 11 noiembrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP

Caraş-Severin

Nicolae Ciurică

S-a născut la 15 februarie 1931 în Mărășești, județul Mehedinți. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Profesia : agricultor. A fost arestat la 22 aprilie 1954 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Oradea, Timișoara, Baia Sprie și Gherla. A fost eliberat la 30 iulie 1964. La data interviului locuia în Teregova, Caraș-Severin. Interviu realizat de Andrei Lascu și Horațiu Groza la 13 septembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Sandu. Editarea – Andrei Lascu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICMER având cotele 218, 219.

[Andrei Lascu]: *Spuneți-mi vă rog, cum ați intrat în legătură cu grupurile de partizani ?*

În 1949 simțeam că tata are ceva legături cu oameni de tipu' ăsta. Am ieșit odată la munte cu tata și cu doi cai. Și-am dat pe o scurtătură, prin Pădurea Olanului, pe un drum mai ferit. Și, deodată, ne-o' ieșit opt oameni în cale. Tata dă mâna cu ei, se sărută cu ei, dau mâna și cu mine și pleacă cu caii mai alături din plaiu' ăsta, din drumul din pădure, să nu fim văzuți. Mi-am dat seama că asta o urmărit. O dat povara jos de pe cai, și în desagii care era pe cai am văzut că era' alimente. Că nu știam eu ce avea tata pe cai. Și atunci mi-am dat seama că am trecut pe acolo, pe drumul ăla mai ferit, pentru că tata avea întâlnire cu oamenii ăștia. Acolo l-am cunoscut pe colonelul Uță¹, pe Mătușoniu, cum îi ziceau toți, și pe-o parte din grupul lui. Și zice colonelul către tata : „Nene Ioane, ce încredere poți să ai în băiat ?”. Și el, tata spune : „Am siguranță și încredere, că îl cunosc. E un băiat secret, nu discută cu nimeni”. Și din acel moment, încet-încet, am putut să fiu omul de legătură al grupului de partizani, că tata a fost arestat în 1949 spre '50, un an de zile². Eu rămân acas' și în timpul ăsta eram folosit de către grupul de partizani ca om de legătură...

---

1. Ion Uță, născut la 22 decembrie 1891 în Caracal, Olt. Colonel, a luptat în ambele războaie mondiale. Fost prefect al județului Severin. După mai 1947 a organizat o mișcare de rezistență în zona Munții Țarcului și Cernei. A fost ucis la 7 februarie de către Securitate care a încercuit baza partizanilor de lângă Mehadia. Theodor Bărbulescu, Liviu Țăranu, „Rezistența anticomunistă – Cazul colonelului I. Uță”, în *Memoria*, nr. 44-45, pp. 127-129. Cicerone Ionițoiu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României 1946-1958*, Gândirea Românească, București, 1993, *passim* ; CPADCR, *Istoria comunismului din România. Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goșu, Humanitas, București, 2009, pp. 129-130.

2. Ion Ciurică, născut la 17 iulie 1897 în Mărășești, Mehedinți. A fost arestat la 15 martie 1950 și condamnat la 1 an închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova.

[A.L.]: *Și în ce consta activitatea dumneavoastră ca om de legătură ?*

Îi ajutam cu alimente, cu anumite scrisori... Mi-aduc aminte că mi-a' dat o scrisoare și-am dus-o la un fost maior în rezervă, adică deblocat, că l-au dat afară, Ionescu³ de la Baia de Aramă. Atunci de vreo două ori am mers în comuna Sacu⁴. Nu știu cum mai e acum, cum o' mai fi botezat-o comuniștii... Constantin Daicovici parcă-i spune acu'. Am fost la Ion Avram⁵. El era un mare proprietar, fost deputat la țărâniști pe vremea vechiului regim, până n-a' venit comuniștii. Și în '50 primesc o scrisoare de la partizani s-o duc lu' Avram la Sacu. Și m-am dus cu scrisoarea unde mai fusesem și altă dată, la acest om care făcea parte din organizația colonelului. Și după ce i-am dat scrisoarea i-am spus : „Nene Ioane, vezi, dacă m-a văzut cineva cumva și întreabă, să spui că am vrut să cumpăr niște porumb. Un cetățean vrea să cumpere niște porumb...”. N-am terminat vorba bine și latră cânilor. La poartă doi milițieni. „Bună ziua ! ” „Bună ziua ! ” Intrară înăuntru și imediat dăteră cu ochii de mine și mă întrebară cum mă cheamă. Le-am spus. „Ce cauți aici ? ” „Vreau să cumpăr niște porumb.” Zice : „Mergi cu noi”. Ducându-mă de la casa lu' Avram spre postu' de Poliție în comuna Sacu, zice către mine unu' dintre ei : „Unde îi tata dumitale ?”. Zic : „E arestat”. „Și unde e arestat ? ” „Am auzit că la Craiova.” Tata era în Craiova atunci. Zice : „Vrei să te întâlnești cu tata dumitale ? ” „Cum să nu vreau să mă întâlnesc cu tata ? ” „Păi atunci nu mai mergem la mine la post, mergem la Craiova.” Ei nu era' de la postul din Sacu, era' veniți, probabil, pe urmele mele din Oltenia. Nu știu.

[A.L.]: *Și ați plecat cu ei ?*

Da. Și eu mi-am dat seama că îs gata. Mi-am dat seama că am căzut, am intrat în capcana lor. Eu eram învățat și instruit de către partizani că trebuie să mă feresc și ce trebuie să spun dacă se întâmplă ceva. Eram destul de tânăr, da' destul de descurcăreț, cred eu, și isteț, pentru că de multe ori am făcut treburi bune și nu m-au putut prinde.

Era un tren cam pe la 4 după-amiază, care și-acuma merge. Nu era linie electrificată pe vremea aceea. Ne-am urcat în tren și zice către mine unu' : „Fii atent. Nu ești arestat, dar nu ai voie să părăsești compartimentul fără aprobarea noastră”. „Nu, domnule”, am spus eu. Și îmi dam seama că s-a terminat totul și am căzut. Și mi-am făcut planul că trebuie să depun orice efort și chiar cu riscul vieții să scap din mâinile lor. Și mergând, i-am observat că-s cam obosiți, cucăie... Ajungând la Teregova – nu eram teregovan pe vremea aceea da' cunoșteam zona foarte-foarte bine – am zis către unul dintre ei, că celălalt cam dormita, cucăia : „Domnule, eu vreau să merg la toaletă”. Mi-a dat din cap, a confirmat să plec, să mă duc. Dar după mine o plecat și el. Eu n-am avut nevoie de

A fost eliberat la 14 martie 1951. A fost rearestat la 31 iulie 1954 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Poarta Albă, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 28 iulie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

3. Constantin Ionescu, născut la 23 octombrie 1914 în Baia de Aramă, Mehedinți. A fost arestat la 13 aprilie 1950 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Dej și Poarta Albă. A fost eliberat la 8 ianuarie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

4. Localitate în județul Caraș-Severin.

5. Ioan D. Avram, născut la 27 decembrie 1892 în Sacu, Caraș-Severin. A fost arestat la 15 august 1952 și internat administrativ la Peninsula. A fost eliberat la 17 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

toaletă, dar mi-am făcut toate planurile și eram hotărât să săr din tren să scap de ei. Lucru care l-am și făcut...

Undeva, cam în dreptu' unui loc de îi zice Valea lu' Ban, trenul mergea un pic mai încet, urca, că urcă panta până la gara Poarta. Și acolo, domnule, în loc să intru la toaletă, am izbit ușa de la ieșire și-am sărit din tren. Am căzut destul de rău că m-am lovit la genunchi, la coate, deși bineînțeles că am ținut cont să săr în sensul de mers al trenului, să nu mă bage sub roți... Nu a mai mers trenul prea mult și s-a oprit, că a tras alarma. Da' degeaba, că eu m-am dus. Asta era prin luna iulie 1950. Iarbă, câmp verde, păduri verzi... aici îs terenuri foarte accidentate și pomicultură și n-au putut să mai mă găsească. Cred că nici n-a' mai încercat ei, că n-avea' cum.

[A.L.]: *Unde v-ați dus după evadarea aceasta ?*

Am ajuns la Muntele Olanu, proprietatea lu' tata până în 1949 când a intrat în patrimoniul statului. De acolo plecasem cu cei care îmi dăduseră biletu', și acolo aveam întâlnire cu partizanii din grupul colonelului Uță. Le-am spus întâmplarea și zic: „Ce vrei să faci acum ?”. „Păi eu fac ce ziceți. Pot să mă duc să mă prezint și să spun: «Mi-a fost frică și-am sărit din tren și m-am prezentat.»” „Bine, te duci, te prezinți, da' tu știi prea multe și dacă te bat și te schingiue cum fac ăștia și vei spune ?” „Domnule, eu n-am să spun. Da' eu știu ce se poate întâmpla ?” Și toată treaba asta a durat trei zile. O discuție între mine și ei, dar ei n-a' luat o hotărâre, că numa' trei era' cu care m-am întâlnit, care îmi dăduseră scrisoarea. Și am căutat să ne întâlnim cu toți cei care rămăsese din grupul colonelului, încă șapte, că în total erau zece. Și ne-am întâlnit și s-a luat hotărârea ca să rămân în grup, să nu mai mă duc, că risc să fiu condamnat sau mai știu eu ce s-ar fi putut întâmpla cu mine. Treaba era că aș fi putut să spun din cauza bățăilor, a schinjurilor, pentru că ăștia nu se jucau, ăștia te schingiuea'.

În sfârșit, rămân în grup, depun jurământul și hotărâsc ei: „Mă, Nicolae e destul de tânăr. Dacă se întâmplă vreo nenorocire și cade undeva încercuit și moare, noi avem o responsabilitate față de nea Ion”. Adică de tata, care era la închisoare. Și în situația asta rămân în vara lu' 50 cam mai mult la adăpost în pădure, la cazemata unde erau ei, și care niciodată nu era singură. Rămâneam doi, trei, unu, doi, câți rămânea' cu mine. Și așa până toamna...

[A.L.]: *Dar nu au venit să vă caute ?*

Ba da. Toamna, în 1950, la 1 noiembrie, marți spre miercuri noaptea, parcă văd și acum. Veneam cu Ișfănuț Dumitru⁶ zis Sfârloagă din Domașnea, pentru a lua ultimele alimente pentru iarnă, din comuna Domașnea. Ne duceam la un cetățean, Gheorghe Sârbu, zis Bogiu, cu doi cai, să luăm alimente. Și-am fost vânduți de-o femeie a cărui fost soț murise în luptă. Ghiță Urdăreanu⁷ îl chema pe el. Fost soț, că în momentul când

6. Dumitru Ișfănuț „Sfârloagă” (1906-1952). Țăran. A făcut parte din grupul de rezistență condus de colonelul Ion Uță începând din 1948. După prinderea acestuia, a constituit un alt grup, alături de Dumitru Mutașcu și frații Duicu. A murit în urma unei confruntări cu Securitatea în comuna Sadova Nouă, la 29 septembrie 1952. CPADCR, *Istoria comunismului din România...*, p. 306, nota 26; CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 358.

7. Gheorghe Urdăreanu „Tunariu”, născut la 26 mai 1902 în Cornereva, Caraș-Severin. Membru în grupul de partizani al fraților Duicu, ulterior în organizația colonelului Ion Uță, iar după 25 ianuarie 1949 în grupul notarului Gheorghe Ionescu și avocatului Spiru Blănaru. A fost ucis

a intrat în lupta asta anticomunistă, nu mai era soțul ei, că erau despărțiți. Și-această femeie știa despre noi și ne-a adus alimente, dar ne-a și vândut. Marți spre miercuri noaptea, pe 1 noiembrie, am fost încercuiți în comuna Domașnea de trei cordoane de Securitate, de armată. Și Dumnezeu ne-a scăpat pe amândoi din această încercuire...

[A.L.]: *Și unde v-ați dus după ce ați scăpat ? V-ați întors la restul grupului ?*

Da, am ajuns la grupul de partizani. Da' din momentul ăla eu nu am mai fost protejat, să zic așa. Văzând că m-am descurcat atât de bine, și-am ieșit din cele trei cordoane și-am participat efectiv în toate acțiunile lor în ai' patru ani de zile... Ba mai mult, datorită și tinereții, pentru că eram tânăr – mai era încă unu' de vârsta mea, Balica Gheorghe⁸, care a fost prins și condamnat la moarte, restul era' oameni mai în vârstă, 30, 40, 50 de ani – și datorită probabil și tinereții, și mediului în care trăisem, că nu am trăit la câmpie, că tot în munți, tot în dealurile astea, cunoșteam mersul terenului, și m-am descurcat destul de bine, și de-aia am și rezistat patru ani. Așa a fost prima mea plecare, de am ajuns în grupu' de partizani.

[A.L.]: *Cam de câte ori ați avut astfel de situații, să fiți înconjuțați ?*

Am fost încercuit de șapte ori. Eram odată într-o încercuire la Poiana Roșului, din comuna Verendin, și un ofițer și-a dat seama că ce face el nu face bine. Deci, iacăta un bun român. Și a simulat o cădere și i s-a descărcat pistolul... o rafală de pistol. Domnule, numa' bine că ne-a alarmat, ne-a dat un semn. Înțelegeți? Puțin mai trebuia și ne încercuia. Și-am ieșit, am fugit. De șase ori am scăpat din încercuirile Securității și a șaptea oară am fost prins.

[A.L.]: *Grupul dumneavoastră a avut vreo tactică de luptă ? Doreați să faceți anumite acțiuni împotriva autorităților ?*

Da, bineînțeles. Noi pe primul plan căutam să împiedicăm colectivizările, căutam să sabotăm tot ce puteam, acțiunile comuniștilor în zona noastră. Sigur că dacă nu ar fi murit colonelul Uță, intenția lui, pe care au descoperit-o și ăștia, era să dea o lovitură asemănătoare cum a fost cea din Ungaria.

[A.L.]: *Deci, până la urmă, intenționați să începeți o revoluție ?*

Da' bineînțeles. Și căutam în moduri pașnice să comunicăm cu comuniștii, adică în sensul că să-i anunțăm : „Măi, liniștește-te, nu mai face prostii. Vezi că noi suntem unde suntem și oricând te putem pedepsi”. Și am și făcut-o. Unii au înțeles, s-au retras, alții n-au înțeles, fapt pentru care aici în zona noastră au fost mulți în situația asta... Spre exemplu, cred că și dumneavoastră ați auzit, sau poate nu, de Lazăr Cernescu, Lazăr de la Rusca⁹. Era un cetățean din Rusca, un țigan, muzicant... Cânta el așa primitiv cum

---

de Securitate în lupta de la Pietrele Albe, din 22 februarie 1949. A fost deshumat de IICCR în 17-18 iunie 2009. www.crimlecomunismului.ro; CPADCR, *Istoria comunismului din România...*, p. 119.

8. Gheorghe I. Balica, născut la 23 aprilie 1931 în Văliug, Timiș. Mecanic. A intrat în grupul lui Dumitru Ișfănuț în 1951 și a fost prins în Lăpușnicul Mare la 10 noiembrie 1952. A fost închis în penitenciarul Caransebeș începând cu data de 11 martie 1953 și executat la 12 august 1953. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 180, 358-359; fișa matricolă penală din AANP.

9. Lazăr Cernescu (1918-1948), informator al Securității din Rusca. A fost ucis de partizani. Pentru detalii a se vedea Ionuț Costea, *Mitbiografia în comunism și postsocialism*, Argonaut,

cânta pe vreun instrument, și în 1948, maiorul de Securitate Kling¹⁰, care avea sediul în Lugoj a vrut să meargă la Cornereva pentru ceva cercetări, arestări, ceea ce făcea' comuniștii la ora aia. Și oamenii colonelului Uță îl anunță pe colonel că Kling va merge la Rusca-Cornereva¹¹. Cornereva e un teren mai accidentat, un teren propice pentru o acțiune din asta, și-atunci colonelul a trimis vreo câțiva oameni ca să-i țină calea lui Kling și să-l achite, să-l termine, pentru că ăsta făcuse multe arestări și schinjuise, și merita să fie pedepsit. Pentru treaba asta s-au dus vreo cinci inși și i-a ținut calea în Mala Neagră. Așa-i spunea acolo, undeva către Cornereva. Era un drum de putea să meargă cu un GAS din ăsta, și într-adevăr, trecând drumul ăsta prin pădure, oamenii colonelului au găsit un teren propice, într-o curbă unde putea' ei să observe, au tăiat un fag, da' nu de tot, atât cât să-l împingă chiar în momentul în care vine mașina. Când a' văzut GAS-ul ăsta – că pe vremea aia era' puține mașini – a' împins fagu' ăla, mașina s-a oprit. Nu și-au dat seama că-s trași într-o cursă. Și ăștia a' început să tragă în mașină. Acu' eu nu știu exact dacă a murit careva, da' maiorul Kling scapă. Mașina ia foc și arde... Acest Lazăr, cetățean din Rusca, trece mâ'ne zi pe acolo și se uită și vede o caschetă. Cascheta era a lui Kling. O ia sub mână și se duce cu ea acasă la Lugoj. Kling când i-a dat cascheta, l-a studiat, a stat cu el de vorbă, și l-a recrutat ca omul lui. Și-a devenit mâna dreaptă a lui Kling. Da' el, acest Lazăr Cernescu, la originea lui era un fel de simpatizant legionar până atunci, din vechiul regim vreau să spun. Și, domnule, vine acasă și-ascultă și face tot ceea ce-a spus Kling și bagă oameni în pușcărie.

[A.L.]: *Dar care era modul lui de acțiune ?*

Făcea o listă: Popescu, Constantinescu, cutare, cutare... Dădea ăstora și la fiecare spunea: „Uite ăsta, un revoluționar, un dușman al poporului...”. Și-i aresta', îi bătea', îi schinjuia'. Alții rămânea' închiși, alții venea' acasă, și s-a aflat că acest Lazăr face treaba asta. S-a aflat de la oamenii care alimenta' pe partizani, ca și tata, că tot partizan a fost și tata, și socru¹². Și oamenii care alimenta' acest grup de partizani, care era în frunte cu colonelul Uță, îi spunea' colonelului și celorlalți: „Bă fraților, ce faceți, mă, cu Lazăr, că uite, ăsta își bate joc de noi. Noi suntem oamenii voștri, vă ajutam, vă dăm, da' voi îi lăsați să se rădă de noi, să-și bată joc de noi?”. Deci, într-un fel, noi eram puși într-o situație dificilă. Va să zică: eu îți dau, sunt alături de tine, dar tu nu iei măsuri împotriva celor care ne terorizează pe noi...

[A.L.]: *Vreți să spuneți că, într-un fel sau altul, oamenii vă cereau să... îi potoliți, să zicem așa ?*

Sigur că da. Sigur. Să-i liniștești... Și atunci colonelul, care era un om foarte calculat, a făcut o scrisoare: „Băi Ioane, du-te cu scrisoarea asta la noapte, mâ'ne noapte, când poți, și pune-o acolo unde crezi că Lazăr o găsește: la șură, la fereastra lui. Să dea de ea. Și scrii acolo: «Măi Lazăre, fii atent, noi știm asta, asta, asta. Oricând te

---

Cluj-Napoca, 2008, *passim*; Ion Gheorgheosu, *Nu tulburați liniștea codrilor mei...*, Dalami, Caransebeș, 2005, pp. 186-254.

10. Zoltan Kling, șeful Siguranței județene Lugoj (1947); șeful statului major al jandarmeriei din Lugoj (1948); șeful Securității din Lugoj (1948-1950). Implicat în operațiunile împotriva partizanilor din Banat. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. H-L*, p. 363.

11. Localitate din județul Caraș-Severin.

12. Gheorghe Berzescu „Grigorescu”, socrul lui Nicolae Ciurică, nu a fost arestat.

putem trage la răspundere, oricând te putem lua, oricând te putem achita. Liniștește-te !". Deci l-a avertizat de vreo câteva ori cu anumite scrisori. Scrisorile, când Lazăr le-o găsit, le-o dus lu' Kling. Și mai al dracu' o fost Lazăr după treaba asta. Și într-una din zile, în toamna lu' '49, Lazăr trece de la Rusca peste deal la Domașnea cu mamă-sa, cu vioara la el, să cânte. Nu era de meserie, da' totuși... Oamenii din Rusca știu de plecarea lui și anunță oamenii de legătură a' partizanilor : „Bă, fii atent că Lazăr acu' se duce la Domașnea, ia vedeți, nu puteți...". Și colonelul atunci trimete vreo câțiva inși și-i țin calea peste dealu' ăsta, Padeș, care desparte Rusca de Domașnea. Și îl ia pe Lazăr. Lu' mamă-sa îi dă drumul și pe Lazăr îl ia' și îl duc undeva la Cornereva. Apoi judecată, și s-a sfârșit cu el. Adică a murit. Când cineva din grupul ăsta a fost prins, a spus unde e Lazăr mort și s-a dus Securitatea și l-a găsit. Și ăsta a fost primu' erou al lor, al comuniștilor. Așa au zis ei, că-i erou. L-a' scos de acolo din vreo peșteră mâncat pe jumătate sau cât o fi fost mâncat de vulpi și, în sfârșit, Lazăr Cernescu de la Rusca a rămas în istoria neamului românesc, mai ales prin poemele făcute de Dan Deșliu¹³.

Așa am considerat noi să mai luăm măsuri împotriva celor care ne făcea' rău. Și după ăsta a' mai urmat și alții, și alții, și alții. Și afară de asta, domnilor, noi nu eram hoți, nu eram criminali, nu eram bandiți, cum ne-or zis ei. Eram oameni cu frica lu' Dumnezeu, nu făceam rău la nimeni, dar...

[A.L.]: *Dar, totuși, erați implicați într-o luptă pe viață și pe moarte...*

Da. Nu puteai altfel. Atunci când am rămas și eu cu ei în munte, cu Biblia în față și cu crucea, am jurat credință, și în jurământul nostru și în statut se spunea așa : „Trădătorul se pedepsește cu moartea". Vă rog să rețineți : „trădătorul se pedepsește cu moartea", indiferent cine este. Dacă eu eram prins că aș fi un trădător, ei nu putea' către mine să vorbească : „Măi Nicolae, păi ce faci, mă?". ...nu știu ce, nu știu cum... Nu exista ! Glonțul ! Trădătorul se pedepsește cu moartea. ăsta era un jurământ. Și, în continuare, dacă eu eram trădat de neam, neamurile mele de gradul întâi, de tată, de mamă, de frate, și scăpam din trădarea aia, nu eram prins, trebuia să ia măsură să-i pedepsească grupul, nu eu. Aveam această înlesnire. Adică eu să nu-i pedepsesc pe tata, pe neamu' de gradul întâi al meu. Dar grupu' îi pedepsea. Nu cu altceva, cu glonțul... Trădătorul trebuia să fie pedepsit. Dar dacă trădătorul nu era neamul meu și eu scăpam din încercuirea, din trădarea aia, eram obligat să iau eu măsuri. Și dacă nu puteam singur, trebuia să fac apel la alții să mă ajute și să pedepsim trădătorii, pentru că altfel s-ar fi înmulțit, pentru că așa e românul nostru... să te trădeze. Mai ales de voie, de nevoie, pe bani. Și așa s-a petrecut.

[A.L.]: *Cât timp ați activat ca partizan ?*

Păi, cum v-am spus, eu am stat în acest grup de partizani patru ani de zile : din '50 până în '54. Și de șapte ori am fost încercuit, da' nu încercuire așa, să-i văd la distanță, încercuit cum ar fi în casa asta.

Odată am fost vândut și m-am dus și m-am culcat în cercul lor, domnilor, lucru care pare de necrezut. Vă vine cu de mirare. M-am dus exact unde mă așteptau ei, da' eu nu știam că sunt vândut de-un coleg de-al meu pe care l-a' prins cu două-trei zile înainte.

13. Dan Deșliu (1927-1992), poet român. În context interviuatul se referă la poemul *Lazăr de la Rusca*, publicat prima dată în ziarul *Scânteia* în 1949 și apoi în volum, în noiembrie același an. Ionuț Costea, *op. cit.*, pp. 76-77.

Și el de bătaie o spus. Atunci când Duicu Nistor¹⁴ a fost rănit în cap, și a murit pân' la Caransebeș. Am din arhivele Securității, știți dumneavoastră, că ei când făcea' treabă sau nu făcea' treabă, făceau un raport la șefii lor. Și din arhivele Securității de la București, de la CNAS (sic!)¹⁵, mi-a venit o carte¹⁶, care pot să v-o arăt. Și scrie în cartea asta întâmplările alea. Știți? Și ca să te duci noaptea și să te culci acolo unde te aștepta' ei... Și bineînțeles c-am intrat acolo între trei posturi și dimineața am luat contact unu' cu altul, și doar Dumnezeu ne-a scăpat pe amândoi, că doi am fost acolo. Eram cu Stănescu Gheorghe¹⁷. Lucru mare! Uitați, dacă dumneavoastră vreți, în carte scrie exact întâmplarea care s-a petrecut atunci. Nu îl cunosc pe omul ăsta care a scris-o, care mi-a trimes-o, Silviu Moldovan¹⁸, așa ceva. Aici sunt și o parte din fotografiile celor care au murit, dar nu numa' de la Teregova, din toată țara. Uitați, aici e Stănescu Gheorghe, cu care am fost io prins, atunci când ne-am culcat în cercul securiștilor. Și acesta sunt eu, Ciurică Nicolae, la 23 de ani când m-o prins. Uitați cum am arătat eu la prinderea mea¹⁹. Am avut un ZB și-un pistol de buzunar. Aici pe masă sunt grenade și cartușele pe care mi le-au confiscat. Așa am fost eu la vârsta aia...

[A.L.]: *Acolo este probabil un adăpost?*

Da. Țăsta este capacul unui adăpost. Că noi făceam adăpostul în pământ și simulam, acopeream cu un capac ca și cum ar fi niște pietre.

[A.L.]: *Făceați un camuflaj...*

Camuflaj, da. Aici este un cod al nostru, secret și niște declarații... cum și-au depus ei jurământul. Aici este o notă... Noi în anumite situații nu furam, dar în anumite situații ne duceam și luam alimente de acolo de unde puteam și le cântăream și lăsam bon. Dam un bon de decontare magazionerul respectiv: „Băi, ce-ai acolo?”. „Zahăr.” „Pune aicea 50 de kile!” ...sau cât luam noi. Și îi dădeam bon de marfa aia.

[A.L.]: *Spuneți-ne cum ați fost prins dumneavoastră. Ați fost trădat?*

Da. De Curescu Victor²⁰ ăsta care a făcut trădarea în 1952. Fusesse prins în 28 august, și la 1 septembrie eu aveam întâlnire cu tata. El știa de întâlnirea asta, c-o stabilisem împreună. Și îl prinde pe el între timp... Eu nu pot să-l condamn, săracul, pentru că, dom'le, cine n-o fost pe acolo, nu poate să condamne. Și el o recunoscut și o spus: „Domnule, Ciurică are întâlnire cu tată-su pe data de... în locul de...”. Și fără să știm

14. Nistor Duicu „Boeru”, din Domașnea, Caraș-Severin. Membru al grupului condus de Dumitru Ișfănuț. A murit la 28 august 1952 în urma unei confruntări cu Securitatea la Verendin. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., p. 150.

15. Consiliul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității.

16. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., ed. cit.

17. Gheorghe Stănescu, născut la 1 februarie 1908 în Mărășești, Mehedinți. A fost arestat la 22 aprilie 1954 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Galați, Făgăraș, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 27 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

18. Silviu Moldovan este șeful Serviciului Cercetare în cadrul CNSAS.

19. A se vedea imaginea în anexă.

20. Victor Curescu „Gudulea”, născut la 4 octombrie 1925 în Verendin, Caraș-Severin. A fost arestat la 11 martie 1953. A fost închis în penitenciarul Caransebeș. A fost executat prin împușcare la 13 august 1953. Decesul a fost înregistrat la Sfatul Popular Caransebeș la 10 noiembrie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

noi o' venit securității și or pus, așa spun ei aici în carte, trei posturi : cinci oameni într-o parte, cinci într-alta și cinci mai în pădure. Ei o' știut că tre' să vin în punctul ăsta. Numa' vedeți dacă puteți să citiți exact ce declară acest tip din arhive.

[Horațiu Groza] : „1952 septembrie 3. Notă referitoare la cercetările efectuate de către Regiunea de Securitate Timișoara asupra lui Curescu Victor, zis «Gudulea», fost membru al «bandei Sfârloagă» ; rezoluția lui Alexandru Drăghici.

3 septembrie 1952

Notă

DGSS – Regiunea Timișoara raportează :

Din cercetările efectuate asupra banditului Curescu Victor zis «Gudulea», fost membru al bandei Sfârloagă, care a fost prins în dimineața zilei de 28 august a.c. în jurul comunei Verendin, raionul Mehadia, în pădure, a reieșit că banditul Ciurică Nicolae, pe data de 1-2 septembrie a.c. are întâlnire cu tatăl său, Ciurică Ioan la stâna din muntele Buza Osli.

În urma celor declarate de banditul Curescu Victor, la această stână au fost instalate trei posturi de pândă a câte cinci ostași conduse de câte un ofițer.

La pândă condusă de sublocotenentul de securitate Worody Emerick din Regiunea Timișoara, în dimineața zilei de 1 septembrie a.c. între orele 6,00 – 7,00 și-au făcut apariția bandiții : Ciurică Nicolae, Stănescu Gheorghe și Ișfănuț Dumitru, la cca 20 de metri, apropiindu-se de pândă la o distanță de cca șase-șapte metri, iar banditul Sfârloagă se afla la o distanță 60-70 de metri în urmă. În momentul când bandiții și-au făcut apariția, șeful pândei dormea cu încă doi ostași, iar sergentul Prezaru Teodor și ostașul Radu din trupele de Securitate erau trezi și-au observat bandiții. Sergentul a înarmat pistolul și a spus ostașului Radu să trezească și pe ceilalți ostași, iar el cu cotul a trezit pe șeful pândei. Șeful pândei, trezindu-se, a ridicat capul, în care moment bandiții l-au observat, văzându-i cascheta. În același moment, șeful pândei a somat pe bandiți, iar sergentul Prezar Teodor a deschis focul asupra lor, trăgând două cartușe, iar al treilea cartuș a făcut dublă alimentare...”

Vedeți ce înseamnă puterea lui Dumnezeu ? Ei spun c-a făcut pistolul dublă alimentare. Adică s-a blocat

[H.G.] : „...nemaiputând funcționa pistolul. Șeful pândei a deschis și el foc, trăgând de asemenea două cartușe, iar al treilea cartuș a făcut dublă alimentare, nemaiputând funcționa pistolul. Nu se poate verifica câte cartușe în realitate a tras șeful pândei, deoarece un încărcător plin cu cartușe l-a pierdut, neputând fi găsit. Sergentul Prezaru Teodor, văzând că nu mai funcționează pistolul, a sărit asupra bandiților împreună cu un alt ostaș și au urmărit pe banditul Stănescu Gheorghe timp de cca. două ore, pierzându-l din vedere...”

Asta-i minciună.

[H.G.] : „...în niște viroage foarte accidentate.

Șeful pândei împreună cu un alt ostaș nu au luat măsuri de urmărire a celorlalți bandiți și au plecat la o altă pândă, care se afla la cca un kilometru de pândă lor, să anunțe despre apariția bandiților. Banditul Sfârloagă a fugit înspre o poiană cu ferigă tot

în muntele Buza Osli, unde se aflau încă patru posturi de pândă și la o distanță de cca 100 m a fost observat de un post de pândă și fiind urmărit de ostașul Bratu Gheorghe, care intenționa să-l lase să intre în poiană pentru a putea fi prins în cerc, însă banditul apropiindu-se la cca cinci-șase metri de pândă, a descoperit pândă și s-a ascuns după doi fagi groși care aveau între ei o distanță de 50 de cm. A luat pistolul și-a intenționat să deschidă foc asupra pândeii, însă ostașul Bratu a deschis foc înaintea banditului trăgând două rafale de pistol automat a câte șapte cartușe fără să lovească pe bandit și în felul acesta a reușit să dispară deoarece circa 20-25 de secunde pândă nu a acționat. Această pândă a fost condusă de sublocotenentul, din trupele de securitate, Fedor.

Bandiții Ciurică Nicolae și Stănescu Gheorghe, în timpul acțiunii, au tras un foc de armă, după care au aruncat armamentul (două arme Z.B., 58 cartușe Z.B. și un pistol cu butie cu șapte cartușe P.P.S.). Au mai aruncat hainele de pe ei, adică un cojoc scurt și pălăriile din cap: una căciulă, doi saci de merinde, una traistă cu circa 35 kg făină de porumb, un burduf cu cca 3 kg de brânză, două capse pirotehnice pentru material exploziv, un tub de penicilină a 200 000 de unități, o sticlă cu spirt denaturat și diferite scrisori.²¹

Deci aici îi treaba, minciuna, că am aruncat armamentul...

[A.L.]: *Dar ce s-a întâmplat în realitate ?*

Păi ce să se întâmple ? Spune de Ișfănuț Dumitru, zis Sfârloagă, care și el făcea parte din grupul nostru, însă el n-a fost acolo, numai eu cu Stănescu am fost. Și spune că pe Sfârloagă l-a văzut la o distanță de nu știu câți metri și, totodată, că s-ar fi dus la al doilea post unde a vrut să se adăpostească după doi fagi. Nu ! Sfârloagă n-a fost acolo cum n-ați fost dumneavoastră. Eu am fost ! Și scrie că am aruncat armamentul. Minciună ! Cum să arunci armamentul ? Atâta am rămas, cu sacul de merinde, cu cartușe și cu pistolul, că pe vremea aceea aveam un pistol mitralieră Kleimer cu 32 de cartușe. Și când am scăpat dintre aceste trei posturi a câte cinci oameni, acești 15 inși zbierau, domnule : „Stai ! Stai !”. Și când zbieră 15 oameni, vă dați seama dumneavoastră... Și am trecut pe lângă postul ăsta care era în adâncime, în pădure, după cum am auzit focurile. Cum de nu m-au nimerit, nu știu, da' eu am tras în timpul când fugeam prin pădure. Am tras două încărcătoare de pistol. Încărcătorul care s-a golit l-am aruncat, n-am mai avut timp să-l bag în sacul de merinde. Și am băgat altul și m-am trezit la vreo 2-300 de metri prin pădure, și mi-am dat seama că n-am o opincă... Mi-a sărit o opincă din picior și aveam capu' gol, eram numai într-un flanel, cu pistolul în mână și cu sacul de merinde. Și-am fugit fără să-mi dau seama că acolo în pădure, în jos, unde aveam noi niște alimente într-o poiană cu ferigă, a' fost alți 20 de inși la pândă. Eu nu mi-am dat seama de asta. Da' nu intenționez să mă duc să văd de alimente, că nu mă interesa aia, dar a fost pe traseul meu... În orice caz, numa' puterea lui Dumnezeu a fost, și eu am simțit-o tot timpul când am fost fugit că suntem ajutați, că nu se poate explica altfel, domnilor.

Dar să vă spun de la început. Am venit noaptea de pe munte eu cu Stănescu. Am intrat în pădure... din marginea pădurii vreo 20 de metri, nici atât, și ne-am culcat amândoi, eu știind că dimineața am întâlnire cu tata. Și am dormit vreo două ore acolo. Dimineața, când s-a făcut ziuă, auzim clopoțele de la oi, porniseră ciobanii oile pe marginea pădurii și căinii lătrau. Și zic eu cum stam culcat : „Măi nea Gheorghe” – că

21. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 147-148.

era mai în vârstă omu' – „hai să ne băgăm mai în pădure, că ne miroase (sic !) câinii și ne văd ciobanii” ...lucru de care noi ne feream. Noi nu umblam să ne vadă lumea, decât oamenii noștri. Și el spune : „Hai”. Și când îmi ridic capu', văd cascheta și atunci el somează și trage, da' nu numa' unu', că trag toți. Și sigur că nu m-or putut vedea toți pe mine, toți 15 : cinci într-o parte, cinci și cinci într-alta. Dar trăgea' pentru intimidare. Și am fugit în jos în pădure, ne-am dus în adâncul pădurii, bineînțeles, că nu puteai să ieși în sus, în gol. Și Dumnezeu ne-a scăpat pe amândoi.

[A.L.] : *Și ei nu v-au urmărit ?*

Păi aici în carte spune că l-a' urmărit pe Stănescu după ce nu i-a mers pistolul, două ore prin pădure. Îi vorba ăluia, să se laude. Cum puteai tu să fugi ? Păi ei nu era' în stare să ridice capul când auzeau focurile noastre.

[H.G.] : *Așa au scris raportul...*

Raportu', sigur că da. Un oarecare tip din Buziaș, Chiriță Gheorghe, fost sergent într-un batalion de intervenție pe vremea aceea în zonele astea, mă pomen' că trimite vorbă prin cineva. „Măi, îl cunoașteți pe Ciurică de la voi de la Teregova ? ” „Da.” „Băi, să-i spui că datorită mie trăiește.” „Păi cum datorită dumatăle ? ” „Domnule, eu am fost sergent în batalionul de intervenție, și în situația cutare unde o fost încercuit, am căutat să-l salvez. Am tras cu pușca mitralieră peste el, nu să-l împușc.” Io i-am spus tipului, care mi-a spus : „Băi, mulțumesc. Bine că mi-o salvat viața”. Și mai de altă dată iar așa îmi trimite vorbă, și până la urmă, într-o bună zi, mă pomenii că deschide poarta și vine acest Chiriță Gheorghe la mine. Dă mână cu mine, spune cine este, și îmi povestește încercuirea aia unde am avut conflictul. Era adevărat ce spunea, în sensul că a fost acolo. Zic : „Domnule, îți mulțumesc foarte mult dacă-i făcut așa. Nevastă, adă o țuică, o cafea să servim omul ! ”. Și a trecut pe la mine de vreo două-trei ori. Ultima dată când o trecut o fost cu băiatul lui, un băiat la vreo 30 de ani. Adusese aici în comună niște animale cu un ARO cu remorcă după el. Când a plecat înapoi, duminică, s-a abătut la mine. E, cunoscându-l, că mai fusese, zic către nevastă : „Adu un pahar de țuică ! ” ...cum e la noi obiceiul. Bănățenii nu imediat te roagă cu mâncarea. Știi ? Mai bine mâncare ar trebui decât țuică. Dar, mă rog, așa-i obiceiul'. Îi dădui un pahar de țuică. Lui îi cam plăcea. Și bea unu', bea două, bea trei... s-a cam amețit și începuse el să vorbească cam ce nu trebe, adică să spuie adevărul. Că nu era adevărat că el mi-a salvat viața mie, și eu vedeam niște treburi că nu-s chiar așa. Și atunci copilul când vede zice : „Hai, mă tată, hai să mergem ! ”. „Ce mă, tu mă comanzi pe mine ? ” Zice tată-su. Și apoi, către mine : „Ei, dacă asculta' ei de mine, n-ai mai fi acum aici. Erăi mort”. Adică dacă ascultau de el ăia care au fost cu el în situația aia. Și ăsta este adevărul...

[A.L.] : *Vă era frică atunci că veți fi prins ?*

Păi noi îi spuneam colonelului : „Cum să ne prindă, Mătușoniule ? ”. Că noi toți îi ziceam Mătușoni, nu-i spuneam „domnule colonel”, ca să nu se știe... Umblam, ne întâlneam cu tot felul de lume și nu trebuia să știe nimeni că el îi colonelu'. Se știa că-i un colonel Uță, da' nu trebuia să-l cunoască cine e. Vedeți dumneavoastră, trebuia să fim cât se poate de secreți. Și : „Cum să mă prindă, Mătușoniule ? ”. „Păi foarte bine. Te prinde.” „Păi nu mă poate prinde.” Că pistolul de buzunar nouă ne era după centură la fiecare. Altul îl ținea în port, eu îl țineam la brâu. Când nu-l aveam aici după centură parcă simțeam că ne lipsește ceva... „Mi-l pun la cap și gata.” „Păi nu poți să te împuști, că n-ai timp.” „Cum n-am timp ? Mă otrăvesc.” Că aveam stricnină. „N-ai timp ! ”

„Cum n-am timp?” „Măi, dormi, se suie securistul’ călare pe tine... Ești viu, mă Nelule?” „Ei, da, în situația asta, sigur.” „Ei și dacă ești viu, ce faci?” „Nu spun nimic.” „Nu, trebuie să spui ceva, dar fii atent ce spui; să nu spui sub nicio formă oameni de-ai noștri. Să cauți să spui un om, doi eventual... Dacă spui trei e prea mult, pentru că tu trebuie să inventezi, trebuie să minți, și dacă spui un neadevăr și spui prea multe, te încurci. Că ăștia te ia la declarație zi și noapte, sute de declarații...” Că așa s-o și petrecut. „Da’ pe-acela care-l spui să fie omul’ lor, să merite să sufere, să merite să fie închis și să spui că ăla ți-o dat și te-o ajutat. Sub nicio formă să nu spui un om care cât de puțin te-o cunoscut sau te-o ajutat, pentru că ăla spune pe altul și așa înseamnă că faci o pușcărie întreagă numai cu oameni băgați de tine.”

[A.L.]: *Revenind la momentul când ați fost prins dumneavoastră.*

Eu am fost prins... adormit. M-am dus la un cetățean, unde am fost vândut, da’ nu de proprietarul casei, de altcineva care o știu²².

[H.G.]: *Și a suferit și proprietarul ?*

Proprietarul²³ a luat cinci ani de închisoare și el, și soția²⁴.

[A.L.]: *Și în anchetă ați respectat ce v-a spus colonelul ?*

Așa am făcut eu. Am spus doi: unu’ din comuna Cornereva, care era informatorul lor și-l cunoșteam, îi știam activitatea, da’ el pe mine în viața lui nu m-o văzut. Belcotă Ștefan, zis „Danciu”²⁵.

[A.L.]: *Deci ați turnat un turnător, cum s-ar zice...*

Da, am turnat un turnător. Acest turnător al Securității spunea toate întâmplările ce se petreceau. Și după ce l-am băgat în pușcărie, l-a’ confruntat cu mine. Da’ înainte de a mă confrunța cu el m-a’ întrebat: „Măi, ce ți-a dat Belcotă Ștefan, zis Danciu, din Cornereva?”. „Domnule colonel, tot ce mi-a trebuit: mâncare, informații, haine și muniție.” I-am băgat și muniție, ceva mai grav! „Deci ți-a dat cartușe să ne împuști pe noi, cu alte cuvinte?”, zice securistul către mine. „Da! Mi-a dat cartușe, dar nu v-am împușcat.” Zice: „Măi Ciurică, tu faci o confuzie. Belcotă mai sunt mulți în Cornereva... alt Belcotă este”. De ce? Pentru că ăsta dădea declarații, spunea că e omul lor, și într-adevăr era al lor. El nu mă cunoștea pe mine, în viața lui nu mă văzuse, da’ eu îl văzusem de zeci și zeci de ori, pe diferite găuri dintr-un pod sau de undeva și eram informat de oamenii noștri că-i turnătorul Securității. „Nu, domnule, ăsta este!” „Păi, pe ce ne poți dovedi că ăsta este?” Zic: „Păi îl cunosc foarte bine”. „Ei, cum arată?” Și-am spus cum arată. Invalid de mână... nu mai rețin exact ce mână avea invalidă,

22. Toma Duicu zis Toma lui Roman, din Cornereva.

23. Ilie Urdăreanu, născut la 8 septembrie 1910 în Cornereva, Caraș-Severin. A fost arestat la 22 aprilie 1954 și condamnat la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Dej, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 20 aprilie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

24. Stana Urdăreanu, 21 decembrie 1915 în Cornereva, Caraș-Severin. A fost arestată la 22 aprilie 1954 și condamnată la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Mislea și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 20 aprilie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

25. Ștefan Belcotă, născut la 12 aprilie 1923 în Cornereva, Caraș-Severin. A fost arestat la 20 mai 1954. A trecut prin penitenciarul Timișoara. A fost eliberat la 11 martie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

stânga sau dreapta, dantură pusă albă. Ei, când am spus că-i invalid : „Ăsta e...”. Și l-a' confruntat cu mine.

Dragii mei, când l-a' confruntat cu mine, era și ofițerul care-l ancheta... Leiter, Leiten, ceva nume de neamț sau de jidan din Timișoara. Pe mine mă ancheta unu Bahtos, Bartos și un oarecare Ardeleanu. Doi aveam care mă ancheta'. Și era' și ei în birou. Și îl întreabă pe acest Belcotă : „Îl cunoști ?”. Dragii mei, în momentul acela își dă drumul în genunchi și face o cruce așa ca la Maglavit, și plângând spune : „Domnule căpitan, să dea Dumnezeu să nu mai calc iarbă verde dacă am văzut omul ăsta în viața mea”. ăsta era adevăru', că el nu mă văzuse pe mine niciodată. Căpitanul care era anchetatorul lui zice : „Băi Belcotă, al dracu' să fiu eu dacă ăsta e telefon !”. Și a pus mâna pe telefonul de pe masă. „Trăznește-mă, Hristoase, arhanghelu' Mihail, trăznește-mă dacă ăsta e telefon... Vezi, mă, că nu mă trăzni nimeni, mă ? Ce spune Ciurică îi sfânt. Las' că ai să spui tu...”

Și atunci mă întreabă pe mine : „Ce ți-a dat ?”. „Mi-a dat mâncare, informații, muniție, haine.” „Dar ce mâncare ?” Zic : „Nu mi-a dat mâncare caldă”. „Păi de ce nu ți-a dat mâncare caldă ?” „Păi să nu știe soția, se păzea de soție.” Eu n-aveam interes să-i bag soția lui, eu aveam treabă cu el, că el era turnătorul. Mi-a' dat drumul mie în celulă.

După 11 luni, la Timișoara, a fost procesul bănătenilor și a lu' acest Belcotă. Eu eram condamnat deja de Tribunalul Militar Teritorial București, la Craiova. Eu crezusem că Belcotă ăsta a simțit prezența mea și că el m-ar fi turnat și pentru asta imediat l-am spus. Între timp aflasem că nu-i el vinovat de trădarea mea, și la proces, când m-a întrebat despre el, am spus adevărul : „Domnule președinte și onorată instanță, Belcotă Ștefan n-are nicio vină în problema mea. Am profitat de ocazie să-l bag în pușcărie, știind că-i agentul Securității”. Și judecătorul l-a achitat. Avocatul lui a vrut să ia cuvântul, da' a zis judecătorul : „Nu mai e nevoie, l-a apărât Ciurică”. Și-a plecat acasă după 11 luni.

[A.L.] : *Ancheta dumneavoastră unde a fost ?*

Eu am fost anchetat de Timișoara și pe urmă după ce s-o terminat la Timișoara, m-a' anchetat și Craiova. De ce ? Pentru că eu de origine sunt din Oltenia : Baia de Aramă, Mehedinți. Și m-a' dus la Craiova și m-a' anchetat și acolo.

[A.L.] : *Cine era anchetator la Craiova vă mai amintiți ?*

Toma Popescu²⁶, un zbir pe vremea aceea, șeful anchetei Securității din Craiova. Îmi spune de la început : „Băi banditul, pe noi nu ne interesează ce-ai făcut la Timișoara. O luăm de la început”. Și a' început torturile la Craiova.

Dragii mei, trebuie să vă spun că și după arestarea mea, când m-au prins, m-au bătut de nu duce un tren marfar bătaia pe care am luat-o : legat, cu mâinile și cu picioarele și cu un par, o pălughă, băgată, cu fundu-n sus, pus pe două mese, și bătut la fund și la

26. Toma Popescu, născut la 1 aprilie 1923 în Perieți, Olt. În 1947 a fost numit comisar ajutor la Serviciul de Siguranță din Târgu Jiu. A fost scos din muncă în 1948 pentru că și-a împușcat mortal un coleg de serviciu din neglijență. A fost reîncadrat foarte curând și a devenit șeful biroului anchete din Securitatea Târgu Jiu. A fost șeful biroului anchete penale din DRSS Oltenia (1952-1963), șeful serviciului informații interne (1963-1964), locțiitorul șefului Direcției regionale MAI Oltenia, șeful Inspectoratului de securitate județean Mehedinți (din februarie 1968). Doina Jela, *op. cit.*, p. 233 ; Florica Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri, cadre, obiective și metode (1967-1989)*, vol. II, Editura Enciclopedică, București, 2006, pp. 71, 95-96.

picioare până când leșinam, ca să spui ce-am făcut, unde am fost și toate întâlnirile și relațiile care le-am avut, și oamenii, lucru pe care dacă l-aș fi putut face, era destul de grav...

[A.L.]: *Și procesul unde a avut loc, tot la Craiova ?*

Da, m-a condamnat Tribunalul Militar teritorial București la Craiova.

[A.L.]: *Știți cumva și cine a fost judecătorul care v-a condamnat ?*

Dragii mei, dacă vrei să știți cine m-a condamnat, îi am aici. Țsta este complexul (sic!) de judecată care m-o condamnat pe mine. Sentința asta e din arhive. Da' când m-a' dus la proces, deja io eram condamnat.

[A.L.]: *Ne-ați spus că două nume le-ați dat anchetatorilor. Care a fost a doua persoană ?*

Da, am spus doi. La fel l-am spus pe altul de la mine, de la Baia de Aramă, Bengescu Ion²⁷. Țsta era un mare comunist, da' el mă cunoștea și-l cunoșteam, că era de la mine, și trebuia să mai spun pe cineva. Și l-am spus pe Țsta, pentru că era un comunist înfocat. Da' nu mă ajutase și nu era omul meu. Și cu atât mai mult trebuia să nu-l ancheteze și să nu ia în considerație declarațiile mele Toma Popescu, ofițerul de Securitate. De ce? Pentru că un frate al lui, Romulus Bengescu, și unu' Gheorghiță Zgândăr au fost luați în 1949 de către grupu' de partizani, pentru că era' amândoi activiști de partid, secretar al organizației de bază... Și i-a' bătut partizanii cum i-a' bătut, după câte știu eu, că eu n-am fost atunci acolo de față. Dar se zice că Luță Vasile²⁸, un verișor de-al meu care era fugit și era tot din Baia de Aramă, îl întreba pe Zgândăr : „Bine, măi Gheorghiță, de ce ai făcut tu treaba asta, bă? De ce slujești tu interesele comuniste? De ce faci treaba asta?”. Că făcea numai prostii, turnătorii, și ce făcea' comuniștii la vremea aceea, când căuta' să bage oamenii în pușcărie. Și zice Țsta : „Păi, Romulus mă învață”. „Ia dă-i tu vreo două bâte lu' Romulus.” Și așa i-a pus să se bată ei între ei. Gheorghiță Zgândăr rămâne în viață, iar celălalt, Bengescu, dimineața era mort, din cauza bătăilor.

Și eu l-am spus pe fratele lui Bengescu, pe Ion Bengescu. Și am spus că mi-a dat și mi-a dres... Și Bengescu zice către Toma Popescu : „Domnule căpitan, cum puteți dumneavoastră să vă închipuiți că puteam să alimentez pe ucigașul fratelui meu? Că Țsta l-au omorât pe fratele meu”. Ce spunea Bengescu era un neadevăr, dar anchetatorul n-a ținut cont de treaba asta și l-a ținut și pe el până la procesul meu ; atunci l-am scos și pe el. Am spus adevărul : „Am profitat de ocazie să-l bag în pușcărie”.

Dar de ce am făcut treaba asta? Să-i scap și pe Bengescu și pe Belcotă? La Craiova am fost dus de trei ori la tribunal să ne judece... în trei zile. Și de ce ne-a' dus trei zile? Pentru că și ortacu' meu, Stănescu Gheorghe, care a fost prins odată cu mine, a băgat pe unu' Zamfirescu Ilie în pușcărie, spunând că el a fost omul nostru, omul lu' Stănescu.

27. Ion Bengescu, născut la 25 aprilie 1914 în Orzăști (?), Caraș-Severin. A fost încarcerat în închisoarea Craiova la 5 noiembrie 1954. A fost eliberat la 23 noiembrie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

28. Vasile Luță, născut la 4 octombrie 1916 în Florești, Mehedinți. A fost arestat pentru o lună în aprilie 1949 și a fugit în munți la scurtă vreme după eliberare. S-a alăturat grupului condus de Dumitru Ișfănuș prin ruda sa, Ion Ciurică. A fost prins în decembrie 1949. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 421-425.

Dar nici ăla n-a fost omul lui Stănescu, cum n-ați fost dumneavoastră, însă era' consăteni și se cunoșteau. Din contră, și ăsta era tot un comunist înfocat. Și acesta, la prima instanță, prima dată când a mers la judecată, spune așa : „Domnule președinte și onorată instanță, eu am fost omul Securității”. „Păi cu ce ne poți dovedi treaba asta?”, zice judecătorul. „Vă dovedesc prin căpitanul cutare, locotenentul cutare...” O serie întreagă de securiști cu care a fost pe teren după noi, ca ghid. Că el îi dirija. „Și am fost îmbrăcat în uniformă, domnule președinte, să nu mă cunoască lumea. Am fost omul Securității.” Și atunci s-a amânat procesul să-i cheme martori pe ofițerii ăștia. Și, într-adevăr, or venit, dar ofițerii n-or declarat în favoarea lui. După ce-o depus jurământul cum se depunea pe vremea aceea, zice un căpitanul : „Tovarășe președinte, într-adevăr, Zamfirescu Ilie a mers cu noi în nenumărate rânduri pe teren, dar niciodată n-am prins nimic, n-am văzut nimic după informațiile lui. Probabil că ne-a derutat în loc să ne ducă acolo unde era' bandiții”. Noi eram socotiți bandiți pe vremea aceea, deși în sacii de merinde de la fiecare aveam fie Noul Testament, fie Biblia, și nu făceam la nimeni rău. Că mai făceam câte un rău la câte un comunist care trebuia' liniștiți, eram obligați s-o facem, că pentru aia plecasem, pentru aia luptam... Și Zamfirescu Ilie a luat 12 ani de închisoare, dar numa' până la recurs, că a dovedit că nu era vinovat și a plecat acasă.

Și să vă spun ceva aici : ducându-ne cu duba de la penitenciar la Tribunal, am fost în dubă cu tatăl meu. Și nu am vorbit nimic, n-am spus nimic că m-ar fi ajutat sau ceva și lui i-a' dat șapte ani închisoare numai pentru că mi-era tată. El mai făcuse un an de închisoare mai înainte și acuma i-a' mai dat șapte ani. Și tata îmi spune : „Măi Nicolae, dacă poți, scapă-i, măi, pe Bengescu și pe ălalt, că ăștia-s oameni care ne fac de rușine, să fie alături de noi în închisoare”. Și-atunci am zis : „Tată, eu pot să-i scap, să spun adevărul, dar dacă ăștia se întorc și mă întreabă : «Bine, mă banditul, dacă nu ți-a dat Bengescu, așa cum ai spus până acum, atunci cin' ți-a dat?»”. Pentru că eu am acoperit toată lumea, toți oamenii din spatele meu și trebuia să spun de cineva. Și pân' la urmă am făcut treaba asta cu riscul de a fi din nou anchetat, da' Dumnezeu m-a scăpat și nu mai m-au anchetat.

[A.L.] : *Ce condamnare ați primit ?*

Am fost condamnat de Tribunalul Militar București la 25 de ani muncă silnică.

[A.L.] : *Și cât ați executat ?*

Am executat zece ani, trei luni și opt zile, până la venirea decretului, în anul '64.

[A.L.] : *Prin ce locuri ați trecut în cursul detenției ?*

Păi am trecut prin Securitatea Timișoara, Securitatea Craiova, după aceea pușcăria Jilava, Gherla, Baia Sprie și din nou la Gherla, de unde m-am și eliberat.

Să vă povestesc ceva de la Gherla. Prin '59-'60 erau anchetați niște comisari care erau și ei deținuți. Și îi întrebăm : „De ce vă cheamă?”. Și ne spun nouă : „Domnule, se face o anchetă, se cercetează activitatea lui Gheorghiu-Dej”. Dej era în viață, era președintele Adunării Naționale. Și comuniștii lui, Securitatea, îi făcea' dosar, domnule, și îi întreba pe acești comisari, chestori de poliție. Și zic ei : „Ne întreabă despre viața și activitatea lui Gheorghiu-Dej, și am simțit că dacă le dăm cu pușinelu', câte ceva, câte ceva, parcă e mai bine”. Și într-o bună zi îi adună pe toți chestorii ăștia și îi bagă separat de noi și le dă alimentație mai bună. Le-a' scos orzul și în loc le-a' dat brizură de grâu, grâu fiert. Că s-a și constatat din punct de vedere medical că orzul reduce materia

cenușie. Da' zic eu către ei după ce-or venit : „Bă, de ce n-ați cerut pește ?”. Că peștele îi mai bun, ăla și hrănește... Asta era la Gherla.

[A.L.] : *La Baia Sprie ați fost la mină ?*

La mină, da. M-a' dus la mină, șase luni. Și după șase luni am reușit, cu ajutorul lui Dumnezeu, să plec de acolo, tot pentru că eu în mină n-am vrut să lucrez.

[A.L.] : *Puteți să ne povestiți despre condițiile de lucru de la mină ?*

Domnilor, eram 800 de oameni, 400 într-un schimb, 400 în celălalt schimb, că schimbul era de 12 ore... Pedepse pentru nimic. Pentru orice te pedepsea', la celulă, la „neagra”, și eu eram de principiul să nu lucrez. Nu-mi făceam norma. Și aveam acolo supraveghetor din partea lor. Erau milițienii îmbrăcați în haine de miner care cobora' jos cu noi la 400 de metri adâncime, numai în chilot și casca în cap : căldură mare, la 40 de grade... Noi acolo fie vară, fie iarnă, umblam numai într-un chilot, care era roșu din cauza apei acidulate. Și tot din cauza apei eram numai exeme... Apa asta atât era de acidulată încât unde cădea pe șinele ălea de la vagonet... în timp găurea șina, dom'le.

[A.L.] : *Dumneavoastră munceați efectiv sau erați ajutor pe lângă mineri ?*

Nu, eu nu. Am avut șef de echipă, am avut perforatori, vagonetari, am avut maiștri din partea deținuților, însă eu nu am fost calificat în nicio formă de muncă. Eu eram la rulaj. Rulajul însemna minereul dus de acolo de la frontul de lucru. Noi trebuia să băgăm în rostogol, că așa îi spunea, rostogol. Mergeam 7, 8, 10, 15 metri lungime cu roaba și duceam acolo minereul. Și trebuia să dăm 14 tone, 15 tone la un moment dat, de minereu pe schimb. Și cu roaba la 15-20 de metri, un om... Era foarte greu.

[A.L.] : *Lumina cum era ?*

Lumină aveam, că erau becuri cu electricitate. Păi aveam apă acolo, pentru că veneau conductele cu apă la perforatori. Era o muncă istovitoare și mâncarea era proastă. Mâncam după cum lucram, cu cartela, dacă ne da cartelă. Cel care era fruntaș în muncă, lucru pe care eu nu l-am făcut, n-am vrut să-l fac, pentru că, totuși, aș mai fi putut lucra, că eram tânăr, dar n-am vrut să lucrez... să dau plumb comuniștilor să facă cartușe să ne împuște pe noi ? Nu le-am muncit. Aveam un principiu... Ca dovadă n-am avut niciun fel de scrisoare în legătură cu familia în zece ani, dar nici n-aveam cu cine. Tata era în pușcărie ca și mine, mama era moartă, frații...

[A.L.] : *Și erați pedepsit pentru că nu vă făceați norma ?*

Mă pedepsea' adeseori pentru rea-voință în muncă, pentru că nu lucram. Iar pentru asta îmi da câte șapte zile de izolare la „neagra”. Când te băga la „neagra” pentru șapte zile, în ziua aceea îți dădea mâncare ce era atunci la cazan, proastă, că nu era mâncare bună. Dar a doua și a treia zi nu-ți mai da nimic, decât o cană cu apă caldă. Ailaltă zi iar îți dădea mâncare, și așa stai acolo... Mâncarea era mizerabilă. Cam nimic : o zeamă, o ciorbă de copite de cai, că de-aia ne dădea' nouă acolo.

[A.L.] : *A fost, practic, o politică de exterminare...*

Da, domnule, că spun că eram supuși exterminării, nu eram tratați ca niște oameni. Ca dovadă, un deținut care trebuia să moară... preotul Cioară²⁹, mi-aduc aminte, dacă nu mă înșel... Și îl scoate un milițian : „Hai măi, să sapi, să greblezi fâșia asta”. Că era'

29. Probabil Pr. Gheorghe Șerban din comuna Corbii de Jos, Constanța. A se vedea nota 11 de la p. 138.

două rânduri de gard cu sârmă ghimpată și între sârmele ălea era o fâșie care era greblată, arată, ca un strat, că dacă cineva ar fi fugit, când pășea, îi vădea urma. Și dacă-l vedea, îl executa, dar dacă ar fi ieșit noaptea, nu-l vedea și atunci se ducea. Dar nu se putea, că din loc în loc era ciuperca, pasarella aia de unde își comunicau ei între ei. Și îl scoate pe preotul ăsta ziua un milițian. Sigur că preotul n-a știut că de ce-l scoate, a știut că-l scoate să grebleze acolo. Da' l-o' dus să facă treaba asta spre un post, și în prezența lui milițianul ăsta, care era aproape de deținut, cel din prepeleac întinde pistolul și-l împușcă. Și strigă ăsta : „Tovarășe, e cu mine”. N-a ținut cont și l-o împușcat pe preot și-o murit acolo. Deci ăla trebuia împușcat... Conducerea știa și probabil că ăla care l-o dus, milițianul, n-o fi știut.

[A.L.] : *Dar milițianul avea ordin să-l ducă acolo, și cel din prepeleac să-l împuște pe preot ?*

Da...

[A.L.] : *Cât ai fost la Baia Sprie ai auzit sau ai participat la vreo grevă ?*

Da, am participat la câteva greve cât am fost acolo, aproximativ șase luni.

[A.L.] : *Povestești-ne cum a fost, cum s-au desfășurat...*

Dragii mei, am prins un Paște în mină la Baia Sprie și ne-am pomenit cu un deținut dintre noi – nu știam că-i preot, că eram 400 în schimb – că zice : „Măi, la noapte să căutați să vă faceți norma și să terminăm lucru cât se poate. Și să veniți la abatajul 12 la ora 12 fix, să ne adunăm să facem o slujbă”. Abatajul ăla era mare, la 400 de metri adâncime, era mai larg. Gata ! Ne-am dus, dragii mei, și a fost o slujbă care numai în vis se poate... Nici nu vă puteți imagina. S-a' atârnat sfedere din ălea lungi cu care perforam de conductele de apă și aer care venea' de la suprafață și a început slujba. „Veniți și luați lumină !” Și în sfederile ălea se bătea, și sunetul ăla era așa de puternic... O slujbă extraordinar de frumoasă a fost. Milițienii care a' fost cu noi au anunțat imediat la suprafață și a venit conducerea acolo, noaptea. A venit ofițerul politic, ofițerul producției, cică a fost și comandantul... N-a zis nimeni, nimic, nu ne-a' deranjat. Dimineața când am ieșit afară, plini de noroi, cum am ieșit din mină, toată suita era acolo cu pistoale, mitraliere... Am ieșit din corfa aia, ne-au înconjurat. Și spune comandantul : „Preoții să treacă deoparte. Să nu ne puneți în situația să vă luăm după dosare”. Și au trecut, dragii mei, 43 de preoți. Nici n-am știut că sunt atâția între cei 400 de deținuți. Au trecut deoparte și i-a' băgat în lanțuri la „neagra”. Noi am mers liniștiți în colonie, ne-am dus în sala de mese, am mâncat ce-am mâncat, ce ne dădea', și ne-am dus și ne-am culcat. Și se bate talanga să intre schimbul celălalt, schimbul de zi. Schimbul de zi n-a vrut să intre. De ce ? Ei, țațoși : „Cine vrea să intre să treacă într-o parte, cine nu, în cealaltă”. Toți a' trecut acolo unde nu intră. A' început să-i bage și pe ăia în lanțuri, dar n-avea' nici lanțuri și nici „negre” atâtea.

Și i-a' băgat pe toți în barăci și a' scos paturile afară, ca să n-aibe paturi. Știți ? Seara la 12, când să intrăm în mină, când ne-au dat masa, vorba să fie de masă, că tot flămând erai și după, am mâncat, n-am zis nimic, da' nici noi n-am intrat în mină. Și așa am stat șapte zile. Ne-a' întrebat care e motivul pentru care nu lucram : „Ați băgat preoții în lanțuri, în izolare. Când îi scoateți pe preoți din izolare...”. A șaptea zi ne-a' spart greva. I-a' scos pe preoți din izolare, i-a' prezentat în fața noastră și atunci am început să intrăm în mină. Asta a fost una dintre grevele la care am luat parte la Baia Sprie.

[A.L.] : *Aveți vreo întâmplare mai deosebită din timpul detenției ?*

O întâmplare care pentru mine e mare, dar care pentru mulți poate n-are importanță... Într-una din zile, intru în mină, și la o masă era un milițian, Szilagy, un maghiar, că acolo erau mai mulți milițieni maghiari. Și mă uit așa la masă... Și mă cheamă milițianu' ăla și zice către mine: „Ce te uiți, mă, aicea?”. Zic: „Am ochi, domnule sergent-major, de-aia mă uit”. „No, când vorbești cu mine ia poziție di drepti.” Zic: „Domnule sergent, poziție de drepti ia' soldații dumitale. Mata să știi că io sunt deținut politic, nu sunt militar”. „No, fac eu la tine raport.” Și caută să-mi ia tichetul după care mâncam, că mâncam după cum lucram. Da' eu după cum lucram ar fi trebuit să nu mănânc nimic, că nu prea lucram, nu vroiam să lucrez. Și zic: „Lasă, domnule, că îți spun eu cum mă cheamă, că n-am tichetul la mine”. Aveam tichet, dar tichetul era să mănânc, și nici nu era al meu, că era tichetul lu' șeful bucătar. Șeful bucătar era din organizația din care făceam și eu parte. Roșet Tudor³⁰, tot din Teregova. Tudor Ciorăi îi spune, Ciorăi era bațjocura (porecla – n.n.) din sat. Și el îmi dăduse tichetul, eu mâncam pe tichetul lui, că lui nu-i trebuia tichet, că era la bucătărie. Așa că îi spun numele meu, îi spun cum mă cheamă. „Fac eu la tine raport!” Și mi-o făcut raport și îmi dă șapte zile de „neagra”. A doua zi dimineata strigă: „Ciurică Nicolae!”. Nău mă prezint. Strigă ofițerul de servici: „Nu-i Ciurică?”. „Nu-i! Nu se prezintă.” Acu' deținuții noștri nu spuneau: „Băi, vezi că te cheamă” ...sau să mă toarne. Mai strigă încă pe unu', Voicu Constantin. Nici ăla nu se prezintă. Voicu era un băiat tânăr, învățator de prin Moldova, da' nu mai rețin de unde. Și când intrăm în mină zic: „Bă Voicule, ce-ai făcut? De ce te cheamă?”. Zice: „Păi mi-a dat trei zile de «neagra»”. „Păi de ce?” Zice: „Mă, alaltăieri fiind în mină, o trecut Mână Neagră”. Cine era Mână Neagră? Ofițerul cu producția... Noi nu știam cum îi cheamă, dar le puneam nume după cum arătau: Târăncop, Căscănel, Mână Neagră... Îi mai botezam așa noi. Știți? Pe care îi știam le ziceam numele. Și Mână Neagră fiind ofițer cu producția se ducea prin mină. Și acest Voicu era fără chiloți și sta pe o scândură, din cauza căldurii, cu eczema... cum eram noi. „Mă, și m-am pomenit cu el lângă mine și n-am putut să mă scol în picioare să-l salut. Cum să-l salut dacă eu nu aveam nimic, nici chilot pe mine? Și pentru că nu l-am salutat mi-a dat trei zile de «neagra».” Zicea: „Da' tu ce-ai făcut?”. „Păi ce să fac? Uite asta. Am avut o discuție cu Szilagy, și îmi dădu șapte zile.” „Păi ce facem?” „Măi, eu zic să nu ne ducem până nu vorbim, până nu ieșim la raportul comandatului.” Am un lapsus... mi-aduc eu aminte și cum îl chema pe comandant³¹.

Și-a' trecut vreo trei zile în care ne-a tot chemat ofițerul de servici care era și nu ne-am dus. „Ciurică! Voicu!” Nu se prezenta nimeni. A treia zi ne ducem la raport. Raportul îl ținea într-o baracă, cum era' barăcile în colonie. Acolo trebuia să te prezinți cine ești, să știe comandantul cu cine stă de vorbă. Era o formulă: „Să trăiți, domnule comandant, sunt deținutul cutare”. Intră Voicu prima dată și-l aud... (imită vocea comandantului – n.n.): „Să majorează pedeapsa de la trei zile la șapte zile. Imediat bagi

30. Tudor Roșet, născut la 15 februarie 1922 în Teregova, Caraș-Severin. A fost arestat la 5 martie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Nistru, Baia Sprie, Aiud, Galați, Botoșani și Periprava. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

31. Începând cu 1953 comandant al coloniei Baia Sprie a fost Szabó Zóltán. Kondrát Norbert, „Colonia de muncă Baia Sprie (1950-1955)”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *op. cit.*, pp. 75-81.

în lanțuri”. Dragii mei, când l-am auzit așa, eu eram pentru o cauză acolo, nu eram dintr-o întâmplare, c-am zis o vorbă. Dacă am stat patru ani cu arma în mână și-au fluierat cartușe pe lângă mine, odată am simțit așa o căldură la cap, mi-a venit sângele așa la cap. Intrați eu. „Să trăiți, domnule comandant, sunt deținutul Ciurică Nicolae, condamnat 25 de ani, acte de teroare”, că pentru asta eram condamnat, că așa au zis ei acolo : crimă contra umanității. Și zice comandantu’ : „Imediat bagi în lanțuri, de la șapte zile la zece zile”. Ieșii afară, da’ nu m-am dus spre celularul unde trebuia să mă duc la „neagra”, cum o zis el, și-am luat-o spre baracă. Un milițian care fusese la ușă pune mâna pe mine. Eu nu mă las tras de el. Mai pune și altul și pun mâna patru inși pe mine, mă iau pe sus, unul de sus, o mână, unul de ailaltă, unul de un picior și trag piciorul și izbesc cu el într-un milițian de i-au sărit toate tinichelele de pe piept și-o căzut jos. Milițianul din prepeleac care o văzut întâmplarea, bate alarma, sună peste tot, în tot cercul. Iasă și comandantul afară. Domnilor, dragii mei, mi-am dat seama de gravitatea faptului că nu-i un lucru așa simplu să faci așa ceva, și că te împușcă imediat. Și am făcut pe nebulul, pentru că văzusem mulți în pușcărie care făcea’, era’ nebuni, săracii, înnebuniseră, și-am jucat un pic teatru de ăsta, de nebun. Da’ nu poți să faci pe nebulul dacă nu ești nebun, n-ai cum. Da’ eu l-am făcut trei zile. După trei zile am epuizat toate metodele care le văzusem eu.

Domnilor, mi-e și greu să mai mi-amintesc... M-au pus în lanț, cu cătușe la mâini, m-au lovit. Stând acolo în cătușe și cu lanț, trântit acolo între ei, toți în jurul meu, îi luam pe toți pe rând și le spuneam ce auzisem eu că spunea’ nebunii către ei. Domnule, era’ stupefiați, mirați ce se petrece cu mine. Îi vedeam așa că nu le era totuna, că dintr-odată sunt nebun. M-o’ băgat într-o celulă la „neagra”. Acolo „neagra” e o celulă mică, cu lanț la picioare și cătușe la mână. Era întuneric, jos umezeală, cimentul ud... Și ce mi-o venit mie ? Bat cu genunchile în ușă : top, top, top. Vine milițianul : „Ce-i, mă banditul ? ”. Vă rog să mă iertați de expresie : „Vreau să mă piș, mă, bagu-mi în gura lu’ mumă-ta...”. Domnule, eram nebun, ce mai... Jucam teatru că-s nebun și nebunu’ spunea orice, știți dumneavoastră. E, o plecat. A treia, a patra, sau nu știu a câta oară bat tot cu genunchile. Vine iar și-mi spune să mă urinez... Unde ? Într-un butoi de ăla de carbit, gol, care pentru așa ceva era băgat acolo. Mă desfăcu la pantaloni, că eu eram legat cu mâinile la spate. Ce, mi-a mai venit mie să urinez ?

Dragii mei, cum v-am spus, după trei zile nu mai puteam să fac pe nebulul, epuizasem toate metodele. Și zic în gândul meu : „Aici îmi rămân oasele”. Pentru că nu era pentru ei o mare problemă un deținut. Mureau pe capete... Îi arunca’ în râpă, sau știe Dumnezeu unde îi ducea’.

Și mă gândesc să mă fac că-s bolnav de plămâni, să simulez asta, că dacă erai cu-o boală din asta mai grea, nu te mai ținea’ la mină. Măi, da’ mă gândii eu, ăștia au aparate, au specialiști, cum pot să zic eu că sunt bolnav de plămâni. Nu-i bun. Dragii mei, și ceea ce am simulat, nici nu vă puteți închipui : epilepsie. Văzusem bolnavi de epilepsie prin celule, prin pușcărie în decursul anilor. ăia își întorc ochii pe dos, își mușcă limba, fac o formă de clăbuc, da’ cu sânge dacă-și mușcă limba și se strâmbă ca toți dracii. Urât ! Bă, da’ toate le fac, mă gândii eu.

Acolo la „neagra” te culcai de la ora 10 pân’ la 5. Și îmi luaseră cătușele de la mâini, și noaptea mă culcam pe-o scândură, care avea la capăt o bucată de lemn așa, să șadă scândura un pic mai ridicată. Și dimineața îți luau scândura de acolo și stăteau în picioare. Și pentru asta îmi luaseră cătușele de la mână, dar lanțurile, nu ! Cum să fac

eu să am sânge în gură ? Mi-am dat un pumn în nas. N-o venit sânge. Îmi dădui a doua oară, simții sângele în gură. M-am întins jos și cu picioarele am început să bat în butoiul ăla de carbit. Și lanțurile zdrăngănea', și butoiul zdrăngănea, eu cu sânge la gură... Milițianul aude tropăiala, vine, deschide vizorul și începe să strige : „Doctorul, doctorul, doctorul, doctorul !”. Nu mai nimerea cheia să descuie mai repede. Și intră doctorul, tot deținut, unul Georgescu, maior de marină de prin Constanța. Și zice milițianul : „Moare ? Moare ?”. „Nu, nu, nu. Peste maxim cinci minute își revine.” Și doctorul îmi dă o palmă așa peste obraz : „Măi Ciurică, măi Ciurică...”. Și cam cinci minute potrivit eu, și mă făcui că îmi revin. Știi ?

[A.L.] : *Dar doctorul nu și-a dat seama ?*

Nu și-a dat seama. Tocmai asta vroiam să zic, că nu și-a dat seama, domnule. Și asta m-a salvat pe mine din mină. Cu primul lot de inapți mi-a' dat drumul la Gherla. Și, după terminarea muncii de acolo de la mină cu deținuții, a venit și doctorul Georgescu la Gherla și-o venit chiar în celula unde eram eu. Aveam 39 de kilograme, atuncia. Îți dai seama ? La înălțimea mea... că acum am 95. Eram slab, distrofic. Tot timpul la vizitele medicale îmi puneau un diagnostic : distrofic. Da' ziceam și eu câteodată : „Ce e aia distrofic ?”. „Băi, slăbit în ultimul hal.” Nu-mi dădea' nimic, nicio mâncare sau ceva. Și mă întreabă doctorul Georgescu când mă întâlnește : „Cum îi mâncarea ?”. „Proastă, domnule doctor.” „Cu sănătatea cum stai ?” „Domnule doctor, cum mă vedeți.” „Dar cu boala ?” Zic : „Ce boală ?”. „Cu epilepsia.” „Păi n-am nicio epilepsie.” „Păi bine, mă, dar...” Și i-am povestit. „Băi, dar am crezut că tu ești epileptic. Am scris în fișa medicală, «bolnav de epilepsie».” „Domnule doctor, puteai să scrii și nebun, tot atâta, că nu mă interesează, n-am nici pe dracu'.” Asta e o întâmplare printre atâtea pe care le-am petrecut.

[A.L.] : *De la Gherla v-ați și eliberat ?*

Da, m-am eliberat după șapte ani. Da' de pușcărie am făcut zece ani, trei luni și opt zile...

[A.L.] : *După Revoluție în ce fel s-a schimbat viața dumneavoastră ?*

Acuma, aici, altă treabă foarte interesantă. La mine, după Revoluție, a' venit tot felul de oameni. Vine Duță Gheorghe³², vice-președintele foștilor deținuți politici din Caraș-Severin, de la asociația unde sunt eu acum. Eram membru în comitetul lor... Vine la mine o dată, vine de două ori, mai mult decât atât, vine cu bunuri, cu cadouri, cu țoale din ălea vechi. Și : „Bă Ciurică, dacă știi, ai oameni mai necăjiți...”. „Bine, mă...” Eram în bune relații. Și vine mereu și mă întreabă de Maranu³³. Într-una din zile, iară

32. Gheorghe. I. Duță, născut la 2 aprilie 1921 în Drăganu, Argeș. Jandarm, prizonier în Uniunea Sovietică, înrolat în Divizia „Tudor Vladimirescu”. Căpitan de Securitate, participant la represiunea din Banat. A fost arestat la 26 iulie 1957 și condamnat la 10 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, vol. III.

33. Petru Grozăvescu „Măranu”, născut la 16 aprilie 1914 în Teregova, Caraș-Severin. A fost arestat 1947 și eliberat după 6 luni. A fost rearestat la 28 iulie 1950 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Aiud, Nistru, Alba Iulia și Gherla. La 19 iunie 1959, când trebuia să fie eliberat, a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și

vine cu unu' Bârea, tot din comitet de acolo. În sfârșit, mănâncă, beau niște țuică aci la mine, dar nu vorbea. „Băi Ciurică, hai să-ți zic pe-a dreaptă.” Dar el era băut. „Zi, mă, nea Duță, care-i a dreaptă? Până acu' de care fură, strâmbe?” Zice: „Bă, eu am fost după tine”. „Unde ai fost după mine? Cum ai fost după mine? Nu ești fost deținut politic?” Zice: „Băi, uite care e treaba. Eu am fost jandarm în timpul războiului. Am fost plecat pe front, am căzut prizonier și-am venit în țară cu divizia «Tudor Vladimirescu». Țăla care era cu el, nu știa de treaba asta, căska gura. „Și-am venit cu divizia «Tudor Vladimirescu», și m-a' primit în jandarmerie din nou, și după aceea am fost trecut la Securitate și-am fost comandant de companie... Și am fost și aici în Teregova, ca și comandant de companie, dincolo de pod, la sălașul lu' Ion Savu. Eram acolo în 1952 la sălaș cu oamenii mei. Și primesc un telefon de la garnizoană din Caransebeș să mă deplasez la Verendin, să iau legătură cu sursa...” – vă dau cu cuvintele lui, sursa era informatorul – „și acolo vor fi doi bandiți și să mă duc să-i arestez. Și am dat telefon la batalion la Caransebeș să-mi trimeată teniși.” „Păi de ce, mă, nea Duță să-ți trimeată teniși?” „Păi, încălț teniși să nu fac zgomot.” Domnule, când l-am auzit zicând vorba asta mi-a venit așa... Da' tot îl luam cu țuica: „Hai, mai ia o țuică!”, și nu știu ce. Și zice: „Ne-a' adus teniși, și m-am deplasat la Verendin și am luat legătura cu sursa”. „Sursa cine era?” Țuruc, socrul lu' Victor Curescu, ăla care vă arătai eu. Că socrul lui l-o vândut atunci. Zice: „Și am luat legătura cu sursa, și în zorii zilei era încercuită zona. Văd sursa și îi fac semn că nu-i nimic, și el mi-arată să fiu atent în tufe. Când mă uit mai bine... Nistor Duicu se bărberea, iar Curescu Victor era lângă el. Am somat, am deschis foc și l-am rănit pe Nistor Duicu, care moare până la Caransebeș, și Curescu Victor este prins viu”. Domnule, când mi-a spus vorbele ăștia... Eu l-am informat pe Duicu³⁴, ăsta care l-ați cunoscut: „Uite, bă, cine l-a împușcat pe frate-tău. Nu poate să-l fi împușcat el direct, dar oamenii lui! Sub comanda lui...”. Și îi povestesc ce vă povestesc matale acum. Dar el îmi spune mie: „Măi Nicolae, scrie tu o hârtie și o să semnez eu, că tu știi ce ți-o spus”. Și-am făcut eu hârtia asta și-am dat-o la asociație, la președintele care era pe vremea aia... Nu mai rețin cine era. Și s-a pus în dezbateri problema asta. Și Duță când vine acolo îi spune: „Domnule, dumneavoastră ați fost ofițer de Securitate”. „Da!” El o fost după mine, prin munți, prin păduri, și acuma era ca fost deținut...

După părerea mea, problema este dureroasă, da' de ăștia trăbă să ne ocupăm și să se ocupe cine vre'. Domnule, dar nu ne ocupăm de ăia care ne-a' bătut, ne-a' torționat, ne-a' distrus și-au pensii și trăiesc, domnule. Uite, într-o carte aci găsesc altu' c-a participat la prinderea mea, și spune că e bine-mersi, și e adresa din Oravița. O mai trăi acu? Nu știu. Dar nimeni nu-i caută. Și îs cu pensii mari...

[H.G.]: *Au început să fie căutați între timp, să știți.*

Să dea Dumnezeu.

[H.G.]: *Știți care este problema? Încadrarea juridică. Crimele în țara asta sunt prescrise după 15 ani. Și dacă cineva l-a împușcat pe cineva nu poate fi condamnat. Dacă este crimă împotriva umanității se schimbă încadrarea juridică. Și-i condamnă și dacă are 88 de ani, nu contează.*

Periprava. A fost eliberat la 10 iunie 1962. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. F-G*, p. 300; fișele matricole penale din AANP.

34. Se referă la Petru Duicu. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în prezentul volum.

Asta aș vrea eu. Asta aș dori, domnule. Da' să vă spun altceva. Domnule, sunt chemat odată după Revoluție, cu mai mulți deținuți, să mergem să vizităm Aiudul. Și mă duc și eu la Aiud. Domnule, ne trezim la poarta pușcării sute de foști deținuți politici. Iese un civil care chipurile ar fi fost comandant, nu îi mai știu numele, ne salutăm. „Bine ați venit. Vă rog frumos să intrați în serii, pentru că sunteți foarte mulți și nu putem să vă băgăm pe toți odată.” Și-am intrat vreo 150 în seria aia. Noi am ieșit, intră alții. Ne ducem... băi fraților, o pușcărie modernă, aranjată, pusă la punct, cu televizor, cu bibliotecă. Deținuți cu pachete, slănină și mâncare și de toate. Și când ieșim ne însoțește același om, civil, și mă cam potrivesc de el să fiu mai aproape, să îi vorbesc două minute. Zic: „Domnule comandant, aș vrea să vin și la anu' dacă se poate”. „Da, dacă se organizează și vi se dă posibilitatea să veniți să vizitați pușcăriile de la Aiud, cu cea mai mare plăcere.” „Dar, domnule comandant, un lucru: n-aș mai vrea să îi văd pe oamenii ăștia aici.” El mirat: „De ce?” „Aș vrea să îi văd aici pe ăi' care ne-or băgat pe noi în pușcărie la vremea aia, nu pe ăștia. ăștia sunt niște hoți care au furat, sau ce-o' fi făcut, dar ăia...” Și când am zis vorba asta nu-i plăcu, da' nu zise nimic. Păi ăsta era unu' din ăia!

[A.L.]: *În final să mai revenim puțin la problema celor împușcați. Există în zonă partizani executați. Știți și unde sunt înmormântați?*

Pe ăștia doi care a' fost omorâți în luptă la Pietrele Albe (Urdăreanu Gheorghe și Anculia Petre³⁵ – n.n.) i-a' adus aici în fața primăriei, i-a rezemat de-un nuc, pe vremea aceea micuț... acu' e un nuc mare. Două-trei zile a' stat răstigniți acolo morți și de-acolo din munte i-a' tras după cai... Vă dați seama? Un om să îl pui ca pe-un lemn și să îl tragi după cai, ce se poate întâmpla cu el? O' fost înmormântați în apropierea cimitirului, da' s-o' făcut gard și acuma deja sunt în cimitir. Știu familiile lor, dar sunt vreo doi de care nu se știe unde sunt.

[H.G.]: *Au fost împușcați?*

Ăștia de spun eu au fost împușcați în luptă. Dacă vreți, mergem să vă arăt exact.

[A.L.]: *Am vrea să mergem să și filmăm locul.*

La locu' acela noi am ridicat o troiță și am făcut și-un monument, asociația noastră, a foștilor deținuți politici din Caraș-Severin.

Ei, dar mai sunt mulți care i-a' luat. Spre exemplu, unde trebuia să mă duc eu... nu m-am dus și s-a dus altul, și a murit acolo în luptă și unu' rănit la cap a murit până la Caransebeș. Da' unde îi înmormântat nu se știe.

Mai e unul Mutașcu Dumitru zis Fus³⁶, din Verendin, cu care-am stat vreo trei ani de zile împreună, îi mort și el. Era un bărbat solid mare, lung, înalt. Fiind pământul înghețat la vremea aceea, toamna, i-au tăiat picioarele și l-au băgat într-o râpă acolo, ca pe-un animal. Nimeni nu știe...

35. Petru Anculia „Miloi”, născut la 1 mai 1919 în Teregova, Caraș-Severin. Membru în grupul lui Spiru Blănaru, a murit în timpul confruntării cu Securitatea din 21/22 februarie 1949. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. A, B, Mașina de scris, București, 2000, p. 43.*

36. Dumitru Mutașcu „Fus”, născut la 6 februarie 1906. Partizan din Verendin, Caraș-Severin. A fost condamnat la moarte în contumacie. A fost împușcat mortal într-o confruntare cu Securitatea la 28 noiembrie 1954. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. M, Mașina de Scris, București, 2004, p. 439.*

[H.G.]: *Ați pomenit de troița de la Pădurea Verde, e tot pe locul unde au fost împușcați ?*

Da, zice că acolo este locul unde a' fost împușcați o parte din ei. Da' vedeți dumneavoastră, că în decurs : anu' ăsta a împușcat doi-trei, anu' ălalt alții... Acolo, la Pădurea Verde, în Timișoara. Acolo au fost împușcați și îngropați. Sunt persoane de la Asociația Foștilor Deținuți Politici de la Timișoara care știu detalii. Și în tot anul se face slujbă acolo, de Ziua Eroilor.

[A.L.]: *Aici la dumneavoastră în zonă au fost foarte multe victime.*

Domnule, comuna asta a fost o comună fruntașă din punctul ăsta de vedere : rezistența anti-comunistă. Au fost în comuna asta 22 de persoane cu arma-n mână în grupul colonelului Uță. Bineînțeles că acuma nu mai e nici unu', toți au murit. Dar nu mai sunt nici din care ne-au ajutat pe noi. Iacătă, eu fiind mai tânăr, și mai e unu' la Domașnea din cei care am fost cu arma în mână. Mai suntem doi din zeci care au fost... Toți sunt morți. Fie că sunt morți prin condamnare, fie în luptă, fie că au venit acasă și au murit după eliberare, că oamenii au fost bătrâni, bolnavi. Da, foarte mulți...

[A.L.]: *Noi vă mulțumim.*

Maria Cristescu

Născută la 10 februarie 1914 în Aciliu, județul Sibiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : șapte clase. Profesia : casnică. A fost arestată la 15 septembrie 1951 și condamnată la patru ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Caransebeș, Dumbrăveni, Târgșor și Mislea. A fost eliberată la 13 septembrie 1955. La data interviului locuia în Teregova, Caraș-Severin. Interviu realizat de Andrei Lascu și Horațiu Groza la 14 septembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Boagiu. Editarea – Adrian Sandu. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cota 224.

[Andrei Lascu] : *Povestiți-ne cum era în perioada '46- '47 când au început comuniștii să fie mai agresivi ?*

Destul de greu o fost. Bărbatu'¹ meu n-o mers la votare, când s-o votat. Știi ? În cât o fost ?

[Horațiu Groza] : *În 1946.*

El n-o făcut nimic, da' n-o mers. Atunci eu m-am dus și am votat, dar nu cu ei, cu comuniștii. Am venit acasă, o fost seara, am mâncat și ne-am culcat. Și ne pomenim că bate la geam. El zice : „Ieși tu ! ”. Când ies, is poliția... Și o întreat de el. Zic : „Nu-i acasă”. „Unde-i ? ” „Îi dus la Timișoara deunăzi.” Eu le-am spus că nu las pe nimeni înăuntru dacă nu-i el, și când o' văzut, atunea or plecat. Și s-o' dus la Nistor² și Ion Duicu³ ca să-i aresteze. Atunea ei or plecat, s-o' dus acolo la unu' la sălaș și o' stat acolo de frică să nu îi aresteze.

Atunea m-or luat pe mine la post și m-o' bătut rău de tot. „Unde-s ? ” „Nu știu, dom'le, nu știu.” Atunea o mânat un soldat cu mine, să îmi arăte că mi-a făcut groapa pân' mă 'pușcă. M-am dus acasă cu un securist, am luat și fata, că copilu' o fost la școală, la liceu, și ne-am dus acolo. Atunea pe mine m-o' închis și pe fată o' întreat-o,

---

1. Ilie Cristescu, născut în 1910 în Domașnea, Caraș-Severin. A făcut parte din grupul de luptători anticomuniști condus de colonelul Ion Uță. A fost împușcat în luptă la 7 februarie 1949. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. C*, Mașina de Scris, București, 2002, p. 265.

2. A se vedea nota 14 de la p. 153.

3. Ion Duicu, țaran din Domașnea, Caraș-Severin. A făcut parte din grupul de partizani condus de Spiru Blănaru. A fost împușcat la 21 februarie 1949 în timpul ciocnirii cu trupe de Securitate de la Pietrele Albe. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. D, E*, p. 159.

dar ea n-o spus nimic. O zis : „Nu știu. N-am văzut pe tata de când o plecat. Nu știu”. Și atunci mă opreau numa' pe mine. M-o' făcut scroafă ordinară, minuni, și iar m-o' bătut. Pân' la ziuă tot așa o fost...

[H.G.] : *Cum vă băteau ?*

Mi-o' dat în cap, că și astăzi sufăr, asta mă omoară. O' dat în cap până m-o' trântit jos și atunci s-o' pus cu picioarele pe mine, doi. Și încă mi-o' dat ei mâna de m-am sculat, că nu m-am mai putut scula de jos, așa am fost foarte bătută. Ne-am dus acasă și la vreo câteva zile iar m-o' luat : „Unde-i ?”. Să spun unde-i și cine știe de ei. „Nu știu, dom'le. Nu știu nimic. Poți să mă 'puști, nu știu nimic. Eu nu știu unde-i...”, am zis eu. Iar m-or mai bătut, după aia mi-o' dat drumul.

[A.L.] : *Dar soțul dumneavoastră fugise la partizani ?*

Să-mi mai amintesc și eu, că am uitat, că e multă vreme... Bărbatul meu o fost cu colonelul Uță⁴, s-o întâlnit și o fost cu ei. Da' bărbatul meu n-a făcut nimica, n-o atacat pe nimeni. El numa' că i-o fost frică că îl arestează, de aia o plecat. Știi ?

Și atuncea m-o' luat și m-o' adus aici la Caransebeș. Și eu am spus așa : „Nu bag pe nimeni nici dacă mă 'pușcă”. Și nici n-am băgat pe nimeni, domnu'. Absolut, fiindcă ce-am trecut io... M-o' bătut... M-o' legat de mâini și de picioare, și mi-o' băgat un par între mâini și între picioare și m-o' trântit jos. M-o' luat cu o vână așa și m-o' bătut până când n-am mai știut de mine. Când m-am trezit eram într-un coridor, acolo la Securitate, toată udă, că o' aruncat apă pe mine. O' crezut c-am murit... Atunci m-o' ținut, că n-am putut să merg pe picioare pân' la pușcărie. M-o' ținut vreo patru zile în camera de gardă cu ofițerii acolo, că o fost plin. Nu mai încăpea de oamenii ce-o' fost acolo arestați. Și m-o' dus la închisoare, m-o' ținut câțva acolo și mi-o' dat drumu' acasă.

Și când am vrut să vin acasă, n-aveam bani, n-aveam nimica. Atunci m-am dus la gazda copilului și mi-o dat niște bani să vin acasă. Și până când l-o' omorât pe el, în '49, tot așa am pățit.

[A.L.] : *Dumneavoastră ați aflat cum s-a întâmplat când l-au omorât ?*

Când l-a' omorât pe el, la noi parcă n-a mai fost ușa încuiată, domnule. Parcă îmi vine să tremur și acuma. Veneau, se băgau, aprindeau becu', ne injura', plecau. Bărbatu' meu a fost aicea... Nu știu dacă ați auzit dumneavoastră, către Oravița, la un moș. O avut grijă de ei, i-o primit. Știi ? Și cum s-a întâmplat, nu știu, că o' venit odată, i-o' înconjurat, și i-o' 'puscat patru odată⁵: bărbatu' meu, Uță, un băiat din Luncavița și bietul moș care o fost cu sălașul. Și i-o' tras după cai, toți plini de noroi de... i-o' tăiat o mână până jos. Și sara i-o' adus...

[H.G.] : *Cine ? Soțul dumneavoastră nu mai avea o mână ?*

N-o mai avut o mână. Mi-o spus primarul, că eu n-am fost acasă când l-o' adus. Știi ? Io nu l-am văzut, numa' fata. O luat pe fată, pe mama soacră, și ele l-o' văzut. I-o' ținut acolo... să ferească Dumnezeu, că o vrut să moară soacră-mea în coastă acolo când l-o văzut așa distrus, plin de noroi. Cum bag seama i-o' tras după vite de acolo până i-o' încărcat la camion și i-o' dus. Da' unde i-o dus numa' ei știu.

[H.G.] : *Și nu știți locul unde or fost înmormântați ?*

4. A se vedea nota 1 de la p. 147.

5. Cei patru erau Ilie Cristescu, colonelul Ion Uță, Pantelimon Irimescu din Luncavița și Mihai Careba, proprietarul sălașului.

Nu. Pe toți patru odată acolo i-o' îngropat...

[H.G.]: *Dar n-ați auzit niciodată vorbindu-se că i-ar fi dus undeva ?*

O fost un soldat, un băiat din Ardeal, și zice : „Tanti, știi unde i-o' îngropat ?”. „Nu știi, dragă.” „În cimitirul eroilor la Caransebeș. Da' te rog frumos să nu mă spui.” „Vai de mine, cum să te spun ?” Atâta știu. Atâta mi-o spus băiatul ăla.

După un an, Securitatea tot o crezut că vin cumva ăia fugiți și-i prinde. Ce judecată or avut ei... Eu am fost la băiat să-i duc haine curate, că eu le spălam, și i-am mai dus și mâncare. Și o' spus vecinii că o' venit doi domni, o' bătut un ceas la fereastră și la poartă. Tot așa or umblat și o' vrut să mă ridice cu domiciliul forțat, numa' n-am fost acasă. Oricum, două familii o' arestat atunci, o' ridicat și i-o' dus la Bărăgan. Și când am venit eu acasă mi-o' spus de oamenii ăia, dar ei o' fost duși, și am scăpat. Nici atunci, până o murit el, nu mi-o' dat pace.

[H.G.]: *Ce vârstă aveați dumneavoastră atunci ?*

Când o murit bărbatu' meu, eu am avut 35 și el o avut 39. Cu patru ani o fost mai mare ca mine. Ce o fost pe capul meu când l-o' omorât ! Când am auzit cum o fost... Cel puțin să-l fi lăsat să-l fi îngropat eu... Mă duceam și eu la crucea lui și plângeam și spuneam de-acasă. I-o' luat așa cum o' fost de distrus și pe toți i-o' băgat grămadă...

[H.G.]: *Din păcate despre foarte mulți nu se știe unde sunt. Dar măcar după ce a murit soțul v-au lăsat în pace ?*

După ce o murit el, or mai venit. Am avut 20 de oi, și mi-au fost dragi miei și 20 de miei mi-o' luat... Brânză am avut de vândut, un butoi de 80 de kile. Știi ? Cu butoi cu tot o' luat. Și 200 de litri de rachie. Apăi di prin casă mi-o' luat masă, un dulap. Mi-o' luat – cum să vă spun ? – de la recamiu (recamier – n.n.), de la mobilă, mădrențele (mobile – n.n.) ălea. A' lăsat casa goală. Vai și amar. Să ferească Dumnezeu pe toată lumea, că de când mă culc și îmi dă în gând ce am făcut, nu mai poci nici să dorm (plânge – n.n.).

[H.G.]: *Și până la urmă v-au arestat și pe dumneavoastră...*

Să vă spun eu dumneavoastră, că nu mi-i drag să mint, că n-am mințit niciodată și mi-s muieri bătrână. Ei tot o' vrut să mă aresteze, dar n-o' avut cu ce, că nu m-o' prins cu nimic. Mama lui Duicu⁶ o venit la mine să-i cos ceva pentru băiatul ei. Și i-am cusut la mașină și nu se apuca ea să spună, da' o spus la aia de le-o dus cămașa și o pereche de izmene, și aia s-o dus drept la Securitate și m-o pârât și atunci m-o' și arestat. Da' nu mama lu' Duicu m-a pârât, ci una care o știut de ei.

[H.G.]: *Vorbiți de Duicu zis Boieru ?*

Da, de frații lui.

[H.G.]: *Or fost împușcați doi dintre ei.*

După bărbatu' meu i-o' pușcat și pe ei. O murit Ion Duicu cu Gheorghe Cristescu zis Galea⁷ și Nistor o fost fugit. Și am văzut că pe pari i-o adus. I-o' tras în jos de la pădure după cai și atunci i-o' legat și pe pari i-o' adus...

6. Petria Duicu „Boieriu”, născută în 1894/1896 în Cornereva, Caraș-Severin. A fost arestată la 25 septembrie 1951 și internată administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Dumbrăveni și Caransebeș. A fost eliberată la 20 octombrie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

7. Gheorghe Cristescu „Golia”, născut la 13 octombrie 1933 în Domașnea, Caraș-Severin. Partizan din zona Domașnea. A fost ucis de Securitate la 21 februarie 1949. Cicerone Ionițoiu,

[H.G.] : *Și pe bază că ați cusut hainele alea v-au arestat ?*

Or venit și m-o' arestat și m-o' judecat. Dar la judecată la urmă o' zis că mi-s contra regimului, că mi-o' împușcat bărbatu', și cu aia m-o' acuzat.

[A.L.] : *Cu cine mai erați când v-au judecat ?*

O' mai fost patru băieți, da'-s toți morți. Săracii, mai tineri ca mine... N-am fost judecați ca un lot, ci așa luați și condamnați. Pătru Ionescu⁸ să zic că ar fi fost principalul vinovat în ochii lor. Asta era în 1951.

[A.L.] : *Și ce condamnare v-au dat ?*

Patru ani am făcut, domnu', niciun ceas...

[A.L.] : *Și prin ce închisori ați trecut ?*

Pe la Târgșor. Am lucrat când ne-o' dus acolo. Atunci tot o fost câtă mai ușor, că nu s-o' atins de noi. Aicea erau și de drept comun, da' noi n-am fost cu ei la un loc. Noi am dormit aparte.

[A.L.] : *Cât timp ați stat în Târgșor ?*

Am lucrat cam un an și ceva acolo la mașină, și atunci îndată o venit un ordin și ne-o' ridicat pe toate, că o' mai fost acolo când m-am dus eu mai înainte de mine. Multe fete, săracele, studente... Și odată o venit un ordin să scotă toate politicile din dreptul comun. Și ne-o' închis două săptămâni și atunci o' venit cu duba și ne-o' dus pe toate la Mislea. Acolo am fost 900 de muieri. Da' nu ne-o' bătut nime', nu pot să spun.

[A.L.] : *Cum era mâncarea la Mislea ?*

Vai și amar. Arpacăș cu apă. Nici sare nu punea în el. Dimineața ne da un cauc, că așa se spune la noi, cam cum faci la câini. Asta dimineața. La amiază ne da arpacaș cu apă cu sare, sara ne da un ceai. Și niciun sfert de pită nu ne-o' dat. Era o directoare⁹ când m-am dus eu, o femeie foarte cumsecade. Și dacă o văzut că se poartă frumos cu noi o' luat-o și o' adus un câine de jidan. Nu mai știu cum îl chema¹⁰. Vai de mine ! Când venea în atelier numa' la noi se uita. Și ieșeau fete din astea, săracele : „Domnu' director...”. „Ce iasă din mâinile voastre ? Că, de-ar fi după mine, v-aș pune pe toate la perete și cu pușcă mitralieră v-aș curăța pe toate.” M-am dus către fata aia : „Nicoleta, n-ai de lucru ? E un câine de om”.

[A.L.] : *Ce ați lucrat la Mislea ?*

La croitorie. Eu am știut de acasă să cos.

[A.L.] : *Cu cine vă mai amintiți că ați stat în detenție ?*

Victimele terorii comuniste. Dicționar. C, p. 264 ; CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 422-423.

8. Petru Ionescu „Armean”, născut la 14/15 octombrie 1919 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 18 august 1951 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Caransebeș, Timișoara, Jilava, Baia Sprie și Oradea. A fost eliberat la 2 aprilie 1955. A fost rearestat la 1 septembrie 1955 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Timișoara. A fost eliberat la 5 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

9. Între 1944 și 1953 la comanda închisorii s-a aflat căpitan Elena Tudor. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 398.

10. Între 1953 și 1954 la comanda închisorii s-a aflat locotenent-major Dobra Stan. *Ibidem*.

Eiii, am fost cu o babă, săraca, bătrână era, dintr-un sat vecin cu noi, născută lângă Domașnea, în Rusca, mama Lina o chema. Și ea săraca cum o' bătut-o avea degetele toate înnodate, că i-o' rupt degetele de la mână. O fost o muiere grasă, o slăbit de n-o mai putut nici să meargă. Și tot ziceam cătră ea : „Hai cu mine ! Însăilezi și dumneata, că mori de foame, că eu n-am ce să-ți dau, că n-am ce mânca nici eu, dar să-ți dau dumitale”. „Nu poci, Mario, nu poci.” „Haide cu mine ! Încearcă !” Și am luat-o, da' ce să poată, săraca ? O slăbit până n-o mai putut și o murit acolo.

Lucram câte o săptămână de noapte și câte una de zi, că n-o' mai fost nici mașini. Și după ce o murit, când am venit din tură am avut niște fete din Moldova, una din Piatra Neamț și una di la Bacău, tot politice, studente o' fost. Și ele o' fost libere. Știi ? Și zice : „Nană Marie, să știi că baba Moacă¹¹ o murit”. „Domnișoară Maricica, cum ?” „O murit, am îmbrăcat-o noi.” M-am rugat de milițiancă, o fost o fată bună. Că nu s-o' purtat fetile urât cu noi. „Doamnă, arată numa' să văd baba, c-am plâns după ea, că mai vorbeam cu ea...” Cică : „Nu pot să ți-o arăt. Vrei să mă bagi și pe mine ?”. O' îngropat-o. Eu m-am dus în dormitor și i-am strâns ce a avut ea într-o straiță și le-am luat la mine, la patul meu. Și vine milițianca : „Unde-i patul lu' baba Moacă ?”. Și i-or arătat. „Unde i-s hainele ?” Atuncea m-am sculat eu : „Doamnă, is la mine. Că dacă mă 'liberez i le duc eu acasă”. „Nu, nu, dă-mi-le, că i le trimetem noi !” Dar nu i-o' mai trimis nimic, nici că-i moartă, nici hainele...

O fost și fata ei închisă la Mislea. Și când m-am dus eu... n-am vrut să-i spun că o murit, dar până la urmă o trebuit să-i spun. Și i-am spus că i-a' luat hainele. Și după ce am venit, am întrebat-o că o primit ceva ? „Da' ce ?” Nici n-o' dat de ea că-i moartă. Or murit și acolo...

[A.L.] : *Vă mai amintiți și alte astfel de cazuri ?*

Era una, deasupra de mine, toată noaptea tușa (imită tusea – n.n.). Frida o chema. „Doamne, că nu mai pot să dorm, că tu toată noaptea tușești.” „Aaa, Mario, nu te bucuri, că asta e închisoare.” O fost prin Jilava dusă... Știi ? Povestea că o curs apa pe păreți și cu cana le-o' dat câtă apă să se spele pe obraz.

O' adus odată cinci fete de la București, și săracele, dacă n-am căpătat pachet, dacă n-am căpătat scrisori, n-am căpătat nimic. Și eu n-am putut să mai mănânc arpăcaș, și ziceau : „Marie, să nu arunci arpăcașul, să ni-l dai să-l mâncăm noi, că facem jurnă pentru dumneata”. Știți ce-i aia jurnă ? Curățenie. Da, că făceam cu rândul. Făceam în dormitoare, făceam în sufragerie, făceam în ateliere. Da' cinci fete, săracele, parcă le văd, milă mi-o fost de ele...

[A.L.] : *Vă aduceți aminte cum era de sărbători ?*

Domnu', am lucrat în continuu. Ce să fi făcut ? Și așa ne suduia și ne scuipa și... parcă cine știe ce am fi făcut noi. Oameni fără Dumnezeu. Da' fetele se rugau săracele, se puneau în genunchi seara și se rugau la Dumnezeu.

[A.L.] : *Dar nu vă auzeau gardiencele, să vă oprească ?*

11. Probabil Magdalena Moacă „Olariu”, născută în octombrie 1897 în Rusca, Caraș-Severin. A fost arestată la 18 decembrie 1951 și condamnată la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Dumbrăveni și Târgșor. A murit la 5/15 octombrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP ; Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 162.

Nu, nu. Eram în dormitor, când ne culcam.

[A.L.]: *Cu măicuțe, cu călugărițe nu ai fost ?*

Nu, n-am avut măicuțe, n-au fost.

[A.L.]: *Și de la Mislea v-ai și eliberat ?*

De aci de la Mislea mi-a' dat drumul. Și când m-am 'liberat era un ofițer și mi-o' dat niște bani, c-am lucrat patru ani. Și zice ofițerul : „Ei, ai luat salariul la un ofițer pe o lună”. Dar atuncea nu mi-o mai fost frică nici mie și am zis : „Am luat la un ofițer pe o lună, dar la mine e pe patru ani...”. Așa i-am spus. Atuncea m-o' luat cu mașina, mi-o' făcut percheziție să n-am ceva și m-o' dus la Câmpina și de acolo m-o eliberat Securitatea. În '51 am fost arestată și am scăpat în '55. O fost destul de greu, domnu'.

[A.L.]: *Cum a fost întoarcerea acasă ?*

Când am venit acasă ? Vai și amar ! Tatăl meu vitreg, mort. Mama mea paralizată. Bietul copil s-o dus și el și s-o băgat în servici' să trăiască. Vai și amar ! Mâncare de unde ? Că la țară dacă nu lucră n-ai ce mânca. Da' uite că Dumnezeu ne-o ajutat, ne-o scăpat din toate.

Am vrut să vă mai spun câte ceva, dar am uitat. Și dumneavoastră ce faceți cu ce să înregistrează ?

[A.L.]: *Le scriem într-o carte, să citească și tinerii despre cum a fost...*

Păi dacă ar fi vrut, demult ar fi știut. Dar acuma nu mai... Eu îs și bătrână, nu mai țin minte. Și nu văd, domnu'. Că, uite, mă uit la dumneavoastră și vă văd, dar altfel...

[H.G.]: *Când vă amintiți ceva, când vă vine ceva în minte, să scrieți undeva !*

Doar dacă îi pun pe ei să scrie, că eu nu văd să scriu. Știu să scriu, că am șapte clase, da' nu văd. O vrut băiatul să mă ducă să mă opereze, dar nu or vrut. Mi-s bătrână, lua-m-ar Dumnezeu și pe mine...

[A.L.]: *Noi vă mulțumim.*

Petru Duicu¹

S-a născut la 16 martie 1927 în Domașnea, județul Caraș-Severin. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : șapte clase. Profesia : agricultor. În 1949 a fost condamnat în contumacie la 20 de ani temniță grea. A fost arestat la 30 ianuarie 1950 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Lugoj, Timișoara, Gherla, Alba Iulia și Nistru. A fost eliberat la 28 iulie 1964. La data interviului locuia în Teregova, Caraș-Severin. Interviu realizat de Andrei Lascu și Horațiu Groza la 14 septembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Boagiu. Editarea – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 220, 221.

[Andrei Lascu]: *Cum s-a întâmplat să plecați alături de frații dumneavoastră în munți ?*

Dom'le, de la alegerile din 1947 ei or fost pârâți de unul de la noi, din Domașnea, și atunci or plecat în pădure și-or făcut o organizație. Erau aici oameni care o' fost pe front, Moise Budu², Ciulicu³, mai mulți care o' fost și o' văzut ce înseamnă comunismul. Frati-miu ăsta mare – pe cuvântul meu – o spus : „Mai bine să mori decât să ajungem cum e în Rusia”. „Dar cum e în Rusia ?”, întrebam noi. „În Rusia populația n-are ce mânca... ce fură de la colectiv, prin buzunare, prin cutare.” „Păi ce mănâncă ?” „Cașa.” „Da' ce-i aia cașa ?”, întrebam eu. „Cașa îi porumb. Aveau o moară, o învârtea' cu mâna, și făcea uruială și fierbeau aia și o mâncau.” Aia mânca populația rusească, că așa-i unde era colectiv, colhoz, cum spuneau ei. Au dat peste un activist sau un securist, cum o fost la noi, și ei aveau bunurile lumii...

-
1. Pe parcursul interviului intervine și Nicolae Ciurică. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta din prezentul volum.
  2. Moise Jurchescu „Budu”, născut la 6 august 1912 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 17 februarie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Cavnic, Alba Iulia, Peninsula, Dej și Gherla. A fost eliberat la 11 iulie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  3. Probabil Tudor Cristescu „Ciulicu”, „Filipescu”, născut la 16 mai 1916 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 17 februarie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula, Cavnic, Aiud, Gherla, Jilava și Timișoara. A fost eliberat la 31 august 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Așa că frații mei au făcut o organizație, da' mai mulți o' fost, nu numa' ei. Toți oamenii care o' fost pe front și au văzut mizeria. Și o spus fratele meu că mai bine să moară decât să stea sub comuniști. Și o murit săracu' în luptă, atunci când m-o' prins pe mine.

[A.L.]: *Cum s-a întâmplat când v-au prins pe dumneavoastră ? Unde erați ?*

Eram în 30 ianuarie '50, la pădure sus, într-un bordei. Era zăpada maaaare, ninsese și noi eram în bordei acolo, jucam domino. Era ziuă și aveam o fereastră deasupra pe unde ieșeam, da' plantasem fagi de ăia tineri, de ăia de țin frunza și iarna. Numa' că o venit Securitatea peste noi acolo deasupra și-o văzut geamul.

[A.L.]: *Dar cum au știut să vină acolo ?*

După ce am scăpat eu de la pușcărie, unu' care o fost în Securitate, nepotul meu, al cărui tată murise când m-o' prins pe mine, mi-o spus : „Știți cum v-o prins ? Cine v-o trădat ?”. „Nu știu.” „Un pădurar. Păduraru' o fost trimes prin pădure să vadă unde-i apă, că o știut că lângă apă te pui, că fără apă nu poți trăi. Și să vadă dacă apa îi murdară...” Și la noi o fost nenorocirea că am fost aproape de un drum. O' trecut șase securiști când lucram noi acolo. Numa' că noi, când o' trecut, nu am lucrat, am stat, așa că au trecut pe lângă noi... Era prăpastie și de o parte, și de alta și drumul trecea pe aici... Și numă' pe sus puteam intra la bordei, pe unde am și băgat apa cu jgheabul. Și o' venit acolo și odată am auzit noi ceva pe deasupra. Frate-miu, Nistor⁴, iese la geam : „Ooo, Securitatea !”. Securistii au sărit în râpa aia. Erau pe burtă acolo. Am trecut peste ei, or aruncat ai noștri grenade... Era iarnă, zăpada mare, n-aveai pe unde să mergi. Și ne-am băgat jos pe un ogaș, crengi, zăpada mare... Frate-miu Ion⁵ era cu unu' Cristescu Gheorghe⁶, zis Galea, or luat-o mai înainte și i-o' secerat, i-o' împușcat, cred că cu o pușcă mitralieră. O' fost morți pe loc atuncea, o' căzut și i-am văzut.

Care am trecut pe acolo știm cum a fost. Alții nu știu și degeaba le spui, că nu te cred, zic că minți. Văzând că securiștii de pe drum sunt după mine : „Stai ! Măinile sus !”. Am vrut să mă împușc, că știam că bine nu e... Am avut o armă ZB, o curățisem, o unsesem, și i-am băgat o cârpă pe țeavă să nu intre murdărie pe ea. Da' atunci când am vrut să mă împușc, nu mi-am dat seama că e cârpa pe ea și când am tras s-a spart țeava. A pus mâna pe armă Petru Budu⁷ și : „Să nu te împuști !”. Îi mort el... El mi-o adus mâncare cu Ghiță Galea. Până la urmă am ridicat mâinile sus, au sărit pe noi, ne-au legat cu mâinile la spate. O scos și pe morți de acolo, pe cei doi...

[A.L.]: *Cu ei ce s-a întâmplat ?*

I-o' adus aici în comună când ne-o' adus și pe noi. I-o' legat de mâini și de picioare și i-o' luat pe pari. Securistii i-o' adus. Ziceau unii că ne-o' pus pe noi. Da' noi nu-i aduceam, chiar dacă ne puneau. Și se schimbau mereu, că omul mort e greu. Zăpada era mare... Și cum ne-o' legat cu mâinile la spate, așa, ne-o' 'gerat mâinile. Norocu' o fost că ne-o' dat apă rece. Cum am stat la nea Gheorghe Munceanu⁸ lângă o masă, securiștii

4. A se vedea nota 14 de la p. 153.

5. A se vedea nota 3 de la p. 169.

6. A se vedea nota 7 de la pp. 171-172.

7. A se vedea nota 24 de la p. 110.

8. Gheorghe Munteanu, născut la 28 martie 1920 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 1 februarie 1949 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla,

pe afară... Când mi-o făcut percheziție, mie mi-o rămas o lamă de cartuș ascunsă. Și cum am stat aplecat în lighean, simt cartușile aici. Nu știam ce-i tare, și când observ : lama de cartuș... cinci cartușe. M-am uitat să nu observe ăștia, și le-am plasat lângă piciorul mesei, să nu mă mai prindă cu ele.

Și ne-o' dus pân' la vale de sat și ne-o' întors înapoi să nu vadă lumea. Până la urmă, seara, o venit după noi Kling⁹, ăla de o înnebunit, de o mâncat rahat din WC. Și Kling ne-a luat în primire, ne-o legat cu mâinile la spate, și ne-o dus cu două GAZ-uri din ălea, cum avea armata.

[A.L.] : *Vă mai amintiți unde v-au dus ?*

La Caransebeș. Ne-o' dat jos la Securitate la Caransebeș. Acolo un securist : „Care-i Duicu de aici ?”. „Eu !”. „Aaaa !” Și m-o belit. M-o bătut cu mâinile legate. „Am umblat după tine prin nori !” Că n-o știut că prin ceață, că nu-s norii pe pământ, că e ceață.

[A.L.] : *Acolo la Caransebeș v-au și anchetat ?*

Nu, am ajuns la Lugoj la Securitate, și acolo am fost anchetat binișor, noaptea când ne-o prins... Eram cu unu' Ion Apătru într-o cameră, la ei în birouri acolo. Și vine la mine : „Duicu, de când nu ai văzut părinții ?”. „Dom'le, cum am plecat de acasă.” Și părinții mei susțineau tot așa, că le-o' spus că dacă mă vede să mă predau, că eu scăp. Mama nu credea în minșiunile lor. Și zicea ăsta : „Dacă ești sincer, eu acu' îți aduc pe mama”. Mama¹⁰ era la spitalul de nebuni, că s-o făcut că-i nebună săraca. Eu am crezut că minte.

După un timp aud mașinile cum pleca' de la Securitate și aud gura lu' mama la ei în birou. „Bătrâno, vrei să vezi copiii ?” „Păi cum să nu ?” „De când nu i-ai văzut ?” „De când or plecat de acasă.” „Bătrâno, eu ți-i aduc. Duicu Petre, vino încoase !” Era o ușă între noi... Și era' ăștia, Kling cu mai mulți subofițeri de a lui. Și mă dusei și văzui pe mama : „Sărut mâna, mamă”. „Să trăiești ! Ce-i cu tine ?” „Mama, uite, ne-o' prins. Ion îi mort. Ghiță Galea îi mort. Petru Budu îi cu mine aici prins. Cred că l-o' prins și pe Nistor.” „Oooo ! Da, v-ați luat după Ion.” „D-apăi îi mort.” „D'apăi de unde ai hainele alea ?” „Mamă, neica Ion ni le-a adus, da' de unde nu știu, mamă. Mamă, o spus neica Ion că ne împușcă dacă plecăm. Știi, așa a spus, da' noi n-am avut curaj.” „Da, da' dacă tu nu făceai aproape nimic, erai liber acum.” „Mamă, n-am avut curaj.” Da' toată mâncarea tot de la ea o fost... La urmă o' luat' pe mama.

[A.L.] : *Cum s-a desfășurat ancheta ?*

Mă întreabă de Cornereva, că știa' că acolo s-o' dus când o' fugit ei. „Dom'le, n-am fost la nima'. N-am fost la nima'. Am trecut noi noaptea, dar ziua n-am stat la nima', că ne era frică pe-acolo, că am avut rude și nu ne-am dus acolo.”

Mă întreabă de un radio, că noi cât timp am stat la sălașu' unde au dat de noi, aveam un radio, dar fără baterii. Ei l-o' găsit și mă întreabă : „Îl cunoști ?”. Mă uit la el, mă fac că-l măsoar. „Nu-l cunosc.”

Nistru și Aiud. A fost eliberat la 27 noiembrie 1957 cu domiciliu obligatoriu în comuna Lătești, Bărăgan. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 12 septembrie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

9. A se vedea nota 10 de la p. 151.

10. A se vedea nota 6 de la p. 171.

Și acolo, în timpul anchetei ăsteia, m-am trezit că mă întreabă – da' și Dumnezeu te învață, că eram copil la 20 de ani : „Ai cunoscut pe Armaș¹¹, zis Iepurele, de la Luncavița ?”. „N-am auzit, dom'le. Că noi am trecut pe la Luncavița, dar nu ne-am băgat în comună...” Și mă ia și îmi arată pe unu într-o haină de piele. Puțini aveau atunci, da' acu și țigani au haine de piele. Era Armaș ăsta, zis Iepurele. Și zice : „Și pe omu' ăla care ți l-am arătat nu l-ai cunoscut ? Nu l-ai văzut niciodată ?”. „Dom'le, s-ar putea să-l fi văzut, nu zic că nu l-oi fi văzut, că am fost și eu de vreo două ori la Caransebeș, da' dănsul nu-i de pe la noi, că îi îmbrăcat în haine de piele, or, noi umblăm țărănește...” „Cum nu-l cunoști, că ați luat radio...” „Dom'le, n-am luat niciun radio.”

Dar Armaș ăsta, prost, când ne-o' băgat la Lugoș acolo jos la celule, se apucase să strige : „Mă, Petre! Mă, Petre!”. Eu îl lăsa. Mi-am zis : „Mă, să nu spui nimic !”. Mi-era că ascultă cineva. Nu erau pe atunci casetofoane, da' aveau ăștia... turnătorii pe care-i folosea'. Și eu îl aud că tot strigă : „Petre! Petre!”. Și la urmă nu mai poci și zic : „Mă omule, lasă-mă în pace! Eu n-am de unde să te cunosc. Ce ai cu mine ? Lasă-mă în pace ! Ce mă bagi pe mine în căcaturile dumitale ?”. I-am dat de înțeles să nu cumva să spună ceva, că mi-era că aude cineva. Da' nu i-am putut spune : „Lasă, că nu spun eu”.

Pe urmă aduce două boți, una mie, una lui Iepurele, și mă pune să mă bat cu el. Zice către mine : „Dă-i în el !”. Eu mă apuc să dau, da' când o ajuns bota, n-am dat. Știi ? Către el : „Dă-i în el !”. Să deie el în mine. El iar n-o dat. Simula el, așa, simulam și eu. „Dă-i ! Dă-i !” N-am dat. Și o luat el botele și o dat și în mine și în el. Eu m-am trezit când o aruncat apă pe mine.

M-a' mai ținut cu el, m-o' mai întrebat... Apoi l-o' dus și la Timișoara, și tot nimic n-o ieșit. Lui i-o' dat drumul, că nu i-o' găsit nimic și când am scăpat m-am dus pe la el. M-a sărutat și pe cap că cică : „Numai un cuvânt dacă spunea, era jale”. „Păi cum să spun ? Cum puteam io să spun ? Da' dumneata ce-ai strigat la mine ? N-ai văzut că spun că nu te cunosc ?” „Am crezut că spui.” Și așa o scăpat bietul om.

[A.L.] : *De la Lugoș unde v-au trimis ?*

La Timișoara. Altă anchetă. Acolo zi și noapte numa' anchetă. M-am și spânzurat cu brăcinarii de la izmene, da' s-o' rupt. Nu mai puteam să îndur... Declarații dădeam o dată, iar altă dată că să mă prindă să torn. N-o' reușit... Hai să mă bage cu un turnător. Mă bagă peste unu' Gavrilă Ion¹². ăsta era de la Azuga. O evadat cu unu' Banda¹³, și s-a

11. Probabil Ilie Armaș „Epuru”, născut la 23 iulie 1897 în Luncavița, Caraș-Severin. A fost arestat la 9 septembrie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Capul Midia, Poarta Albă și Peninsula. A fost eliberat la 22 ianuarie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Ion Gavrilă „Alimășteanu”, născut la 28 noiembrie 1913 în Azuga, Prahova. A fost arestat la 12 februarie 1949 și condamnat la 10 ani de temniță grea. În același an mai primește o condamnare de 6 luni pentru evadare. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Făgăraș, Ploiești, Gherla și Codlea. În 14 noiembrie 1959 i s-au grațiat pedepsele, dar a fost menținut în arest preventiv. La 12 decembrie 1959 a fost condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Gherla. A fost eliberat la 27 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

13. Ion Banda „Giurgulescu”, născut la 12 noiembrie 1905 în Rusca, Caraș-Severin. A fost arestat la 15 septembrie 1950 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Caransebeș, Gherla, Dorobanțu, Peninsula, Poarta Albă, Galeșu, Gherla, Oradea, Aiud și Galați. A fost eliberat la 12 noiembrie 1957. A fost rearestat la 25 februarie 1959 și

dat drept ofițer din armata veche. O zis că-i maior. Și fiind ofițer din armata veche, el avea o condamnare de drept comun. Și Securitatea ce-o găsit de cuviință? Să-i dea drumul din închisoare cu o condiție: „Băi, uite, te băgăm într-o zonă unde sunt bandiții ăștia, partizanii ăștia ascunși. Da' tu ai misiunea să ni-i predai. Pentru treaba asta vei fi iertat de pedeapsa de dreptul comun”. Și vine acest Gavrilă Ion în Conereva adus de Securitate. Ei știa' cam unde-i focarul nostru, cuiburile noastre. Și atunci îl plasează, ca și cum l-ar plasa din întâmplare, la un oarecare Ghiță Picură de la Conereva. Știi? Și ăsta îl primește: „Dom'le, bună ziua, eu sunt așa, maior din armata veche, sunt urmărit de Securitate. Sunt nou aici în zonă aș vrea să mă întâlnesc neapărat cu ăștia fugiți, cu colonelul Uță¹⁴”. Picură era urmărit, că era omul lu' colonelul Uță. Securitatea știa treaba asta, dar nu-l prinsese cu nimic ca să-l înhațe. Știi?

[A.L.]: *I-a întins o cursă, cum s-ar zice.*

Exact, i-a întins o cursă. Și atunci Picură: „La mine n-o venit nimeni. Nu știu, da' dumneata mai stăi pe aicea, că dacă cumva...”. Și iacă'tă vin la Picură o parte dintre oamenii lu' colonelul Uță, între care era și fratele lui. Gata, bucurie mare pe așa-zisul maior Gavrilă. Și spune: „Mă fraților, eu sunt maior, nu știu ce, și vreau neapărat să mă întâlnesc cu domnul colonel”. ăștia bucușori că prind un om bun, îl ia'. Mai mult decât atât, după câteva zile i-a' dat și un pistol. Și au fost discuții între oamenii ăștia fugiți și așa-zisul maior. Și cică Ghiță Galea ar fi zis cătră el: „Domnule maior, nu vă supărați, eu am fost sergent în armată, dar dumneavoastră sunteți cam pe dinafară de anumite treburile militare”. Zice: „Da, dar eu am fost ofițer cu administrația”. Știi? Și o început să o dea cotită. Și și-a' cam dat seama ăștia că nu-i ceva curat și atunci nu l-a' dus la colonel așa repede. A' zis: „Domnu' maior, nu vă supărați, domnu' colonel e un om foarte atent, foarte aspru, foarte categoric. Nu cumva, să feară Dumnezeu, să fiți... ceva, pentru că pe aici vă rămân oasele”. Colonelul era aproape, dar ăsta nu știa. Și îi zic: „Uite, mâine seară ajungem unde-i domnul colonel. Să nu vă supărați, da' dacă vede șeful că v-am dat și pistol, se supără. Vă rugăm dați-ne pistolul până când vă dă dumnealui”. Le-o dat pistolul, însă el și-o dat seama că e jumătate descoperit. Și într-o noapte dispare. El a dat niște indicații că pe Cerna undeva în sus, la sălașul unui cetățean pe nume Laitin¹⁵ – îi și într-o carte numele ăsta trecut – era un grup de șapte-opt-zece inși. Și Securitatea în frunte cu acest Kling, din Herculan, o ia pe picioare, pentru că nu era, ca acum, drum. Și s-au dus vreo câțiva kilometri, poate vreo 30-40, a părăsit Cerna și a luat-o în stânga către Bogăltin, s-a dus la sălașul lu' Laitin ăsta, unde i-a încercuit. Zăpada mare, dar din fericire n-au fost opt, că au fost numa' doi inși: acest Armaș Nistor¹⁶ zis Gârbin și mai unul. ăsta o picat mort în conflictul cu ei și pe Gârbin

---

internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 25 februarie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

14. A se vedea nota 1 de la p. 147.

15. Probabil Pasel (?) „Ioniță” Laitin, născut la 6 octombrie 1905 în Cornereva, Caraș-Severin. A fost arestat la 7 martie 1949 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Peninsula, Jilava și Lugoj. A fost eliberat la 5 martie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Armaș Nistor, țăran din Cornereva, Caraș-Severin. Partizan în grupul colonelului Ion Uță. A participat la luptele contra Securității de la Valea Roșului, a fost rănit, dar a reușit să scape. Ulterior a fost arestat și condamnat. A fost semnalat la Peninsula. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B, p. 81.*

I-a' rănit și s-a dus, spun ei. Și pe urme de sânge, din cauza viscolului, nici câinele n-a putut să-l mai urmărească și l-a pierdut. El o murit săracu' din gloanțele ălea, în zăpadă și dezbrăcat. Și lu' acest turnător Gavrilă, nu-i dau drumul ăștia, nu-l iartă de pedeapsa de drept comun și îl folosesc în pușcărie ca turnător, ca omul lor...

Și când mă uit în celulă la Gavrilă ăsta: două pături, perină cu paie. Când l-am văzut, imediat mi-am dat seama pentru ce-i băgat. Noi eram pe un prici, dacă avea un metru jumate, scândură goală, acolo. Și, la urmă, el se apucă să mă tragă de limbă. „Ce-i cu dumneata? Mă, să ai grijă să spui, că dacă nu spui îi rău, că pe mine m-or bătut. Păi de ce să faci dumneata pușcărie? Eu dacă aș ști, aș scăpa ușor acum.” Îi spusei: „Frate-miu Ion mi-o adus de mâncare”. Ce spusesem la Securitate aia i-am spus și lui. Dom'le... cutare... cutare. La amiază, când vine masa, lui îi dă juma de kilogram de pită și îi umple gamela de mâncare, mie îmi dă 250. Tu știi cum erau gamelele alea? Vai și amar. Altele erau sparte, curgeau... Gamele care trebuiau aruncate de la armată. Și lui îi căuta, că erau doi cartofi... Îi căuta încet, și îi punea gros, cât mai gros îi da, și îi umplea ras. Zice el: „Că eu fac curățenie, mă scoate...”. Altădată: „Au, mă doare la stomac...”. Bătea la ușă și îi da drumul. Eu dacă aș fi bătut mă înjura, dar lui avea' ordin să-i dea drumul să noteze ce i-am spus eu.

Îi spusesem că am stat la un cioban de la Sibiu, pe munți, pe Retezat încolo. I-am spus cum spusesem și la Securitate. „Mă, da' îmi pare rău, că nu știu cum l-o chemat.” Ion auzeam că strigă la el, și așa am spus și la securiști. „Da' dacă știam acum, nu era bine, că scăpam ușor? Da' nu știu...” A trebuit să joc teatru... Păi dacă nu jucam teatru, băgam oameni la pușcărie! Am băgat pe vreunul la pușcărie? Pe oricine puteți să întrebați...

Și zicea' securiștii: „Spune, domn'e, că dumneata scapi! Dumneata nu ești de vină. Dumneata dacă spui, scăpi ușor”. „Dom'le, eu n-aș spune dacă aș ști? Nu știu.”

O' băgat pe unii acolo... Pe Moater Martin¹⁷. L-o' acuzat că o împușcat el niște oameni, cutare. I-am zis: „Păi cu ce le poți dovedi?”. Că și către mine o' zis că am luat parte la Lazăr Cernescu¹⁸. Și am zis: „Aduceți-mi dumneavoastră mie aici martori că am luat parte. Eu am stat în pădure”. Ei o' crezut că și eu spun ca Moater. „Am stat la ăla... la ăla... la ăla.” Că Moater o spus: „Am stat la neamțu' cutare...”. Șerbauer Ion¹⁹ îl chema. Și la unu' Haimail Mihai²⁰ de la Gârâna de aici. Și se trezește Moater că îl pune

17. Martin Moater „Ciumagu”, născut la 4 august 1912 în Slatina-Timiș, Caraș-Severin. Partizan în grupul lui Spiru Blănar. A fost arestat la 27 decembrie 1949 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. În 1950 mai primește o pedeapsă de 3 luni închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Baia Sprie, Nistru și Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

18. A se vedea nota 9 de la pp. 150-151.

19. Ioan Șerbauer, născut la 24 februarie 1911 în Brebu Nou, Caraș-Severin. A fost arestat la 20 (?) decembrie 1949 și condamnat la 1 an și 6 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Peninsula. A fost eliberat la 28 iulie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Mihai Haimail, născut la 30 martie 1898 în Brebu Nou, Caraș-Severin. A fost arestat la 28 decembrie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Peninsula, Poarta Albă și Galeșu. A fost eliberat la 30 mai 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

față cu ei. Și spune : „Tu prietena mea băgat pe mine. Eu ținut la tine și tu băgat pe mine la pușcărie?”. I-am întâlnit în pușcărie pe nemți : unu’ patru ani și unu’ trei ani jumate. Și așa o’ vrut și cu mine să facă, da’ Dumnezeu m-o înzestrat bine.

[A.L.] : *Cu cine ați mai stat la Timișoara în celulă ?*

Cu domnul doctor Moisiu²¹ de la Iași. Zic către el : „Domnu’ doctor, am ameuți când dau să plec”. „Băiete, tu crezi că dacă eu îs medic nu-s tot așa ? Anemie. N-avem mâncare, corpul nu-i hrănit.” Și ne avertiza : „Dacă ieșiți afară gata cu mâncarea grasă, că te poți bolnăvi. Ia mâncare slabă, încet, așa, nu cu grăsime prea multă. Pân’ se învață corpul, stomacul. Că dai într-o diaree, dezinterie...” Așa ne spunea domnu’ doctor.

Acolo îmi spunea’ ăștia că s-o spânzurat unu’. S-o spânzurat de gratii săracu’. 36 de oameni erau într-o cameră și nu l-o văzut nimeni, toți o’ dormit în timpul ăla când s-o sculat el să se ducă să urineze... Că așa era. Dacă ieșeam o dată să urinăm era mare lucru, că numa’ apă era mâncarea. Dădeam să ne sculăm de jos cădeam înapoi, că se învârtea pământul cu noi de foame.

Și când s-o terminat ancheta, m-o’ dus la gref : „Recunoști dosarul?”. „Dom’le, să fie citit !” Și mă apucau să spun : „Dom’le, eu n-am dat nicio declarație așa, că eu nu am avut cum să am legături cu americanii. Nu-i adevărat asta...”. Și trăgea cu roșu în dosar... Și s-o’ ținut de cuvânt, și după o zi sau două m-o’ dus la proces.

[A.L.] : *Vă mai amintiți când a fost procesul ?*

Cam în toamnă sau în iarnă ne-o’ condamnat. Și mi-aduc aminte că atunci când să ne aducă de la Tribunal la închisoare, s-o rupt un arc la dubă. O fost unu’, Dumitru Vârteluță, care era chiar deasupra de arc, și l-o lovit rău la picior scândura aia care o fost la camion chiar deasupra de roată. Abia l-am dus pe jos...

[A.L.] : *Și ce pedeapsă ați primit ?*

Un an și opt luni am fost fugit și am făcut 14 ani jumate de închisoare²².

[A.L.] : *De la Timișoara unde v-au dus ?*

De la Timișoara, chiar în toiul iernii, cum am fost îmbrăcat, ne-o’ pus într-o dubă și ne-o’ dus la Gherla. Și acolo ne-o’ băgat în carantină. Ce însemna carantina ? O cameră cu mozaic goală. Nu scândură, nu nimic. Și acolo a trebuit să dormi 30 de zile. Eu am avut norocul că am avut un cojocel di-ăla, că mi l-o dat unul : „Ie-l, că poate îți prinde bine !”. Și cojocelul ăla m-o salvat pe mine, că am dormit pe el acolo, 30 de zile.

După aia ne-o’ băgat într-o cameră mare, unde am dat peste doi consăteni : Horăscu Nicolae Răzvan²³ și Mitru Cristescu²⁴. Îi văd, dau mâna cu ei, da’ mi-o’ spus ei să nu

21. A se vedea nota 18 de la p. 109.

22. Conform fișei matricole penale, a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică.

23. Nicolae Horescu, născut la 19 septembrie 1900 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 7 noiembrie 1949 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Gherla. A fost eliberat la 4 noiembrie 1957 cu domiciliu obligatoriu la Olaru, Bărgan. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 22 septembrie 1960. Informații din fișele matricole penale din AANP.

24. Dumitru P. Cristescu, născut la 12 iunie 1907 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 1 februarie 1949 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în

spun că suntem dintr-o comună, dintr-un județ, că era chestia cu bățiile, cu turnătorii acolo în pușcărie. Era un preot cu care am plecat, Popescu Sebastian²⁵, de lângă Timișoara, făceam rugăciuni cu el dimineața și seara. La un moment venea licheaua aia de planton să te scotă să dai lustru pe sală, că se spăla sala, și pe urmă, cu două petice, cu picioarele, frecai să lucească. Și odată o dat plantonul peste noi când făceam rugăciuni, criminalul ăla de turnător. O stat în ușă, nu ne-o deranjat. Și Moater iese afară și când vine înapoi: „Mi-a dat o gamelă de arpacaș”. Era planton unu' Iacob Cimpoca²⁶, legionar, care i-o dat gamela de arpacaș. Și o început să îl tragă de limbă: „Mă, eu-s legionar...”. Da' Moateș: „Și eu-s legionar...”. Într-o dimineață vine plantonul. „Moater Martin, Popescu Sebastian. Aci ți-i bagajul.” Le-a făcut bagajul și i-o scos afară pe amândoi. L-o luat la „reeducare” pe Martin, da' cred că pe popă l-o' omorât, că n-am mai auzit nimic de el de atunci din '51, de primăvara, de când am plecat...

După vreo doi ani îl aduce pe Moater la mină. Au! Și avea niște cizme din alea cu curele aicea, de le strângeai. Și ne-o spus că i-o' ținut cu capu' la părete și nu le-o' dat voie să urineze și s-o' urinat în cizme. Și i-o' pus să beie urină din cizme. Vai și amar! Criminalii ăia care o' condus. Da' administrația spunea că nu știe ce fac deținuții... Cum nu știe? Cum n-o' știut? Că ei o' dat cheile la criminalul ăla... Trebuia milițianul să țină cheile, nu criminalul ăla.

[A.L.]: *Asta era la Gherla?*

La Gherla. În '51 am avut noroc, am fost salvat de Dumnezeu, că am ieșit din Gherla, că pe mulți i-or luat și i-or împușcat. O fost cu zece ani, Luminosu²⁷, din Lugoj, ăsta de la noi, Pușchiță Petru²⁸, zis Liber, cu 15 ani... Și i-o' luat și i-o' împușcat. O' luat și pe

---

închisorile Gherla, Poarta Albă, Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 27 aprilie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

25. Posibil Pr. Sebastian Popescu, născut la 16 februarie 1908 în Luciu, Buzău. Preot paroh în Lăstuni-Dumitrești, Vrancea. A fost arestat la 15 septembrie 1950 pentru legături cu grupul de rezistență armată „Vlad Tepeș II” și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Râmnicu Sărat, Galați, Gherla, Baia Sprie, Cavnic, Satu Mare, Jilava, Caransebeș, Aiud, Botoșani și Ostrov. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 212; fișele matricole penale din AANP.

26. Iacob „Ilie” Cimpoca, născut la 18 mai 1917 în Teregova, Caraș-Severin. A fost arestat la 29 decembrie 1949 și condamnat la 20 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Nistru, Gherla, Timișoara, Aiud, Lugoj, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Gheorghe V. Luminosu, născut la 27 iulie 1914 în Fădimac, Timiș. A fost arestat la 16 februarie 1949 pentru legături cu grupul colonelului Uță și condamnat la 10 ani. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara și Aiud. A fost ridicat din ordinul lui Alexandru Nicolschi pentru reluarea cercetărilor și executat fără sentință la 2 august 1949 lângă Timișoara. Înregistrarea decesului s-a făcut 8 ani mai târziu într-un registru secret. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 389; Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, pp. 328-331; fișa matricolă penală din AANP.

28. Petru Pușchiță „Liber”, născut la 20 martie 1915 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 23 februarie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara și Aiud. A fost ridicat din ordinul lui Alexandru Nicolschi pentru reluarea cercetărilor și executat fără sentință la 2 august 1949 lângă Timișoara. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 498; fișa matricolă penală din AANP; Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 331.

Smultea Gheorghe²⁹ de la Teregova, cu 20 de ani, tata lui Vlădescu Mircea³⁰, iar din închiisoare o fost împușcat. Și ăștia o' fost condamnați la moarte... Spiru³¹ și ăsta de la noi, Pușchiță Petru³² zis Mutașcu din Domașnea. Au mai fost Ghimboasă³³ de la Teregova, condamnat tot la 20 de ani, Ungureanu Teodor³⁴, Gheorghe Popovici³⁵ și Aurel Vernichescu³⁶ –

29. Gheorghe Smultea, născut la 17 martie 1928 în Teregova, Caraș-Severin. Membru al grupului de rezistență condus de Spiru Blănaru. A fost arestat la 23 mai 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A fost ridicat din ordinul lui Alexandru Nicolschi pentru reluarea cercetărilor și executat fără sentință la 2 august 1949 lângă Timișoara. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. S*, pp. 266-267; Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 331; fișa matricolă penală din AANP.
30. Mircea Vlădescu „Cocora”, născut la Luncavița, Caraș-Severin în 1921 (?). Plugar. Membru al rezistenței armate din Banat. A fost rănit în luptă la 7 februarie 1949. Nu deținem informații despre condamnarea sa. www.totalitarism.ro/articole/articol_34.doc, accesat la 16 octombrie 2009.
31. Spiru Blănaru (1919-1949), avocat, unul din principalii lideri ai rezistenței armate anticomuniste din Banat. Născut în Galați, s-a stabilit în comuna Domașnea, unde a locuit la familia lui Nicolae Horescu (cu fata căruia s-a și căsătorit). A absolvit Facultatea de Drept din București. A fugit în munți în 1948 alături de Petre Domășneanu și Gheorghe Ionescu. A fost capturat în 12 martie 1949, condamnat la moarte și executat la 25 iunie 1949 la Pădurea Verde, lângă Timișoara. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B*, p. 202, <http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1020150-serial-sfintii-inchisorilor-spiru-blanaru-erou-martir-rezistentei-anticomuniste.htm>, accesat la 24 octombrie 2008. Doina Magheți, *Spiru Blănaru. Portret din fragmente salvate*, Marineasa, Timișoara, 1998, *passim*.
32. Petre Pușchiță, născut la 31 august 1910 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat în septembrie 1948 și condamnat la 3 luni de închisoare. A reușit să evadeze din arest și s-a alăturat grupului de partizani condus de Ion Uță. A fost arestat la 13 martie 1949 și condamnat la moarte. A fost executat la 16 iulie 1949 în Pădurea Verde, lângă Timișoara. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 498.
33. Nicolae P. Ghimboasă, născut la 3 iunie/iulie 1901 în Teregova, Caraș-Severin. Membru al grupului condus de Spiru Blănaru. A fost prins la 22 februarie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A fost executat la 2 august 1949 la Timișoara. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. F, G*, p. 208; Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic. D-G*, INST, București, 2003, pp. 443-444.
34. Teodor Ungureanu, născut la 16 februarie 1916 în Petricani, Neamț. A fost arestat la 18 martie 1949 și condamnat în contumacie la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Timișoara. Deși în acte apare ca făcând parte din lotul „Teregova”, executat la 2 august 1949, în realitate, Ungureanu a fost ucis în torturi în timpul anchetei de la Timișoara încă din 3 aprilie 1949. Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 92; Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 330, n. 535; fișa matricolă penală din AANP.
35. Gheorghe Popovici, născut la 3 iunie 1906 în fosta localitate Sfântu Gheorghe, Timiș. A fost implicat într-o organizație care-și propunea răsturnarea regimului comunist printr-o revoltă în mai multe județe din vestul țării în noaptea de 18-19 martie 1949. A multiplicat manifeste și a ascuns în casă armament. A fost arestat la 25 iunie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață. A fost executat la 2 august 1949. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 401; fișa matricolă penală din AANP.
36. Aurel Vernichescu, născut la 24 mai 1898 în Vârciorova, Caraș-Severin. Inginer. Urmărit de Securitate, s-a refugiat la Vârciorova în luna mai 1947, unde a format un grup de rezistență armată. A fost arestat la 25 iunie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisoarea Timișoara. A fost ridicat din ordinul lui Alexandru Nicolschi pentru

toți luați în același transport și împușcați în aceeași zi. Necondamnați i-o' luat din pușcărie și i-o' împușcat la Pădurea Verde, la Timișoara.

[A.L.]: *Petru Pușchiță ați spus că era din Domașnea. Știți dacă mai are rude în viață ? Că poate aflăm unde e înmormântat...*

Copilul lui, Ion Pușchiță. Da' el știe unde e tată-su' mort ? Oricum, la Pădurea Verde a fost împușcat. De unde să știe ? Acolo unde a căzut... Avem monument. Pe 16 iulie mergem acolo. Și anul ăsta am fost la monument.

[A.L.]: *Ghimboasă mai are pe cineva ?*

Are frați, are mulți frați. Da' nu știi unde is înmormântați. Numai pe securiști dacă ai pune mâna să îți spună.

Și o mai fost unu' de la Plugova, Cristescu Gheorghe³⁷, ăsta Dinescu Petre și Artimescu Petru³⁸ zis Tică, de la Mehadia. Or fost în Securitatea Timișoara și o' dispărut de acolo, nefiind condamnați la moarte...

Să vă spun un caz cu Tică ăsta. Dom'le, văd unde era Tică acolo... Eram singur într-o celulă, dar care nu mai avea geam. Era' geamuri ca la biserică, așa, de fier, da' sticlă nu era nimic. În toial iernii. Apă nu aveam, că n-aveam vas. Seara și dimineața ne scotea' să urinăm la WC, ziua ne urinam pe pereți în celulă. Pe cuvântul meu vă spun. Era frig, și pe cuvântul meu : pe pereți ne pișam. Puțea ! N-aveam ce face. Băteam la ușă, ne înjura... Strigam : „Dom'le, du-ne la WC !”. „Ce pizda mă-tii !” Te înjura, nu-ți dă drumul. Nu numai pe mine, că și bătea oamenii... Și trebuia să te piși pe pereți, că n-aveai cum. Însă eu am găsit o gaură în ușă. M-am uitat prin ușă acolo și am tras, că era o scamă de pătură cre'că băgată acolo... Și am pus ochiul, cum pun la armă. Și am văzut tot coridorul de la numărul 1, că eu am fost chiar în cap. Coridorul era lung. Și uitându-mă eu, îl văd pe Tică. Îl știam, că noi am mai fost cu ei, ne-am întâlnit cu ei pe aici, am stat cu ei, am plecat, ei o' rămas de noi... Și odată strig : „Mă, Tică ! Mă, Tică !”. „Da.” „Mă, Tică, să știi că m-o' prins și pe mine.” Și îi spun numele... „La ce cameră ești ?”, mă întreabă. „La 22 !” Și să vezi ce se întâmplă ! Noroc că săracu' n-o spus... Că odată apare milițianul la colțul ăla și aruncă ochii către mine în timp ce Tică tot vorbea. Milițianul asculta la ăla de era lângă el. Se uita la mine, eu cu ochiul către el... Și se uita către mine... parcă m-o bănuie. Eu n-am mai zis nimic, da' Tică, săracu', continua... Și milițianul o ascultat la ușă, s-o apropiat încet, și odată intră peste el. Eu când văzui că intră, am băgat scama încet acolo în gaura aia la ușă. Ce să fac ? Mă gândii că vine și la mine. Și dă-i bătaie, și dă-i bătaie lui Tică. Huai, Doamne ! Doamne ! „Mă, cu cine ai vorbit ?” „Dom'le, nu mi-o spus. Nu știu cu cine. Unu' striga la mine” și cutare. Da' eu îi spuseseam numărul camerei... M-am gândit pe urmă : „Mă, da' ce

---

reluarea cercetărilor și executat fără sentință la 2 august 1949 lângă Timișoara. <http://www.miscarea.net/Brisca.htm>, accesat la 21 decembrie 2008. Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 330 ; fișa matricolă penală din AANP.

37. Gheorghe „Gogu” Cristescu, născut la 18 iulie 1911 în Plugova, Caraș-Severin. Partizan în mișcarea de rezistență din Munții Semenic. A fost arestat și a trecut prin închisoarea Timișoara. Potrivit fișei matricole penale a decedat la 29 octombrie 1950 în Lugoj. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. C*, p. 265 ; fișa matricolă penală din AANP.

38. Tică Artimescu. A fost arestat la 7/8 februarie 1949 pe Valea Bolvașniței, împreună cu grupul Domașneanu. A fost condamnat. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B*, p. 86.

prostie făcui eu că-i spusei numărul camerei”. Da’ n-o spus nimic săracu’. Nimic, nimic. Și bate, și bate, până s-o săturat de bătut. Atunci nu era oprit să stai pe prici. Am auzit după ce am plecat noi că nu mai aveai voie să stai numa’ în șezut. Da’ atunci nu te oprea nimeni să stai culcat. Da’ eu ce să fac ? Mă gândeam că vine la mine. Că de asta vă spun, Dumnezeu te învață cum să procedezi, că nu eu am fost deștept... Mă pun pe priciul ăla și stau înghemuit acolo. Cum s-o sătura de bătut aud ușa : „Zang !”. Drept la mine o venit, nu s-o abătut la nicio cameră. Și deschide ușa. Am sărit de pe prici și mă fac că dau cu mâna pe la ochi. Către mine : „Cu cine ai vorbit ?”. „Dom’le, n-am vorbit cu nima’. Eu is singur aici, cu cine să vorbesc ? N-am cu cine.” „Cum n-ai vorbit ?” „N-am vorbit, dom’le, cu nima’. Nu vedeți că eu n-am pe nima’ aicea ?” „Te prind eu pe tine !” O rămas că eu am dormit... Te învață Dumnezeu ce să faci. Că noi numa’ cu puterea lu’ Dumnezeu am trăit, să știți.

[A.L.] : *Ați lucrat și în mină ?*

Da, din ‘51, primăvara, până în ‘54, toamna. Da’ mina noastră, Valea Nistrului, o fost cu noroc, că o fost mai ușoară. Tu ai lucrat la Baia Sprie... (i se adresează lui Nicoale Ciurică – n.n.). Aia a fost mină periculoasă unde o lucrat Nicolae. Era 600 de metri în pământ. O’ adus un lot la noi... Ce am văzut eu pe ei la baie... numa’ răni pe picioare, pe aici pe la gât, numa’ albastru de metil cum da după ce ieșea’. Numa’ răni era’ pe ei. Te speriai dacă îi vedeai la baie, că trebuia să faci baie acolo.

[A.L.] : *Zilnic vă duceau la baie ?*

Acolo, la mină, zilnic trebuia să te ducă, ieșeam ca porcu’ de acolo. Ne-o’ mai dat și săpun. Aaaa, la pușcărie la Gherla un an de zile nu ne-o’ dat săpun, nu ne-o’ dat nimic. Unu’ o găsit o piatră în curte și o zis : „Bă, eu mi-am luat săpun”. Cămășile erau pe noi ca salopeta de negre... Le spălam cu apă rece. Și când o’ văzut că trebe să ne dea drumul, înainte de ‘64, în fiecare săptămână zicea’ : „Rufe la spălat ! Rufe la spălat !”. Atunci am văzut noi că ne dă drumul, că se purta’ frumos.

[A.L.] : *Dar, în general, la Gherla cum se comportau gardienii ?*

Se purtau rău, că dacă se purta’ bine, îl băga’ cu noi la rând.

[A.L.] : *N-ați avut niciun gardian mai bun, care să nu se comporte rău cu dumneavoastră ?*

Nu, eu nu prea pot să spun că am avut. Tot la celulă eram, da’ nu mai țin minte care era șef de cameră. Și până la 10 seara nu aveai voie să stai pe prici, numa’ în picioare. Pe dunga patului puteai sta, da’ culcat nu. Nuuu ! La urmă ne-o’ dat și nouă o bancă. Pe urmă o’ spus că să nu mai stăm pe pat... Și unu’, odată, m-o prins pe pat, e drept. Dom’le, m-o înjurat de Dumnezei și toate alea. M-am așteptat la raport, că îți făcea’ raport și duminica Istrate³⁹ era cu bățiile. Venea pe raport : 25 la fund sau șapte zile de izolare. Asta era plata și m-am așteptat să vină și la mine. Am fost lângă camera unde se bătea, lângă camera șefului de secție. Auzeam țipete. Acu’ mi-am strâns șireturile la bocanci, că aveam niște bocanci din ăia, rupturi de la armată, și am zis : „Acuma vine

39. Constantin Istrate, născut la 28 iunie 1926 în Mălini, Suceava. Fost învățător, locotenent-major de Securitate, a lucrat la penitenciarul Gherla între 1957 și 1961. Era șeful grupei care executa condamnările la moarte. Mulțumim colegului Mihai Burcea pentru informații ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 148.

rândul! Acum vine rândul!”. Da’ nu mi-o făcut raport. Trecu o duminică, trecu a doua... și nu mi-o făcut raportul. Am avut noroc.

[A.L.]: *Era frig la Gherla?*

Daaa. La noi acolo o’ fost paturi cu patru saltele și 10-15 fără saltele. Am dormit o iarnă la celula 44 cu ghetete goale. O’ înghețat caloriferele și geamurile. Seara venea un milițian și bătea gratiile cu un ciocan de lemn, dar la noi înghețase geamul și milițianul începe să țipe pe noi: „Băi, de ce ați deschis geamul?”. „Noi nu îl putem deschide”, am zis. Se duce el să tragă și nu poate să-l deschidă. Și vine ofițerul care număra: „Tovarășu’, tovarășu’, nu se poate deschide geamul aici”. „Lasă-i în pizda mă-sii așa!” Și așa am stat toată iarna... Aveam vreo două saltele sau trei, nu mai țin minte, patru rânduri de paturi militare, cu gratii de fier. Și era înaltă celula. Ne-am culcat doi pe gratiile ălea, că să putem se ne mai încălzim. Puneam o pătură sub noi, că te tăia fierele alea și noi eram slabi, numa’ oasele pe noi. Și așa am stat toată iarna la camera 44, la celulă.

[A.L.]: *N-au murit dintre colegii de celulă?*

Ba mureau, săracii. Mureau zi și noapte. La Gherla, acolo, eram la o celulă aproape de bucătărie, la colț, și vara era căldură mare. Aveam obloanele date așa de numa’ în sus vedeai. Da’ noi făceam găuri prin ele sau le mai aranjam să vedem în curte, că nu puteai să te uiți numa’ la cer. Era o cameră mare deasupra de bucătărie și le-o’ tras geamurile acolo. Mureau de cald de la bucătărie și în plus era și afară cald. Ei erau mulți în camera aia, vreo 100 și ceva... Erau mai mulți tineri, studenți și se sufocau. Și strigau: „Dați geamurile jos!”. „Nu mai pot de cald!” Că le-o lipit complect... Și la noi le-o’ lipit atunci, da’ noi eram la colț. Și țipă ăștia acolo: „Dom’le, chemați comandantul, că dacă nu veniți noi aruncăm ăstea jos!”. Ce să vină să-i dea drumul? Nimic! Și or dat obloanele jos. Și la urmă vedem că vin ăștia, Securitate sau ce-o fost, cu pompierii, cu pompe de apă. Ei când or văzut, or blocat cu saltele în geam.

[Nicolae Ciurică]: Tu vrei să spui treaba cu frontieriștii?

Da. Când o’ aruncat obloanele...

[Nicolae Ciurică]: Hai, mă! Cu frontieriștii o plecat din alta, că și eu tot la celulă am fost, tot pe colț, așa cum spui tu.

Da’ nu mai știu cum o fost. Știu că atunci o fost...

[Nicolae Ciurică]: Frontieriștii erau cu noi, da’ vedeți dumneavoastră, unii dintre ei erau chiar membri de partid care o’ vrut să treacă frontiera și i-o’ prins și adus printre noi. „Pentru ce ești condamnat?” „Frontieră.” Nu era totuna cu noi, cu organizațiile. Erau condamnări mici. Și la un moment dat ce or găsit ei de cuviință? I-or luat dintre noi, i-or strâns pe toți și i-or băgat în camere mari de 70-80, 100 de oameni. Erau niște camere mari pe colț, la etajul III. Noi eram pe colț și ei dincoace. Atuncea ei nu s-or dus când o’ venit gardienii să-i bage la izolare și or blocat ușile cu paturi. Copii tineri. Și când or blocat ușile, domnule, or început să zbiere la fereastră. Domnule, era’ la geamuri ca puii de rândunică la cuib, or dat obloanele jos și o’ început să zbiere în cor: „Jos cu teroarea lui Goiciu⁴⁰!”. Goiciu îl chema pe comandant. Dom’le, cum noi eram

lângă ei, eu eram cu generalul Marin Anton⁴¹ în celulă și cu unu' Spiridon⁴², din lotul ăla de la Prundul Bârgăului. Acolo era o unitate de tancuri și vreo 20 de tanchiști. Cu ocazia revoluției din Ungaria s-a' vorbit cu locotenentul Mărgineanu⁴³, ca el să ia comanda și să plece 20 de tancuri să elibereze Gherla și Aiudul. Vă dați seama ? Adică cu tancurile ! Și ultimul tanchist care a fost recrutat de către locotenentul Mărgineanu, Ion Tripovici, i-a turnat. I-a' arestat și le-o' dat : 20, 15 ani, da' pe Mărgineanu l-o' condamnat la moarte. Și din întâmplare era' cu noi în cameră trei din tanchiștii ăștia. Dom'le, noi eram oameni mai frecați de pușcărie, mai uzați, dar Spiridon ăsta, nici una, nici alta, se repezi la oblon și dete cu oblonu' jos. Dragii mei, de la revolta asta, cum spune el că o' venit pompierii, o venit și procurorul general. Nu venea nimeni până atunci... O venit un procuror să dialogheze cu ei. Cu noi nu, că noi nu ne-am dus la fereastră, am stat liniștiți, însă cum vă spun erau la toate geamurile ca puii de rândunică și zbierau la procurorul general : „Jos cu teroarea lui Goiciu ! ”. Și or venit cu pompierii și cu apă, și așa i-o' liniștit. S-o' băgat apoi peste ei și a început bătaia. Dragii mei, din data aia, vreo doi ani de zile a fost o bătaie cruntă pe toată pușcăria, nu numai pe frontieriști. Venea' și te scotea' din celulă, fără să fii vinovat : „Tu ! Tu ieși afară ! ”. Și îți da 25 la fund. Sara, după stingere, ei nu mai avea' voie să intre în celulă, dar la noi s-a întâmplat de foarte multe ori să te cheme. Sau deschidea' vizeta aia pe care îți băga gamela cu mâncare și îți cerea mâna și îți dădea la palmă. Și oamenii se supuneau. Apăi am învățat minte și n-am mai dat mâna afară.

[Horațiu Groza] : *Cu ce vă băteau ?*

[N.C.] : Cu bețe, cu coada de mătură. Aveau pregătite cozi de mătură, ciomege.

[H.G.] : *Dădeau tare ?*

'Ai de mine ! Da' noi mai săream, ăștia tineri. La noi mai mergea, la ăștia tineri, da' erau bătrâni, săracii. Bătea' la ei...

41. Anton Marin, născut la 19 octombrie 1898 în Ivești, Galați. General de aviație, participant la ambele războaie mondiale, a condus mai multe școli de ofițeri de aviație, cavalerie, artilerie și Școala Superioară de Război. Șef de Stat Major al Corpului Aerian în lupta pentru recucerirea Basarabiei și Bucovinei de Nord. După 23 august 1944 a condus apărarea capitalei. A fost arestat la 23 aprilie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Gherla, Văcărești și Dej. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B*, p. 67 ; fișele matricole penale din AANP.

42. Spiridon Coșoreanu, născut la 21 octombrie 1935 în Soarș, Brașov. A fost arestat la 18 decembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru insurecție armată, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 3 martie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

43. Teodor Mărgineanu, născut la 11 ianuarie 1932 în Cașva, Mureș. Locotenent la UM 03425 Prundu Bârgăului, conducătorul grupului care dorea să se opună regimului cu armament din unitatea sa militară. Răscoala urma să aibă loc în noaptea de 17/18 decembrie 1956. A fost arestat la 20 decembrie 1956 și condamnat la moarte. A fost executat la 26 iunie 1957 la Gherla. CPADCR, *Istoria comunismului din România...*, pp. 597-601 ; fișa matricolă penală din AANP.

[N.C.]: Ați întrebat de frig... doi ani de zile am iernat în pantaloni, și numa' în chiloți. Dom'le, ca nima' pe lume eram îmbrăcat: pantaloni scurți și cu izmene, cu indispensabili lungi. Ne scotea' la plimbare fără încălțăminte... Îți spunea' să te pregătești pentru plimbare și îți da drumul la camera respectivă. Eee, de la etajul 3 sau la 4, mergeai în vârful degetelor până jos cu galenți în mână, cu papucii în mână și acolo îi luai în picioare, te învârtea de trei ori, patru ori și pe urmă te băga' în cameră.

Să vă spun alta... Pregătirea pentru baie: așa, numa' câteva aspecte. Ne ducea' la baie și când dam cu săpun pe noi sau cu ce dam, atuncea ne scotea' afară. Dădeau un pic de apă, te ungeai cu săpun, nici nu erai ud bine, te scotea' afară. Da' la noi în cameră s-a-ntâmpat și altfel: după ce ieșea ultimul din cameră, milițianul s-a dus și a dat drumul la robinet. Gherla îi cu apă la robinet, da' nu apă potabilă, că îi sărată, nu poți să o bei. Îți da apă de la ciubăr să bei. Și da drumul la robinet, curgea, se umplea chiuveta, și pe urmă se făcea în cameră apă până la prag, și când veneam noi de la baie: „Cine a lăsat deschis? A, Dumnezeii și soarele...!”. Și eram obligați să ne culcăm în apă. Numai bine: TBC-ul. Eu prinsesem un loc la o masă din asta și mă puneam pe stîngia aia, da' asta a fost o dată, de două ori, că altă dată o trebuit să stau și în apă. O' vrut să-și bată joc de noi, aia e.

[N.C.]: A fost teroare, dom'le... Zbirul în perioada când spune el, era locotenentul Istrate⁴⁴. Țsta era un tip mic, moldovean, se ținea în permanență țănos... Țsta era cu bătaia, iar Mihalcea⁴⁵ era cu fabrica. Mai era' milițieni groaznici: frații Șomlea⁴⁶. Și mai era un milițian micuț, de zicea că e de la Mănăstirea Nicula, peste deal de la Gherla. Am un lapsus, da' îmi aduc eu aminte cum l-o chemat. Țsta era un om mai cumsecade. Măi, cum îl chema pe ăsta?

Nu mai țin minte.

[N.C.]: Noi îi spuneam cât îi ceasul. „Măi, da' de unde știți așa exact?” Noi: „După soare”. Dacă ai stat ani de zile în aceeași celulă, marcasem după soare. Camera noastră era cătră cimitir. Într-o zi vine ăsta și zice: „Mă, vă pun o întrebare: dacă îmi spuneți cum mă cheamă și de unde sunt, deseară vă dau un ciubăr de mâncare”. Dom'le, și acolo toată pușcăria comunica prin „morsă” (sic!), și cu vecinii ăilalți care nu puteam așa, comunicam cu alfabetul surdo-mut, cu o mână. Când eu terminam cuvântul făceam cu mâna așa semn și el bătea că a recepționat. Când nu înțelegea cuvântul, bătea de mai multe ori și eu repetam. Și la morse tot la fel.

A, c, u, m, v, r, e, a, u... și îi spuneai ce vrei. Și am aflat cum îl cheamă, iar ziua îi spunem: „Dom'le, mata ești din Nicula. Te cheamă așa și așa. Ai copii, așa și așa”. Dom'le, erau oameni în jurul lui ăla care îl cunoștea' și care o' fost închiși. Și s-a ținut de cuvânt într-o dimineață... Dom'le, vă spun că se purta mai omenește. N-a bătut pe nimeni și nu știu să fi făcut raport. Petrică îl chema, Petrică și nu știu mai cum, nu mai rețin numele. De multe ori el spunea: „Bună dimineața, domnilor!”. Rar așa ceva în închisoare. Nu se întâmpla des...

44. A se vedea nota 39 de la p. 185.

45. A se vedea nota 25 de la p. 34.

46. Frații Șomlea erau gardienii cei mai de temut din Gherla. Potrivit Doinei Jela, frații Șomlea ar fi murit călcați de tren. Doina Jela, *op. cit.*, p. 274.

[H.G.] : *A stat mult acolo la pușcărie ?*

[N.C.] : Șapte ani în Gherla.

[H.G.] : *Pentru că cei care erau de treabă erau schimbați. Probabil avea și el anumite camere și le evita pe cele cu turnători. Se ferea să nu fie descoperit.*

[N.C.] : Într-o zi ne întreabă : „Ce noutăți aveți ?”. „A murit Petre Groza⁴⁷.” „Cum ?” „Da, dom'le, a murit Petre Groza.” „Dom'le, nu știu nimic, da' mă informez.” Și pleacă. Se duce în timpul zilei și vine : „Așa e ! A murit !”. Cineva ne informase pe noi de peste drum (râde – n.n.). Vizavi de noi era cimitirul de la Gherla, și în capătul celălalt începea strada Gherlii. Și un drac de student din București, nu-i mai rețin numele, din cameră de la noi, stătea tot timpul la fereastră ! Bâzdăcăia pe-acolo, și cum oblonul nu prea era pe poziție, noi tot îi făceam observație : „Băi, fii atent că ne pedepsește toată camera pentru tine”. Și o luat legătură peste cimitir cu o fată, la o distanță destul de mare. El ne-o spus de moartea lui Petru Groza. Și când am văzut că poate să comunice cu fata asta și ne poate aduce un serviciu, am început să-i facem noi paravan, să-l protejăm. Și la un moment dat comunica el cu fata cu o batistă. Făcea morse cu batista și ea cu o perdeauă. După câte îmi amintesc, dacă trăgea amândouă colțurile era o linie, și numa' ăl de jos sau ăl de sus, o parte, era punct. Dom'le și comunică mult cu el, își fac declarații de dragoste... El îi spune : „Sunt student din București mă cheamă așa așa”. „Eu sunt fata lu' cutare, doctoru' veterinar așa, așa...” Un nume de neamț avea fata. Și la un moment dat, cam vizavi de noi era un prepeleac din ăla, un post, o turelă unde era un milițian. Ăla bate în fierul ăla, vine la el un caporal de schimb, și arată fereastra și fata.

Și, domnule, în momentul când i-o' descoperit, n-a' identificat exact camera. Ori camera asta, ori asta... așa că n-a ieșit nimic. Da' fata a fost arestată și condamnată la șapte ani, însă nu i-o făcut pe toți, că o venit decretul. Dar ce se întâmplă ? Înainte de a fi descoperită treaba, o întreabă băiatul – că acum eram toți complici și îl învățam ce să vorbească cu ea – „Tu cunoști pe ofițerul politic de la noi de aici ?”. „Nu îl cunosc. Cum îl cheamă ?” Îl chema Momir sau Vomir⁴⁸, așa ceva, cum îi zice la partea asta de anatomie... ceva asemănător. Și îi spune ăsta : „Tu știi ce faci ?”. „Ce ?” „Fă-te pretină cu el.” „Cum să mă fac eu pretină cu ofițerul politic al vostru ?” Zice : „Caută să-l cunoști. Când merge pe stradă pleacă cu bicicleta și când treci pe lângă el fă-te că te poticnești și cazi de pe bicicletă. El, dacă îi cavalier, imediat caută să-ți dea ajutor și intri în vorbă cu el. Și te faci pretină cu el”. Așa face fata și îi spune : „Să știi că am reușit. În ziua cutare am făcut asta și asta”. Îs multe de povestit (râde – n.n.).

[H.G.] : Îs curios dacă s-o' mai fi întâlnit...

Vezi, mai uiți.

[N.C.] : Păi eu la Timișoara, după ce m-o anchetat și m-o condamnat eram la Popa Șapcă⁴⁹. Și ne ducea la plimbare. La etajul II cred că erau femeile. Și era o milițiancă la

47. Petru Groza (1884-1958), avocat, om politic. Președinte fondator al Frontului Plugarilor (1933-1953), prim-ministru în mai multe guverne comuniste (6 martie 1945 – 2 iunie 1952), președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române (2 iunie 1952 – 7 ianuarie 1958). CPADCR, *Raport final...*, pp. 794-795.

48. Vomir, locotenent-major la închisoarea din Gherla. Doina Jela, *op. cit.*, p. 305.

49. Închisoarea din Timișoara era pe strada Popa Șapcă.

femei, o fată drăguță, avea 23 de ani. Eu aveam 24 de ani, n-aveam mai mult, arătam și eu mai altfel. Ieșeam tot ultimul din cameră, în urma celorlalți, și mă leg de milițianca aia. Nu știu de pe unde Dumnezeu am făcut rost de o bucată de hârtie, capăt și un creion, și-mi dau numele meu: Ciurică Nicolae din Teregova – pentru că nu era alt teregovean la ora aia – condamnat la 25 de ani. Și mă făceam că îmi place de ea. Ea își spune numele: Ileana și nu știu cum. Fusese barmană până atunci. Și o rog să facă legătură cu Stana Urdăreanu⁵⁰, gazda unde mă prinsese pe mine. Și, domnule, m-a ajutat femeia asta. A doua oară când îmi comunică îmi spune: „Vezi, mâine când ieși să fii ultimul și te bagi la spălător”. Când mă duc la spălător: Urdăreanca. Femeia asta la care fusesem prins era acolo. Am schimbat câteva vorbe cu ea, puține, pentru că eu vream să o învăț ce să vorbească, dar ce s-o mai învăț, că acum era la penitenciar, trecuse perioada de cercetări și spusese ce avea de spus. Era prea târziu. Însă, totuși, vreau să spun de bunătatea ei... Și șase luni am stat în Timișoara la Popa Șapcă acolo. Îs o serie întreagă de episoade și întâmplări din viața noastră. Însă ălea în perioada de doi ani de zile de la Gherla, a fost groaznic...

[A.L.]: *Cu ce vă ocupați timpul în închisoare ?*

Învățam. Am știut Luceafărul tot, 99 de strofe. Acum dacă mă întrebați... nu-l mai știu. Am știut calendarul lui Damaschin, iar l-am uitat. Am știut când sunteți născut: dumneavoastră îmi spuneți anul, luna și eu vă spuneam: luni, marți, miercuri. Spuneam exact când îi lună plină. Că vă spun ce o fost: am ajuns din întâmplare cu preoți. Am fost cu Nicoară⁵¹ în carantină.

[H.G.]: *Cei mai mulți erau greco-catolici, nu ?*

Și ortodocși o' fost. Și doi din camera aia am fost internați la infirmerie, de formă, că nu îți dădeau medicamente. Acolo am și pățit-o cu Nicoară. Dom'le, aveam un carnețel făcut de la medici și învățam engleza. Nicoară, săracu', se uita în carnețel și se plimba. Și odată spune: „Fii atent că se uită! Fii atent că se uită! Așa îi spune în românește... Așa îi spune în englezește...”. Și îmi aruncă mie carnetul. Da' el vroia să ne facă atenți la vizetă. Milițianul se uita și l-o văzut, da' n-o văzut carnețelul, că era mic scris. Și vine, pune mâna pe el. „Vino aici!” Îl controlează: „Ce-ai avut acolo?”. „Păi n-am avut nimic.” „Nu, că te-am văzut eu că te uiți!” Da' carnețelul era la mine. Și altădată, tot la infirmerie iarăși am scăpat. Spune: „Să fiți atenți că e percheziție”. Că se auzea pe sală: „Fiți atenți că se aude zgomot mare la ușă”. Nicoară o avut carnetul la el și mi-l aruncă mie... Eu aveam perină cu paie și l-am băgat între față și burduful ăla, unde era' paie. Și o dată zdrang cu ușa. Milițienii cât lumea peste noi... Și căuta prin perine, că noi, când știam că-i percheziție, ne mai ascundeam în saltea ce aveam, și o coseam. Înțelegi?

[N.C.]: *Asta când am avut saltele, că la început...*

Aaa! Da, când am avut, că înainte n-aveam. Am stat pe rogojini și pe scândură goală la Gherla. Dormeam numa' pe o parte. Și la percheziția asta stăteam înghesuiți, eu știind

50. A se vedea nota 24 de la p. 157.

51. Ioan Nicoară, născut la 1 ianuarie 1913 în Cănicea, Caraș-Severin. A fost arestat la 10 februarie 1949 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Peninsula, Gherla și Oradea. A fost eliberat la 7 februarie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

că am carnețelul acolo. „Toată lumea la geam ! ” Eu ce să mă scol. Vine la mine : „De ce nu te scoli ?”. „Nu pot, dom’le, îs bolnav de plămâni. Nu pot.” Spune gardianul : „Nu vre’ să se scoale”. „Lasă-l în pizda mă-sii ! ” (râde – n.n.). Le era frică de plămâni... Le era frică să se apropie de noi. Și vine altul. Prima dată controla paturile și dacă găsea ceva la pat întreba : „A cui e patul ăsta ?”. Înțelegi ? Mai vine unu’ : „De ce nu te-ai sculat ?”. „Nu pot, îs bolnav.” „Mă, lasă-l în pizda mă-sii acolo ! ”

Îi controlează pe toți și am scăpat, am rămas necontrolat, că o pățeam : 25 la fund sau șapte zile de izolare, că asta era plata. Nu se discuta. Și îi zic lu’ Nicoară : „Da’ pă cum să mă scol mă ? Numa’ să fi tras de mine și tot nu mă sculam”. Da’ se fereau când auzeau de TBC.

Iar odată aveam pe unul bolnav de apă la plămâni, la spitalul militar din Constanța. Suna a plin... Ne-o învățat să controlăm domnu’ doctor Ganga Ion⁵² de la Micești, o comună la trei kilometri de Alba Iulia. Și îl găsiră pe ăla bolnav. Săracu’ nu prea putea nici mânca. Îl controlăm noi : „Bate ! ”. „Sună a plin la el. La mine nu sună a plin.” Noi, ca doctorii. Controlam de parcă noi eram medici. Mă, și raportăm milițianului : „Domnu’ șef, să aduceți doctor că avem un om bolnav aici”. „Da’ ce are, mă ? ” „Are apă la plămâni.” „Da’ ce, voi sunteți doctori ? ” „Domn’ șef, aduceți doctori ! ” Doctorii era’ și civili, da’ era’ și de-a’ noștri doctorii. Și ne spunea’ toate noutățile că asta e asta... Ne aducea’ știri. Să făcea’ că te caută și ne spunea’, ne șoptea’ de toate. De la ei știam. Și la urmă, să vedeți. Aduce doctor : „Mă, doctore, ia vezi mă ce face ăsta, că ăștia spun că îi bolnav de plămâni ! Mă doctore, ce are ? ” „Are apă la plămâni.” „Păi cum, ăștia sunt toți doctori ? Păi și ăștia știu ? ” O spus la milițian : „Aici îs toți doctori. Păi domnu’ șef, noi i-am învățat ca să știe”. Că noi de la doctori am învățat, că doar n-am învățat de la alții. Ne învăța să cunoaștem medicamentele pe gust. Da. Asta e sulfamidă, antinevralgic...

Da’ să vă spun ce s-o mai întâmplat la noi în cameră... Era unu’ Tira T. Avram⁵³. Nu l-ai cunoscut pe subinginer ?

[N.C.] : Ba da. Ăla de făcuse multă grevă.

Așa, văd că știi. O făcut greva foamei. Săracu’ nu mai putea, era slăbit rău și o trebuit să-i dea vitamina C.

[N.C.] : Cred c-o murit, săracu’...

Nu știu. I-o’ dat vitamina C, da’ erau niște pastile miciute, semăna cu Luminalul, și o’ fost toate Luminal, n-o fost vitamina C. I-o dat Luminal de ăla de somn. Și întreabă doctoru’ : „Ce mai face Tetira ?”. „Ce să facă ? Domn’ doctor, nu se mai scoală.” Se duce doctoru’ la el. „Ia, ce medicamente ți-am dat ? ” „Mi-ați dat vitamina C.” „Ia dă medicamentele încoace ! ” Îi dă medicamentele. Le gustă doctoru’ și își dă cu pumnii în

52. Ioan Gangă, născut la 30 iulie 1923 în Micești, Alba. A fost arestat la 9 iunie 1950 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Uranus, Rahova, Jilava, Aiud, Nistru și Pitești. A fost eliberat la 7 februarie 1959 cu domiciliu obligatoriu la Lătești, în Bărăgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. F, G*, p. 119 ; fișele matricole penale din AANP.

53. Avram Tira, născut la 4 iulie 1918 în Gurba, Arad. A fost arestat la 5 iunie 1951 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Arad, Lugoj, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

cap : „Tăte medicamentele ce are să mi le dați încoace ! ”. „Păi ce-i, domn' doctor ? ” „Îi Luminal.” Doctoru' le cunoștea pe gust. „Pă' cum, domnu' doctor ? Păi eu vitamina C i-am dat.” Toate or fost Luminal în ambalaj de vitamina C. A făcut reclamație că îl omora dacă continua.

Am mai stat cu Clianthe Gheorghiu⁵⁴, nu știu dacă ai stat și tu, secretarul lu' Auschnitt, care o avut fabrica de locomotive de la Reșița. El știa 12 limbi străine și învățam de la așa... El o spus : „Eu și dumneavoastră vă predau. Ce știu dau și la alții”. Știa suedeză, norvegiană...

[N.C.] : Eu când m-am eliberat vorbeam engleză foarte bine.

Da, și eu.

[N.C.] : Da' nu gramatical. După ureche, fonetic. Am făcut engleză cu copilul lu' Vaida-Voievod⁵⁵, Mircea Vaida⁵⁶ îl chema. Și după ce am făcut engleză cu el am continuat cu generalul Marin Anton, un om de-o cultură rară. Orice limbă vrei să înveți se putea învăța, greu, pentru că n-aveai creion, n-aveai hârtie, și n-aveai dreptul să înveți nimic. Te pedepsea' dacă te prindea că înveți. N-aveai voie să faci nimic. Era' croitori care ar fi vrut să-și descoase pantalonii și să-i coase cu mâna ca să treacă din timp... Vroiau să stai, să te tâmpești. Atât aveai voie : te plimbai și să stai pe scaun. La ora 5 deșteptarea, la ora 10 culcarea, stingerea.

Și noaptea veneau, se uitau la vizetă să vadă ce faci. Aaaa, o fost teroare mare, mare. Da, și unii m-au acuzat că am colaborat cu ei. Păi noi, toți deținuții, am colaborat cu ei : că noi am stat și ei or dat. Asta colaborare am avut cu ei. Dar toți deținuții... Să nu credeți că numa' pe mine m-o' tratat mai bine... Asta o fost.

[A.L.] : *Noi vă mulțumim.*

54. Probabil Gheorghiu Cleantu. Avocat, profesor de engleză, funcționar la Nunțiatura Apostolică.

A fost arestat în 1949 pentru presupuse legături cu străinătatea și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ministerul de Interne, Jilava, Aiud, Pitești și Dej. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. F, G*, p. 184.

55. Alexandru Vaida-Voievod (1872-1950), președinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Afacerilor Străine și ministru de Interne, președinte al PNT (6 mai – 21 noiembrie 1933). Ioan Scurtu (coord.), *Structuri politice în Europa Centrală și de Sud-Est (1918-2001)*, vol. II, Editura Fundației Culturale Române, București, 2003, p. 289.

56. Probabil Mircea Vaida, născut la 17 iunie 1902 în Cehoslovacia. A fost arestat la 22 februarie 1956 și condamnat la 10 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani de temniță grea. În 1958 a primit o nouă pedeapsă de 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Codlea, Gherla și Botoșani. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Ion Udrea

S-a născut la 25 decembrie 1920 în Vârciorova, județul Caraș-Severin. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : școala de învățători. A fost arestat la 7 martie 1950 și condamnat la zece ani închisoare corecțională, pedeapsă prelungită în 21 ianuarie 1959 cu încă 36 de luni de internare administrativă. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Culmea, Periprava, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 20 ianuarie 1962. La data interviului locuia în Teregova. Interviu realizat de Andrei Lascu și Horațiu Groza la 14 septembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cotele 222, 223.

[Andrei Lascu]: *Care era părerea oamenilor despre comuniști ?*

Ce să vorbească ? Eu am fost la școală și acolo am învățat destul de mult. Ceea ce am știut io despre comunism era de la școală. S-a predat în timpul ăla despre comunism destul de bine. Încă am fost învățător și am învățat despre ei, adică cunoșteam problema lor încă de la terminarea celui dintâi război mondial. Știam cum a fost trimis comunismul din Rusia în timpul războiului mondial. Cunoșteam absolut tot programul și toate lucrurile astea. Nu era vorba că nu-l cunoaștem. Comunismul a fost străin de zona noastră, de-aci...

[A.L.]: *Când ați avut prima oară probleme cu autoritățile ?*

Nu mai m-aduc bine datele precis, dar în or'ce caz, pe la început, atuncia or fost refugiați la noi din Basarabia. Eu eram în învățământ deja și a venit un notar, o fost intelectual, un preot cu familia... Am avut vreo trei-patru învățători fugiți la noi în comună. Deci am avut cunoștință de venirea lor acolo. Și am primit ordine de la inspectorat ca să îi repartizăm la diferiți cetățeni în Vârciorova. Și acolo au stat mai mult timp, vreo doi, trei sau patru ani.

[A.L.]: *Părinții dumneavoastră cu ce se ocupau ?*

Erau țărani. Cunoșteau și ei destul de bine cum e cu comunismul. La noi tata o fost socotit chiabur și avea impozite, avea de predat cote serioase, însă nu producea pământul. La Vârciorova pământul e slab și nu producea atâta cât trebuia să predea cote. Și trebuia să le duci... Să ducea prin Bărăgan, cumpăra, și să ducea și plătea acolo. Deci cumpăra și achita tot acolo și atuncia ducea numai hârtiile.

[A.L.]: *Dumneavoastră ați avut simpatii politice ?*

Simpatii politice erau. Tata meu o fost la început liberal, io însă n-am fost scris în niciun partid, pentru că unchiul meu m-a sfătuit să nu intru în politică, pentru că nu e

bine. Eu să am o singură politică : cine mă ajută cu școala, cu ăla să țin. Deci din cauza asta nu m-am înscris. Sigur că atunci la noi o' fost și legionarii...

[A.L.] : *Aveați cunoștințe apropiate, prieteni, legionari ?*

Sigur că da. Colegi de la mine din clasă or fost în Mișcarea Legionară. Însă ce s-a întâmplat ? La noi în comuna Vârciorova o fost un inginer, Vernichescu¹, și ăsta s-o înscris printre primii la legionari, atunci când s-o creat, prin '23². Fiind student, a făcut parte din primele organizații ale lor, cu Horia Sima, cu toți acolo, dar a avut un necaz. Ei o' fost prinși și condamnați și, din cauza asta, el o fost socotit trădător de către legionari. Așa că în comuna noastră Mișcarea o fost trecută pe linie moartă.

Nu mai mi-aduc minte date așa bine, dar Vernichescu împreună cu Uță³, au fost urmăriți. Vernichescu înainte de a fugi la Vârciorova, o fost inginer la Lugoj, pă timpu' lu' Groza. Și ei au fost într-o propagandă pe la... nu mai m-aduc aminte, undeva pe la Lugoj, și s-o iscat o ceartă între țărâniști și comuniști. Și de acolo a pornit lupta dintre ei... Ș-atuncea l-or urmărit până în Vârciorova. Tatăl lui a fost preot în Vârciorova, și el cunoscut, și mama lui bătrână, era cunoscută bine. Și așa a fugit el și o venit la Vârciorova.

[A.L.] : *Care a fost motivul pentru care ați intrat dumneavoastră în conflict cu noile autorități ?*

Ce-a fost ? La un moment dat, înainte de alegerile din 1946, or venit de la Caransebeș doi delegați. Ei s-au prezent că sunt delegați din partea stăpânirii și or început să facă propagandă. Și or rămas acolo două săptămâni de zile în propagandă. Unu dintre ei, da' am uitat cum dracu il cheamă, o fost legionar, dar a trecut la Partidul Comunist... Dar n-au fost primiți de oamenii din Vârciorova, nu i-au prea înghițit. Comuna Vârciorova a avut o pregătire politică bine pusă la punct.

Și mi-au cerut să facă o serbare cu copiii, să poată vorbi, să facă propagandă. Și în fiecare zi țineau, și plecau din casă în casă. Rezultatul însă ce-o fost ? Vârciorova o fost centru de votare înainte, da' ei ne-o' trimis pe noi acuma la Poiană. Și sigur rezultatele care au fost nu mai erau bune pentru ei. Sigur, ei au simțit că rezultatele la alegeri nu le-au fost favorabile, și au început să-mi spună mie - Cazacu s-o numit unu din ei - că învățătorii au fost împotriva, că am făcut propagandă și nu știu ce, treburi de-astea... Și că serbarea n-am făcut-o bine, că trebuia să o fac cu intrare, cu bilet. Și io i-am spus că la noi nu-i obiceiul să se pună intrare.

[A.L.] : *Și din cauza asta au ajuns să vă aresteze ?*

Păi motivul... ce-a fost ? S-a aranjat un fel de luptă. A venit o delegație la noi acolo, și era vorba să pornească o mișcare de rezistență. Și din acel moment am fost urmărit...

[A.L.] : *Dar cum trebuia să acționeze această mișcare ? Care era scopul ei ?*

Mișcarea trebuia să înceapă într-o anumită zi, într-o anumită dată, iar o delegație trebuia să vină la o anumită oră în Vârciorova, să aducă armament și muniție și toate treburile. Trebuia să ne întâlnim într-un anumit loc, lângă un nuc. Doi vârcioroveni au fost delegații noștri care trebuiau să vină. Și trebuiau să vină ăi după Valea Zărnii, du

1. A se vedea nota 36 de la pp. 183-184.

2. Mișcarea Legionară a fost înființată la 24 iunie 1927.

3. A se vedea nota 1 de la p. 147.

pân' partea aia d-acolo, noi de acia, alții de la Teregova, și să ne întâlnim toți acolo și să începem să ocupăm punctele cheie. O fost într-adevăr, nu o glumă...

Dar a fost o trădare p-acolo. M-am dus acolo, când să vină... nu vine nimeni. Atuncea mi-am dat seama că trebuie să fie ceva la mijloc. Am aștepta' o oră în plus față de ora la care trebuia să vină și după aia m-am tras d-acolo și am plecat spre sălașul meu. Când am ajuns la sălaș au început să s-audă de la distanță niște mașini, c-or venit cu mașinile, or pătruns în sat. Și atunci eu nu m-am dus, ca să nu mă găscăscă.

Or venit și cu un avion și când eu am ajuns la sălaș, avionul o trecut păstă sat. S-a dus în locul unde trebuia să ne întâlnim noi, și mereu umbra păstă țarnă, păstă tăt pe unde trebuia noi să ne întâlnim. Deci știau locul. Și trecea avionul... O mers la casa fostului primar, care a fost primar în timpul primului război mondial. Și să cobora avionul de ajungea aproape până la creasta casei. Io stăteam și mă uitam de sus de la sălaș. Noaptea am dormit acolo, la sălaș. Ei or venit, or făcut razie pân sat, nu știu ce... Dimineața m-am hotărât să revin în sat, să văd ce s-o întâmplat.

O întreb pă soție dacă o fost cineva sau am fost căutat? Nu, n-am fost căutat. Dar o' ridicat atuncea vreo 20-30 dintre săteni. Am fost într-o situație destul de grea, că nu știam ce să fac. Să mă duc? Să nu mă duc? Era zi de școală, trebuia să mă duc la școală, ca să nu mă dau de gol. Dacă lipsesc, ce dracu am făcut? Și am lăsat soția acasă și m-am dus la școală.

Ei puseseră posturi în diferite părți. Eu nu am văzut postul. Nu știu dacă o fi fost, sau pe mine m-a' lăsat. Da' când să intru, mulți cetățeni: „Da' de ce te duci?”. „Mă, io nu pot să nu mă duc. Da' dacă nu știu nimica despre asta?”. Și m-am dus acolo. Când am ajuns la școală, am văzut că erau venite două sau trei mașini. Am intrat... Io credeam că n-o' să vină copiii, da' cea mai mare frecvență de copii am avut-o atuncea la școală (râde – n.n.).

Când am intrat acolo, unu' îmi spune: „Domnu' învățător, la noi o fost domni de cătane care o' venit aici”. „Și ce-or întrebat?” „Ne-o' întrebat că unde ești dumneata?” Școala fiind mai mică, geamurile erau jos, și pă geam am văzut c-o venit un ofițer, s-o uitat în clasă, o văzut că sunt... Era șeful Securității de la Lugoj. Și m-am gândit: „Măi, ce să fac eu? Cum să fac eu acum?”. A reușit primarul ca să mă înștiințeze că am fost urmărit și notarul mă cheamă înăuntru. M-am dus acolo, era șefu' Securității, maioru' Kling⁴. Și a început să mă întrebe, nu știu ce, una alta... Notaru' îmi spune: „Domnu' învățător, vii după masă încoace, că avem o ședință”. Și îmi face și un semn că trebuie să plec. Și eu, ca să ies, zic: „Măi, auzi că bat copiii, zbiară p-aci, pe-afară. Le-am spus să nu iasă dinăuntru, și uite, au ieșit afară. Mă duc să-i bag în clasă”. Am ieșit de-acolo fain și m-am dus în clasă. Și în clasă m-am gândit mă cum să fac io ca să plec. Am văzut că era un securist planton din jos de școală și unu' în partea de sus. La un moment dat iar o venit unu' și m-o privit să vadă dacă sunt acia.

Eu mă gândeam, îmi făcusem planul că dacă nu pot cumva să plec, să fug, să săr pă geam în grădina școlii, că era o mică grădină, și pe urmă, de acolo s-ar fi putut trece că nu era supravegheată partea de acolo. Și să trec păstă apa care era acolo în spate și să ies cumva. Și când m-am uitat acolo, nu era pază în partea de jos. Probabil or făcut v'un schimb între ei. Cum n-am măi văzut pă nimeni, le-am spus copiilor: „Pregătirea ca să plecați acasă!”. Și n-am măi făcut rugăciunea, cum să făcea, și le-am dat drumu' acasă. Doi copii or plecat în sus, doi copii în jos, și de la ușă, p'ntre ei, m-am strecurat și eu,

4. A se vedea nota 10 de la p. 151.

și am pornit pas grăbit spre casă. Așa am avut un noroc cumva și am scăpat, că totuși ar fi fost cam greu să fug. Și așa am scăpat.

M-am întâlnit pe drum cu soția primarului, o vrut să stea de vorbă, n-am stat de vorbă cu ea, am plecat repede. Acasă când m-am dus i-am spus soției : „Sunt urmărit”. Prin spatele casei am ieșit și m-am dus la un țigan, prieten bun, și el m-o ascuns într-un loc deasupra grajdului. Și pe urmă s-o dus țiganu’ să vadă ce e pe acolo pe la primărie, nu știu ce. Și așa am scăpat, și am ieșit de la țigan.

[A.L.] : *Și cât ați stat ascuns acolo ?*

La țigan am stat aproape două zile. Că după aceea o’ fost mulți urmăriți. Și or venit din nou și iar or făcut arestări. Or ridicat vreo 30-40 de inși, de oameni din comună. Or venit la mine acas’ o patrulă rapidă și or întrebat : „Unde-i domnu’ învățător ?”. „Păi ce mă-ntrebați pe mine unde-i ? E la școală, unde să fie ?” „Nu, c-o plecat de la școală.” „De unde să știu eu ?”

Atuncea l-or ridicat pă tata și l-or dus la Sfat și l-or ținut acolo. Și cică : „De ce nu vine băiatu’ încoace ?”. „Păi de und’ să știu eu ? Eu știu că e aicea. Aicea o plecat, nu ? O venit la școală. Ce, n-o venit la școală ?” Seara o mai făcut ceva ridicări și l-au lăsat pă tata să vină acasă. El suferea puțin cu stomacul și tot bea la bicarbonat și tot râgâia. Și or întrebat atuncea : „Da’ cu ăsta ce facem ?”. Și l-au lăsat acasă, să-mi spună mie că ei n-au nicio treabă cu mine, dar că trebuie să le predau cheile școlii, pentru că ei vor să facă anchetă și să aibă unde. După asta, numai o zi am mai stat la țigani și-am venit acasă...

O’ venit și or făcut percheziție și acasă și eu atunci eram ascuns în cuptor. Era un dulap cu acte, că eu făceam dosarele pentru văduvele celor care mureau pă front. Și era toată arhiva la mine. Și a venit și o ridicat tot și arhiva. Or găsat și carnetu’ meu de la școala militară și tot vorbeau între ei, însă eu îi auzeam de unde eram ascuns. Și un sergent mai al dracu’ spune : „Ehe, cum ți-ar ciurui ăsta curu’ tău...”. Că io am fost totdeauna premiant la trageri, la treburile astea. Atuncea văzând că ei au plecat, m-am mutat de-acolo într-o șură în curte și m-am băgat între lemne. Am stat vreo două-trei zile ascuns acolo, și păstă vreo trei zile am plecat, primind știre de la un văr al meu, că e plecat și el, că o fost și el urmărit. Atuncea i-am trimis vorbă și noaptea a venit țiganu’, m-a luat și am plecat în codru... Toate ăstea au fost prin martie, când cu primele alegeri...⁵

[Horațiu Groza] : *Și cât ați stat în pădure ?*

În pădure cu vărul ăsta am stat aproape un an.

[A.L.] : *Cum stăteați ascunși acolo în pădure ?*

Ne-am făcut bordei undeva în pământ. Și am plantat brazi, curățați și băgați în pământ ca să mascăm zona. Și era o stâncă ieșită mult afară și noi ne-am făcut pat de cetină, și am stat acolo.

[A.L.] : *Și cu mâncarea cum vă descurțați ?*

Mâncarea ne-o făceam noi. Or fost persoane cu care ne întâlneam din când în când și care ne aduceau de mâncare și treburi din astea, că eram la trei km de sat, în partea aia spre Borlova⁶.

5. Potrivit fișei matricole penale, a fost arestat la 7 martie 1950.

6. Localitate din județul Caraș-Severin

[A.L.]: *Și cum v-au prins ? V-a vândut cineva ?*

N-a fost o vânzare propriu-zisă. Am fost până la urmă văzuți de niște ciobani. Era aproape o poiană, dar cam pustiu așa, și-o' venit ciobanii și câinii ne-or mirosit și o început să latre. Și ciobanu' o fost elevul meu mai înainte puțin, ardă-l focului să-l bată, o venit acolo și o văzut ascunzișul : „Păi dumneata ești și aici ?”. „Păi aicea.” Da' eu i-am spus : „Bă Mariane, ai grijă să nu vorbești, nimic să nu spui. Să nu-i spui nimica, că noi zburăm, că pățăști urât”. Ei s-o' dus, noi imediat am și plecat d-acolo. Țsta s-o dus la cumnatu-su, peste o săptămână de zile s-or dus în sat și imediat s-o împuțat treaba.

[H.G.]: *S-a auzit și au venit după dumneavoastră ?*

Au venit după noi, da' noi n-am fost acolo, pentru că am știut. Ce se întâmplase ? V-am spus că erau plantați brazi, era mascat locu' ăsta, și când o venit ăla băiatu' și le-o arătat unde suntem noi, ei or înconjurat locu', și bată-i Dumnezeu, exact unde era cazemata noastră s-au oprit. Noi am avut cazemata în pământ complet, și pă deasupra păstă tot acoperită. Da' nu mai eram în ascunziș, că v-am zis că am plecat, da' nu la o distanță prea mare. Asta o fost toamna, și noi eram fixați să stăm toată iarna acolo. Da' ei punctu' ăsta mereu l-au vizitat, unde am fost noi acolo. Și odată au pus mâna pă un puiet, și s-o ținut ca să nu alunece, să nu cadă, și puietu' ăla s-o smuls și o ajuns ăla la cinci metri jos, într-o răpă. O căzut acolo. Nu știu unde am fost noi atunci, că am fost undeva...

[A.L.]: *Erau mulți cei care au venit să vă prindă ?*

Era venită după noi o companie mare. Și lor le-o arătat cineva unde eram acum ascunși, da' n-o fost Marian, o fost altcineva, de care noi n-am știut că ne cunoaște locul. Și-au venit într-o dimineață și ne-o' înconjurat. Prietenul ăsta al meu, o ieșit afară din bordei, că ne făcusem în altă parte, și deodată ne-am trezit că strigă : „Stai !”. El o și întins-o în pădure. Or tras după el... Pă el l-or prins la o distanță mai mare, da' pe mine m-or prins atunci acolo. În cele din urmă m-am predat, că n-am avut încotro. Ce po' să fac ? Și așa ne-au prins.

Se apropia anul de când o fost începutul. Ceilalți or fost judecați, or fost condamnați câțiva la moarte, c-o fost făcută legătura cu ceilalți de la Teregova... O fost un singur proces.

[H.G.]: *Pe dumneavoastră v-au bătut când v-au anchetat ?*

Nu.

[A.L.]: *La proces ce pedeapsă ați primit ?*

La zece ani am fost condamnat, dar am făcut 13. De ce ? Ei căuta' mai mult legionari. Pe-ăștia au avut ei grozav supărare. Eu am avut noroc cu unche-miu, că nu am fost în Mișcare. C-am fost simpatizant... aia a fost cu totul altceva. Și acolo la judecată m-a' condamnat, și eu am primit cea mai mare pedeapsă, zece ani.

[A.L.]: *Dar câți ați fost în lot ?*

Am fost patru inși... unu' care o mai știut și doi care ne-o' adus ceva p-acolo. Da' am avut mare noroc că nu am căzut de prima dată, că eram condamnat la moarte. În afară de asta nici nu știu cât aș fi rezistat la bătaie. Nu cred c-aș fi rezistat...

[A.L.]: *Și care era capul de acuzare ?*

Pe mine m-au băgat la „crimă de uelțire”. Zece ani corecțională, că n-au putut să-mi dea mai mult... Nu au avut motive.

[A.L.]: *Unde v-au trimis prima oară după proces, la ce penitenciar ?*

La Timișoara am stat mai mult, că aici ne-au și judecat. De la Timișoara am plecat la Gherla. Aici am lucrat în fabrică și s-a ajuns într-o fază în care s-or împărțit pușcăriași pe partide. Și atunci țărăniștii și cu liberalii, când or venit de la Canal, i-or trimis la Sighet, acolo unde-or fost Maniu și cu toți. Eu am plecat de la Gherla și m-au trimis la Aiud. Când m-au trimis la Aiud, eu mi-am dat seama că sunt inculpat ca legionar.

[A.L.]: *Cât timp ați stat la Aiud ?*

Doi ani sau nu mai știu cât am făcut la Aiud. Și am intrat la un moment dat în greva foamei, ca să mă scoată dintre legionari. Eu n-am avut condamnare legionară, pă sentință nu am fost. Am făcut vreo patru, cinci, șase zile, acolo, dar m-au hrănit forțat. Însă eram informat de toată treaba. „Mă, vezi că dacă faci ceva, să fii legat cu mâinile la spate.” E și urât al dracu’ să-ți bage furtunu’ pă gât. De trei ori, cam la trei zile îți dădea’ mâncarea, în rest era post... Și îmi dădea’ un fel de lichid cu fel și fel de concentrate, nu știu ce erau acolo.

[A.L.]: *Și a avut vreun rezultat greva ?*

După această grevă m-au scos din celular, că eu am fost pe celular, aveam camera la parter, vizavi de WC. Și după ce am făcut greva, o venit un maior din părțile Aiudului, și i-am zis : „Domn’e, nu vă supărați, eu n-am fost condamnat legionar”. „Hei, și acum toți fugiți de legionarism.” „Da’ n-am fost legionar, că n-am fost legionar.” Și am spus că am pus problema așa cum i-am spus-o lui unche-mio. Și apăi m-o scos din celular și m-o dus în Zarcă, în secția aia veche. Și d’acolo urma să mă întorcă înapoi la Gherla. Dar când o venit duba, n-am fost numai eu singur, și am rămas șase inși, n-am mai încăput în dubă. Și ne-a’ spus că o să vină din nou duba și ne duce după aceea. Domn’e, mai duce pe dracu’. Ha, ha, ha (râde – n.n.). Am stat jumătate de an și nu m-a mai dus. De ce ? La Gherla s-o întâmplat o dată o revoltă din asta. Și tocmai în momentul ăla n-am mai putut să ajung...

[A.L.]: *La Gherla cum a fost ?*

La pușcărie în Gherla n-am dus-o rău. Eu am fost șefu’ vopsitorilor, când am lucrat la atelier. Am fost vopsitor și am condus o grupă de copii, 12-13, nu mai țin bine minte, care erau vopsitori. Și tot ce se producea în fabrică acolo se vopsea de către noi. Eu am fost mai specialist la șpacu. Trăgeam cu șpacu, cu ăla lat, și aducea material prost, și trăgeam de ieșea ca dulapul ăsta de-aici, așa îl scoteam din șpacu. Am fost bun șpacuitor.

[A.L.]: *Mâncarea cum era ?*

Dădea’ varză. O băga’ în butoaie și turna’ apă peste ea în butoaie. Și cartofii... Mâncarea cea mai bună era când aveam fasole uscată. Asta era cea mai bună (râde – n.n.). Am zis că noi când ieșim, îi facem fasolei monument (râde – n.n.). Asta o fost. Ce să facem ? După aceea și cartofii is răi când is uscați, nu is așa de buni.

[A.L.]: *De la Gherla v-au mai dus pe undeva ?*

De acolo la Gherla m-a’ dus la Jilava, unde am stat vreo trei luni de zile, și după aia ne-a’ dus la Canal. Și cam aproape un an și jumătate am stat la Canal.

[A.L.]: *Unde anume v-au dus la Canal, în ce lagăr ?*

Am fost la Periprava. Acolo am fost la grădinarie. La grădini am dus o viață destul de bunișoară. Și după ce m-am dus acolo, ne-o’ cetit o hârtie : s-a fixat loc de muncă la Periprava trei ani de zile, și asta a fost în plus față de sentința inițială de zece ani.

[A.L.]: *Au mai fost și alții în situația asta, care să primească pedepse în plus față de condamnări ?*

Păi da... Acolo la Periprava erau toți din ăstea.

[A.L.]: *Cum erau condițiile acolo ?*

Am fost toți într-un siloz din ăsta... Eu n-am vrut să ies la lucru și până-n urmă m-or convins ca să mă duc.

[A.L.]: *Câți erați într-o baracă din aceea, într-un siloz ?*

Vreo 50-60 eram într-un siloz din ăsta, și parcă țin minte că erau vreo cinci-șase silozuri. Erau mai multe. Și nu știu de ce dracu' m-au băgat, că io nu trebuia să fiu acolo, că eram și cu mâna, că io-s invalid.

[A.L.]: *Ce munci trebuia să faceți acolo la Periprava ?*

Lucram la animale, că acolo s-aduceau cai, vaci și toate ăstea, ca să se sacrifice pentru deținuți. Și am stat și la vaci. Scotea' numai vitele afară... Carnea deținuților era mai puțină, dar se mai găsea, față de cum era la pușcărie. La pușcărie era mai puținică.

Am lucrat la cules de roșii, la grădinărie. Acolo era o viață mai bună, practic, dar era muncă. Pe-ormă o venit un inginer, Matei⁷ îl chema, de-aicea de la Zărvești. Fusesse închis, că o fost legionar. Și el a avut doi ani de facultate de-asta de grădinărie, și o trebuit de nevoie să îl scoată din pușcărie ca să pregătească materialul de acolo, că or fost bolile astea care or apărut la roșii, la ardei, la toate zarzavaturile astea.

[A.L.]: *Cu familia ați avut legătură în perioada asta ? Ați putut să trimiteți acasă scrisoare sau să primiți vreodată pachet ?*

Singura dată când am primit pachet o fost când am fost la Canal. Atuncea au dat o carte poștală și am scris.

[A.L.]: *Familia a avut de suferit cât ați fost închis ?*

Soția mea n-a fost condamnată pentru asta, că n-a făcut nimica. Ea o fost fugită la Vârciorova, la o mătușă a ei. Ea nu a mai putut și o divorțat. S-au băgat pe fir securiști. Io am venit tot la ea, că n-am știut ce îi, dar nu ne-am mai putut împăca.

[H.G.]: *Au reușit comuniști să vă dezbine și familia...*

Categoric, categoric.

[A.L.]: *Privind acum în urmă, ce părere aveți despre cei care v-au trădat atunci ?*

Nu știu dacă au trădat. Io n-am crezut niciodată că mă vor trăda pă mine vărșorovenii mei. Că io am fost privit cu totul special la Vârciorova, am fost ca un rege al Vârciorovei. Ei, și uite că m-or trădat. Prin ce? Prin prostie, prin gură. Gura bate fundu'...

[A.L.]: *Adică n-au făcut-o intenționat ? Au făcut-o din prostie, nu din rea voință ?*

Nu din rea voință, așa-i părerea mea.

[A.L.]: *Bine. Noi vă mulțumim.*

Nu vă pot spune prea multe, că memoria mea e foarte slabă...

---

7. Probabil Ioan Matei, născut la 10 septembrie 1924 în Zărvești, Caraș-Severin. A fost arestat la 27 octombrie 1952 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Nistru, Aiud, Jilava, Timișoara, Gherla. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 25 octombrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Harghita

Buzás László

S-a născut la 29 iunie 1942 în Siculeni, Harghita. Naționalitatea : maghiară. Religia : romano-catolic. Studii : Academia de Studii Economice. Profesia : economist. A fost arestat la 26 februarie 1983 și condamnat la șase ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la patru ani. A executat pedeapsa în închisorile Rahova și Aiud. A fost eliberat la 25 februarie 1987. La data interviului locuia în Miercurea Ciuc. Interviu realizat de Andrei Lascu la 2 iunie 2007. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Andrei Lascu. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cota 152.

V-aș ruga să îmi spuneți cum ați ajuns dumneavoastră să fiți arestat ?

Pot să vă spun că în anii '80 am fost trei persoane : Borbely Ernő¹, Biro Katalin și cu mine, au protestat împotriva orânduirii socialiste, mai ales împotriva politicii lui Ceaușescu : politica lui economică, politica lui socială și politica lui națională. În anii '80 noi am înființat așa-numita – cum să vă spun în românește ? – „Societate a ungarilor din România”, și sub numele acestei societăți am făcut niște proteste în Miercurea Ciuc, împotriva lui Ceaușescu. Cum am spus, în primul rând am vrut să demascăm politica lui Ceaușescu împotriva poporului, inclusiv poporului ungar, dar în general împotriva poporului, pentru că era sărăcia aceea care a persistat în anii '80 în România, iar în al doilea rând am formulat niște subiecte sau niște fraze în care am remarcat românizarea Ardealului. Adică prin transformarea școlilor din limba de predare maghiară în limba de predare română, prin interzicerea ocupării posturilor-cheie de către unguri și ocuparea posturilor de către români. Deci, în alte cuvinte, niște discriminări. Am înșirat niște discriminări în acest sens și am fost prinși.

Mai exact cum ați protestat ? Ce anume ați făcut ?

Noi am făcut un caiet, și-n caietul respectiv noi am scris toate gândurile noastre, ceea ce am conceput noi și ce am stabilit noi. Și am vrut să facem o revistă clandestină și să tipărim această revistă și să o dăm pentru ambasade, pentru media, pentru societăți de televiziune, pentru reviste, ziare și așa mai departe, prin Ungaria, prin Austria, ca să afle ce există în România. Și noi am scris toate gândurile noastre, cum putem dovedi, și ce

---

1. Borbely Ernő, născut la 30 martie 1951 în Miercurea Ciuc, Harghita. A fost arestat la 23 noiembrie 1982 și condamnat la 5 ani și 10 luni de închisoare, pedeapsă modificată ulterior la 7 ani, apoi la 4 ani și 8 luni. A executat pedeapsa în spitalul București și Aiud. A fost eliberat la 22 iulie 1987. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

fel de articole trebuie să scriem ca să le dovedim ce există în România. Și acest caiet a fost ridicat de Securitate.

Dar cum au aflat de existența caietului ? Au fost informatori care le-au spus despre acțiunile dumneavoastră ?

Au fost informatori. De obicei acei oameni care umblau, care au fost însărcinați să divulge ceea ce au aflat...

Dar dumneavoastră ați apucat să arătați cuiva caietul ?

Nu, nu. Vă spun eu cum s-a întâmplat... Era vorba că istoricii români au scris niște teorii în privința continuității și în privința ungarilor. Istoricii unguri au răspuns prin articole și noi am început să studiem aceste articole și noi am început să împrăștiem aceste articole ca să discutăm noi despre ce este. Probabil că un fotograf sau cineva a dat la Securitate și au început să ne fileze pe noi, adică să ne urmărească pe noi. Și la un moment dat ne-au prins. Deci așa s-a întâmplat.

Dumneavoastră când ați fost arestat ?

În '83. Prima dată au fost prinși, au fost arestați, domnul Borbely și domnișoara Biro și după trei luni am fost arestat și eu. Întârzierea arestării mele a fost datorită faptului că fratele meu a fost prim-secretar și primarul Miercurea Ciucului. Ș-atunci n-au vrut să mă aresteze așa de repede, au așteptat și cine știe ce au discutat ei acolo între ei... După aceea și eu am fost arestat...

Și unde ați fost anchetați ?

Prima dată am fost anchetați aici, în Miercurea Ciuc, și după aceea în București la departamentul Securității, sub comanda lui domnul Vasile². Era colonel pe vremea aceea... Deci, domnul Borbely și domnișoara Biro au fost anchetați de domnul colonel... nu-mi aduc aminte... cred că era... ceva, un nume jidan, Konig³... Și eu de domnul colonel Popa⁴.

Și-am fost dus în București și la Departamentu' Securității am stat acolo timp de 11 luni. Acolo am fost anchetați până ce a fost alcătuit rechizitoriul.

Procesul și condamnarea unde au avut loc ?

Am fost prima dată condamnați pe Ghencea, la Tribunalul Militar din București, condus de președinte, colonelul Valeriu Sitaru și după aceea a fost definitivată sentința la Tribunalul Militar Superior. Am fost condamnați pentru complot împotriva orânduirii socialiste. Domnul Borbely a primit șapte ani, eu am primit șase ani și Biro a primit cinci ani. Bineînțeles, cu clemente, pentru că am fost condamnați pentru așa-zis complot și cu circumstanțele atenuante am primit noi aceste condamnări. Mă rog, ăsta a fost un proces de concepție, totul, pentru că la ceea ce am făcut noi nici nu trebuia să facă nimic propriu-zis.

2. Vasile M. Gheorghe, colonel, șef Direcția Anchete Penale în 1985. În 1968 era șef al Serviciului III. A mai fost locțiitor șef serviciu operativ I, șef Serviciu operativ la Serviciul II; Direcția a XIII-a Anchete Penale (ianuarie 1969 – aprilie 1972). ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8852, vol. 36, ff. 1, 32; vol 37, f. 3; vol. 36 (COTĂ SRI: 10817, vol. 36), f. 1.

3. Adrian Konig, colonel, ofițer I la Serviciul I din Direcția a IV-a Anchete Penale; ofițer I la Serviciul I din Direcția a X-a (iulie 1967 – aprilie 1968): maior, anchetator prim, Biroul 3, Serviciul II, Direcția a VIII-a Anchete Penale (1966); ofițer al Direcției Anchete în 1986-1989. ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8852, vol. 1, f. 179; vol. 36, ff. 2, 19; vol. 37, f. 3.

4. Mihai Popa, locotenent-colonel, ofițer al Direcției Anchete în 1985. ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8852, vol. 19, f. 152.

Și după proces ce s-a întâmplat ?

Deci, noi am stat în arestul Securității, pe vremea aceea, și după ce a rămas definitivă condamnarea, ne-au dus în afara Bucureștiului, la Penitenciarul Rahova, unde am stat în secția specială numărul 5.

Toți trei sau numai bărbății ?

Și fata, întrucât a primit cinci ani. Și între timp, Ceaușescu a dat... Cum să vă spun ?

Decret de amnistie ?

Decret de amnistie. Ea a scăpat după opt luni de zile, iar noi am rămas în penitenciar și am rămas cu patru ani, respectiv patru ani și opt luni pentru că a fost amnistiată o treime din pedepsele noastre acordate. Și-așa am rămas definitiv în penitenciar și de la București ne-au dus la Aiud și am stat acolo restul pedepsei până la ultima zi...

Care a fost regimul dumneavoastră de detenție la Aiud ?

A fost... Regimul a fost foarte greu, foarte greu. A fost o secție separată de deținuți comuni, și a fost o secție specială, așa zisă 1B, la parter. Noi am stat acolo în șase celule, toți deținuți politici. Au mai introdus acolo niște oameni care au săvârșit niște probleme cu subminarea economiei naționale, și i-au băgat la noi ca să se demascheze...

Câți deținuți politici erau în acea perioadă la Aiud ?

Deci noi am fost în jur de 35-40. Uitați, aicea am eu o listă cu foștii deținuți politici în anii '80. Nu numai în Aiud, în România. Noi în anii '90 am făcut o întâlnire cu ei și politiciii din anii '80 de la penitenciarul Aiud, participanți la seminar, am făcut o întâlnire și am vizitat și Aiudul. Deci, cum să vă spun ? În anii '80 au fost foarte puțini oameni care au putut să facă manifestări împotriva lui Ceaușescu, pentru că imediat-imediat au fost prinși și au fost puși la o parte.

Dacă vreți să notați câteva nume, cred că despre Radu Filipescu⁵ ați auzit, despre Dumitru Iuga⁶... Scaletchi⁷, care a fost acum închis, am fost colegi de facultate. Sau

5. Radu Filipescu, născut la 26 decembrie 1955 în Târgu Mureș, Mureș. Dizident român, a răspândit manifeste prin care chema lumea la demonstrații în Piața Palatului. A fost arestat la 7 mai 1983 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Rahova și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1986 ca urmare a intervențiilor organizațiilor pentru apărarea drepturilor omului, printre care și Amnesty International. A fost rearestat la 12 decembrie 1987 pentru inițiativa de a organiza un Referendum cu privire la conducerea țării, reținut și anchetat violent la Departamentul Cercetări Penale a Securității până la 22 decembrie 1987. A fost arestat a treia oară în dimineața zilei de 22 decembrie 1989 și eliberat în aceeași zi. Informații oferite de domnul Radu Filipescu, căruia îi mulțumim ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Radu_Filipescu, accesat la 3 august 2009.

6. Dumitru Iuga, născut la 21 aprilie 1942 în Mateești, Vâlcea. A fost arestat la 10 septembrie 1983 și condamnat la 6 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. A fost eliberat la 9 septembrie 1989. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

7. Florentin Scaletchi, născut la 11 septembrie 1954 în Constanța. În 1985 a fost acuzat de tentativă de dețurare a vaporului pe care îl conducea în calitate de comandant de navă. A fost arestat la 17 martie 1985 și condamnat la moarte, pedeapsă redusă ulterior la 20 de ani. A executat pedeapsa în închisorile București, Spitalul Jilava, Aiud și Galați. A fost eliberat la 23 decembrie 1989. <http://www.oado.ro/index.php?unde=about>, accesat la 23 iulie 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.

Iancu Lucian⁸, care a fost director la Teatrul de Stat din Constanța, sau Iancu Marin⁹, care a fost șeful gărzii lui Ceaușescu...

Și a fost și el închis ?

A fost, da. Acuma este general în rezervă... Puteți lua legătura cu dânsul... cu ce s-a întâmplat la Aiud. Deci cam asta a fost.

Dumneavoastră, ca deținuți politici, ați avut parte de un tratament mai violent ?

Nu se poate vorbi, nu se poate generaliza... Că fizic ne-au terorizat, nu. Psihic ne-au terorizat. Mai ales psihic ne-au terorizat. Ei au fost foarte pregătiți.

Era un colonel în penitenciarul Aiud, Lazăr, care știa cum trebuie să facă. A ținut legătura cu Securitatea centrală a Bucureștiului, că ei mereu țineau legătura între ei, și ne urmăreau și știau care este slăbiciunea mea, care este slăbiciunea colegului meu, și-așa mai departe... Unu' avea slăbiciunea familiei, celălalt avea slăbiciunea libertății, sau, mă rog...

Aveați voie să dețineți materiale scrise sau așa ceva era interzis ?

Nu, era interzis creionul, notițe și-așa mai departe.

Deci n-aveați altceva în program, decât să stați în celulă și-atât ?

Puteam să jucăm șah la penitenciar. La Securitate nu puteam. Da' nu aveam voie să utilizăm creion... Penitenciarul avea o bibliotecă și cei care au fost informatori au avut acces la bibliotecă, da.

Dumneavoastră n-aveați acces ?

Nu. Și noi am cerut de la ei, de la turnători, cărți, și citeam de la ei...

Ați sesizat ușor existența informatorilor în rândurile deținuților ?

Cum să nu ? De obicei, când am intrat la Securitate au încercat să ne facă informatori. La o adică, eu, cum să vă spun... și eu am fost informator, dar care a fost informarea mea : adică ce se-ntâmplă-n celulă, ce se-ntâmplă la locul de muncă, dacă au fost scoși. De exemplu, la Aiud, am avut în general 11 locuri de muncă, și noi am fost 40 de inși, să zicem așa, când eram cei mai mulți... Și era un favor pentru un deținut politic ca să ajungă să lucreze, pentru că să stai la celulă... De exemplu dacă stătea la celulă trei ani de zile era deja ceva durere, începeai să devii aiurit, așa.

Și-atunci, ce-am vrut să remarc eu. Eu am fost singurul care a conștientizat despre ce este vorba cu informația. O singură dată am dat o declarație, și de aia eu zic că am fost informator. Am dat declarația și după aceea am negat. Și era o chestie foarte interesantă, pentru că toți deținuții de acolo au aflat că eu am negat și am respins să dau declarație, să dau informație, și-atunci toți deținuții, toți colegii mei, au venit la mine și au fost deschiși față de mine, cu toate problemele. După aceea... Au spus ce dureri au, au fost foarte deschiși. Era o chestie foarte... Cum să spun ? Foarte frumoasă. Și pentru asta, domnul Lazăr, deci securistul, colonelul, a făcut un referat către București că eu am

---

8. Lucian Iancu, născut la 3 februarie 1940 în Constanța. A fost arestat la 17 martie 1985 pentru complot și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. A fost eliberat la 23 decembrie 1989. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

9. Marin Iancu, născut la 9 iulie 1938 la Hârsești, Argeș. A fost arestat la 4 mai 1981 pentru trădare și condamnat la 6 ani. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 22 august 1986. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

negat, am respins să dau declarație. Această scrisoare, acest referat este în dosarul meu și am scos de acolo. Deci am o copie legalizată, în acest sens, așa că pot dovedi.

Dar nu asta am vrut să vă spun. Am vrut să spun că ei au profitat de slăbiciunea oamenilor de acolo. Am fost priviți nu ca oameni... ca animale.

Dar erați înjurați sau ce fel de manifestări aveau de spuneți că erați priviți ca animalele ?

Au fost și cazuri de asemenea... Cum vă spun. De exemplu, au făcut niște poze despre noi, în ținută de deținut cu dungi. Știți ? Și au pus niște numere, nu numele : Buzas, de exemplu, era deținutul numărul 273. Și-așa mai departe... Deci au străduit să ne țină în regim ca și pentru deținuți de drept comun, să salutăm și să raportăm așa caăștia de la drept comun, iar pe de altă parte n-am avut dreptul la plimbare, ca deținuții de drept comun, n-am avut dreptul la muncă, n-am avut dreptul la citit, n-am avut dreptul la vizite.

Drept la pachete aveați ?

Depinde. Depinde. În cinci luni două pachete. Da, și vizită... în trei luni o vizită. Un vorbitor. Deci asta am avut.

Dumneavoastră aveți cunoștință de cineva care să fi suferit intervenții violente din partea Securității în urma manifestărilor anticomuniste ?

Da. De exemplu am avut un coleg, profesor, Pall Bela, din Idrău. E decedat. Ăsta a fost bătut în penitenciarul Aiud zdravăn, cu toate că era bolnav. Deci, odată am stat în celulă și am auzit niște zgomote, că alături ușa celulei se deschide, și scoate pe cineva. Și-acest om bolnav a fost trântit la pământ, și-a fost bătut, bătut. Și au strigat : „Dușmanul poporului !”, „Dușmanul țării !”. Și-așa mai departe... El nici n-a putut să facă nimica, pentru că era bolnav, și numai atâta că : „Vai ! Vai ! Lăsați-mă ! Lăsați-mă !”. Și era o durere, să știți, că n-am putut să fac nimic, n-am putut să-l ajut. Numai am auzit prin ușa celulei... După aceea câțva timp a fost scos din penitenciarul Aiud și-a fost dus la București, și după aceea a decedat.

Deci, se poate spune că a decedat în urma bătăii ?

Din cauza detenției, din cauza detenției.

Vă mai amintiți și de alți colegi ?

De Oloieru Dragoș¹⁰. Nici nu este scris aicea. Era învățător din Rădăuți. Am stat cu dânsu' într-o celulă. A fost condamnat la opt ani de închisoare. Și era vorba că în septembrie, dacă are o comportare bună, poate să plece din penitenciar. Și nu au lăsat... au amânat pe dânsu'. Odată eram sus în pat și în timpul nopții aud ceva zgomot. Mă trezesc și mă uit jur împrejur și văd că Oloieru este jos, lângă WC, caută ceva așa... Deci pur și simplu a înnebunit. Înțelegeți ? Dimineața am raportat, pentru că mereu era apel. Și i-am zis la plutonieru' major că uite ăsta e bolnav. L-au luat de-acolo și după câteva zile, nu știu unde, ori acolo în penitenciarul Aiud, ori în București, a decedat, din cauza asta, din cauză că au amânat. Cu toate că avea o comportare bună...

Deci... asta este.

Eu vă mulțumesc.

10. Dragoș Oloieru, născut la 8 septembrie 1924 în URSS. A fost arestat la 4 decembrie 1981 și condamnat la 8 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani și 4 luni. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, București, Aiud și Spitalul Jilava. A decedat la 22 martie 1985 în penitenciarul Jilava. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Nagy Benedek

S-a născut la 29 mai 1937 în Cluj-Napoca. Naționalitatea : maghiară. Religia : romano-catolică. Studii : Facultatea de Istorie (1954-1956 ; 1967-1971). A fost arestat la 24 noiembrie 1956 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională pentru instigare și agitație publică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Deva, Periprava și Salcia. A fost eliberat la 22 noiembrie 1961. La data interviului locuia în Miercurea Ciuc. Interviu realizat de Andrei Lascu în 2 iunie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Boagiu. Editarea – Adrian Boagiu, Cosmin Budeancă. Interviu se află în AIO-IICMER, având cotele 153, 154.

V-aș ruga, în primul rând, să vă prezentați.

Am 70 de ani, sunt născut la Cluj, de unde familia mea a fost îndepărtată în 1949, după care am locuit în comuna Sâncrăieni-Ciuc, respectiv Miercurea Ciuc, actualul județ Harghita, unde am terminat și liceul, în 1954, și am vrut să mă fac cercetător în istorie și profesor de istorie. În vara anului 1954 am intrat la Facultatea de Istorie a Universității „Bolyai” din Cluj. Am mers destul de bine în anii I și II, iar în anul III de studii, 1956-1957... au apărut problemele.

Acestea au fost determinate de revoluția din Ungaria ?

Da. În toamna lui '56, în urma vârtejului produs de dezvăluirile de la Congresul al XX-lea al Partidului Sovietic, și regimul comunist din România a fost nevoit să facă unele concesii minore și formale, ca de exemplu înființarea asociațiilor studentești, care să nu fie formal dependente de Partidul Comunist. Astfel, în vara și în toamna lui '56, cam în toate centrele universitare a început să fie exploatată această oportunitate în forme diferite, între care și prin înființarea unor organizații libere de partid și de UTM.

La 23 octombrie a izbucnit revoluția din Ungaria. Universitatea „Bolyai” din Cluj era o universitate relativ mică, cu vreo 1 500 de studenți, iar „Babeșul” avea cam 3-4 000 pe vremea aceea. Și am început să lucrăm, sub „scutul” asociației studentești pe Facultatea de Istorie-Filologie, adunând și structurând pe capitole doleanțele și revendicările studenților, respectiv viziunile noastre cu privire la o viață internă deschisă și democratică în Universitatea noastră. Și noaptea ascultam radiourile în cămin, urmărind cu disperare evoluția evenimentelor din Ungaria.

Care era starea de spirit printre studenții din Cluj ?

Cei mai disperați și mai temperamentalii dintre noi au încercat să treacă fraudulos granița, ca să-i ajute pe studenții din Ungaria. Când am auzit că sub șenilele tancurilor sovietice au ajuns muncitoare și studenți... consternarea a întrecut orice limită și am

spus: „Aici trebuie făcut ceva!”. Dar am fost conștienți de faptul că fiind o minoritate nu putem face mare lucru fără a ne câștiga de partea noastră și studențimea română. Am făcut demersuri, legături prietenești, spontane, mai mult decât organizate, dar am avut legături cu colegii de la „Babeș”, de la Istorie, de la Drept, și am plănuțit o manifestație comună. Și discutam cine să meargă înainte. Noi am zis: „Mergeți voi, românii, înainte!”. Ei au zis: „Mergeți voi, ungurii, că sunteți mai decizi, mai hotărâți!”. Din păcate tovarășii au aflat de pregătirile noastre și a urmat diversiunea. Tovarășă rector, Raluca Ripan¹, profesoară la Facultatea de Chimie, de la „Babeș”, a lansat sloganul: „Ungurii de la «Bolyai» vor Ardealul!”. A fost o diversiune perfidă, căci nici gând nu era de acest lucru, dar a fost de ajuns să se sperie colegii români și să se distanțeze de noi. N-au mai venit la întâlnire, au venit mai puțini... ezitau. Noi lucram de zor asupra unui Proiect de Program al Asociației Studențești de la Facultatea de Istorie-Filologie a Universității „Bolyai”, chiar și după data de 4 noiembrie, data începutului înăbușirii sângeroase a revoluției din țara vecină. Noi tot am continuat să lucrăm pe Proiectul de Program sperând că prin forțarea situației depresurizăm forța răzbunării de dincolo. Asta fără însă să ieșim din cadrul vieții interne a universității, pe care am vrut, înainte de toate, să o democratizăm. Ne era absolut evident faptul că trebuie să forțăm desprinderea de sistemul sovietic în învățământul superior. Gândiți-vă, în '56 au intrat la facultăți elevii cu zece clase, care aveau 16-17 ani. A fost o absolutizare insuportabilă a marxismului, obligarea învățării limbii ruse și în facultăți. Era parcă înaintea revoluției bolșevice din 1917, nu s-ar fi întâmplat nimic. Conducerea comitetului Asociației Studențești era format din 16 persoane. Comitetul a numit, din rândurile lui, un subcomitet însărcinat cu redactarea proiectului de program, care, în circa două săptămâni a devenit un amplu document, în fapt primul program al autonomiei universitare din România. Documentul ar merita o analiză profesională, și nu numai politică, chiar și după cinci decenii.

Ce idei vă animau, totuși ?

Cred că noi toți am crezut în posibilitatea că în situația dată vom putea să împingem sistemul universitar către valorile occidentale liberale, existente până în 1948 și în România. Aceasta a fost principala caracteristică a proiectului nostru de program. Am vrut să ne desprindem de ideologia comunistă sovietică. Căminele erau denumite „Pușkin”, sau după o ilegalistă unguroaică... Nu, domnule, dacă e vorba de o eroină pentru căminul de fete, noi aveam pe Zrínyi Ilona², care a apărat cetatea Munkacs împotriva asediului habsburgic. Dacă este vorba de scriitori, noi îl avem pe Móricz Zsigmond³, cel care a zăgrăvit viața țărănimii sărace poate ca nimeni altul... Noi nu avem nevoie de alți sfinți, și mai ales de comuniști. De fapt, noi am primit ca sarcină – considerată ulterior ca neoficială și chiar negată – pe linie de asociație studențească, ca să culegem, în mod sistematic, de la studenți, toate „propunerile”, de fapt revendicările referitoare la îmbunătățirea vieții interne universitare, să le structurăm pe domenii de

1. Raluca Ripan (1894-1972), chimistă, membră titulară a Academiei Române, rector al Universității „Babeș” din Cluj-Napoca între 1951 și 1956. http://ro.wikipedia.org/wiki/Raluca_Ripan; http://www.cs.ubbcluj.ro/www/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_op=view_printable&PAGE_id=72&lay_quiet=1, accesate la 23 iulie 2009
2. Zrínyi Ilona (1643-1703), contesă, eroină în istoria maghiară. http://hu.wikipedia.org/wiki/Zr%C3%ADnyi_Ilona, accesat la 23 iulie 2009.
3. Zsigmond Móricz (1879-1942), scriitor maghiar.

activitate, elaborând astfel un document, care va putea servi ca „materie primă” la discuțiile din minister privind o iminentă reformă a învățământului superior din România. Tocmai pentru acest lucru a fost înlăturat, nu peste mult timp, Miron Constantinescu⁴. Așa am și făcut : am trecut toate revendicările studențești în proiectul nostru de program, care a avut mai multe capitole : organizatoric, politic, științific, cultural, social și sportiv. Am cerut, printre altele, ca căminele studențești să fie transformate din niște hoteluri ordinare, adică să redevină, conform tradițiilor noastre democratice din Transilvania, „colegii populare”, cu viața lor internă proprie, cu biblioteci și cluburi, ca foruri ale autoeducării și autoinstrucției. Am vrut, înainte de toate, calitate și performanță, pe baze cu adevărat științifice. Noi ne-am dat seama că sistemul în care ne bălăceam este unul de un nivel foarte scăzut și închistat. Am dorit să fim exigenți, în primul rând, cu noi înșine.

Când am terminat lucrarea, primii care l-au citit, câțiva profesori de prestigiu, în care am avut încredere, l-au considerat drept un document just, profund democratic, și chiar primul program al autonomiei universitare din România. Rectoratul universității avea o înțelegere cu organele de partid, ca aceștia din urmă să nu intervină în chestiunile interne ale universității, că le rezolvă dânsii. Această înțelegere a fost însă călcată în mod brutal de către organele de partid și Securitate din Cluj, iar în noaptea de 17-18 noiembrie 1956 s-au efectuat primele arestări din rândul conducerii asociației studențești.

Cine a fost arestat atunci, vă mai amintiți ?

A fost arestat președintele Asociației, Várhegyi Istvan⁵ ; era mai în etate decât noi, cu vreo cinci-șase ani. El a fost exmatriculat în '52, reprimat și reabilitat la facultatea de Istorie a Universității „Babeș”. Avea soție și copil și a fost corector la revista literară „Utunk”. A devenit coleg cu noi în septembrie 1956, când i s-a permis să se transfere în anul III la Istorie, de la „Babeș” la „Bolyai”. Eu l-am propus președinte al comitetului, ceea ce s-a dovedit a fi ulterior un „mare păcat”. Ceilalți aveam 18-19 ani, eram studenți de anul II și III la Istorie și la Filologie. Várhegyi era un om cu idei radicale și, fiind corector, avea acces la mașina de scris. El a introdus aceste idei în forma finală a proiectului program. El nu a apreciat realist condițiile și nici raportul de forță de după 4 noiembrie 1956. Parcă își căuta un destin de kamikaze... Deci, au fost arestați trei din comitetul de cinci ce redactau proiectul de program.

4. Miron Constantinescu (1917-1974), membru PCR din 1936. Sociolog, comunist din ilegalitate, academician. A fost membru CC al PCR (1945-1960 ; 1969-1974), membru al Biroului Politic al CC al PCR (1945-1957), membru al Secretariatului CC al PCR (1952-1954 ; 1972-1974). Unul dintre puținii intelectuali din vechea structură a partidului, a fost redactor-șef (1944-1945) și director la *Scântea*, ministrul Minelor și Petrolului (1948-1949), șeful catedrei de „Materialism dialectic și istoric” (1948-1951) și de „Istoria filosofiei” (1950-1951) la Universitatea din București, ministrul Învățământului (1956-1957 ; 1969-1970), președintele Consiliului de Stat al Planificării (1949-1955), directorul Institutului de Istorie a Partidului (1958), rectorul Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1970-1972), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1972-1974). Florica Dobrescu (coord.), *Membrii CC al PCR, 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004, pp. 175-176.

5. Istvan Várhegy, născut la 23 martie 1932 în Cluj-Napoca, Cluj. A fost arestat la 18 noiembrie 1956 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-tribunal, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Luni, 19 noiembrie, am declanșat o grevă poloneză⁶ în secțiile Facultății de Istorie-Filologie. Studenții intrau în sălile de curs, dar nu acceptau și cadrele didactice, drept protest pentru arestările efectuate. Între timp a fost schimbat rectorul Universității, ilegalistul Ladislau Bányai Baumgarten⁷. A fost avansat ministru adjunct al învățământului („picat în sus” cum se spunea pe atunci), iar juristul Takács Lajos⁸ a fost numit în locul lui. Bányai era un bolșevic dur, dar și el a fost influențat de documentele Congresului al XX-lea al Partidului Sovietic și a apărut, din ce în ce mai categoric interesele universității. Takács, în schimb, a fost un „tovarăș de drum” cu „merite” în parlamentul anilor 1946-1949, iar ulterior ajuns vicepreședinte al Consiliului de Stat al RSR.

Noi am format delegație după delegație pentru ca să se intervină pentru eliberarea colegilor noștri. Am aflat însă, cu o întârziere considerabilă, de evenimentele de la Timișoara, unde au fost arestați de la Politehnică peste 1 500 de studenți, aruncați în camioane și duși în tabăra diviziei de tancuri sovietice din Becicherecu Mare⁹, goală pentru că divizia lor fusese aruncată dincolo, în Ungaria. Ne-am dat seama din cele întâmplate la Timișoara că suntem o insuliță, o cantitate neglijabilă pentru puterea pornită să înăbușe orice mișcare. Am intrat în mai toate sălile de curs din cele cinci secții (istorie, maghiară, română, rusă, psihologie) ale facultății și spuneam la colegi: „Băieți, hai că am pierdut partida, și dincolo, și aici, și să salvăm ce se mai poate salva, în primul rând să nu periclităm universitatea noastră!”. Majoritatea colegilor refuzau sistarea grevei poloneze, și era să fim chiar scuipați de ei... Aveam promisiuni ferme din partea conducerii universității privind eliberarea colegilor arestați, când s-a sistat greva. A venit și ziua de sâmbătă, 24 noiembrie, când am fost chemat la Rectorat și arestat pe drum, în fața Teatrului Maghiar, dus cu o mașină și aruncat în beciul securității din Cluj. Aveam 19 ani și jumătate. Nu aș fi crezut că în următorii cinci ani nu voi mai fi liber...

Cum s-au desfășurat anchetele ?

Ancheta mea a durat 100 de zile, în cap. Mi-am dat repede seama că acuzarea va avea un suport ideologic naționalist, adică, toate acuzațiile vor aluneca către naționalism. Cu toate că revendicările din program nu aveau încărcătură naționalistă, cu toate că nici eu nu eram un naționalist, dar nu puteam nega faptul că m-a revoltat măcelărirea tineretului din Ungaria. Arma Securității aceasta a fost: „Sunteți naționaliști! Ați vrut Ardealul!”. Au considerat naționalism faptul că am cerut ca căminele să poarte numele unor personalități ale istoriei proprii. Au considerat că acele „colegii populare” de pe lângă liceele confesionale din secolele XVII-XVIII-XIX au fost leagăne ale naționalismului maghiar. Ceea ce nu era adevărat. Dar diversiunea Securității a trebuit să învingă.

6. Studenții sunt prezenți în sala de curs, dar profesorii nu țin cursuri.

7. László/Ladislau Bányai (1907-1981), profesor la facultatea de istorie din Cluj (1946-1957), rector al Universității „Bolyai” din Cluj-Napoca (1952-1956), ulterior director general al unui departament pentru naționalități în cadrul Ministerului Învățământului și Culturii. <http://www.edrc.ro/docs/docs/maghiarii/d001-024.pdf>, accesat la 23 iulie 2009.

8. Takács Lajos/Ludovic (1908-1982), profesor la Universitățile din Cluj și București, specialist în drept internațional. Rector al Universității „Bolyai” din Cluj (1947-1952) și al celei din București (1956-1959). Membru supleant în CC al PCR (1965-1979) și membru în Consiliul de Stat (1961-1975). http://ro.wikipedia.org/wiki/Lajos_Tak%C3%A1cs, accesat la 27 iulie 2009; Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 563-564.

9. Localitate în județul Timiș.

Campania pentru desființarea universității maghiare a fost lansată, iar odată cu înăbușirea mișcărilor de după '56 a început și jocul pe cartea naționalistă a regimului comunist.

Procesul s-a desfășurat la Cluj ?

Simulacrul de proces a avut loc la 27 februarie 1957, la tribunalul Regiunii Militare a III-a și a durat aproape zece ore. Eram patru în boxa acuzaților : Várhegyi Istvan, Koczka György¹⁰, Kelemen Kalman¹¹ și subsemnatul. Avocaților apărării nu le-au dat voie aproape deloc să vorbească. Nu a fost admis niciun martor al apărării. Președintele completului era un judecător militar de naționalitate maghiară, Macskasy Pavel, care nici românește nu vorbea bine. A fost transferat la Cluj de la Timișoara, unde a condamnat sute de oameni nevinovați. A încercat să ne ridiculizeze. Pe tatăl meu l-au amenințat, pentru că lua notițe, că îl bagă în boxă dacă mai notează ceva.

Dar procesul se desfășura cu ușile deschise ?

Da, au venit mulți studenți și studente care aruncau cu pachete de țigări și mici buchete de ghiocei și viorele către noi, cei din boxă. Am văzut pe părinți, cu lacrimi în ochi... Ceea ce nu am putut uita în anii care au urmat...

Și care a fost sentința ?

La începutul procesului am fost al patrulea, ultimul acuzat, dar pe parcurs am avansat pe locul doi, pentru că am avut „o atitudine recalcitrantă” și pentru nesinceritate. Pentru că am fost colegi, care au considerat că strategia de a face „mea culpa” este mai bună. În ziua aceea nu s-au dat sentințele. Asistența nervoasă a fost împinsă cu patul armelor de către soldați afară din sală, după care am fost scoși și noi și duși înapoi cu duba la Securitate. Sentințele s-au dat peste trei zile, la 2 martie când am fost iar aduși la Tribunal. Pedepsele au fost : șapte, cinci, trei, trei ani, închisoare corecțională, pentru delictul de instigare și agitație publică, conform articolului 327, aliniatul 3, Cod Penal. Eu am primit cinci ani. Când am auzit, parcă m-au trăsnit 6 000 de volți. Da' cei cu trei ani nu au avut nici ei noroc, că după trei ani au fost duși în Bărgan, cu domiciliu obligatoriu, și s-au eliberat odată cu mine sau și mai târziu... Comuniștii nu se înduioșau de autocritică.

Si după proces ?

Peste două zile am fost dus la Gherla și depus în camera de tranzit nr. 109 din vechea clădire, fostul castel al întemeietorului principatului transilvănean, călugărul György Martinuzzi¹²... În vecinătatea acestui castel a fost construit de împăratul Franz Iosif¹³,

10. Koczka György/Gheorghe, născut la 28 iulie 1938 în Caransebeș, Caraș-Severin. A fost arestat la 18 noiembrie 1956 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 17 noiembrie 1959 cu domiciliu obligatoriu la Rubla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

11. Kelemen Kalman, născut la 12 octombrie 1938 în Târgu Mureș, Mureș. A fost arestat la 18 noiembrie 1956 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 17 noiembrie 1959 cu domiciliu obligatoriu la Fundata. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Gheorghe Martinuzzi (Georg Utjessenovicz-Martinuzzi, 1482-1551), guvernator al Transilvaniei între 1541 și 1551. Călugăr și arhiepiscop de Esztergom, a fost cel care a ordonat construirea cetății din Gherla, care avea să devină închisoare. http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Martinuzzi, accesat la 1 iunie 2008.

13. Franz Josef (1930-1916), împărat al Austro-Ungariei.

după înăbușirea revoluției de la 1848-1849, un penitenciar modern, cu mai multe etaje și cu plasă de sârmă între etaje, zis și „Sing-Sing”¹⁴. Din camera de tranzit am fost mutat în această clădire mare în data de 22 mai 1957. Am avut noroc pentru că în camera de tranzit am fost cu profesorul universitar Dr. Venczel József¹⁵, sociolog, prieten al părinților, care m-a pregătit suflătește la ceea ce să mă aștept... În clădirea mare am stat doi ani, până în mai 1959, și am prins, poate, cel mai dur regim de teroare.

Ați apucat acolo și revolta frontieriștilor din '58 ?

Da, am fost în camera 58 de la etajul 1, cu vreo 30 de condamnați politici, de toate vârstele și ocupațiile. La 14 iulie 1958 m-am alăturat celor ce băteau în ușa de fier a celulei scandând: „Jos teroarea! Libertate!”. Eram disperat în ultimul grad, pierzând instinctul ultim de apărare a vieții măcar. Dar iar am avut noroc cu două fețe bisericești romano-catolice: Hajdú Leander, OFM¹⁶ din Șumuleu Ciuc și Eröss Lajos¹⁷, fost director de cabinet al episcopului Márton Áron¹⁸. Ei m-au liniștit, m-au apărut...

Revolta a izbucnit împotriva condițiilor groaznice din penitenciar, împotriva terorii care a atins apogeul în '58. Mâncarea era foarte slabă, lături murdar gătite, medicamente nu ne dădeau, pachete și vorbitoare nici vorbă, încă din toamna lui '57... Nu ne duceam la plimbare cu săptămânile, au tras obloanele, nu aveam aer. Dormeam în paturi suprapuse, câte patru. N-aveai voie să discuți, nici să te rogi... Făceam tăblițe de săpun pe care scriam cu o bucatică de sârmă versuri, cântece, cuvinte în limbi străine, pe care le memoram. Dacă te prindea', întâi te omora' în bătaie, apoi te pedepseau cu șapte până la 14 zile de izolare, care puteau fi fatale.

Revolta a început la ultimul etaj, în camera mare, 114, a frontieriștilor. Aceștia erau majoritatea copii tineri, care fie din aventurism, fie din motive politice, au încercat să treacă granița spre Iugoslavia sau spre Ungaria și au fost prinși. Ei au început să manifeste, să ceară condiții suportabile de detenție și să arunce jos obloanele, saltelele aprinse. Manifestarea a fost preluată și amplificată din ce în ce mai mult în celulele din clădire. Scandările se auzeau și în afara penitenciarului, în oraș. Am aflat, prin morse, prin țevile de încălzire, că au fost aduse unități militare din mai multe locații, amestecate, pompieri și procurori din Dej și Cluj.

14. Închisoare celebră din Statele Unite ale Americii.

15. József Venczel (1913-1972), sociolog, profesor universitar, scriitor. A fost arestat în 1947 și internat în lagărul de la Pitești pentru un an. A fost rearestat la 17 februarie 1950 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești, Cluj-tribunal, Gherla și Dej. A fost eliberat la 11 ianuarie 1961. http://ro.wikipedia.org/wiki/József_Venczel, accesat la 17 noiembrie 2009; fișele matricole penale din AANP.

16. Ordo Fratrum Minorum, Ordinul Franciscan

17. Eröss Lajos/Ludovic, născut la 10 octombrie 1919 în Bărzava, Harghita. A fost arestat la 21 august 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Galeșu. A fost eliberat la 23 septembrie 1953. A fost rearestat la 2 decembrie 1954 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 30 noiembrie 1960 cu domiciliu obligatoriu la Lătești. Informații din fișele matricole penale din AANP.

18. Áron Márton (1896-1980). Arhiepiscop Romano-Catolic al Ardealului. A fost arestat la 21 iunie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Sighet. A fost eliberat la 24 martie 1955. http://ro.wikipedia.org/wiki/%C3%81ron_M%C3%A1rton, accesat la 27 iulie 2009; fișele matricole penale din AANP.

Frontieriștii aceștia erau niște kamikaze, iar dintre ceilalți deținuți li s-au alăturat din ce în ce mai mulți. Am devenit exact ca în octombrie-noiembrie 1956, afară, cu toate că știam că raportul de forțe este copleșitor în defavoarea noastră. Înăbușirea mișcării și răzbunarea au fost groaznice! În camera 58 au intrat înjurând și urlând vreo 20 de „caralii”, cu băte, ciomege. Am fost tras în jos, colegii mai în etate, preoții, s-au culcat pe mine... și așa am stat, cu burta pe ciment, vreo șase ore. Așa m-au scăpat de bătele și cizmele paznicilor. Și nimeni din cameră nu a turnat pe cei care băteau ușa și scandau cu frontieriștii...

S-au răzbunat gardienii ? Ce știți că li s-a întâmplat frontieriștilor ?

De afară se auzeau urletele, gemetele, plânsul și strigătele de moarte ale frontieriștilor și ale celor care au fost prinși că au solidarizat cu ei. Au fost distruși, a fost un măcel. Pe unii i-au omorât pe loc, pe alții i-au nenorocit în bătaie. Toți erau obligați să coboare coridoarele înguste, între cordonul gardienilor înarmați cu fiare, băte, picioare de mese, și care loveau neîncetat. Cei mai mulți nu au ajuns jos, la parter, că au căzut sub lovituri, răniți, morți sau inconștienți... Unii au murit, alții au fost puși în lanțuri, duși la alte penitenciare și ulterior condamnați la ani grei de pușcărie. Mulți au rămas schilodiți pe viață. S-a tras până către seară... Se auzeau multe focuri de armă. Ceea ce s-a întâmplat în penitenciarul din Gherla la 14 iulie 1958 a fost o crimă multiplă, fără seamăn prin sălbăticia și cruzimea ei.

Ce alte momente importante vă mai amintiți de la Gherla ?

În primăvara lui '59 au încercat să mă racoleze. Am fost scos dintr-o cameră și băgat într-o altă cameră în care erau iehoviști și evrei. Primii erau pentru credința lor, iar ceilalți pentru „subminarea economiei naționale”. M-au băgat într-un mediu în care nu eram cunoscut și nici eu nu cunoșteam pe nimeni. După o săptămână am fost scos și băgat într-o cameră de anchetă lângă poarta principală. În cameră a intrat un tânăr locotenent de Securitate, îmbrăcat elegant și cu mustață. A făcut semn gardianului care a ieșit din cameră. Când am rămas în doi m-a servit cu o țigară și mi s-a adresat în limba maghiară. S-a prezentat cu numele de Domokos și mi-a spus că a fost recent numit ca adjunct al ofițerului politic de la penitenciarul Gherla... Și că, într-o dimineață, când a venit la serviciu, a văzut o doamnă, cu un pachetel, plângând, la poarta penitenciarului. După ce a intrat pe poartă și-a dat seama că doamna îi părea cunoscută. Uitându-se pe listele de deținuți a văzut numele meu și și-a amintit că pe la 12 ani a fost la noi în casă, la Cluj. Și fiind la joacă la noi cu alți copii, a fost servit cu cafea cu lapte și frișcă... I-am răspuns foarte hotărât: „Domnule, eu nu vă cunosc și nu-mi amintesc de numele dumneavoastră !”. Atunci a început să-mi amintească de niște detalii ale locuinței noastre familiale din Cluj, de unde noi am fost izgoniți în 1949, iar casa a fost naționalizată. Că tatăl meu fiind din Miercurea Ciuc, așa am ajuns cu toată familia în comuna Sâncrăieni, am intrat la liceu, în Miercurea Ciuc, în 1950, și printr-o admitere reușită la facultate, am ajuns iar la Cluj în 1954...

Și la un moment dat mi-a spus următoarele securistul: „Uite, va fi un decret de amnistie în vară, dar un decret selectiv. Decretul se va da la a XV-a aniversare a regimului democrat-popular. Iar dumneata, care reprezinți, prin faptele săvârșite, un pericol pentru regim, trebuie să dovedești și să dai niște garanții că nu vei constitui o problemă pe viitor și atunci te pot propune pe lista celui decret. Totul se rezumă la a semna o hârtie. Gândește-te, eu vreau să te scap, dar nu te pot trece pe lista celor ce urmează să fie grațiați, decât...”.

Timp de o săptămână gardianul m-a luat în fiecare dimineață din cameră și m-a condus în camera aceea fără jaluzele de lângă poartă, în care era o mică masă, un scaun, hârtie, toc și cerneală, un pachet de țigări „Carpați” fără filtru și o cutie cu chibrituri. Gardianul ieșea, lăsându-mă singur până după-amiază. Eu mă uitam prudent pe geam, fumam țigările. Ofițerul intra din când în când și mă întrebă : „Te-ai răzgândit ? ”. După vreo cinci zile i-am răspuns, apăsând fiecare cuvânt : „Domnule, nu pot, îmi pare rău ! ”. El a ridicat din umeri, ca Pilat din Pont, spunând : „Eu am vrut să te scap. Și mie îmi pare rău...”. Și am fost dus înapoi în celulă.

Politrucul nu m-a mințit cu decretul. Într-adevăr, a fost un decret în vara lui '59, după care, la apelul de dimineață au fost strigați și scoși dintre noi cu condamnări similare deținuți. Au fost scoși din ce în ce mai mulți, dar eu nu am fost strigat. Se pare că majoritatea au fost cu condamnări până la opt ani, cu problemele colectivizării și, probabil, cei care au semnat câte un angajament. În tot cazul, eu am mai rămas încă doi ani și jumătate în detenție, până ce mi-am ispășit întreaga pedeapsă.

Deci, atunci, în '59, am fost încercat de Diavol... cum a spus și lu' Iisus : megkísértettek...

Ispitit...

Da, ispitit. A fost marea ispită a Diavolului pentru mine, dar am scăpat cu ajutorul lui Dumnezeu și, poate, datorită educației primite acasă și exemplului văzut la părinții mei. Am rezistat tentației sfidând pierderea anilor tinereții, poate a vieții, unei tentații puse foarte abil și ademenitor în condițiile disperate în care eram.

Și după o lună de zile am fost imbarcați în vagoane și duși la colonia de muncă forțată din Delta Dunării, Periprava. Eram vreo 600 de deținuți în 12 vagoane, prima garnitură dintre politici. Aceasta a fost în 22-23 mai 1959. Pe drum am crezut, când trenul s-a îndreptat către Moldova, că ne vor duce în Siberia. Dar în Tulcea ne-au transbordat într-un bac, până la Periprava.

Care au fost condițiile de transport până la Tulcea ?

N-aveam aer și ne cocoțam la gemulețul ăla pentru boi... și am venit până la Ciceu¹⁹ și am văzut că a început să meargă către Ghimeș²⁰. Am crezut că ne duce în URSS, în Siberia, și plângeam cu toții... Eu pregăteam deja o bucătică de hârtie pe care scriam câteva cuvinte, un mesaj către părinți. Venind dinspre nord, Deda, Gheorghieni, Toplița, Ciceu, credeam că trecem prin Sâncrăieni, și mă gândeam să arunc biletul, că șeful de gară era prieten cu tata... Dar trenul a început să meargă către Mihăileni, Nădejdea, Livezi, către Ghimeș. Am zis : „Gata, ne scoate din țară”. N-am știut unde mergem, dar ne-a' dus în Delta Dunării, în Periprava.

Ce impresie v-a făcut Periprava ?

Când am ieșit la suprafață din fundul bacului și am pășit pe uscat, totul a părut nou, aerul proaspăt, soarele strălucea. În lagăr de asemenea, totul a fost nou și proaspăt, noi fiind prima garnitură atunci. N-a fost înaintea noastră nimeni. Era' amenajate barăci, paturi, saltele umplute proaspăt...

Erați scoși la muncă ?

19. Localitate în județul Harghita.

20. Localitate în județul Bacău.

Am fost dus la muncă. Noi am fost încântați de acel soare la început, dar după primele zile ne-am umflat de la soare, mâncarea a fost slabă, noi slăbiți încă din penitenciar... Norma de prăsit la porumb, care nu se vedea de stuful care creștea mult mai repede, era mare, la început 2 500 metri pătrați, iar mai târziu circa 3 000 metri pătrați pe ziua de lucru de 12 ore. După aceea ne-au dus la construit diguri de pământ. Aici norma „republicană” era de 3,2 metri cubi de pământ săpat, încărcat în roabă și cărat pe dig. Beam apa Dunării, a apărut dezinteria, și au început să moară oamenii, mai ales cei bătrâni și cei slabi, pe capete. Concomitent au început să ne și bată seara, la intrarea în colonie, pentru nerealizarea normei.

De la Periprava am fost duși, în septembrie 1959, în Insula Mare a Brăilei, în vestita colonie Salcia.

Era mai bine ca la Periprava ?

Era și mai greu. Salcia a fost o colonie de muncă mare. La un moment dat eram în jur de 10 000 de deținuți politici. În Insula Mare a Brăilei mai erau și alte colonii în care lucrau politici: Grădina, Luciu-Giurgeni, Stoenеști. În colonia Salcia a fost și un „spital” pentru deținuți, cu medici deținuți, numai medicamente nu prea erau. Acolo era să-mi pierd brațul stâng, datorită unei injecții alterate dată împotriva gripei. Era chinin metan german rămas din timpul războiului. Am făcut un flegmon, iar infecția urca spre inimă și creier. S-a fixat și ziua când să mi se taie brațul stâng...

Dar nu erau antibiotice, să vă trateze ?

Nu mai erau, că peste medicii-deținuți a fost un plutonier securist, care a fost, de fapt, directorul spitalului. Se zvonea că acest plutonier a vândut și cota aceea redusă de antibiotice țăranilor din comunele învecinate, de peste Dunăre, Dăeni și Gârliciu, să-și facă un ban...

Și am scăpat datorită unei coincidențe norocoase: a sosit în control o brigadă foarte numeroasă de procurori și ofițeri superiori de toate felurile cu un elicopter din București. Eu deja aveam o febră de 41 grade și zilnic scoteam din braț 4-500 de grame de puroi... Eram slăbit de tot. La un moment dat a apărut comandantul coloniei în ușa salonului spitalului și spunea: „Toată lumea la pat, cu pătura până peste gură și să nu uitați că aceștia o' să plece, și pe urmă tot cu mine aveți de a face !”.

A venit brigada și ne întrebau cu silă vădită, ce avem ? Nimeni n-a spus nimica. Eu amețeam, tremuram de slăbiciune, dar m-am hotărât și ținându-mă de pat, am ieșit la raport și am zis: „Sunt deținutul cutare și raportează că am ajuns în acest hal, fără medicamentele necesare, și o să-mi pierd brațul, și poate și viața. Dar prea multă lume mă cunoaște afară, ca odată, cândva, să nu fie întrebate persoanele responsabile pentru dispariția mea”. Asta am spus. Pentru moment s-a făcut liniște, s-au uitat unii la alții și au ieșit afară. S-a făcut o liniște de mormânt, iar după vreo oră s-a dat alarma. Noi am rămas în paturi și nu ne-am mișcat până a doua zi. Nici mâncare nu ne-a dat nimeni. Auzeam cum pleca elicopterul seara, iar dimineața venea. Am aflat dimineața că a fost schimbat comandantul coloniei²¹ și mai mulți dintre gardienii gradați. A dispărut și plutonierul cu medicamentele spitalului. S-a îmbunătățit hrana și au apărut medicamentele.

21. În perioada respectivă comandanți ai coloniei au fost următorii : lt. Mihai Damian (1957-1959), cpt. Dumitru Malangeanu (1959-1960) și cpt. Marin Nica (1960-1963). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 145.

Pe mine au început să mă îndoape cu injecții de antibiotice, iar flegmonul a început să dea înapoi și așa am scăpat. A fost la limită...

Când v-ați eliberat ?

Pe 22 noiembrie 1961, când a expirat condamnarea de cinci ani. Am fost eliberat din colonia Stoenеști, tot din Insula Mare, prin centrul de triere de la Ostrov, un fort pe o insulă mică pe Dunăre. Am avut mari emoții, chiar și după ce m-am urcat singur pe vaporul ce mergea la Tulcea, că mă vor rearesta și trimite la domiciliu obligatoriu în Bărgan.

Și atunci când m-am eliberat, pe lângă biletul de eliberare și vreo 200 de lei, „contravaloarea” a 30 de luni de muncă forțată, am fost pus să semnez și o declarație, în care scria că: „Nu voi spune nimănui nimic despre locurile de detenție pe unde am trecut, ce am văzut și pe cine am cunoscut, în caz contrar, dacă nu voi respecta cele de mai sus, consimt să fiu aspru pedepsit de legile RPR”. Acest text a fost semnat de toți cei ce erau eliberați, dar prea puțini l-au și respectat... Și asta au depus-o ei la arhivă, și de-acolo am scos-o eu și am găsit data de 22 noiembrie '61, când m-am eliberat și am semnat-o.

Aveți vreo zi din detenție, care să fi rămas mai puternic întipărită în memorie ?

Sunt multe zile memorabile în acești cinci ani. Fiecare zi avea aproape istoria ei. Nu-i adevărat că nu se întâmpla nimica în pușcărie, se întâmplau foarte multe. Suferințele fizice și psihice și lupta pentru supraviețuire, căderile în disperare au istoricul lor de zi cu zi. Totuși, îmi vine acum în minte o zi din vara fierbinte a lui '59. Eram în Deltă, la prășit în lanul de cucuruz. La amiază ne așezam la masă, stând „turcește” și mâncând zeama chioară de fiecare zi. Se strângea cordonul soldaților. La un moment dat a venit o furtună violentă, cu mult praf și puțină ploaie. Când a trecut, am văzut la câțiva metri de locul unde stăteam o jumătate de pagină de ziar, adusă de vânt. Probabil a fost ambalajul mâncării tractoristului civil. Trăgându-ne fundul, câte puțin, câte puțin, am reușit să ne apropiem de ziar și să punem mâna pe el. Eram cu asistentul universitar David Gyula²² din Cluj, cu poetul Páskándi Géza²³ și cu încă câțiva camarazi, și am încercat să ne uităm pe bucata de ziar. Erau fragmente din cuvântările de la ședința mare de „unificare” ale celor două universități din Cluj, „Babeș” și „Bolyai”. Știrea a fost o bombă pentru noi, o veste tragică în fond, pentru că știam că Universitatea noastră a fost desființată. S-a făcut o tăcere mormântală, și a zis unul dintre noi: „De acum vom fi uitați! Pentru că baza noastră va dispărea. Nu va mai fi cine să-și ridice glasul pentru noi...”. Deci instituția pe care o reprezentam, care credeam că stă în spatele nostru, a dispărut. Am aflat după mai mulți ani că „unificarea” a fost făcută cu o cruzime nemaipomenită de Ceaușescu și a început marele joc al manipulării societății cu un naționalism feroce. O strângere de inimă am simțit atunci și cred că nu numai eu. Asta a fost o zi de care îmi amintesc.

22. David Gyula/Iuliu, născut la 13 august 1928 în Araci, Covasna. A fost arestat la 12 martie 1957 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 9 martie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

23. Páskándi Géza, născut la 18 mai 1933 în Viile, Satu Mare. A fost arestat la 19 martie 1957 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

O altă amintire memorabilă a fost ultima noapte de detenție în centrul de tranzit Ostrov. Acolo în celulă a fost băgat lângă mine un bărbat foarte inteligent care mi-a vorbit toată noaptea, până în zori, ca să am grijă că aici am o ultimă șansă, ca să declar tot ce am tănuțit până acum. Că ei știu tot și voi fi rearestat când ajung în portul Tulcea și o să mă condamne la alți ani... și vorbea, și spunea, și mă ruga, și mă amenința, și mă provoca întruna, până aproape de ora deșteptării. Cred că era un agent de prima clasă, cu sarcina de a mă mai scutura ultima oară. Încearca să bage groaza și spaima în mine, cu toate că știam bine, că n-aveam ce să declar în plus.

Ce a urmat momentului eliberării ?

Am ajuns acasă, la Sâncrăieni-Ciuc, lângă Miercurea-Ciuc, în zorii zilei de 23 noiembrie 1961, după aproape cinci ani și jumătate. Ajuns în fața porții mari, tipice zonei, am avut o pornire neașteptată: am îngenuncheat și am sărutat pământul din fața porții...

Mi-am găsit părinții îmbătrâniți prematur de umilintele suferite. Cele patru surori, din copile s-au făcut fete mari, dar nici uneia nu i s-a dat voie ca să intre la facultate din cauza mea.

După două luni de odihnă și refacere în mijlocul familiei, că am vrut să mă refac un pic, să-mi crească și părul, în lipsă de alte posibilități m-am angajat ca muncitor necalificat la unitatea de prelucrare a lemnului din localitate, dar și aceasta la intervenția tatălui meu, care era și medic al fabricii. La început am fost legător la secția parchet. După câteva luni, la insistențele unui maistru, fost coleg de școală, am fost trecut la atelierul de rebobinat motoarele electrice ale fabricii. Acolo am lucrat aproape un an.

În toamna lui 1962, împreună cu un coleg din atelier am fost convinși ca să dăm admitere la cursul postliceal electroenergetic de trei ani din cadrul Grupului Școlar „Iosif Rangheț” din București²⁴, un grup școlar uriaș în vecinătatea actualei stații de metrou „Tineretului” și a Liceului „Șincai”, unde nu se cerea autobiografie și dosar de la candidați. Și am dat admiterea acolo, cu toate că în viața mea am fost slab la matematică și fizică... da' am reușit.

În această școală erau foarte mulți pedepsiți ai sortii, cu dosare proaste, cu părinți în pușcărie, care vroiau să li se piardă urma. La „I. Rangheț” am găsit multă înțelegere și chiar ne-am făcut educatori la școala profesională, în schimbul hranei și cazării gratuite.

În 1964 m-am căsătorit în București cu o fostă absolventă a școlii, originară tot din Miercurea-Ciuc, cu al cărei tată²⁵ am fost în pușcărie la Stoenști. În 1965 ea s-a dus ca să nască acasă la Miercurea Ciuc iar eu absolvisem școala în iunie și cu toate că aveam o ofertă bună de lucru în București, că mi s-au oferit două posturi, m-am dus după soție și copil la Miercurea Ciuc, angajându-mă ca tehnician electroenergetic în cadrul Trustului Minier „Mureș” din localitate.

Nu ați mai încercat să vă continuați studiile ?

Doar începând din anul 1966, când ni s-a părut că avem oarece șanse de reprimire la facultate. La 1 martie 1966 am fost primit în audiență de rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, istoricul C. Daicoviciu și îndrumat cu destulă empatie și bunăvoință,

24. Centrul Școlar Mediu de Energie Electrică și Industrie Electrotehnică „Iosif Rangheț”, București.

25. Seiwardh László, născut la 10 iulie 1908 în Miercurea Ciuc, Harghita. A fost arestat la 3 martie 1960 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Jilava, Ostrov, Gherla și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

ca să solicit reprimirea, printr-un memoriu detaliat la minister. Timp de un an și jumătate mi-au tot cerut fel de fel de completări la memoriu, precum și o listă de 50 de nume de persoane, care pot da referințe despre persoana mea.

Și o doamnă distinsă de la comisia de înmatriculare din minister mi-a zis : „Domnule, mai aveți răbdare, pentru că vin atâtea referințe bune... Eu n-am văzut laolaltă atâtea referințe bune pentru cineva”. Printre cei 50 eu am dat și maghiari, și germani, și evrei... de toate, și din toate ocupațiile, din toate mediile. Dar cred că decisiv a fost cuvântul dat de domnul Daicoviciu, și de ministrul învățământului, Ștefan Bălan.

La urma urmei am fost reprim și reinmatriculat la Facultatea de Istorie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, în anul III, curs F.F., în august 1967. Ulterior s-au prevăzut și opt examene de diferență, fiindcă destul de multe s-au schimbat în concepția istorică între 1956 și 1967. Între februarie 1968 și iunie 1971 am luat toate examenele anilor III-IV și examenul de stat. În afara câtorva excepții am găsit destulă bunăvoință și înțelegere din partea cadrelor didactice.

Imediat ce am luat examenele anului III am părăsit industria minieră și am fost ajutat să trec ca muzeograf-etnograf la Muzeul Județean Harghita din Miercurea-Ciuc. Și din luna mai 1968 nu s-a mai pus nicio piedică din partea cenzurii ca să pot publica cu numele meu. Astfel, cu o escală la difuzarea județeană a filmului, am ajuns corespondentul județean al cotidianului central în limba maghiară „Előre” între martie 1973 și august 1974. În urma unui decret prezidențial, nepublicat, în care se prevedea că în presa centrală să poată lucra numai membrii de partid, mi s-a făcut oferta să mă duc la Deva sau Petroșani și acolo să mă fac membru de partid, că acolo nu mă cunoșteau, că acolo nu puteam rămâne, că lumea mă cunoaște că am fost deținut politic. Și urma să fiu tot corespondent județean, da' am spus : „Nu, plec”. Mi-am pierdut postul, devenind șomer pentru moment, cu familie și cu doi copii mici.

Ulterior, s-a găsit un director de liceu român, care a avut curajul să mă angajeze ca profesor suplinitor de istorie-geografie în clasele V-VIII la secția maghiară a liceului. După trei ani, în urma unui concurs, am fost numit titular la Liceul de construcții de la marginea orașului, unde m-am stabilizat și am lucrat timp de 16 ani, adică până în iunie 1990, când în urma alegerilor de la Duminica Orbului, 20 mai 1990, am fost ales deputat, pe lista UDMR, în Parlamentul României. Și iată-mă, fostul deținut politic, abia tolerat și numai în periferie, membru al primului legislativ liber ales...

În vârtejul vieții politice mi-am dat repede seama că nu sunt destul de viclean și destul de versat pentru „marea politică”. Datorită sincerității și principialității a fost frântă cariera mea politică după mai puțin de cinci ani. În decembrie 1994 am scris un pamflet politic cu titlul „Nu suntem toți vinovați”, în care am criticat pe președintele de onoare al Uniunii, Episcopul László Tökes. Cu toate că textul a fost destinat strict pentru uz intern, adică în cadrul Grupului UDMR de la Cameră, László Tökes și anturajul său l-au făcut public, împotriva voinței mele. Ce m-a determinat ca să scriu acest pamflet ?

În câteva numere din iunie 1994 ale cotidianului „Tinerama”, ziar al regretatului coleg de detenție Max Bănuș²⁶, au apărut două angajamente olografe și câteva declarații tot olografe ale lui László Tökes, date organelor de Securitate din Dej, Brașov și Cluj.

---

26. Max Bănuș, născut la 29 martie 1926 în București. A fost arestat la 27 septembrie 1958 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională, pedeapsă majorată ulterior la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ministerul de Interne, Jilava și Salcia. A fost eliberat la 7 ianuarie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Consternat de cele aflate, am afirmat că această comunitate a maghiarilor din România, merită un președinte de onoare nepătat ! I-am cerut ca să dea în judecată ziarul, iar în caz contrar să nu mai rămână în înalta funcție de președinte de onoare al Uniunii. El mi-a promis acest lucru, dar nu l-a făcut nici după jumătate de an.

În urma publicării în trei limbi : în maghiară, română și engleză a textului pamfletului, împotriva voinței mele, la 27 decembrie 1994, scandalul a căpătat proporții nebănuite. Au avut loc mai multe ședințe de mediere, la care, dacă insistam, poate UDMR-ul se rupea în două. Eu însă m-am sacrificat ca să păstrez unitatea Uniunii cu toate că familia mea a primit mai multe amenințări, iar copiii – elev și studentă – la fel.

La 27 februarie 1995, prin votul majoritar al Consiliului Reprezentanților Unionali ai UDMR, mi-a fost ridicată calitatea de membru al Uniunii – primul și singurul caz de până acum –, ca peste trei luni, la Congresul al V-lea din 29 mai 1995 să fie anulat verdictul de excludere ; mai mult, Congresul mi-a confirmat și calitatea de deputat UDMR până la expirarea mandatului din noiembrie 1996, când însă m-am pensionat la 59 ani și m-am retras din viața publică.

După un an și jumătate, conducerea Uniunii și ierarhiei maghiare – mai puțin episcopul László Tökes – m-au rechemat și m-au trimis să reprezint cultele istorice maghiare – opt eparhii – în cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte. De atunci a trecut exact un deceniu și mă aflu la 71 de ani tot acolo, dar deja cu gândul retragerii. „Polițele” anilor de detenție încep să se facă simțite din ce în ce mai mult. Totuși, pentru mine este o mare satisfacție că am putut să fiu util încă un deceniu.

Va mulțumesc.

Eu vă mulțumesc pentru posibilitatea de a putea rememora câte ceva din cele trăite de mine, și care pot fi privite și ca o învățătură pentru cei mulți care vin după noi.

Vorzsak Janos

S-a născut la 13 martie 1941 în Tulgheș, județul Harghita. Naționalitatea maghiară. Religia: romano-catolică. Studii: universitare. Profesia: inginer. A fost arestat la 13 aprilie 1959 și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisoarea Gherla. A fost eliberat la 10 octombrie 1963. La data interviului locuia în Miercurea Ciuc. Interviu realizat de Andrei Lascu la 2 iunie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu. Editarea – Andrei Lascu, Cosmin Budeancă. Interviu se află în AIO-IICMER, având cota 155.

V-aș ruga să-mi spuneți cum ați ajuns să intrați în conflict cu regimul comunist ?

În anul 1956, în timpul revoluției din Ungaria, am fost și noi entuziasmați de mișcările de acolo și ne-am gândit că probabil revoluția se va porni și aici, în România. Că de fapt situația era aceeași, trupele sovietice mi se pare că tot erau și aici, încă nu plecau nici din România, și situația economică, situația socială ce bântuia și aicea era la fel ca și acolo. În zilele acelea un coleg de-al meu și cel mai bun prieten al meu a primit o scrisoare anonimă de undeva, în care cineva ne-a atenționat ca să ne pregătim și noi că probabil și la noi va porni o revoluție, o mișcare asemănătoare ca și în Ungaria. Revoluția a' făcut-o tinerii, și la noi tot de tineri o să fie nevoie... Noi am discutat treburile acestea, problema, într-un grup restrâns, numai patru elevi eram, și am așteptat alte scrisori ca să ne mai dea și instrucțiuni. N-am știut ce să facem, dar tot am discutat ce-am auzit, am schimbat părerile, am vorbit ce știam despre evenimente și ce-am ascultat la radio. Și alte scrisori n-au venit... Între timp revoluția a fost înăbușită și în Budapesta, noi n-am mai avut ce să facem, ne-am văzut de treburile noastre, n-am mai discutat de treaba aceasta.

Erați la școală în acea perioadă ?

Da, eram la Școala Medie Mixtă din Miercurea Ciuc, că așa se numea. Eram în clasa a VIII-a atunci sau a IX-a. Dup-aceea nici n-am mai discutat de treaba aceasta, însă am început să scriem și noi versuri, cum au făcut și altă dată elevii de școală medie... Fiecare a-ncercat să scrie cât mai frumos, cât mai multe, și am mai băgat și problemele noastre sociale, probleme naționale de atunci. Am încercat să scriem în așa fel cum n-au scris poeții oficiali de atunci. Între timp, în anul 1959, un coleg de-al nostru care a participat și el la ședințele acestea în timpul revoluției, a fugit de-acasă. Nu știu nici astăzi ce neplăceri a avut, da' a plecat de-acasă și-a lăsat o scrisoare să nu trimeată după el poliția (sic!), fiindcă are niște scrieri în bagajul lui care dacă ar fi descoperite ar fi problemă... Cum, necum, scrisoarea aceasta a ajuns în mâna poliției, da' poliția nu s-a ocupat de treaba aceasta, nefiind competentă, și a predat la Securitate. Și Securitatea

a-nceput să cerceteze... A' ținut vreo două săptămâni cercetările acestea, au fost anchetate acolo diferite persoane, aproape toți profesorii, mulți elevi, nu știu ce. El plecase pân' la Sfântu Gheorghe și de-acolo a venit acasă. Scrieri au găsit ei... era' niște poezii în care, cineva cu rea-voință putea să vadă că e ceva dușmănos, da' cu bunăvoință... nu era niciun fel de dușmănie în ele (râde - n.n.). Dar până la urmă i-a' dat drumul și lui, și prietenului lui. I-a' ținut acolo la Securitate mi se pare o zi, și i-a' dat drumul. Și timp de două săptămâni după aceea nici nu s-a' ocupat de noi și odată a apărut o trupă de securiști...

De unde erau acești securiști, din Miercurea Ciuc ?

Securitatea de-aicea nici nu a fost implicată. Erau ofițeri în civil, de la Securitatea din Târgu Mureș. Nu mai știu... un maior i-a condus. A' avut și trupe înarmate cu ei, probabil că se gândea că noi deja suntem înarmați, și, probabil, că o să-i primim în așa fel... Dar a intrat în școală și ne-au căutat pe noi care ne ocupam cu poezii, vreo trei băieți. Și ne-au arestat și ne-au luat imediat.

Unde v-au dus după arestare ?

Ne-au luat imediat, ne-au dus la Târgu Mureș și ne-au băgat acolo la Securitate. Pe urmă, după noi, a-nceput să curgă profesorii și elevii... Colegul acesta care a fugit de-acasă a scris un roman de autobiografie în care, ca și într-un roman, a băgat acolo ce-a gândit el : cum vroiam noi să ne luptăm în revoluție și cum vroiam noi să ajungem la arme, cum să le procurăm, și fel și fel de treburi din acestea despre care s-ar putea să fi vorbit atuncea, cu trei ani mai demult, în '56. Da' noi niciodată nu ne-am gândit la treaba aceasta... Și un căpitan de Securitate care m-a anchetat, mi-a dat romanul acesta-n mână, era scris direct, era manuscrisul colegului nostru. Și am citit acolo treburile acestea și am zis : „Domnule, dar cum puteți să ne judecați după un roman din acesta ? ”. Zice el : „N-ai grijă că știm noi ce să scoatem din acesta”. Și au scos într-adevăr ce vroiau, că au făcut o organizație dușmănoasă.

Cum s-au purtat cu dumneavoastră în anchetă ?

În timpul anchetelor am avut odată o întâmplare foarte interesantă. Am avut un anchetator care era specialist de literatură. Îl chema Suci. El era, mi se pare, locotenent-major, și m-a-ntrebat de poeziile mele. El a știut foarte bine ungurește, și a citit poeziile, și a și explicat... Și a făcut procesul verbal pe românește și vroia să îl iscălesc. Eu n-am vrut să iscălesc că am zis să-mi traducă ce-a scris el, că io nu-nțeleg totul și mi-a tradus în două-trei cuvinte și gata. Atunci i-am zis că până când nu îmi traduce totul, toată foaia, nu iscălesc nimic. El n-a tradus, eu n-am iscălit, și a-nceput să mă palmuiască. M-a zguduit, nu știu ce, și asta a făcut în fiecare zi... Când m-a' dus la el la anchetă, fiecare vers, fiecare poezie care a ajuns în mâna lui a fost tradusă și a scris un proces-verbal despre poezia respectivă. A scris vrute-nevrute... Acuma nici nu mai știu cum o' fost traduse. Și odată nu știu ce s-a-ntâmpat, da' când a-nceput să mă zguduiască i-am prins mâna și el a căzut, da' nu pe jos, că s-a prins de masă până la urmă. Și-a-nceput să urle... În momentul acesta ușa din spatele meu s-a deschis, m-au apucat de-o mână și m-a' scos afară din birou. E, a fost ofițerul, un sublocotenent, sau nu mai știu cine era și cum îl chema, că niciodată nici nu am aflat, și a fugit cu mine spre închisoare și m-a-ntrebat așa zguduit și el ce s-a-ntâmpat : „Ce-ai făcut, măi, că ăsta putea să te-mpuște ! ”. „Eu n-am făcut nimica, na, nu știu cum s-a dezechilibrat, și până la urmă a-nceput să urle...”

Atuncea am tras o frică serioasă, că m-am gândit că probabil el o să spună că eu l-am atacat și nu știu ce s-a-ntâmplat, și probabil că o să fie o pedeapsă serioasă pentru treaba aceasta, dar interesant că nu s-a-ntâmplat nimic. S-a terminat. Am avut noroc. Cum și cum nu, am avut noroc. După aceea m-a' băgat la izolare, de vreo două ori, dar cam atâta. Acolo la izolare a fost și mai greu decât afară, dar... dar a trecut.

No, s-a și terminat cu treaba aceasta cu poeziile, nu s-a' mai ocupat cu poezii. M-a' dus la alt ofițer care era un căpitan, și ăsta s-a ocupat numa' de revoluția din '56 și cu romanul respectiv. Acolo nu trebuia să mă întrebe nimica... El a avut totul în roman, și a scos ce-a vrut el, și-a făcut o frumoasă organizație antiguvernamentală, să zic așa. Asta a fost o întâmplare interesantă de care am vorbit eu, că sublocotenentul acesta m-a scos de la necaz, probabil c-aș fi avut necaz mare după întâmplarea aceasta. Până la urmă, înainte de proces cu vreo două-trei zile, m-au dus la un căpitan care vroia să mă convingă ca să iscălesc toate procesele verbale acestea în legătură cu poeziile. N-am vrut să fac treaba aceasta. A venit și comandantul, că până la urmă... io am văzut că are rang superior. Era colonel, mi se pare, da' era un om destul de bătrân deja, păr alb avea. A trecut și el prin biroul acela și m-a întrebat de unde sunt. Eu am zis că din Miercurea Ciuc. I-a făcut semn să mă lase în pace. N-a mai încercat că mă convingă, și omul a zis că o să primesc pedeapsă mult mai mare dacă nu iscălesc, și fel de fel de treburi din acestea. N-am iscălit, și așa m-a' judecat și pentru acelea. Și pentru poezii am primit cinci ani, și pentru organizație am primit șapte ani, dar pedeapsa mai mare trebuia executată. Așa că degeaba n-am iscălit procesele verbale... care, de fapt, erau niște prostii scrise acolo... ce a scris anchetatorul, dar în timpul acela nu prea a contat nimic.

V-au mai bătut până la proces ?

Numai atuncea în timpul anchetării, când n-am vrut să iscălesc procesele verbale. Altă dată nu. Ăstălalt, căpitanul de care am vorbit, niciodată nu s-a atins de mine. El a răs când am zis că nu se poate așa ceva și asta nu-i drept : „Poți să vorbești tu orice, că uite ce am în mână. Și fac ce vreu...”. Avea romanul. Și într-adevăr așa a fost.

Câte persoane ați fost acuzate în această organizație ?

Unsprezece persoane eram acuzați pe baza acestui roman. Dar au mai fost și alte prostii din acestea pe care le-au făcut ei. De exemplu, profesorii erau judecați după fel de fel de prostii din acestea, că au organizat o trupă de folclor naționalist... Nu știu ce fel de prostii ziceau ei acolo. Pe urmă, un inspector școlar a făcut niște denunțări împotriva profesorilor noștri. Fel de fel de treburi din acestea... Dar Securitatea a avut dibăcie ca să facă din toate treburile acestea o organizație integrală. Și 11 persoane am fost condamnați.

Ce condamnări au primit ceilalți, vă mai amintiți ?

Un profesor a primit 20 de ani, unu' 15, ceilalți opt, șapte și cinci... Eu am primit șapte ani pentru „uneltire împotriva societății socialiste”. Înainte de proces Securitatea ne-a băgat în organizație și așa se numea articolul : „crimă de uneltire împotriva societății socialiste”. Asta atrăgea după sine cam 20-25 de ani, cam așa ceva. Dar interesantă treabă a fost că în timpul procesului, advocații ne-au acuzat toți... Că nici ei n-au îndrăznit să spună că dușmanul acesta nu e dușman de fapt. Așa era mentalitatea în timpul acela, era frica avocaților, care nici cu un cuvânt n-au îndrăznit să ne apere. Ei ne-au acuzat tot timpul. Erau puși din oficiu, că noi nu i-am plătit, că n-am avut bani.

Însă colonelul procuror, care trebuia să ne acuze, ne-a apărat... nu direct, dar indirect ne-a apărat. Apărarea ne-a acuzat și acuzarea ne-a apărat... (râde – n.n.). Cam asta era situația. A fost o situație absurdă. A zis că articolul în care ne-a' băgat nu este corect și trebuie să ne bage în alt articol, în care zicea numai atâta : „uneltire împotriva societății socialiste”. Și așa am primit șapte ani, altfel primeam 20.

Mai țineți minte cum îl chema pe acest procuror ?

Pe procuror nu-mi aduc aminte, și nu scrie în niciun document care-l dețin eu. Era un colonel procuror, dar cum îl chema habar n-am. Era în cadrul Tribunalului Militar din Cluj, numai s-ar putea să fi fost din Târgu Mureș, da' asta nu știu sigur.

Ce mai puteți să-mi spuneți despre modul cum s-a desfășurat procesul ?

Președintele tot timpul ne numea dușmani, altfel nici nu ne spunea decât „dușmanii poporului” și noi nici nu eram judecați. El a ținut o cuvântare înaintea începerii procesului și deja acolo ne-a numit „bandiți”, „dușmanii poporului” și așa mai departe. De fapt, după cum am auzit, omul acesta nici nu a terminat Dreptul, dar a fost maior judecător. Pe președinte îl știu, că el a semnat actul judecății, îl chema Mockaszy Pavel. Dar, după mine, era un clovn. După ce-a făcut el acolo...

De fapt tot procesul a fost un nonsens care acuma, în zilele noastre, cred că ar fi un cabaret. Așa ceva nu există... ce a fost atunci. În fiecare zi a fost un proces. Au judecat 20, 30, 40 de oameni, și majoritatea erau „dușmani ai poporului” (râde – n.n.). Dacă a-njurat undeva sau a purtat pălărie, de exemplu. Am stat împreună în închisoare în Târgu Mureș cu un secretar de partid în cadrul comitetului județean sau raional Târgu Mureș, că ce era atunci, județ sau raion, nu mai știu... Coro Daniel îl chema... Și o parte din acuzațiile lui, cu care l-a' acuzat, era că poartă pălărie... Și asta cu toate somațiile pe care le-a primit, că un membru de partid sau un membru de partid din conducere nu e frumos să poarte pălărie, că trebuia să poarte șapcă din aia leninistă. Da... (râde – n.n.). Și asta era, de exemplu, o problemă mare în anii aceștia. Noi, ce să zic, cel puțin am discutat ceva și am simpatizat cu revoluția, putea să ne numească „dușmani”. Dar pe toți ne-a' numit „bandiți”. N-am fost „domnul”, cum le zice' la deținuții de drept comun, nouă ne-a' spus : „Banditul ! Măi, banditul !”. Asta era la modă.

Unde v-ați executat pedeapsa ?

Din Târgu Mureș majoritatea tineretului am fost duși la Gherla, unde funcționa o fabrică de mobilă în cadrul MAI-ului... Ministerul Afacerilor Interne, că așa se numea atunci. Am lucrat din greu într-adevăr.

Care erau condițiile de detenție de la Gherla când ați fost dumneavoastră ?

Foametea era extraordinară. Acolo, în fabrică, condițiile de muncă au fost ca și în alte părți, în fabrici, numai că mâncarea era foarte slabă și timpul de lucru era cam lung... Zece ore era program de lucru, dar câteodată, fără niciun motiv, ne-a' ținut acolo 12 ore, 13 ore. Dar noi eram tineri și am trecut și prin acesta.

La ce oră începea programul de muncă ?

Programul începea la 6. Între timp era un 10-15 minute când ne-a' dat de mâncare și-atât.

Mâncarea era mai bună în fabrică sau era la fel ca la închisoare ?

Masa era un pic mai bună la fabrică, că ne dădea' pâine un pic mai mare, ne dădea' un mălai care se numea turtoi și asta era o bucată mai măricică decât la celular. Cam asta era situația.

La Gherla ați început munca în fabrică imediat ce ați ajuns sau mai târziu ?

Cum am ajuns în Gherla mi se pare că trei-patru zile dacă am stat într-o celulă mare, unde eram mai mult de 100, și de-acolo ne-a' scos imediat în fabrică. Majoritatea eram tineri, foști elevi de școala medie, studenți, muncitori. Foarte mulți tineri erau din Brașov, de exemplu, din București...

Și după trei-patru zile ne-a' scos în fabrică. Acolo am făcut și curs de calificare pentru tâmplari. Ne-a' învățat cum și ce trebuie să facem. Fiecare a învățat o fază de lucru, că în fabrică nu trebuia să fii specialist, să fii tâmplar. Ai învățat o fază și ai lucrat la faza aceea. După aceea te-a' pus la altă fază, ai învățat faza aceea... a mers treaba. Până la urmă această meserie mi-a plăcut și aceasta am ales și după aceea.

Câți ani ați lucrat în fabrică acolo ?

În fabrică, trei ani, trei ani și o lună sau două... asta nu mai știu exact.

Ați avut ocazia să îl întâlniți pe Goiciu cât ați stat acolo ?

Da. Când am ajuns acolo, Goiciu, comandantu' de închisoare, ne-a ținut o cuvântare. Și-a zis că : „Să băgați bine-n minte c-ați ajuns la Gherla ! De-aicea nu ieșiți vii ! Decât oasele voastre o' să iasă...” . Așa ceva ne-a zis. Și așa s-a vorbit și în diferite lagăre, în Delta Dunării, în Balta Dunării, în Sighet, peste tot unde erau lagărele acestea. Ei așa credeau atuncea, da' noi am ieșit până la urmă.

Acolo la Gherla erau și bolnavi, că acolo funcționa un spital mare și din toate lagărele acestea de exterminare și de muncă forțată, bolnavii, care a' avut noroc, a' fost aduși acolo. Spun care a' avut noroc că o parte a' murit acolo unde-a' fost.

Aveți vreo întâmplare deosebită care v-a rămas în memorie din închisoarea de la Gherla ?

Am avut o zi care țin minte mult, era, mi se pare, în '61. Lucram la predarea mobilei, la ultimele faze. Era mobila executată deja, gata, și trebuia finisată ca să o predăm la depozit. Lucram acolo patru oameni în atelierul respectiv, eu și trei băieți din Maramureș, care erau un pic mai în vârstă decât mine, frații Chindriș. A venit un plutonier, securist, care s-a legat de mine. Avea obiceiul acesta să se lege de cineva. Și a-nceput să mă provoace ca până la urmă să-i spun ceva mai... ne la locul lui, ca să mă bage la izolare după aceea. Tot mă-ntreba de una, de alta, ca să vadă dacă știu bine românește. Eu știam cât știam acolo, că jumătate erau unguri, jumătate erau români, sași mai erau câțiva, dar nu prea am învățat încă bine românește. Și el tot mă provoca ca să scoată din mine, ca probabil să rădă sau nu știu ce vroia să facă. Dar a fost om din asta care tot timpu' făcea așa... un răutăcios care provoca oamenii cu fel de fel de prostii, și până la urmă, dacă ăla se enerva sau vorbea urât cu el, atunci îl băga la arest. Și asta-nsemna stat o săptămână-două la celulă întunecată. Se numea...

La „neagra”...

Da, la „neagra”, da. Și la neagra nu-ți dădea decât apă și o dată pe zi o bucată de pâine. Și cam asta însemna treaba aceasta. Io nu am făcut nimica, i-am răspuns, i-am răspuns, dar tot nu m-a lăsat în pace și o dată am dat cu ciocanul pe tejghea mai tare. Când o' observat băieții ceilalți trei că e ceva ne la locul lui, o' venit cu ciocanele așa către noi. Și nu știu ce s-a întâmplat cu plutonierul acesta, s-a speriat și imediat a fugit din atelier. No, io m-am gândit că o să am eu de-a face cu acesta, și că o să am probleme mari. Interesantă treaba, că eu n-am pățit nimic, și plutonierul respectiv n-a mai venit

niciodată acolo... A fost scos din fabrică. Probabil c-a fost mutat în altă parte, s-ar putea că ori o fi cerut el, ori i-a spus la vreun superior care a mai auzit probabil și de alte afaceri ale lui, că îi enerva pe deținuții, și, probabil, de-aia l-a mutat în altă parte. Că s-a mai întâmplat așa ceva...

Știți cum îl chema pe acest plutonier ?

Eu numa' atâta știu că noi îl chemam Ținț. Că tot așa zicea : în loc de cinci spunea „ținț”. Habar n-am de unde era, da' vorbea destul de urât, și tot mă-ncerca pe mine ca să vorbesc. Era ardelean, da' putea să fie român, putea să fie și ungur, da' știu că toată lumea „Ținț” îl poreclise și îl știa de „Ținț”. Cam asta... Și mai sunt și altele, dar acum nu prea mi-aduc aminte.

Ați primit vreodată pachet sau să trimiteți carte poștală ?

Toate legăturile cu lumea exterioară erau interzise până-ntr-un timp. Cam până-n '61, mi se pare. Până la 1961 nu primeam nici pachete, nici scrisori, n-aveam dreptul să scriem. În '61, mi se pare, a apărut posibilitatea aceasta ca să putem primi în fiecare trei luni câte-un pachet de cinci kilograme. Până atunci nici familia nu avea dreptul să știe despre noi nimic. Absolut nimic nu știa, nici atâta : dacă trăim sau nu trăim... Nici despre mine n-au știut părinții nimic. Odată, după un an jumate după proces, într-o noapte, un ofițer securist din Miercurea Ciuc a apărut la casa noastră, a bătut la fereastră și i-a spus lui tatăl meu că a aflat atâta despre mine că trăiesc, dar să nu vorbească la nimeni despre treaba aceasta, că atunci îl duce și pe el acolo unde sunt eu... No, asta a fost.

Dar securistul a avut legătură cu cineva sau de unde știa de dumneavoastră ?

Aflase el de la colegi, probabil, de undeva... probabil din Târgu Mureș sau nu știu de unde. Asta a fost o treabă interesantă pentru părinți. Atunci au primit prima veste despre mine... A doua veste a primit tatăl meu. El a trimis o scrisoare la Hrușciiov, ca să se intereseze unde sunt eu (râde - n.n.). N-a ajuns scrisoarea la Hrușciiov, că n-avea cum să ajungă acolo, da' a ajuns la Ambasada Uniunii Sovietice din București. Asta e o treabă foarte interesantă. Ambasadorul din București a aflat de undeva că eu mai trăiesc, și a scris o scrisoare oficială lui tatăl meu și a scris că n-are dreptul să afle unde sunt, dar a aflat că mă află în viață. Și asta a fost o treaba tot foarte valoroasă pentru părinții mei.

Ce ați făcut după ce ați fost eliberat ?

După ce am scăpat, la școală n-au primit cererea mea ca să pot termina școala, că trebuia să fac clasa de XI-a și să dau bacalaureatul. N-au stat de vorbă cu mine, nici la comitetul raional de partid, nici de lucru nu a vrut să-mi dea. La toți directorii aceștia de fabrică sau de altceva le era frică ca să stea de vorbă cu noi. Până la urmă, nefiind altă soluție, am fost nevoit ca să scriu o scrisoare la Comitetul Central, la Gheorghiu-Dej. Peste vreo două săptămâni, mi se pare, a apărut cineva de la Comitetul Central aici la Miercurea Ciuc, m-a chemat la forțele de muncă și am primit și de lucru ; m-a chemat și la școală. Și așa, cu greu, am reușit să termin școala medie, și până la urmă am dat examen de admitere la Facultatea de Industria Lemnului din Brașov și peste cinci ani am și terminat. Și-am lucrat în industria lemnului până la pensionare. Am mai făcut și o afacere privată după '90, dar nu prea a mers bine. Dar am lucrat până la pensionare și-acuma sunt pensionar.

Am reușit să construiesc și o casă, în timpul tinereții, că am lucrat mult în cadrul construcțiilor ca ajutor de zidar, ajutor de dulgher, și pe urmă am învățat și tâmplăria,

și așa am reușit să îmi fac casă. Am patru copii, fiecare dintre ei a terminat o școală superioară, sunt și căsătoriți, am și șase nepoți...

Cum percepeți acum perioada detenției ?

Închisoarea a fost grea, dar întrucât știam că nu cei care ne-au băgat la închisoare au dreptate, ci noi, și-am cunoscut lume multă, am cunoscut oameni din alte părți, despre care numai am auzit, dar până atunci nu m-am întâlnit cu ei, am reușit să îmi fac prieteni la nevoie, în cazuri foarte grele, și-am cunoscut oameni care într-adevăr erau oameni cu litere mari... Numa' acolo se cunoaște așa ceva... Am învățat mult acolo, mai mult decât aș fi putut învăța în viața liberă. Acolo sunt niște situații speciale, în care nu toată lumea știe să se poarte așa cum trebuie să se poarte. Poate fi din orice parte... și din partea cealaltă, a securiștilor, că și dintre ei o' fost câțiva, într-adevăr nu mulți, care la nevoie a fost om. Rar o' fost între ei, între securiști, dar o' fost. Și din partea noastră erau unii care... nu prea au dat examenul așa cum trebuia. Și de atunci pot să prețuiesc și eu viața mai altfel decât aș fi prețuit dacă n-aș fi trecut prin treburile acestea.

A fost o epocă absurdă, după mine, și prin ce-am trecut noi a fost o absurditate serioasă. Conducerea de-atunci probabil a crezut că o să schimbe lumea, dar n-a reușit să schimbe lumea... Atâta pot să spun.

Ați mai avut rude sau cunoștințe apropiate care au fost închise ?

Nu. În timpul colectivizării au fost câțiva unchi ai mei duși la Securitate și bătuți pentru că nu vroiau să intre-n colectivă, dar cam atâta. Așa, să fie judecați... așa ceva nu știu, n-a' fost.

Vă mulțumesc...

Cu plăcere, cu plăcere... N-am ce să vă spun mai mult... Cam asta a fost în linii mari.

Ialomița

Ion Ciubotă

S-a născut la 20 septembrie 1919 în Cârliști, comuna Onișcani (actualmente Filipești), județul Bacău. Naționalitatea: română. Religia: ortodoxă. Studii: liceul teoretic. Profesia: contabil. A fost arestat la 26 mai 1958 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud, Salcia și Stoenest. A fost eliberat la 2 august 1964. La data interviului locuia în Fetești, Ialomița. Interviu realizat de Andrei Lascu la 27 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu. Editarea – Constantin Petre. Interviu se află în AIO-IICCR, având cota 417.

Vă rog, pentru început, să-mi spuneți câteva date despre familia dumneavoastră.

Locuiesc în Fetești, sunt căsătorit și am un copil. Îs măritat aici. Sunt originar din Bacău, dar în timpul războiului regimentul avea comandamentul aici și așa m-a agățat cucoana. Am fost economist la IAS Fetești, contabil. Asta-i meseria mea, iar acum sunt pensionar.

Părinții mei au fost țărani, ambii neștiutori de carte. Tata a fost prizonier în primul război mondial și-a stat pe la Nancy și alte localități din Franța¹. Noi eram cinci frați și aveam cinci hectare de pământ. Înainte, pe vremurile acelea, țăranul, săracul, muncea până își producea hrana și putea să trăiască. Se lucra cu boii, cu vacile, iar grâul se vindea în Occident; noi eram grănarul Europei, iar acum avem tot felul de mijloace tehnice pentru agricultură și cumpărăm grâu.

În timpul războiului unde ați luptat ?

Am luptat pe front și-n est, și-n vest. Am fost militar de profesie. Am fost rănit la Odessa, internat la spital la Tiraspol, după care am venit acasă, la regiment, în Iași. De la regiment m-a' trimis la școala militară de la Făgăraș pentru un an de zile, unde am absolvit al cincilea din 981 de candidați și m-au oprit în școală ca instructor. Acolo făceam și cu nemții, și cu românii. Noi am fost curve de când ne știm. Am luptat cu nemții și am tras în ei ca în câini. Eu sunt cinstit, n-am nimic de ascuns.

E, de acolo m-a' luat iar pe front. Cum a' venit rușii a' zis: „Lăsați școala!”. Și am plecat pe front cu Regimentul 34 Constanța, ca și comandant de pluton. Am făcut o incursiune la Careii Mari, până la Ghenci², și am prins hortiști și nemți fără să trag un

---

1. Unii din militarii români luați prizonieri în timpul primului război mondial de către Puterile Centrale au fost internați în Franța, în provinciile Alsacia și Lorena, care atunci aparțineau Imperiului German și trimiși în zonele militare la detașamentele de muncă.

2. Localități în județul Satu Mare, printre ultimele din care s-au retras trupele germane la sfârșitul anului 1944.

foc de armă. După-ai a' fugit nemșii de-acolo. Ei ocupau orice fermă, orice post militar, că trebuia să oprească trupele române, ca să se retragă grosul coloanelor lor. A doua zi a urmat și Careii Mari. Pe urmă am luptat în Ungaria, iar în localitatea Torna Györgi³, chiar în dimineața zilei de Crăciun, pe 25 decembrie 1944, am fost rănit și am fost dus la spital la Miskolc. A' vrut să-mi amputeze mâna, că dacă este pericolul să se cangreneze și-o taie de tot. Îți dai seama în ce situație eram. Așteptam că era mesele pline de răniți, vai de capul lor. Și-am întâlnit un ofițer doctor cu care am stat la Ungheni, la Regimentul 13 Dorobanți, când am luptat în partea cealaltă, la ruși. Și ne-am recunoscut, ne-am îmbrățișat, mi-a făcut acte de plecare, mi-a curățat rana, mi-a pus o atelă la mână și de-acolo am plecat direct la Oradea Mare, unde am mai stat în spital vreo săptămână.

Acolo am văzut că treaba nu merge bine, și am spus : „Domnule, vreau să plec în țară, în altă parte”. Și mi-a' dat drumul să mă duc la Arad, c-un tren de marfă, cum era pe timpul ăla. Cu noi a trimis un delegat basarabean, căruia îi plăcea băutura. Eu aveam mărci, că în mărci eram plătit, și am zis : „Hai să luăm ceva de băut !”. Și am luat niște palincă ardelenască. S-a îmbătat ăla, i-am luat toate actele și m-am oprit la Făgăraș, unde făcusem școala. Acolo am stat două luni jumate cu mâna-n gips, după care am plecat în concediu acasă.

Când ați avut prima oară probleme cu regimul comunist ?

Propriu-zis, mai întâi cu rușii am avut un conflict, la început, la mine acasă. Ca să vin acasă m-am urcat într-un tren de marfă care mergea la ruși, pe ruta Valea Prahovei, de unde lua benzină. Trenul nu s-a oprit în comuna mea, ci cu o stație mai departe. Am sărit din mers și rușii când a' văzut, a' tras în mine, dar nu m-a' lovit. Am fugit și m-am ascuns, iar apoi am venit acasă la părinți. Ca și mine, fratele meu a fost și el pe front.

În comuna noastră șef de gară era un militar rus și, la un moment dat, venea în sat la noi. Aveam pe unul care avea o mică prăvălioară cu băuturi, îi spărgea pe-acolo, făcea scandal. Și vine la mine porcul ăla să-mi ia stiletul, că noi aveam stilet. Și zic : „Hai să ți-l dau, dar dă-te mai încolo”. Și era un șant mai adânc, așa. I-am dat una-n gură, s-a dus dracu-n șant, și-am și plecat. Am plecat la regiment. Codoșii, căței, m-au turnat, că noi întotdeauna ne-am făcut de răs, dom'le. Noi nu ne iubim unii pe alții. Noi ne cântăm, ne turnăm unul pe altul, de-asta noi o ducem prost în țara asta. M-a' dat în judecată și am fost judecat de Curtea Marțială de la București. Dar pe timpul ăla era' oameni dreți și corecți și n-am avut nicio problemă cu lovirea unui ostaș sovietic.

De la regiment a dat afară o serie întreagă de ofițeri și subofițeri din armata română, cu școli, cu pregătire, și-a băgat pe-ăștia de la „Tudor Vladimirescu” și de la „Horia, Cloșca și Crișan”⁴. Ne-a' schimbat cu codoșii ăștia care a' vrut să transforme țara în republică sovietică.

Apoi, cred că ați avut necazuri și cu comuniștii români...

Da. M-a' trimis delegat la alegerile din '46 în comuna Topalu, județul Constanța, cu un grup de soldați. Eu trebuia să fac ordine acolo și să o mențin. În timpul ăsta primesc

3. Posibil Torna, actualmente în Slovacia.

4. Divizii constituite în Uniunea Sovietică din prizonieri de război români care au fost trimise în România și au fost instrumentalizate de sovietici pentru a impune comunismul.

ordin de la jandarmeria din Constanța să dau afară opoziția. „Dom’le, nu fac treaba asta. Nu-i de competența mea.” Era acolo un prefect Victor Dușa⁵, un roșu, un comunist ordinar. Mi-a dat ordin: „Dacă nu-i dai afară, te dau eu afară pe tine din armată”. Am vorbit cu delegații, erau mai în vârstă, profesori, doctori, oameni serioși. Mai mulți țărâniști era’. Și zic: „Dom’le, aveți cuvântul meu de onoare că eu stau la numărătoare să vă spun care-i rezultatul”. S-a’ făcut alegerile, io făceam cu ochiul la ăia care venea să voteze, și la unitate am lipit ochiul pe la toate birourile pe-acolo, că tata a fost țărânist și eu am fost tot țărânist. Și le-am comunicat: 82% a fost la țărâniști. Blocul Democrat cum era atunci. Da’ „soarele” ne-a ars 45 de ani. Rușii ne-a’ înfometat și ne-a’ furat tot, ne-a’ luat tot ce-a mai fost bun. Nu numai că am plătit daune de război, dar ne-a’ furat și ce-a mai rămas. Am ajuns niște amărâți, ne-a’ confiscat averile, ne-a’ băgat în colectiv.

Ei, după o serie întreagă de lucruri de-astea, m-a’ simțit pe mine că nu prea sunt cu rușii. Că după bătaie de ce nu m-am predat la ruși. Și în sfârșit m-a’ dat afară din armată în 1947. Mă făcea antonescian și așa am fost scos. Și m-a’ dat afară, cu litera E (?), care era cea mai periculoasă din Codul Muncii.

Am plecat la țară. Am venit aici acasă cu nevastă-mea și am ocupat un post foarte bun, aicea la Fetești, am fost șeful serviciului comercial pe tot raionul Fetești, cum era’ raioanele pe timpul ăla. Am dus-o bine, până când „căteii”... Și-am plecat la Bicz, să câștig o bucată de pâine. Acolo pe malul drept erau civili, iar pe cel stâng deținuți politici care lucrau la construirea hidrocentralei. Prima dată am fost dactilograf, pe urmă m-a’ pus contabil cu materialele. Era o iarnă friguroasă, domnule, și chemasem și soția cu copilul...

Și am dat telefon acasă la mine, la Cârligi, și am vorbit să mă duc acolo unde am lucrat contabil la baza de recepție, unde se aduna’ cerealele. Lua’ de la cetățeni, țin minte, nu le lăsa’ nimic la oameni. După un timp, am primit iar telefon de-aicea de la Fetești să mă prezint la serviciu. Am revenit la Fetești și mi-au dat iarăși postul pe care îl avusesem înainte. Da’ nu după mult timp a’ arestat din Fetești vreo patru inși cu care eram prieten.

Împreună cu Dinescu Ștefan⁶, economist la cooperatie, și cu încă alți cetățeni, ne-am adunat într-o seară și-am zis: „Ce facem, mă, cu ăștia? Facem o organizație sau nu facem?”. Și cineva ne-a’ turnat și ne-a’ prins.

Pe dumneavoastră când v-au arestat ?

M-a’ arestat în noaptea de 26 mai 1958. Veneam de la liceu și un codoș de-ăștia care a’ fost prezent, mai ales când era vorba de remunerare de-asta murdară, zice: „Stai, bre! Uite, avem o mașină aicea, mergem amândoi, și te duc acasă, la Fetești”. Pe cei de la Securitate îi aprovizionam, eram „prieten” cu ei, dar acum era altă treabă. Am ajuns

-
5. Victor Dușa, secretar al Comitetului Județean de Partid din regiunea Dobrogea. Unul din responsabilii de colectivizarea agriculturii în Dobrogea. Biroul Politic al Plenarei CC al PCR din 16-17 iulie 1956 l-a acuzat că a făcut parte dintr-un grup antipartinic. Doina Jela, *op. cit.*, p. 112. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/rmuntii/docs/rezistenta_2.pdf, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/115/art11-document.html>, accesate la 12 februarie 2009.
  6. Ștefan Dinescu, născut la 20 mai 1919 în Lupșanu, Călărași. A fost arestat la 15 aprilie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

pe strada Anghel Saligny, o stradă lăturalnică, pustie și întunecoasă, am intrat într-o mașină, și pe banca din spate era' doi civili cu pistoale mitraliere. Eu încerc să mă dezic și-mi spune: „Din momentul de față ești arestat, nu mai vorbești nimic!”. M-a apucat o transpirație... Vă dați seama în ce situație eram. M-a' dus la Securitatea din Fetești unde m-a' băgat într-o cameră. Mă păzea un plutonier pe care îl cunoșteam. „Ce dracu, bă, de ce m-a' arestat?” „Mă, dai o declarație și-ți dă drumul.”

Îmi face inventarul, confiscă tot ce-am avut la mine, verighetă, ceas, bani, și pe la ora două noaptea pe mine și pe Zamfirescu Constantin⁷, care era tot contabil la cooperativa de consum, ne urcă-ntr-o mașină de-asta neagră, ne pune ochelari și mergem la Constanța. Dar n-am plecat pe șoseaua care merge la Hârșova, ci a luat-o de-a dreptul, pe câmp. Și era' niște hârtoape pe-acolo, că mi-a venit rău din cauza gazelor, și din cauza situației mele...

Ei vorbeau între ei așa, dar ca să auzim noi: „Măi, îi ducem până la Orșova, acolo-i aruncăm pe-amândoi în Dunăre și nu știe nimeni de ei”. Ca să ne-nspăimânte. Securității au făcut diversiunea asta de când se știu ei. Când m-am dat jos, șoferul spune, așa, pe șest: „Vezi-ți de treabă, nu se-ntâmplă nimic”. După ce am ieșit de-acolo am stat la Hârșova vreo două ore până-au mâncat, au benchetuit, și am ajuns la Constanța pe la 8 dimineața. Dar ăia: „Ce faci, băi, ai mai adus niște de-ăștia care sunt împotriva regiunii?” „Da, mă, am adus. Am recrutat oameni noi.” Și m-a' băgat în beciul Securității.

Puteți descrie cum era arestul Securității din Constanța ?

Acolo era' niște celule foarte mici și un scăunel pe care mâncai. Asta era toată mobila, acolo dormeau, acolo făceau de toate.

Pe mine m-a' băgat într-o celulă, pe-ălălalt în altă celulă. Și-acum' a început diversiunea. Ei țipa' unul la altul, trăgea' cu pistoale pe-acolo, zicea: „Omoară, măi! Trage! Trage! Omoară, c-ăștia-s dușmanii noștri și dușmani ai poporului!”. Nu-mi dădeam seama ce poa' să facă securiștii, dar până la urmă m-am obișnuit cu sistemul ăsta.

Am făcut greva foamei, să-mi spună și mie de ce m-a' arestat. M-a' urcat la etajul III tot la Securitate, și-acolo mai venise' și alții, colegi de-ai mei, Perdichi Gheorghe⁸, de exemplu, și mulți alții. Un ofițer care se căsătorise atunci, săracu', l-a arestat și pe ăla. A fost bătaie de joc. Crime, domnule... Asta a fost crimă împotriva umanității. Asta-i genocid ce-a' făcut cu țara noastră, criminalii ăștia de securiști, bolșevicii români care s-au vândut.

Acolo la Constanța au avut loc și anchetele ?

Da. Am fost dus la anchetă cu ochelarii negri. Anchetator era „domnul” locotenent Iliescu Ion. Așa s-a recomandat. S-a purtat foarte manierat o vreme. Stăteam față în față, mi-a luat datele personale și la un moment dat a început tirada: „De ce-am bătut ostaș

7. Constantin Zamfirescu, născut la 24 februarie 1911 în Grămești (?), Suceava. A fost arestat la 4 iunie 1958 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Aiud, Salcia, Periprava, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Gheorghe Perdichi, născut la 1 iulie 1913 în Grebena, Grecia. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Nistru. A fost eliberat la 1 iulie 1954. A fost rearestat la 5 august 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Aiud, Ostrov și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

sovietic ? ”. „De ce nu m-am predat la ruși ? ” „De ce am făcut ședință pe malul lacului Borcea ? ” Acesta era brațul Borcea. Și o serie întreagă de întrebări la care eu n-aveam ce să spun. „Domn’e, n-am făcut nimic, eu n-am omorât pe nimeni, n-am făcut niciun rău.” Anchetetele s-au ținut numai noaptea, și în timpul acesta bătea c-o riglă de-aia cu muchie. Dădea peste cap, peste ochi, pe unde nimerea.

Cine vă bătea, anchetatorul sau altcineva ?

Anchetatorul, anchetatorul... Domnu’ locotenent, care a ajuns mare. M-a chemat de-atâtea ori, dar și eu n-am scris niciun rând, nicio declarație. Pe toate le-a’ scris el, ce-a vrut. Eu doar le-am semnat, că dacă refuzai, te bătea de mureai. Te obliga să semnezi. Nici măcar să-mi citească declarația...

Într-o altă zi vine la mine caraliul și zice : „Gata, hai la anchetă ! ”. Am ieșit, m-a dus prin labirintele alea pe-acolo că nu vedeai nimic. La camera de anchetă era întuneric, dar mi-a băgat lumina aia puternică pe față încât n-am mai văzut în fața ochilor. În dreapta cum am intrat era încă un locotenent securist, coleg cu ăsta, Coja îi spune, și încă unul pe care nu l-am cunoscut. Și-a spus : „Domnule, ăsta e. Nu vrea să recunoască nimic”. „Lasă-mă pe mine ! ” M-a bătut, domnule, cu alea de cauciuc (vâna de bou – n.n.) până am leșinat. Eram terminat... a pus apă pe mine să mă trezesc.

Cam cât apreciați că a durat angheta ?

Am fost anchetat și torturat șapte luni și 20 de zile, încontinuu. Și mi-a spus : „Domnule, dacă nu recunoști, noi dozăm pedepsele... Copiii n-o’ să-ți mai fie primiți în școli” – și așa a fost – „soțiile vor fi niște curve pe trotuar”. Știam că așa o’ să facă...

Procesul unde a avut loc ?

Procesul a avut loc la Constanța și s-a ținut cu ușile închise în prezența unei asistente compusă din securiști și activiști de partid. Eu făcusem greva foamei să vie cineva din partea soției. Am avut pe doctoru’ Emil Paul, Dumnezeu să-l ierte, s-a zbătut pe-acolo și a intrat, el și nevastă-mea.

Câți erați în boxă ?

Lotul era compus, cred, din 26 de persoane. Eram tot lotu’ băgați acolo. La început am fost doar patru inși din toți 26. Ăștia ai mei au dat declarație că a’ colaborat cu mine, că am fost la ședința aia, și-am hotărât să facem pe dracu’... Restu’ erau tot pentru asemenea ședințe pe care le-a’ avut. I-a’ bătut ca să spună ce-a’ scris ei acolo, că trebuia să fie clar.

Când a avut loc procesul, vă mai amintiți ?

Procesul s-a ținut în zilele de Sfântul Ion, când era și ziua mea onomastică, și de Bobotează. Ne-au spus : „O să deliberăm, după două săptămâni, și o să vă spun care-s pedepsele”. Și ne-a’ dus la închisoarea din Constanța, pe strada V.I. Lenin, Regina Maria, cum îi spune acum. Era o mizerie, domnule. Noaptea cădeau milioane de ploșnițe pe noi. Eram vreo 200 de inși într-o cameră cu paturi suprapuse pe două rânduri. Nu se mai putea trăi. Vai de mama noastră cum a fost !

Și îi cunoșteam pe paznicii ăia de acolo și i-am spus unuia : „Băi, ce faci ? Păi da’ nu mă cunoști ? ”. Dar el : „Futu-ți dumnezeul... ! ” și bate... Nu trebuia să cunoști pe nimeni, chiar dac-ai fost prieten cu el. Că pe unul dintre ei l-am instruit eu la școala militară. Și ăla m-a bătut și nu i-am făcut rău în viața mea.

Și ce sentință ați primit ?

20 de ani muncă silnică, confiscarea totală a averii și zece ani degradare civică. Avocatul nostru, pus de ei din oficiu, mai mult ne condamna, ne băga la apă. Exact nu mai țin minte ce dracu' spunea... Zicea că tre' să fim cumiți, să ne vedem de treabă, că țara noastră acuma a intrat pe alt făgaș și așa e democrația populară.

V-au mai ținut la Constanța după pronunțarea sentinței sau v-au trimis în altă parte ?

Am stat acolo până aproape de toamnă, apoi ne-a' luat și ne-a' dus direct la Aiud.

Nu ați trecut prin Jilava mai întâi ?

Nu, direct la Aiud, unde închisoarea e groaznică, domnule. Clădirea era o fortăreață făcută de Maria Tereza. Avea trei nivele plus parter și alte dependențe. Majoritatea deținuților de la Aiud erau legionari, iar în Zarca erau închiși oamenii periculoși, cum îi considerau ei.

Comandantu' închisorii era bestia de Crăciun Gheorghe⁹. Trăiește și azi, trăiește bine. Mai era Koller¹⁰, de etnie evreu, iar paznicii erau maghiari și nu știau o boabă românește. Deci ne păzea' în țară la noi ungurii.

Prima dată, îmi aduc aminte, m-a' băgat pe celular, la celula 322. La început am fost patru, cinci, șase inși, dar în '59 s-au făcut câte 12 în celulă, care avea suprafața de 3 metri pe 2. N-aveai nici cum să răsuflă. Era o mare murdărie acolo, necesitățile ți le făceau în cameră, într-o tinetă, tot în cameră se aducea și apa de băut. Mâncarea era proastă, proastă, proastă. Dădea' ciorbă din coji de cartofi, din foi de varză, din copite de cai, copite de vaci. Chiar burți de vaci cu excrementele necurățate, dar omul trebuia să mănânce ca să trăiască.

La noi a fost cum a fost, dar ce-a fost la Pitești, ceva de groază. Am niște cărți de la Pitești. Domnule, e ceva... te-ngrozești de suflet. Nu-ți vine să crezi c-ar putea să fie omul mai rău decât animalul. Atâta răutate a' acumulat securității ăștia, pentru că ei la școală învățau școala crimei, domnule, să lupți împotriva propriului tău popor, a fraților și a surorilor.

Cu ce vă ocupați timpul la Aiud ?

Acolo în celulă vorbeam între noi. Erau oameni cu studii, era' foarte mulți preoți, și ortodocși, și catolici, profesori, ingineri, toate categoriile de oameni. Învățam și noi de la ei, istorie, poezie de-a' lui Eminescu... Mi-aduc aminte că era una de 96 de strofe și pe urmă alta de 102. Da' cu ce să scriem ? Că n-aveai nimic. N-aveai voie să ai nimica de scris, niciun pai. Aveam bocancii ăia, pe care ni i-a' dat ei, cu talpa plată, netedă, de cauciuc. Omu'... ingenios, domnule, săracu'. Și dădeam cu puțin săpun pe talpa aia, frecam puțin peretele, se făcea alb. Și cu un pășor așa scriai acolo : poezii, tot ce-aveai de scris. Am învățat o serie întreagă de poezii de Radu Gyr¹¹. Și-uite așa am dus-o la Aiud în condițiile astea.

9. A se vedea nota 11 de la p. 149.

10. A se vedea nota 21 de la p. 30.

11. Radu Demetrescu (Radu Gyr, 1905-1975). Poet, dramaturg, eseist, gazetar, doctor în litere și conferențiar universitar. A fost arestat la 4 iunie 1945 și condamnat la 12 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 6 iulie 1956. A fost rearestat la 18 iulie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 24 mai 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Într-o zi m-a prins gardianul c-am scris pe-o sticlă, m-a văzut pe vizetă. Mi-a vorbit mai mult ungurește decât românește : „Cum te cheamă ? Bine. Lasă că o să citești tu în altă parte. Să te sature ! ”. Mă ia și mă duce la izolare, unde am stat zece zile. Era vara, prin luna lui iulie. Izolatoru' era exact pe lângă coșul de la bucătărie și din cauza căldurii de la bucătărie și de la coșul ăla nu puteai să mai respiri. Am stat acolo o noapte, numai în chiloți, întins pe ciment, că nu mai puteam de cald. L-au adus acolo și pe unul, săracu', Țânțu Ion¹² din Prahova. L-a' băgat și pe el acolo, ș-am învățat „Rapsodia Toamnei” cu el pe-acolo. Stăteam cu gura la ușă ca să putem să respirăm. Și la izolare îți dădea o juma' din rația obișnuită... la trei zile o dată.

Domnule, altă dată, de Crăciun, în '58 sau în '60, eram împreună cu preoții – erau oameni foarte pregătiți acolo, părintele Sofian Boghiu¹³... – făceam rugăciunile pentru ziua Nașterii Domnului. Iar m-a prins pe mine... „Ce faceți, mă ? ” Am zis : „Ne rugăm, că suntem creștini ortodocși, și pentru dușmani, și pentru toți. Că noi suntem români, credincioși, noi n-am făcut crime, păcate de moarte”. „Bine, lasă...” Îmi ia numele și vine și m-a dus la Zarca, unde pe dreapta și pe stânga erau numai celule pentru ăștia pe care îi prindea că nu respectă regulamentul' închisorilor. Și era un frig, domnule, acolo... Și, de exemplu, noaptea trebuia să stai cu mâinile pe piept.

Aveați pat acolo, la izolare ?

Acolo nu, acolo nu. Era o celulă înaltă de trei metri, foarte îngustă, dar lungă. Sus de tot era un oberlicht, un geam, iar jos era un godin spart. Era atât de frig că pereții erau numai stele, parcă era Calea Lactee, peste tot numai stelute... Jos înghețat, sus înghețat și se făcea și curent, domnule, și nu se putea trăi, nu se putea. Seara ne dădea o pătură roasă de vremi, un petic așa, nici nu era mai mare, ca să dormi acolo pe el, pe jos pe ciment.

Și reușeați să dormiți ?

Dar cine dormea ? Dacă dormeam, muream. C-alături de mine a murit un preot din Ciulnița. Am vorbit cu el prin morse. Am stat acolo și-am suferit că nu mai puteam. Trebuia să alergi toată ziua și toată noaptea ca să nu îngheți. Într-o noapte nu mai puteam, eram obosit, nemâncat, iar frigul era insuportabil. Am adormit și spun cinstit, parcă mi-a apărut, așa o lumină puternică albă și Maica Domnului, parcă a venit la mine și-a zis : „Scoală, că îngheți și mori ! ”. M-am trezit speriat și-am luat-o la fugă prin celulă, c-altfel muream, domnule. Organismul meu depunea ultimul efort, simțeam că e cald, adică îți dădea organismul tot ce mai putea ca să scapi de necazul ăsta. Și ne-a' scos după opt zile. Când am intrat în celular, în celula unde stăteam, ziceam că sunt la Intercontinental. Vorbesc serios. Era' acolo băieții noștri, mă aștepta'. Ne dădea' câte 100 de grame de pâine pe zi, la toți deținuții, și din puținul ăla mi-au oprit și mie, domnule, puțină pâine de la fiecare, puțin turtoi. Și m-a' pus pe roate. Am suferit atuncea foarte mult c-am stat în nesimțire, am avut temperatură, cred, peste 40 de grade. N-a' avut ce să-mi facă, că la spital nu te băga'.

-
12. Ioan Țânțu, născut la 7 iulie 1912 în Fărcașele, Olt. A fost arestat la 30 iunie 1959 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Periprava și Salcia. A fost eliberat la 24 septembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
13. Pr. Sofian Boghiu (Serghie Boghiu), născut la 7 octombrie 1912 în Cuconeștii Vechi, Basarabia. A fost arestat la 13 iunie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru apartenența la grupul „Rugul Aprins”. A executat pedeapsa în penitenciarele Jilava, Aiud, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Acolo a fost și Aurel Marin¹⁴, mare medic, domnule. A murit din cauza comuniștilor. După ce i-a' dat drumul, că a intervenit Occidentul, securiștii l-a' lichidat.

Cumunicați și cu deținuți din alte celule ?

Comunicam prin morse perfect, căci învășasem la Constanța. Vorbeam așa cu ingineru' Corbu¹⁵ din Brăila și știam cam tot ce se întâmplă în celular. Da' se murea... Alături de noi era un inginer care era bolnav-bolnav, și nu venea nimeni să-i dea o pastilă. Era acolo o jidoavcă, medicu' penitenciarului. Am bătut toți prin geamuri ca să-l ajutăm, că eram solidari acolo, și l-a' mutat de-acolo în altă parte.

De care colegi de detenție vă mai amintiți de la Aiud ?

În celulă la Aiud am mai stat cu Neicu Constantin¹⁶, economist din Carmen Sylva, Constanța, cu preot Bumbac Ștefan¹⁷ tot din Constanța, Zărnescu Vintilă¹⁸, Cioară Ion¹⁹, Sopotco²⁰, Mocanu Teodor și alții.

Pe dumneavoastră v-au mai dus și altundeva de la Aiud ?

În '61-'62 ne-a' dus la Salcia. La Aiud am stat trei ani și la Salcia încă trei ani.

Care erau condițiile de viață acolo ?

-
14. Aurel Marin, născut la 23 noiembrie 1918 în Ungureni, Galați. Medic specialist ORL. A fost arestat la 24 septembrie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 21 octombrie 1961. După eliberare a murit în mod suspect. <http://www.radugyr.ro/index.php?menu=evocari&evo=6>, accesat la 12 februarie 2009; fișa matricolă penală din AANP.
  15. Mircea Corbu, născut la 3 aprilie 1924 în Koblenz, Germania. A fost arestat la 20 noiembrie 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită cu alte 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Ocnele Mari. A fost eliberat la 5 iunie 1954. A fost rearestat la 13 martie 1958 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Galați, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
  16. Constantin Neicu, născut la 18 februarie 1909 în Carmen Sylva, Constanța. A fost arestat la 29 ianuarie 1959 și condamnat la 25 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Ostrov și Constanța. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  17. Pr. Ștefan Bumbac, născut la 3 aprilie 1910 în Tortoman, Constanța. A fost arestat la 29 ianuarie 1959 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Ostrov, Luciu-Giurgeni și Constanța. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  18. Vintilă Zărnescu, născut la 2 noiembrie 1930 în Petru Vodă, Constanța. A fost arestat la 27 mai 1957 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  19. Ion Cioară, născut la 22 noiembrie 1932 în Vlădeni, Ialomița. A fost arestat la 29 ianuarie 1959 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Ostrov și Constanța. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  20. Alexandru Sopotco, născut la 18 februarie 1923 la Botoșani. A fost condamnat pentru prima oară în 1941. Probabil a mai fost reținut între 1 iulie 1954 și 9 noiembrie 1955. A fost rearestat la 15 aprilie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 27 iunie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar*. S, p. 293; fișa matricolă penală din AANP.

Salcia era o colonie de muncă pentru exterminare. Spre deosebire de Aiud unde închisoarea era împrejmuită cu zid, aici era înconjurată cu garduri de sârmă ghimpată. Erau acolo niște saivane de oi, cu geamuri mici, construite pentru adăpostul animalelor. Le-au curățat și au băgat acolo paturi din astea metalice. Acolo am stat cu mulți din București. Era unu' Bucescu Constantin²¹, Dumnezeu să-l ierte, care-a murit acum vreo trei luni, am citit în „Memoria”.

Ce munci făceați acolo ?

Acolo am făcut diguri, în Insula Mare a Brăilei. Domnule, ne scotea' la treabă pe ploaie, pe zăpadă, pe ger, pe vânt, pe furtuni. Dar mai ales iarna era nemaipomenit de frig, domnule. Trebuia să urcăm cu roaba plină cu pământ. Am stat și cu părintele Sergheie Vasile²², săracu'. Mai făceam rugăciuni. Cu el am lucrat la pământ acolo. Da' te măsura' și dacă nu-ți făceai norma se dădeau 25 la fund și stătea noaptea la carceră. Nu-ți dădea' nici mâncare și a doua zi te scotea' iar la treabă.

Dumneavoastră ați fost pedepsit pentru neîndeplinirea normei ?

Nu se putea să scap. Că eu am fost cam rău de gură. Nu îmi plăcea' mie, i-am dat dracu'... Făceam, domnule, la diguri, cu caralii lângă noi. Am cărat pământ și a căzut roaba peste mine, că era ploaie, și dacă ploua cum dracu' să urci la dig cu roaba când noi eram ca niște scheleți (sic!) ?

Au murit deținuți la lucru, la dig ? Ați văzut vreodată vreun caz din acesta ?

Oho, a' murit, domnule. Eu nu i-am văzut, dar de murit știu c-au murit foarte mulți, însă nu știu unde îi duceau să îi îngroape, că noaptea dispăreau. Era foarte secret totul. Toate astea le hotăra unul Nica²³, comandantu' lagărului ăla de la Salcia.

Apoi ne-a' mutat la Stoenеști, o altă colonie care aparținea de Salcia. Acolo am lucrat la munca câmpului, la prășit porumb, la adunat recoltele... Eram cu părintele Murgeanu din Făgăraș. Domnule, cânta preotul ăsta că plângea' și pietrele.

Ne-a' pus odată să scoatem pietroaie, bolovani de râu din vasele ancorate ca să pavăm șoseaua până-n colonie. Era asta prin septembrie-octombrie, frig ! M-am lovit pe-aici, peste degete, curgea numai puroi după mine... Nu mai puteam. Te loveai cu ciocanul ăla când bătea în piatră. Și popa ăla cânta, săracu', și plângea' și marinarii ăia care era' cu vaporul.

Cum era mâncarea la Stoenеști ?

Îmi aduc aminte că odată, cum umblam noi pe-acolo, un doctor din Timișoara a prins un șarpe, l-a jupuit, l-a copt și mânca din el : „Gustați !”. Am gustat și eu numa' de curiozitate... mirosea a pește.

21. Constantin Bucescu, născut la 10 ianuarie 1931 în București. A fost arestat la 16 iulie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Ostrov și Giurgeni. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

22. Pr. Vasile Sergheie, născut la 3 iunie 1913 la Gohor, Galați. A fost arestat la 16 iulie 1958 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Aiud, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

23. Marin Nica, între 1957 și 1960 locotenent-major, a fost comandant la secția Grădina, care aparținea de formațiunea Ostrov. Între 1960 și 1963 căpitan, comandant la Salcia. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 139, 145.

Și la câmp acolo fiind, ne-a' pus să scoteam sfeclă. Am mâncat sfeclă de-aia, cum eram eu amărât de foame, și m-am îmbolnăvit de dezinterie. Gata, și nu mai puteam să mai lucrez, m-au ajutat băieții. Norocul meu c-a venit la unu' un pachet și-am mâncat trei măslina, doar atât am mâncat, și n-am mai avut nimic. Parcă Dumnezeu mi-a dat... Domnule, s-a suferit așa în închisoare, nu vă puteți imagina ce-a' putut să facă nenorociții ăștia din noi. Ce le-am făcut sistemului ăsta comunist? Le-am făcut ceva? Nu le-am făcut nimic.

Cu apa cum vă descurcați acolo?

În ce privește apa, că era pânza freatică la suprafață, eram obligați ca în fiecare dormitor să avem butoaie, să punem izma broaștei și să facem ceai de izmă. Că altfel nu era bună apa aia, era infectă. Era' și îngrășămintă chimice... Mai luam mătrăgună care-i o plantă care face fructe, niște boboțe negre așa micuțe, și noi ne făceam din el sirop deși era considerată otrăvitoare.

Cât ați fost închis ați întâlnit vreun gardian mai bun, mai cumsecade?

Dom'le, la Aiud am avut un gardian mai bun; îmi aduc aminte că odată a deschis vizeta și-a zis așa: „Domnule, n-a ieșit ăla care doreți dumneavoastră, Goldwater, așa că o să mai stați aci. Ce să vă fac?”²⁴ Era unul împotriva comunismului, Goldwater, americanu'. Și-a plecat. Restul a' fost niște javre.

I-am și notat. Ia să vedem unde sunt călăii, că eu așa le zic. La Salcia: Anton²⁵, căpitan Nica, locotenentii majori Pavel Ștefan și Pavel Ion²⁶, sublocotenent Cârlig Petre – ăsta foarte periculos; Ion Szabo, un maghiar; căpitan Dumitrescu, locotenent Iliescu Toader, locotenent Popa Ion²⁷, milițian Covrig, milițian Tectea Florin, doctoru' Săriu, locotenent Tănase Constantin, plutonier Buzoacă Aurel, locotenent Manciușea Petre²⁸,

24. Barry Morris Goldwater (1909-1998), fost senator al Arizonei (1953-1965, 1969-1987) și candidatul Partidului Republican la alegerile prezidențiale din SUA în 1964. <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?GRid=3022&page=gr>, accesat la 28 iunie 2009.

25. Gheorghe Anton, căpitan, comandant al lagărului Stoenest, pedepsit cu avertisment pentru comportamentul violent și pedepsele aplicate deținuților. Doina Jela, *op. cit.*, p. 32; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 148-149.

26. Ioan Pavel, născut la 7 septembrie 1925 în Beștepe, Tulcea. Tâmplar. Între anii 1952 și 1953 locotenent-major, comandantul formațiunilor Salcia, Dăeni și Ostrov. Când a fost comandant la Ostrov, s-au comis grave abuzuri asupra deținuților. Pentru acestea a fost arestat la 25 martie 1953 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru „acte de teroare”. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Ocnele Mari și Craiova. A fost eliberat la 16 octombrie 1957. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 123, 134, 135; Doina Jela, *op. cit.*, pp. 214-215; fișa matricolă penală din AANP.

27. Ion V. Popa, născut la 2 ianuarie 1922 în Arpașu de Sus, Brașov. Locotenent la Salcia. A fost arestat la 25 martie 1953 (potrivit altor surse în 1955) și condamnat la muncă silnică pe viață pentru abuzuri în serviciu. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Văcărești. A fost eliberat la 14 iunie 1955. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 143; Doina Jela, *op. cit.*, p. 2291; fișa matricolă penală din AANP.

28. Petru Manciușea, născut la 10 noiembrie 1926 în Slatina, Olt. Locotenent MAI la Salcia. A fost arestat la 7 aprilie 1953 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru „acte de teroare”. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești și Ocnele Mari. A fost eliberat la 25 august 1957. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 168-169; fișa matricolă penală din AANP.

sergent Chirțău Nicolae, sublocotenent Enache Dumitru²⁹, colonel Albon³⁰, colonel Slobodă³¹, locotenent Albulescu, plutonier Buzoacă Mircea, sergent Baltag Toader, sublocotenent Duma Grigoraș, Prunescu³², plutonier Siliște, maior Maxim³³, plutonier Crăciun Stancu, milițian Bucoveanu³⁴ și alții.

La Aiud nu-i știam, că mulți erau maghiari și eu n-aveam relații chiar așa bune cu ei.

Dumneavoastră când ați fost eliberat ?

Am fost eliberat în '64, cu Decretul 411. Ne-a' eliberat în funcție de pedepse. Eu am fost cam ultimul, că am avut pedeapsa 20 de ani.

Au venit și v-a anunțat sau cum s-a întâmplat ?

Nu... secret. Numai chema' câte patru-cinci la poartă. Veneai acolo : „Cutare, cutare te pregătești că plecați acasă”. Lor le era frică, că cine știe ce dracu...

Ați mai avut probleme după eliberare ?

Păi am ajuns în Fetești și nu mi-a' dat servicii' nicicum. Mă tot amâna' și voiau să-mi facă al doilea proces, domn'e. Mă chema' cam la fiecare lună nenorociții ăștia de securiști : „Ce mai e pe-acolo?”. M-am luat eu tare de ei. „Domnule, nu mă întrebați nimic! Sunteți plătiți pentru asta. Munciți și alergați să vedeți care-i treaba. Nu mă întrebați pe mine ce-i pe la Fetești sau pe la Fabrica de conserve.” „Într-adevăr ești împotriva noastră, a regimului.” „Sunt, n-am cum să nu fiu! M-a dat afară din armată, m-a arestat nevinovat, n-am făcut nimic. Copilul n-a fost primit în școli deloc...” A fost la școala de tractoriști, și după ce am venit eu l-am dat la școala de mecanică. Și n-a' vrut să-l primească în altă parte.

Ați spus mai devreme că vroiau să vă facă alt proces...

29. Dumitru Enache, născut la 9 mai 1924 în Broscăuți, Suceava. Sublocotenent la Salcia. A fost arestat la 30 iulie 1954 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru abuzuri în serviciu. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ocnele Mari și Văcărești. A fost eliberat la 16 octombrie 1957. Doina Jela, *op. cit.*, p. 113; fișele matricole penale din AANP.

30. Augustin Albon, născut la 22 mai 1910 în Turda, Cluj. În 1931 a fost condamnat 1 an și 6 luni pentru activitate comunistă. Colonel în MAI, a făcut parte și din Siguranță. În 1949 comandantul trupelor de pază la Canal. Din 1954 director general al penitenciarelor. A fost cel care a inițiat „stălpul infamiei” la Canal. Pentru abuzurile sale a fost arestat la 16 iunie 1953 și condamnat la 9 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Craiova, Poarta Albă și Jilava. A fost eliberat la 17 octombrie 1955. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 212, 222; fișa matricolă penală din AANP.

31. Ioan Slobodă, locotenent-colonel în MAI, șeful Direcției Lagăre și Colonii de Muncă în perioada 1953-1954. În 1968 a fost trecut în rezervă pentru abuzuri. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 255-256.

32. Tudor Prunescu, născut la 24 ianuarie 1925 în Urechești, Gorj. Deținut de drept comun, condamnat pentru tâlhărie. A fost recrutat ca gardian la Salcia. A fost condamnat la muncă silnică pe viață în 1955, dar grațiat în 1957. Doina Jela, *op. cit.*, p. 237.

33. Dumitru Maxim, maior de Securitate. Doina Jela, *op. cit.*, p. 175.

34. Gheorghe D. Bucoveanu, născut la 9 martie 1925 în Socariciu (actualmente Unirea), Călărași. Plutonier la Salcia. A fost arestat la 25 martie 1953 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru abuzurile săvârșite. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Ocnele Mari. A fost eliberat la 25 august 1957. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. A-C*, p. 373; fișa matricolă penală din AANP.

Mi-a' făcut alt proces. A chemat vreo șapte-opt inși și sub presiune a' dat declarații. Toate au fost înscenări.

Dar îi cunoșteai măcar pe cei care v-au turnat ?

N-am vrut să mă duc să caut pe cei care m-au turnat. Nu mă mai interesează să mai știu care dracu' a fost... Am fost chemat la Securitate până-n '89, în luna noiembrie, că pe urmă a fost Revoluția și nu m-a' mai chemat.

După aceia i-ați mai văzut pe respectivii securiști ?

Borfașii ăia ? Da' cum nu ? „Domnu' Ciubotă...” „Fir-ați ai dracu' de scârbe ordinare !” Niște nenorociți, domnule. Câini. Niște câini, domnule. Eu-s de acord pentru poporul tău să te lupți, cum am luptat eu pe front, că am făcut frontul și-am fost rănit pe ambele fronturi, și-am trăit cum am putut, dar pentru țara mea, că eu am fost sub faldurile tricolorului românesc, eu am depus jurământ, nu cum a depus Marin Dragnea³⁵, care acuma e șeful veteranilor de război din București. Țăla a fost trădător pentru mine. Țăstia trebuia scoși afară.

Am primit chiar ieri o decorație de la Armată, de la Ministerul Apărării Naționale. Că am luptat și am avut mari rezultate pe front. Pentru faptele de arme pe care le-am făcut am fost decorat cu „Virtutea Militară” clasa a II-a, cea mai mare decorație care se dă gradelor inferioare. „Virtutea Militară” de război, apoi „Crucea Comemorativă”, „Victoria”³⁶ din cel de-al doilea război mondial, dată de ruși, că am fost decorați de ruși. Am primit și medalia pentru a 80-a aniversare a Marii Uniri și diploma de cetățean de onoare al municipiului Fetești...

Aveți regrete acum, după atâția ani ?

Aici în localitate sunt mulți escroci. Toți ăștia sunt foști comuniști. Eu n-am nimica cu comunismul, eu respect omul care a fost comunist și rămâne comunist. Ai o ideologie, da' să nu te duci de la comuniști la bapțiști, la mama dracu'...

Iar Iliescu ăsta trebuia împușcat de mult, domnule. Țăstia a fost cel mai mare nenorocit, din cauza lui am ajuns așa. Din cauza lui Revoluția a fost o mascaradă, apoi au fost mineriadele astea, și de aceea suntem în urmă, domnule.

Pe Ceaușescu l-a omorât tot el împreună cu comuniștii lui. E păcat să omori un om... A fost șef de stat, cum a fost, a fost. Și apoi câtă lume a murit după ce l-a omorât pe Ceaușescu. Iliescu a fost mai rău decât Ceaușescu, pentru că era școlit pe la Moscova, era deștept. Ca și nenorocitul ăsta de Adrian Năstase, că și-a făcut buncăr acasă... Cât a furat ăsta, domnule, și nu-l pedepsește nimeni. Pedepsește pe-ăștia care-au furat doi știuleți sau o găină...

Vă mulțumesc pentru interviu.

35. Marin Dragnea, născut la 30 mai 1923 în Siliștea-Gumești, Teleorman. A fost luat prizonier pe frontul de Est în 1942. S-a întors în țară cu Divizia „Tudor Vladimirescu” în 1944. În perioada comunistă a fost avansat până la gradul de general-maior și a deținut importante demnități în domeniul sportului. În 1990, generalul-locotenent (în rezervă) a fost ales în funcția de președinte al Asociației Naționale a Veteranilor de Război. [http : //ro.wikipedia.org/wiki/Marin_Dragnea](http://ro.wikipedia.org/wiki/Marin_Dragnea), accesat la 12 februarie 2009.

36. Pobeda, decorație militară sovietică.

Tudor Pascu

S-a născut la 15 aprilie 1941 în Celaru, județul Dolj. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : școala de maiștri. Profesia : tehnician. A fost arestat la 10 august 1959 și condamnat la 16 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni, Grindu, Stoenеști și Strâmba. A fost eliberat la 24 iunie 1964. La data interviului locuia în Slobozia. Interviu realizat de Andrei Lascu la 27 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu. Editarea – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cota 416.

Cum s-a întâmplat să aveți probleme cu regimul comunist ?

Eram fiu de învățător, înscris la Liceul „Ioniță Asan” în Caracal. Eram copil mediu. Noi aveam un profesor de istorie care fusese acuzat c-ar fi fost legionar.

Știați dacă era într-adevăr legionar ?

Noi îl admiram și îl respectam, pentru că el făcea orele de istorie altfel decât ceilalți profesori.

În ce an se întâmpla asta ?

În '59, eram în ultimul an de liceu. Și cum s-a întâmplat necazul cu comuniștii : am avut un coleg care era cuprins în această situație înaintea mea. Și noi care eram gașcă, să zic așa, vorbeam foarte multe despre ce e mai bine și ce e rău. Spuneam : „Domnule, trebuie să înțelegem că răul nu trece decât prin ceea ce ai făcut rău”. Și răul pentru noi era că toată vara ieșeam la recoltat grâu, la treierat grâul, și noi – la care părinții trăiau numai din salariul pe care-l aveau – ne duceam și munceam cu ziua. Și ceilalți, care erau copii de comuniști, nu se obișnuiau cu munca. „Măi, noi de ce suntem atât de amărâți și ăștia nu vin și ei ?” Vorbeam când stăteam la mașina de treierat...

Aveam 17-18 ani, și într-o bună zi fiind la școală vine unul Popescu Paul¹. El era din Slatina. Acuma e, dacă nu mă înșel, șef la deținuți la București². Situația era de-așa natură că trebuia să te ascunzi chiar dacă gândeai altfel decât comuniștii. Trebuia să stai departe. ăștia ne considerau fricoși, și-atuncea am luat hotărârea să formăm și noi o organizație anticomunistă. Șef era Popescu Paul, iar eu ascultam tot ce se spunea.

La sfârșitul anului m-am dus acasă. Eu eram urmărit de cum am plecat de la școală, de la Caracal, și mare lucru nu făceam, decât că spuneam cu bună știință că ăla este

---

1. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Ioan Paul Popescu din prezentul volum.

2. De fapt, Ioan Paul Popescu a fost președintele AFDPR Filiala Olt.

profesorul mai bun decât profesorul care ne este dat. Și am plecat la cules porumb și vine la o vecină, o femeie de vârstă 30-35 de ani, o fetișcană : „Matale îl cunoști pe Tudorel Pascu ?”. „Păi îl cunosc, e cu mine la cules de porumb.” Vecina a venit apoi la mine : „Fii cuminte, că te urmărește Securitatea. E rău de tine dacă te prinde cu prostii”.

Și, în sfârșit, am plecat cu puțină... nu frică, da' reținere, pentru că nu vedeam nici din partea colegilor un mod de a schimba situația în care suntem. Și ce-o' să ne facă ? În sfârșit, ne-am dus. A mai venit unul : „Băi, vezi că ne-a' urmărit aseară când am fost în parc...”. Acuma, asta a fost o rușine, după mine : comuniștii n-au putut să facă altceva mai bun decât să ia niște copii care n-au dat nici cu o piatră într-un geam ? „De ce m-ai arestat ? Ce-am făcut ? L-am omorât pe tata ? L-am omorât pe Dumnezeu ? Pe cine am omorât ?”

În sfârșit, s-a stricat vorba între noi și eu le spun colegilor ce se întâmplă între mine și anumite persoane, ca să fie puși în temă, că trebuia să-i informez și ei să mă informeze pe mine. Și vine timpu' și hotărăște Securitatea să mă aresteze. Tatăl meu și el a fost, la rândul lui, acuzat de legionarism. Și-a' venit la control să găsească armament. S-au dus, s-au uitat prin podul casei, prin podul șurii, n-au găsit nimic. Și eu nu știu cum caut într-o zi la paie și, dom'le, dau de ceva tare cu vârful degetelor. Și când scot afară de-acolo... era pistolu' pe care-l căuta Securitatea. Da' pe capul lui tata, nu pe capul meu. Și eu mă duc și-i spun lui tata : „Mă tată, ai căutat ceva ?”. „Păi ce te interesează pe tine ?” „Păi poate știu să te ajut”. Și bănuiala lui tata : „Mă, tu cumva știi, ai dat din întâmplare...”. „Tată, eu am căutat să scot paie și când am tras cu trăgătorul de paie în sură, a căzut ceva într-o cârpă făcută sul.”

După un timp prinde curaj Securitatea și începe să caute scandalul și la mine. Și, în sfârșit, a trecut, până când într-o duminică vine securistul care răspundea de zona noastră și intră cu Securitatea. Și îmi spune securistu' din comună : „Și cu cine-ai mai fost ?”. Da' eu : „Cu Papa Pius de la Roma”. „Mă iei la mișto ?” „Păi dacă de trei zile mă tot întrebi ce-am făcut ? Ce putea să facă unul de vârsta mea ?”

Și când plec, mă ia din casa bătrânească, mă scoate afară într-un hol micuț : „Dar spuneți, ce-ați făcut de v-ați hotărât să fiți împotriva comunismului ?”. Și unul îi spune, dacă nu mă înșel, chiar Paul : „Ce să facem, ce-ai fi făcut și dumneata, că nici dumneata nu ești breaz”. Probabil auzise și el ceva vorbindu-se prin timpul războiului... În sfârșit, ne spune : „Hai, urcă-te în mașină !”. Mă urcă în mașină și apoi i-a zis lui mama : „Uită-te bine la el, că n-ai să-l mai vezi un timp !”. Mama a-nceput să plângă. Lui tata i-a făcut semn „că nici tu nu ești breaz...”. Și m-a luat frumos și m-a dus la miliția comunei. M-a dat jos din mașină și m-a băgat într-un birou. Și a-nceput ancheta încetisor...

V-au agresat fizic ?

Nu, nu, n-am luat nicio palmă. Discuția a fost tot timpul verbală... Și eu am avut un principiu : „Măi, în mâna lui e toată puterea”. Și dorința mea era ca io să pot să scap și să mă duc să pun pe mama și pe tata la adăpost. Că pentru mine mi-am dat seama că nu mai e ieșire decât sus pe deal. Și am început să le înnod, cum spunem noi. Răspunsurile erau cu două înțelesuri. Întotdeauna n-am dat niciun răspuns clar la întrebarea pusă de anchetatori.

Și nu erau nemulțumiți de răspunsuri ?

Nu, pentru că nu găsea' motiv să mă bată. Eu când venea... „Bună ziua.” „Bună ziua.” În rest, mai mult de-atât nu le-am spus. În primul rând eram foarte atent cu cine stăteam în cameră. N-am spus nimic nici măcar în acuzațiile pe care mi le aduceau.

Cât a durat ancheta ?

Ancheta a durat din martie sau aprilie, când ne-a' arestat, până în august, când s-a terminat procesul. Pe 6 august '59...

Unde a avut loc ancheta ?

M-a' luat și m-a' dus la Craiova. Și procesul a avut loc tot la Craiova. Judecata a fost începând cu șeful de lot, Popescu Paul. Și-a-nceput: „Popescu Paul, pentru ce ești acuzat ?”. „C-am călcat cu picioru' în baltă.” Ei credeau că ăsta face mișto de el. Puteți să-l întrebați pe Popescu, e din Olt, acolo locuiește. Ce-au înțeles ei și ce-am înțeles noi a fost, totuși, diferit...

V-a apărât cineva în timpul procesului ?

A fost un avocat din oficiu.

Și-a făcut datoria ?

Nu, că atunci când mi-a' dat mie 16 ani, a venit la mine avocata: „Ce părere aveți, tovarășu' Pascu ?”. „Păi o părere foarte frumoasă. Nu vezi cum dau ăștia anii de pușcărie, parcă ei ar trăi în pădure ?”

Ați avut dreptul să faceți recurs ?

Am făcut.

Și s-a întâmplat ceva ?

S-a întâmplat, că mi-a' redus detenția de la 16 ani la 7 ani. Și pe ăștia șapte i-am făcut toți³.

După proces ce s-a întâmplat ?

Ne-a' luat, în sfârșit, ne-au dus la penitenciarul de la Craiova, penitenciar cu maximă securitate, și am început să căutăm o scăpare.

Pe unde ați mai fost închis ?

De la Craiova am plecat la Jilava. Acolo ne-a' plimbat prin cimitiru' foștilor deținuți politici care au fost împușcați, și credeam că ne vine și nouă rândul'. Dar acolo n-am stat decât trei săptămâni sau trei luni și ne-a' dus. Ni s-au făcut bilete de tren să ajungem la Periprava. Da' înainte de-a pleca pe Dunăre s-ajungem la Periprava am stat la Brăila la stuf. Ordinea cam asta este, dar trebuie să mă înțelegeți, au trecut atâția ani... nu mai rețin exact.

Cât timp ați lucrat la stuf, ați stat în lagăr sau pe bac ?

Am fost și la stuf, da' la stuf nu știu din ce motiv nu m-au lăsat să stau la brigada care era cu stufu'. M-a' băgat să spăl vasele la bac, fiindcă deținuții mâncau în niște vase și trebuiau spălate. Am fost spălător de vase până când a venit un locotenent-major și ne-a selectat ca să mergem la Grindu, în agricultură. Ne-a' luat de la bac și ne-a' adus la Grindu.

Aici am cunoscut oameni grei, era un grup de deținuți politici în frunte cu Înalt Prea Sfinția Sa Bartolomeu Anania⁴, ajuns înaintea mea la Grindu. El era bolnăvior, și noi

3. Tudor Pascu a fost închis aproape 5 ani, între 10 august 1959 și 24 iunie 1964.

4. ÎPS Bartolomeu Anania (Valeriu Anania), născut la 18 martie 1921 în Glăvile, Vâlcea. Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, scriitor, poet și dramaturg. A fost arestat în perioada războiului pentru activitate legionară. S-a călugărit la 2 februarie 1942 la

aveam acolo un fel de dispensar în care se duceau cei bolnavi, astmatici, mă rog, fiecare cu boala lui. Și noi am plecat să culegem grâul, să săpăm porumbul, iar ei stăteau acolo. Eu nu m-apuc acum să-l critic pe Anania Bartolomeu, da' era un tip foarte strâns la mână, nu dădea orice. De exemplu, acolo se primea pachete. Mie, de exemplu, îmi trimitea mama fără țigări. Lui îi trimetea soția sau cine-i trimetea țigări pe care le valorifica: două țigări, o mămăligă. Sau două pâini, o juma' de țigară. Chestiuni de-astea. Noi: „Domn'e, dar dumneata nu te gândești că o să se îmbolnăvească, nu-i ajunge mămăliga care-i rămâne?”. „Ce, l-am pus eu să învețe să fumeze?”. Io l-am întâlnit la o ședință mare, la un congres, și m-am luat de el. Și vine și-mi spune: „Nu m-așteptam de la dumneata să fii atât de...”.

Cum erau cazați deținuții la Periprava ?

Aici erau pe margini barăcile pentru deținuți și locu' unde stătea milițienii, soldații în termen care ne păzeau. La Periprava am stat aproape doi ani. Într-o zi am plecat să prășim. Fiecare lua rândul cu sapa în mână și intra în acțiune. Și la un moment dat mă pomenesc singur. Ce s-a întâmplat cu mine? N-am avut niciodată intenția să evaderez, pentru că știam că nu sunt șanse. Și mă duc la prășit și mă pomenesc singur. Eu eram iute la mână cu sapa, ăilalți erau... nu mai tăntălăi, dar mai comozi. Ce fac? Nu tu soldați în jurul meu, nu tu deținuți. Eu ieșisem din rând și o luasem pe deal la vale. M-am gândit: „Înainte nu mai mă duc. Mă duc înapoi și poate e vreun soldat. Mă duc și zic și eu: «M-am dus să-mi fac treaba mare, și am rămas în urmă»”. Să înțeleagă și el că sunt și situații de genul ăsta. Și am avut noroc cu militarul ăla, Dumnezeu să-l ierte, c-am auzit c-a murit. M-a luat și m-a băgat dincolo de el...

Domnule, multe s-au făcut... În Periprava era o gașcă de-asta de soldați care păzeau. Și am avut un prieten din București, Simion Gheorghe⁵, Mișu îi ziceam noi, care la un moment dat a venit la mine și mi-a spus: „Măi Tudorică, eu la noapte evaderez”. „Măi, ce avantaj ai tu, că de prins tot te prinde?” Că s-a mai întâmplat înaintea lui iarăși un caz. Toate hotărârile luate de unu' singur și împotriva voinței tale nu duc decât la dezastru. Și nu-ți aduce niciun avantaj. Cum te-a' prins, cum te-a' băgat încă cinci ani.

Și îl prinde un băiat, un militar în termen, și-l bagă în celula de izolare pentru evadați. Ce să facă? Tipa de foame că nu are ce mânca. Și mă cheamă. Eu făceam de planton. Așa era obiceiul: să aibă grijă cei care rămân în interior, să păstreze lucrurile colegilor și să fie treaba bună. El era în partea opusă clădirii în care eram eu planton. Aud: „Nichi”. Așa-mi ziceau colegii. „Nichi, Nichi!” Zic: „Ăsta e Nelu”. „Ce fac, bă, că sunt nemâncat de două săptămâni. Nu mi-a' dat nimic la izolare!” „Băi Mișule, cine

---

Mănăstirea Antim din București. Student la Conservator, Medicină și Teologie, a condus greva studențească anticomunistă din Cluj din 1946. A fost arestat la 13 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Aiud. A acceptat să redacteze volumul reeducării din Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. În perioada 1965-1976 a fost director al cancelariei Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada, iar între 1976 și 1982 directorul Institutului Biblic din București. Valeriu Anania, *Memorii*, Polirom, Iași, 2008, *passim*; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar*. A, B, pp. 40-41; fișa matricolă penală din AANP.

5. Simion Gheorghe, născut la 16 februarie 1920 în Isaccea, Tulcea. A fost arestat la 17 ianuarie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

e polițai ? ” „Unul Zaharia. Ce facem acum ? ” „Păi se duce Nichi la bucătărie și-ți aduce mâncare.” Și mă duc, dar de la unitatea militară, că de la noi n-aveam de unde. Și am ajuns la bucătărie și îi șoptesc la un deținut, că acolo la bucătărie erau deținuți. Îmi face ăla un pachetel cu patru mămăligi, niște brânză, ce-o fi fost, nu mai știu minte. Ce-a putut să-mi dea de la bucătărie. Și încep să-mi fac loc și mă duc frumos și i-am dat lui Mișu. ăsta imediat trage pe geam, c-avea o sfoară... Fiecare loc de detenție avea secretele lui și nu puteai să intri în inima unuia până nu se știa cine ești și de unde vii.

Și vine ofițerul de serviciu tocmai atunci : „Păi, domnule deținut, spune-mi și mie cine a fost ăla care ți-a adus pachet”. „Nu mi-a adus niciun pachet.” „Mă, spune ! ” „Nu știu, domnule, n-a fost.” Până la urmă îl face pe ăsta să spună : „Domnule, a fost cutare”. Adică eu. Seara mă cheamă ofițerul de servici’ și ne ducem împreună la comandant⁶ : „Ce faci ? De-aia te-am pus noi planton, ca tu să faci pe... ? ” „I-a fost și lui foame, dacă de patru zile nu a mâncat nimica. Dumneavoastră să fiți în locul lui ce-ați face ? ” „Păi ce, eu l-am pus să facă ce-a făcut ? Eu fac ce face el ? ” Și mă bagă și pe mine la celulă.

Gata, lucrurile erau sigure. Vine ofițerul de servici’ și ne ia pe fiecare : „De ce ești în celulă ? De ce ești acolo ? De ce n-ai ajuns dincolo ? ”. Când ajunge la mine îi spun : „Domnule, eu sunt bolnav de plămâni. Domnule, îmi curge sânge din plămâni. Du-mă la doctor ! ”. N-avea ei voie să ție deținuți politici bolnavi la izolare. Mă duce la doctor. Era un băiețandru de 22-23 de ani și mă întreabă : „Ce ai ? ”. „Domnule doctor, am făcut prostia să dau o bucatică de pâine unui coleg, că era nemâncat de trei zile. Și eu sunt bolnav.” „Ce boală ai ? ” „TBC.” Și începe să mă tragă de limbă. „Cum ți se pare boala ? Ce curge ? Pe unde curge ? ” Și îmi cascadează gura și vede o măseauă cariată, cu sânge. Imediat doctorul ăsta îi spune la ofițer : „ăsta nu are ce căuta aici. Cât trăiesc eu ca doctor aici, să mi-l băgați la celule ! ”. Asta a fost când a evadat Simion Gheorghe.

Cum petreceați sărbătorile în închisoare ?

Făceam sărbătorile de iarnă cu Bartolomeu și cu încă vreo cinci preoți într-o baracă, pe ascuns. Stăteau unii, făceau pe plantonul, să vadă dacă vine echipa de caralii. Multe lucruri se făceau pe ascuns. Și de multe ori aveai câștig de cauză, alteori n-aveai câștig de cauză...

Prin ce închisori sau lagăre ați mai trecut ?

Am fost pe la Stoenști, Strâmba. Am lucrat și la un dig pe-aicea prin Ialomița... Ne-a mai plimbat. Nu există pușcărie în care eu să nu fi fost prezent.

De unde v-ați eliberat ?

De la Periprava. Ce se întâmplă, domnilor : sunteți tineri și o să întâlniți multe în viață. Eu am să vă spun și am să vă rog să căutați întotdeauna în jurul dumneavoastră s-aveți grijă să nu faceți lucruri de care să vă fie rușine. Eu, de exemplu, după ce am ieșit din închisoare am pus soarta vieții mele în răspunderea mea. Și în funcție de asta mi-am condus viața, că altfel eram un ratat. Eu nu terminasem nici liceul, eram în clasa a X-a.

V-au primit înapoi la liceu după eliberare ?

6. În perioada în care interviuatul s-a aflat la Periprava, comandanți au fost locotenent-colonel Dumitru Condurache (august 1957 – septembrie 1960) și maior Ion Ficior (octombrie 1960 – septembrie 1963). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 139.

M-a' primit la fără frecvență. Am reluat de la clasa a X-a la fără frecvență. Și mi-a fost foarte greu.

Și după ce ați terminat liceul, ați reușit să vă găsiți un loc de muncă ?

Am lucrat. Am lucrat ca muncitor necalificat la drumuri și poduri în Craiova, unde am făcut și liceul. După-aia m-am dus și-am lucrat în învățământ, dar n-am spus că am fost deținut politic. Nu că n-am vrut, dar lasă să caute ei și dacă mă găsesc, bine de ei, dacă nu, e binele meu. Și m-am dus și m-am angajat ca profesor suplinitor. Predam matematica și fizica în comuna Sânmartin, județul Mureș⁷. Și acolo am stat doi ani, că cineva m-a depistat și m-a reclamat că sunt fost deținut politic.

A trebuit să-mi caut alt loc de muncă, pentru că nu se putea să te duci acolo și să știe elevul că „tovarășul meu a fost deținut politic și anticomunist”. Vorbesc de elevii mai mari... Ce să fac acum ? Pe capul părinților nu mai puteam sta. Am venit la Combinatul Chimic Brăila și m-am angajat ca muncitor necalificat. Colegii de muncă erau mai relaxați și nu erau așa de curioși să vadă ce-am făcut la 18 ani...

Mi-am luat slujbă ca muncitor necalificat, m-am pus cu capul pe umeri și dă-i bătaie și învață să-ți ridici calificarea, că nu-ți ajungeau banii. Și între timp mă căsătoresc cu soția, care era brăileancă. Și vroiam să fac școala de maiștri. Și la Brăila nu erau locuri să te trimită la școala de maiștri. Și vin la Slobozia, unde era un director general care fusese coleg de închisoare cu mine.

Ați fost chiar împreună ?

Chiar împreună. Iovănel⁸ îl cheamă. El când era elev sau student la Severin a spus că decât la comuniști, mai bine la naziști. Dar mi se pare c-a murit. El s-a făcut că nu mă cunoaște.

Și v-ați angajat la Slobozia ?

Da, la Slobozia am lucrat la Combinatul de aici. Ulterior am făcut școala de maiștri aicea și pe urmă am lucrat la azotatul de amoniu, în interiorul combinatului, și pe urmă la o fabrică de pe aici, unde am stat 10-11 ani de zile. Necazuri, toate le-am avut pe șestache. Dar eu am învățat în închisoare și după că e mai bine să aștepti să vină dușmanul la tine decât să te duci tu peste el. Așa mi-am făcut concepția de viață...

Copii aveți ?

Am patru copii. Cum să vă spun ? Nu există părinte mai fericit ca mine când vă spun că am patru copii licențiați : un inginer în chimie la Cernavodă, două economiste și anul ăsta îmi termină facultatea de sport ultimul dintre ei. Și vă dați seama, am cea mai mare bucurie. Pot să trăiesc 20 de ani, dar bucurie ca știrea că am patru licențiați care au fost convinși că ce-am făcut am făcut bine... nu este. Mi i-am educat în așa manieră încât ei să nu facă prostii necontrolate : „Vă e sete, vă e foame, nu vă duceți să faceți lucruri de care mai târziu să vă fie rușine”. Fetița băiatului meu a luat locul I în clasa I și el mi-a spus : „Tată, ți-am urmat exemplul pe care ni l-ai dat și lucrurile au ieșit bine...”.

Mulțumesc.

7. Probabil comuna Sânmartin, azi în județul Harghita.

8. Constantin Iovănel, născut la 16 iulie 1922 în Hinova, Mehedinți. A fost arestat la 24 septembrie 1953 și prevenit până la 28 octombrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Gheorghe Răduță

S-a născut la 24 ianuarie 1929, în Mihail Kogălniceanu, județul Ialomița. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Profesia : strungar. A fost arestat la 28 mai 1948 și condamnat la 7 ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Peninsula și Gherla. A fost eliberat la 23 mai 1955. La data interviului locuia în Țândărei, Ialomița. Interviu realizat de Andrei Lăscu la 27 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lăscu. Editarea – Andrei Lăscu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cota 418.

V-aș ruga în primul rând să îmi spunei câteva cuvinte despre situația familială. Mai aveți frați, surori ?

Părinții au decedat, nu mai sunt. Am fost nouă frați... mai trăim vreo trei, dintre care am avut fericirea să trăiesc și eu până acuma, deși am trecut prin situații...

Părinții ce erau ?

Țărani.

Aveați pământ mult ?

Am avut 30 de pogoane. La atâția copii, nu era mult.

După venirea comunismului ce s-a întâmplat ? V-au obligat să intrați cu el la colectiv ?

Tata a fost printre cei care au intrat aproape ultimii din comună, să zic.

A fost constrâns ?

A fost strâns, constrâns. Alerga prin porumburi, prin astea, dormea pe câmp. Și până la urmă n-a avut ce face și a trebuit să intre. A' confiscat animalele, a' confiscat pământul... Eu pe timpul ăla nu știu ce-au făcut ei, că eram închis. Eram elev în clasa a VIII-a de liceu, cum era atunci, a XII-a acuma.

Dar pentru ce ați fost arestat ?

Pe timpul ăla pusese' rușii un steag roșu în turnul catedralei Sfântul Neculai din Brăila, deasupra. Și am fost printre cei care am avut curajul sau, știu eu, imboldul... M-am urcat și l-am dat jos de acolo. Am fost omul căruia i-a plăcut... am simțit nevoia să mă implic. Totdeauna am fost, sunt și voi muri cu crezul ăsta creștin, român și anticomunist. Astea au fost principiile de bază.

Aveați vreo simpatie politică în perioada aceea față de vreun partid ?

Simpatie politică? Eu n-am stat mult pe gânduri. Noi am avut o organizație creștin-naționalistă pe Brăila. Mulți au murit pe-acolo-șa prin închisori, nu știu dacă mai trăiește vreunul. Erau ceva studenți... nu m-am mai găsit cu nimeni.

Dar erau legionari sau nu?

Tot ce era român era legionar. Așa se spunea... Nu spunea că ești de-al lui Titel Petrescu, de-al lui Maniu sau Brătianu... Pe toți... „bandiții”. Tot ce era român era legionar, pentru că alții care să lupte contra comunismului n-au fost în țara asta. Și ăștia au luptat cu toată ființa lor. Chiar și viața și-au dat-o.

Și era o organizație atunci înființată, Uniunea Elevilor din România. Și de-aici a pornit lupta mea, din holul liceului din Brăila unde am făcut eu. Eu am venit printre cei mai din urmă, și încet așa m-am băgat și eu în hol acolo și când am văzut numai steaguri roșii peste tot, am avut un moment de tresărire. Și am zis: „Ce-i cu atâtea steaguri roșii aici? Unde suntem? Da' în țara noastră tricolorul nu mai este?”. Imediat comuniștii începători au fost cei mai răi... Și, în sfârșit, imediat s-a întrerupt toată adunarea festivă, cum era atunci, de înființare a UAER¹. A doua zi profesorii au început să-mi spună: „Vezi că se interesează Siguranța Statului de tine. Ce te-a făcut să zici așa ceva? Ce te-a făcut?”. „Așa am crezut eu. Așa am simțit.” Erau profesori care unii te aproba', alții ziceau că le faci rău. Cum ar fi și acuma: unii te aprobă, alții te dezaprobă. Dar eu am fost ăla care am fost hotărât în toată treaba...

Și când ați fost arestat, în ce dată? Vă mai amintiți?

În '48, în 14 mai '48 am fost arestat². Eram în vacanța de vară și eram pe câmp, ajutam părinții la strânsul recoltei. Și a venit cine era atunci, primaru', șeful de post, a dat pe-acasă și a întrebat de mine. Mama săraca, Dumnezeu s-o ierte, când a aflat că s-a interesat de mine, a luat-o înainte pe jos, că erau vreo patru kilometri până la câmp, să ajungă să mă anunțe să plec undeva să m-ascund. Da' au venit ăia pe câmp înainte. Și întreabă șefu' de post pe tata: „Neică Lupașcule” – că așa îl chema pe tata, Lupașcu Răduță – „ai un fecior la liceu pe la Brăila?”. „Da.” „Ce-a făcut că, uite, îl caută jandarmii?” Dar eu, până să răspundă tata: „Eu sunt ăla”. „Păi mergi cu noi.” „Merg.” Și m-a suit în căruță să mă ducă de la câmp la primăria Kogălniceanu, acolo-șa. Pă drum o vedem pe mama venind să m-anunțe să fug, să m-ascund... Mai bine că nu am fugit. Unde era să fug? Când ei puseseră stăpânire pe toate... Tot puneă mâna pe mine. Și zic: „Opriți căruța! Uite, mama mea”. Zice: „O cunoaștem”. Și a' luat-o și pe dânsa. Și pă drum eu am început să cânt „Deșteaptă-te, române!”. ăia tremurau. Cum erau politrucii la început, slugi credincioase. Am cântat și „Trei culori”, dar mai mult „Deșteaptă-te, române!”. Ei – să tac, eu – nu. „Dacă vouă vă e frică, mie nu mi-e frică.”

În sfârșit, m-a' dus la Kogălniceanu la post, la primărie, și de-acolo m-a' luat și m-a' dus la Țândărei, că aici era o reședință a județului. Am stat și aici vreo câteva ore și de-aici a' primit ordin să mă ducă la Călărași. Și m-a' dus la Călărași și acolo m-aștepta șeful Securității, al inspectoratului regional de la Siguranța Statului, că așa se numea. Și m-a primit: „Ia uite banditul ăsta! Ia uite, mă!”. Că altfel nu știa decât să spună că ești bandit. Zic: „Ce mare bandit vedeți la mine? Un copil”. „Copil, da' voi aveați în cap să îi omorâți pe Ana Pauker, pe Gheorghiu-Dej.” „Da. Dacă era contra țării, contra

1. Uniunea Asociațiilor de Elevi din Romania.

2. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost arestat la 28 mai 1948.

românismului, poate.” Și de la Călărași m-a’ luat și m-a’ dus la Constanța, la Siguranța regiunii Constanța. Acolo am stat vreo cinci zile, și pe urmă m-a’ luat și m-a’ dus înapoi la Brăila, că acolo căzusem eu.

Și cu toate că eram un copil, m-a’ luat cu trenul. Și îmi pusese cătușele la mâini. Și într-un compartiment se uita lumea. Și zic : „Luați-mi, băi, cătușele astea de la mâini. De cine vă e frică ? Fug io ? Eu nu fug, domnule”. Și mi-a’ luat cătușele de la mâini. Și începuse lumea, ba unul să-mi dea un biscuite, ba unul nu știu ce... Începuse să se zvonească atunci că au început arestări.

Și unde v-au anchetat ? Bănuiesc că imediat după arestare au început și anchetele ?

Da, m-a’ anchetat. Era oarecum teroare, da’ nu prea. Era doar la începutul terorii. A început la Siguranța Statului Brăila, că v-am spus că am dat steagul roșu jos de pe catedrală, și mă luase’ de atunciăștia în vizor.

Și procesul când l-ați avut ?

Proces a fost chiar în ’48, la 14 mai. La Galați. La Tribunalul Militar Galați.

Și ați fost singur sau ați făcut parte dintr-un lot ?

Am fost vreo 40. Și la ultimul cuvânt, că așa spunea, am zis : „Am fost, suntem și vom muri creștini, români și anticomuniști”. Era o sală plină numai de activiști de partid și comuniști, care când noi spuneam așa, tremura’ toți și tropăia’... Chiar și șeful Tribunalului Militar, era un procuror gras, voinic – l-am văzut pe urmă în închisoare – pieptul și burta-i ajunsesse de-aici la genunchi, i-acoperea tot... Era hidos tare.

Deci a ajuns și el în închisoare după aceea ?

Da.

Mai știți cum îl cheamă ?

Nu mai știu. Era român, că toate păcatele românii le-au făcut pentru români. Vorba aia, neagra închisoare ce-a fost sortită pentru români. Era vorba de Jilava.

Ați avut avocat pentru apărare ?

Erau vreo șase-șapte avocați. Da’ întâi se apăra’ pe ei. Cum să-i apere ei pe așa bandiți. Ce să facă ? A fost un simulacru de proces.

Și ce pedepse s-au dat ?

Șeful de lot a luat 20 de ani, iar eu 7 ani.

Recurs ați făcut după ?

Ce recurs ?

Și din pedeapsă cât ați executat ?

Toți șapte. Am făcut Brăila, Galați tribunal, și de la Galați pe Canal patru ani, și la Gherla. Am și acuma semnele de la roabă, de la Canal. Că eu fiind de statură mică nu puteam să duc o roabă de-aci 50 de kilometri... și puneam o sfoară pe gât și mai m-ajuta.

Unde anume ați fost la Canal ?

La Peninsula. Dar, să-mi fie iertat : n-am regretat niciodată c-am făcut atâta închisoare, și pentru ce-am făcut. Nu ! Eu totdeauna m-am mândrit c-am fost român. N-am regretat. Și chiar dac-aș fi regretat... Jelui-m-aș și n-am cui. Cui era să mă jelui ?

Spuneți-mi care era regimul de viață de la Peninsula ?

Regimul de viață? Eram pe brigăzi. Am lucrat la cariera de piatră de la Ovidiu, am lucrat la centrul mecanic a' Canalului... Muncă fizică foarte multă.

Care era norma de lucru ?

Nici nu mai rețin așa câți metri cub de pământ...

Dar reușeați să o faceți vreodată ?

Făceai. Era, de exemplu, dac-ați auzit de el, Mircea Ionescu-Quintus³... Am fost cu el. Eu atunci lucram la atelierul centrului mecanic. Și era Quintus, care avea un palton jegos pe el, parcă-l văd. Eu lucram la strung și el lua șpanul de pe tăvile alea și-l ducea cu roaba. Și eu căutam să-l ajut. Și zicea : „Nu, nu, asta-i meseria mea”.

Dar ce făceați acolo la strung ?

Piese. Acolo era centrul mecanic al Canalului, pentru escavatoare, chestii... că s-au tăiat stâncile alea pe-acolo.

Ce fel de oameni erați acolo la atelier ?

Erau și legionari. Eu învățasem strungăria acolo de la unul din Iași, Sandu Cherelegiu, de la Uzina Nicolina Iași. Mare om, mare om. Era un om voinic și vrednic. Și era o hală lungă de vreo 50 de metri, și nu știai când era gardianul în capul ăsta, când era în capul ălalaltu'. Și ăla m-a luat și m-a învățat meserie pe mine.

Vă mai aduceți aminte și de alte persoane cu care ați fost pe-acolo ?

Mai proeminente așa, Quintus. Mai era unu, nea Florea. Dom'le, eram cu oameni de care nu ne feream. Începuse s-apară și turnătorii, codoșii, tântarii, cum îi numeam noi. Dar erau macedonenii... Ăștia foarte hotărâți a' fost. Dacă un tântar de-ăsta, cum îi spuneam noi, se da de partea ailaltă, păi macedonenii nu se lăsa' toți până când nu-l aducea' înapoi. Macedonenii au fost oameni foarte hotărâți în închisoare. Mie mi-a plăcut de activitatea lor.

Pe brigadieri cum îi priveați ? Ați avut o părere bună sau o părere rea despre ei ?

Eu am avut un locotenent brigadier, foarte cumsecade. Uite, că nu-i mai știu numele. Sunt 50 de ani de-atunci. Era foarte cumsecade. Veneam odată de la carieră pe jos și trebuia să trecem pe un podeț acolo. Și un gardian nu știu cum a făcut că a dat p-alătura și-a căzut de pe pod pe la mijloc. A căzut cu armă cu tot. Și ăsta atunci s-a' dus să-l ajute. „Nu, nu, nu... Să nu v-apropiați de mine. Nu v-apropiați.” Totuși, ai noștri l-a' scos de-acolo.

Și mai era unul Bogdănescu⁴, un mare criminal român. ăsta era de pe la Brăila. Era șef de salon, de chestii... Erau vreo trei barăci de-astea, de pedepsiți, că așa se numeau.

3. Mircea Ionescu-Quintus, născut la 18 martie 1917 în Kerson, Ucraina. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni în închisorile Peninsula și Borzești. A fost eliberat la 30 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Senator din partea Partidului Național Liberal în legislaturile 1996-2000, 2004-2008 și președinte al partidului între 1992-2004.

4. Ion T. Bogdănescu, născut la 14 februarie 1922 la Ulmi, Brăila. A fost arestat la 30 noiembrie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Pitești, Peninsula, Jilava și Aiud. Deși nu există date despre o eventuală torturare a sa, la Peninsula a fost șeful brigăzilor de studenți 13-14, fiind principalul coordonator al torturilor și culegerii de informații de la deținuți. A fost eliberat de o comisie specială a MAI la 10 februarie 1953. După eliberare a continuat să colaboreze cu

Când făceai rău tare, te ducea acolo-șă. Și-acolo te chinuia' tare ăia, printre care era și Bogdănescu. O matahală de om. Era tot deținut, da' era în stare de mult rău... de mult rău.

Și primea ceva în schimb ? Avea un tratament mai bun, o situație mai bună ?

Avea, polonicu' în primul rând...

Ați trăit și vreun moment pozitiv ? Vi s-a întâmplat în toată perioada asta și ceva mai bun ?

Bun ? Ce bun ? Cel mai bun a fost pe Canal când am lucrat la carieră la Ovidiu. Acolo era unul, Arghiroiu parcă, unu' mărunțel, cu ochelari. Repara aparate de-astea, manometre, chestii, socoteli. Mă dusese să învăț de la el... El era deținut, dar era rău și corect. Și eram singurul care-i rezistam. El era bun, căuta să te formeze ca om, dar noi încă nu pricepeam treburile astea.

Ați spus că ați fost patru ani la Canal. Ce făceați iarna acolo ?

Săpam cu târnăcopul și duceam cu jugul ăla de gât.

Ce haine aveai ? Cum era îmbrăcămintea ?

Ne mai înfășuram cu tot felul de țoale... Nu-i păsa nimănui. Era frig.

Și alimentația cum era ?

Alimentația ? După cum munceai. Era turtoiul mai mare sau mai mic, după muncă. Dar nu cam proastă... Proastă. Când îți dădea niște boabe de linte, aia era bună.

De sărbători, de Paște, de Crăciun vă dădeau voie să primiți pachet de acasă ?

N-am avut niciodată pachet de-acasă. Ne trimitea', dar nu-l primeam. Mi-aduc aminte de la Gherla, că era un cimitir aproape de închisoare, și nu știu ce sărbătoare aveau ei, că se aprindea' acolo lumânări de parcă ziceai c-a luat foc cimitirul. Erau catolici și erau credincioși. Dar cred că de Paște era, că noi am început să cântăm din închisoare „Hristos a înviat !”. Și toți a' amuțit și ne-a' ascultat pe noi. Și-năuntru bătea' gardienii în uși să tăcem din gură. Noi nu. Și am cântat „Hristos a-nviat !”.

La Gherla ați stat în celulă sau ați fost scos și la muncă în atelier ?

Acolo da, avea' atelier... Dar n-am fost în atelier. Am stat mai mult în celulă.

Câte persoane erați în celule ?

Am stat în saloane, că erau două-trei saloane mari ca de-acu în fund acolo-șă și dormeam unu' lângă altul. Și era de-așa natură că dacă te întorceai, trebuia să anunți toată lumea să se întoarcă. Dormeam pe ciment. Înghesuiți. Și era' geamurile bătute în tablă, peste tablă erau rogojini, închis și în părți, și în față, și nu vedeai decât în sus o bucată de cer. Izolare totală.

În saloanele astea aveai tinetă ?

Da, tinetă. Și venea' să le ia ei. Dar văd că știți și numirile, tinetă, chestii...

Am mai auzit... În Gherla ați prins și „reeducarea” ?

Eu nu. Se terminase. A fost mare nenorocire și cu „reeducarea”. Erau șefi de lot care ziceai că se spintecă cerul și ei nu pot să dea înapoi. Și, totuși, făceau cumva și-i

îngenuncheau. Pân-acolo ajungeau, că luau excrementele și le amesteca', și pe urmă îi puneau să le mănânce... Domnule, oare cineva poa' să mai judece ororile comunismului ? E adevărat că lumea asta a avut parte de două mari nenorociri : fascismul și comunismul. Dar eu cred că comunismul le-a întrecut pe toate... Siberia a întrecut tot, nu ? Multă teroare a fost. Și, totuși, românașii noștri s-au comportat bine. Puțini trădători am avut. C-au fost care și cedau...

Totuși, i-ați acuza, i-ați condamna pe cei care au cedat în asemenea situații ?

Nu. N-ai cum. Te puneai pe tine în locul lor... Ce-ai fi făcut ? Nu mâncai amestecul ăla de-acolo, când biciul ședea la fundul tău ?

Dar cei care-au făcut-o fără să fie constrânși ? Cei care au trădat de-afară, care nu erau în închisoare ?

Cine mai sunt ăia care-a' trădat de-afară ? Trădători am avut de când lumea. Învinși și învingători...

Cum vă petreceați timpul la Gherla în celulă ?

Discutam noi între noi.

Prin morse comunicați cu ceilalți ?

Se mai bătea prin calorifere în morse.

În general exista ajutor între deținuți ?

Au fost oameni pe care i-am ajutat. Și pe dușmani i-am ajutat. Mi-aduc aminte de președintele de tribunal de la Galați, v-am spus de el, unul cu burtă, care ne condamnase la ani grei de închisoare ca s-arate cât de devotat este el regimului. Și l-am întâlnit în închisoare și l-au văzut colegii : „Hai să-i facem noi, ăștia tinerii, ceva, să-l pedepsim”. Și șeful nostru zice : „Nu ! Din bucata mea de pâine am hrănit un om și-un câine”. Și-atunci, din fărâmița aia de turtoi luam și-i dădeam și lui, și-i făceam câte-o grămadă de fărâmituri de-astea și-i dădeam, c-avea burta mare...

Unde se întâmpla asta, în ce penitenciar ?

Asta la Galați. Și el atunci odată a stat și s-a gândit, că nu era om prost, fusese șeful tribunalului, și a zis : „Da' de ce faceți tot efortul ăsta, că din bucata voastră de pâine îmi dați și mie în plus ?”. Și ăștia : „Noi nu suntem ca voi. Noi suntem altă generație, umană”.

Dumneavoastră când ați fost eliberat ?

După șapte ani, în 14 mai 1955⁵.

Ziua eliberării probabil o aveați calculată. A venit eliberarea chiar în ziua în care trebuia ?

Da, chiar în ziua aia a fost.

Cum a decurs ? Vă mai amintiți detalii ?

Mi-aduc aminte. Eu când am ieșit de la Gherla am văzut un om care era ca o umbră a mea. Mă urmărea să vadă ce fac, cu cine iau legătura. Eram liber, da' tot sub escortă eram... Eu mi-am văzut de treaba mea, am mers înainte, și totuși, când am ajuns în Fetești, am văzut pe cineva pe peron care-l mai cunoșteam, după atâția ani. Și-am ieșit să stau de vorbă cu el. Ăla când m-a văzut s-a oprit puțin. Zic : „Tu ești, Ioniță ?”. „Da,

5. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost eliberat la 23 mai 1955.

eu sunt.” „Ce-i cu tine?” „Uite, merg acasă.” Și-a mers și el cu mine și-am venit cu el de-acolo până acasă. Pe drum îmi spunea el: „Trăiește cutare, a murit cutare..”. Îmi murise’ și mie vreo doi frați, între timp. N-aveai de unde să știi c-a’ murit...

Când să dau colțu’ la o stradă, ca să intru pe strada mea, în colț era cineva. Și zic să nu-i sperii, să le fac vreun șoc. Și îl trimet pe ăsta înainte și anunță. „Vezi c-am venit cu Gheorghită de la Fetești. Vine acasă.” „Bine, mă, vine, vine, dar unde e?” Ei tot spera’ că sunt și eu. Și-am venit acasă după șapte ani.

După ce v-ați întors acasă cum v-ați refăcut viața?

Cum să-mi refac? Am venit de-acolo și învățasem, cum v-am spus, meserie la strung, de la Sandu Cherchelegiu. El m-a luat cu el și m-a învățat. Și când am venit în Țândărei, eu auzisem că este un SMT⁶. Eu nu știam ce e ăla SMT... Și m-a luat cel cu care venisem de la Fetești: „Mă Gheorghită, dacă zici că știi meserie, ai învățat, te iau eu și te duc acolo și te angajează ăia”. Și m-a angajat acolo. Învătasem meserie bună și am fost priceput în felul meu... Și aveam și liceul industrial, care m-a ajutat.

Ați mai avut probleme cu Securitatea? Au mai venit să vă verifice, să vă ia la întrebări?

Am avut. Venea din când în când Securitatea și se interesa de mine, se interesa la servici’. Mai venea și câte unul de-ăsta care ca să se acopere începea la strung... Și mă întreba ce mai fac, ce mai dreg, ce mai s-aude. Începea să mă tragă de limbă. Da’ eu eram ăla care mi-era frică să mai vorbesc.

Cu salariul nu ați avut probleme din cauza detenției?

Nu, n-am avut, pentru că știam meserie și-mi vedeam de treabă. Că n-aveam altă alternativă decât să muncesc...

Copiii au avut probleme la școală?

Nu. Am patru copii: două fete, una în învățământ, profesoară, una a făcut liceu’ sanitar, e asistentă la București. Și am doi băieți polițiști în Slobozia... Și sunt copii cu care mă mândresc, dar i-am ferit de viața mea, nu prea le-am spus multe. Am zis: să nu facă și ei ceva din ce-am făcut eu.

Dar după ’89 ați discutat? Le-ați spus despre problemele astea?

Le-am spus, le-am spus. Le-am explicat eu.

Privind acum în urmă aveți remușcări, regrete pentru ce s-a întâmplat?

Să știe toată lumea că nu mi-a părut rău niciodată de ce-am făcut, că dacă am luptat, am luptat să fie bine pentru țara asta și poporul ăsta, și nu regret niciodată ce-am făcut. Și pe lângă moarte am trecut de multe ori... Și dacă nu m-a învins moartea n-are (sic!) cum să mă învingă comuniștii, decât omorându-mă. Dar deocamdată m-a’ lăsat viu. Și-ar fi fost păcat să mă învingă prin trădări. Vorba unui cântec: „Noi n-am avut tinerețe./ Să spumege viața în cupe.../ Nici lauri, nici crini și nici roze./ Pentru noi n-au vrut să zâmbească./ Tot cerul de-atunci de moloz este,/ Luceafărul tânăr, de iască⁷”. Noi am sperat într-un Luceafăr.

6. Stațiune de Mașini și Tractoare.

7. Textul poeziei este: „Noi nu am avut tinerețe/ Să spumege viața în cupe.../ Priveam cum din crengi pădurețe/ Un fruct de otravă se rupe.../ Nici lauri, nici mirt și nici roze/ N-au vrut pentru noi să zâmbească./ Tot cerul de atunci de moloz e,/ Luceafărul tânăr, de iască.” (Radu Gyr, *Noi nu am avut tinerețe*).

Dacă ajunge undeva mesajul ăsta, să le spuneți la toți c-ați găsit un fost deținut politic care a făcut șapte ani, dar nu-i pare rău de ce-a făcut. Nu i-a părut rău niciodată. Îmi părea rău dacă făceam și vedeam că poporul ăsta trăiește bine și eu îi vroiam răul... Dar io nu i-am vrut răul.

Am înțeles. Vă mulțumesc mult.

Olt

Dumitru Florea

S-a născut la 7 martie 1936 în Mărunței, județul Olt. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Școala Militară de ofițeri tehnici auto. Profesia : subinginer mecanic. A fost arestat la 1 august 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 31 iulie 1963. La data interviului locuia în Caracal. Interviu realizat de Alexandru Matei la 21 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Sandu. Editarea – Alexandru Matei, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 269, 270.

Despre instaurarea comunismului ce vă mai amintiți, ca și copil ?

Pot să remarc aici o treabă dinainte de asta, din timpul războiului. Eu n-am avut nici copilărie, nici tinerețe, să știți. Copilăria mea s-a făcut în timpul războiului, când tatăl meu era în război și trăiam numai cu mama, întrucât cel de-al doilea frate a venit după șapte ani. A fost destul de dificil și v-aș face o remarcă pe care o rețin din timpul copilăriei... Aveam cinci-șase ani și pășteam boii, iar mama culegea la fasole prin porumb. Între timp eu mă necăjeam foarte tare pe boi întrucât drumul acela pe care îi pășteam, care era printre lanurile de porumb, avea iarbă, dar boii nu se mulțumeau decât să rupă din porumbii care erau alătura. Știi ? Și a apărut o patrulă de nemți. Nemții s-au bucurat, da' eu n-am înțeles niciun cuvânt de la ei... M-au văzut așa nespălat și-așa chinuit și au început să rupă din lanul de porumb, de la vecini, să dea la boi, să-i sature. Și i-a' saturat ei, i-o' mai liniștit, că n-o' mai dorit să tragă la porumb toată ziua... Iar mama sta ascunsă în porumb de frică. Erau militari și nu știa ce se poate întâmpla...

Apoi țiu minte din 1946. La toate gardurile erau soarele și ochiul. Asta mi-aduc aminte, c-aveam zece ani.

Vă referiți la perioada alegerilor din '46...

Da. Și se făcea propagandă electorală ca și-acuma. Și eram copil, nu puteam să-mi dau seama despre ce e vorba. Dar erau semnele electorale : ochiul și soarele. Și țiu minte că și mama, și tata, și toți vecinii noștri spuneau : „Duceți-vă și ștergeți soarele ăla, mă ! Șterge, mă, soarele ăla, că n-aduce nimic bun ! ”. Va să zică țărani, așa cum se considerau ei, neinformați, erau foarte conștienți, fiindcă văzuseră din timpul războiului ce era în Uniunea Sovietică... Majoritatea dintre ei erau oameni care făcuseră războiul și văzuseră prin ce treceau colhoznicii din Uniunea Sovietică. Și din cauza asta ei spuneau : „Băi, să votați ochiul, bă ! ”. Întotdeauna ei plecau de la un capăt al satului la celălalt și spuneau : „Să votăm ochiul ! Mergem la votare să votăm ochiul ! Ochiu', ochiu',

ochiu ! ”. Ceea ce Partidului Național Țărănesc atuncea nu i s-a recunoscut și a avut dreptate cine a numărat voturile... Asta a fost ce rețin eu de atunci. Deci a fost o repulsie a mediului sătesc împotriva comunismului. Se gândeau la asta și spuneau c-au realizat mai târziu, când nu mai erau proprietari, când nu mai aveau pământul lor. Atât ! Puțin, mult, cât avea', dar era al lor și-l muncea' și-l păzeau...

Părinții dumneavoastră aveau proprietate funciară ?

N-aveau o proprietate funciară mare... Aveau o proprietate de mijloc, așa. Și bine-înțeles că ei țineau de averea lor și țineau de proprietatea lor și n-au vrut să treacă la colectiv. Și probabil că ăsta a fost motivul pentru care am avut probleme...

Și fac o digresiune : când am dobândit carnetul de UTM-ist, aici la Liceul „Radu Greceanu” și mi l-a văzut tata, a spus : „Îți iau gâtul ! ”. Tatăl meu așa a zis : „Să știi că-ți iau gâtul ! ”. „Dar, tată, nu sunt comunist. Uite, așa ne înregimentează pe toți acolo. Nu vezi ? Pe ăștia îi face pionieri, pe ăștia îi face șoimi de patrie (sic !)... Nu știu ce se întâmplă cu sistemul ăsta politic, încă nu-l cunoaștem. Nu știm ce vor de la noi. Vor supunere totală...” Ce-am putut eu să-i explic așa lui atuncea. Și el : „Nu trebuia ! ”. „Păi mă dă afară din liceu...” Eu am făcut liceul în Slatina, și eram în gazdă, pe strada Cazărmi, numărul 25, și tatăl meu, pentru că existau cotele obligatorii și nu aveai pâine, venea cu două mămăligi. Poate nu mă credeți... Venea cu două mămăligi pe săptămână ca să termin liceul. Și tatăl meu, care nu avea decât patru clase primare mi-a spus : „Tu trebuie să înveți ! ”. „Da, tată, oi învăța.” Și vă spusei, n-am avut nici copilărie, nici tinerețe, nu m-am bucurat de ele...

Ați spus mai devreme că ați avut probleme din cauza colectivizării. În ce au constat acestea ?

Trebuia să mai urmez încă un an la Academia Militară și m-au trecut în rezervă. Asta a fost toată situația. Între timp, fiind în rezervă, am dobândit o calificare de subinginer mecanic recunoscută și în viața civilă și-un carnet de conducere. Atâta am obținut de la ei după trei ani de studii. Deci am fost trecut în rezervă și pot să înțeleg că părinții nu se treceau la colectiv...

Și când ați fost arestat ?

La 1 august 1959, cu toate că mandatul este întocmit pe data de 2 august.

Cum a decurs arestarea ?

Aveam un post temporar la CEC Drăgănești, și au venit și mi-a' spus : „Mergeți cu noi la Securitate ! ”. Securitatea nu era departe atunci. Și ei mă țineau de mână. „Stați, mă fraților... Merg ca un om cinstit. Ce aveți voi cu mine ? ” „E, lasă acuma, nu mai e treaba așa. Acuma mergi cu noi.” M-am dus acolo, mi-au luat actele, mi-au luat buletinul, orice alte acte care le aveam, și : „Acu stai aici ! ”. Și-au început presiunile.

Vă mai amintiți cumva cine v-a arestat ?

M-a arestat căpitanul Ionescu¹ și cu locotenentul Zărnescu².

1. Posibil Ion Ionescu, locotenent-major de Securitate în comuna Drăgănești, Olt. Doina Jela, *op. cit.*, p. 145.

2. Posibil Nicolae Zărnescu, în 1981 era locotenent-colonel, șeful Biroului III din Inspectoratul Județean de Securitate Olt. Un colonel Nicolae Zărnescu este semnalat ca adjunctul comandantului Securității Tulcea în ultimii ani ai regimului. http://www.securisti.ro/old/ls_oprea_sz.html, accesat la 25 ianuarie 2009 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 309.

Și care a fost motivul arestării ?

Motivu' pentru care am fost arestat este uneltire împotriva ordinii sociale. Da' acumă vă spun eu de ce ne-a arestat'. Circula o rugăciune parafrază, „Tatăl nostru”... Și zicea așa : „Tatăl nostru de la Moscova,/ Desființează-se împărăția ta, facă-se ca în America./ Pâinea noastră cea mică și neagră fă-o mare și mai albă./ Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi credem în minciunile voastre./ Nu ne băgați pe noi în pușcării, care ale voastre în veci vor fi”. Asta circula și am știut-o și eu..

Și-ați spus-o pe undeva ?

Da, le-am spus-o la mai mulți. Dar pe ceilalți care o auziseră de la mine îi arestase' deja, i-am găsit acolo. „Măi, da' voi dă ce ? ” „Păi noi i-am spus că o știm de la tine” (râde – n.n.).

Ancheta cum a decurs ?

De fapt a fost o pre-anchetă la Drăgănești. S-a lăsat cu pumni și bineînțeles bruscat de fiecare dată. Ziceam : „Domnule, da' nu e mare lucru... Ce-am făcut ? E o poezie, un banc. Au răs”. Noi nu realizăm că îi deranjează atât de mult, sau ăsta era doar un motiv ca să se impună comunismul cât mai feroce în România. ăsta era probabil adevăratul motiv...

Arestările din '59 au fost un rezultat al plecării armatei sovietice din România...

Probabil că de asta s-a făcut. Și ei așa au motivat atunci și reducerile de la forțele armate. Și eu eram cel mai indicat să fiu dat afară, mai ales că eram ca un fel de șef de promoție pe-acolo. În sfârșit... așa s-a întâmplat.

Să revenim la ancheta de la Drăgănești. Ce s-a întâmplat după aceasta ?

De la Drăgănești au căpătat avizul Securității regionale din Pitești și au găsit de cuviință să ne ducă la Pitești. Eh, și în noaptea de 1 spre 2 august ne-a' pus într-un camion „Steagu' roșu”, încătușați și culcați pe jos. Eram îmbrăcați cum apucasem fiecare, pe timpul ăla. Eu eram într-o cămașă, un maieu, o pereche de pantaloni, pantofi și ciorapi. Atâta aveam pe mine, n-aveam altceva. Bineînțeles că Dumnezeu probabil s-a răzbunat pe noi și probabil a zis că suntem vinovați că ne-a și plouat zdravăn de la Drăgănești la Pitești... 150 de kilometri ne-a plouat încontinuu și n-au găsit de cuviință să ne dea cătușele jos sau cel puțin să ne așeze în fund. Nu ! Am stat numai culcați pe podeaua camionului... Era un camion de la secția de morărit a raionului Drăgănești, cum era atunci.

Și la Pitești v-au dus tot la Securitate ?

Da. Ce să vă spun ? Ne-a' despărțit pe fiecare dintre noi și-am fost cazat în camera numărul 12 de la sediul Securității Pitești. Era o cameră cam de 2 metri jumate pe 4, în care erau trei paturi și șase persoane, ca în final să fim nouă, dar care n-aveam nimic comun unii cu alții. Și stăteam acolo...

Vă mai amintiți cu cine ați fost acolo închis ?

Se remarcă președintele Tribunalului Regional, Iuga³, care era arestat atunci, președintele Tribunalului Pitești, Cârstocea, un preot de la Malaia, Marinescu⁴, și un preot de

3. Ion Iuga, născut la 28 ianuarie 1913 în Tilișca, Sibiu. Jurist. A fost arestat la 5 septembrie 1959 și eliberat la 21 iulie 1960 din penitenciarul Pitești. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

4. Nicolae Marinescu, născut la 1 noiembrie 1913, în Malaia, Vâlcea. Preot paroh în Racovița, Vâlcea. A fost arestat la 15 decembrie 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni. A

la Câmpulung Muscel, Gâlcă⁵. Apoi starețu' Mănăstirii Frăsinei, Combei Ștefan⁶, care a venit ulterior, și avocatul Tănăsescu⁷, de la mine din comună. A fost băgat și el acolo, dar era cu altă cauză și cu alte probleme, pentru că lucra ca jurist consult nu știu la ce unitate. Și-a fost introdus și el acolo la noi în celulă...

Cât apreciați că a durat ancheta la Pitești ?

Păi a durat până în octombrie. Eu am fost la Securitate până în ziua procesului...

Și anchetele se desfășurau ziua sau noaptea ?

Și ziua, și noaptea ne anchetau, că să recunoaștem că suntem un fel de organizație grozavă. „Dom'le, nu suntem niciun fel de organizație.” Aicea am ținut morțiș, sus și tare, că nu suntem niciun fel de organizație. Și vă rog să mă credeți că până la urmă au zis : „Domnule, aștia nu s-au organizat...”. Și dovadă au fost și pedepsele, care inițial au fost mai mici.

V-au dat un nume la organizație ?

Nu, nu ne-a' dat niciun nume. S-au edificat ei că nu e nimic... Că uitai să vă spun : de acolo de la Drăgănești, porniseră mai mulți, se umpluse mașina cu învățători, cu fel și fel de secretari de școli... Și eu eram capul răutăților, și plus că mai era cineva din Slatina, care și ăla a fost tot capul răutăților. În fond eu n-am mai putut suporta și pe ăla l-am spus : „Dom'le, de la el⁸ am aflat poezia”. El era inspector pe CEC în toată regiunea și venise întâmplător la Drăgănești. Și atuncea am aflat poezia de la el și pe urmă am spus-o și eu la alții, și așa mai departe. A circulat poezia...

Cine v-a interogat la Pitești știți ?

Enache⁹, îl ții minte. Era un tip solid, tip înalt, și era tăiat la mâna stângă. Nu știu cum să vă spun... Mâna stângă o avea agățată de gât, în bandulieră așa. Fusese rănit în

executat pedeapsa în închisoarea Capul Midia. A fost eliberat la 17 februarie 1953. A fost rearestat la 31 ianuarie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Oradea și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 161 ; fișele matricole penale din AANP.

5. Aurel Gâlcă, născut la 23 iulie 1902 în Câmpulung Muscel, Argeș. A fost arestat la 18 noiembrie 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Brașov și Aiud. A fost eliberat la 6 martie 1953. A fost rearestat la 17 octombrie 1959 și depus în penitenciarul Pitești la 8 decembrie 1959. A fost eliberat la 9 mai 1960. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 117 ; fișa matricolă penală din AANP.

6. Simion Combei, stareț al mănăstirii Frăsinei (1927-1947). <http://www.lavrentie-sovre.eu/istoric%20Frasinei.htm>, accesat la 10 mai 2009.

7. Nicolae Tănăsescu, născut la 30 august 1922 în Mărunței, Argeș. A fost arestat la 10 septembrie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Constantin Coșoi, născut la 25 aprilie 1933 în Bălteni, Olt. A fost arestat la 4 august 1959 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 20 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

9. Gheorghe Aurică Enache, născut la 21 septembrie 1928 în Boldești, Prahova. Maior. De profesie mecanic motoare. A intrat în MAI în septembrie 1948. A participat la majoritatea acțiunilor de urmărire și capturare a grupului „Arsenescu-Arnăuțoiu” între 1948 și 1958. A fost grav rănit la mâna stângă la 20 martie 1958, la încercuirea bordeiului în care se ascundea luptătorii Constantin Jubleanu și Maria Plop. Din 1959 a fost anchetator la Secția a IV-a din

lupta cu frații Arnăuțoiu și Arsănescu la Nucșoara. Zicea : „Bă bandiților, nu vă potoliți odată? Tu vezi că eu sunt rănit aici, c-am luptat împotriva bandiților, împotriva nenorociților?”. „Da’ nu știu de ce, noi n-am ajuns așa departe ca să fim considerați dușmani ai regimului. Probabil că dumneavoastră așa ne considerați, așa este și așa scrie în doctrina dumneavoastră. N-aveți decât.” „Ai fost UTC-ist?” „Am fost, dar n-am avut activitate deosebită.” Că așa era obligația atunci, să avem în buzunar un carnet de ăla, de UTM-ist. Dar acum eu vă spun că la anchetă a fost deosebit de greu, foarte greu...

V-au bătut și la Pitești ?

Păi bineînțeles. Foarte greu. Păi da’ nu puteai să pleci de acolo... Eu îi spuneam lui preotu’ Marinescu : „Părinte, eu sunt nevinovat. Ce-am făcut eu ? Mai nimic...”. „Taică, odată intrat aicea, nu scapi. Eu am mai făcut cinci ani și ăștia nu m-au judecat niciodată. Administrativ am mai făcut cinci ani.” Și-am zis : „Părinte, e nebunie la oamenii aceștia ! Cum ai mai făcut cinci ani și nu ți-a recunoscut?”. „Da, da, da. Ascultă un pic... Trebuie să te duci acolo să semnezi pentru ăla, că dacă nu semnezi, te omoară.” N-am ascultat pe preot și m-a omorât prima dată... Și a doua oară am spus : „Domnule, scrie, că semnez tot”.

Dacă nu e cu supărare, puteți povesti și cum v-au bătut ?

Dom’le, Enache nu mai putea să bată, că vă spui, avea o mână... zicea c-a fost rănit în luptele cu bandiții. Dar veneau alții și te băteau. Păi m-a bătut și m-a adus în pătură. Asta este toată treaba...

Mai țineți minte cine erau cei care vă băteau ?

Aaa... nu mai știu. Erau subofițeri, și erau, în orice caz, drogați de băutură. Mulți din ei erau conștienți, gândeau : „Dom’le, nu trebuie bătuți chiar așa...”. Sau știu eu ce gândeau ei ? Sau unii erau drogați... Asta era toată treaba.

Deci v-au ținut până în octombrie. Când a avut loc procesul ?

Parcă pe 10... Nu mai ții minte, că nu sunt în posesia hotărârii. O am pe aci pe la mine, dar nu mai ții minte.

Cum a decurs procesul ?

Era Tribunalul Militar de la Craiova, în deplasare la Pitești. Ne-a aliniat acolo toți care am mai rămas : Coșoi, eu, Savu¹⁰, Dima Alexandru¹¹ și Lavric Mihai¹². Și ne-a’ băgat la uneltire contra ordinii sociale, articolul 209, punctul 2, litera a.

cadru Direcției Regionale de Securitate Argeș. A fost locțiitor șef al Secției a IV-a (mai 1966) și șeful Secției a II-a la Inspectoratul de Securitate Olt (august 1968). Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, pp. 250-251 ; CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 337, 432-433

10. Văcu Savu, născut la 1 februarie 1930 în Mărunței, Olt. A fost arestat la 4 august 1959 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 2 august 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

11. Alexandru Dima, născut la 28 decembrie 1929 în Coman, Olt. A fost arestat la 2 august 1959 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Luciu-Giurgeni, Pitești, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 31 iulie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Mihai Lavric, născut la 31 octombrie 1943 în Mărunței, Olt. A fost arestat la 2 august 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Mărgineni. A fost eliberat la 2 august 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

A fost proces public ?

A fost tata la proces, în rest n-a fost nimeni. Absolut nimeni.

Procurorul cum s-a comportat ?

Procurorul... nu țin minte cum îi cheamă. Nu mai știu. Păi da' el scria acolo și câți ani trebuie să se dea. Mie mi-a dat șapte prima dată.

Avocat al apărării ați avut ?

Am avut, am avut (râde – n.n.). Ce putea să zică avocatul ?

De președintele tribunalului vă mai amintiți ?

Era un tânăr locotenent-major. Și mai erau doi asesori populari, locțiitorul meu politic de la batalion și comandantul de companie, Drăghici și cu Trașcă¹³, sau cam așa ceva.

Câți ani de închisoare v-au dat ?

Inițial șapte și pe urmă patru la recurs. În final, după recurs, eu și cu Lavric Mihai am primit câte patru ani, iar Coșoi cinci. El avusese zece inițial și i-a' redus la cinci.

După proces ce s-a întâmplat ? Unde v-au dus ?

După proces pe mine m-a' dus înapoi la Securitate. Eram acolo și vine un securist, un căpitan cu mustață, un om destul de solid. A deschis vizeta de acolo: „Cine e Dumitru Florea ?”. „Eu.” „Te ia mama dracu' dacă mai faci prostii !” Eu mă duc liniștit, mi-am văzut de treabă. „Ia un pachet de țigări.” Și mi-a dat un pachet de țigări Mărășești. Eu nu l-am cunoscut cine era, da' mama mi-a spus când m-am eliberat. „Mă, m-am dus la Gheorghe, că știi că sunt văr al treilea cu el.” „Care Gheorghe ?” „La Ciurescu.” „Așa...” „M-am dus la el și-am zis să se intereseze și el de tine, că era acolo, la Securitate la Pitești.” „Și el ce ți-a zis ?” „Știi ce mi-a zis, maică ? Că ei sunt patru în birou și scriu unul despre altul” (râde – n.n.). Așa i-a spus lu' mama. „Mamă, să știi că o să țin minte asta toată viața. Te-a ferit, să știi. A venit și-a întrebat de mine.” Eu nu-l cunoșteam, el nu mă cunoștea. Eram rude, da' din sate diferite, fiindcă satul meu se numește Gigurtu, iar el era din satul Mărunței, care era și denumirea comunei. Asta a fost toată treaba...

După aia, de la Securitate ne-a' dus în închisoarea din Pitești. Țiu minte și acuma, în camera numărul 53.

Cu cine ați mai stat în acolo în închisoare ?

Aoleu, erau foarte mulți acolo. Erau peste 150 de inși.

Ați întâlnit și personalități ?

Am stat cu State Aurelian¹⁴. El era din Godeni, Muscel. Cu el mă mai întâlnisem. Că am uitat să vă spun : eu am mai fost arestat o dată în București, în '58, dar decât o zi și-o

13. Posibil Dumitru Trașcă. Strungar. Angajat în Direcția Regională a Securității Poporului București, încă din 30 august 1948, când a primit gradul de sublocotenent și funcție la Domnești. Doina Jela, *op. cit.*, p. 283.

14. Aurelian State, născut la 29 aprilie 1921 în Godeni, Argeș. Absolvent al Școlii de ofițeri de rezervă. A căzut prizonier la Sevastopol la 12 mai 1944 și s-a întors în țară după 12 ani. A fost arestat la 13 februarie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Pitești, Oradea și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. A fost ucis în septembrie 1983. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. S.*, p. 361 ; fișa matricolă penală din AANP.

noapte... M-a' luat din gară. Din gară m-a' luat. Și eu să vreau să mă sui în tren. „Domnule, am bilet, vreau să plec...” „Nu, mă, mergi cu noi ! Mai stai de bilet acumă.”

Dar motivul care a fost ?

Nu știu nici acu'. M-au dus la Uranus și acolo l-am cunoscut pe State Aurelian. Și, bineînțeles, n-am rămas cu nicio impresie. Nu mai știu ce mi-a spus el atuncea. Multe n-am putut discuta, că noi ne feream și unii de alții. Adică dânsul probabil se ferea de mine că m-a văzut mai tânăr... Era singur și acumă m-a' băgat acolo peste el. Vreau să vă povestesc despre State Aurelian, mai târziu. Și a doua zi dimineața îmi dă drumul.

Când v-au dat drumul nu v-au zis nimic ? Nu v-au zis de ce v-au arestat ?

Absolut nimic ! Nimic, nimic. „Pleacă, bă ! Pleacă de aci !” Era cineva la poartă și mi-a dat drumul să plec. Eu n-am văzut, dom'le, nu știu. Dar nici n-am mai întrebat de ce m-au arestat. Am plecat acasă, de frică... Am luat trenul și-am plecat. De frică n-am spus nici acasă...

Descrieți puțin condițiile din închisoarea Pitești.

La Pitești erau paturile așezate pe trei, suprapuse pe trei. Și-am dormit în pat cu profesorul de istorie Enache¹⁵, profesor universitar la Iași, și cu avocatul Enciulescu¹⁶, din București. Așa, cu personalități mai deosebite, cu profesorul universitar Muscelanu am mai stat. Și vă spusei că acolo l-am văzut și pe State Aurelian, dar era în cărje. El ce făcuse, acest domn State ? Fusesse prizonier de război în Uniunea Sovietică și pentru crime împotriva umanității condamnat la 25 de ani. După 13 ani i-a' dat drumul. Făcuse la Vorkuta 13 ani, și cum a trecut granița l-au priponit din nou și l-au dus la Uranus. L-au chinuit, la Pitești l-au chinuit iar, și a sărit de la etajul IV, că ăia n-aveau acolo decât plasă de muște, n-aveau grilaj pe timpul ăla. Și cu mâini sucite, picioare... și n-a primit nicio asistență medicală. Și așa i s-au sudat oasele... Femurul de la piciorul drept nu era sudat nici atunci. Totuși, nu se infecta. Vedeți dumneavoastră că Dumnezeu totuși a ținut cu noi. Ne-a și chinuit, dar a și ținut cu noi... Și am zis : „Domnule State, suntem în '59 acumă, da' mai mă cunoașteți ?”. „Mă puile, parcă te-aș cunoaște...” Și pe urmă mi-a povestit absolut cum a trecut el prin lagăr, cum a vrut să evadeze și l-au prins la granița cu Iranul împreună cu un alt fost „criminal împotriva umanității”, Gulan Aurelian¹⁷.

15. Ioan Enache, născut la 23 ianuarie 1911 în Trușești, Botoșani. A fost arestat la 22 august 1958 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Gherla, Pitești, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 4 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Io(a)n Enciulescu, născut la 7 ianuarie 1912 în Oltenița, Călărași. A fost arestat la 10 mai 1958 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, Jilava, Gherla, Periprava, Luciu-Giurgeni, Salcia și Ostrov. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. D, E*, p. 216; fișa matricolă penală din AANP.

17. Gheorghe Aurel Gulan, născut la 11 mai 1922 în Oltenița, Călărași. Absolvent ca șef de promoție al Școlii Militare de ofițeri de infanterie. A căzut prizonier la Sevastopol la 14 mai 1944. La 4 februarie 1948 a participat la greva ofițerilor români. A fost judecat de NKVD și condamnat la 25 de ani de muncă silnică și trimis în lagărul Vorkuta. A fost repatriat la 30 noiembrie 1955. A fost arestat la 13 februarie 1958 și condamnat la 8 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Salcia, Luciu-Giurgeni, Ostrov, Galați și Gherla. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. F, G*, p. 306; fișa matricolă penală din AANP.

Alimentația din închisoare cum era în '59 ?

Ce să fie alimentația? Era alimentație ca să supraviețuim... Pentru că trebuie să înțelegă toată lumea: aveai o condamnare mai mică sau mai mare – noi eram un exemplu – eram arestați și băgați pentru exterminare, nu pentru altceva. Să fie clară treaba! Ai zis ceva împotriva comunismului? E societate tabu, n-ai voie să-i zici absolut nimic. Și-atunci, dom'le, dacă așa stau treburile, eu am înțeles... Pe urmă noi eram mai tineri și ne pretam să mergem și la muncă. Și ne-am dus la muncă după aia.

Unde v-au dus la muncă ?

Ne-a' recrutat de la închisoare, ne-a' băgat în vagoane din ălea, bou-vagon, și ne-a' dus pe la București, pe acolo – cum îi spune? – pe la Ghencea. De acolo s-a' făcut absolut toate repartițiile... Pe urmă am mai poposit și vreo săptămână la Jilava pentru că probabil n-aveau mijloace de transport, și după aceea am ajuns la Luciu-Giurgeni, cu bacu' „Girondins de Bordeaux”. Era un bac închiriat – eu știu? – de la marina franceză, sau de la cine era închiriat, și noi stăteam acolo pe acel bac.

Erați mulți deținuți acolo ?

Eram în jur de 700-800 de inși pe el, fiindcă paturile erau suprapuse. În toate hambarele ălea ale bacului, paturile erau suprapuse pe patru. Acolo am dormit tot cu acest profesor Enache și cu avocatul Enciulescu...

Și ce munci erați puși să prestați ?

Eram duși la orez, la orezării, să jumulim buruienile. Apa avea aproximativ 70-80 de centimetri. În perioada aia, în octombrie-noiembrie, era destul de rece.

Și cât ați stat acolo ?

Am stat și o parte din iarnă, și după aceea, când eram acolo, țin minte că a venit maiorul Ioanițu¹⁸, care era comandantul acestei colonii. „Încolonarea, bandiților. Fir-ar mama voastră a dracu', dacă nu vă omor!” Ne-am încolonat, timorați toți așa, că n-aveai motive, nu puteai să fii mai curajos... Nu puteai. Și ne încolona pe toți care eram, și aveau o prăjină de salcie așa, și mai dădea ca în niște animale, în cei pe care reușea să îi ajungă din coloană.

Și pe urmă ne-a îmbarcat și ne-a trimis mai departe la Grădina, Salcia, Stoenеști, în coloniile din Balta Brăilei. Eu am rămas la Grădina, și acolo am întâlnit pe prietenul deosebit al lui State Aurelian, Păcurar Aurelian care era bucureștean, stătea pe strada

18. Alexandru Dumitru Ioanițescu. Maior. Născut la 10 iunie 1925 în Băiculești, Argeș. Tehnician tâmplar, a absolvit școala de ofițeri MAI de la Deva în 1950 și a lucrat în cadrul MAI ca și comandant de companie, șef de birou de pază, șef de birou Informații Frontieră. În martie 1956 a fost transferat în cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor, ca locțiitor al comandantului pentru pază și regim la închisorile Cluj-tribunal (1956-1956) și Aiud (1956-1958). A fost comandantul coloniei de muncă de la Culmea (1958-1960) și comandantul coloniei Luciu-Giurgeni (1 mai 1960 – 30 noiembrie 1962). Suspectat că sustrăgea alimente de la cantina unității și că folosea metode „neregulamentare” față de subordonați, a fost retrogradat și numit locțiitor al comandantului pentru pază și regim la Periprava. În 1964 a fost trecut în rezervă, și a revenit 3 ani mai târziu în cadrul MAI ca ofițer de serviciu, apoi ca locțiitor al comandantului pentru pază și regim la penitenciarul Pitești. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 128-129.

Olimpului 58. Și cu el am discutat mai multe, fiindcă State Aurelian nu putea să fie scos la muncă, așa cu infirmitățile care îi rămăsese de la Uranus...

Dacă facem o comparație între alimentația de la închisoare și alimentația din colonii, care a fost mai bună ?

Nu era nici una bună. Era tot acel arpacaș, tot acea bucată de mămăligă sau feliuță de pâine, sau, dacă ieșezi la muncă, un 250 de grame de pâine. Asta era dacă erai apt de muncă sau dacă nu erai internat. V-aș da o scenă : acolo, la Grădina, era cineva foarte dotat în limbi străine, Ianculescu¹⁹. El era întâmplător la poarta coloniei și-i zice un caraliu : „Băi banditul, ia vino încoace. Ia pâinea asta, du-te la bucătarul șef, și spune-i că e veche, să-ți dea una proaspătă ! ”. Erau pâini negre, de două kilograme. Ianculescu asta ce face ? Se duce și-i zice : „Băi Mircea²⁰, mă trimese caraliu’ cutare să iei pâinea asta și să-i dai două mai proaspete ! ”. Mircea Vasu, că așa îl chema pe bucătarul șef, era avocat de profesie, din Deva. Și el s-a ascuns după porumb și repede a mâncat acea pâine proaspătă. Și acum cine murea ? Ianculescu. Toți doctorii în frunte cu Antoniu²¹, cu Rociu²², toți doctorii ăștia s-au așezat pe el. „Păi ce să-ți facem ? Să te tăiem pe viu ? ” Era în prag să facă ocluzie intestinală. Totuși, după un chin de vreo cinci-șase ore a reușit să facă un vânt și atunci doctorii s-au potolit. „Gata, ești salvat de la ocluzie intestinală.” Și eu îi ziceam : „Bine, mă Iancule, nu te-ai gândit și la mine, că mi-era și mie necesar un colț din acea pâine ? De ce nu ne-ai dat și nouă un pic ? ”. Și mai era fiul lui Marin²³, tot din Osica : „Să ne fi dat și nouă, Iancule, câte un colț acolo, că nu vezi ce-ai pățit ? ”. În sfârșit...

Să vă mai dau de la Luciu-Giurgeni o scenă care m-a impresionat tare de tot. Avocatul Enciulescu, cu care am stat și acolo, era un fumător înrăit, după câte spunea el. Da’ nu l-am crezut capabil să-i ceară la un ostaș din gardă chistocul de la țigare, să tragă și el un fum. Și ostașul ăla l-a reclamat. Îi spune caraliului, lui Donea Alexandru²⁴ : „Dom’le, ăsta mi-a cerut să-i dau țigara”. Acest caraliu s-a dus, a rupt dintr-o salcie o bucată așa, o cracă cu grosime ca de-o mână... Dom’le, și l-a scos acolo în fața brigăzilor de muncă și l-a bătut, dom’le, până a leșinat. Atunci am țipat noi toți : „Băi nenorocitul, bă, tu

19. Gheorghe C. Ianculescu, născut la 25 februarie 1927 în Cioroi, Olt. A fost arestat la 22 iunie 1959 și condamnat la 8 ani, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Luciu-Giurgeni, Ostrov și Periprava. A fost eliberat la 19 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Mircea Vasu, născut la 10 septembrie 1926 în Arpașu de Jos, Sibiu. A fost arestat la 5 iunie 1957 și condamnat la 10 ani de muncă silnică, pedeapsă majorată ulterior la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. A se vedea nota 27 de la p. 61.

22. Octavian Rociu, născut la 4 noiembrie 1919 în Râul Alb, Dâmbovița. A fost arestat la 10 decembrie 1960 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

23. Marin Filip, născut la 9 noiembrie 1936 în Balș, Dolj. A fost arestat la 23 septembrie 1958 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

24. Alexandru Donea, plutonier, gardian în lagărul de la Grădina. Doina Jela, *op. cit.*, p. 101.

știi ce faci acolo? Știi ce faci în situația asta? Ai, mă, și tu copii? ". Și l-a lăsat. Au tras rachete roșii, a venit comandantul să vadă ce se întâmplă, și noi am spus: „Păi îl omoară, dom'le. Îl omoară, dom'le. De ce îl omoară, că n-a făcut nimic?". Da' toți cu o voce, așa...

Asta în ce an se întâmpla?

În toamna lu' 60. Și v-aș mai reda o scena de la Grădina. Am fost duși la muncă, la dig. Acolo de fiecare dată erau și oameni bătrâni, care nu putea' face norma, cei trei metri cubi care trebuiau să fie transportați cu roaba pe dig. Și îi ajutam pe toți să facă absolut tot ce este posibil ca să nu mai fie și ei bătuți, pentru că așa se întâmpla: cine nu făcea norma era dat pe listă de către brigadier. Brigadierii ăștia erau cei mai bine întreținuți. Ei dădeau lista la poartă, și își lua omu' porția de șapte-opt-zece curele de ventilator pe fundul gol. Și noi, dacă eram mai tineri, îi ajutam să-și facă norma. Mai făceam și prin măsurători... Unii brigadieri era mai înțelegători, alții nu erau înțelegători deloc. Și în '61, în luna mai – mi-a rămas așa întipărit, adică era și normal să îmi rămâie – ne-a scos la prăsit de sfeclă, că trebuia și aia prăsită. Și era o sfeclă mică și trebuia să o și rărim. Și era atuncea în Balta Brăilei un soare atât de puternic... N-avem niciun pic de umbră, da' ne dădea' voie să ne dezbrăcăm, să ne lăsăm bustul gol. Și aveam un prieten, Gigel. Îl arestase' când era în clasa a XI-a la Liceul „Matei Basarab” din București. Și îi zic: „Gigel, caută și tu două bețe prin sfecla asta, să spânzurăm și noi o cămașă și să băgăm capu' la umbră, că, uite, a venit arpacașul, să-l mâncăm la umbră...”. Așa a făcut Gigel. A luat două bețe și am spânzurat cămașa mea acolo. În timp ce noi mâncam din castronul ăla, a venit șeful gărzii, cu arma: „Dă, mă, cămașa jos!”. „N-o dau. Cu ce te incomodează? Și n-ai voie să intri aicea cu arma. Stai acolo pe cordon, vezi de treabă!”. „Auzi, mă, să dai cămașa jos?”. „N-o dau, dom'le.” Zic: „Ne deranjați acuma, facem vreo indigestie”. Chiar așa i-am luat. L-a chemat tot pe acest subofițer, Donea Alexandru, care era acolo cu noi, și se sfătuiesc ei că n-am vrut să dăm cămașa jos. Și-am stat mereu cu capul la umbră să ne mâncăm arpacașul. Și a tras racheta roșie comandantul gărzii, și-a venit comandantul coloniei, Bolbea Nicolae²⁵. Acesta era un tip rău, fiindcă era spân, nu-i creștea fir de barbă. Și a venit acest Bolbea, care avea și-o voce pițigăiată, și-a zis: „Care sunt ăia, mă, fir-ar mama lor a dracu' să fie? Care sunt ăia?”. „Ăștia doi bandiți sunt.” „Mi-i dai mie, că-i împușc dacă fug.”

A venit cu șareta cu cal, cu centură, diagonală, pistol aici, pistol aici – două pistoale – și cătușe. Mi-a pus mie la mâna dreaptă, lu' Gigel la mâna stângă. Și a făcut proces-verbal cu șeful gărzii c-a luat doi deținuți de acolo. Ne-a pus în fața calului și ne-a încătușat de dârlogi, și eram spânzurat cu cătușele. Uitați, se vede și acuma (arată mâna dreaptă unde se vede un semn – n.n.). Și a început să dea bice la cal. Gigel era bucureștean, nu știa, da' eu eram de la țară, și i-am zis: „Băi, pune mâna aicea pe dârlogi și pe zăbale și ține calu' să nu fugă”. Calu' l-am ținut, că era slab în gură, probabil. Și îi zic: „Hai să țipăm la el acum, că n-aude decât el”. Și am început: „Bă nenorocitul, ai și tu copii, bă! Nemernicule! Tu știi, bă, că asta e crimă împotriva umanității? O să vezi tu ce-o să pățești! Ai să vezi...”. Și să știți că pe undeva a mers, că zice: „Bine. Mergeți pe acolo pe alături, și eu merg cu voi. Da' să mergeți mai repede!”. Și a scos cătușele, după aproximativ un kilometru, așa. Și-am ajuns la colonie.

25. Nicolae Bolbea, locotenent-major, comandantul lagărului Grădina (1961-1963). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 130.

Știam ce ne așteaptă... „Gigele, suferi la bătaie ? ” „Ce să facem acu’ ? N-avem ce face.” Într-adevăr, ne-a despuiat și-a început să dea cu acele curele de ventilator vestite. Erau foarte groase, aveau dimensiuni destul de mari... Și am numărat până la șase sau șapte, că pe urmă n-am mai numărat, n-am mai știut, atâta a dat.

Și ne-am pomenit duși apoi într-o cameră de izolare. Ne-am trezit acolo. Era nisipul cam de o jumate de metru, iar prețul, patu’ de dormit care se numea prici, era spânzurat de perete și încuiat acolo. Îl desfăcea’ la ora 10 seara și îl strângea’ la 6 dimineața. Și când ne-am mai revenit zic : „Bă Gigele, hai să facem greva foamei”. El : „Eu n-o fac, că nu pot”. „Eu o fac.” Și am făcut greva foamei. Vin și mă întreabă : „De ce faci greva foamei ? ” „Fiindcă sunt chinuit.” Și am dat în scris. Se aducea ceaiu’ de dimineață și feliuța de pâine și le ținea pâ’n’ la 12. La 12 venea, se uita bine la el, îl examina, îl lua. Aducea mâncarea, arpacășul ăla, îl lăsa până seara. Seara iar venea, se uita, lăsa cana de seara până dimineața. Și așa mai departe. Până la urmă a văzut că nu mănânc... Am zis : „Domnule, nu încercați să mă alimentați artificial, fiindcă n-o să aveți nicio șansă. Îmi voi provoca vărsături... Nu vreau.” Și după trei zile a venit un procuror, nu mai rețin cum îl cheamă, și-a zis așa : „Da’ ce ai dumneata ? ” „Nu știu dacă mai arăt tânăr sau bătrân, da’ ăștia ne chinuie mult aicea și probabil că și dumneavoastră știți de chinurile pe care le suferim.” „Da, sunt aici.” „Nu mai vreau să muncesc pentru regimul comunist. Să mai remarcați că am făcut treburi mari în Balta Brăila. Am făcut dig, am asanat... Nu pot să mai muncesc.” „Păi, te trimet la celulă.” „Așa scrie acolo la mine : temniță grea. Bun, trimeteți-mă acolo. Trimeteți-mă unde oi vrea dumneavoastră.” Și până la urmă le-a dat un ordin și a zis că să stau mereu în colonie. Și am scăpat, și-am stat în colonie.

Totuși, ca să nu mai am scandal cu ei, am vorbit cu doctorul care era acolo la noi : „Dom’le, trimete-mă să fac o operație de amigdalită la Salcia”. Era spitalul la doi kilometri jumate, trei. Și erau încadrați acolo ca medic șef, doctorul Antoniu din București, iar ca orelist era Rociu, care fusese și orelistu’ lu’ Gheorghiu-Dej. Și ți-u minte că el m-a operat pe mine și pe încă unu’, dar nu-l mai rețin pe băiat. Și mai mult pe viu ne-a făcut o gaură și ne-a dat amigdalitele afară...

Și vreau să vă mai spun că din cauza anchetei de la Pitești, eu am rămas cu niște crize de epilepsie. Aceste crize se manifestau temporar, și au fost și-n timpul detenției, și cât am fost la muncă, și probabil că și asta a influențat de nu mai m-a’ trimes la niciun penitenciar. Și din colonia Grădina m-am și eliberat.

În ce an se întâmpla asta ?

În 1963. M-am eliberat la termen, tot în luna august.

Și cum a decurs eliberarea ?

M-a’ luat de la Grădina și m-a’ dus la Piatra Frecăței cu barca. M-a’ trecut acolo, și la Piatra Frecăței m-a’ ținut o noapte. Și într-o celulă vecină cu a mea era un fioros, foarte bine legat, cu niște mustăți așa mari. Era cam lider acolo. Și eu mai deschideam ușa, așa. Și el țipa mereu la mine : „Dă, mă, și mie o țigară ! ” „Da’ nu înțelegi, mă, că n-am țigări ? De unde să-ți dau ție țigară ? N-am nicio țigară, vezi de treaba ta.” Și parcă m-a marcat, așa, pe timpul nopții. În sfârșit, nu prea am dormit.

Dimineața vine omu’ la mine. Nu am văzut până atuncea, că se purta cămașa scoasă afară din pantaloni. Și zice : „Ia zi, banditul, unde vrei să pleci, în ce țară ? Ca să știi că ești indezirabil”. „Dom’le, din țara asta nu plec. O-ți pleca dumneavoastră care sunteți de aici. Eu nu plec, n-am de ce. Păi de ce să plec din această țară ? ” „Tot bandit ai

rămas, nu te-ai reeducat.” „Păi, acolo am fost la exterminare, nu la reeducare. Da’ noroc c-am avut pedeapsa mai mică, și-n ultimul timp, un an jumate, n-am mai muncit.”

Și vreau să vă spun că ne-a dat biletul de eliberare și m-a întrebat: „Dom’le, în ce gară cobori?” Și îmi dăduseră foi de drum la Drăgănești de Olt. „Dar de la Drăgănești până acasă cât ai?” „Șapte kilometri.” „Și cu ce te duci?” „Cu autobuz.” „Cât e biletu’?” „3 lei și 50” Și mi-a dat și trei lei și jumate și m-a dus la un bac din așa care făcea transport, și m-a îmbarcat pe el până la Brăila. Pe bac vine un cetățean, un subofițer de Securitate, că ei erau la ordinea zilei, și îmi zice: „Ia arată, bă, biletul!”. Și îi zic: „Știți cum se zice acum, că sunt liber? «Arătați-mi biletul.» Ia uite, bă!”. I l-am arătat. Ce, te pui cu prostu’? N-ai ce să-i faci. Îi dai biletu’ și-ți vezi de treabă. Cum am ajuns în gară în Brăila am cumpărat și eu un pachet de țigări Mărășești.

Drumul de la Brăila până acasă cum a fost ?

Erau vagoane de clasa a III-a, și m-am dus și am fumat o țigare, și m-a apucat o durere de stomac... Și m-am dus într-un compartiment liber și m-am culcat așa. După mine a venit un cetățean, cu bagaje multe. Zic: „Mă scuzați, că mă cam doare stomacul. Fumai o țigară și nu-mi căzu bine, că n-am fumat de mult”. Eram tuns, eram jerpelit, așa... Hainele cu care plecasem: o cămașă, o pereche de pantaloni și pantofii. Și aveam o cipică pe cap, făcută cu un cârlig de Mărin Filip²⁶ (râde – n.n.). „Dom’le, de unde vii? Ce-ai fost?” „Dom’le, stați un pic, că n-am timp de vorbă. Nu mai mă ispițiți atâta...” „Dom’le, atunci spun eu despre mine. Nu știu în ce măsură recepționezi...” „Ziceți!” „Eu am fost într-o cursă lungă.” „Marinar?” „Marinar...” „Și acum, dom’le, să știți, trebuia să mă duc la clasa I, că așa am biletul.” „Păi de ce nu vă duceți acolo?” „Venii că te văzui pe dumneata.” „Păi ce v-am impresonat eu?” „Lumea se uită. Brăilenii sunt obișnuți, c-au mulți pe aicea prin raza asta. Ai fost politic?” „Da.” „Merg și eu la București. Uite care e treaba: eu-ți dau dumatăle 20 000 de lei.” Mă făcu să râd. „Dom’le, cin’ te puse să mi-i dai, dom’le? Cin’ te puse să-mi dai mie banii ăștia? Cine? Înseamnă că până în București ăștia mă priponesc iar.” „Dom’le, sunt om serios.” „Lasă-mă în pace pe mine, lasă-mă în durerea mea și vezi de treaba dumatăle.”

Am ajuns în București: „Hai să mănânci ceva!”. „Nu, nu mănânc. Nu mănânc.” Mi-a dat doi covrigi și mi-am văzut de treaba mea. M-am dus acasă... leșinuri, mama, tata... În sfârșit, a fost o treabă destul de tristă.

Ați reușit să vă angajați după eliberare ?

Ah, nu, mai târziu mult. Am lucrat pe la uzina de aluminiu, că era în construcții atunci și începuse șantierul, și am lucrat pe la fundații pe acolo, până în ’64, spre sfârșit.

Am gresat și mașinile de la IRTA²⁷, că era autobaza Slatina. Și pe urmă, prin ’64, directorul de atunci, Dănică (Danciu Gheorghe – n.n.), zice: „Bă, ia vino încoace, c-am auzit eu de tine. Vino să-ți dau o mașină”. Și mi-a dat un „Steagu’ Roșu” prăpădit. Mulțumit, mă duc și eu cu mașina să fac treabă. Și pe acest director l-a chemat primu’ secretar al raionului și l-a dat afară. A plecat repede informația de la Grosu, șefu’ de cadre, la securistu’ care era acolo. Și zice Dănică: „Păi de ce? Păi, dom’le, e muncitor,

26. Marin Filip, născut la 9 noiembrie 1936 în Balș, Dolj. A fost arestat la 23 septembrie 1958 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

27. Întreprinderea Regională de Transport Auto.

e vai de capu' lui... Are și el o calificare". Și l-a dat afară pe Dănică. L-a făcut revizor tehnic în final.

Dar ce vreau să vă mai spun cu acest om din trenu' de la Brăila la București. M-a întrebat de unde sunt, cutare, și nicio lună de zile n-a durat și a venit la mine acasă. „Acum mă crezi că sunt om de bună credință?” „Te cred.” „Mă numesc Săvulescu.” „Săvulescu să vă cheme.” Că uitai să menționez, da' la Securitate la Pitești eu stătusem cu un văr de-al lui, cu Săvulescu, care era tot bucureștean. Și când a văzut în ce hal eram, sărăcia în care zăceam și toate ălea. Ia uite... și mi-a dat banii.

Și cât ați lucrat la IRTA ?

Ca șofer am stat la IRTA până în 1969. Și vreau să vă spun că am fost detașat, fiindcă mă urmăreau. Și directorul Popa de la Pitești, care e de aicea dintr-un sat, Cocorești, îmi spunea : „Băi, după tine vin toată ziua ăștia să se intereseze”. „Dom'le director, eu vă cred...” „Hai să te trimet la Lotru.” M-a făcut șef de formație, mi-a dat 200 de mașini atunci și m-a trimes la hidrocentrala Lotru-Ciunget. Și vă spun, am fost cel mai bine văzut. Toți șefii de șantier ziceau : „Dom'le, nu ne-a servit nimeni până acum ca dânsul”. Și am fost chemat și la directorul general Cocos²⁸, care era membru în CC : „Băi tinere, n-auzi, toți te laudă...”. „Dom'le, da, sunt aci să-i servesc. Am 100 de basculante și 100 de camioane.” Și i-am servit bine...

Totuși, urmărirea a fost, și în '69 m-am mutat la ICIL²⁹ aici în Slatina. L-am întâlnit pe director, care era de proveniență maghiară. Veneam de la Corabia, fusesem acolo într-un control și am așteptat la ocazie, și a venit el cu o Volgă. Și m-a întrebat el : „Ce lucrați, tovarășul?”. Și i-am spus : „Dom'le, lucrez așa, așa. Da' nu prea îmi convine, că, uite, trebuie să stau numai pe drum”. „A, păi nu veniți la mine la ICIL dacă sunteți de specialitate?” „Dom' director, viu, dar am bube în cap.” „Ce bube ai?” I-am spus. „A, lasă la dracu', că la mine nu mai vine niciun securist. Îi dau afară!” Și m-am dus. Și așa era... Mă urmăreau, dar cine mai scria despre mine, treaba lor.

Dar la Securitate nu v-au mai chemat ?

M-au chemat. Da' să vă spun altceva. Copilu' meu care e acum la Craiova, era în clasa a IV-a sau a V-a. S-a dus cineva la el, l-a luat de urechi așa și a zis : „Mă, tu știi că tac-tu a făcut pușcărie fiindcă și-a omorât nevasta? Să fii atent ce face pe acolo”. Și copilul a venit acasă în stare de șoc. Nu te iei la un copil de clasa a V-a... Atuncea eu când am venit de la serviciu acasă am zis : „Florinel ce face? Ce face băiatul meu?”. „Păi ce să facă... uite așa, așa, așa.” Dimineața mă duc la Miliție, acolo la poartă, și zic : „Dom'le, merg la Securitate, chemat aci”. Că de fapt ei asta au dorit. Mă duc acolo la ei, îl găsesc pe un subofițer. „Bine ai venit, tovarășul Dumitru.” „Pardon, «domnul». Să-ți intre odată bine în cap, «domnul».” Băgă capul iar în scripte acolo, ce făcea el, apare comandantul Iancu. „Tovarășul Dumitru, bine ai venit pe aici pe la noi, că de când vă așteptăm...” „Dom'le comandant, dom'le colonel, eu sunt domnul Dumitru. Dacă

28. Gheorghe Cocos (1932-1999), membru al Comisiei Centrale de Revizie a CC al PCR (1974-1979); deputat de Vâlcea în MAN (1969-1975); maistru (1954) și inginer-șef adjunct pe șantierul Hidrocentralei „V.I. Lenin” Bicaz (1961); director general de șantiere pentru construcția hidrocentralei (1967) și director general al Hidrocentralei de pe Lotru (1971); adjunct al ministrului Energiei Electrice (ianuarie 1972). Informații de la colegul nostru Mihai Borcea, căruia îi mulțumim.

29. Întreprinderea de Colectare și Industrializare a Laptelui.

nu-mi zici altfel, treaba dumitale cum vrei să-mi zici, da' tovarăș nu sunt ! Nu sunt, pentru că nu suport eu așa ceva. Și am o rugămintă: învățați-l pe căpitanul Soare, sau ce e el, maior, să facă muncă de Securitate, dom'le. Eu n-am bătut fetele lui niciodată, domnule.” Și n-au mai venit după mine niciodată.

Vreau să spun că mi-am văzut și dosarul de la Securitate, la CNSAS. Și am citit în dosar că ne-au ascultat și telefonul. Eu n-am știut că mi-au ascultat telefonul, da' am citit acolo. Și i-am rugat : „Dați-mi și mie convorbirile”. „Nu le avem.” „Hai, dom'le, că nu mă despart de nevastă, chiar dacă o fi făcut un pas alături...” (râde – n.n.).

Când s-a întâmplat acest incident cu băiatul, când v-ați dus la Securitate ?

Prin '82-'83, cam așa ceva. Și n-am mai avut treabă cu ei decât că mi-au ascultat telefonul și m-au urmărit oamenii lor așa, pe ici, pe colo.

Când v-ați pensionat ?

M-a pensionat în 1996, obligatoriu, la 60 de ani. Eu n-am știut că există lege ca cei cu studii superioare să mai fie lăsați în funcție. Și în 1996 m-au pensionat, practic m-a' dat afară. Directoarea care era atunci, Alexandrina Neculă, activistă de partid. I-am spus : „Dumneata ai fost la comitetul județean PCR, dumneata mă dai pe mine afară ? Eu vreau să merg la 62 de ani, că așa e legea. Am și eu copil student, mai tre' întreținut, ce să fac ?”.

Când v-ați căsătorit ?

M-am căsătorit imediat după închisoare.

Soția a avut de suferit de pe urma condamnării dumneavoastră ?

Nu. O știam mai dinainte, am fost prieteni... N-a avut. Dar vreau să spun că toți care fuseseră căsătoriți primeau la închisoare hotărâri de divorț, și unii era' atât de decepționați... Mi-aduc aminte de domnul Dumitru Constantin³⁰, de lângă Popânzălești, Dolj. Când m-am eliberat mi-a spus așa : „Florine, te rog să-i spui la soția mea să-mi trimeată Antideprim, Carpaxin și Madiol”. N-am putut să mă duc, da' i-am scris o scrisoare, pentru care am primit mulțumiri de la el în 1964.

Se transmiteau astfel de mesaje prin cei care erau eliberați ?

Da. Și vreau să vă mai spun că am fost la domnul Bălăceanu Stolnici³¹ în casă, pe strada Orlando, numărul 4. Acolo stă dânsul și-acum. M-a primit cineva în pridvor. „Cu cine doriți ?” „Cu domnul doctor.” „De ce ?” „Să mă vadă pe mine, și să-mi vadă și soția.” Și i-am dus vești de la profesorul Musceleanu. Nu știam că dânsul are un asemenea statut. Asta este.

Dumneavoastră cât ați fost închis ați primit pachet sau scrisoare de la părinți ?

Cât am fost la muncă n-am scris decât o dată acasă și am primit un singur pachet, o singură dată. Și o știre, atâta tot. Că n-aveai ce știre să primești, fiindcă acele pachete erau foarte controlate. Cei care s-au angajat mai mult la muncă, au scris de mai multe

30. Constantin V. Dumitru, născut la 12 aprilie 1933 în Izvoarele, Olt. A participat la revolta din comună împotriva colectivizării. A fost arestat la 15 ianuarie 1961 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Periprava. A fost eliberat la 9 mai 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. D, E*, p. 191 ; fișa matricolă penală din AANP.

31. Constantin Bălăceanu Stolnici, născut la 6 iulie 1923 în București. Om de știință, medic neurolog, profesor universitar, membru de onoare al Academiei Române.

ori. Dar eu n-am scris și pentru că-mi dădeam seama că posibilitățile părinților erau foarte reduse să-mi trimeată un pachet.

Cum v-au găsit evenimentele din decembrie '89 ?

Decembrie '89 ? Pe canapea acasă. Și i-am zis lu' nevastă-mea când a apărut Iliescu : „Ăsta e reciclat la Moscova”. „Tu le știi pe toate. Tu să-ți vezi de treaba ta, că ăsta e om cumsecade.” Așa a zis nevastă-mea. N-o părăsc, da' zic ceea ce s-a întâmplat atunci. Așa a zis. Și acum zice : „Bă, ce dreptate ai avut. De unde ai știut ?” (râde – n.n.).

După '89 v-ați implicat în politică ?

Da, în PNT, pentru că acolo îi întâlnisem pe toți oamenii care au suferit. Și erau de la Partidul Național Țărănesc, în parte, și de la legionari, pentru că legionarii aveau cazare aparte la Aiud. Cu această ocazie l-am cunoscut pe domnul Paul Popescu³², care a candidat în '92 la senatori, și a fost pe locul I și eu pe locul VI, așa... L-am cunoscut pe Valentin Argeșeanu³³, care făcea poezii lu' Ceaușescu în perioada de dinainte de Revoluție, și care a fost și președintele organizației PNT-CD pe Olt. Și l-am rugat pe domnul Paul Popescu să fie președinte PNT-CD Olt la următoarele alegeri, însă dânsul n-a vrut să se implice.

V-ați mai întâlnit în perioada asta cu cei care v-au bătut ?

Nu mai m-am întâlnit. Ce să vă spun ? Mi-am văzut dosarul de la CNSAS și vreau să fac o remarcă aicea. M-a asistat doamna, domnișoara Șoavă, la etajul IV. Și mi-a zis : „Să ferească Dumnezeu să mai vină comuniștii înapoi”. „Eu vă văd tânără, sperați în treaba asta ? Îi văd pe toți ceilalți care sunt aicea, tot tineri, îi văd așezați în grupuri, navighează pe internet. Or fi cercetători, or fi ceva acolo. Mai sperați așa ceva ?” „Păi...” N-a știut, am încurcat-o.

Și când să plec, să vină cu mine cu liftul. Și i-am zis : „Știi și eu să cobor cu liftul, că numai cu ochelari de tablă mă ducea” la Pitești. În toate anchetele, numai cu ochelari de tablă. Știu să cobor cu liftul, sunt și eu cetățean civilizat, știu să apăs, să mă duc la parter”. Am stat acolo circa șase ore să studiez, 96-98 de pagini. Și am cerut copie și nu vor să-mi dea.

Și vreau să fac următoarea remarcă. Nu înțeleg pe ce-au luat banii securității înainte de Revoluție. Ca să scrie căpitanul, maiorul Soare : „Dumitru Florea... în 1961 făcea agitație printre țăranii din comuna Mărunței să nu se treacă la colectiv”. Și vă spusei că între 1959-1963... Păi, dom'le, dacă dumneata ești informat, știi ceva despre mine, de ce scrii prostii ? De ce scrii prostii dumneata ? Și pe ce iei banii ? Și aia se ducea de la Soare la Iancu, se ducea la Drăghici³⁴, și toți care asistau scriau : „Să-l mai urmărim”.

32. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Ioan Paul Popescu din prezentul volum.

33. Valentin Argeșeanu, născut la 24 aprilie 1950 în Verguleasa, Olt. Merceolog și poet (din 1975). Membru PNT-CD din 1990 și deputat PNT-CD în legislatura 1992-1996 și 1996-2000. <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.mp?idm=74&cam=2&leg=1996&pag=0&idl=1>, accesat la 8 ianuarie 2009.

34. Alexandru Drăghici (1913-1993), lider comunist, fost ministru de Interne, ministru al Securității Statului, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, deputat și membru al prezidiului Marii Adunări Naționale. A fost înlăturat în aprilie 1968 din toate funcțiile de partid și de stat în urma luptei pentru putere din interiorul Partidului Comunist. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 231.

„Să îl urmărească cutare.” Erau numai nume conspirative acolo, numa’ nume conspirative. Ce-am făcut eu, dom’le, cu atâtea nume conspirative? Și unii din ei știți ce-au declarat : „Se cunoaște că a fost dușman al poporului”. Unii dintre ei... Da’ alții ziceau : „Dom’le, a spus că nu mai face nimic, că știe ce-a pățit”.

Eu vă mulțumesc frumos.

Am trecut sumar prin toată treaba. Să știți că am multe evenimente de spus, da’ întârziem prea mult și am și eu treabă. Vă rog să mai veniți la Caracal, să vă mai spun...

Ștefan Nicolescu

Născut la 27 iulie 1932 în Constantinești (azi Scornicești), județul Olt. Naționalitatea : română. Religie : ortodoxă. Studii : Școala pedagogică din Craiova. A fost arestat la 11 iunie 1959 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în arestul Securității Pitești. A fost eliberat la 13 iunie 1960. La data interviului locuia în Slatina. Interviu realizat de Alexandru Matei la 21 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Alin Mureșan. Editarea – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 270.

Am putea începe interviul cu o scurtă prezentare a familiei dumneavoastră ?

Părinții mei, Irina și Constantin, au fost țărani, buni gospodari, făceau parte din elita satului, așa, între țărani. Noi am fost 14 copii la părinți. Fiindcă eu am fost cel mai mic, am cunoscut doar nouă dintre ei.

Ce proprietate funciară aveau părinții ?

A, proprietatea părinților ? Orice caz, au avut vreo patru-cinci hectare de pădure pe care nu le mai avem nici astăzi, iar teren arabil iarăși vreo 12-13 hectare. În prezent, în urma anului '89, am mai rămas șase frați pentru vreo opt hectare de teren arabil și un hectar de pădure.

Ați fost prea tânăr să aveți simpatii politice ?

Nu, n-am făcut parte din niciun partid și nici astăzi n-am apartenență la vreun partid.

Înainte de 1947, care a fost percepția dumneavoastră sau a celor din zonă despre venirea comuniștilor ?

Păi, to' mai aicea e – cum să zic eu ? – motivu' pentru care am fost mai târziu arestat. După alegerile din noiembrie 1946, în sat, eu cu încă cinci colegi de-ai mei cam de-aceeași vârstă, tineri între 14 și 18 ani, am creat o organizație, după ei subversivă, pe care am denumit-o „Oltul vorbește”. Și desfășuram activități în sat care erau, totuși, simțite și de către autorități. Se ducea atunci o propagandă acerbă pentru instaurarea comunismului. Ei lipeau afișe, scriau lozinci, noi le rupeam. Și noaptea scriam pe ulucile gardului lozinci ca : „Trăiască PNT !”, „Trăiască PNL !”, pentru că tocmai atunci fuseseră alegerile și eram influențați probabil și de atitudinea majorității populației din sat de-acolo, care erau toți împotriva comunismului.

Și pentru că au observat ei că nu pot rămâne lozincile la îndemâna oricui, mai joase sau așa accesibile, le-au pus între doi stâlpi, între doi pomi, la înălțime, lipite sau scrise chiar cu vopsea pe scânduri. E, noi tineri fiind, formam așa, o piramidă, unu' se agăța de-acolo de aia, și ne-agățam toți, trăgeam, și din cauza greutății rupeam scândura.

Am găsit la dosaru' prin care-am fost judecați că erau adrese ale autoritățile, consiliului sau comitetului provizoriu, nu mai știu cum se numea atunci, prin care se plâneau de ruperea afişelor, a lozincilor, și de scrierea altora. Și mai era ceva. De exemplu, veneau activiști cu mașini. Mașinile erau o raritate pe vremea aia. Dar noi eram foarte bine organizați, adică eram gata oricând să acționăm. Când veneau activiștii se duceau în capu' satului, că era o clădire, un conac al fostului moșier. Ce discutau, ce făceau, nu știu, da' dacă-i prindea noaptea, noi îi pândeam, și bolovani erau destui, că era o șosea pietruită, și bombardam cu pietre mașinile respective. A fost consemnată și-asta în adresele făcute de organele locale. Deci cam astea erau acțiunile noastre.

Și-apoi mai târziu, noi, cu influență în sat, fiecare cu personalitatea sa, influențam într-un mod foarte – cum să zic eu? – precis oamenii să nu se înscrie în GAC-uri. În problema asta erau implicați și părinții noștri, ai acestora din grup. Sau îi îndemnam pe cei tineri ca noi să nu meargă la ședințele care erau atunci, ale UTC-u', de exemplu. Și chestii din astea. Deci lucruri mărunte, dar le făceam, și eram foarte satisfăcuți că reușeam. Asta era în anii până prin '48-'49, așa.

Vă mai aduceți aminte cum ați primit vestea morții lui Stalin ?

În '53 când a murit Stalin e un episod important. Eram la un regiment de grăniceri la Bârlad, de fapt un regiment de specialități al grănicerilor, al Ministerului de Interne, și la moartea lui m-am bucurat foarte mult, și probabil c-atât de zgomotos, că m-au arestat în cadru' unității și m-au ținut șapte zile sub pază strictă într-o carceră, acolo. Făceau cu schimbu' cu automate din astea PPS-eu, cum erau atunci. Probabil exprimându-mi bucuria asta c-a murit Stalin, pentru ei eram un pericol mare, mă gândesc. Dar după șapte zile, după ce m-au mai chestionat, blând în orice caz, că n-am mâncat nici bătaie, mi-au dat drumu'. M-am dus din nou în companie, da' după alte două-trei săptămâni m-au trimis la București, la o unitate de muncă, o unitate aparte pe lângă regimentu' de Securitate București. Deci m-au dat mai jos, cum s-ar zice. Și-am lucrat acolo la București la canalizări, de la Băneasa spre Otopeni. Lucram de-a lungu' șoselei p-acolo... Iar după-aia m-au trimis la Pitești tot c-un pluton din cadru' unității respective. Și unde credeți c-am lucrat și-am construit? La sediu' Securității din Pitești (râde – n.n.), unde după-aia io mi-am petrecut mai târziu anu'.

Când au avut loc evenimentele din Ungaria din 1956 unde erați ?

În '56 eram directoru' școlii de la Gârbova, raionu' Sebeș, și ascultam la radio tot posturile străine cu un profesor sas, care după-aia a plecat în Germania. Dar am avut încredere unu-n altu', că era periculos totuși ca să asculți radio. Am fost acolo, am ascultat, i-am admirat, în sfârșit, ne-am îngrozit... Asta a fost situația în '56.

Pe dumneavoastră când v-au arestat ?

Eu am fost arestat în 11 iunie 1959. Era ziua de Înălțare, o sărbătoare. Eram la Scornicești și de-acolo am fost „înălțat”, ca să zic așa, în ghilimele. Și de către cine? De către un anume căpitan Ionașcu, care era șefu' Securității de la Potcoava, cu încă un alt ofițer, care mi-am închipuit – și-am aflat mai târziu – că era de la Securitatea argeșeană, de la regiune. Am fost luat de către doi milițieni cu automatele pregătite. Probabil că erau informați că: „Asta este un șef de organizație”. Și în mintea lor asta înseamnă că eram pericol mare. Și când am intrat în primărie, într-un birou acolo, m-au și pocnit, așa, fără niciun avertisment... Mi-au pus legătura la ochi, mi-au pus cătușele la mâini și m-au luat cu o mașină, am făcut înconjoru' satului, am trecut peste dealu'

Constantinești, unde ceilanți ai mei erau deja arestați și ținuți acolo, i-a' luat cu mașina asta și pe ei și ne-a' dus la Pitești, la sediu' Securității.

Se făcuse noapte deja când am ajuns. Aveau acolo o cameră, poate că de mărimea asta, și deasupra cu grătar, pentru că vedeam stelele. Au fost foarte mulți arestați atunci, că n-am fost numa' noi, cei șase, acolo, în noaptea aia. Erau aduși mereu și băgați acolo la înghesuială. Primu' contact cu Securitatea, în afară de palmele și pumnii primiți la Scornicești, ne-a convins că avem de-a face cu niște călăi. Era acolo un căpitan al Securității, Zamfirescu¹, de care știam că îi executa pe cei condamnați la moarte. Așa era atunci legea cu suta de mii, cu cei care – cum să spun eu? – făceau delapidări. Asta a venit, a deschis ușa de la camera unde eram priponiți, ne-a pus un reflector în față, de nu vedeam nimic, și zice: „Domnilor, cine știe o limbă străină? Franceză, engleză, germană?”. Ne gândeam: „Măi, da' ce să fie? Ce să fie?”. Eu eram tânăr atunci, da' un bătrân, cam ca mine acum, zice: „Eu, domnule”. „Ce limbă știi?” „Franceza.” L-au scos afară și dă-i cu: „Dumnezeii mă-tii, știi limba imperialiștilor, a burgheziei?”. Și l-a bătut acolo... Îl vedeam cum îl lovea și cu pumnii, cu picioarele, până l-a dat jos, și-apăi l-a luat și l-a aruncat peste noi, pă sus. Era solid Zamfirescu asta, era un zdrahon. L-am priponit noi pe bătrân, în sfârșit, și l-am pus pă unde-a apucat să stea... Deci asta a fost prima impresie, sau primu' contact. Sigur că asta era pentru intimidare, ca să ne arate că: „Uite, noi suntem cei de care tre' să ascultați de-azi-nainte și să vă înfricoșați în același timp”.

Cum s-a desfășurat ancheta ?

Păi se-nțelege: bătaie cât cuprinde... Și noaptea, dă foarte multe ori. Cel mai mare chin, ceea ce ne chinuia nu numa' pe mine, da' pă toți deținuții de-acolo, era teama asta că noaptea te cheamă la anchetă. Și-asta însemna de fapt bătaie, bătaie cruntă, așa, în timpu' nopții. De ce? Pentru că fiecare trebuia să accepte și să semneze ceea ce-ți dictau ei, ceea ce le convenea lor. La noi faptu' că am fost luați toți odată a însemnat că organizația noastră a fost cunoscută de ei mai dinainte, și că cineva dintre noi, dintre cei șase, a trădat, pentru că au știut absolut toate amănuntele.

Și bătaia pentru ce mai era, dacă știau? De exemplu, să străduiau ei să ne scoată o organizație teroristă legionară. E, da' asta n-a prea mers, pentru că aveam vârste foarte mici pe vremea aceea. Dup-aia, vroiau să ne facă o organizație care așteptam și niște arme, să fim înarmați. E, și pentru asta bătaie: „De unde trebuia să primim arme?”. Și unul dintre noi, un anume Dumitru Crăciun², a cedat, săracu', deși era mai mare ca mine cu vreo doi sau trei ani și-a semnat că urma să primim armament, ca să răsturnăm guvernul. Bineînțeles că n-aveam noi nici puterea, nici nu ne dusesese gândul până la guvern. Dup-aia altă bătaie, că de unde trebuie să vină armamentu', și tot așa. Deci din una în alta, și bățiile au continuat până la încheierea anchetei, până au făcut ordonanța de învinuire.

Mai țineți minte și în care celulă ați stat? Mai ales că ați lucrat acolo...

Io mai știam cum era construcția, că între ziduri la celule era un vid, și-apăi că erau zidurile dă cărămidă, cum erau instalate pârghiile de manevrare a ferestrelor... Astea

1. Zamfirescu, plutonier la Securitatea din Pitești în 1950. Doina Jela, *op. cit.*, p. 308.
2. Dumitru „Titică” Crăciun, născut la 7 aprilie 1921 în Mogoșești, Argeș. A fost arestat la 11 iunie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Pitești. A fost eliberat la 13 iunie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

toate le știam. Dar ajuns acolo, vă spun, știu că am fost la un etaj, da' al câtelea nu știu, pentru că nu ieșeau decât cu ochelarii negri la ochi, și-ți puneau cătușe la spate și te conducea caraliu'. De-asta spun că nu știu numărul celui, dar era o celulă foarte mică, cu trei paturi: două pă zidu' ăsta și unu' aici. Așa. Dar nu stăteam trei inși acolo, că eram și 15, și 18, și 22. Stăteam călare unu' peste altu'. Ziua n-aveai voie să stai la orizontală, iar în timpu' verii mi-amintesc că aveau geamurile sus – în sfârșit, era un sistem special acolo – și venea aeru' doar așa cum ar curge niște apă pă perete. Și ne-ncolonam așa, făceam o roată, și treceam cu nasu' pă lângă perete ca să luăm aer. Regimu' a fost foarte crud...

Cum era regimul alimentar ?

Nu știu dacă putem vorbi de mâncare, că unu' din scopurile lor în afară să te înfricoșeze, să te extermină din punct de vedere moral, era și să te distrugă din punct de vedere fizic. Niciodată nu puteai să zici că ai mâncat. Bineînțeles, mâncarea „preferată”, adică mâncarea obișnuită, era arpacașu', ceaiu' dimineața, și seara ceva terci. Dar țin minte că în '59, în ziua de Crăciun, deci în 24 decembrie, nu ne-a dat nimic. Și tot deschideau caralii vizeta la celulă și striga': „Astăzi ajunați, bandiților!”.

Și, bineînțeles, seara la 10 aveai voie să te întinzi ca să te odihnești, și noaptea, cât o fi fost ceasu', că nu știu cât a fost, în orice caz probabil pe la jumătatea nopții, ne-au deșteptat și ne-au dat mămăligă cu marmeladă. Bineînțeles, n-am mâncat.. Cineva dintre noi, că eram mulți, 17-18, așa, a mâncat, totuși, și a doua zi a făcut diaree. Nu i-a tratat nimeni și a' dus-o foarte greu. Deci asta era una din metodele lor. Ar fi vrut probabil să ne îmbolnăvească pe toți. Nu știu ce s-a-ntâmpat.

Cât ați stat acolo ați întâlnit vreo personalitate politică sau culturală ?

Sigur că da. Era de exemplu avocatul Radu Livezeanu³ de la Vâlcea, fostu' șef al tineretului țărănist, pă care îl tot chema' la două-trei zile și-l băteau ca să semneze o scrisoare de dragoste pentru regimul democrat popular. A venit și fratele lui, Octav Livezeanu⁴, care era ambasador al României nu știu pă unde, ca să-l lămurească. L-a chemat într-un birou acolo să semneze, ca să poată fi eliberat. E, n-a semnat, n-a vrut. Era foarte dârz. Parcă-l văd și-acuma c-o mustăcioară neagră...

Apoi generalu' Marinescu⁵, fost comandant al apărării antiaeriene în anii războiului, iarăși un om dârz și ăsta, care n-a cedat în niciun fel. Cu Constantin Noica⁶ am stat o

3. Radu Livezeanu, născut la 11 septembrie 1909 în Râmnicu Vâlcea, Vâlcea. Avocat, deputat din partea PNTJ Vâlcea. A fost arestat pentru prima dată în perioada martie-iulie 1947. A fost rearestat în 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Peninsula. A fost eliberat la 6 aprilie 1955. A fost arestat a treia oară la 30 ianuarie 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Galați, Craiova, Botoșani și Văcărești. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. H-L*, p. 459; fișele matricole penale din AANP.
4. Octav Livezeanu (1902-1975), ziarist cu simpatii de stânga, membru al guvernului Groza. A depus mărturie în favoarea lui Ion Dumitrescu, și a aprobat actul de acuzare al generalului Nicolae Stoenscu. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. H-L*, p. 458.
5. Cornel Marinescu-Pleșoiu, născut la 13 iulie 1905 în Craiova, Dolj. Ofițer de stat major, participant la luptele de la Odessa, șef de cabinet al mareșalului Ion Antonescu. A fost arestat (1952-1954), Octavian Roske (coord.) *Mecanisme represive... Dicționar biografic. M*, p. 123.
6. Constantin Noica (1909-1987). Doctor în filosofie. A avut domiciliu obligatoriu la Câmpulung Muscel (1949-1958). A fost arestat la 11 decembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă

perioadă. Fusese adus de la București și la fel îl chemau și-l băteau ca să semneze o scrisoare de dragoste pentru regim. Așa-i ziceam noi : scrisoare de dragoste. M-aș putea mândri că am stat foarte mult de vorbă cu Noica. De fapt, „de vorbă”, zic eu, că el vorbea și eu ascultam... Adică era o plăcere să asculti ceea ce spunea el. Mă ducea și prin antichitate, și prin filosofie, și prin actualitate... Și cu preotu⁷ de la Malaia, care era vestit pentru acțiunile lui. Dar ceea ce m-a impresionat foarte mult a fost un bărbat de la Nucșoara, care nu făcuse parte din grupu' de partizani, ci făcea legături el pentru partizani. Îl aduseseră de la București aci la Argeș, dar era așa, ca o epavă, și cu inima deplasată din stânga spre dreapta din cauza bățăilor. Și-acu-l băteau mereu ca să mai spună nu știu ce legături și alte chestii... În orice caz, în sediu' Securității acolo, noaptea în special, auzeam țipete, urlete, vaiete. Băteau pă rupte în fiecare noapte.

Ce m-a marcat foarte grav a fost bătaia pă care-a mâncat-o un țăran, Dima⁸, din Otești, în nordu' județului nostru. Noaptea l-a' luat și l-a' bătut în așa hal, că ceea ce vedeam noi prin filmele cu Gestapo-ul e nimic. N-am cuvinte... M-a marcat. Adică nu pot să uit cum l-au adus pă urmă noaptea și l-au aruncat în celulă jos, acolo. Am sărit toți care-am fost acolo, să-i facem ceva cu batiste, să-l îngrijim. Era ca și mort... L-au bătut pentru că nu s-a înscris în colectiv, și, bineînțeles, era un om de frunte al satului, că ei îi luau pă frunțașii satului, ca să-i sperie și p-ăilalți sau să zică : „Uite, cutare s-a-nscris la colectiv ! ”

Așa a fost și cu tatăl meu. Când io am fost arestat, l-a' luat pă el și l-a' ținut 24 de ore, l-au bătut și l-au forțat să semneze cererea pentru gospodăria colectivă. Sau aveau ei diferite alte metode, că scopul lor cel mare era să înfricoșeze populația, să facă așa cum sunt directivele partidului. Lansau ei, de exemplu : „Vedeți, ăștia n-or să mai vadă soarele sau poate chiar or să fie condamnați la moarte. Așa o să pățiți toți...”. Lansau diferite zvonuri.

Cât timp apreciați că a durat ancheta ?

Ancheta propriu-zisă a durat până în octombrie 1959, când am fost judecați.

Unde ați fost judecați, la Pitești ?

Da, de către Tribunalu' Militar Craiova în deplasare la Pitești. Când am plecat, când m-a' scos din celulă, la poartă mi-a' pus lanțuri la picioare și cătușe la mâini.

Ce vă mai amintiți despre desfășurarea procesului ?

Președintele tribunalului era un anume căpitan Vlas⁹, care nu făcea altceva decât să execute ceea ce i se spunea. Prima ordonanță dă învinuire ne-a plasat activitatea între

silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Văcărești. A fost eliberat la 8 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. N, O, Mașina de scris*, București, 2005, pp. 155-156 ; Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Humanitas, București, 2003, pp. 209, 394, 420, 454-455.

7. A se vedea nota 4 de la pp. 261-262.

8. Iancu I. Dima, născut la 4 martie 1905 în Otești, Argeș. A fost arestat la 11 aprilie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Ocnele Mari, Jilava, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 25 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

9. Probabil Vasile Vlas, colonel de Securitate, participant la reprimarea rezistenței din Munții Apuseni în 1949. A condus un tribunal în care a pronunțat 3 condamnări la moarte și la închisoare, totalizând 360 de ani, Doina Jela, *op. cit.*, p. 303.

anii 1949 și 1959. Astea au fost concluziile din 14 octombrie '59. E, noi n-aveam experiență, dar am învățat de la cei cu care stăteam în celulă, că au fost și avocați, au fost și alții care au mai fost închiși și mai 'nainte, să nu cedăm, pentru că vroiau să ne scape ca minori și să ne scoată ca învinuiți majori. Noi trăgeam înapoi, pentru că aflasem că, minori fiind, pedeapsa va fi mai mică. Și, totuși, la proces am avut primii doi, eu și încă unu'¹⁰, 18 ani condamnare, și ceilalți câte 15 ani fiecare.

Procesul a fost cu public ?

Nu. În sală am fost numa' noi și cu ofițerii care ne-au dus la... așa-zisa judecată. Procuroru' era tot militar. Era și el tot tânăr, că toți erau tineri acolo. Avocat nu țin minte să fi avut, da' am aflat că am fi avut unu' pentru toți, din oficiu, de la Barou' de la Pitești.

După proces unde v-au dus ?

Pă mine m-a' dus din nou la Securitate la Pitești, iar pă ceilalți am aflat că i-a' dus la închisoarea de la Pitești. Aflând eu că la închisoare acolo stai mai liniștit, în sensu' că nu te mai cheamă la anchetă, nu te mai bate, probabil, i-am cerut la anchetatoru' meu, care se numea Ispas, și era locotenent-major, să mă trimeată și pă mine la închisoare. Și a zis : „Nu ! Tu ești pasăre rară !”. Cu ce scop m-or fi ținut acolo, nu știu, că nu mi-au cerut nici să informez, adică să spionez, să fac pe informatoru', nu mi-au cerut nimic, decât m-au ținut acolo, exact un an de zile.

Da' eu cu acest proces am avut un mare noroc, că la Scornicești am stat în gazdă cu nevastă-mea la o femeie căreia îi zicea după poreclă „Majoroaica”, pentru că bărbatu' ei fusese major în armată, și avea ca ginere un procuror militar Popescu, care era din Teiuș, comuna Scornicești. ăsta era la procuratura militară și avea grad de general, deci era influent. Și pentru că ne cunoscusem înainte dă arestare, nevastă-mea cu un frate al meu din București a reușit să meargă la el noaptea, că stătea în cartieru' ăla unde se intra mai greu. Și el i-a învățat ce să facă, ce să scrie pentru recurs, și a făcut în așa fel, a dat dispoziția ca dosaru' nostru să încapă pă mâna lui și a returnat dosaru' la instanță, cu niște indicații acolo că ce trebuie să mai facă. Și ne-au judecat a doua oară în iunie 1960, și atuncea ne-am ales cu câte cinci ani de închisoare fiecare.

A doua zi m-au scos la poartă și mi-au dat drumu' acasă, pentru că prin rejudecare, ne-au dat înapoi ca fiind minori, că activitățile s-au desfășurat între '46-'48, așa, și ne-a' băgat într-un decret de amnistiere, de grațiere, da' nu știu numărul decretului. Era un decret mai înaintea anilor '58, așa. Și ne-a' eliberat.

Cum a decurs ziua eliberării ?

Simplu. M-au scos la poartă, mi-a' dat biletu' de eliberare, că era făcut, mi-au dat 13 lei pentru autobuz, pentru care am semnat că o să trimit biletu' înapoi pentru decont. Și-am plecat din Pitești la ocazie, bineînțeles, că nu știam io dacă sunt autobuze și cum merg.

Și unde v-ați dus ?

Păi nici nu știam unde să merg. Eu nevasta o lăsasem la Scornicești, dar mi-am închipuit că nu mai e acolo. Așa a și fost... A fost dată afară din învățământ, și-atuncea am mers în satu' meu natal, în Constantinești. Ea nu era nici acolo, da' am fost la părinții mei,

10. Ion Stanciu, născut la 3 mai 1931 în Mogoșești, Olt. A fost arestat la 18 iunie 1959 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Pitești. A fost eliberat la 13 iunie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

la soacră, și am aflat unde e. Ea având pe soțu' unei verișoare inspector – așa, lanțu' slăbiciunilor – a reușit să se încadreze ca educatoare în Pleșoiu, o comună alăturată în raionu' Slatina. Și cineva din satu' meu de-acolo i-a dat telefon că să vină ca să ne întâlnim.

A doua zi trebuia să mă prezint la Miliție la Scornicești. Un vecin avea o motoretă pă vremea aia și l-am rugat să meargă cu mine. După vreo șase kilometri, prin satu' Mogoșești, el mi-a zis : „Uite că vine și Gabriela ! ”, adică nevastă-mea. Venea pă jos de la șoseaua națională. Și mă tot uitam, da' n-am cunoscut-o decât când a venit lângă noi acolo. Așa m-am întâlnit cu ea, și am plecat apoi mai departe la Miliție. M-am prezentat acolo, șefu' de post mi-a luat biletu' de eliberare, pă care scria că „poate lucra în cadrul instituțiilor de stat”, și mi-a scris pe el un „nu” : „Nu poate lucra în cadrul...”. Probabil c-așa a avut ordin.

Cum v-ați descurcat după eliberare ?

Eu am ieșit de la închisoare cu vederea foarte slăbită. Așa, la un metru distanță, nu cunoșteam omu'. Asta pentru că acolo în celulă unde m-au ținut era un bec mic, poate de 15 wați...

Am venit aici la Slatina, unde aveam o soră, și m-a dus la o doctoră ca să mă consulte, să-mi dea niște medicamente pentru vedere. Și aflând ea că vin de la închisoare, că i s-a povestit ce mi s-a întâmplat, n-a vrut să mă consulte, pentru că i-a fost teamă. Atunci am plecat la Timișoara, unde am avut o altă soră, și-acolo am spus că am citit, am studiat nopți întregi, pentru că vreau să mă pregătesc pentru facultate și uite ce s-a întâmplat...

În sfârșit, după medicația dată și după respectarea unor reguli (să nu mă vadă soarele, să port ochelari), mi-a revenit vederea. Acolo în Banat, cumnatu' avea și el cunoștințe, și m-a dus la o fermă de stat, la Gospodărie Agricolă de Stat, la Periam. Director era Ioan Bobu, frate cu Emil Bobu¹¹. Cumnatu-meu i-a spus ce-am pățit, ce-am făcut, și ăla m-a angajat contabil pentru cantină. După o lună de zile tot el m-a chemat să fac cerere de demisie. Mi-a spus : „A venit Securitatea și mâine te cheamă la personal și te dă afară...”. Am făcut cererea, am fost la casierie imediat, mi-am luat banii, și-am plecat. Apoi m-am angajat aici la Slatina, la cărat navete, sticle. Pe vremea aia se colectau sticle de la restaurante, de la magazine. Am lucrat trei zile și m-a' dat afară și de-aci. A zis că n-am voie să lucrez acolo. Ce-am mai făcut ? M-am dus iar în Banat, tot la Periam. Iar m-a angajat directoru' și iarăși după nicio lună de zile, am făcut cerere și mi-a dat un avans de bani și-am plecat acasă (râde – n.n.).

Și ați reușit să vă angajați definitiv undeva ?

A, definitiv ? M-am angajat definitiv la întreprinderea de morărit Oltu' Drăgășani, secția Arcești. Aici era o moară mare și directoru' întreprinderii era un anume Pavel. Se zicea atunci că fusese mare activist de partid. Aici m-am încadrat ca planificator principal, că ăsta era postu'. Și s-a dus contabilu' șef de la Drăgășani la un securist, care i-a zis

11. Emil Bobu, născut la 22 februarie 1924 în Vârfu Câmpului, Botoșani. Strungar în fier, membru al PCR din 1945. Procuror la Procuratura Generală al RPR din 1952 ; membru supleant al CC al PMR (25 iunie 1960 – 23 iulie 1965), membru al CC al PCR (23 iulie 1965 – 22 decembrie 1989), membru al CPEx. al PCR (28 noiembrie 1974 – 22 decembrie 1989). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 102.

directorului să mă dea afară. Și asta, directoru', probabil știind că eu îmi făceam meseria cum trebuie, că eram conștiincios, a zis că rămân pe răspunderea lui. Și-am rămas acolo trei ani și jumătate, aproape patru, până-n '64. Având un frate la București care lucra la Editura Didactică și Pedagogică, deci prin Ministeru' Învățământului, cu multe relații, cunoștințe, el a trimis o telegramă din partea ministerului să fiu încadrat la școala de șapte ani Pleșoiu, cu data de 1 octombrie. Școlile începuseră deja... Și-așa am făcut, că m-am încadrat aci, că meseria mea era de învățător.

V-au mai căutat cei de la Securitate ? Ați mai fost arestat ?

Nu, n-am mai fost arestat. Și chemat am mai fost o singură dată aicea, la Slatina. Au intenționat ei, probabil, să mă facă să accept, cum ziceau ei, colaborarea, ca să mă ducă la Pitești. Și am refuzat. Dar am refuzat cu teamă... Și când am plecat, că a zis că pot pleca, m-am temut că o să mă prijoane cineva pă scări să mă bumbăcească, da' nu s-a-ntâmplat așa ceva și nici n-am mai fost chemat niciodată de-atunci.

Copiii au avut de suferit la școală de pe urma dumneavoastră, pentru acel an de închisoare ?

Păi, copilu' l-am avut în '68, deci nu când am fost arestat. A urmat școala și nu a avut niciun fel de problemă. Nevastă-mea în continuare a intrat și ea în învățământ, normal, a fost titulară, numai eu am fost în provizorat, dar am fost ținut până la pensie. În 1990 am ieșit la pensie, cu patru ani mai 'nainte, c-a fost dat un decret...

Ce vă mai amintiți de evenimentele din 1989 ?

Era vacanță, dar eu eram de servici' la instituție, că se făcea de servicii, și-am dat drumu' la radio. Știam ce se-ntâmplă, că urmăream și-acasă, că aveam un aparat pă „Vocea Americii”, altu' pă „Europa Liberă”, altu' pă București. Și la școală aveam un aparat în cancelarie și când i-am dat drumu' auzeam evenimentele respective, tot cu : „Jos cutare !” „Jos cutare !”. Io am crezut că e vreo piesă de teatru, ceva, și nu-mi venea a crede. Vizavi era un profesor al școlii noastre, și-avea și televizor. Și știind că eu sunt de servici', a venit și m-a strigat : „Domnu' Nicolescu, veniți să vedeți !”. „Ce să văd ?”. „Păi, uite așa.” „Hai, dom'le, că glumești.” „Nu !” Nu ne venea a crede. M-am dus la televizor și în curte la el ca să vedeți cât de mare bucurie am avut atunci, un cățelandru se tot gudura și-mi venea să-l iau să-l pup pă cătel... (râde – n.n.). Așa de mare bucurie am avut...

După 1990 v-ați înscris în vreun partid politic ?

Nu, în niciun partid. Dar sigur că sunt membru al AFDPR-ului, am activat aci. N-am vrut să mă implic în politică... Cum să spun eu ? Am și o vârstă, și tot timpu' am zis, și-acuma am aceeași concepție : tineretu' ar trebui să fie cei care se implică. Așa cum io mă laud că pă vremea mea, când eram tânăr, săream și garduri, și grădini, și peste tot, așa, că aveam un curaj nemaîntâlnit.

Ați spus că v-ați văzut dosarul după '89. Ce altceva ați mai găsit acolo ?

Da, mi-am văzut dosaru' de la CNSAS, adică dosarele, că sunt două, și am văzut acolo c-am avut telefonu' ascultat, și mi-am reamintit foarte multe lucruri pă care le uitasem din decursu' vieții mele. Am mai aflat de-acolo că nevastă-mea era odată într-o rochie albastră, că purta un geamantan, că la telefon vorbea cu număru' cutare, cu doamna cutare, că se văita că ce să faci cu jumăta' de pachet de unt, că n-avem făină, că n-avem nu știu ce, și-așa mai departe. Toate erau acolo înscrise. Eu eram „obiectivul” și

ceialți era fie' soția, fie „fata obiectivului”, și-așa mai departe. Și ultima consemnare, ultima informare găsită în dosar era din aprilie '89. Eu am crezut că de prin anii '70 sau mai târziu, n-o să mai fiu urmărit, deși aveam o teamă, să știți, și mă feream. Și-așa informatorii respectivi se cam săturaseră și ei, probabil, să mă tot urmărească. Unii mă pasau că să fiu dat la altcineva, că e vecin cu mine, alții să plângeau că nu vorbesc.... Și se dădeau indicații de către ofițer că ce să facă: „Fiți atenți, că este așa, că e pă dincolo...”. Chestii din astea. Multe lucruri foarte mărunte și fără importanță, zic io, chiar pentru ei.

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Da, și eu. Bucuros de cunoștință.

Ioan Paul Popescu

S-a născut la 4 septembrie 1943 în Osica de Sus, județul Olt. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Filosofie a Universității București. Profesia : sociolog. A fost arestat la 10 august 1959 și condamnat la 20 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava și Mărgineni. A fost eliberat la 23 iunie 1964. La data interviului locuia în Slatina. Interviu realizat de Alexandru Matei la 21 noiembrie 2007. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Alexandru Matei, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 271 , 272.

Domnule Popescu, spuneți-mi, pentru început, câteva cuvinte despre familia dumneavoastră.

Tatăl meu a fost învățător la țară, iar mama mea casnică. Tatăl meu a avut – nu știu cum să spun? – poate privilegiul, poate ghinionul să fie trimis în județul Caliacra. Terminase școala normală în 1925 și absolvenții din acel an au fost trimiși în cele două județe din Dobrogea ocupate de români după războiul balcanic. Erau puțini români acolo : primarii, polițiștii, pretorii, învățătorii, personalul din dispensare, secretarii din primării... Întreaga administrație era românească. Restul erau bulgari. Și pentru că a trebuit să vină de acolo după ce românii au retrocedat cele două județe bulgarilor, a fost socotit un om cu experiență în ținuturile poliglote. Și în timpul războiului l-au trimis în Basarabia, ca învățător. Acolo a cunoscut tatăl meu ce înseamnă comunismul, pentru că basarabenii deja trăiau în comunism. Și revenit în 1944 în țară, era printre puținii oameni din sat care putea să explice celor din jur ce înseamnă comunism.

Părinții au făcut parte din vreun partid politic ?

Tatăl meu n-a făcut niciodată politică. Sigur, a fost întotdeauna la vot, da' nu a fost înscris în niciun partid. În perioada interbelică a votat când cu liberalii, când cu țărăniștii după cum era curentul de opinie care se forma înainte de alegeri. Adică tot cam așa cum se votează și în zilele noastre. Dar era un anticomunist convins și totdeauna a vorbit împotriva comunismului. Își luase și obiceiul de a asculta posturile de radio străine, în special „Europa liberă”. Seara tatăl meu se retrăgea și aveam un aparat din ăla primitiv cu căști, și numai el putea să asculte. După ce se termina emisiunea la „Europa liberă” în casa noastră veneau o mulțime de vecini și tatăl meu le spunea ce a auzit. Știți, pe vremea aia se vorbea mult despre venirea americanilor. Toți românii sperau că vor veni americanii să ne salveze de comunism, lucru care, din păcate, nu s-a întâmplat. Evident, eu am primit în familie o educație anticomunistă. Și asta nu știu în ce măsură mi-a folosit, pentru că în august 1959 am fost arestat...

Dumneavoastră când ați început să „comentați” împotriva regimului ?

Aici este necazul. Eu am început la sfârșitul clasei a VIII-a de liceu, deși nu ar fi fost cazul, pentru că eram prea mic. Și am comentat manualul de economie politică ce se predă pe atunci în licee, deși eu trebuia să o învăț doar în clasa a XI-a, numai că deja citisem manualul. Și făceam comentariile împreună cu alți colegi de liceu, cam de aceeași vârstă cu mine, la internat, fiindcă eram în Caracal la internat, la Liceul „Ioniță Asan”. Securitatea a aflat, pentru că doi dintre colegii noștri au turnat. Era un băiat de clasa a X-a și un băiat mai în vârstă, care avea vreo 24 de ani și era, în vremurile alea, elev la seral. Era, probabil, și un foarte apropiat colaborator al Securității. Eh, vremea a trecut. Grupul în care eu mă aflam s-a organizat, am făcut o organizație numită „Vulturul”. Și toți am depus un jurământ scris, inclusiv cei doi care ne turnau la Securitate.

Mai țineți minte în ce consta acel jurământ ?

Nu. Nu, și nu am avut posibilitatea să îl mai revăd. Nu înțeleg de ce. Mi-am văzut dosarele de la CNSAS, dar jurământul nu mai există. Nu l-am găsit în dosare.

Care era scopul acestei organizații ? Ce intenționați să faceți ?

Scopul organizației noastre era destul de clar : venise vremea ca în România să se facă gospodării colective. Eu îmi amintesc că în 1956 tatăl meu chiar s-a hotărât să vândă pământul pe care familia noastră îl avea. Spunea atunci taică-miu că el nu va duce cu mâna lui pământul în colectiv. Nu era mult, erau două hectare. A venit un țăran de la noi din sat, hotărât să cumpere pământul nostru și tatăl meu i-a spus : „Nea Vasile, eu îți vând pământul ăsta, nu mă toclesc. Dacă vrei, îmi dai banii pe care îi cer, altfel nu ți-l vând. Dar mi-e teamă că dumneata n-o să scoți banii pe care mi-i dai mie dacă îmi cumperi pământul. Fiindcă o să-l lucrezi câțiva ani și-n România vor fi colective și o' să îți ia comuniștii pământul”. Nea' Vasile a râs și a spus : „Cum, domnule învățător ? Pământul ăsta pe care îl cumpăr eu de la dumneavoastră, cu acte făcute la notar, să mi-l ia cineva ? Păi ce ? N-am și eu topor în curte ? ”. Și a cumpărat pământul. A avut și topor în curte, dar a trebuit să subscrie la colectiv cu tot pământul cumpărat. Mie acum îmi pare rău că tatăl meu a vândut pământul. Dacă nu îl vindea aș fi avut și eu acum două hectare de pământ. Astfel nu le am...

Bun. Așa că se puneau problema colectivelor și oamenii începuseră să se sperie. Se spunea pe atunci, și așa vorbeau toți oamenii, că nu va fi posibil să se facă colective în România, pentru că ei se vor revolta. Iar noi, copiii, am crezut ca așa o să se întâmple. Ne-am organizat în speranța că și noi vom putea să contribuim cu ceva în momentul în care populația se va revolta împotriva ideii de colectivizare. Sigur că nu am mai apucat, pentru că cei doi au turnat. E momentul să spun cum îi cheamă : Ion Pârnu, era cel de 24 de ani, și Pricop Dragoș... Ei turnau la Securitate tot ce făceam și tot ce discutam. Și surprinzător, deși erau membrii organizației noastre, nu au fost arestați. Și în dosarul meu nu se găsește nici măcar un cuvânt despre ei ca membri ai organizației. Deci erau de pe atunci oamenii Securității. Și când au socotit ei că au strâns destule probe împotriva noastră ne-au arestat.

Vă mai amintiți când s-a întâmplat asta ?

Pe 6 august 1959¹.

1. Conform fișei matricole penale, a fost arestat la 10 august 1959.

Și cum a decurs arestarea ?

He, s-a întâmplat că au venit noaptea la ora 0 și 20 de minute. Eram în vacanță, în sat. Au venit cei de la Securitatea din Caracal și i-a condus șeful de post din comună până la noi acasă. Sigur că ne-au trezit din somn. Au făcut o percheziție și după circa o oră m-au luat, m-au legat la ochi cu propria mea batistă, m-au legat la mâni cu o sfoară, că nu au avut cătușe, m-au urcat într-o mașină și m-au dus la Caracal.

Între timp ei îi aduseseră la Caracal și pe ceilalți colegi ai mei, deci pe ceilalți membri ai organizației, culeși fiecare din satul lui. La Caracal am stat câteva ceasuri într-o celulă a Securității, după care, spre dimineață, ne-au urcat pe toți în aceeași mașină, de asemenea legați la ochi și la mâini, și am plecat spre Securitatea din Craiova.

Se lumina de ziua când a oprit undeva mașina pentru că era o bostănărie. Era luna august și tocmai se făcuseră pepenii. Și au furat de acolo ofițerii de Securitate atâta lubeniță, încât noi cei arestați, că eram șase, mai că nu aveam loc în mașină. Dar era și porumbu' bun de fiert. Cu furat și foarte mult porumb... Țsta a fost un mare ghinion pentru noi, pentru că ofițerii de Securitate care ne însoțeau în mașină, până atunci ne loveau doar cu palma – și e foarte greu să iei palme fără să vezi de unde vine palma – dar a fost și mai rău când au început să folosească pentru a ne lovi foile de la știuleții de porumb.

Când am ajuns la Securitate la Craiova – cred că la fel au pățit și ceilalți colegi ai mei – când a venit rândul meu, m-au scos din mașină, tot așa, legat la ochi și la mâini, m-a luat cineva de păr și am urcat pe niște scări două etaje. Cu o mână mă ținea de păr, cu cealaltă și cu picioarele mă lovea. Și asta până am urcat scările și m-a dus într-un birou. Cum am ajuns în birou, a venit un plutonier și m-a întrebat : Cum mă cheamă ? Ce e tata ? Ce e mama ? Cu ce mă ocup eu ? De unde sunt ? Și la fiecare întrebare luam două palme. Vreo șapte-zece întrebări, deci șapte-zece perechi de palme. A terminat, a ieșit. A intrat un alt plutonier. Aceleași întrebări, aceleași palme.

Ați putea descrie cum arătau plutonierii aceștia ?

Hei, mi se păreau foarte mari. Eu eram copil atunci, încă nu împlinisem vârsta de 16 ani și mi se păreau mari, foarte mari. Și s-au perindat, da' nu mai rețin câți, pentru că la un moment dat am leșinat. M-am trezit nu știu când, târziu, în după-amiaza zilei. Și când m-am trezit, a venit un alt plutonier la mine. Credeam că urmează aceleași întrebări și aceleași palme, și m-am ferit instinctiv. Dar nu. Acest plutonier a pus mâna pe umărul meu și a zis : „Bă banditule, dacă ai nevoie de ceva, să bați la ușă ! ”. Și a ieșit. După jumătate de oră, mi-am revenit eu mai bine, și chiar am bătut la ușă și am vrut la toaletă. M-au dus într-o celulă care avea WC, și după aceea m-au mutat într-un alt birou în care era și o oglindă. M-am privit în oglindă și am rămas stupefiat să constat că de la foile alea de porumb toată fața mea era plină de zgârieturi și de sânge. Nu aveam unde să mă spăl, dar nu mai avea importanță. Da' necazul e că m-au ținut într-o celulă WC, timp de două zile și două nopți, după care, în sfârșit, m-au trimis într-o celulă, să zicem, populată. Așa era Securitatea de la Craiova. Se construise de curând un sediu nou al Securității și era, să zicem, o Securitate modernă. Celulele aveau 1,20 m pe 3,60 m. Și aveau trei paturi suprapuse.

Câți erați într-o astfel de celulă ?

Sigur că stăteam mai mulți acolo... Până la 11. Când am ajuns erau opt, eu am fost al nouălea și au mai venit între timp doi. Eu fiind foarte tânăr și sănătos pe vremea aia,

nu am avut loc nici sub pat, dar am avut loc sub fereastră, într-un spațiu între paturi și fereastră. Deci paturile astea metalice aveau 80 de centimetri lățime și 2 metri lungime, și dintr-un metru și 20 cât avea lățime celula, mai rămâneau pe lungime 40 de centimetri. Mergeam așa, mai în dungă. Și pentru că avea 3,60 metri lungime, de la pat până la ușă mai era un metru, și de la pat până la fereastră mai era în jur de jumătate de metru. Și acolo, în spațiul acela de jumătate de metru, am dormit eu trei luni de zile cât a durat ancheta.

Da' ancheta mea a fost mai simplă, pentru că am nimerit în această celulă cu oameni în vârstă, care mai făcuseră ani de închisoare. Fuseseră arestați prin '47-'48, eliberați în '55 și arestați din nou în '58-'59, când a fost acel mare val de arestări. Și ei au insistat foarte mult ca ori de câte ori merg la anchetă, pentru că nu am ce să ascund și oricum ei știu – că deja Securitatea știa cam tot ce am făcut – ar fi mai bine să semnez tot ce ei cer să semnez. Și mi-au mai spus să stau liniștit, pentru că deși o să primesc o pedeapsă foarte mare, așa vreo 12-15 ani, n-o să facem închisoare mai mult de un an. Mă rog, eram copil și se purtau cu mine cum te porți cu un copil.

Cine vă spunea aceste lucruri ?

Asta mi-o spunea un avocat al cărui nume, îmi pare rău, nu l-am reținut. Și era foarte în vârstă și tare bolnav. Mai era acolo un căpitan de cavalerie, nici lui nu i-am reținut numele, și un frate de-a' lu' Geo Saizescu², cel care a fost regizor, mă rog. Și oameni obișnuiți...

Eh, important e că în acea celulă care avea o fereastră mică, printr-un spațiu îngust, puteam să privim afară. Eu eram tânăr și sănătos și puteam să mă cațăr pe pat și să privesc afară, și vedeam cum aduceau arestații. Veneau mașinile cu arestați și erau totdeauna pline. Era exact perioada în care îi arestau pe țărani pentru că nu voiau să se înscrie la colectiv. Și am văzut lucruri care efectiv m-au îngrozit. Țăranii arestați erau destul de pregătiți pentru închisoare. Oricum, mai experimentați decât mine, care, fiind vară, nu aveau decât pantaloni, o cămașă, pantofi și o pereche de ciorapi subțiri. Ei veneau pregătiți și aveau și căciuli. Pe cei care aveau căciuli nu îi mai legau la ochi, le înfundau căciula pe cap. Și când îi scoteau din mașină, se așezau niște caralii, plutonieri de Securitate, din metru în metru, de la mașină până la intrarea în Securitate, pe o distanță de 15 până la 20 de metri. Și cum scoteau pe unul din mașină, cel care îl scotea îi dădea un pumn în ceafă și un picior în spate. Și îl proiecta la celălalt. Și celălalt făcea la fel și tot așa până când intrau înăuntru. Mai departe nu vedeam...

Într-o zi am avut surpriza să îl văd chiar sub fereastra noastră pe un căpitan de Securitate, Mitran³ îl cheamă, care era de la mine din sat. Era vară, avea o cămașă albă

2. Geo Saizescu a avut doi frați în închisoare, amândoi închiși la Craiova în perioada la care se referă martorul. Ștefan Saizescu, născut la 18 mai 1916 în Oprisor, Mehedinți. A fost arestat la 11 februarie 1959 și condamnat la 20 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Craiova, Oradea și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964.

Nicolae „Colin” Saizescu, născut la 29 aprilie 1921 în Oprisor, Mehedinți. A fost arestat la 12 februarie 1959 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Oradea, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 4 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

3. Constantin Mitran, anchetator la Securitatea din Craiova în anul 1958. A promovat până la gradul de colonel. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 182-183.

cu mănecă scurtă și ochelari de soare din ăia închiși. Acest Mitran era fiul unei familii din Osica, una dintre cele mai sărace familii. Bunicul lor luptase în primul război mondial și primise cinci hectare de pământ, dar nu i-a plăcut să muncească pământul, l-a vândut și a băut banii. Și a oprit și el doar o litră de pământ. Oamenii aceștia erau atât de săraci încât în vremurile acelea, când se făcea grâu, se duceau și secerau și ei din loturile altor oameni câțiva saci de grâu, și îl băteau cu un par, la modul primitiv, în curte. Făceau și ei câțiva saci de grâu. Nu se supăra nimeni. Când se făcea porumbul intrau din nou în lanuri și luau câte un sac, doi, de la fiecare. De asemenea nu se supăra nimeni, era destul porumb. Iar în timpul iernii, vecinii de pe strada lor le duceau pe rând, în fiecare seară un braț de lemn și ceva de mâncare. Făceau lucru ăsta vecinii, pentru că ei le rupeau gardurile ca să-și procure lemne de foc. Și le atacau și curțile ca să le fure găinile și ce mai găseau pe acolo. Să se hrănească și ei. Ei, domnule, au venit comuniștii la putere și familia asta a fost prima care s-a înscris la comuniști. Și dintr-odată copiii acestui om au ajuns elevi de nota 10. Au terminat liceul cu 10 și au intrat la facultate fără examen. Pe unul îl cheamă Ion Mitran⁴ și l-a prins prăbușirea comunismului în poziția de redactor-șef la *Era socialistă*. Pe altul, tot ofițer de Securitate, atașat militar⁵ pe la Washington, și Constantin Mitran, ofițeru' de Securitate despre care am vorbit. Ei, acest om, Costică Mitran, a venit după câteva zile la mine în celulă. Mi-a pus și el aceleași întrebări care mi s-au pus la arestare, mi-a dat aceleași perechi de palme. Și să știți că am avut prilejul să îl reîntâlnesc după eliberare, chiar în sat. S-a întâmplat să vină și el pe acolo. M-a cunoscut, l-am cunoscut. Ne-am ferit unul de altul. Eu am luat-o pe o parte a drumului, el pe partea ailaltă, și fiecare a întors capul în altă parte. Nu l-am mai întâlnit de atunci, din 1964.

Ce puteți să-mi spuneți despre modul în care se desfășurau anchetele ?

În legătură cu anchetele care se făceau acolo trebuie să vă spun că eu am scăpat mai ușor, numai cu palme. Ori de câte ori un coleg din celulă era chemat la anchetă, intram deja în alertă, pentru că ni-l aduceau după ore întregi, după patru-cinci ore, într-o pătură. Nu mai era în stare să meargă sau să vorbească. Nu știam cum să îl așezăm în pat, nu mai aveam nici cum să dormim, pentru că nu mai putea să mai stea un al doilea sau al treilea alături de el în pat. În orice poziție l-am fi așezat, nu putea să stea, că era negru de la tălpi până-n creștet, datorită bătăilor. Îl duceam la WC pe brațe în fiecare zi. Și după circa trei săptămâni își cam revenea... Ei, nu își revenea bine, că îl luau din nou

4. Ion Mitran, născut la 23 aprilie 1930 în Osica de Sus, Olt. Ziarist. Membru de partid din octombrie 1957, redactor la secțiile Literatură și artă și Viața de Partid, șef al Secțiilor Viața de partid și Propaganda și redactor-șef adjunct la revista *Lupta de clasă* (1955-1972); locțiitorul secretarului Comitetului de partid și de presă și edituri (din 1968), redactor-șef adjunct la revista *Era socialistă* (1972 – 25 mai 1984); redactor-șef al ziarului *Scânteia* (25 mai 1984 – 22 decembrie 1989); membru al CC al PCR (22 noiembrie 1984 – 22 decembrie 1989). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 399.

5. Mircea Mitran, născut la 20 noiembrie 1933 în Osica de Jos, Olt. Între 1957 și 1963 a urmat Facultatea de Filologie, Universitatea București. Ambasador, Consilier Diplomatic al Ministerului Administrației Publice. A fost consilier la ambasada României din Washington (1985-1986), inspector general în Ministerul Educației și Învățământului (1988-1989), ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Japonia (1990-1994). S-a pensionat în 1997 cu păstrarea gradului de ambasador. http://www.romania-online.ro/whoswho/MitranMircea_r.htm, accesat la 6 ianuarie 2009.

la anchetă. Și fenomenul se repeta cu fiecare dintre ei. Eu, încă o dată spun, am scăpat ușor. Mulți au murit la Securitate – da' nu din celula mea – pentru că nu au înțeles că trebuie să semneze. Deci care semneau ceea ce ei scriau în procesele verbale de interogatoriu scăpau mai ușor. Nu semnai, te băteau. Erau în stare să te și omoare. Și mulți au murit pentru că nu au înțeles că trebuie să semneze. Nu au vrut să semneze sub nicio formă și și-au pierdut viața.

Ancheta mea a durat destul de puțin, numai trei luni de zile, și în octombrie 1959 ne-au dus la Tribunal la Craiova. Tatăl meu a făcut atunci multe drumuri la Craiova, la Securitate, tocmai pentru a afla când o să fiu judecat. Și întotdeauna i-au spus că o să îl anunțe, o să îl anunțe, dar nu l-au anunțat niciodată...

Când a avut loc procesul ?

Cred că în 21 octombrie 1959.

Câți erați în boxa acuzaților ?

Șapte. Trebuia să fim de fapt șase, dar cei de la Securitate au aflat că un alt elev, care nu era în grupul nostru, nu era membru al organizației, ar putea să spună ceva despre noi. Nu știu cum s-a întâmplat, dar cert e că l-au invitat la Securitate la Craiova. Și ofițerul anchetator în cazul nostru, Victor Fota⁶ îl cheamă, trăiește și acum, era pe atunci tânăr locotenent-major, l-a întrebat : „Ai văzut ce făceau colegii ăștia ai tăi ?”. Și el a zis : „Da, bănuiam eu”. „Ia spune, mă băiatule, ce bănuiai tu ?” Și el s-a apucat să spună. Și după ce a terminat i-a luat o declarație scrisă și a zis ofițerul : „Știi ce ? Acum e târziu să mai pleci acasă. Lasă, dormi la noi și pleci mâine dimineată”. Și l-au pus într-o celulă. Acolo l-au ținut și nici nu l-au mai anchetat. I-au dat și lui nouă ani de închisoare pentru tănuire.

Ați avut public în timpul procesului ?

Nu. Procesul s-a desfășurat cu ușile închise. Totuși părinții unui coleg de-al meu au reușit să afle ziua procesului și au fost prezenți acolo. Numai părinții unuia dintre noi. Restul nu au știut. Tatăl meu a primit după înștiințarea că am fost judecat.

Care era capul de acuzare ?

„Organizație subversivă de tip fascist cu caracter legionar.” Așa s-a citit acolo, așa reproduc și eu...

Președintele tribunalului știți cine a fost ?

Nu știu cum îl cheamă. Nu am știut niciodată. Pe procurorul militar îl chema Prună⁷, da' nu-i știu numele de botez. Hm. Și-a făcut datoria de procuror, să spunem. Și am avut un avocat din oficiu, care a vorbit și a spus că ce am făcut noi e un lucru deosebit de grav și merităm să fim pedepsiți... Cam asta a fost tot. Asta a fost apărarea.

Și câți ani de închisoare ați primit ?

20 de ani de muncă silnică, opt ani de degradare civică și confiscarea în întregime a averii personale. Asta a fost în prima instanță, dar prin februarie 1960 s-a judecat

6. Probabil Victor Fota, adjunctul comandantului Securității din Craiova din 1970, când avea gradul de căpitan. S-a pensionat cu gradul de colonel. Doina Jela, *op. cit.*, p. 118.

7. Probabil Liviu Prună, căpitan magistrat, judecător în procesul lui Florin Pavlovici, în 1959. Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, Cartier, Chișinău, 2001, pp. 41-42, 44.

recursul la regiunea a II-a militară București. Țștia au găsit că fiind minori, pedeapsa a fost prea mare. Și, de exemplu, pedeapsa mea de 20 de ani s-a redus la 12 ani muncă silnică. Dar au rămas cei opt ani de degradare civică și confiscarea averii personale. La toți ni s-au scăzut atunci pedepsele.

V-au dus la București pentru recurs ?

Nu, noi n-am fost la recurs. L-au judecat ei în absența noastră. Noi am primit doar rezultatul, pentru că am făcut recurs. Aveam dreptul să facem recurs și ne-am folosit de acest drept.

Și după proces unde v-au dus ?

Imediat după ce s-a pronunțat sentința ne-au dus în penitenciarul de la Craiova. Eu am nimerit într-o cameră mare în care mai erau circa 120 de oameni în 35 de paturi, suprapuse tot pe trei rânduri. Fiind tânăr și sănătos, nici acolo nu am avut loc într-un pat. Am făcut iarna '59-'60 în chiloți, cu cămășuța cu mânecă scurtă și cu ciorapii pe care îi aveam în picioare. Patru deținuți aveam două pături. Una o puneam jos și cu cealaltă ne acopeream. Eram foarte mulți, era supraaglomerat acolo. Erau niște mirosuri greu de descris și chiar dacă era iarnă, trebuia să ținem geamurile deschise. Ningeau pe noi, dar asta a fost...

Cum era alimentația acolo la Craiova ?

Cu privire la mâncare, dacă ar fi să judecăm după regimul de detenție, trebuia să primim 1 400 de calorii pe zi. Așa spuneau regulamentele de detenție, pe care eu am avut curiozitatea să le citesc. Dar mâncarea sigur nu era atât de multă, nu erau 1 400 de calorii. Asta în cazul în care stăteam în celulă. Că, mai târziu, am fost la muncă și primeam 1 800 de calorii. Dar nu era atâta mâncare. Cu siguranță era mai puțină, și aveau și prostul obicei de a aduce pentru cantina închisorilor carne deja alterată. S-a mai întâmplat, în perioada aia cu colectivizarea și după ce s-a făcut colectivizarea, că au tăiat boii și caii. Păi, toți caii care au fost tăiați în România au fost mâncați de deținuți în închisori. Deci ne hrăneau cu carne de cal... E bună carnea de cal. Are fibra cam lungă și e cam tare, dar altfel e bună, e destul de gustoasă. Mongolii socotesc o delicată carnea de cal. Numai că și aia era puțină, adică rară și puțină. Și de multe ori carnea era deja alterată. Slănina pe care o puteam cumpăra pe banii noștri, dintr-un fel de magazin al închisorii – dar aici nu vorbesc de Craiova, ci mai târziu, prin alte închisori – nu ne-o dădeau decât cu viermi. Dar se spune că și viermii au foarte multe proteine... În sfârșit.

Și de la Craiova pe unde ați mai fost dus ?

În 1960 eu mă aflam deja în închisoarea de la Mărgineni, în colonia de minori contrarevoluționari. Închisoarea de la Mărgineni era foarte veche⁸. Acolo a fost închis și Nicolae Bălcescu prin secolul XIX. Deci închisoare veche, dar modernizată. Avea chiar și încălzire centrală iar în incinta închisorii exista o fabrică de mobilă. Era o închisoare pentru tot felul de specialități.

Erați mulți deținuți acolo ?

Păi se aflau în închisoarea asta, care avea în jur de 1 500 de locuri, peste 2 000 de deținuți, care lucrau în fabrica de mobilă. Și erau așa : criminali de drept comun care au

8. Fostă mănăstire grecească, stabilimentul a devenit un fel de mănăstire cu regim corecțional în jurul anului 1840, dar a găzduit și deținuți politici. Rolul de penitenciar l-a dobândit în 1869. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 372.

săvârșit crime abominabile și erau condamnați la închisoare pe viață. Erau vreo 500 deștia în 1960. Erau ofițeri și subofițeri din Miliție, care au săvârșit și ei vreo infracțiune și au fost condamnați. Erau șiăștia vreo 200. Erau minorii de drept comun, șiăștia până la 200, și alții, în special delapidatori. În plus, mai eram noi, minorii contrarevoluționari, care stăteam separat, în camere separate, și care nu eram decât vreo 70.

Și aveai uniforme speciale acolo ?

Da, aveam zeghea obișnuită dar pe spatele nostru scria „CR” adică „contrarevoluționari”. Pe spatele celorlalți scria „DC”, adică „drept comun”. Eh, și pentru că eram minori și ne-au dus în această închisoare de drept comun, lucram în fabrică împreună cu deținuții de drept comun. Ne separau doar după ce se termina programul de lucru.

Care erau relațiile dumneavoastră cu cei de drept comun ?

În general bune, dar foarte dezavantajoase pentru noi, pentru că în fabrică ei dacă făceau trei norme primeau două zile de libertate. Exista pe atunci un decret potrivit căruia unui deținut care muncește, dacă face trei norme i se socotesc trei zile, ziua executată și încă două. Și i se scădeau din pedeapsă. Dar asta era pentru deținuții de drept comun. Noi oricât am fi muncit nu primeam nimic și necazul nostru era că deși eram minori trebuia să muncim și trebuia să facem tot trei norme, pentru că dacă nu le făceam nu aveau ceilalți ce să lucreze. Și atunci ne omorauăia pe noi...

Ce fel de mobilă făceați acolo ?

Mobilă care se ducea la export. Eu am trecut prin toate halele acelei fabrici și am învățat să lucrez cu lemnul de la uscătorie până la secția de montaj și de ambalat mobilă. Deci am învățat de toate acolo. Și când am ieșit din închisoare în 1964 aveam și o calificare de tâmplar categoria a IV-a.

De la Mărgineni ați mai fost pe undeva ?

De la Craiova m-au trimis la Mărgineni, dar am făcut o escală de două nopți la Jilava. Aveau dubele alea vagon care se atașau la trenuri și, mă rog, nu se puteau atașa oricând. Am ajuns la București, m-au dus la Jilava unde am stat două nopți, după care m-au îmbarcat din nou și m-au trimis la Mărgineni unde era colonia de minori contrarevoluționari.

De cine vă mai amintiți de la Mărgineni ?

Aici la Mărgineni pe post de maestru civil lucra, în anii aceia, fostul comandant de la Poarta Albă, Pavel Mihai⁹. El fusese condamnat în anii '50 împreună cu alți caralii – ofițeri și subofițeri – de la Poarta Albă, pentru mai multe crime pe care le-au săvârșit acolo. Au fost condamnați la muncă silnică pe viață. Asta în urma unor presiuni serioase

9. Este vorba de Pavel Ion, născut la 8 septembrie 1925 în Beștepe, Tulcea. De profesie tâmplar. Locotenent-major, comandant al formațiunii 0957 Ostrov între 1952 și 1953. În această perioadă deținuții erau bătuți fără nicio justificare, cu ranga de fier, cazmaua, lopata sau cravașa. Ca urmare a torturilor, între iunie 1952 și martie 1953 au murit 63 deținuți. A fost arestat la 25 martie 1953. A fost judecat în 1955 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Ocnele Mari și Craiova. A fost grațiat și eliberat la 16 octombrie 1957. A fost reincadrat în MAI fiind numit ofițer de serviciu la penitenciarul Tecuci. În mai 1958 a fost transferat la penitenciarul Târgșor, iar în aprilie 1959 a fost trecut în rezervă. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 123, 135-136 ; http://www.crimelcomunismului.ro/pdf/ro/arhiva_documente/deplasare_salcia.pdf, accesat la 6 ianuarie 2009 ; informații din fișa matricolă penală din AANP.

făcute din Occident în legătură cu crimele săvârșite de ei la Poarta Albă. Comuniștii, sigur, au fost nevoiți să îi condamne la muncă silnică pe viață, dar după un an, doi, le-au redus pedeapsa la 25 de ani, iar după încă un an, doi, le-au redus la câțiva ani, și după cinci ani erau toți afară. Dar cum să îl trimiți pe Pavel, fostul comandant, undeva în țară? Pentru că puține sunt satele românești care să nu fi avut pe cineva la Poarta Albă. Și sigur că omul ăsta ar fi fost linsat oriunde s-ar fi dus. Și atunci, îl țineau în închisoarea de la Mărgineni, pe post de maistru. Da, să știți, era într-adevăr un criminal, pentru că într-o zi, cu 15 minute înainte de a se termina programul de lucru, un minor de-al nostru, contrarevoluționar, s-a apucat să facă curățenie la bancul lui de lucru. Acest maistru l-a văzut și s-a repezit la el. L-a luat în biroul lui și l-a bătut rău de tot. Noi, cei din halele învecinate, am aflat, și ne-am strâns vreo 30 și ceva din cei 70 câți eram, în fața aceluși birou. Și am început să țipăm să nu îl mai bată pe colegul nostru. Au venit o mulțime de caralii, și-au desfăcut diagonalele pe care le purtau atașate la centură și lovindu-ne, au reușit să ne împingă din fața biroului undeva în curtea fabricii. Ne-au înconjurat acolo și nu știu de ce m-au ales tocmai pe mine și m-au dus în biroul aceluși maistru, unde era și șeful caraliilor și unde era și colegul nostru plin de sânge. Și chiar maistrul Pavel, deci fostul comandant, mi-a zis: „Mă banditul, ia tu cana asta, umple-o cu apă să se spele ăsta pe față!”. Era plin de sânge. Și eu am spus: „Nu”. „Cum adică, nu?” „Nu, pentru că ce ați făcut este foarte grav și noi o să vrem să fim scoși la raport la comandantul închisorii, să ni se explice cum un angajat civil al acestei unități își permite să bată un deținut politic.” Ceea ce bineînțeles că l-a înfuriat tare pe Pavel și s-a repezit la mine. Norocul meu a fost că șeful caraliilor nu l-a lăsat să mă lovească. Între timp colegii mei au fost duși la închisoare. Pe mine și pe cel bătut ne-au dus direct în celular, fiecare în altă celulă. Am aflat că au mai luat încă doi dintre noi, care și ei insistau să fie scoși la raport la comandantul închisorii. Comandantul închisorii era un colonel din Moldova, îl chema Gheorghe Timofte¹⁰. Și i-au adus și pe ei în câte o celulă.

Puteați să comunicați acolo ?

Sigur, aveam posibilitatea să comunicăm în anumite momente. Vorbeam pe fereastră, că celulele erau foarte apropiate. Și acolo am hotărât împreună că a doua zi de dimineață, după ce se face numărătoarea, să batem în ușă și să cerem să fim scoși la raport. Și a doua zi, după numărătoarea de dimineață, noi am bătut în ușă și am spus: „Vrem să fim scoși la raport la domnul comandant”. „Bine, bă banditul.” „Bă”, că nu vorbeau cu „mă”. „Bine, bă banditul.” Dar nu s-a întâmplat nimic. A treia zi am făcut la fel și în sfârșit a venit la noi, nu comandantul închisorii, care am aflat mai târziu că era plecat, nu era în închisoare, ci adjunctul lui, maiorul Sântion¹¹. Era din Rășinari, da' nu îi mai

10. Gheorghe Timofte, născut la 12 martie 1914 în Nicșeni, Botoșani. A fost comandant al coloniei Poarta Albă (2 decembrie 1949 – 18 februarie 1950; 3 mai 1950 – 23 mai 1951), comandant al penitenciarului Mărgineni (1955-1958, 1959-1967). Doina Jela, *op. cit.*, p. 280; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 249, 377.

11. Colonelul Ioan Sîntion/Sintion, născut la 29 noiembrie 1927 în Rășinari, Sibiu. A fost comandant la penitenciarul Sibiu (1956-1957); comandant la penitenciarul Codlea (1958-1959), locțiitor comandant pentru pază și regim la penitenciarul Mărgineni (1959-1966); comandant la Penitenciarul Alba Iulia (1967-1968); comandant la Bârcea Mare – Deva (1968-1974). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 275, 459; informații de la colegul nostru Mihai Borcea, căruia îi mulțumim.

știu numele de botez. Și, de exemplu, când a intrat la mine în celulă, și-a ridicat așa frumos cascheta cu un deget și a zis : „Ce vrei, bă banditul ? ”. Și eu am repetat. „Vreau la raport, la domnul comandant al închisorii”. „Da, bă. 25 la cur și am rezolvat.” Eu am crezut că e vorba de o glumă. A ieșit. După o jumătate de oră am auzit ușa unei celule în care se afla un coleg de al meu. După vreo 15-20 de minute altă ușă, și tot așa. În ordinea asta eu eram ultimul. S-a ajuns și la mine. Am fost condus la o cameră care era pentru deținuții minori de drept comun. La intrare era medicul închisorii care m-a întrebat dacă sunt sănătos, dacă sufăr de vreo boală. I-am spus că nu. Eram sănătos, nu sufeream de o nicio boală. Și a zis : „Intră”. Și am intrat. Acolo maiorul Sântion îi așezase pe minorii de drept comun ca la stadion pe paturile alea și așezase o masă lungă în mijlocul camerei. M-a întrebat : „Mai vrei, bă, la raport ? ”. „Da”, am spus eu. Și el doar atât a zis : „Umflați-l ! ”. Și s-au repezit câțiva caralii la mine. M-au luat așa ca pe sac, m-au întins pe masă, unul s-a urcat pe grumazul meu, altul mă ținea de picioare, alții mă țineau de mâini. Și a venit acest maior cu o cravașă de piele cu biluțe din alea de plumb la capăt. A smuls pantalonii de pe mine, mi-a rupt în două bucăți chiloții. M-a dezbrăcat. Și a început să mă lovească. Am numărat șase lovituri, după care nu am mai putut să număr. Au fost 25 în orice caz. Deci s-a ținut de cuvânt : 25 de cravașe. Și când a terminat și m-am ridicat de pe masă, eram cam amețit, da’ am putut să mă ridic singur. M-a întrebat din nou : „Mai vrei, bă, la raport ? ”. Am răspuns : „Da”. Și am fost condus la camera mea de un caraliu. Surprinzător, caraliu’ ăsta plângea în spatele meu și spunea : „Popescule, să dai cu niște ulei, să nu te infectezi”. Desigur că era o prostie să dai cu ulei pe o rană deschisă, pentru că toată spinarea mea era numai o rană. Că unde lovea cravașa, plesnea pielea.

Frumos a fost de îndată ce am ajuns în cameră, că i-am găsit și pe ceilalți trei gata băuți. Toți erau întinși în pat și îi oblojeau colegii. M-au oblojit și pe mine. Pe loc am hotărât că vom intra în grevă de muncă. A doua zi de dimineață, după număr, când trebuia să plecăm la muncă, noi ne-am întors în cameră, toți, și-am declarat grevă de muncă, cerând să vină din nou comandantul închisorii să stăm de vorbă. Și-a venit comandantul închisorii și a discutat separat cu câțiva dintre noi, evident și cu mine. Și mi-a spus că sunt așa de rău încât eu aș fi în stare să îmi omor și părinții. De ce a spus asta despre mine, nu înțeleg. Da, probabil mă vedea rău pentru faptul că nu cedez și nu mă supun. Și mi-a spus că nu o să scap fără 21 de zile de carceră. Iar eu, care cunoșteam regulamentul de detenție, i-am spus : „Nu o să puteți să faceți lucrul ăsta pentru că nu vă permite regulamentul. Eu sunt minor și nu puteți să îmi dați decât șapte zile”. La care el scurt a zis : „O să vezi tu”. Da’ nu se punea problema deocamdată să mă ducă la carceră, pentru că eram în grevă de muncă, și asta trebuia să o rezolve în primul rând. Raportase deja la Direcția Generală a Penitenciarelor și era vâlvă mare cu greva asta. Noi ceream neapărat să vină un procuror militar să stea de vorbă cu noi. Și pentru că nu s-a grăbit s-o facă, noi am întins puțin coarda și am declarat și greva foamei. Da’ în greva foamei n-am stat decât două zile, pentru că a venit comandantul închisorii și a zis : „Bine, bă. O să vă aduc procurorul militar”. Și noi am zis : „Păi ce garanție ne oferiți ? ”. „Ce garanție să vă dau ? Ce vreți voi ? ” „Păi o garanție.” Și s-a angajat pe cuvântul lui de cinste că va aduce procurorul militar. Noi am încetat greva și el s-a ținut de cuvânt. Am stat în total 11 zile în grevă de muncă până când, în sfârșit, a catadicsit el să ne facă această promisiune...

Și, după două săptămâni, a venit procurorul militar. A stat de vorbă cu vreo 18 dintre noi. Noi ne-am organizat foarte bine și fiecare a vorbit pe altă temă în fața procurorului militar. Și am avut revendicări destul de serioase. În primul rând am cerut să nu ni se mai spună bandiți. În regulamentul de detenție scria că suntem deținuți și dacă nu ni se cunoaște numele, să ni se spună „domnule deținut” nu „bă banditul”. Doi : am cerut ca alimentele pe care ni le vând pentru cei 50 de lei pe care îi primim din familie în fiecare lună să nu mai fie alterate. Am cerut de asemenea să se respecte până la capăt regulamentul de detenție și, de exemplu, dimineața, după deșteptare, după ora 5 până la 7 când ieșeam la muncă, să ne lase să stăm jos pe o bancă sau pe pat. Pentru că ne țineau în picioare. Și seara până la stingere trebuia să stăm tot în picioare. Și să nu mai fim bătuți, bineînțeles. Așa. Și să știți că am obținut. Și în legătură cu alimentele : gestionarul ăla al magazinului a fost arestat și a fost condamnat pentru delapidare la 18 ani de închisoare. Păi ne vindea alimentele alterate, biscuiții mâncați de șoareci și chestii de astea. Nu știu de unde le lua și la ce preț le aducea, dar nouă ni le dădea pe bani buni...

Mai țineți minte numele procurorului care a venit ?

Nu. Nu, și nu cred că l-am știut, pentru că nu s-a prezentat. Și nici noi nu am avut intuiția asta de a întreba „cum vă cheamă, domnule ?”

Repercusiuni după acest incident au fost ?

Da. În cazul meu au venit cele 21 de zile de carceră, dar într-un mod special, pentru că oricum regulamentul de detenție nu permitea. După ce s-a terminat cu greva, după ce s-a stat de vorbă cu procurorul, a venit un caraliu într-o seară și mi-a făcut un raport în care a scris că eu le-aș fi cerut colegilor de cameră să încingem o horă, că s-a făcut hora, și în felul acesta am deranjat închisoarea. Și a propus să mi se taie următorul vorbitor, că aveam la șase luni un vorbitor. Și comandantul a scris acolo că aprobă șapte zile de carceră, cu mâncare la trei zile o dată. Așa era regimul sever la carceră. Primeam apă în fiecare zi, și la trei zile o dată, 1 400 calorii. Și am făcut șapte zile și mi-a dat drumul. Am venit în cameră și a doua zi pe seară a venit din nou caraliu' și mi-a făcut alt raport. Nu mai știu pentru ce, nu am mai găsit nici în dosarul de la CNSAS ce mai scrie și în raportul ăla. Din nou comandantul a aprobat șapte zile. Am mai făcut șapte zile. M-am întors. Am mai stat 24 de ore și din nou, un alt raport. Și în sfârșit, în felul ăsta, toată luna decembrie 1960 am făcut-o practic la carceră cu regim sever. A fost atât de rău comandantul Timofte, încât a dispus ca în celula în care sunt închis să se toarne pe jos motorină, să se spargă geamul și să se închidă caloriferul. Într-o astfel de celulă-carceră, exista un prici care se ridică în perete, dar era de fier, fără saltea, fără nimic. La ora 10 când se dădea stingerea, îl dădeau jos din perete și eu trebuia să mă culc direct pe fierul gol. Și îmbrăcat bineînțeles „STAS”, cum zice regulamentul : adică pantaloni și tunică de zeghe, și o manta de iarnă tot de zeghe. Atât, nu mi-a permis altceva, cămașă, chilot sau alte chestii. Și bineînțeles, era decembrie, afară totul era înghețat, era zăpadă, și eu cu geamul spart, ca nu cumva să se încălzească cât de cât camera aia. Dar am suportat.

Și încă o chestiune urâtă de tot, pe care a făcut-o acest comandant, a fost în februarie 1962, când în camera minorilor de drept comun s-au descoperit păduchi și a dat dispoziție ca și în camera noastră să ni se ia hainele. Ei nu au mai avut posibilitatea să ne facă haine de zeghe pe care să scrie contrarevoluționar, și ne dăduseră voie să purtăm haine de acasă. Și mie taică-miu îmi trimisese printre altele și o pufoaică. Și era februarie și era foarte bună pufoaica aia, și mă duceam cu ea în fabrică. Și a venit comandantul și mi-a

luat-o. Și eu l-am întrebat : „Domnule comandant, pentru ce mă dezbrăcați ? ”. Era un om voinic, acest Timofte, și s-a uitat de sus așa la mine, și a spus : „Păi nu te cheamă Paul Popescu ? ”. „Ba da.” „Păi nu ești tu ăla cu ideile tale ? ” „Ba da.” „Ei vezi, de aia te dezbrac, pentru ideile tale.” Nu glumesc. ăstea au fost cuvintele lui.

L-ați mai întâlnit pe acest Timofte ?

Nu, sigur că nu. Dar, surprinzător, l-am întâlnit pe pedagogul pe care îl aveam în închisoare. După ani de zile, după ce am reușit să îmi termin liceul la seral, am ajuns student la Facultatea de Filosofie, și l-am întâlnit în sala de lectură a facultății. Era student la fără frecvență la filosofie. Nu i-am reținut numele.

Dar ce făcea acest pedagog în pușcărie ?

Păi ce putea să facă ? Primea un salariu. Nu știu ce meserie avea. Deci, dacă el, mult mai târziu, pe vremea când eu am ajuns student, era și el la fără frecvență, și era un om peste 40 de ani... Presupun că avea, totuși, studii medii. Și ce putea să facă ? Ce puteai să faci la închisoare ? Da' era un post acolo și primea și el niște bani.

Acolo, la Mărgineni, în situația în care noi n-am mai putut să cumpărăm alimente, până s-a rezolvat problema, cu cei 50 de lei pe care îi primeam de acasă, ne-am hotărât să ne cumpărăm cărți. Închisoarea avea o bibliotecă, dar aveau puține cărți acolo și oricum nimic interesant. Or, noi eram tineri, ne plăcea să învățăm, să citim, și puneam toți bani și strângeam peste 1 000 de lei : 50 de lei de la fiecare. Și îi dădeam, să ne cumpere cărțile pe care noi le comandam, să știți.

Și cam ce cărți comandați ?

Păi, de exemplu, în 1964 când am fost eliberat, eu am donat închisorii de la Mărgineni 300 de volume, care erau ale mele. Printre care – și o să regret toată viața – câteva volume din Hegel. Regret, pentru că mi-am închipuit că vin acasă și o să le recuperez, o să găsesc să le cumpăr, dar nu le-am mai găsit. Nu am mai găsit să cumpăr *Fenomenologia* lui Hegel. Am donat *Istoria filosofiei*, traducere din limba rusă, cinci volume masive. Nici pe aia nu am mai găsit să o cumpăr. În general, nu prea am recuperat cărțile pe care le-am donat în 1964, când am fost eliberat. Chiar și pe această temă, pot să vă spun cât de răi au fost cu noi. Duceau la bibliotecă volumele cumpărate din banii noștri. Iar noi voiam să fim primii care să le împrumutăm și să le citim. Nu ne lăsau. Veneau și ne luau din cameră cărțile noi pe care reușeam să le împrumutăm.

Când v-ați eliberat în 1964 ?

În 23 iunie 1964, în urma aceluia decret dat de Gheorghiu-Dej.

Cum a fost ziua eliberării, vă mai amintiți ?

Mai eram în închisoarea de la Mărgineni șapte deținuți contrarevoluționari. Eliberările din închisorile comuniste au început prin 1962. Au început cu legionarii de la Aiud. Aș putea să spun, da' poate nu ne permite timpul, un lucru foarte interesant pe această temă. În '62, acolo la Aiud, se afla Nichifor Crainic¹². Și el a fost plimbat prin țară, timp de

12. Nichifor Crainic (Ion Dobre, 1889-1972), scriitor, poet, ziarist, om politic, doctor în filosofie, academician și teolog. A creat curentul „gândirist” și a făcut parte din două guverne interbelice. A fost arestat la 23 iulie 1947 și condamnat pentru crime de război la „detenție grea pe viață”. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 24 aprilie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP

vreo două săptămâni, și i-au arătat comuniștii ce au făcut ei din țara asta. „Uite ce floare ! Ce frumos arată țara noastră, cu blocuri, cu pământuri fără haturi¹³.” Adică cu gospodării colective. Și întors după acest periplu prin țară, Nichifor Crainic a fost adus în fața deținuților legionari de la Aiud, care au fost scoși în curte și și-a început „speech-ul” cu următoarea frază. „Domnilor, ce am vrut să facem noi legionarii din țara asta, să știți că au făcut comuniștii.” Și-a pus el ceva cenușă în cap, a fost printre primii eliberați. Au fost eliberați și toți legionarii. Și apăsarea pe atunci – sunteți tânări și cred că nu știți – o revistă care se chema *Veac nou*. Și în această revistă care apărea, dacă nu mă înșel, lunar, Nichifor Crainic a publicat două articole, în care își pune cenușă în cap. Deci el, un așa mare ideolog al legionarilor, în sfârșit îi ridică în slăvi pe comuniști. Nu l-a iertat Dumnezeu, pentru că la puțină vreme după eliberare, după un an sau doi, a și murit.

Așa deci, începuseră eliberările în '62. Se dădeau atunci niște decrete care nu erau publicate și noi ne trezeam așa că 10, 15, 20 dintre noi pleacă odată. Și rămăseserăm în '64, în toată închisoare, numai șapte contrarevoluționari. Stăteam toți într-o celulă. Și în urma decretului din iunie 1964, am plecat patru, au mai rămas trei, dar până la 23 august au fost eliberați și ei. Eram printre cei mai tineri și ultimii veniți, care făcuseră puțină închisoare. Despre acest decret eu am aflat chiar în ziua în care s-a publicat. Eram în fabrică între deținuții de drept comun, și un caraliu care ne supraveghea a trecut pe lângă mine și mi-a șoptit la ureche : „Popescule, ai scăpat. Pleci acasă. S-a dat decret”. Deci am știut cu câteva zile înainte. Și după câteva zile ne-au chemat pe cei patru care urmam să fim eliberați, ne-au băgat într-o altă celulă, ne-au tuns proaspăt, ne-au dus la magazie, da' în cazul meu, nu mai aveam cu ce să mă îmbrac, pentru că pantalonii de la uniformă școlară îmi rămăseseră prea mici. Între timp mai crescusem și eu... Și mi-au dat o pereche de pantaloni făcuți din pânză abrazivă, pe care o foloseam la șlefuitul mobilei. Așa cum sunt pânzele abrazive de 10-12 centimetri, cusute între ele. I-am folosit la ieșirea din închisoare. Și pentru că aveam 300 de lei, și asta era o sumă frumoasă în 1964, m-am oprit la magazinul din sat, din I.L. Caragiale, că acolo e închisoarea Mărgineni, și mi-am cumpărat o pereche de pantaloni de doc. Mi-am cumpărat și o pereche de pantofi. Cămașă am avut. Și m-am urcat în tren să vin acasă. Și știți ce am văzut din tren? Am văzut multe, multe biciclete și pământuri fără haturi. Eu eram obișnuit, când m-au luat la închisoare, cu bucățile mici de pământ, pe care le aveam țăranii noștri și cu haturile dintre ele. Eee, acum erau câmpuri cât vezi cu ochii, numai grâu sau numai porumb, nu mai existau haturile. Asta am văzut eu când am ieșit afară. Și multe, multe biciclete. Românii noștri pe atunci foloseau bicicleta. În '64 erau puține motociclete și foarte puține mașini, dar multe biciclete. Când am fost arestat, nici numărul bicicletelor nu era mare, dar acum era cu mult mai mare. Asta am văzut când am venit acasă.

Cum a fost întâlnirea cu familia ?

Eee. Acasă, tatăl meu a trimis-o pe maică-mea în pivniță zicând : „Să scoți vinul ăla pe care l-am îngropat eu când l-au arestat”. Erau cinci kilograme. Avea taică-miu și ceva țuică... Problema e că din momentul când am ajuns acasă și au aflat oamenii din sat, au început să vină. Ca orice casă românească, și casa noastră avea două intrări. Pe o parte intrau oamenii, schimbau câteva vorbe, beam un păhărel și ieșeau pe partea ailaltă. Eu

13. Hat – fâșie îngustă de pământ nearat care desparte două terenuri agricole aparținând unor gospodării diferite ; hotar.

am ajuns pe la orele 18 și la orele 19 deja casa era plină de oameni și așa a fost până pe la trei de dimineață.

Și cum a fost reintegrarea în societate ?

Eu cred așa : greu nu a fost la închisoare, pentru că acolo lucrurile erau foarte clare : eu eram banditul și dușmanul poporului, el, caraliul, era comunistul, și ne tratam reciproc ca atare. Lucrurile erau foarte, foarte clare. Ei, da' când am ieșit afară, lucrurile s-au schimbat. Colegii mei nu mă vedeau... Dacă ne întâlneam, întorceau capul. Se fereau să vorbească cu mine. Eram un fel de ciumat. Da' să zicem că asta s-a rezolvat după un timp. Da' ce să mai spun ? Că nu am găsit niciunde să muncesc ? Până la urmă am găsit ca muncitor zilier, să sap niște șanțuri de irigații pe la Caracal. Mai târziu am obținut chiar un post de muncitor necalificat la un IAS pe lângă satul meu. Aveam nevoie să fiu încadrat undeva ca să pot urma liceul la seral. Pentru că pe vremea aia dacă nu erai angajat muncitor, nu puteai să faci liceul la seral. Și trebuie să vă spun că la un moment dat nu știu cine și de ce a hotărât să mă dea afară din liceu, pentru că a aflat secretarul școlii că eu n-aș fi muncitor necalificat, și cică aș fi lucrat într-un birou. Deci aș fi funcționar... Numai că profesorul de matematică m-a chemat după ore și mi-a zis : „Popescule, vino tu cu mine !”. L-am condus în drum spre cancelarie, și mi-a spus : „Popescule, vezi că ăștia te dau afară pentru că nu ești muncitor, așa cum spui. Ești funcționar”. Nu eram funcționar, eram muncitor necalificat. Dar vestea asta m-a speriat îndeajuns. Am venit acasă, tatăl meu luase leafa. Avea pe atunci 700 de lei pe lună. În '64, deci. Și maică-mea mi-a făcut imediat bagajul, și chiar în noaptea aia am plecat la București (cu 600 de lei în buzunar). Tocmai se deschisese șantierul pentru construcții de locuințe în Drumul Taberii. Și am lucrat ca muncitor necalificat la mai toate blocurile alea de zece etaje cu șase scări. „D” – uri se numeau. Am lucrat și la restaurantul „Orizont”.

Ei, și ce s-a întâmplat ? M-am dus la un liceu prin Ferentari, care avea limba rusă, pentru că eu la Caracal, la seral, făceam limba rusă, da' în București mai toate liceele erau cu franceză, engleză, germană. Limba rusă mai puțin, chiar în 1964... Am găsit, totuși, în Ferentari, un astfel de liceu. M-am dus la director și l-am mințit. I-am spus că am lucrat pe un șantier la Caracal și am fost mutat cu toată echipa în București, în Drumul Taberii, că sunt elev la seral și până când aduc eu actele să mă primească să particip la cursuri. Și m-a primit. Eu am venit în următoarea săptămână acasă, m-am dus la școală să îmi iau actele. Nici vorbă să mi le dea. Mi-a spus secretarul școlii : „Vezi-ți de treabă. Te trimit de unde ai venit. Niciun act”. Sigur că m-am întors la București, că nu puteam să lipsesc de la șantier, dar după câteva zile, directorul școlii a venit și mi-a spus : „Mă băiatule, dacă aduci acte mai rămâi aici, dacă nu, nu te mai pot ține”. Și nu am avut ce să fac, m-am învoit de la șantier și am venit iar acasă, m-am dus din nou la liceu, din nou am fost refuzat. Secretarul școlii a pus mâna pe telefon : „Alo, Săgeata ?”. Am dedus că dă telefon la Securitate. Și m-am enervat. M-am dus și eu tot la Securitate, domn'e, care în Caracal e pe strada Libertății... (râde – n.n.). Deci, m-am dus acolo. La intrare era un soldat, și i-am spus : „Vreau să stau de vorbă cu comandantul Securității”. Mi-a răspuns că nu se poate, că este într-o ședință. Eh, m-am scărpinat oleacă în cap, m-am plimbat pe acolo, și mi-a venit o idee. M-am întors și i-am spus soldatului : „Domn'e, pe mine mă cheamă Paul Popescu. Mă cunoaște toată lumea aici și sunt venit într-o problemă urgentă”. Bietul soldat a făcut stânga împrejur și după cinci minute mă

aflam în fața comandantului Securității, pe atunci căpitanul Lazăr Călărășanu¹⁴. M-a întrebat de ce am venit și i-am spus. Trebuie să adaug că el e ofițerul care m-a arestat... S-a uitat la mine și a zis: „Tovarășu’ Popescu” – ei vorbeau cu tovarășe – „tovarășu’ Popescu, ai făcut cerere să vi să dea actele?”. „Nu”, am spus eu. „Duceți-vă la liceu și faceți cerere și vă promit că până faceți cererea aveți și actele.” Astea au fost cuvintele lui, nu glumesc. M-am oprit la prima tutungerie, am cumpărat o coală de scris, m-am dus și în holul liceului am scris cererea, și când m-am ridicat cu cererea să mă duc la secretariat, secretarul ieșea din cabinetul directorului cu actele mele semnate. I-am dat cererea, am luat actele, și am plecat. În felul ăsta nu am mai pierdut încă un an de școală.

Ei, și-a fost bine. A fost bine până în anul următor când se pare că ăia de la liceul la care învățam, au înțeles cam ce îi cu mine. Aveam într-adevăr o situație de excepție, care îi cam deranja. Am luat un singur 9, în rest luam numai note de 10. Nici eu nu înțeleg de ce, că la liceu’ din Caracal aveam note între 3 și 8. Poate că acolo în Ferentari nu exista niciun fel de exigență, iar la ce știam eu era prea ușor. Și oamenii ăștia când mi-au venit actele și au văzut ce note am, m-au chemat la cancelarie. „Nu îmi explic eu cum aici ai note așa de mari și la Caracal aveai note atât de mici.” Eu nu am spus decât: „Domn’e, la Caracal sunt altele exigențele”. Dar nu știu cum au aflat de trecutul meu, că m-au amenințat că trebuie să plec de acolo. Mi-au spus clar: „Domn’e, dumneata ai altă situație, trebuie să o întinzi de aici!”. Și am plecat până la urmă și din București, și ultimul an de liceu l-am făcut la Balș.

Ați încercat să vă continuați apoi studiile ?

Am dat admitere la facultate, da’ pe motiv că am fost deținut politic nu am intrat, fiindcă în acel formular care trebuia să îl completezi când te înscriai și depuneai dosarul era o întrebare: „Ai fost sau nu condamnat?”. Și eu, băiat cinstit, am scris: „Da, am fost condamnat”. „Și pentru ce?” „Articolul 209, punctul 1, aliniatul 1 din Codul Penal.” Să știți că am luat o notă foarte bună la scris... Am luat 6 jumate, și în fața mea erau doar trei note de 7. Notă mai mare nici nu a fost la scris. Am intrat la oral. Între timp ei văzuseră cine sunt. La scris nu au avut ce să îmi facă, pentru că nu au știut pe cine notează, dar m-au aranjat bine la oral. Mai aveam un coleg de închisoare¹⁵ din Botoșani, care și el dădea admiterea odată cu mine. Și el reușise să termine liceul, și împreună am intrat la oral. El chiar avea 7 la scris, era printre ăia trei. Când i-a venit rândul, a răspuns înaintea mea. Nici nu a apucat să înceapă, că profesorul Paul Popescu Neveanu¹⁶, renumitul psiholog, președintele comisiei de acolo, a zis: „Lasă, mă băiatule, introducerile, că biletul ăsta a mai căzut și altora. Ceva nou dacă știi să spui”. ăsta a priceput despre ce este vorba, a luat biletul și l-a pus pe masă. Și Neveanu a spus: „Hai să discutăm dacă am început”. La care el a zis: „Domn’e, eu nu am venit să discut. Eu

14. Locotenent-colonel Lazăr Călărășanu, ofițer în Serviciul I din ISJ Olt inclusiv în 1974. Informații de la colegul nostru Mihai Burcea, căruia îi mulțumim.

15. Eugen Hiloti, născut la 15 decembrie 1942 în Mihăileni, Suceava. A fost arestat ca elev la 24 octombrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 22 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP

16. Paul Popescu-Neveanu (1926-1994). Psiholog român. Doctor în psihologie la Universitatea din Leningrad. Profesor de psihologie la Universitatea din București. *Larousse. Dicționar de psihologie*, Univers Enciclopedic, București, 1998, pp. 286-287.

am venit să intru. Nu se poate, bună ziua! ". Și a ieșit afară. I-a dat nota 2. Eu, care așteptam să răspund, m-am gândit că nu a făcut bine colegul meu de închisoare și eu am să fac invers. Și ori de câte ori m-au întrerupt, am continuat să vorbesc. Nu am tăcut sub nicio formă. Dar până unde credeți că a mers mintea acestui Neveanu, ca să mă poată depuncta? M-a întrerupt și m-a întrebat: „Și zici că citești presa socialistă?”. „Da”, am răspuns eu. „Ia spune-mi ce înseamnă *presă socialistă* în România?” Și i-am enumerat totul, pentru că totul era *presă socialistă*. Deci ziarele, care erau destul de puține, cotidiene și periodice, toate revistele, că toată presa era socialistă. A văzut că nu reușește cu afacerea asta, m-a întrebat: „Și zici că citești *Scânteia*?” „Da.” „Poți să îmi spui ce publică *Scânteia* pe pagina a doua?” „Da.” Și am început cu rubricile care apar permanent, pe urmă cu rubricile care apar periodic și, în sfârșit, cu rubricile care apar întâmplător. La care el a zis: „Și altceva?”. „Altceva nu mai știu să mai publice *Scânteia* pe pagina a doua.” „Bravo, mă băiatule. Extraordinar. Nota 7.” Și evident că nu mi-a ajuns să intru în facultate.

Imediat după m-au trimis la armată, și firesc că am făcut-o la muncă. Am construit cale ferată prin Bărăgan. Am refuzat concediul de odihnă la vremea când trebuia să îl iau și l-am cerut în timpul examenelor de admitere. Și mi-au dat drumul. De data asta nu am mai răspuns la întrebarea dacă am fost sau nu condamnat. N-am scris nimic. Nici da, nici nu. Pentru că am fost în armată și m-am dus la admitere cu amintirile din anul trecut, am luat o notă mică la scris, 5,50. Dar la oral am luat nota 10, pentru că nu au mai știut cine sunt, și am intrat pe locul trei în facultate. Numai că după doi ani de zile au aflat, am fost chemat la personal și mi s-a spus: „Dumneata ai săvârșit un fals pentru că nu ai scris aici că ai fost condamnat politic”. Și eu am spus: „Da, e un fals prin omisiune, pe care Codul Penal nu îl pedepsește”. Și s-a ajuns la situația că trebuia să se ia o hotărâre în cazul meu, dacă mă exmatriculează sau nu din facultate. Au făcut hârtia către Ministerul Învățământului. Pe vremea aia ministru era Paul Niculescu-Mizil¹⁷. Și am văzut rezoluția lui Niculescu Mizil: „Dacă e student e greu să îl dai afară, dar de ce a intrat?”. Am intrat că am mințit... Adică nu am scris cine sunt. Și am scăpat. Am terminat facultatea, dar datorită dosarului meu nu am primit dreptul să lucrez nici în presă, nici în cercetare, nici în învățământul superior.

Și în aceste condiții ce ați făcut?

Deci trebuia neapărat să merg la munca de jos. Eh, da' la munca de jos a fost și mai greu. Am venit repartizat la Slatina, la „Aluminii”, ca sociolog, pentru că eu am făcut sociologia. Și Securitatea s-a și pus pe capul meu că trebuie să devin informator. Și de aici încep toate necazurile mele mult mai mari și mai grele decât cele din închisoare...

Practic, după eliberare ați intrat într-o altă închisoare.

Da. În închisoare măcar lucrurile erau clare: eu eram „banditul și dușmanul poporului”, ei erau comuniștii și ne-a aflat în opoziție 100%. Știam bine.

17. Paul Niculescu-Mizil (1923-2008). Membru al PCR din 1945. Rectorul Școlii Superioare de Partid „Ștefan Gheorghiu” și director adjunct al Institutului de Istorie al PCR (1955). Între 1956 și 1968 a fost șeful secției de propagandă și agitație a CC al PCR, ulterior fiind numit vice prim-ministru (1972-1981), ministru al Educației și Învățământului (1972-1976), ministru al Finanțelor (1978-1981), președinte al Centrocop (1981-1989). A fost membru al CC al PMR/PCR (1955-1989) și al Comitetului Politic Executiv (1965-1989). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 432-433.

Și cât ați stat la „Aluminiu” ?

Păi, până la urmă mi-am făcut toată stagiatura la „Aluminiu”, pentru că atât am putut să rezist. Ei erau disperăți că nu mă pot face informator, și într-o dimineață, când m-am dus la serviciu, mi-am găsit biroul spart. Și nu mai erau acolo niciunul din dosarele cu care lucram, nici măcar stiloul sau radiera. Nu știam ce s-a întâmplat, da’ am bănuیت, bineînțeles. Pe la ora 9 m-au chemat în biroul ofițerului de Securitate, care răspundea de uzină. Mai era încă un ofițer de la județ, Gherghe Marin, căpitan. Mi-au spus că am uitat biroul nesigilat. Ceea ce nu era adevărat. Acolo exista obiceiul să sigilăm birourile când terminam programul, că, vai de mine, totul era secret de serviciu. Da’ ei îl spărseseră, luaseră totul de acolo. Și-mi zic : „Noi te ajutăm. Ți le dăm pe toate. Vezi ? Dacă venea un străin, un spion și fura ?”. Aiurea, ce să fure ? Tehnologia pe care o foloseam noi era singura cunoscută pe plan mondial, nu era alta. N-am făcut noi îmbunătățiri și n-avea nimeni ce să fure. După această situație am înțeles că e din ce în ce mai greu. Norocul meu a fost că am terminat stagiatura și, nemaiputând face față presiunilor, am demisionat.

Am șomat apoi câteva luni de zile, că au dat dispoziție să nu fiu angajat. Niște colegi de pe acolo, care am văzut în dosarele de la CNSAS că mă și turnau la Securitate, m-au întrebat unde o să mă duc, dacă plec de la „Aluminiu”. Eram sociolog. Unde dracu’ să mă duc, că posturi de sociolog nu existau. Și le-am spus că o să mă duc muncitor necalificat la TCH¹⁸, unde se făceau centralele pe Olt. Chestia asta a ajuns la Securitate și am găsit în dosar rezoluția pusă de comandantul Securității. „Să nu fie angajat la TCH.” Deci nici măcar acolo, ca muncitor necalificat.

Am fost chemat la cabinetul de partid și mi s-a spus că trebuie să mă întorc neapărat la „Aluminiu”, și că dacă nu mă întorc, post în județ nu mai găsesc. Și răspunsul meu a fost : „Domnule director, țara are încă 41 de județe. Într-unu’ din ele o să găsesc eu până la urmă de lucru”. Se pare că au înțeles că nu se poate și au acceptat să fiu angajat pe un post cu studii medii, la Oficiul Județean de Turism. Eh, aici am avut necazuri mult mai mari. În vara lui 1977, un comando format din niște studenți arabi de la Craiova, au împușcat pe teritoriul județului Olt un diplomat evreu. Firește că au fost prinși foarte repede și s-a aflat că au dormit în hotelul de la Slatina, care ținea de OJT, și nu fuseseră înregistrați. De obicei, în fiecare seară, Securitatea venea la hotel și vedea cine a venit și s-a cazat. Ăștia dăduseră câte 100 de lei recepționarului de serviciu și nu i-a înregistrat. Și s-a constatat în felul ăsta că Securitatea nu are sub control OJT-ul. A venit un ofițer de la București și a făcut imediat socoteala. „Ăștia sunt salariații. Cine are angajament, cine nu are ?” Eu nu aveam angajament. M-au dus într-un apartament în hotel și mi-au pus în față trei hârtii : una era cu modelul de angajament pe care trebuia să îl scriu, alta era hârtia pe care trebuia să îl scriu, și a treia era decizia de desfacere a contractului de muncă. Și mi-au spus clar : „Din două una. Ori scrii angajamentul ăsta și te faci colaborator, ori îți iei decizia de desfacere a contractului de muncă și te duci acasă”. Și am stat acolo de la ora 14 până au revenit ei pe la 21 sau 22. Erau bine afumați, cu o sticlă de whisky în mână, începută. „Ce ai făcut, mă ?” Și nu am avut încotro, am făcut angajamentul și l-am semnat. Am făcut lucrul ăsta pentru că atunci copiii mei erau în ciclul primar și nu mi-am mai permis să șomez, așa cum am șomat după plecarea de la „Aluminiu”.

18. Trustul de Construcții Hidrotehnice.

Dar a doua zi am și plecat să îmi caut de lucru. Ei, domn'e, am avut mare noroc, că am găsit. Tocmai se înființa un laborator de sănătate mintală în cadrul direcției sanitare pentru serviciul de psihiatrie. Șiăștia tocmai se gândeau să facă un concurs pentru un post de sociolog, pentru că aveau în organigramă așa ceva. M-am prezentat la concurs și am plecat de la OJT. Când au venit la mine să îmi ceară să colaborăm, eu le-am spus : „Nu. Nu, că de data asta eu sunt într-un post în meseria mea”. Da. Dăduse Nicolae Ceaușescu un decret potrivit căruia fiecare trebuie să ocupe un post în raport cu pregătirea pe care o are. Și ce îmi spuseră ei : „Tu ai studii superioare și ești pe un post cu studii medii. Nu ai ce să cauți aici, și ar trebui să lucrezi neapărat ca sociolog. Așa că ori semnezi ori pleci”. Și când au venit să îmi ceară prima colaborare le-am spus : „Nu. Acum sunt pe un post în meseria mea. Dacă vreți și puteți, dați-mă afară, că n-o să vă știe doar «Europa Liberă» sau «Amnesty International». Vă promit eu că o să știe tot mapamondul. Atât scandal sunt în stare să fac”.

Asta i-a supărat foarte tare și au fost nevoiți să facă un raport. L-am găsit și eu în dosarele pe care le am la CNSAS, de încetare a raporturilor cu informatorul, cu mine, pentru că refuz categoric să colaborez. Și scriu ei acolo : „Timp de patru luni de zile a dat informații scrise și verbale la Securitate înainte să spună că refuză să colaboreze”. Bun. Pe baza acestui raport, Ticu Dumitrescu, m-a declarat informator al Securității, deși am de la CNSAS un certificat că nu am colaborat cu Securitatea. Pentru că nu s-a găsit nici măcar un rând scris de mine ca informator. Dar alt necaz... În 2004, când am citit eu acest raport, din care am aflat cum a fost cu mine, dosarul ăla numit de „rețea” avea trei pagini. Angajamentul meu, raportul prin care ei cereau încetarea raporturilor cu mine ca informator și încă o pagină cu cinci nume. Nu cunosc nici unul din cele cinci nume, pe care probabil trebuia să îi spionez eu dacă acceptam să colaborez. Am văzut și anu' ăsta dosarul. Are acum 65 de pagini. Și am găsit două rapoarte ale unui ofițer de Securitate de aici din Slatina, pe care nu îl cunosc și nu mă cunoaște, dar care scrie într-un raport că s-a întâlnit de șase ori cu mine și de șase ori i-am dat informații scrise. Într-un alt raport scrie că s-a întâlnit de nouă ori cu mine și de nouă ori i-am dat informații scrise. Eh, pe ăsta acuma o să îl chem în judecată. Dar ca să îl pot chema trebuie să îi aflu adresa. Și să știți că stă bine ascuns. De luni de zile caut să aflu unde locuiește pentru că nu am pe cine să citez la tribunal. N-aș vrea să vă spun numele lui acum... Adică, de fapt, pentru el nu mai este o surpriză. Mai bine vi-l spun. Îl cheamă Pasă Lucian. Când oare a scris omul ăsta așa ceva despre mine ? Pe atunci în niciun caz, că n-a lucrat niciodată la direcția sanitară sau nu s-a ocupat de OJT sau de întreprinderea de aluminiu. Nici nu știu ce hram a purtat el prin Securitate. Cum de a putut și când au fost scrise astea ? Că, iată, rezultă de acolo că eu am dat informații scrise la Securitate. De unde trag concluzia că cineva ține neapărat să demonstreze că eu am fost informator. Eh, da' să vedem ce o să facă în instanță omul ăsta. Cum o să explice ? Unde s-a întâlnit cu mine ? Când s-a întâlnit ? Ce informații am dat ? Pentru că dacă i-am dat informații scrise, atunci ele trebuie să se găsească în dosarele celor pe care i-am turnat. Nu ? Păi dacă știe că s-a întâlnit de nouă ori cu mine și de nouă ori i-am dat informații scrise, e posibil să nu țină minte și despre cine ? Sunt foarte curios cum va răspunde în instanță. Dar nu pot să îl dau în judecată dacă nu îi aflu adresa. Și între timp trebuie să merg din nou la CNSAS să iau copii după aceste rapoarte care au apărut acum. Foarte interesant...

Până în 1989 ce ați făcut ?

Deci până în 1989 am trăit cu Securitatea în cârcă. Mă chemau de două-trei ori pe an la Securitate pentru că am refuzat colaborarea și mă atenționau în toate felurile. Ultima dată am fost chemat în ianuarie 1989... Și înainte de povestea asta, în 15 noiembrie 1988, când se împlinea un an de la revolta de la Brașov. M-am dus la serviciu și mi-au spus colegii că a venit un ofițer de Securitate și a spus: „Să dea Popescu un telefon la Securitate”. Lăsase și un număr. Am sunat și mi-a răspuns chiar ofițerul care răspundea de Direcția Sanitară, și mi-a zis: „Tovarășu’ Popescu, vă rugăm să veniți până la noi”. „Când?” „Acum.” Și m-am dus. Am așteptat 15 minute și nu a venit nimeni. Chiar m-am speriat și am început să mă frământ. În total am așteptat cam 45 de minute. N-a venit nimeni să mă ia de acolo și m-am speriat rău, rău de tot. Mi-am zis: „Ăștia au de gând să mă aresteze”. Am venit acasă, am sunat-o pe nevastă-mea și am rugat-o să se învoiască de la serviciu. A venit acasă și mi-a făcut bagajul pentru arestare. Mi-a cumpărat trei baxuri de țigări și pastă de dinți și periută și tot ce trebuie și mi-am făcut bagajul ca pentru arestare. M-am dus la serviciu și nevastă-mea a rămas acasă. După-amiază m-a sunat din nou ofițerul de securitate: „Tovarășu’ Popescu, nu v-am rugat, domn’e, să veniți? Că vrem să vorbim cu dumneavoastră”. „Da, domn’e, am venit, am așteptat 45 de minute. Am și eu servici’... Nu puteam să stau mai mult și am plecat.” „Veniți acum.” „Când acum?” „Chiar acum.” „Vin, domn’e.” Și m-am dus. Și am așteptat de data asta numai 15 minute. Nu a venit nimeni și am plecat. Dar m-am dus cu sacoșa. Și în fiecare zi, de două ori îmi dădeau telefon. Pe acel ofițer de Securitate îl cheamă Voicu Ilie. Era locotenent-major pe atunci și răspundea de Direcția Sanitară. Mă duceam, așteptam 15 minute și plecam. Și m-au ținut sub această presiune psihică din 15 noiembrie până în noaptea de Crăciun, pe 24 decembrie, când, în sfârșit, m-au primit. Când am ajuns acolo m-au primit și am dat declarații de la orele 16 după-amiază până la 4 de dimineață. Fiecare pagină de declarație trebuia să o semnez, și am scris peste 40 de pagini, răspunzând la întrebările lor. Numai că în dosar am găsit numai cinci. Unde sunt celelalte? Nu știu. Au dispărut. Și puneau întrebări de toată jena. De exemplu: „Ascultî posturile de radio străine?”. Trebuia să scriu: Întrebare: „Ascultî posturile de radio străine?”. Pe urmă să scriu: „Răspuns” și eu răspundeam scurt: „Da”. Atât. „Ce posturi de radio?” Scriam: „Ce posturi de radio?”. Răspuns. Și le numeam: „Europa liberă”, „Deutsche Welle”, „Vocea Americii” și „Moscova”. „Ascultî «Europa liberă»? „Da.” „Ce emisiuni ascultî la «Europa liberă»? Cutare, cutare, toate emisiunile le-am numit, mai puțin „Actualitatea românească”. M-au întrebat și lucrul ăsta. „Cum, n-ascultî și «Actualitatea românească»? De ce nu ascultî?” Și am scris acolo. Răspuns: „Trăiesc în România și stăpânesc actualitatea românească mult mai bine decât cei de la «Europa liberă”. Punct. Așa le răspundeam. Foarte scurt. Dar a trebuit să răspund la destule întrebări, vă rog să mă credeți. De la 4 după-amiază până la 4 de dimineață. Așa.

După care m-am trezit chemat de comandantul Securității. Ce vroiau ei de fapt? Să mă tragă de mânecă, să mă potolesc. E drept, că devenisem ceva mai obraznic după 1985, după ce a apărut Gorbaciov și se simțea că se clatină regimul. Și am devenit slobod la gură și ei mă chemau din ce în ce mai des și încercau să mă intimideze din ce în ce mai tare. Și să știți că am avut curajul să îl întreb pe acel Lungu¹⁹, că așa îl chema pe comandantul Securității: dacă dânsul vede ce se întâmplă în toată Europa de Est? Și

19. Maior Nicolae Lungu, șef al ISJ Olt. Informații de la colegul nostru Mihai Burcea, căruia îi mulțumim.

dacă înțelege ce se întâmplă, atunci pe oameni ca mine ar trebui mai degrabă să îi protejeze decât să îi intimideze. Ceea ce l-a înfuriat foarte tare. M-am ridicat și am plecat. Sigur, era în ianuarie 1989, după „Scrisoarea celor șase”. Nu-mi mai era teamă ca voi fi arestat.

După alte două săptămâni m-am trezit chemat de directorul Direcției Sanitare în cabinetul lui, unde l-am găsit și pe comandantul Securității, care m-a întrebat : „Tovarășu’ Popescu, mai sunteți neliniștit pe motiv că ați fost chemat la Securitate?”. Și eu i-am spus : „Ce vă imaginați, domn’e, că un om care e chemat timp de o lună și jumătate, de două ori pe zi la Securitate, poate să doarmă liniștit?”. Și a sărit în sus, s-a enervat. „Ce, domn’e? Dumneata nu vrei să lași steagul jos? Cum vrei să mai procedez eu?” În sfârșit, a făcut acolo mult scandal, iar eu am tăcut. Și ne-am despărțit pe fondul ăsta. S-a ridicat, a plecat, m-am dus și eu la biroul meu. Dar de atunci nu m-au mai chemat.

Pe fostul comandant al Securității l-am întâlnit în ianuarie sau februarie 1990 în cabinetul șefului meu de la psihiatrie. Eram înăuntru și cineva a deschis ușa : era tocmai fostul comandant al Securității. Și cum m-a văzut, a închis ușa și a întins-o. L-am întrebat pe șeful meu : „Ce-i cu ăsta aici?”. „Păi ce, nu știi? Trebuie să îl pensionăm. Că el nu mai poate să rămână acum, cu funcția pe care a avut-o.” Atuncea i-am spus doctorului : „Când mai vine, anunță-mă din timp să nu mai fiu aci, că dacă mă mai găsește, iarăși nu intră și nu o să îl poți pensiona” (râde – n.n.). Și așa a și făcut. Peste câteva zile, când a venit din nou, m-a anunțat : „Paule, nu mai veni în cabinetul meu că vine Lungu”. Și l-au pensionat pentru boală.

Copiii dumneavoastră au avut de suferit de pe urma dumneavoastră ?

Nu. Copiii mei au fost prea mici, și după anii ’70, nici ei nu și-au mai permis să persecute și pe copii...

Evenimentele din ’89 v-au prins acasă ?

Ahh, 1989? Da. Știam, firește, de la posturile de radio străine că pe 22 o să pice Ceaușescu. Nu mai era niciun secret. Și m-am dus a doua zi la servici’, dar, din păcate, televizorul nostru de la LSM nu funcționa și am plecat la un prieten care locuia în apropiere, care și el lipsea de la serviciu. Renunțase să se ducă la muncă tot pentru că și el aștepta să pice Ceaușescu. El avea două aparate de radio plus televizorul. Pe televizor nu era nimic. Un aparat de radio îl țineam pe București și unul pe „Europa Liberă”. Și în sfârșit la ora 1 se aprinde ecranul la televizor și apare Caramitru cu ceilalți. Știți povestea... Eu imediat cum au apărut, am plecat acasă. Pe drum colegii mei de serviciu, care erau membri de partid, se întorceau de la Direcția Sanitară, unde tocmai fuseseră la o ședință pentru a-și exprima adevăratele fațade față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, dar tovarășul deja fugise. Am venit acasă, mi-am chemat nevasta, copiii și i-am trimis la țară. Eu am arborat tricolorul și m-am dus să iau o mașină de ocazie spre București. În București m-am urcat în metrou și acolo se spunea că sunt fântânile otrăvite : „Nu beți apă!”, „Veniți și apărați Televiziunea!”. Și m-am hotărât să mă duc și eu la Televiziune. Acolo a fost foarte interesant. În spatele meu erau câțiva, mult mai în vârstă decât mine, și avea fiecare sticluța cu votcă în buzunar. Pe monitoarele alea așezate pe pereții Televiziunii apăreau tot felul de minuni. Și când nu aveau ce să ne spună, puneau muzică populară. Și, la un moment dat, cânta Vicoveanca. Și unul din bătrânii din spatele meu zice : „Ia uite, domn’e, țara arde și baba se piaptână”. Ei, se pare că existau microfoane și știau ce se discută în curte, pentru că la mai puțin de două minute a apărut Petre

Popescu. Și Petre Popescu a spus : „Tovarăși, știți, nu avem în fiecare moment ce să vă spunem în legătură cu revoluția. Și în momentele în care nu avem ce să spunem, ne-am gândit să punem muzică. Spuneți dumneavoastră ce să punem ? ”. Și tot bătrâneii din spatele meu au zis. „Puneți, dracului, altfel de muzică. Puneți «Deșteaptă-te, române ! »”. Și au pus, și „Deșteaptă-te, române ! ” a devenit imnul țării.

Deci se știa ce se discută în curte. Bun. Și la un moment dat s-a anunțat că vin teroriștii și atacă Televiziunea. „Veniți să apărați intrarea la Televiziune ! ” Și m-am dus și eu acolo. Numai că m-a luat un puști de vreo 13-14 ani de piept și a zis : „Bă, moșule” – eu aveam pe atunci vreo 46 de ani și mi-am dat seama cât de bătrân sunt – „du-te, mă, acasă, că are cine să apere Televiziunea.” Și m-a împins de acolo. N-aș fi plecat eu din curtea Televiziunii, dar la un moment dat a apărut Ion Iliescu. A ridicat pumnul așa (arată pumnul strâns – n.n.) și a zis : „Ceașescu și acoliții lui au întinat valorile socialismului. Dar acum s-a terminat. S-a terminat pentru totdeauna. Pornim ferm pe calea socialismului științific”. Acestea sunt cuvintele. Eu, în acel moment, m-am săturat de atâta revoluție și am plecat de la Televiziune. M-am dus la un coleg de al meu în oraș, unde din fotoliu și cu un coniac în față am urmărit în continuare minunata noastră revoluție...

După 1990 v-ați înscris în vreun partid politic ?

Da. M-am înscris în PNT, dar nu de la început. Abia în noiembrie 1990, pentru că primul program cu care PNT a ieșit în față era un program pe care nu l-am recunoscut ca fiind al PNT-ului. Pe țărâniști eu i-am cunoscut la închisoare și știam destule despre ei. Citisem între timp și o carte scrisă prin anii '80 de Ioan Scurtu despre PNT. Foarte interesantă acea carte. Și nu le-am recunoscut programul. Ei cereau să se restituie numai pământurile din CAP-uri, deci nu toate averile confiscate de comuniști românilor. Ce PNT e asta ? Mai târziu, în noiembrie, m-am înscris în PNT, pentru că după alegeri au venit cu programul normal și cu „restitutio in integrum”. L-am întrebat pe Corneliu Coposu : „De ce ați început cu acel program ?”. Și mi-a spus : „Domnule Popescu, nu știți că atunci, în ianuarie 1990, peste tot, pe noi țărâniștii ne băteau oamenii cu pietre că am spus să se dea înapoi numai pământul din CAP-uri ? Dar dacă spuneam totul ? Ei, acum s-au mai așezat lucrurile, și ne-am putut permite să spunem și ce trebuie”.

Acuma mai faceți parte din PNT ?

Am părăsit PNT, pentru că după moartea lui Corneliu Coposu acolo lucrurile s-au deteriorat cumplit. Infiltrările de foști comuniști, chiar ofițeri de Securitate, și mai ales fii ai unor ofițeri de Securitate au devenit foarte numeroase. De exemplu Roșca (Vlad Roșca – n.n.), care a fost ministru al Administrației Publice, este fiul unui colonel de Securitate ; Mihai Gheorghiu²⁰, ăla care a stat în aprilie 1990 în spatele lui Munteanu²¹

20. Mihai Gheorghiu, născut la 16 august 1967 în București. Filolog. În perioada studenției s-a implicat în mișcarea studențească, fiind vicepreședinte al Ligii Studenților (1990-1991) și unul dintre liderii Pieței Universității. A participat la acțiunile Alianței Civice și ale Fundației Române pentru Democrație, fiind membru fondator al acestora. Deputat PNT-CD de București în legislatura 1996-2000. http://ro.wikipedia.org/wiki/Mihai_Gheorghiu, accesat la 4 ianuarie 2009.

21. Marian Teofan Dragoș Munteanu, născut la 19 iunie 1962 în Grădiștea, Giurgiu. A înființat în 24 decembrie 1989 Liga Studenților, al cărui președinte a fost până la terminarea studiilor (1991). Membru fondator al Asociației „21 Decembrie 1989” din București și lider al protestelor

în piața Universității e fiu sau nepot de fost general de Securitate și a ajuns deputat PNT-CD. La fel Iftene Pop²², un fost ofițer de Securitate care în 1996, după ce a devenit deputat PNT-CD, se plângea în gura mare că Tinca²³ și Meleşcanu²⁴ nu au intrat în Parlament. Candidaseră pe listele PDSR. Cum adică? Ce să mai aștept eu de la un asemenea PNT-CD?

Eu vă mulțumesc.

Cu plăcere.

---

anticomuniste din 1990, finalizate cu intervenția minerilor. Fondator al Uniunii Vatra Românească și Alianței Civice. În 1991 a demisionat din Alianța Civică și a înființat Partidul Mișcarea pentru România, de orientare național-democrată. http://ro.wikipedia.org/wiki/Marian_Munteanu, accesat la 4 ianuarie 2009.

22. Iftene Pop, născut la 15 martie 1937 în Rus, Maramureș. Ca student a fost arestat în 1959 pentru participarea la o demonstrație antisovietică, exmatriculat de la Universitatea din Cluj și forțat la un an de muncă fizică pe un șantier de construcție. După un an a fost reprimat la Universitatea din Iași. A fost procuror stagiar la Vălenii de Munte (1961-1963), expert în domeniul juridic al ONU la Ministerul Afacerilor Externe (1965-1969, 1972-1986), consilier juridic în Ministerul Muncii (1986-1989), vicepreședinte (decembrie 1989-1990) și Secretar internațional al PNT-CD (1990-1993, 1998-2001), deputat PNT-CD (1996-2000). http://europacrestina.zweipage.de/iftene_pop_onu_%E2%80%9Cdezvoltarea_si_intarirea_bunei_vecinatati_24400994.html, accesat la 7 august 2009.
23. Gheorghe Tinca, născut la 21 septembrie 1941 în București. Atașat-secretar II la Direcția de Organizații Internaționale, Ministerul Afacerilor Externe între 1966 și 1971. A fost membru al Delegațiilor României la Comitetul ONU pentru Dezarmare de la Geneva (1974-1978). Referent pentru Canada în MAE (1987-1989), ministru al Apărării Naționale (martie 1994 – decembrie 1996), ambasador la Praga din 2001. http://www.romania-online.ro/whoswho/TincaGheorghe_r.htm, accesat la 7 august 2009.
24. Teodor Viorel Meleşcanu, născut la 10 martie 1941 în Brad, Hunedoara. A fost angajat în MAE în 1966, promovând până la rangul de ambasador. Între anii 1978 și 1985 a fost secretar II la Misiunea Permanentă a României de pe lângă ONU și alte organizații internaționale de la Geneva. A fost senator PDSR (1996-2000), PNL (2004-2008, 2008-), ministru de Externe (1992-1996) și ministru al Apărării Naționale (aprilie 2007 – decembrie 2008). http://ro.wikipedia.org/wiki/Teodor_Mele%C5%9Fcanu, accesat la 7 august 2009.

Suceava

Alexandru Jauca

S-a născut la 25 martie 1926 în Mirosllovești, județul Iași. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Drept. Profesia : jurist. A fost arestat la 13 martie 1958 și condamnat la șapte ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Aiud, Gherla, Stoenesti și Jilava. A fost eliberat la 9 iunie 1963. La data interviului locuia în Suceava. Interviu realizat de Alexandru Matei la 29 octombrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Vasilescu. Editarea – Andrei Lascu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 249, 250.

Pentru început vă rog să-mi spuneți câteva cuvinte despre familie : părinți, frați...

Sunt fiul lui Vasile Jauca, de profesiune învățător. Mama era casnică. Am fost patru copii în familie : două fete și doi băieți. Dintre noi trăiesc toți, mai puțin o soră mai mare. Am copilărit mai mult la țară, pentru că tata a fost cam tot timpul' directorul școlii din comuna Mirosllovești, unde m-am născut, și după aceea director școlar în comuna Pătrăuți, județu' Suceava. Liceu' l-am făcut în Suceava, la „Ștefan cel Mare”, la fel ca și fratele meu și sora mai mică. Sora mai mare a urmat o școală normală și a urmat cariera tatălui, ca învățătoare.

Am cunoscut, bineînțeles, perioadele cele mai grele ale istoriei României : perioada războiului cu toate avaturile sale, cu toate sacrificiile sale, materiale și morale. După aceea, în anul 1946, am terminat liceu' și m-am înscris la Facultatea de Drept din Iași. Am făcut un an... Iașu' era în parte distrus după bombardamentele din timpul' războiului, nu erau cămine, era o viață foarte grea. Și din anul II m-am transferat la Facultatea de Drept din Cluj. Aci am urmat cursurile zilnice, am avut și cămin. Tatăl meu era deja pensionar și situația materială era destul de precară. Mi s-a absolvit facultatea și am ajuns jurist și, sigur, ca fiu de învățător, patriot din Bucovina, mi s-a insuflat dragoste de țară, de tradiție, de tot ce este pământ românesc.

Când au venit rușii prima oară în zonă, vă amintiți ?

În '40, și în Suceava au intrat în '44. În luna martie '44. Atuncea, în timpul războiului, noi ne-am refugiat, până-n 23 august în '44, pentru că rușii obișnuiau să deporteze populația tânără. Atuncea am plecat în țară. Știi ? Și după 23 august am mai peregrinat prin țară... Noi căutam așa și ne-ascundeam să nu ne prindă, pentru că de obicei, populația tânără cam reușeau să o prindă și s-o trimită, dacă nu în deportare în Rusia, la lucru în spatele frontului pentru săptămân' tranșelor. Era și o denumire cunoscută pe-atuncea, când te prindea', că îți spunea' : „Davai rabotai !”. Adică : „Hai la treabă, la muncă !”

Și bineînțeles că după 23 august '44, în '45, s-a instalat deja regimu' comunist. Parțial. Ei erau supt oblăduirea Armatei Roșii, nu-i așa? Funcționau prin tot felu' de sabotaje. Nu puteau altfel, și a fost guvernul Rădescu, după aceea guvernul Sănătescu, și prezența Regelui care căuta cât de cât să mai păstreze ceva din orânduirea veche.

Care a fost reacția dumneavoastră față de comuniștii români? Cum i-ați perceput?

În zona respectivă de fapt comuniștii au fost numai câțiva. În zona noastră a Sucevii, cei care au militat la început în cadrul Partidului Comunist au fost evreii care au fost deportați în Transnistria și alți evrei din alte zone ale Poloniei care s-au refugiat în zona noastră. Ei au ocupat în special Poliția și o parte din administrația publică. Și atunci, cu ocazia asta, ei au înființat nucleele Partidului Comunist, care după aceea au fost completate cu etnia românească. Și primii care au intrat atunci în așa-zisul Partid Comunist, că era Partid Muncitoresc, cum îi spuneau ei, au fost de la periferia orașului... Primarul orașului Suceava a ajuns să fie un trompetist, sau gornist, cum îi mai spuneau în alte locuri.

Mai țineți minte numele lui?

Unu', Bolohan îi spune. El era, de fapt, un om cumsecade, dar rușii au vrut să-l pună primar, și, într-adevăr, l-au făcut primar. Sigur că după aceea a intrat în rândurile lor și o parte din intelectualitate, și o parte din oamenii care erau considerați mai puțin burgheji. Adică foști funcționari, mici funcționari. De aici au recrutat ei administrația în perioada interimatului...

Cum ați perceput abdicarea Regelui?

Desigur că până la plecarea Regelui existau încă speranțe. După plecarea lui, toată lumea a fost convinsă că s-a terminat o epocă și a început o alta. Toate speranțele erau legate de Rege, de prezența lui, deși și până atunci prezența sa a fost mai mult simbolică. Dar după plecarea lui efectivă s-a simțit o ruptură în cadrul societății românești.

Dumneavoastră sau părinții ați avut proprietate funciară?

Nu, noi n-am avut. Tata a trăit numai din salariu. Am fost cotați pe vremea comuniștilor ca mici burgheji.

Dar simpatii politice înainte de '47?

Tata a avut simpatii politice, a fost în Partidul Țărănesc. Așa era. Și mai mult ca simpatizant, nu ca activist. Eu eram prea tânăr ca să am simpatii politice la vremea aceea. Simpatiile politice au apărut după aia...

Dar ați activat într-o organizație anticomunistă când au venit comuniștii?

Nu, atunci nu am activat. N-am făcut parte din așa-zisa tinerețe legionară. Tata a căutat, pe cât posibil, să ne îndepărteze de această ideologie, să ne protejeze. Mai ales că el era partizanul unui liberalism și era împotriva oricărei forme de dictatură. Mai ales că el a fost și voluntar bucovinean în primu' război mondial, a luptat pe front pentru România Mare, și nu-și permitea să ne lase să activăm în cadrul unei formațiuni care avea alte orientări. Nu-i așa? Și sigur că noi am fost puțin îndepărtați de această substanță politică.

Dumneavoastră când ați fost arestat?

Eu am fost arestat mai târziu, în 1958.

Și care au fost motivele ?

Motivele ? Sigur, eu fiind student, am avut diferite manifestări... Și motivele au fost că în '58 s-au făcut niște arestări masive în toată România. A fost al doilea val puternic de arestări, după plecarea armatei rusești. După ce s-au retras ei din România, atunci Dej s-a gândit să instaleze o perioadă de teroare, pentru ca să nu îndrăznească nimeni să se împotrivescă sistemului. Deja în '58 Securitatea avea multe dosare de urmărire, și printre acestea, nici n-am știut de chestia asta, am fost și eu trecut. Și a fost trecut și fratele meu¹, și un cumnat de-al meu².

Vă mai amintiți ziua arestării ?

În 13 martie 1958 am fost arestat. Dar eu bănuiam că aş putea să fiu arestat, pentru că în luna ianuarie a fost arestat fratele meu. De altfel, în urma anchetei fratelui meu, a rezultat că el a fost capul acestor organizații antistatale.

Cum s-a desfășurat ziua arestării ați putea să detaliați ?

Eu eram jurisconsult la un trust de construcții din Suceava. S-au prezentat în birou. Zice : „Strânge-ți toate lucrurile de aici ! Trebuie să vii până la noi, la Securitate, să dai o declarație ! ”. Când i-am văzut... Eu știam de acum că fac parte din grupul acelora care trebuie să fiu arestat, mai ales că fratele meu și un cumnat fuseseră arestați. Și, într-adevăr, m-au vârat într-o mașină, mi-au pus ochelarii, și atunci am știut precis că nu-i vorba de o declarație, ci e vorba efectiv de o arestare.

Și unde v-au dus ?

M-au dus la Securitate, aici în Suceava. Deși Securitatea era la vreo sută de metri, m-au purtat vreun sfert de oră, ca să cred eu că cine știe unde mă duc. Asta făcea parte din tactica lor psihologică...

Cum ați putea descrie arestul Securității din Suceava ?

Închisoarea Securității din Suceava era sub pământ. Într-o zonă apropiată de noi, chiar la vreo 50 de metri de aici, se găsește fosta închisoare a Securității. Era în pământ, betonată. Înălțimea unei celule era vreo trei metri, dintre care până la fereastră era doi metri. Deci nu se putea ajunge la geam, nu vedeai nimica. Și fereastra era chiar la nivelu' pământului. Înăuntru un pat de beton pe care era așezată o scândură groasă de lemn, și pe această scândură o saltea. Când m-am apropiat de dânsa era toată plină de mucegai. Era și normal, că igrasie aveam. Exista și o sobă, dar deși era în luna martie și la noi în martie este încă iarnă, totuși era încălzită un pic. Dar era un frig grozav, de altfel am și răcit atunci puternic până m-am obișnuit cu temperatura respectivă. Și la urmă, la 30 de ani, totuși organismul este mai rezistent și te poți adapta...

Acolo v-au și anchetat ?

-
1. Gheorghe Jauca, născut la 19 martie 1923 în Brătești, Iași. A fost arestat la 19 februarie 1958 și condamnat la 25 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 20 iulie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
  2. Petru Poenaru, născut la 5 noiembrie 1923 în Bucecea, Botoșani. A fost arestat la 23 noiembrie 1956 și condamnat la 1 an închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 22 noiembrie 1957. A fost rearestat la 14 martie 1958 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 20 iulie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

M-au ținut două zile fără să-mi spună absolut nimica, și după două zile abia m-au scos la anchetă. Și ancheta pornea de la datele biografice, pe unde am umblat, ce am făcut...

Cine erau cei care vă puneau întrebările ?

Primu' anchetator a fost un maior, Velcescu. La început mi se părea că este destul de politicos, și când am început să spun că nu cunosc nimic de nicio organizație contra regimului, antistatală, cum îi spuneau ei, a început să se inerveze și a spus: „Tu negi, nu-i așa ? Dar noi avem timp aici, nu ne grăbim. Ai să stai aici până ai să recunoști ! ”.

Au exercitat și coerciții ?

Sigur că au fost coerciții. Prima dată, prima fază a coercițiilor a existat în sensu' că m-a întrebat ce am căutat la Cluj în '56. Eu terminasem facultatea în '51. Și zic: „Domn'e, la Cluj m-am dus în '56 pentru că nu-mi dădusem examenu' de stat și m-am dus să mă întâlnesc cu profesorul Aurelian Ionașcu³ să-mi dea un subiect pentru examenu' de stat”. Atunci el s-a repezit la mine: „Mînți, ticălosule ! Te-ai dus să iei legătura cu cei care au fost alături de rebelii din Ungaria ! ”.

Înainte de asta îi spusese: „Domn'e, dumneavoastră o să vreți să vă mărturisesc niște fapte inexistente, nu-i așa ? Și sigur că eu voi nega, și atuncia veți încerca prin forță și prin violență să scoateți niște mărturisiri”. El imediat m-a întrerupt și mi-a spus: „Cum vorbești așa ceva ? Doar ești jurist. Nu-i așa ? Nu știi că cercetările abuzive în timpu' anchetei se pedepsesc ?”. Zic: „Eu știu asta, le cunosc, dar nu știu dacă le cunoașteți dumneavoastră, sau în ce măsură”. Și, într-adevăr, în momentu' când i-am spus că nu m-am dus la Cluj ca să iau legătura cu vreun fost coleg sau prieten, care a avut simpatie sau, eu știu, legătură cu rebelii din Ungaria, s-a repezit la mine și a început să mă palmuiască. Și atuncia pur și simplu i-am spus: „Confirmați ceea ce singur recunoașteți ? Cunoașteți că în Codu' Penal se pedepsesc cercetările abuzive !”. În sfârșit s-a calmat atuncia. După aceea ancheta a durat zile întregi și noaptea nu mă lăsa' să dorm... Aveau o metodă de a produce zgomote fantastice. Probabil că erau puse în fața ușii niște difuzoare speciale care amplificau zgomote care erau, probabil, de la un aparat pe care-l aveau ei acolo. În permanență erau zgomote... Nu, noaptea nu se putea dormi.

Erați singur în celulă ?

Singur în celulă. Păi am stat șase luni de zile singur în celulă. Și după aia au început să mă ia și noaptea la anchetă. Și tot felu' de metode foloseau, între care: te puneau să faci genuflexiuni; cum îți dădea' o declarație și n-o semnai, venea imediat bătaia. Te lovea' în toate pozițiile. Și în special lovituri la picioare.

Mai era cineva cu maiorul Velcescu sau era singur ?

Velcescu o fost singur. Dar, în general, pe tot timpu' anchetei, mă aducea gardianu', mă lăsa, stăteam câte o jumătate de oră, așteptam, și pe urmă venea anchetatoru'. Aveam un scaun acolo pe care stăteam, și după aceea începea ancheta. Cu unu' singur era, niciodată n-au fost mai mulți. Cel puțin în ancheta mea... Fratele meu mi-a povestit că a avut o anchetă mai cumplită, pentru că au vrut să-l facă din capu' locului șeful organizației. Și atuncia sigur că erau probleme... Ce se întâmplă ? În cadru' unei organizații – eu, ca jurist, știam – trebuie să existe elemente. Pentru ca să existe o

3. Aurelian Ionașcu (1903-1990), profesor de drept la Universitatea din Cluj-Napoca. http://www.history-cluj.ro/SU/Ro/SU_prezentare.htm, accesat la 22 iulie 2009.

organizație, trebuie să existe elemente concrete : un nume al organizației, anumite întâlniri concrete, manifeste, și bineînțeles, în primu' rând, trebuie să existe persoane pe care să reușești să le introduci în organizație. Or, când nu exista o organizație, toate acestea ei căutau totuși să le obțină. Și atunci, dacă nu exista organizația, le obțineau prin forță. Pentru că în anchetă, atâta timp cât persoanele arestate nu se cunosc între dânsle, este foarte greu să faci o organizație. Și atunci trebuie să ajungă la mărturisirea unuia dintr-înșii, că totuși se cunosc. Așa cum a fost și cazul nostru. De exemplu, în cazul nostru au fost zece persoane, dintre care cinci erau din Suceava și cinci din Rădăuți. Și toată legătura o făceau prin fratele meu care era revizor contabil și verifica și prin zona Rădăuți. Dar noi nu ne cunoșteam cu ăștia din Suceava, niciunul cu cei din Rădăuți.

Prima dată eu n-am acceptat că a existat o organizație, că am cunoștință de vreo organizație sau că am făcut parte din ea. Că prima dată, prima acuză care mi s-a adus, asta a fost, că am făcut parte dintr-o organizație. După aceea, probabil, s-au consultat ei cu procurorii și m-au vârat la nedenunțare. C-am cunoscut de existența unei organizații dar n-am denunțat-o. Numai și numai pentru ca să nu poată să-mi dea drumu', întrucât eu m-am opus la orice formă de mărturisire directă sau indirectă. Pentru că, de altfel, după felu' cum dibuiam ei în anchetă, eram convins că n-au elemente pentru organizație. Că eventual știam ceva, într-adevăr, că la anumite întâlniri cu diferiți cunoscuți din Suceava, prieteni din ăștia, am vorbit împotriva sistemului, a regimului. Am criticat regimu', am vorbit împotriva lor, că nu ne feream... Deși știam că se fac arestări masive în țară și Securitatea este omniprezentă, cu toate acestea, sigur că aveam încredere în unii dintr-înșii, și chiar dintre cei care au fost arestați. Unii au cedat, probabil, în perioada anchetei, și au mai mărturisit anumite lucruri. Și atunci, sigur, în cazul acesta, ei aveau un așa-zis material ca să ne trimită în judecată, dar nu exista un material concret, cu elemente care să conducă la formarea unei organizații.

Când v-au arestat erați căsătorit ?

Nu eram căsătorit. Asta a fost încă o parte bună că nu am fost căsătorit și nu s-a finalizat cu destrămarea familiei.

Și după anchetă v-au judecat ?

A avut loc un proces, dar procesele erau formale.

A existat public sau a fost cu ușile închise ?

A avut... Au fost câțiva dintre rude, care au vrut să vină și care au putut. Însă alt public n-a existat.

Unde a avut loc procesul ?

În luna iulie 1958 am fost judecați de Tribunalul Militar din Iași în deplasare la Botoșani, că atunci deja o parte din închisoarea din Botoșani era transformată în închisoare politică. Ea a fost închisoare de drept comun și pe urmă, după aceea, o parte din închisoare au transformat-o în politică. Erau vreo două clădiri care erau numai cu politici.

Cine era președintele tribunalului ?

Era președinte de instanță, nu al Tribunalului. A fost un căpitan. Îi știam și numele, da' acum i l-am uitat numele, să vă spun drept. Și avea doi asesori, tot militari erau, și procuror pe unu' Radu Alexandru. Pe ăsta îl cunoșteam, că era din Suceava, de aici. Pe judecător nu-l cunoșteam. Și procurorul a făcut un rechizitoriu voluminos, în care erau trecute tot felu' de lucruri, de fantasmagorii. Era menționat, printre altele, că trebuia să

primim din Statele Unite armament ; doctoru' Tudoraș⁴ trebuia să aducă medicamente pentru organizația noastră și noi trebuia de fapt să finalizăm acțiunea prin fuga în munți. Că atunci era la modă. Știți ? (râde – n.n.)

Apărarea cum s-a comportat ?

Apărarea... Meșad, avocatul care m-a apărât pe mine era din Botoșani, și i-a spus tatălui meu, și după aceea, când m-am eliberat, am aflat și eu, că nici n-a avut posibilitatea să vadă dosarul ! Majoritatea avocaților au cerut circumstanțe atenuante. O singură avocată din Botoșani, o femeie care îl apăra pe doctoru' Tudoraș, s-a purtat lamentabil. Și sigur că noi toți am negat existența faptelor de care eram acuzați...

Și în trei ore și jumătate procesul a fost terminat ! Ne-a' dat 205 ani închisoare la toate cele zece persoane. Articolul 209 din Codul Penal, care începea cu pedeapsa capitală, pedeapsa cu moartea.

Dumneavoastră ce pedeapsă v-au dat ?

Mie mi-a dat cea mai mică pedeapsă, șapte ani, pentru nedenunțare, pentru că maximu' de pedeapsă la nedenunțare era zece ani. Și mi-a' dat șapte ani pentru că n-am vrut să declar nimic, n-am vrut să recunosc absolut nimic. Și fratele meu a primit 25 de ani.

După ce v-au judecat, v-au trimis în altă parte ?

Domn'e, în primu' rând la Botoșani am mai avut încă o încercare din punct de vedere procedural, așa, juridic...

Ați avut drept la recurs ?

Da. Ei nu voiau să ne dea să facem cerere de recurs. Ne spuneau că avocații noștri fac recursul. Și eu le-am spus : „Avocatu' nu face recurs numai dacă eu sunt de acord cu recursul. El nu poa' să facă recurs fără acceptul meu” (râde – n.n.). Și atunci am zis : „Dă-mi mie hârtia să fac recurs !”. N-au vrut să ne dea. De fapt a fost și o slăbiciune din partea noastră, da' nu știam în ce stadiu ne aflăm și pe mâna cui ne încredințăm ei. Și n-au vrut să ne dea hârtie să facem recurs și atunci am fost trei inși care am declarat greva foamei. Atunci am avut și eu o experiență cu adevărata grevă a foamei. Și din momentu' ăla ne-a' izolat pe toți trei într-o celulă.

Cine erau ceilalți doi care se aflau alături de dumneavoastră ?

A fost unu' din Rădăuți, Luchian⁵, și Pogluț Vasile⁶, tot din Rădăuți... Și în fiecare zi căuta' să ne facă să mâncăm. Pe vizetă ne punea mâncarea, da' noi am refuzat-o...

Dar cum era mâncarea acolo, la Botoșani ?

4. Radu Tudoraș, născut la 7 ianuarie 1926 în Târgu Neamț, Neamț. Medic. A fost arestat la 12 martie 1958 și condamnat la 22 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Aiud, Gherla și Jilava. A fost eliberat la 20 iulie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

5. Ilie Luchian, născut la 1 decembrie 1926 în Mureșeni, Mureș, domiciliat în Rădăuți. A fost arestat la 4 martie 1958 și condamnat la 20 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Aiud, Gherla, Periprava, Salcia, Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 20 iulie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

6. Vasile Pogluț, născut la 11 februarie 1928 în Hălăucești, Iași. A fost arestat la 28 februarie 1958 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Aiud, Gherla și Jilava. A fost eliberat la 21 iulie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Mâncarea era proastă. Mâncare din asta de cartofi, fasole, varză... Era mai mult o zeamă din asta, așa. Era mâncarea cu care ne obișnuiseră încă din perioada de arestare, dar sigur că atunci când am fost în anchetă, uneori mai alterna', ne mai dădea' și mâncare mai bună, ca să putem să rezistăm, că într-adevăr era foarte greu...

Și cât a ținut această grevă a foamei ?

Zece zile. Și după zece zile ne-a' dat, într-adevăr, hârtia. Dar până la urma urmelor când am ajuns de am cunoscut care sunt avaturile acestor proceduri, am știut că hârtiile noastre n-au ajuns la instanța superioară, deși recursurile noastre au fost respinse din capu' locului, de cum au ajuns la instanța de recurs din București.

Și sigur că după ce ni s-a respins recursu', ne-a' pregătit pentru detenție. Ne-au dezbrăcat de hainele civile și ne-au dat cele mai mizerabile zeghe, din alea de pușcăriaș. Erau cele mai mizerabile, pline toate de păduchi. Atunci am cunoscut păduchii. Ne-au umplut de păduchi, de nu știam ce să facem. Am strigat : „Așa nu se poate ! E bătaie de joc în halu' ăsta !”. Și, în sfârșit, la insistențele noastre, ne-au dat DDT. Și sigur că DDT-ul acela ne-a iritat corpurile, pentru că a trebuit să dăm în cantități foarte mari ca să-i distrugem.

Pentru că la Botoșani eram numai într-o perioadă de tranziție și trebuia să ne trimită la o închisoare din țară, ne-au luat saltelele și ne-au lăsat pe paturile care erau numai de metal. Și am dormit așa trei săptămâni. Apoi, o altă înjosire groaznică la care am asistat, în momentu' când ne-au transferat de la Botoșani, până la gară, pân' la trenu'-dubă care era atunci, ne-au pus lanțuri la picioare. În momentu' când am ajuns în gară, când ne-au dat jos din mașinile lor, am asistat atunci la zăngănitul lanțurilor acelea... Aveam o sfoară cu care le țineam ca să putem să mergem, că altfel te împiedicai.

Cum era acest tren-dubă cu care v-au transportat ?

În primu' rând existau niște celule, și în celulele astea ne-au vârat câte jumătate din organizație. Câte cinci eram într-o celulă din astea, zece persoane în două celule. Dar erau atât de strâmte, încât era sus un loc pentru bagaje și a trebuit să stăm și acolo sus. Nu se putea altfel. Apă din când în când ni se mai dădea, că muream de sete, nu altceva ! Înghesuieți așa ca niște sardele, așa stăteam. Claie peste grămadă unii peste alții, nu te puteai mișca. Într-o condiție fantastică eram. Vă puteți închipui în ce hal am călătorit până la destinație ?

Și care a fost această destinație ?

Aiud. Destinația noastră a fost închisoarea Aiud. Și, în sfârșit, după ce am ajuns, am stat în carantină patru luni de zile pe jos. După patru luni de zile eu și o parte din organizația noastră, din lotu' nostru, am intrat iarăși în peregrinare. O parte au rămas în Aiud și au intrat în celularu' principal, printre care fratele meu, cumnatu' meu, și o parte am fost transferați la Gherla. N-am înțeles despre ce e vorba, pentru ce ne-au despărțit. Unii spuneau că criteriul a fost că la Aiud erau numai legionarii și simpatizanții legionari și dincoace erau de alte ideologii, și așa mai departe. În orice caz, ne-au despărțit... Și atunci, la sfârșitul anului '58, am intrat la închisoarea din Gherla.

Cum puteți aprecia : la Gherla era mai bine ca la Aiud ?

Nenorocirea a făcut că în perioada lu' septembrie 1958⁷ a fost o rebeliune a așa-zisilor frontieriști, cei care încercaseră să treacă frontiera spre Iugoslavia. Există o cameră

7. Este vorba de răscoala frontieriștilor de la Gherla din iulie 1958, când o serie deținuți condamnați pentru trecerea frauduloasă a frontierei au pornit o amplă mișcare de protest față de tratamentul la care erau supuși în închisoare. Revolta a fost înăbușită violent, iar regimul

mare, 189, erau majoritatea tineri, și ăștia au făcut o grevă. Au rupt partea exterioară a ferestrelor, că erau niște jaluzele făcute în așa fel încât nu puteai să vezi decât numai în sus, și nu se putea vedea și în jos, să nu poată lua contact deținuții cu persoanele din afara închisorii. Și atunci au făcut grevă care s-a soldat cu represiuni sângeroase. Au fost atunci și uciși câțiva dintre greviști, că au tras într-înșii cu automatele. Întâi au adus pompierii să-i calmeze cu tunurile de apă prin fereastră, pe acolo, că v-am spus că au distrus jaluzeaua, au aruncat-o jos. Și pe urmă a început represiunea asta. Și în urma represiunii în toate închisorile politice din țară s-a instaurat bătaia. Pentru orice abatere : bătaie ! Nu mai era ca înainte... Înainte exista carcera. Pentru abaterile din cadru' închisorii : carcera. Acuma s-a instaurat bătaia pentru cea mai mică abatere. Îți găseau o bucățiță de hârtie ? Îți găsea că ai scris ceva ? Bătaie.

Cine era cel mai mare bătăuș la Gherla ?

La Gherla bătăuși erau toți. Și gardienii... Cel mai feroce la Gherla în perioada când am fost eu era locotenentul Istrate⁸. De altfel de locotenentul Istrate vorbește și Paul Goma cu cartea lui despre Gherla. Povestește ce bătaie a luat din cauză că i-a găsit o bucățiță de hârtie, ceva. Pentru chestia asta l-a bătut cu vâna de bou...

Pe dumneavoastră v-a bătut ?

Eu am fost bătut mai târziu, când am ajuns iar la Gherla. Dar asta e o chestie mai... îndelungată, a fost mai târziu. Eu de la Gherla am plecat, m-o' trimis la Stoenesti, în Insula Mare a Brăilei, la muncă.

Când a fost asta ?

Asta în '59, prin toamna anului '59. Și am stat iarna în saivanele de oi. Au evacuat saivanele de oi și acolo au vârat paturi improvizate și pe noi. Într-un singur saivan din 'cela mare, puteau să intre sute de oameni. Un saivan forma un lagăr ca să nu se poată lua legătura între deținuți.

Și ce trebuia să faceți acolo, iarna ?

Munceam la înălțarea digului. Și trebuia în fiecare zi să mergem patru kilometri până la marginea insulei, până la țarm. Acolo erau digurile făcute deja de foștii deținuți de drept comun și acuma pe noi, politiciii, ne-a' pus să le înălțăm. S-au gândit ei că nu e suficient de înălțat. Aici a fost într-adevăr o muncă ce poate să ne-amintească de perioadele de sclavagism...

Cum era o zi de lucru la dig ?

Păi o zi de lucru începea cu mersul până la țarm, până la dig. Acolo erau gropi : unii săpau gropile și încărcau roabele și cu roaba trebuia să te urci pe dig. Și interesant, că pe dig n-au vrut să pună niște dulapi din ăștia ca să meargă roaba mai ușor, și atunci roaba dacă era prea tare încărcată, se afunda, pământul fiind afânat... Vă puteți închipui ce forță trebuia să depui ca să poți să ridici și să urci cu roaba sus pe dig ?

Și vă puteți închipui numai drumul până la dig care era aproape patru kilometri, dus-întors. Îmi amintesc când ne întorceam în formațiile alea și striga : „Ține aproape,

---

din Gherla a fost ulterior înăsprit. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Alexandru Maier, sanitar în Gherla în acel timp. Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, vol. I, Polirom, Iași, 2007, pp. 193-209.

8. A se vedea nota 39 de la p. 185.

domnule comandant ! ”. Eram încadrați de gardieni cu automate și câini, pentru că acolo puteai să fugi, eventual, și erau multe lanuri din astea și te ascundeai prin ele, și atunci aveau nevoie de câini. Eu eram mai tânăr, și am putut să mai rezist, da’ erau oameni în vârstă care îi duceam noi în cârcă, aproape, ca să poată să meargă. De abia putea’ să meargă.

Despre alimentație ce putești să-mi spunei ?

Mâncarea era proastă așa ca la închisoare, iar apa de băut era din Dunăre. Mergeau cu butoaiile, aduceau, și beam apa... De altfel, când am fost duși acolo în lagăr, întâi ne-a făcut un careu mare și a apărut un maior, comandantu’ de acolo, care ne-a spus : „Fiți atenți ! Ați venit aici... Nu vă dăm mâncare mai bună ! Prin munca voastră veți plăti aeru’ ! ”

Cine era acest comandant ? Cum îl chema ?

Era un maior. Nu-mi amintesc numele și nu l-am mai văzut după aceea în lagărul nostru. În felu’ acesta am fost primiți acolo.

Aveați normă de lucru ?

Da, și dacă nu ți-o făceai erai oprit în poartă și acolo erau bătăile. Cei care nu-și făceau norma erau reclamați de la locu’ de muncă și-atuncea li se aplicau zece lovituri.

Aveați și brigadieri în detașamente ?

În detașament, nu. Cât am fost noi nu erau brigadieri, era, propriu-zis, numai unu’ care ținea cont de repartizări. Încolo restu’ eram supravegheați la muncă direct de către gardieni.

La Stoenști cât ați stat ?

N-am stat mult acolo pentru că au început îmbolnăvirile. A dat pur și simplu tifosu’ exantematic și febra tifoidă în noi, datorită apei din Dunăre și a condițiilor de igienă total necorespunzătoare. Și au început oamenii să moară. Eu am stat cam șase luni de zile acolo și cât am stat am văzut cum jumătate din saivanu’ nostru era transformat în așa-zisa infirmerie. Și am avut și neșansa că atuncea în zonă nu era niciun medic. Nu era decât un student la medicină, Ion Boilă⁹, fratele lu’ Matei Boilă¹⁰. Și atuncea când m-am îmbolnăvit eu, m-am întâlnit cu dânsu’ și i-am spus : „Uite măi, m-am îmbolnăvit și eu”. Și atuncea el a reușit să-mi procure nouă pastile de talazol, cum era pe atuncea, niște sulfamide, pentru că aveam o infecție a intestinelor. Și în felu’ acesta am putut să supraviețuiesc.

Dar acolo, în primu’ rând, supraviețuirea era să nu muncești, să stai la pat. Spre deosebire de alții, eu mi-am dat seama de asta, eram conștient. De altfel vorbisem și cu

9. Ioan Boilă, născut la 20 august 1927 în Cluj-Napoca, Cluj. A fost arestat la 31 ianuarie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Gherla, Salcia, Galați, Botoșani și Dej. A fost eliberat la 29 decembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

10. Pr. Matei Boilă, născut la 17 aprilie 1926 în Blaj, Alba. A fost arestat în 1946 (pentru două săptămâni), în 1952 (internat administrativ pentru 60 luni, din care a executat puțin peste un an) și în 1956 (condamnat la 10 ani, a fost eliberat după 8 ani). A trecut prin majoritatea închisorilor și lagărelor comuniste. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, vol. II, Polirom, Iași, 2008, pp. 107-125.

dânsu' și n-am mai ieșit deloc la lucru. Au urmat bătaii... mă trânteau jos din pat. Da' nu m-am dus la lucru. N-am vrut, n-am acceptat! Zic: „Măi, mă omorâți aici! Decât să mor acolo pe dig, să mă omorâți aici!”. Mi-a spus Boilă că erau cam 13 morți la infirmerie. Și-mi zice tot el: „Am să caut să nu te duc la infirmerie că acolo mori! În infirmerie ești terminat”. Așa. Și bineînțeles că am avut voință și n-am mai acceptat să mai mănânc nimic. Mâncarea o refuzam, o dădeam la alții care puteau să mănânce și care erau încă sănătoși. Și aveam un deținut care-mi dădea felia de pâine dimineața și cafeaua și cu atâta am trăit. Dacă n-ai un pic de voință ești pierdut în situații din astea... Și, în sfârșit, când au văzut că boala face ravagii, m-au lăsat în pace, și cu primu' lot de inapți am fost trimis înapoi la Gherla.

La Gherla m-au vârat într-o cameră jos, la parter, pentru carantină, care era fixată la o lună de zile, până ne distribuia pe camere. Și imediat, a doua zi, a venit un gardian și a spus: „Să vă desemnați un șef de cameră!”. Că în închisoare exista întotdeauna un șef de cameră, dintre deținuți. Și toți au zis: „Domnule, dumneata ești mai tânăr, tre' să fii șef de cameră”. Vă puteți închipui? Oamenii toțiăștia erau bolnavi, nu puteau să stea, și atuncea, vrând-nevrând, se întindeau pe pat. Dar consemnu' era că n-ai voie să stai pe pat, și n-ai voie să stai nici măcar la marginea patului. Erau puse un fel de banchete și mese lungi, în camerele astea mari pe care puteai să stai, dar pe pat nu. Și într-o zi deschide ușa un gardian, Todea, și zice: „Tu ești șef de cameră?”. Zic: „Da”. „De ce-i lași să stea pe pat?” „Păi, sunt bolnavi. Ce să fac eu, că nu pot să-i țin în picioare?” „Ieși afară!” Și atuncea m-au bătut cu o coadă de mătură, că aveau toți cozi de mătură făcute din esență tare. Și m-au bătut, iar la urma urmei, după ce m-au bătut, mi-au zis să-ntind palma. Și mi-o dat câte una, ca final, în palma stângă și în palma dreaptă. Știi? O lovitură a fost așa de zdravănă încât în partea astalaltă a mâinii era totul vânt. Asta a fost, vorba aceea, pentru că am fost șef de cameră o lună de zile la Gherla (râde – n.n.).

Și sigur că m-am ferit ca în perioada respectivă să fac bravuri pe acolo, pentru că erau porniți pe exterminare. Se vedea clar...

La Gherla cât ați stat a doua oară?

Am stat până la sfârșit, până-n anu' 1963.

Vă amintiți și când v-au eliberat?

Da, în 9 iunie 1963. Eu n-am ieșit cu decretu' din '64. Am ieșit cu un an înainte de apariția decretului, pentru că dosaru' nostru a intrat în lucru la Procuratura Generală. A fost dintre noi unu' Luchian, fost ofițer de grăniceri, pe care l-au bătut groaznic în anchetă la Suceava, și care o ținea tot timpu' în greva foamei. Greva foamei, greva foamei. A făcut și greva apei. Greva apei este foarte periculoasă, în câteva zile poți să mori. Și atunci a venit un procuror de la București și, în sfârșit, probabil că-n '63 începuseră să se pregătească de ieșirea deținuților, grațieri, nu știu ce, și atunci am beneficiat de un recurs extraordinar. Și Tribunalu' Suprem, cum era atuncea, colegiu' militar, ne-a casat sentința de condamnare, da' ne-a trimis spre reanchetare.

Asta când se întâmpla?

În luna martie '63. Și atuncea nu ne-au pus în libertate, ne-au trimis la reanchetare și de data asta am trecut prin Jilava... În orice caz, la Jilava n-am stat decât zece zile, așa, până ne-a venit trenu' care trebuia să ne ducă spre Botoșani. Și la Botoșani, reanchetarea a durat până-n luna iunie când ne-a' pus în libertate.

Mai țineți minte cum a decurs ziua eliberării?

M-a' chemat pur și simplu și a' spus : „Ăsta ți-e bagaju' ! ”, că bagaju' meu inițial care-l aveam, hainele civile, mă însoțeau oriunde plecam. Și mi-a' dat bagaju' și un bilet de eliberare care-l am și acumă acasă. Îl țin ca amintire... (râde – n.n.). Și a' zis : „Te duci acasă”. Și acasă sigur că am cerut parchetului, procuraturii militare, să-mi elibereze o dovadă. Interesant, că pe urma reanchetării s-a stabilit că n-am comis nicio infracțiune. Frumos din partea lor !

Frumos, dar câțiva ani de închisoare tot ați făcut...

Da, cinci ani și trei luni i-am făcut, și am trecut prin atâtea și atâtea nenorociri... În orice caz, perioada de înfometare am cunoscut-o din plin. Chiar în închisoare erau perioade în care luni de zile, trei-patru luni de zile nu ți se dădea decât zeamă de varză. Varza era așa, felii, plutea prin apă. Era o perioadă în care deținuții de abia se puteau mișca. Pentru ce era făcută înfometarea asta ? Probabil avea un scop : distrugerea fizică, dar în special distrugerea psihică, a individului.

În închisoare ați putut afla ceva despre familie ?

Numai în ultimu' an.

Dar n-ați primit niciun pachet, nicio știre ?

Nimic ! De altfel să știți că la deținuții politici a existat așa-zisa moarte civilă. Moartea civilă ce înseamnă ? Izolarea totală de societate, inclusiv de familie. Nu știe nimeni de tine... Ești dispărut de pe lista oamenilor în viață.

Dar informații de afară primeați ?

Am știut doar unele informații... Dar multe dintre astea, eu vă spun, erau fantezii, iar multe dintr-însele ni se introduceau. Exista și în închisoare un sistem de manipulare, nu numai afară. Și îți mai transmitea' câte o știre din asta. Revenind la început, mi-amintesc că eram la Botoșani și venise un frizer să ne bărbiezească. Bineînțeles că ne bărbieze în prezența gardianului, care stătea de multe ori mai aproape sau mai departe. Și frizerul era, întâmplător, un evreu de la dreptu' comun. Și pe scaun era doctoru' Tudoraș și-l bărbieze. Și la un moment dat îi suflă doctorului Tudoraș : „Americani au debarcat în China. Au înaintat câteva sute de kilometri în China. Gata, s-a terminat cu lagăru'”. Bineînțeles că i-a dat o gogoasă (râde – n.n.). A fost ceva conflict atunci prin Pacific, prin Marea Chinei, dar n-a fost nicio debarcare a americanilor, nimica. Toate erau transmise prin acești indivizi de pe la dreptu' comun, și unele erau transmise chiar și de către foștii deținuți politici care reușeau ei să-i racoleze, și să ne mai povestească. Din când în când auzeam de decrete de grație, de amnistii, de nu știu ce, care astea toate erau transmise de dânsii. Și în special le transmiteau în preajma sărbătorilor, pentru ca să aibă liniște, să nu cumva să apară conflicte în detenție chiar în perioada sărbătorilor și să le strice lor zilele. Știi ? Și atunci lansau în închisoare câte un zvon din asta : „Măi, acumă se pregătește un decret de grație masiv ! ”. Și, interesant, când a apărut decretu' de grație din '64, după cum povesteau cei care au fost atunci închiși, n-a existat niciun zvon din asta...

Vă puteți aminti o zi mai deosebită din detenție, o zi care v-a marcat ?

În primu' rând în închisoare te omoară uniformitatea, monotonia. Și zile mai deosebite... Ar fi foarte greu să-mi amintesc o zi mai deosebită, pentru că toate erau cam la fel pe planu' existențial, adică al subzistenței, al supraviețuirii. Doar una dintre frumoasele zile care aș putea s-o rememorez, a fost întâlnirea pe care am avut-o cu un

preot romano-catolic, Mărtinaș¹¹, fost paroh din Iași, care a fost el condamnat cu lotu' francez. Era de o cultură deosebită.

Ce v-a marcat la părintele Mărtinaș ?

Părintele Mărtinaș, în afară de faptu' că era de o cultură deosebită, a fost profesor de franceză și de istorie la Seminaru' Catolic care-l aveau în Genova, în Italia. Și la acest seminar, când era el profesor, a fost în vizită Nicolae Iorga și a ținut o prelegere în limba italiană. Și spune el : „Eu vorbeam italiana curent, și l-am ascultat, și doar două greșeli de accent a avut, restu'... perfect în limba italiană !”. Așa. N-am stat decât trei luni împreună la Gherla, prin '60, și începusem să învăț cu dânsu' limba esperanto. Cunoștea și această limbă esperanto... Discuțiile cu acești oameni deosebiți erau foarte fructuoase și aveai ce să înveți de la dâșii.

Sigur că sunt multe zile... Mi-amintesc că eram cu un preot greco-catolic în cameră la Gherla, și a fost bătut pentru că ținea slujbe duminica. Cineva l-a reclamat și a fost bătut crunt. L-au scos afară și l-au bătut. Groaznic l-a' bătut. Nu mai știu cum îl chema...

Mai țineți minte cine l-a denunțat ?

Cine știe? Aveam și noi acolo uscături. Erau mulți. Mulți erau identificabili pentru că de multe ori se cereau la medic, ieșeau cu prioritate afară... și așa mai departe.

Și a doua întâlnire pe care am avut-o a fost cu Gavrilă (sic !) Carp¹², un urmaș al lui Petre Carp, și care ne-a povestit despre viața lui Petre Carp, și totodată de bogăția intelectuală pe care o avea la moșia lor de lângă Vaslui. O bibliotecă mare cu ediții princeps legate-n piele... Acest Petre Carp era abonat la Editura „Hachette” din Franța, din Paris. Biblioteca lor a fost una dintre cele mai extraordinare biblioteci de care s-a ales prafu', să știi. Și, printre altele, povestea și despre o panoplie de arme de vânătoare, două englezești și trei belgiene, toate la comandă, cum erau pe vremea aceea, de o valoare extraordinară de care își amintea tot timpu'. Zicea : „Ce s-o fi întâmplat cu dânsule ? Dacă au intrat pe mâna unor necunoscuți au fost aruncate la fier vechi”.

Gavrilă Carp a fost ultimul administrator delegat al Băncii Românești. În perioada interbelică Banca Românească era a doua bancă după Banca Națională. El era economist în Franța, deși familia lor, se știe foarte bine, erau filogermani. Și cunoștea la perfecție limba germană și cunoștea la perfecție și limba franceză. Atunci am aflat și eu de Banca Mondială, de Banca de Reconstrucție, când au luat ființă. Pentru că Banca Românească și băncile românești, pân' la plecarea Regelui, primea' prospecte prin intermediul unor bănci elvețiene. Atuncea am aflat și eu de Planu' Marshall, care era oferit țărilor din răsărit, numai că Uniunea Sovietică s-a opus ca Planu' Marshall să-i privească și pe dâșii, să se îmbunătățească și viața lor.

Revenind la ziua când v-ați eliberat. Ați plecat direct acasă de la închisoare ?

-
11. Ioan Mărtinaș, născut la 14 martie 1914 în Butea, Iași. A fost arestat la 10 iulie 1950 și condamnat la 15 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani de temniță grea pentru legături cu „grupul de spionaj” de la Legația Franței. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 6 iulie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.
  12. Grigore Carp, născut la 29 iunie 1888 în Sinaia, Prahova. A fost arestat la 19 august 1955 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 16 august 1963. Informații din fișa matricolă penală a AANP.

Da. Domn'e, a fost greu pentru mine, că am venit până în Iscani, și din Iscani pe jos, peste dealuri.

Se observa că erați deținut ? Se uita lumea la dumneavoastră ?

Io știu ? S-o' fi uitat, m-o fi văzut cineva. Nu știu, n-am reținut.

V-ați găsit ușor de muncă după eliberare ?

Domn'e, după eliberarea noastră, urma să ne încadrăm în muncă undeva, că nu puteam să ne câștigăm altfel existența. Și aici vreau să revin asupra unei situații din timpul' anchetei, când anchetatoru' șef, un evreu, Feller¹³, mi-a spus clar în timpul' anchetei : „Vezi, Jauca, când te vei elibera vei veni tot la noi să-ți dăm servici'. Tot de noi o să ai nevoie”. Și, într-adevăr, fiind considerat nevinovat, m-am dus să-mi iau postu' meu care l-am avut la trustu' de construcții. Nu m-au primit, pentru că toate serviciile de cadre de atunci erau subordonate Securității. Atunci a trebuit să-mi găsesc un alt servici' și m-am dus și m-am încadrat ca economist la o societate de cariere balastiere. După câțiva ani de zile asta s-a desființat și un jurisconsult principal de la o societate de transporturi de aici, din Suceava, mă cheamă și îmi spune : „Uite, eu am aprobat să intru în magistratură ca judecător. Nu vrei să vii în locu' meu ca jurisconsult ? Fă o cerere !”. Am făcut o cerere și mi-o respins-o și de data asta. N-au vrut să mă primească. Într-adevăr, acest judecător a fost mai târziu președintele Curții de Apel din Suceava, și poate să confirme. Deci n-au vrut să mă primească pentru faptu' că n-am vrut să mărturisesc în anchetă, chiar dacă mi s-a casat sentința, mi s-a anulat sentința de condamnare.

În anu' 1964 am dat în judecată și statu' român, ca să-mi plătească despăgubiri pentru toată perioada cât am stat arestat. Bineînțeles că n-am obținut nimic. Și pentru această îndrăzneală, peste tot unde mergeam puneau rezoluția negativă. Și toate acestea datorită Securității... Și îmi amintesc că atunci când am dat în judecată statu' român am fost chemat la Securitate și comandantu', cum era atunci, colonelu' Munteanu, mi-a spus clar : „Măi Jauca, tu crezi că noi o să-ți plătim despăgubirile pentru cât ai stat în închisoare ? Dacă nu te liniștești îți facem alt dosar. Noi putem să-ți facem oricând alt dosar...”. Asta era poziția față de foștii deținuți politici, stigmatizați din capu' locului !

Stigmatizați am fost și pe linia justiției, dar și pe linie instituțională. În 1988, când m-am pensionat, în baza legislației în vigoare la data respectivă, am cerut să-mi recunoască perioada de cinci ani ca vechime în muncă, fiind nevinovat. Nu mi-au aprobat-o și atunci am făcut o plângere la Oficiu' de Pensii de atunci. Asta este decizia pe care am primit-o : nu se recunoaște. M-am adresat cu o plângere la Casa Centrală de Pensii. Și de acolo mi-a răspuns că nu se recunoaște. Am făcut reveniri repetate, și la un moment dat, într-o revenire din asta, am făcut și un memoriu la Ministerul Justiției și am spus : „Domnule, cercetați, la Casa Centrală de Pensii din București nu se găsesc juriști. Cum poate să invoce atâtea enormități, că eu am fost condamnat ? În momentu' când o condamnare este desființată de o instanță superioară, nu mai există condamnarea, omu' e nevinovat !”. Și în sfârșit, probabil că la intervenția Ministerului Justiției, mi s-a aprobat și mi s-a recunoscut cei cinci ani și trei luni ca vechime în muncă. Ca să vedeți cum se lucra atunci, în perioada regimului comunist, pe linia legislației și a drepturilor, pe care dumnealor le invocau în ultimul' timp, că sunt la curent cu toate problemele și că respectă toate drepturile și libertățile. Ce să mai vorbim ?...

V-ați refăcut viața familială, v-ați căsătorit ?

Sigur că m-am căsătorit (râde – n.n.). M-am căsătorit și am o fată medic, care nu mai este în țară, e plecată în Statele Unite.

Ea a avut de suferit la școală ?

N-a avut. Ea a intrat în facultate acuma, după '89. După '89 n-am mai avut probleme.

După eliberare ați mai fost urmărit sau chemat la Securitate ?

Am avut probleme... Atunci când am dat în judecată statul, mi-a' mai făcut niște percheziții, că aş avea niște materiale subversive. Și mi-o' luat, printre altele, și dosarul' care-l aveam eu cu procesul. Știi ? Și l-o' distrus ca să nu mai am nicio posibilitate de a face ceva. Erau toate ca niște pretexte.

Cine erau cei care v-au făcut percheziții, ți mai ții minte ?

Era unu' Maier... Toți erau din vechea Securitate.

În decembrie '89, când a izbucnit revoluția, erai în Suceava ?

Eram în Suceava. M-am dus și eu atunci când se forma consiliu' ăsta, FSN-u'. Și bineînțeles că am observat din capu' locului că sunt neglijat și că foștii deținuți politici nu au nicio șansă să mai reintre în viața normală a societății. Îmi povestea un fost senator care a fost și președintele FSN-ului aici. Zicea : „Domn'e, am discutat cu Brucan și o spus că să nu facă parte niciun fost deținut politic din acest organism”. Da, și atunci era evident. Numai cei care nu au vrut să vadă n-au văzut, n-au observat că de fapt n-a fost nicio revoluție, că a fost o lovitură de stat. L-au înlăturat pe Ceaușescu și inițial voiau să facă tot un socialism cu față umană, à la Gorbaciov, și pe urmă au văzut că treaba nu merge, că și în Uniunea Sovietică se petrec lucruri asemănătoare, și atunci au luat-o pe „panta democrației” și au acceptat să fie mai multe partide, pluripartitism...

Dumneavoastră v-ați înscris într-un partid politic după '89 ?

Da, am fost în Partidu' Liberal, dar m-am lămurit și cu liberalii. Pentru că-n momentu' când în fruntea partidului... chiar dacă e fost deținut politic, dar dacă ai dovezi clare că e fost informator al Securității, cum a fost cazul lui Quintus, s-a terminat. Păi înseamnă că aceste partide, ca să poată să se introducă în activitatea politică a țării, au trebuit să aibă și un accept de undeva. Și acceptul acesta s-a văzut clar. Nu-i așa ? Primu' deputat liberal de Suceava în '90 a fost o profesoară Iulia Leo Miza, mare activistă PCR în cadru' Liceului „Ștefan cel Mare”, iar soțul ei a fost cândva securist, într-adevăr în rezervă, dar fost ofițer de securitate. Și a ajuns deputată liberală în primu' parlament al României după revoluție. Păi vă puteți închipui ? Cineva spunea chiar : „A fost aleasă, dar cu voturile FSN-ului !” (râde – n.n.). Și avatarurile astea, transformările astea sunt mai vizibile ca oricând acuma, când le vezi în retrospectivă. Știi ?

Când s-a format la Suceava Asociația Foștilor Deținuți Politici ?

Asociația ? Chiar atunci în '90, când s-a format la București. Noi suntem chiar de atunci. Eu sunt al doilea președinte. Primu' a fost un inginer, Marchidan Ioan¹⁴, până-n '97, și din '97 sunt eu sunt președintele AFDPR-ului. Am și eu zece ani.

14. Ioan Marchidan, născut la 11 iulie 1923 în Rădăuți, Suceava. A fost arestat la 10 iulie 1950 și condamnat la 1 an și 6 luni închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Aiud și Suceava. A fost eliberat la 19 februarie 1952. Informații din fișele matricole penale din AANP.

V-ați mai întâlnit cu foști securiști sau cu cei care v-au anchetat ?

După '90 singuru' cu care m-am întâlnit, cu care am avut discuții, a fost Feller. L-am și acuzat în presa locală, care se implica atuncea mai mult decât acum. Am avut articole în presă în care l-am acuzat pe acest Feller, care pur și simplu în anchetă mi-a spus : „Domnilor, o să vă dăm niște pedepse că o să vă îngroziți. Și voi, da' și cei de afară ! ”. Prin urmare el singur a recunoscut că pedepsele mari care le vom primi, condamnarea noastră va avea și efect asupra celor de afară. „Să-i îngrozim... și pe voi, și pe cei de afară. Numai să-i liniștim, să nu mai îndrăznească cineva să vorbească împotriva regimului.” Și a mai zis : „Măi Jauca, pedepsele noi vi le dăm. De aici nu te scoate nici prim-secretaru' ! ”. Astea sunt cuvinte pe care le-am scris și în presa locală în '92. Prin urmare până și Partidu' era pus la index când era vorba de pedepsele date de Securitate. „Noi vi le dăm...”, ceea ce înseamnă că este dovedit clar că pedepsele erau date în plic de către Securitate, nu de judecător. Judecătoru' era un manechin, era un instrument docil în mâna Securității. El deschidea plicu' și în plic erau pedepsele stabilite pentru fiecare. Asta a fost nenorocirea.

Dar cu foști turnători din închisoare v-ați mai întâlnit ?

Nu. Nu m-am întâlnit cu nici unu' din aceștia. Sigur că ei aveau atunci tot interesu' ca să introducă între noi oameni care să ne facă viața amară...

Eu vă mulțumesc frumos că mi-ați acordat din timpul dumneavoastră și îmi cer scuze dacă v-am trezit amintiri neplăcute.

Și eu vă mulțumesc !

Vasile Pânzariu

S-a născut la 12 ianuarie 1930 în Burdujeni, județul Suceava. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Liceul Comercial. Profesia : tâmplar mecanic. A fost arestat la 28 august 1950 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Gherla, Baia Sprie, Căvnic, Poarta Albă și Văcărești. A fost eliberat la 24 august 1960. A fost rearestat la 22 septembrie 1970 și condamnat la 6 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 29 aprilie 1972. La data interviului locuia în Suceava. Interviu realizat de Alexandru Matei în Suceava la 29 octombrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Vasilescu. Editarea – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 251, 252.

Pentru început vă rog să vă prezentați.

Eu sunt născut pe 12 ianuarie 1930 în Burdujeni. Acuma e cartier al orașului Suceava. Școala primară am făcut-o în Burdujeni. După patru clase de școală primară am venit la Gimnaziu' Comercial în Suceava. Asta se-nâmpla în timpul' războiului. În primii ani ai gimnaziului a venit refugiu', și pe 26 martie în '44 era ultimul' tren care venea dinspre Cernăuți, aicea.

Tata era factor poștal și toată lumea care era în servicii' era concentrată, mobilizată, și în special familiile lor erau obligate să fie deportate. Am părăsit Burdujenii, casa natală, deschizând toate porțile la grajduri, la grădină, la toate vitele, găinile. Tot ce era le-am dat slobode, că plecase foarte multă lume, nu numai noi. Deci a rămas în urmă toată averea care s-o strâns într-o viață de om. Menționez că noi am fost o familie numeroasă. Am fost șase frați și două surori, iar eu am fost mezinu'. Ei, fiind într-o familie în care frații au urmat studii, au studiat la Liceul „Ștefan cel Mare”, aveam acces la diverse cărți, în casă întotdeauna se discutau diverse lucruri artistice, cântece, deci eu de mic am fost introdus în forma asta a cunoașterii.

Unul din frați, Dumnezeu să-l ierte, că o murit în '40, care ajunsese și el oficianț la poșta din Suceava după ce terminase liceu', a fost mare amator de literatură. Colaborase la revistele locale, era o revistă *Cetatea Sucevei* de aicea, și niște cântece care se cântau la ora aceea erau și pe versurile lui...

În sfârșit, așa familie am avut, mai mult trăită în natură, cum se spune, într-o viață sănătoasă de tot, pentru că majoritatea erau vânători și pescari. Tata avea 5 000 de hectare de pădure care le arenda periodic pentru vânat.

Ei, și am prins de mic pofta și gustu' frumos al literaturii și comportamentu', relația dintre semenii. Se pune tare mare bază pe chestia asta... Dacă eu nu spuneam unui vecin

„bună ziua” sau „bună dimineța” și eram pârât la mama și la tata, luam câte un centiron. Trebuia să respect lumea din jur ; era educația care, deși nouă copiilor ni se părea că era ceva în plus, mai târziu ne-am dat seama că era o reglare, o canalizare foarte firească și bună.

Ei, trec anii, venim din refugiu, vine vremea secetei din '46-'47, a greutăților, mi-am continuat școala, am terminat cinci clase de Liceu Comercial și când eram într-a VI-a, înainte de Crăciun, pentru că nu aveam de lucru și pentru că eram amator de literatură de la frați, mă-nfundam în bibliotecă. Și am dat peste o carte a lui Păstorel Teodoreanu¹, *Tămâie și otravă*, care era publicată în 1942, în timpul războiului. Și acolo am găsit, domn'e, două fabule care m-o' amuzat și mi-o' plăcut foarte mult : *Momița republicană* și *Măgarul și libertatea*. Deci eu de la vârsta aceea, de atunci, eram introdus în forma bolșevismului. Am făcut o intrare importantă ca să înțelegi că de când aveam cunoștință de forma asta, știam că trebuie, că era justificată și motivată atitudinea noastră când ei au venit cu tancurile peste noi și ne-au oprimat.

Părinții aveau simpatii politice ?

Nu. Tata era foarte interesat de politică, da' nu ca s-o facă el, ci ca informație zilnică : toată ziua era cu ziaru', citea și se informa. Chiar dacă era factor poștal simplu, da' era foarte interesat.

Dar dumneavoastră aveafi ?

Simpatii politice n-am avut, nu m-am atașat de niciunu'. O fost un lucru tare curios. Bine, eu am avut frații care era unu' cuzist – ăsta care o murit –, altu' n-avea nuanță, unu' era tot cam cuzist, că-i era profesor A.C. Cuza². Știți ? Ei, da' restu' nu. Io, n-o să mă credeți, nu m-am afiliat la nicio formă politică.

Ei, și în atmosfera aceea, după război, vin tancurile, vine oprimarea, și în '46 s-o' falsificat alegerile. După alegeri eram edificat, a venit și abdicarea Regelui... Lumea toată găsisse unicu' motiv de rezistență în forma regală, că alta nu mai era. Că ce se întâmplase ? O parte din liberali, ca Tătăreșcu³, s-au dat cu ei. Dar frații ne spunea :

1. Alexandru O. „Păstorel” Teodoreanu (1894-1964). Avocat, scriitor, epigramist. A fost arestat la 3 octombrie 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Jilava. A fost eliberat la 31 aprilie 1962. Stelian Tănase, *op. cit.*, 2003, p. 422 ; <http://www.humanitas.ro/pastorel>, accesat la 10 august 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.
2. Alexandru C. Cuza (1857-1947), profesor de economie politică, om politic, academician. A înființat mai multe partide și mișcări naționaliste, cea mai cunoscută fiind Liga Apărării Național-Creștine (1923).
3. Gheorghe Tătăreșcu (1886-1957), om politic, prim-ministru între 1934 și 1937 și 1939 și 1940. A colaborat cu Partidul Comunist, fiind o perioadă vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe în guvernul Petru Groza. A fost arestat la 5/6 mai 1950 și a fost deținut în penitenciarul din Sighetu Marmăției până în primăvara lui 1952, când a fost transferat la București, pentru cercetări în ancheta grupului „Pătrășcanu”, fiind folosit ca martor al acuzării. A fost internat 8 luni la Spitalului „Victor Babeș” datorită unor probleme de sănătate, iar după terminarea cercetărilor a fost cazat un timp la o vilă conspirativă a Securității din Predeal și din toamna lui 1954 la o vilă a Securității de lângă București. A fost eliberat la 6 iunie 1955 și numit în Comitetul Român pentru Repatriere. ANIC, fond CC al PCR, Secția Cămară, dosar nr. 36/1954, f. 2 ; ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 29274 ; Flori Stănescu, „Gheorghe Tătăreșcu (1886-1957)”, în *Arhivele Totalitarismului*, anul III, nr. 4/1995, p. 189 ; http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Gheorghe_T%C4%83t%C4%83rescu, accesat la 17 august 2009. Mulțumim Andreei Dobeș pentru informațiile provenind din arhive.

„Mă băieți, fiți atenți că de acum înainte vine buclucu' mare. Că de acum se urmărește nivelarea gândirilor, nivelarea caracterelor și deasupra lor să domine scoarța totalitară. Și astfel o să fie transformat omu' într-un robot, să fie condus deja de ei”. Ei, asta o rămas în noi și am simțit-o și la dărâmarea forme regale, care mai țânea un fir de democrație. Noi le știam toate acum, avem 16-17 ani.

Și cum ați intrat în conflict cu noul regim ?

Ei, prin '48 mă exmatriculează pe chestia că am introdus în școală cartea lui Păstorel Teodoreanu, ca „element reacționar”. Teoriile și treburile lor. Ei, n-am mai avut ce face. Chiar nici n-au apucat să-mi deie la mână ceva acolo. Și tata mi-a spus : „Stai acasă, că vedem noi ! ”.

Eu sunt exmatriculat, dar noi aveam legături cu colegii din toate județele și ne mai întâlneam. Aveam colegi la Liceu' Comercial, la Liceu' Industrial, la Liceu' „Ștefan cel Mare” și la „Doamna Maria”, liceu' de fete. Ei, noi ne cunoșteam între noi prin păreri, prin informații, prin radiouri, că toate serile ascultam posturile străine de radio. Deci noi ne cunoșteam ca atitudine și forme de reacție. Da' ce se întâmplase ? Noi nu știam, n-aveam cunoștință de actele și angajamentele secrete care fuseseră la Yalta și Potsdam⁴. Noi n-am știut că am fost cedați ca zonă de influență sovietică până-n centru' Europei și am tot trăit cu impresia că ajutoru' puterilor democrate (America, Anglia) ne va salva. Și ei duceau' propagandă anticomunistă, antibolșevică, sub pretextu' că vor veni și ne vor ajuta. Era' vremurile când se aștepta să vie americanii... promisiuni fără acoperire.

Și o venit '48, cu arestările masive : legionari, țărăniști, liberali, toate partidele. Ce se întâmplase ? Un lucru pe care mai târziu l-am înțeles. Partidele istorice nu au luat neapărat atitudine față de împotriva bolșevicilor. Nu ! Ei s-o' simțit vizați și i-au condamnat pe toți pentru ce au fost, nu pentru atitudinea de luptă armată sau pe orice altă formă de luptă împotriva bolșevismului. Și s-a' urmărit două lucruri : pe oamenii din componența trecutului istoric trebuia să-i macine și să-i distrugă, ca să vie noua clasă pe care o preconizau ei, bolșevizată, robotizată. Și atunci s-o trecut și au inventat procese, fie c-o' fost adevărate, fie că nu. Dacă tata o muncit o viață și avea gospodărie bună în sat, pe trudă, pe muncă, era considerat burghez. „Stai, da' tu ai luat de la noi și ți-ai făcut ! ” Sistemul ăsta era. Ei, dar ei ne-au speculat forța de muncă, ne-au exploatat puternic prin arestări masive, ca să le producem lor bunuri, produse; canale, Salva-Vișeu⁵, Bicazu', Canalul', chestii din astea, iar totodată și să ne macine prin condiții de înfometare. Și au reușit...

Și noi am trăit cu sentimentul ăsta, că trebuie să facem ceva. Și am format un grup de vreo 12 inși, băieți de la mai multe licee, o fost anu' '49, când prin o serie de colegi urmăream să luăm legătura cu luptătorii din munți, cu Gavril Vatamaniuc⁶, cu ăștia din

4. Este vorba de întâlnirile dintre Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Uniunea Sovietică de la Yalta (februarie 1945) și Potsdam (iulie 1945) în care s-au luat deciziile majore privind situația Europei postbelice.

5. Șantier construit în primii ani de ai regimului comunist de către „voluntari”.

6. Gavril Vatamaniuc, născut la 25 noiembrie 1924 în Sucevița, Suceava. A dus o rezistență anti-comunistă activă în zona Sucevița, împreună cu frații Ion și Gheorghe Chiraș, dar și cu Vasile Motrescu (din 1954). A fost arestat la 18 octombrie 1955 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Botoșani și Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. <http://www.odaiadesus.ro/eroi.html>, accesat la 16 februarie 2009. Informații de la colegul nostru Alexandru Matei, căruia îi mulțumim.

„Gărzile Decebal”⁷, că era cea mai mare organizație. A noastră o fost o organizație purice față de a lor. Ne-am vorbit, ne-am aranjat, băieții în special, fără fete, că momentu’ oportun e să luăm legături cu luptătorii din munți, să-i aprovizionăm cu alimente, cu ce au ei nevoie, ca să poată duce lupta lejer, iar în sate să ducem propaganda împotriva bolșevizării.

Bine, noi am fost mai mulți care ne cunoșteam cu atitudine antibolșevică. Majoritatea tineretului era la ora aceea, dar acei care am căzut în grupu’ ăsta am fost cam 12. Noi ne cunoșteam, făceam semne în juru’ penitenciarului, că nu era cu obloane atuncea, că să aibe curaj, chestii din astea. Chiar dacă mai suportam anumite chestii, că ne vedeau, ne urmărea paza pe acolo, ne cotonogeau.

Vă asumați niște riscuri...

Da, riscam. Noi am fost conștienți că atitudinea noastră e periculoasă și poate ne așteaptă și moartea, dar am acceptat-o punând mai sus decât orice necesitate eliberarea de sub tăvălugul bolșevizării, religia asta utopică, satanică care o prostit și o tâmpit o lume întreagă.

Domn’e, prin august 1949 ne-o’ aprins și mai tare la arii. Și nu s-o petrecut numa’ la noi prin Calafindești, Rădăuți, Stroești⁸, că era ordin venit de sus. Asemenea fapte s-o’ întâmplat și în Banat, în mai multe locuri. Adică ei voiau să ia cote peste măsură de la recolta muncită și trudită de oameni, cât credeau ei de cuviință, cam trei sferturi. Ei, și pentru că lumea s-a opus, că era munca și proprietatea lor, au înconjurat ariile cu batalioanele de Securitate și în momentu’ când lumea s-o pus și o venit din sat cu copii, cu toată familia, o pâraie cu mitralierele, o’ tras. Sigur că lumea sub mitraliere cedează. N-ai cum...

Și cum ați reacționat dumneavoastră la aceste evenimente ?

În mai ’50 am încheat organizația, ăștia 12. Ne-am întâlnit în lunca Sucevei, pe cetatea Sucevei, era frumos. „Măi băiete, noi suntem a’ nimănu’? Tre’ să ne denumim și noi cumva ca să știm despre ce e vorba!” Că studenții de la Iași, printre care era’ Remus Leonida, Marta și încă unu’, ne-o’ avertizat ca să nu facem registre, liste, chestii, să ne prindă cu ele ca să avem bucluc după aceea, să ne aresteze. Ei, și noi am discutat acolo: „Da, băi, da’ cum ne numim noi? Ce facem cu grupul ăsta?”. Și fiind sub cetatea Sucevei, am dat denumirea „Cetatea lui Ștefan”. Și așa o răma’.

Și cum s-a întâmplat de ați fost prinși ?

Colegele care ne-au cunoscut cu atitudinile noastre, una din Verești, Donici Eugenia⁹, și a doua din Horodnic, din Rădăuți, Catrinel Popescu¹⁰, terminaseră liceul și acum voiau

7. „Gărzile Decebal” au fost înființate de medicul Gheorghe Vasilache în februarie 1949. Scopul organizației era pregătirea pentru luptă armată împotriva regimului comunist în eventualitatea izbucnirii unui nou război. Organizația avea peste 300 de membri și a avut ramificații în majoritate județele din Bucovina și nordul Moldovei. La începutul lunii septembrie 1949 membrii organizației au fost arestați și judecați în loturi între octombrie 1950 și august 1953. Dorin Dobrincu, „Rezistența armată din Bucovina. Gărzile Decebal și grupul Grigore Sandu (1949)”, în *Memoria*, nr. 51-52 (2-3/2005), București, pp. 33-48.

8. Localități din județul Suceava.

9. Eugenia Donici, născută la 5 decembrie 1928 în Verești, Suceava. A fost arestată la 25 august 1950 și condamnată la 6 ani de muncă silnică, pedeapsă transformată ulterior în 6 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Iași, Jilava, Mislea și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 28 august 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

să meargă la o facultate la Iași. Eugenia era un fel de simpatie a mea, eram mai apropiați, o dragoste de asta mai mult fugitivă, să zic. Ei, și ea când pleacă pe 19 august din gară de la Burdujeni îmi spune : „Băi Vasilică, uite care e situația. Eu la ce facultate crezi c-o să merg ?”. „Da’ ce să spun eu ? Unde ai tu tendința, unde ai doru’, unde ai preferința.” Și-n timpu’ ăsta vine trenu’ și ea pleacă : „Bă, am vrut să-ți spun ceva, da’ lasă că ai să afli tu”. Și asta o fost vorba de despărțire... Ce-o făcut ? S-o dus la colega ei din Horodnic, Catrinel Popescu, care era proaspătă contabilă la topitoria de in, și îi face o propunere și cad de acord ca să facă niște manifeste despre 23 august. Nu mai știu amănunte prea multe, dar au făcut un manifest excepțional de usturător împotriva bolșevismului, a comunismului. Și ce fac ? Dacă ne spunea’ nouă, noi eram mai inițiați în chestii de ăstea de subversivitate. Ele s-o’ hotărât și au scos mașina de scris din fabrica de in și au dus-o la ele acasă. Se duc și tipăresc manifestele, fără să știe prostuțele că toate mașinile aveau nomenclatura lor la Securitate... Și o’ răspândit în sat manifeste, și mai mult prin Botoșani. Eu nici până azi nu știu cum arătau manifestele ! Pe 22 spre 23 august dau fetele manifestele și dimineață, pe 23 sau pe 24, le înhață. Pentru că imediat când o’ apărut manifestele, s-o alarmat Securitatea, o’ luat după bătaia mașinii de scris și le-o’ prins în câteva ore. Le-o’ cercetat și, torturate, o’ deconspirat oamenii. Nu știa’ de noi că suntem organizați, numa’ știa’ că suntem anticomuniști. Și Securitatea de abia o așteptat ca să formeze nucleu’ în juru’ lor și o reușit. Pe mine m-au luat la o săptămână de când m-am despărțit de ea. De altfel, eram urmăriți dinainte, știam că eram urmăriți...

Cum a decurs ziua arestării ?

Trebuie să mai menționez că de 23 august n-am știut ce s-o întâmplat. De 23 august am venit la soră-mea la Suceava. Aici în oraș am avut o soră căsătorită și veneam pe jos, că nu erau autobuze. Și am mers acolo la ea și mi-o dat 50 de grame de rachie de caise. Și ea ca soră și ca mamă, că tocmai i se născuse o fetiță, cred că avea o sensibilitate. M-o văzut pe mine cam agitat, și știa că io vorbeam și bombăneam împotriva comuniștilor aproape pe față. Și-mi spune : „Măi băiete, vezi cum umbli tu. Măi băiete, vezi ce faci ! Unde mergi tu acum ?”. Zic : „Mă duc să văd chermeza !”. Că era de 23 august. Și am plecat de la ea de acolo, dar când o ajuns la poartă o început să lăcrămeze. Zic : „Da’ ce-i cu tine, ce te-o apucat ?”. „Nu, nu, nu știu ce... Băi, vezi să nu pățăști ceva !” Na, io m-am rupt de ea cum eram tânăr, viguros...

Ajung lângă stadion, acolo era un spațiu, o poieniță între pomi unde se făcea chermeza. Am ajuns acolo pe la ora 12, 12 și ceva. Cânta muzică, chestii, zbânțuială, tineret, că așa-i întotdeauna. Am mai stat, m-am învărtit pe acolo, mă uitam, când deodată văd că pe stradă prind să treacă camioanele batalionului de Securitate de la Fălticeni. N-o derutat, că era 23 august și întotdeauna sărbătorile legale la ei erau cu pază vigilentă. N-am dat importanță. Pe la vreo două se anunță la megafonu’ ’cela de acolo : „Atențiune ! Atențiune ! Chermeza ia sfârșit !”. Și o’ început să înjure copiii, să arunce cu una-alta, cum era tineretul. Eu am râs. O venit Miliția să împrăștie lumea. Cine să știe de ce ?

-
10. Ecaterina Popescu, născută la 12 ianuarie 1930 în Horodnicul de Sus, Suceava. A fost arestată la 25 august 1950 și condamnată la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Iași, Jilava și Mislea. A fost eliberată la 23 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și venind înapoi pe jos spre Burdujeni, vedeam că din când în când trecea' în dreapta și-n stânga camioane cu batalioanele de Securitate de la Dorohoi, unu' de la Fălticeni... Se intersectau. Eu ajung în gară la Burdujeni, unde trebuia să se ție spectacol, serbare și un bal. S-o anulat și acela. Ajung acasă. Trece asta, și pe 26 mă duc iar pe la Suceava. Am stat pe la sora, am umblat pe acolo, sora iar m-a avertizat... și mă întorc din nou acasă. Când mă întorc în gară la Burdujeni, pentru că nu le dăduse' voie de 23 august, s-a aprobat să se țină acum un bal. Eu nu eram amator de dans, deși muzica îmi plăcea. Sora o încercat de vreo câteva ori să mă învețe, dar am călcat-o pe picioare, m-o-njurat... În sfârșit. Am stat un pic acolo ascultând muzica și când să ies în fața gării afară, văd un jeep al Securității. Și eu în zeflema, așa, dau cu piciorul în roată și plec. Nu era nimeni în jeep, dar le cunoșteam jeep-urile, că eram localnic. Și am luat-o frumos pe jos până acasă. Am făcut vreo 800 de metri până acasă. Cred că ei o' controlat, știa' itinerariul, o' văzut că am plecat.

Ajung acasă pe noapte și zic : „Mamaie, io mă duc să mă tund”. „Măi băiete, n-ai mâncat. Ai venit acuma, unde mergi tu la ora asta ? Ia-ți un pulover pe tine ! ” Și am luat un pulover fără mâneci, cum era sara mai rece, și m-am dus. Frizeria nu era departe, la vreo două-trei sute de metri. Am ajuns la frizerie, m-am tuns. Când am ieșit de la frizerie, se-nchina ziua cu noaptea. Trebuia să trec prin fața primăriei, a postului, și de la distanță am văzut o coloană mare, civili și militari, care veneau spre mine. Io n-am băgat de seama, ca de atâtea ori. Am trecut pe lângă ei și la vreo șapte-opt metri după ce am trecut, din spate, deodată, ca ulii o' sărit pe mine și m-o' prins de mâini, de picioare... Tăți o' tăbărât pe mine. Ce se întâmplase ? Ei m-o' urmărit pas cu pas după ce am venit eu. Ei nu mă cunoștea' pe mine, da' șăfu' de post mă cunoștea. Și eu am ajuns în gura lor, exact la doi pași de Primărie, acolo m-a' arestat. Și atuncia m-o' luat, mi-o' dat câțiva pumni... M-a' arestat.

Îi știați pe cei care v-au arestat ?

Șefu' de post, era podpraporshchik¹¹, așa-i spunea, un fost rusnac și mai era cu vreo câțiva militari, plus doi-trei de la Securitate : locotenentu' Radu Dan, de aicea, local, care m-o și anchetat, și locotenentu' evreu' Iosub Avram din Dorohoi... M-o' luat rapid, da' nu m-o' ținut acolo la milițieni mai mult de 20-30 de minute, cu înjurături, cu astea... Și m-o' transferat imediat la Suceava.

Când să ajung în luncă, la podul de oțel, cum eram în jeep, mă gândisem eu să încerc să sar, că jeep-ul n-avea geam. Când ești în primejdii de ăstea te tâmpești, nu mai ții cont de pericol. Am avut de multe ori în viață chestii de-astea... Ei, dar totuși am fost precaut, m-am gândit că nu pot prin gemulețu' 'cela mic... chiar dacă țâșneam eu, cu cătușe și la mâini, mă izbeam cu viteză de un stâlp de pe margine, ceva, praf mă făceam. Gata, mi-am dat seama că de acuma s-o-nchis capacu'. Odată luat, salutare, nu mai scăpi din gheare.

Ei, am ajuns la Securitate la Suceava, da' nu m-a' ținut nici acolo decât vreo 20 de minute. Acolo, în schimb, o trecut tovarășu' colonel Popigg¹², șefu' Securității. Țsta este

11. Подпрапорщик = Sublocotenent în armata rusă, <http://en.wikipedia.org/wiki/Podpraporshchik>, accesat la 4 august 2009.

12. Adalbert Popigg, colonel, șeful Serviciului Județean de Securitate Suceava (1948-1950). A condus cu brutalitate anchetele din penitenciarul Suceava. A fost arestat și condamnat la 8 ani de închisoare pentru că fusese informator al Siguranței. Marius Oprea, *Banalitatea răului...*, p. 188, nota 255 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 235 ; Dan Lucinescu, *op. cit.*, pp. 69, 75-76.

tot evreu. O dat niște dispoziții acolo, fără să fiu încă lovit, nimic. Și mă depozitează imediat, singur, în penitenciar, unde era pază asigurată.

Între timp, o' început să culeagă și pe ceilalți colegi. Și în vreo câteva zile o' fost majoritatea culeși și arestați. Ei, și ne-o' luat pe rând. Uimirea era mare : cum suntem noi aicea ? De unde ? Cine ne-o vândut ? Cin' ne-o trădat ? Și tăți dădeam vina unu' pe altu'. Ne făcea' și confruntări la anchetă... Ce se întâmplase ? Fetele ne cunoșteau. Căzând, arestându-ne, noi ne uitam unu' la altu', nu știam adevărata cauză. Bătăi n-am avut prea multe, pentru că n-avea' nici de ce, pentru că era deja clarificată povestea. Bineînțeles că pumni și picioare și bătăi am luat, dar nu în stil prea mare...

Cât a ținut ancheta ?

Ancheta o ținut cam vreo opt luni, până-n '51, prin mai. Șef de secție era unu' Marici Petru¹³, un poleac (polonez – n.n.), cel mai mare bătaș. O ucis și o-mpușcat cu mâna lui oameni. Eu nu eram în anchetă la el, dar el fiind mai în vârstă, o cunoscut din familia noastră pe frații mei mai mari, și probabil, ca o răzbunare, ce-o fi fost, m-o scos din celulă fără să-mi spuie nimica, cum eram dezbrăcat, că fusesem arestat vara, și m-o dus unde fusese capela de rugăciune a penitenciarului și o dat ordin la un gardian, Bizubeac, să mă dezbrace. Am rămas numa'-n izmană. Și m-o luat, domn'e, la pumni din senin, fără să-mi spuie sau să mă întrebe nimic. Și m-o bătut bine, m-o călcat în picioare și după aceea îi spune : „Bagă-l unde ți-am spus !”. Și m-o târâit acolo jos, că era o celulă nouă făcută la iluminator, mai îngustă, ca d-un metru și ceva, o celulă de pedeapsă.

M-o băgat acolo pe 5 ianuarie '51 desculț, în cămașă și izmană, și înăuntru nu era geam, era' numa' vergelele și atât, ca să nu poți evada. Nu ninge tare, da' pe jos era tot umed de la zăpada care se topise înăuntru. Și m-o ținut desculț acolo până când mi s-o' umflat picioarele. Mai puneam mâinile, mi s-o' umflat și mâinile. Și vizeta se vedea când să mișca acolo, cât am putut eu să mai fiu atent. Și am stat nemâncat acolo toata ziua, că nu mi-a dat nimic până sara. Și la un moment dat, domnule, n-am mai sâmtât nimica, intrase frigul în mine și am căzut în nesimțire. Am căzut acolo și nu m-o scos atunci.

Numa' zgomotu' de când mi-a dat mâncarea prin ușă m-o făcut să tresar oleacă. Io intrasem în amorteală, nu mai simțeam frigul, nimica. Și cân' am dat să mă ridic am văzut ca prin vise că o strecurat o gamelă cu terci. Ieșea aburul din el și s-o făcut c-o scapă și-o vărsat-o peste picioare la mine, că eram lângă ușă. Io n-am simțit nimica atunci. O trântit iar ușița, iar după o bucată de vreme, când am dat izmana de-o parte, era tăt roșu de jos până sus. Am căzut în neștire... Și nu știu când și cum am ajuns în așa-zisa infirmerie. Și vine un felcer de-al penitenciarului : „Mă, ce-i cu dumneata ? Ce s-o întâmplat ?”. Se făcea că nu știe nimica ! Ei, după asta mi-am revenit...

De la ancheta de la Suceava ne-o' imbarcat în niște autocamioane speciale tip dubă, tot lotu', păzit foarte bine cu armată, ne-o' deplasat la Iași, la închisoarea militară de pe Copou. În timpu' ăsta, șefu' la penitenciaru' de acolo era Zgâmbău¹⁴.

Cei de la Iași cum s-au purtat cu dumneavoastră ?

13. Petre/Petru Marici, sublocotenent la Securitatea Rădăuți în septembrie 1948. Este semnalat la Suceava în 1949. A anchetat lotul „Gărzile Decebal” și obișnuia să bată familiile care adăposteau luptătorii. A executat personal mai multe persoane condamnate la moarte, împușcându-i în ceață. Doina Jela, *op. cit.*, p. 171 ; CPADCR, *Raport final...*, p. 490.

14. Zgâmbău, prim-gardian la închisoarea din Iași în 1950. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 346.

Acolo eram cazați pentru proces, deci nu s-au purtat nici bine, nici rău cu noi. Asta era prin primăvară, prin mai, iunie, așa ceva, ne-o' ținut vreo două-trei luni la Copou și, cu două săptămâni înainte de proces, din grupu' nostru ne-o' luat la Securitatea din Iași pe mine, din fete probabil, și pe mai vreo câțiva. N-am știut, că eram izolați. Ei ne-o' avertizat ca să recunoaștem tăt ceea ce ne-o' spus ei, că suntem organizați împotriva... Că ne-am grupat și am avut ceva împotriva lor... Ca și cum noi am vrea să negăm ceva. Știi? Și să spunem că suntem vinovați, că ne cerem iertare, că am greșit față de partid, cutare. De asta ne-a' dus acolo. Și am ajuns sub observația locotenentului Leferman¹⁵, tot evreu. Eu eram un tânăr informat bine față de ceilalți, așa că m-o' făcut pe mine șef de lot și acu' de mine avea' grijă. Și ne-o' amenințat ei la proces acolo, da' știam că ne condamnă ori spui una, ori spui alta...

Când a avut loc procesul ?

Pe 26 septembrie în '51, la Iași. Și condamnările au fost între doi și zece ani, pe motiv de „crimă de uneltire împotriva orânduirii socialiste” (sic !).

Cum s-a purtat avocatul apărării ?

Avocatu' apărării mai mult o acuzat decât să facă altceva. Spunea : „O' fost tineri, o' greșit, trebuie reabilitați. Trebuie să se ție cont că sunt tineri și pot fi readuși la calea bună, față de alții care-s bătrâni...”. Și o trecut. Noi de abia așteptam să scăpăm de proces și să ne ducă la munci, că așa era circulația.

Dumneavoastră ce condamnare ați primit ?

Eu zece ani, restu' între doi și zece ani. Eugenia o primit șase ani și cealaltă colegă a ei trei ani. Ș-un coleg de al meu imediat după mine o primit opt ani. El era anu' I la Academia Comercială, Seliuc Nicolae¹⁶, un băiat excepțional și la eliberare o murit, săracu' de el. Și după aceea eșalonat, după cum o' crezut ei, Securitatea...

Procesul a fost cu public ?

O fost cu public, dar oamenii intenționat au adus vreo câțiva studenți, activiști, UTC-iști de ai lor. Plus o' fost părinții, o' fost anunțați ca să transmită mai departe pedeapsa... Nu era prea multă lume, da' nici nu mai rețân acum. În primu' rând că noi grijă de asta n-am prea avut.

Ei, și de acolo, prin toamna lui '51 ajungem la Jilava, pe fort la Reduit, la camera 8 parcă. Acolo la Reduit m-am întâlnit cu colonelu' Cârlan Vasile¹⁷, sucevean din Bosanci

15. Lara Leferman (Ion Chiper), locotenent-major, șeful Biroului Anchete al Securității Iași în 1950. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. H-L*, p. 430; Doina Jela, *op. cit.*, p. 161.

16. Nicolae Seliuc, născut la 9 septembrie 1928 în Costâna, Suceava. A fost arestat la 27 septembrie 1950 și condamnat la 8 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Iași, Jilava, Caransebeș și Gherla. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 27 septembrie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

17. Vasile Cârlan, născut la 4 decembrie 1896 în Bosanci, Suceava. Colonel, fusese decorat de două ori cu Ordinul „Mihai Viteazu”. A organizat rezistența armată anticomunistă din Munții Bucovinei și Călimani. A fost arestat la 26 martie 1950, după ce fusese condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani și 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Craiova și Gherla. A fost eliberat la 18 noiembrie 1962 cu domiciliu obligatoriu la Lătești, Bărgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. C*, p. 70; fișa matricolă penală din AANP.

de aceea, care o fost cu un grup armat, cu Mărgineanu¹⁸, cu Gheorghe Munteanu¹⁹, și care au dus lupte...

V-au ținut mult la Jilava ?

Mult nu ne-o' ținut la Jilava, însă înfometați și slăbiți cum eram acolo, umblam prin juru' Reduitului, că ne mai scotea' câte oleacă la plimbare. Eram vreo 150 de oameni împreună, poate mai mult. Și aruncau de la dreptu' comun în juru' Reduitului coji de morcov, de ceapă, și ne aruncam pe ele de foame...

Ei, la Jilava dorința unui deținut întotdeauna era de a termina, de a merge undeva la lucru, să se relaxeze. Indiferent ce, muncă de ocnaș, numai să ai ocazia să nu mai stai izolat, cum am stat acolo câte o juma' de an izolați câte unu' sângur. Adică să ai satisfacția să stai la discuții în comun...

Și unde ați fost transferat de la Jilava ?

La Gherla. Prin noiembrie m-au dus la Gherla. N-am știut atunci de ce ne-o' selecționat vreo câțiva din lotu' nostru și ne-o' trimis la renumita cameră 101. Pe mine și încă doi colegi de lot m-o' trimis acolo. Noi ziceam : „Măi, bine c-am scăpat, că este de lucru la Gherla, este fabrică...”. Și era camera bine organizată, era' priciuri cu saltele de paie, nu era' paturi. Ni s-o părut Rai față de Jilava. Când am intrat acolo, ne-am recomandat, că erau vreo 12 în cameră. Când colo, ăia erau torționarii care erau veniți de la Pitești să continue „reeducarea”. Și era' : Măgirescu²⁰, Livinschi²¹, Mărtinuș²², Stuparu²³, unu'

18. Sava Mărgineanu, născut la 15 februarie 1898 în Brașca, Suceava. Avocat. A fost arestat la 28 noiembrie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională pentru găzduirea unui fugar. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava și Aiud. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Galeșu și Peninsula. A fost eliberat la 27 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
19. Gheorghe Munteanu, născut la 20 noiembrie 1915 în Stroiești, Suceava. Președintele organizației PNL din comună, la 17 noiembrie 1949 l-a împușcat pe primulul comunist care teroriza satul. Ascuns de consăteni, a fost condamnat în contumacie în 1955 la 15 ani de închisoare. A fost arestat la 5 martie 1961, rejudecat, și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Botoșani. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. M*, p. 407 ; fișa matricolă penală din AANP.
20. Eugen Măgirescu, născut la 13 februarie 1922 în Scorțeni, Bacău. Absolvent al Facultății de Drept din Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Bacău, Pitești, Gherla, Aiud, Galați și Periprava. A trecut prin „reeducarea” de la Pitești, fiind pe rând victimă și agresor. A fost eliberat la 11 mai 1963. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 153-154 ; fișa matricolă penală din AANP. A publicat o carte despre experiența sa, *Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești*, Fronde, Alba Iulia – Paris, 1994.
21. Mihai Livinschi, născut la 26 iunie 1926 în Bucium, Iași. A fost arestat la 21 mai 1948 ca student în anul I la Facultatea de Drept din Iași și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla, Văcărești și Jilava. A fost unul din principalele ajutoare ale lui Eugen Țurcanu, alături de care a stat de la Suceava. A fost condamnat la moarte în procesul reeducatorilor din 1954 și executat la Jilava la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 147-148 ; fișele matricole penale din AANP.
22. A se vedea nota 16 de la p. 72.
23. Laurențiu Stuparu, născut la 7 noiembrie 1923 în Ruși Munți, Mureș. A fost arestat la 21 ianuarie 1950 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Lugoj, Căvnic și Baia Sprie. A fost eliberat la 18 ianuarie 1958. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Nae Constantin²⁴, Henteș²⁵, care o' făcut parte din grupu' de la Pitești. Livinschi ăsta era șefu' lor.

Ei erau hrăniți bine, lucrau pe afară, veneau înăuntru... Două săptămâni de zile, prin noiembrie, ne-o' ținut liberi, discutam orice și ne-am împrietenit cu ei. Noi n-aveam de unde să știm ce se întâmplă cu noi; habar n-am avut, nu știam. Mulți, săracii, o' căzut victime. Și șmecheri! Fiecare lua în primire deținutu' din zona care îi era cunoscută, ca să poată da relații. Știi? De la noi erau Livinschi, Măgirescu, Stuparu, Mărtinuș! Mărtinuș ăsta era venit tot de la Iași, era student acolo. Și acu' prin discuții începea: „Lasă, bă, că scăpăm noi, ne organizăm mai bine. Măi, da' pe afară dacă am mai avea pe cineva...”. Și mulți, săracii, o' căzut. Știi? Ei, și după vreo două săptămâni, cât era perioada de depistare, când ei acumulau, strângeau informații, trecea' la acțiune: „Ori ne cerem scuze și iertare față de Partidul Comunist că am greșit față de el, ori crăpăm cu toții aici”. Fără să mai discute! Același care vorbea frumos înainte... Era acolo în afară de noi un grup de liceeni din Ploiești: unul Morcovescu²⁶, Dungă Valentin²⁷ și mai încă vreo câțiva tineri. Unu' dintre ei, parcă Dungă, când o văzut că ăștia o' scos ciomegele și o început să-i pocnească, o sărit la ușă și o început să bată în ușă. Și gardianu' când o venit, zice: „Bă, nu v-ajunge? Ce, nu vi-i bine? Că vă iau și eu imediat la trei parale!”. Când am văzut chestia asta... „Măă! Am intrat în moara lor. Cine dracu' ne apără? Cum ne apără?” Ei, și o' început discuții... Da' n-o' durat decât vreo trei-patru zile, și am avut norocu' că o' venit și m-o' luat la mină, domnule, și m-o' scăpat... Da' am luat vreo câteva ciomege și io acolo. Și atât.

Unde ați fost transferat, la ce mină?

La mină la Baia Sprie. Era prin noiembrie-decembrie. Și am stat pentru refacere vreo câteva săptămâni de zile, și începând cu '52 am intrat în mină.

Cât timp ați lucrat în mină?

Din '52 până-n '55, în mai. La subteran am lucrat, da' acolo am scăpat de cei de la Gherla. Acolo mulți dintre torționarii de la Gherla care cedase' și-o' revenit. Au avut o cădere, le-o părut rău, și și-au revenit. Da' mulți care n-o' mai putut să-și revie au continuat mai departe... Ția erau izolați de noi, se temeau.

Pe cine ați mai întâlnit acolo?

24. Constantin Nae, născut la 2 iunie 1933 în Fetești, Ialomița. A fost arestat la 25 martie 1950 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați și Gherla. A fost eliberat la 22 aprilie 1952. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

25. Nicolae Henteș, născut în Călinești-Oaș, Satu Mare. Arestat ca elev de către Securitatea din Târgu Mureș în 1949 și condamnat de către Tribunalul Militar Cluj. O parte din detenție a execut-o în penitenciarul Gherla unde s-a alăturat echipei lui Țurcanu. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. H, I, J, K, L, p. 44.*

26. Paul Morcovescu, născut la 17 octombrie 1934 în Bucov, Prahova. A fost arestat la 24 martie 1951 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Brașov, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 19 august 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Valentin Dungă, născut la 15 noiembrie 1932 în Ciopleni, Basarabia. A fost arestat la 24 martie 1951 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Brașov, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 22 martie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

La mină am avut marea bucurie că ne-am întâlnit cu marile somități ale neamului românesc. Acolo erau condamnările grele începând cam de la zece ani în sus, deși o' mai luat ei și sub zece ani, dacă erau buni de muncă, de exploatat²⁸. Ei, acolo printre personalități, ca să vă dați seama, șefu' din partea deținuților era renumitu' inginer Bujoiu²⁹. În afară de el, foarte multe mari personalități. Am ajuns să fiu în același schimb cu Ion Caraion³⁰, și cu mulți alții. Și ce se întâmplă? Imediat când am ajuns în contact cu ei, au avut grijă de noi, că cei din conducere mergeau pe metode de distrugere indiferent unde te aflai. La mină mâncarea era bună, că era locația și a Direcției Penitenciarelor, și a Ministerului Minelor. Era o mâncare excepțională, da' intenționat dădea' cinci-șase luni numa' chiftie, slănină, macaroane, fasole, și după aceea varză amară și acră. Mina era radioactivă, era bauxită și minereu' de plumb, uraniu... da' nu am văzut un strop de lapte cât am stat acolo. Ei, dar deținuții aveau grijă de colegii care veneau la mină să nu se înfunde prea mult în mâncare.

Trebuie să povestesc un caz să vedeți unde duce foamea. Un cetățean care o fost pe la circu' Globus, așa îl știam eu înainte în București, o venit de la Canal, că mulți veniseră de la Canal. Deținuții mai vechi îi lua' în primire pe cei nou-veniți din zona lor și îi proteja' ca să nu mănânce prea mult deodată, că crăpa' mâțele dacă nu te mai puteai abține. Ei, și ăsta din București când o venit în sala de mese, deși era observat de alții, nu s-o putut abține și tot lua din gamele. Fără exagerare, cred c-o mâncat aproape o juma' de găleată de iahnie de fasole. O adunat-o din ce rămânea pe masă, și cu alte porții. Era un om, totuși, voinic, masiv. Ei, n-o durat mult și s-o dus vestea, și norocu' o fost că am avut medicii noștri buni, Marcoci³¹, Georgescu, în sfârșit. L-o' văzut și au avut grijă de el repede, că pleznea...

Ați prins și grevele de la mină ?

Da, în '54 a fost o grevă mare. N-o mai fost nici într-o mină grevă cum am făcut noi. Greva foamei neagră, așa era denumită la noi atuncea. Parcă a fost pe 14 iunie, după evadare din '53³²... Menționez că-n '53, pentru trei luni am fost detașat ca să deschidem

28. De fapt, ordinul Ministerului Afacerilor Interne din 5 septembrie 1950 prevedea că deținuții repartizați la muncă în colonii erau cei cu condamnări definitive „de până la 5 ani inclusiv și cei condamnați cu pedepse de până la 10 ani inclusiv, cu condiția ca timpul ce îl mai aveau de executat să nu depășească 5 ani inclusiv”. AANP, fond Secretariat, dosar nr. 24/1950-1954, f. 1, *apud* Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 388.

29. A se vedea nota 9 de la p. 136.

30. Ion Caraion (Stelian Diaconescu) (1923-1986). Poet și ziarist. A fost arestat la 22 noiembrie 1950 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A fost rejudecat ulterior și i s-a înlocuit pedeapsa inițială cu o alta de 6 ani de închisoare corecțională, redusă și ea la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Baia Sprie și Căvnic. A fost eliberat la 20 septembrie 1955. A fost rearestat la 26 martie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Din 1981 a primit azil politic în Elveția. Informații din fișele matricole penale din AANP.

31. Sergiu Marcoci, născut la 4 iulie 1917 în Bardau (?), Iași. A fost arestat la 27 martie 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie și Oradea. A fost eliberat la 13 februarie 1958. Informații din fișele matricole penale din AANP.

32. Probabil o confuzie a interviuatului. Cea mai mare grevă de la Baia Sprie a avut loc la începutul anului 1953. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 390.

mina la Cavnic³³. Triumfiul minerilor o fost Baia Sprie, Cavnic, Valea Nistrului. Noi am produs țării extraordinar de multe bunuri și lucruri pe care nimeni nu le recunoaște, pe sângele nostru, pe suferința noastră.

Am fost în camioanele cu pedepșiți, cu disidenți, că așa eram denumiți, și am deschis mina de la Cavnic. Am stat vreo câteva luni și pe baza unui diagnostic al unui medic de acolo m-o-ntors din nou la Baia Sprie. În intervalu' ăsta cât am stat io la Cavnic, a evadat un grup de paispe inși³⁴. Și după asta la Baia Sprie o' început persecuțiile în urma evadării de la Cavnic.

În ce constau aceste persecuții ?

V-am spus, îți dădea' un interval mâncare mai cum trebuie și după aceea te trecea' cu zamă de varză, cu niște fire de arpacaș, și să lucrezi în subteran. Și durează o zi greva... O' gândit că e glumă. Intră și schimbu' II în mină, se oprește mina, funicularu', că aici era vorba de exploatarea care aprovizionează afară. Se oprișe' cărucioarele 'celea care mergea' cu minereu' sus pe cablu. Și o' văzut că nu-i glumă, și o-nceput cu amenințările. O' ales capii dintre noi, i-o' smuls de prin fiecare baracă, din fiecare cameră, i-o' băgat în lanțuri, și i-o' izolat într-un loc. Vreo 200 și ceva de inși. Dar ei în lanțuri continuau greva. Ei, o' intrat în grevă și cei care erau spitalizați, plus cei de la suprafață, medicii... Țăți o' intrat în grevă! Ei, erau vreo câțiva care o' încercat să spargă greva, da' n-o' reușit. A treia zi o venit procuratura de la Cluj. O trecut prin fața noastră, n-am cedat, am cerut să vie un consul rus de la ambasadă. Și: „Nu, nu se poate, că vin ai noștri”. Au venit și de la București, era înțesat. Dar a treia zi, a patra zi, o' procedat altfel. Acuma oamenii cădeau, nu mai se puteau țâne, că era greva foamei neagră. Noi am refuzat și apă, și mâncare, tot! Mulți ieșiți din mină, nemâncați, alții chiar dinainte și o' început să cadă.

Ei, și scotea' câte o cameră una după alta și în fața bucătăriei era' puse cazanele. Obligase' bucătarii, da' mai mult gardienii o' făcut mâncare. Și fierbea carnea, iar apoi te scotea' acolo din baracă, te duceai cum puteai, ne țineam unu' pă altu'. Procuroru' venit de la Cluj sau de la București ne întreba: „Mâncați? Ați inițiat un sabotaj național”. După ei cam asta era, sabotaj național, pentru că era a patra zi când nu se mai rula nimica și avea' perdere. „La a treia ordonare dacă refuzați, tragem în plin!” Și începe să spuie: „Pentru prima dată vă ordon: Mâncați!”. Ne uitam în pământ. Pentru a treia oară... A patra oară... „Dați-i drumu' la baracă!” Și o fost unu' care era, săracu', mai neputincios, și au vrut să-l smulgă gardienii. Și el, săracu', s-o adresat colegilor: „Fraților, cui mă lăsați?”. Și l-o' tras înapoi să intre în baracă cu ei.

Ei, vine ziua a cincea. Eram toți la pământ, nu mai ieșeam. Era chestia gravă de tot. Începuse' acum să dea alimentare forțată, băgau furtunile pe gât și pe fund să te alimenteze forțat. Avuse' grijă și o' adus tot soiul de medicamente, o' mărit paza, o' mai adus un batalion de Securitate...

Ei, și-n a șasea zi vine, dom'le, consulul rus. Și o intrat pe la fiecare baracă, i s-o spus fiecărui ins să deie declarație. O împărțit la tăți și o' dat declarații: să ne deie scrisori, că n-avem relații cu familia, drepturi umane. „De azi înainte se dă liber de la

33. În realitate, colonia de muncă de la Cavnic a fost înființată în 1951. *Ibidem*, p. 388.

34. Este vorba de evadarea din noaptea de 6 iunie 1953, printre cei 14 numărându-se Ion Ioanid, Miltiade Ionescu, Ion Pantazi. *Ibidem*, p. 390.

baracă la baracă, nu se mai fac persecuții.” Într-adevăr, noi am biruit cumva pentru o clipă, pentru o săptămână, două, că după aceea iar o’ început persecuții. După aceea un lot pedepsit s-o dus la mină în lanțuri, pe la Aiud și prin alte părți...

Cum ați resimțit în închisoare moartea lui Stalin ?

Moartea lui Stalin m-o prins încă la Baia Sprie. Acuma trebuie să complectez (sic !) un lucru ca să să-nțeleagă. Ce se întâmplase ? Deși eram în subteran, zăua n-o vedeai, că lucrai noaptea, și noi aveam o stare de spirit extraordinară. Se formase o stare de omenie, de putere, de comportament și de disciplină umană încât era greu să fie spartă. Când s-o’ deschis minele, înainte de a ajunge noi acolo la Baia Sprie, tot personalu’ care era băgat de Securitate ca să ne observe cum lucram, adică mineri civili sau maiștrii civili care ne supraveghea’ pe noi, era’ tăți verificați și li se spusese că suntem cei mai mari criminali și bandiți ai țării, să nu intre în contact cu noi și să nu discute cu noi. Asta o durat vreo câteva luni. Și după ce-o’ văzut cine este lumea de acolo, o’ început să intre în contact și s-o’ lipit de noi, așa că noi aveam informații de afară prin civili : informații prin ziare, prin presă. Și aici mă reîntorc la 5 martie³⁵. Mă aflu în mină și la două ore după ce intrasem, am primit vestea : „o crăpat Stalin”. Și noi de bucurie am început să batem prin conducte, prin morse – că acolo la mină erau conducte de aer comprimat și de apă : „O murit Stalin !”. Mina vuia...

După m’ezu’ nopții s-o mai potolit lumea și un vrâncean care mai târziu o evadat, Cojocaru Simion³⁶ – erau doi frați, Cojocaru Ion³⁷ și Simion, niște țărani grozavi – stătea oleacă să se odihnească, că noi ne păz’am, ne protejam. Între timp se vede (sic !) venind lanterne și l-o’ surprins. „Bă ! Tu ce faci aici ?” Și unu’, „Cap de cal” îi spunea, un gardian înalt, voinic, da’ prost... Zice : „Băi Cojocaru Simion, te mănâncă carcera ! Iar ești puturos și nu lucrezi. Treci acolo la lucru !”. Și asta n-are de lucru și spune : „Domnu’ plutonier, am visat c-o murit Stalin”. „Nu știu. Tu treci la lucru acolo, lasă-mă-n pace !”

Vine dimineața, ieșim afară, ne scoate schimbu’. Ofițerii și tot grupu’ lor, oficial, o’ primit vestea c-a murit Stalin a doua zi pe la ora 9. Politicu’, unu’ Pinteia, ne-a anunțat : „O murit tovarășul Stalin, funeralii, chestii”. Da’ asta, „Cap de cal”, zice : „Uite, că asta din mină știe de pe la ora 12 c-o murit Stalin”. El imediat și-o data sama : „Măi, cine dracu’ i-o informat ? Noi n-am fost informați oficial și ăștia din mină sunt informați acum !”. Și : „Da’ cine ți-o spus asta ?”. „Cojocaru Simion.” Și l-o’ luat pe Cojocaru din somn și l-o’ dus acolo la anchetă. „Băi, ia spune, banditul, cine ți-o spus ție c-o

35. Moartea lui I.V. Stalin a survenit la 5 martie 1953.

36. Simion Cojocaru, născut la 10 decembrie 1925 în Bârsești, Vrancea. A fost arestat la 24 noiembrie 1950 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Gherla, Baia Sprie, Căvnic, Aiud, Oradea, Jilava și Tecuci. La 6 iunie 1953 a evadat, dar a fost prins la 6 august 1953. În 1954 a fost rejudecat și condamnat la încă 5 ani de închisoare corecțională, pedeapsă contopită cu prima. A fost eliberat la 4 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

37. Ion Cojocaru „Macovei”, născut la 20 ianuarie/iunie 1921 în Bârsești, Vrancea. A fost arestat la 24 noiembrie 1950 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Baia Sprie, Căvnic, Bârlad, Jilava, Gherla, Salcia, Periprava și Luciu-Giurgeni. La 6 iunie 1953 a evadat de la Căvnic, dar a fost prins. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

murit Stalin?” „Și e adevărat?” „Da”. Până la urmă: „Dă-l în mă-sa! Pleacă la cameră!”.

Dumneavoastră unde ați fost trimis de la Baia Sprie ?

Am stat până-n '55, în mai. Acuma se prinsese firu' că trebuia să deie în '55 o amnistie. Și ei așa procedau întotdeauna: înainte începeau o relaxare, se simțea prin închisori, prin lagăre. Pe noi ne-o' trimis la Poarta Albă, da' nu mai era muncă, numa' un lagăr de refacere, spital, așa era socotit, că noi eram câțiva bolnavi de inimă. Și ne-o' trimis un lot mare de vreo sută și ceva de inși cu dubele. Caraion plecase mai înainte de acolo la niște investigații. Și l-am găsit pe el și pe Ovidiu Papadima³⁸, marele nostru critic literar, la Poarta Albă. După aceea m-am despărțit de ei și toamna s-o lansat un zvon că niște nave americane tre' să intre în Marea Neagră, nu știu ce, și ne-o' luat noaptea, fără bagaje, ne-o' suit în bou-vagon și ne-o' adus din nou la Jilava.

În timpul revoluției din Ungaria erați tot în închisoare ?

Da, înainte de revoluția din Ungaria am ajuns în Gherla. Am prins acolo și greva frontieriștilor din '58³⁹, când Istrate⁴⁰ o tras înăuntru, în camera mare unde erau frontieriștii, și a împușcat un maghiar în burtă. Ei, după aceea s-o introdus pedeapsa cu bătaia pentru orice mișcare. Îți fărâma' oasele, te scotea' să te speli la baie și pe trepte erau gardieni până jos. Și cu ciomege, cu lemne de mătură: „Arde-i! Dă-i!” . Și descult te lua', nu dădea' voie să fii îmbrăcat. Când mergeai, treceai prin culoarul ăsta cu gardieni și: „Poc!”. Mergeai mai repede, luai mai multe, stăteai mai încet, tot multe luai! Și când ajungeai, tot pocnit, dădea' drumu' la apă să te speli rapid. Și dădea' drumu' când la apa caldă, când la apa rece, și când erai cu săpunu' tăt pe tine: „Hai! Pas alergător! Dă-i drumu' înapoi!”. Niște chestii...

Cât am stat acolo m-o' văzut că scriam pe perete poezii, că aveam o așchie de la un os luat din gamelă, și cu ăla scriam pe perete. Și noi scriam întotdeauna pe perete, pe alb, că nu se putea distinge de la distanță, până memorizam poeziile. Și m-o' prins acolo și, cum avea' instrucțiuni: „Gata! Ai șapte zile de Neagra!”. Neagra era jos, la parter, vizavi de unde era baia. Neagra cum era? Poate ați mai auzit și știți. Aveam numa' sus un geam, înăuntru nimic, numa' beton. Îți stingeai lumina de sus, aprindea' un bec numa' de control, din când în când. Și cum m-o trântit înăuntru – acuma îmi vine și să râd – am început să dau cu mâna ca să mă așez și eu undeva acolo. Când colo, domn'e, dau peste ceva moale! Era' niște paie de la o pătură sau de la o saltea veche, umede, putea' toate acolo. Ei, și apoi dau peste un picior sau o mână! Era un mort acolo! Băi frate, îți închipui, cât am stat acolo în beznă, am fost cu un cetățean mort. Da' nu m-o' ținut hoții mult acolo. Știu eu, cât să fi fost? După vreo șase-opt ceasuri m-o' scos de acolo. Ei, și am aflat mai târziu că acolo era un maghiar, unu' tânăr, care murise, și până să-l ducă la morgă sau să-l îngroape, l-o' lăsat provizoriu acolo.

38. Ovidiu Papadima, născut la 23 iunie 1909 în Mihai Viteazu, Constanța. Doctor în litere, eseist, critic și istoric literar. A fost arestat la 2 august 1952 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Craiova, Poarta Albă și Gherla. A fost eliberat la 7 octombrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

39. A se vedea nota 7 de la p. 315.

40. A se vedea nota 39 de la p. 185.

La Gherla cu cine v-ați mai întâlnit ?

La Gherla m-am reîntâlnit după vreme multă cu Seliuc Nicolae. M-am bucurat că am fost în aceeași cameră. Dar mai e un lucru de menționat : nu ne-o' lăsat în pace nici în detenție, nu am scăpat de urmărirea și supravegherea comportamentului nostru nici în închisoare. În noaptea de Sânziene, în noaptea de 23 spre 24 din 1957, probabil pentru că știam că e hramul la noi, la Suceava, la părinți, în noaptea aceea visez moartea mamei... Și atunci, pentru că începusem să scriu de la mină pe pereți și în memorie, am scris un poem. Visasem un prohod mare care urcă la Burdujeni spre cimitir, cu sute de femei într-un șir indian. Ș-am întrebat acolo : „Mama unde-i ? Mama unde-i ?”. Ș-am întrebat pe toate femeile în doliu până-n capăt și n-am mai găsit-o pe mama. Și atunci cineva îmi spune : „Măi, s-o întâmplat. De acuma trebuie să fii pregătit, cu mama ta...”. Ei, și acum am făcut poemul 'cela. Și de abia după șapte ani o-nceput să ne deie scrisori acasă, și o venit sora, o venit tata și lucru' întâi care-l întreb : „Mama ?”. Și toți prefăcuți, cu capu-n jos : „Mă, e bine...”. Și ea era moartă, dar ei îmi spuneau că e bine... Și eu știam în sinea mea, știam că e moartă, eram pregătit.

Ei, și după aceea se eliberează Seliuc și îi dau în scris ceva, ca să ducă într-o căpușală de haină. Și-n loc să-l găsească eu acasă în '60, în august, el era în domiciliu obligatoriu.

Ei, dar pe 8 mai '58, nu voi uita niciodată, vedeam de sus de la o cameră mare unde eram cu colegu' ăsta că a venit o comisie de la București, că se vedea o Volgă mare, albastră. După vreo două ceasuri vine un gardian : „Pânzariu, vino-ncoace ! Ia o zeghe mai bună și vino-ncoa' !”. Noi – surprinși... Ies, mă duce jos, mă traversează prin curtea închisorii și mă duce la administrație, într-un birou mare cu canapele, la director. Erau vreo trei-patru ofițeri printre care în mijloc era unu' civil, solid, de vreo 50 de ani, îmbrăcat bine, și spune : „Luați loc, domnu' Pânzariu !”. Băi, da' io după atâta vreme, după opt ani, când te uiți în frumusețea aceea de acolo, eram cam timid : „Da' nu iau eu loc”. „Lasă, ia loc !” Și atunci spune el din mijlocu' ofițerilor care erau acolo, că era și ofițeru' politic de la Gherla : „Domnu' Pânzariu, eu sunt colonelu' Munteanu⁴¹, vin de la Suceava. Și noi ca să dăm dovadă că ne interesăm de voi, în special tinerii, vrem să vă creem condiții. O trecut, acuma știți ce ați fost, știm și noi, sunteți bine pregătiți, avem nevoie de voi, că voi sunteți viitorul. Uite, o să vă pregătim. Mai aveți puțin până la eliberare, poate ieșiți mai devreme, trebuie să vă pregătim viitoru', că avem grijă și de dumneavoastră”. Și după o discuție din asta, că afară îi bine, o să fim încadrați și noi, zice : „Da' ție îți place literatura ?”. Da' circula' deja prin închisoare poeziile mele... Măi, și deodată m-o trecut un frison și atunci mi-am dat seama că pentru asta m-o chemat. „Eh, îmi place literatura.” „Da' tu n-ai încercat să scrii ?” Io zâc : „Na, cine n-o încercat cât îi tânăr, elev ? Face un vers fiecare...”. „Nu, nu”, zice el, „da' mai serios.” „Nu, n-am scris.” Mă, și atunci schimbă placa : „Măi banditul mă, mai criminalule măi, nu ți-e rușine ? Lasă că ai să putrezești aici !”.

Dar de ce vă întreba dacă nu ați scris ceva ?

41. Probabil Nicolae I. Munteanu, locotenent-colonel. A fost încadrat în MAI în 1945 și a fost șeful Direcției Regionale MAI Suceava între 1952 și 1963, când a fost propus pentru eliminarea din funcție. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, pp. 219, 238.

Să vă spun. În '54 de la mină se eliberează un consătean, Dumitru Lupoai⁴². Fusesse arestat pentru „Gărzile Decebal”, o avut patru ani, i-o făcut, s-o eliberat, dar el de la mină învățase deja vreo câteva poeme de ale mele. Printre ele, învățase „Străinul”, în care mi-am imaginat personalizarea gândirii care e prezentă la Înviere în comună, pe lângă părinți. Și ce se întâmplă? La înmormântarea mamei în '54 – pe care au am visat-o în '57 – el se credea dator, dar nu știu să îi fi cerut vreodată, și a ieșit de la Burdujeni și o recitat poezia mea „Străinul”. Și urechile Securității l-o' depistat și a doua zi l-o' și-nhățat (râde – n.n.). Și l-o' bătut de l-o' topit... „Ce-i, băi? A cui e?” Zice: „Păi e a lui Vasile Pânzariu”. „Dar de unde o știi?” „Mi-o zis-o, domn'e.” Și ofițerul venise acum în Gherla ca să confirm eu, să mai facă încă un dosar ca să nu-mi mai deie drumu'. Și io am avut o inspirație atuncea, așa m-o trecut un fior, și la un moment dat le-am spus: „Nu, domn'e, n-am scris. Am încercat când eram mai tânăr doar”. „Cine o scris «Străinul»?” „Nu știu, da' poate circulă. Aici în anonim prin închisoare poate să circule sub zeci de nume. Eu habar nu am, nu știu nimic.” „Biserici și dumnezei... Dă-i drumu', pleacă!” (râde – n.n.). Mi-o' dat drumu' și nu am avut timp să-i spun colegului pentru ce m-au scos, că l-au luat și pe el separat la anchetă. Și am avut un noroc, că el cam și-o dat sama de chestia asta și tot n-o recunoscut. Ș-am scăpat. Dacă recunoșteam atuncea, nu mă eliberam în '60.

Deci v-ați eliberat în '60 ?

În '60, la termen. Pe 24 august, cu două zile înainte, c-am avut doi ani bisecți și o' tânăr cont de asta. Și m-am eliberat, am ajuns acasă... Am avut un noroc că n-am mai stat mult și mi-am găsit o femeie printr-o cunoștință de acolo. Și la vreo două-trei întâlniri mă căsătoresc cu ea imediat. Ea-i din Stutca, de aici de la noi, o fată excepțională. Uite, acuș avem 50 de ani de căsătorie, peste doi ani.

Mulți înainte !

Și o suferit săraca din cauza mea, o fost dată și ea afară. Era cofetar-patiser a-ntăia, făcuse practica la Capșa, în București. Când o plecat de aici, o luat-o un unchi de-al ei la București, o făcut școala de cofetărie-patiserie și o trimis-o la Capșa pentru practică. A venit înapoi pregătită bine fata.

Dumneavoastră cu ce v-ați ocupat după eliberare ?

Eu nu terminasem nici liceul, cum v-am povestit. Când vin înapoi, nu mai aveam acces și atuncea m-am gândit : „Mă, indiferent, în orice meserie, în orice funcție, acolo unde voi fi, voi munci corect și cinstit, chiar și la curățatul haznalelor și la WC-uri. Și aceea e o muncă utilă. Și acolo mă duc, însă nu vreau să fiu informatorul Securității”. Și atunci m-am dus și m-am canalizat într-o meserie. Aveam un cumnat care era pe la mobilă și am intrat și m-am calificat în meseria de tâmplar. Am ajuns în câțiva ani de zile printre primii : am fost manipulant, am fost și șef de secție, veneau tăți la mine, tăți mă stimau.

Ați mai avut probleme cu Securitatea ?

42. Dumitru Lupoai, născut la 24 octombrie 1927 în Uidești, Suceava. A fost arestat la 24 noiembrie 1949 și condamnat la 7 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla și Baia Sprie. A primit o nouă condamnare de 6 luni închisoare corecțională în 1956 pentru că a amenințat un ofițer cu bătaia. A fost eliberat la 11 iulie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Cum nu? Și după '89 m-o' șicanat. O' pus foarte mulți informatori prin juru' fiecăruia dintre noi, inși care le-o' cedat de prima dată. La eliberare ai o fișă pe care o semnezi că n-ai să divulgi pe unde ai trecut, exact ca ăștia care sunt în servicii secrete. Ei, dar atunci o' întrebat, când ai ajuns aici la servici: „Domnu' Pânzariu, uite, îți creem condiții, îți continui școala...”. Ei, de câte ori m-o' întrebat, le-am spus: „Domn'e, căutați-vă oamenii potriviți!”. Salutare și am plecat. O dată, de două ori și ei mă salutau pe stradă. Ei mă salutau...

Pe informatorii care dădeau note despre dumneavoastră îi știți ?

Informatorii mei sunt bine, stau la bloc unde stau și eu. Și aveau o tehnică grozavă. Io n-am știut că pe scara mea veneau și dădeau informații. Ei, după revoluție era ușa deschisă, și văd niște fire și că s-adună colonei de două ori pe săptămână: miercurea și joia. Era unu' care m-o anchetat a doua oară, Teodor Gușiță. Ei, și am întrebat: „Da' ce faceți aici, domnu' colonel?”. O murit acum doi ani. El o venit și și-o cerut iertare de la mine: „Domnu' Vasilică, spune și de mine ceva bun într-un ziar, doar știi că eu m-am purtat bine”. Într-adevăr, la a doua condamnare n-am avut băți sau lucruri d-ăștea.

Când ați fost arestat a doua oară ?

În '70. Ne-am întâlnit vreo 300 de inși din Timiș, Suceava, și noi am bănuț că poate din cauza reformei culturale a lui Ceaușescu, ca să ne înfricoșeze dinainte. Nu, domn'e, că o fost altceva. Ei o' vrut să facă un raport la nivel de țară asupra unor nebuni și tâmpiți care nu s-au acomodat cu ei și mai rezistă încă în țară. Mi-am dat seama de asta citind volumul cinci din dosarul meu de la CNSAS. Zarca de la Aiud o fost refăcută, o fost burdușită cu microfoane și cu personal ca să te tragă de limbă, un an, doi, trei, și ne-o' dat diverse condamnări, numa' ca să fim sub controlu' lor acolo...

Dar care a fost pretextul arestării ?

În '70, prin ianuarie, am citit eu vreo câteva versuri la un cenaclu' literar. Io mergeam, că doar nu mă putea opri nimeni. Și odată m-au rugat să citesc și eu dintr-a mele. Am citit: „Băi nea Vasile, da' mata' ai talent”. Și atunci Radu Mareș, care era conducătoru' cenaclului, ia și mă comentează pe mine în ziaru' *Zori noi*. Eu i-am spus să nu mă comenteze c-am citit acolo... Și a doua zi o și venit Securitatea la el, l-o' dat afară, și a început urmărirea mea operativă. Și pe 8 mai cere percheziție la mine acasă.

Când erau inundațiile mari în Moldova, pe 4 mai, vin de la pește, că eram pescar și vânător din familie, și acasă mă așteaptă doi inși îmbrăcați bine, voinici, sănătoși: „Maior Nicolae Dorneanu, maior Gușiță. Avem ordin de la procuratura militară: percheziție!”. Na, nu puteai să te opui. Ei, mi-o' făcut percheziție, mi-o' luat tot ce era hârtie, nu s-o' uitat dacă e literatură sau nu, mi-o' burdușit tă, mi se face proces-verbal și eu semnez. Mi-am dat sama când am cercetat la CNSAS că înainte cu câțiva ani de a se întâmpla percheziția asta, când eu am crezut că mi-am pierdut un caiet și m-am certat cu soția din cauza asta, de fapt mi-l luase Securitatea. Am găsit o notă pe care scria: „În ziua de... având în vedere pregătirea dumneavoastră, luați instrumentaru', pătrundeți în locuința tovarășului și sustrageți lucrările lui literare”. Când mai dau o filă, găsesc caietu' acolo! Deci în lipsa mea o' intrat și acasă...

După percheziție m-au mai chemat de vreo câteva ori, îmi făcea' anchetă în stare de libertate și pe 22 septembrie m-o luat de la lucru domnu' colonel Gușiță: „Domnu' Vasilică, mergeți să mai dați o declarație!”. Și tot declarații am mai dat, că m-o' arestat

și n-o durat mult până m-o' judecat. Prin noiembrie s-o deplasat Tribunalu' Militar de la Iași aicea la Suceava, unde e Palatu' Justiției. Concomitent cu mine o mai fost arestată o persoană din Suceava, tot un scriitor, bătrân, fusese ofițer pe front, învățător și profesor, Teofil Dumbrăveanu⁴³.

A fost un fel de proces al literaților ?

Da, bine, ei au dat senzația asta, de proces al literaților...

Cum a fost ancheta aceasta față de prima ?

Ancheta era lejeră, s-o văzut că era ceva numa' de formă, înscenat. Au selecționat șase din poeziile mele din ultimii șase ani. Și eu am avut poezii cu caracter ironic la adresa totalitarismului pe care nu le difuzam, nu circulau, stăteau la mine. Cel mai mult s-au legat de una cu hala de carne : „Atențiune, prosperitatea să nu se răstoarne,/ Să nu se piardă tradiția,/ Anunțați Miliția/ Că-i moarte de om la hala de carne”. Dar erau doar poezii ironice la adresa comportamentului social, nu era ceva de agresiune.

Procesul a fost public ?

O fost public, dar la mine nu dădea' voie oamenilor să vie la boxă și lumea o spart cordonu' și o' venit. Nu le-o convenit, da' na... Și o dat sentința în lipsa mea maioru' Hoza, de la Iași. Și după revoluție tot el mi-o dat manuscrisele înapoi.

De data asta ați fost închis la Aiud ?

Da. Am primit șase ani și când am ajuns în Aiud dreptu' comun o șoptit printre garduri către noi : „Măi, fiți atenți că tăta Zarca e plină cu microfoane !”. Și noi : „Da' poa' să fie microfoane în toate locurile, ce am de spus, spun oricum”. Nu dădeam importanță. Știi ? După aceea am găsit în dosarul meu raportu' celor cu care eram eu în cameră. Cine era' ? Era șefu' Securității din Bicaz, Petrescu Gheorghe⁴⁴ și cu șefu' UTC-ului din Bacău, Stamatin Ion⁴⁵. Cu ăștia am stat eu în celulă ! Ei o' motivat că o' fost condamnați că o' făcut niște scrisori împotriva lu' Ceaușescu și o' dat-o pe la ministere, pe la regionalele de partid și o' fost prinși și le-o' dat 18-20 de ani condamnare. Și probabil din cauza discuțiilor m-o' eliberat pe mine primu' din Aiud.

Când ați fost eliberat ?

Asta se întâmplă în 29 aprilie '72, la un an și opt luni. De ce ? Pentru că ei probabil că studiau informațiile. Și am avut o discuție cu securiștii ăștia doi, da' fără să știu. Ei citeau într-adevăr numa' Marx și Engels, că aveau libertate la cărți acolo, la scrisori de acasă, pachete. Ei, și în discuția asta, eu am spus la un moment dat : „Și poporu' rus așteaptă o altă formă socială și s-o răsturna asta”. Ei spunea' că rușii ne-o' eliberat și ne-o' adus libertatea : „Ce libertate, domn'e ? Orișicată libertate ți-ar aduce un străin, ești ocupat, domn'e”. Nu știu ce premoniție am avut eu de atunci că i-am spus la Petrescu Gheorghe : „Domn'e, așteaptă 15-20 de ani și o să vezi dumneata și rușii ce

43. Teofil Dumbrăveanu, pseudonimul literar al lui Teofil Lianu (1908-1997), scriitor, poet.
<http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr35z7.html>, accesat la 27 octombrie 2008.

44. Gheorghe Petrescu, născut la 23 ianuarie 1931 în Onești, Bacău. A fost arestat la 3 iulie 1970 și condamnat la 18 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Bacău, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 21 iulie 1977. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

45. Ion Stamatin, născut la 12 august 1932 în Onești, Bacău. A fost arestat la 3 iulie 1970 și condamnat la 18 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Bacău, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 21 iulie 1977. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

reforme o' să facă". Și probabil că ei luând discuțiile mele a' spus : „Băi, uite, ăsta e de partea noastră”. Ceaușescu făcea pe naționalistul atunci și cred că de asta m-o' eliberat.

Soția, săraca, o venit la mine în iarnă cu niște opincuțe rupte, era persecutată, dată afar' de la laborator. O venit cu un pachet și nici n-o' vrut s-o primească, săraca. Vaaai, câte n-o pățit și ea !

Ei, și înainte de Anu' Nou, vine o comisie de la București. Știau ei ce au pus la punct. Și intră prin tăte celulele, că s-auzea cum troncăneau. Se oprește la noi, unde eram cu ăștia doi, securiștii și încă un maghiar. Și ne întreabă : „Tu cum te numești ? Tu cum te numești ?”. „Pânzariu.” „Aaa, ești din Suceava, domn' Pânzariu. Uite, am venit să-ți comunicăm ceva. Nu vă agitați” – că mulți făceau agitație, grevă pe acolo – „că dosaru' matalo o ajuns la conducătoru' statului și s-o stabilit că mata' nu ești vinovat.” Și o închis și-o plecat. Înainte de Anu' Nou ei întotdeauna lansau chestii de ăstea. Cu abdicarea Regelui, de 23 august, de 1 mai – numai baliverne.

Dar trece o lună, două, trei și pe 29 aprilie : „Pânzariu, fă-ți bagajul !”. Și erau niște gardieni cumsecade din cei vechi, pe care i-am cunoscut dinainte. El, săracu', aproape lăcrămând când dă ușa : „Dom' Vasilică, pleci acasă”. „Cum, domn'e ? Nu se poate ! Uite, am primit pachet. Ce fac, dau la oameni ?” Zice : „Ai să dai la oameni, că io nu te opresc, da' nu acuma. După ce pleci mata', ca să nu am eu bucluc”. M-am dus la ofițeru' politic : „Domnu' Pânzariu, având în vedere comportamentu' dumneavoastră și uite, la nivel de stat, io nu pot spune nimic... atâta că-ți doresc sănătate și dacă vei publica să-mi trimiți și mie o carte... ceea ce știu că n-ai să faci”. Și așa ne-am despărțit.

Ați avut probleme să vă angajați după a doua eliberare ?

Încă nu era desfăcut contractu' de muncă și imediat m-o' primit în același loc. Când, la un moment dat, îmi vine citație. Ei ce-o' făcut ? O' casat sentința, care era definitivă, și m-o' trimis în rejudicare, ca să nu rămăie dosaru'. Șmecherii ! S-o amânat de vreo trei ori, că nu venea Radu Mareș. Ei, când o venit el, pe 8 septembrie, Tribunalu' Militar de la Iași dă sentință de achitare a tuturor și cu toate drepturile de recuperare, morale și fizice. Când ajung acasă îmi spune un avocat de la noi, unu' Mihai Burlacu⁴⁶, fost deținut și el : „Măi Vasilică, trage o fugă la Iași și ia copie, băi, că ai dreptu', și sentința este definitivă, pentru drepturi morale și materiale !”. Și mă duc la Iași și Tribunalu' îmi dă copie imediat. Când vin acasă, Securitatea a doua zi : „Auzi, tovarășu' Pânzariu, nu ți-e bine ? Vrei a treia condamnare ? Vezi-ți de treabă !”.

Unde v-a prins Revoluția din 1989 ?

Eram la lucru. M-o' luat oamenii pe sus, o-nregistrat o poezie de a mea p-acolo. Am fost cotate și revoluționar, dar am renunțat repede, că atunci când am văzut cine studiază revoluția și cine o fost revoluționar, n-am mai refăcut dosaru', pentru că eu am toate drepturile de unde trebuie. Și io am de la foștii deținuți mai mult decât ei de acolo și să nu spună că profit din două locuri.

V-ați înscris în vreun partid politic ?

Nu ! Nu, asta trebuie să menționez, că prin firea, structura mea, n-am fost inclinat spre politică, spre partide. Am fost un cetățean care am dorit drepturi sociale, echitate

46. Mihai Burlacu, născut la 29 octombrie 1912 în Burdujeni, Suceava. Avocat. A fost arestat la 3 aprilie 1950 și reținut în închisorile Suceava și Iași. La 1 septembrie 1952 a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa la Peninsula. A fost eliberat la 27 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

între semeni. Așa am făcut indiferent de unde vine. Și acumă îmi dau sama și pot spune că politica o fost transformată în trambulină de parvenire. Adică e culoarul prin care se poate ajunge la scopuri personale de îmbuibare. La ora actuală este o continuitate instituțională – asta o reușit Iliescu să facă – a formei vechi, deghizate și mascate în formă democratică, pentru că evoluția și vremurile o' cerut-o. Dar izul și comportamentul tot îl au. Că dacă nu s-o făcut măturarea la vreme, cum se face la orice ogradă, s-o mers înainte așa. Și la ora actuală trecutu' este prezent în conducere. Și ei vin și decid soarta... Iar ceilalți care sunt tineri nu sunt toți buni, aceea-i greșala mare. Nu tot ce-i tânăr înseamnă că-i bun. Sunt și buni, și răi, trebuie să-i alegi. Sub pretextu' tineretului și-o' strecurat progeniturile cum o' vrut fiecare.

Ei activează și acumă, e o prelungire instituțională, ceea ce n-o sesizat lumea, nici cei din „Piața Universității”. Ei n-o' schimbat nimica, decât o' mimat schimbarea, dar își fac treaba lor cu același personal. Încă mai greu și mai grav e că și progeniturile lor ies în față. El ce spune? Zice: „Păi da' și Partidu' Comunist îi liber!”.

Mi-ai spus că v-ai văzut dosarul de la CNSAS. Ce ai găsit acolo?

Am șase volume de urmărire operativă din '48-'49 până la revoluție și mi-am dat sama cum operau ei. De ce apar cinci-șase volume? Îți făcea' o perioadă un volum de urmărire operativă pe un număr de patru-cinci ani. Cu cheltuiala asta imensă cu informatori, cu telefoane, cu poșta. Și ce făcea'? Când s-apropia termenul, făcea' comitetu' Securității unde erai arondat și trăgeau concluzia: „De ce naiba nu putem noi să-l tragem de partea noastră?”. Că încercase' și cu mine ca și cu alții ca să mă atragă să fiu informator și de fiecare dată când am fost solicitat, de la prima ieșire din închisoare, am spus clar: „Căutați-vă oameni potriviți predispuși pentru asta. Cu mine nu se poate!”. Nu mai umblam cu jumătăți de măsură. Ei dădea' raportu' la București și ăia ziceau: „Mai este nevoie să-l urmărim”. Și de asta începea alt volum, alt volum, și alt volum...

Aveți vreun eveniment care să vă fi marcat mai tare în timpul închisorii?

Un lucru care m-a marcat pe mine, ca dovadă că sunt imparțial, a fost șefu' lagărului de la Baia Sprie, un fost gardian inițial, Vanciu⁴⁷. A fost gardian, apoi l-o' trimis șase luni la studii la Jilava și l-o' făcut director tehnic. Țsta era voinic, înalt, de undeva de prin Botoșani. Am publicat despre el și o întrebare lumea că de ce. Părerea mea e că o' fost și oameni care și-au greșit cariera sau chiar dacă au luat-o pe asta, în momentu' oportun o' salvat lume, în anumite împrejurări. Avea' obiceiul de ne pedepsea' dacă nu făceam normele. Și deținuții s-o' prins cu asta, el pedepsea, venea și spunea, da' n-ave' tăria asta să ducă pân' la capăt pedeapsa. Era foarte bun la suflet. Și de Paște în '53 ne-adună acolo-n Săptămâna Mare: „Băi, fiți atenți aicea! V-am adunat... Dacă voi o să fiți oameni cumsecade, vă vedeți de lucru, vă fac o surpriză acumă de Paști. Ați auzit?”. „Să trăiți!” Chiar a doua sau a treia zi prin bucătarii pe care-i aveam acolo s-a dat ordin de s-o făcut pască și ouă. Ne-a dat și liber în seara aceea ca să ne vedem unu' cu altu', iar în mină s-o făcut un festival subteran, la 800 de metri acolo. S-o cântat „Hristos a înviat!”, s-au adunat preoții și ortodocși, și catolici... Erau foarte mulți catolici la mină. Ei, și am venit afară și am avut voie să ne întâlnim cu celălalt schimb. Am trăit niște momente... L-o turnat și pe el, probabil, cineva și după două luni dispăre.

47. Constantin Vanciu, ofițer de Securitate la mina Baia Sprie. Doina Jela, *op. cit.*, p. 297.

Ș-am aflat de el că l-o' condamnat la doi ani pentru colaborare sau nu știu cum o fi... (râde – n.n.)

După eliberarea mea mă-ntâlnesc cu el în Suceava, la Mestecăniș acolo, vizavi de biserica Sfântu' Dumitru... L-am văzut îmbrăcat țărănește, îmbrăcat mai rău, și cu o femeie cu batic. Și zic : „Uite, băi, ce bine samănă ăsta cu Vanciu ! Ia să mă duc să dau o bere”. M-am dus și am spus la doamna să-i deie niște bere, dar nu a vrut s-o ieie. Și zice : „Dar cine mi-o dă ?”. A venit la mine : „Domn'e”, zice, „mă cunoașteți ?”. El cum să cunoască ? Era imposibil, că eram schimbat. Și atunci îl întreb : „Ați fost undeva în Ardeal, pe la mină ?”. „Da, domn'e, am fost !” Ei, asta a fost...

Vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Mulțumesc și eu tare mult pentru că vă ocupați de un interval în timp, în istorie, ce s-o neglijat. Noi suntem văduviți de-un interval de 50 de ani de zile.

Virgil Totoescu

S-a născut la 23 iulie 1921 în Măriței, județul Suceava. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceul. Profesia : contabil. A fost arestat la 23 iunie 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sighișoara, Aiud, Baia Sprie și Periprava. A fost eliberat la 23 iunie 1962. La data interviului locuia în Siret, Suceava. Interviu realizat de Alexandru Matei la 7 februarie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Alexandru Matei, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 343, 344, 345.

Spuneți-mi pentru început câte ceva despre familia dumneavoastră, vă rog.

Tata, Gheorghe, avea să moară în 1923 în urma unui accident. El a fost director școlar și în familia lui ei erau patru frați. Bunicu' a fost preot și au avut înclinații muzicale. Ș-aveau orchestra lor pe care o făceau, da' nu fiind un mijloc de existență. În perioada aceea așa era educația aici în Bucovina, cât și în Transilvania, ca acolo unde existau posibilități să se învețe la un instrument muzical să existe câte o formație muzicală familială. Tata cânta la flaut și la vioară, un altu' cânta la vioară, altu' la violoncel și altu' la pian. Aveau o orchestră de cameră a lor. Și el având și înclinații către organizarea corurilor a fost obligat în 1922, dacă nu greșesc, sau la începutul lui '23, când s-a făcut reforma agrară, să organizeze partea artistică. I-a venit ordin din partea Inspectoratului. A venit guvernul aici, la Calafindești¹, că era perioada când s-au făcut improprietățile, și acolo e un obicei, ca la Paști sau la sărbătorile mari religioase să-mpușcau cu țăcălușele. Nu știu dacă știți ? Țăcălușele sunt o ogivă din fontă, care are două găuri, una prin care se încarcă cu praf de pușcă și se bate, și una prin care se bagă un fier roșu, care dă o explozie ca o bubuitură de tun. Și unu' dintre acestea a avut o fisură pe care ei n-au observat-o și când a explodat, i-a rupt lu' tati picioru'. A fost dus la Cernăuți în spital și-n trei zile – antibiotice nu erau – a făcut septicemie și a murit. Și mama, Lucreția, a rămas cu noi, trei copii. Adică eram eu, aveam un an și ceva, fratele meu ăsta mijlociu, Aurelian, avea șase ani și fratele meu cel mare, Nicolae, care avea opt ani. Cel mare a murit în prizonierat în Rusia și celălalt, fost inginer, a murit la Pitești în 1988. Și mama atuncea s-a mutat din Calafindești la Siret, și a fost numită în învățământ. Și de-atunci am rămas aici.

Înainte de 1947 dumneavoastră aveai simpatii politice ?

Am făcut parte din Mișcarea Legionară.

---

1. Localitate în județul Suceava.

Când ați intrat în Mișcarea Legionară ?

Ca frățior de cruce la 1933-'34. Șeful grupului a fost Voloșniuc, care era student, și după aceea l-am avut pe Ovidiu Găină². El a murit în Argentina sau în Brazilia. E originar din Solca, Câmpulung, din partea asta.

Cum au perceput bucovinenii intrarea trupelor sovietice în România ?

Domn'e, eu personal am fost pe front în perioada aceea de timp. Eu am fost încorporat în 1942 și am luptat pe frontul de Est. Am făcut la 17 Vânători de Munte. Pe mine m-a prins 23 de august pe front, în zona Târgu Neamț. Eu am vrut să plec pe front, da' ei m-au oprit în țară ca instructor la noul contingent. Noi am fost încorporați două contingente odată, 1942 și '43, și toți am fost vărsați la vânătorii de munte. Majoritatea din zona noastră au fost la vânătorii de munte. Și-am fost la garnizoana care o aveam la Piatra Neamț și de acolo am plecat pe front. Rușii intraseră de-acuma.

Am fost trimis pe linia aceasta fortificată, da' partea unde am fost eu n-a fost fortificată. Și am să vă spun un fapt : eram în linia I unde comandantulu' de unitate, care mă cunoștea, m-a respectat ca om, și mi-a spus : „Măi, treci la comandament !”. Și-am trecut la comandament și lucram cu cifrul. Ordinele care veneau de la marile unități le descifram și i le prezentam lui. Sau rapoartele care le făcea el, eu puneam textul pe cifru, îi raportam lui și el le trimitea după aceea. Știți ? Acest cifru se schimba, în general, la o săptămână, două săptămâni, ca să nu fie interceptat, să nu fie decodificat de către spioni. În 21-22 august ne pregăteam retragerea la Tușnad, pe munți, ca să opunem rezistență, și a venit așa-zisul 23 august, care este mult lăudat de unii și condamnat de alții. Și eram în comandament când am auzit : „Pregătiți-mi hărțile pentru retragere !”. Știți că hărțile militare sunt la scară mică, pentru a putea cuprinde pe ele toate formele de relief, și eventual ca să fie folosite în timpul luptei. Și atunci am spus în comandament următorul lucru : „Ne-am pecetluit soarta pentru 100 de ani”. Țsta a fost reacția mea la acel moment. Ceilalți de acolo, ofițerii și cei care erau acolo s-au uitat îngroziți la mine. N-am spus-o eu de la mine și a fost o inspirație și într-adevăr așa și a rămas. Din '44 până acum sunt 64 de ani. Vedeți în ce situație ne găsim ? Va mai trebui cel puțin 30 de ani să ne putem redresa moral, fiindcă criza nu se rezolvă până nu se petrece o revoluție morală și spirituală. De aceea rolul Mișcării – și aici este bătălia mare, nu pe formă, ci pe fond – e să reușim să facem lumea să înțeleagă un lucru : „Să nu jertfim veșnicia pentru o clipă”. Adică trebuie să ne cenzurăm tot timpul și gândul, și vorba, și fapta. Adică-i războiul nevăzut pe care ni-l recomandă Sfinții Părinți. Să nu acceptăm în mintea noastră, și-n actele noastre, și-n vorbele noastre ceea ce contravine învățăturii creștine a voii lui Dumnezeu.

După 23 august ați luptat și pe frontul de vest ?

Nu. Cred că Dumnezeu a vrut să supraviețuiesc. Ne-am retras, am fost dezarmați de ruși pe Valea Troțușului, pe la Onești. În zona aceea ne-am retras și rușii ne-au luat prizonieri. Cred că eram câteva zeci de mii de oameni. Le-am spus la cei pe care i-am

2. Ovidiu Găină (Stan M. Popescu), născut în Solca, Suceava. După ianuarie 1941 s-a retras în exil împreună cu alți legionari și a fost închis în lagărul de la Rostock și apoi la Buchenwald. După război s-a refugiat în Argentina unde a activat ca profesor de psihologie socială la Facultatea de Psihologie și Psihopedagogie, Universitatea del Salvador din Buenos Aires. A înființat, condus și editat începând cu 1980 revista *Scrisori Legionare*, și a colaborat la *Carpații, Însir'-te Mărgărite, Cetatea Luminii, Drum, Curierul, Totalité* ș.a. Nicolae Hristu et al., op. cit., pp. 126-127.

avut în grupa mea de mitraliere, când eram în linia I, următorul lucru : „Acuma ne-am retras, n-am plecat cu comandamentul, am plecat așa cum ne-a luat vântul”. Când am ajuns aproape de Piatra Neamț, deși era deja după 23 august, deasupra noastră au apărut avioanele rusăști și trăgea’ cu mitraliera în noi. Nemții se retrăgeau pe Valea Bistriței în sus, prin Piatra Neamț. Da’ nu era posibil ca să ne retragem cu ei, nici să luptăm cu ei fiindcă ne dezarmaseră. Când au ajuns trupele noastre de la Piatra Neamț în zona aceea, aproape de Onești, au început să dirijeze coloanele înspre Roman. Parte au murit în prizonierat, parte au făcut unități din ei și i-au trimis pe frontul de apus.

Era un moment de repaus și le-am spus la oameni : „Ne oprim în păpușoi!”. Coloanele au plecat, eu aveam hartă, busolă, și am venit până la Întorsura Buzăului numai prin munți. Ne apropiam de sate să vedem dacă nu sunt trupele rusești, că ei pătrunseseră, ne depășiseră de-acuma, și să nu ne ieie prizonieri. Și lumea ne dădea mâncare. Să știți că ne dădea. Și de acolo s-au pus primele trenuri în circulație și-am plecat. Familia mea era în Sighișoara. De-acolo m-am prezentat la Jupănești³ la partea secundară. Știți partea secundară ce înseamnă? E parte de rezervă a unei unități unde se păstrează și se fac aprovizionările, unde se trimit oamenii dacă se recrutează. Da-i spune partea secundară că nu-i partea activă în front. Am ajuns acolo și de-acolo s-a refăcut Divizia a IV-a Vânători de Munte. Și plecam înspre vest, când am ajuns pe la Dej, dacă nu mă-nșel, și comandantul de divizie a fost arestat. Și nu ne-a’ mai trimis pe noi pe nimeni înspre front, ci ne-au trimis spre garnizoană. Și pe măsură ce mergeam spre garnizoană au început demobilizările la contingentul cel mai mare, adică la cei mai vârstnici. Când au ajuns la contingentul meu, eram la 41 de km de Piatra Neamț, adică de garnizoană, am fost demobilizat și eu. Exact pe 14 sau 16 decembrie, adică cu aproape șase luni înaintea terminării războiului. Și am primit, cred că-l am și acuma, ordinul de lăsare la vatră. Și atunci m-am întors la Sighișoara. Aici, uitându-mă odată pe geamul unde erau ai mei, văd un fost frate de cruce, Luca Victor, care și el era refugiat la Dumbrăveni, unde se găseau studenții refugiați din părțile Bucovinei, din părțile acestea, unde majoritatea erau legionari. Dacă-ți citit *Strigat-am către Tine, Doamne* scrisă de Aspazia Oțel Petrescu⁴.

Am intrat imediat în legătură cu el și cu activitatea din zonă. Se pregăteau depozite de muniție, pentru că arme se găseau pe toate drumurile. Mai ales în Sighișoara a fost un centru unde s-au adunat din dezarmări foarte mult armament nemțesc. De-acolo s-o’ luat și mitraliere și puști mitraliere și lucruri de ăstea și s-au făcut niște depozite de muniție în zonă, pentru o eventuală rezistență, dacă-ar fi fost o contraofensivă cu perspective de câștig. Că ăsta a fost și cuvântul de ordine din Apus. Și am avut activitate în cadrul Frăților de Cruce și în cadrul organizației politice.

Cum a fost percepută apariția comuniștilor, în perioada respectivă ?

3. Localitate în județul Gorj.

4. Aspazia Oțel Petrescu, născută la 9 decembrie 1923 în Cotul Ostriței, Basarabia. A fost arestată la 9 iulie 1948 ca studentă la Facultatea de Litere și Filosofie și condamnată la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Mislea, Dumbrăveni și Miercurea Ciuc. La 15 iulie 1958 a fost internată administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Mislea, Jilava, Botoșani și Arad. A fost eliberată la 15 iulie 1962. După decembrie 1989 se implică în comemorarea martirilor și mucenicilor din temnițele comuniste. „Aspazia Oțel Petrescu. Repere biografice”, în *Rost*, an VI, nr. 64, iunie 2008, pp. 12-13; fișa matricolă penală din AANP.

Domnule, lumea a luat-o de bună declarația lui Mihai, a Regelui. S-a încheiat armistițiul și lumea era bucuroasă că s-a terminat un război. Da' n-au fost pregătiți să-și deie seama ce-nseamnă comunismul. Da' când au început jafurile, când au început violurile... Fugeau femeile din fața lor. Când veneau în casă își luau ceea ce vroiau ei, împuşcau... Toate lucrurile acestea au avut un ecou oribil în opinia populației românești. În orașe, însă, cum v-am spus, în București și-n alte părți, în momentul ăla, a fost un curent... n-aș putea spune dacă procomunist, dar de bucurie că s-a terminat războiul.

Dumneavoastră când ați fost arestat ?

Eu pe 23 iunie 1948. Am fost prins în Pitești în urma activităților de acolo. Ai mei erau acolo și când începuseră arestările eu am plecat înspre Pitești. Aveam pe fratele de care v-am spus mai înainte că era în Pitești. M-am dus, și între timp ei au avut informații că aș putea fi acolo și într-adevăr m-au găsit.

Îmi puteți povesti cum s-a desfășurat arestarea ?

Domn'e, în momentul arestării eram cu cumnata mea și veneam de la o operă. Eu am avut un presentiment că mi se întâmplă ceva... Și când ne întorceam spre casă, ei înconjuraseră deja casa. Știau unde stă fratele, ședea cu socrii împreună și cu soția. Când am intrat înspre curte ne-au pus pistolu-n spate : „Mâinile sus ! ”. Ș-așa am intrat în casă cu mâinile sus.

Cine erau cei care v-au arestat ?

Acela care mi-a pus pistolu-n spate era un agent de poliție Moldovan. Era un bărbat de vreo 35 de ani, cam așa. Mi-e greu ca să-i pot descrie acum fizionomia și astea.

Și în afară de acest agent Moldovan mai erau și alții ?

Au fost mai mulți. A participat și poliția din Pitești care a înconjurat casa. După aceea am reconstituit. Cum am venit pe stradă, el a stat pe partea cealaltă, noi am venit pe trotuarul casei, și în clipa în care am intrat pe poartă, ăla a trecut din partea aceea. El a avut ca misiune să mă imobilizeze pe mine. El a trecut, ceilalți erau de jur-împrejur, nu puteai să faci absolut nimica. Și mi-a pus pistolu-n spate. Nici nu m-am așteptat.

Unde v-au dus după arestare ?

Mi-au pus cătușele și am fost dus la Sighișoara. Cu Moldovan acesta am mers.

Cu ce v-au dus, cu trenul sau cu mașina ?

Cu trenu'. Compartimentu' în care am fost era gol.

Și ați discutat cu el ?

Nu. Nicio discuție. El la un moment dormita și mi-a venit prin gând să cobor, dar cu cătușele... Știți ?

Cum erați îmbrăcat ?

Eram civil, cum eram așa. Într-un costum de haine, că era doar vara, 23 iunie. Și m-a dus la Sighișoara, unde mama mea⁵ era arestată, soția⁶ mea era tot arestată...

Dumneavoastră când v-ați căsătorit ?

Eu m-am căsătorit cu trei luni de zile înainte de arestare. Soția era gravidă, copilul s-a născut la termen și eu nu l-am cunoscut. Când m-am întors, fiica dădea admitere la liceu, avea 14 ani (râde - n.n.).

5. Lucreția Totoescu a fost reținută doar câteva zile și eliberată.

6. Hildegard Totoescu a fost reținută câteva zile și eliberată.

La Sighișoara unde v-au dus ?

Era o casă civilă, o vilă săsească, din care i-o scos pe aceia, și jos au făcut niște celule. Am fost băgat întâi sub o scară, pe un scaun acolo, că era ca o celulă, o debara, n-aș putea spune exact, și după aceea m-au băgat în celulele acelea de jos. S-au improvisat, cum era beciul, să zicem de mărimea camerei acesteia, au făcut un perete din scândură, și l-au împărțit în trei sau în patru celule. Pentru aer aveai trei găuri făcute cu un burghiu... Și erai băgat înăuntru. Nici mobilier sau păături sau lucruri d'ăstea. Nimic înăuntru. Și aicea a început ancheta.

Cât a durat ancheta ?

A durat mult, fiindcă de aicea, propriu-zis ancheta principală a fost dusă la Mediaș, fiindcă acolo, la Mediaș, am stat un timp cu Chioreanu⁷ și Mocanu⁸. Nistor Chioreanu a fost comandant legionar, șefu' Ardealului după 1940, și un apropiat al Comandantului (Horia Sima – n.n.), a lui Petrașcu⁹ și a celorlalți din conducerea Mișcării. Eu am avut o perioadă de activitate cu el. Și cu 'Ian Mocanu ne cunoșteam din 1940 din București. El este acela care a condus greva studenților din 1938 de la Cernăuți. Atunci 70 de studenți au fost condamnați, că tot Centrul Studențesc a cerut la deschiderea anului universitar eliberarea Căpitanului și intrarea în normalitate, că începuse dictatura lui Carol. Și era unul dintre studenții cei mai buni ai lui Traian Brăileanu¹⁰. El a început reeditarea operelor lui Brăileanu și așa a apărut *Teoria comunități omenеști*, după aceea a mai apărut încă una, mi-s' pare *Arta guvernării*. El a avut o activitate foarte frumoasă în ceea ce privește domeniul lui, ca sociolog și filosof. Primele traduceri din Kant el le-a

7. Nistor Chioreanu (1907-1998). Avocat, doctor în Drept. Comandant legionar, șeful Regiunii Ardeal în timpul guvernării legionare. Refugiat în Germania după 1941, a fost închis la Buchenwald. A fost arestat la 21 iulie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică în lotul „Marii finanțe”. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla, Râmnicu Sărat, Jilava și Cluj. A fost eliberat la 1 august 1964. A publicat volumul de memorialistică *Morminte vii*, Institutul European, Iași, 1992. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive... Dicționar biografic. A-C*, p. 466; fișa matricolă penală din AANP.
8. Sebastian Mocanu (1916-2001). Publicist, scriitor. A fost închis la Buchenwald. Întors în țară, a fost arestat la 7 iunie 1948 și condamnat la 16 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Codlea și Baia Sprie. A fost eliberat la 2 iunie 1964. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 324; fișa matricolă penală din AANP.
9. Nicolae Petrașcu (1907-1968), profesor, secretar general al Mișcării Legionare. Parașutat din Germania la 8 noiembrie 1944, a fost arestat la 15 octombrie 1945. A fost unul dintre semnatarii acordului de neagresiune semnat între comuniști și legionari în decembrie 1945, nerespectat de către părți. A fost rearestat la 26 mai 1948, a fost implicat în procesul „Marii finanțe” și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Malmaison, Uranus și Aiud, unde a trecut prin „reeducare” între 1962 și 1964. A fost eliberat la 1 august 1964. A fost găsit spânzurat și cu venele tăiate în 1968. Gheorghe Jijie, *Un dac cult : Niculae Petrașcu*, Elisaveros, București, 2005, p. 440; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P-Q*, pp. 187-189; fișa matricolă penală din AANP.
10. Traian Brăileanu (1882-1947). Sociolog, profesor universitar. Ministru al Educației Naționale, Cultelor și Artelor în perioada guvernării legionare (6 septembrie 1940 – 21 ianuarie 1941). A fost arestat după rebeliunea din ianuarie 1941 și, după un timp, a fost pus în libertate. A fost rearestat de comuniști în 1946, a fost depus la închisoarea Aiud și asasinat la 10 iulie 1947 (din alte surse 3 octombrie 1947). Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, pp. 55-56.

făcut la noi. El a fost și ministrul Educației Naționale în 1940 și a murit la Aiud, în '47 dacă nu mă-nșel, sau '48. Și de aceea ancheta s-a făcut acolo la Sighișoara...

De câte ori vă duceau la anchetă ?

Zilnic te aducea' cât aveau ei nevoie. Adică după ce-i descopereau pe cei după care voiau să meargă. Și dacă erai implicat în latura aceasta te chema. Care nu, nu. Aici la Sighișoara am stat de vorbă cu ăsta, Crăciun¹¹, care era atunci comandantul Securității din zona de sud a Ardealului. Ne-a trimis vorbă printr-un locotenent. Era în toamna lui '48 și s-a militarizat vechea poliție. Și mi-a zis că dacă le fac jocul am și mașină și toate. Și i-am spus așa : „Domnule, când am intrat în Mișcarea Legionară am intrat dintr-o convingere. Dacă vă voi vedea peste ani de zile că realizați ceva superior Mișcării, atunci s-ar putea să fac pasul, până atunci, nu”.

La aceste anchete vă băteau ?

Da, cum să nu... Erau diferite sisteme. Era și ăsta pe rangă, morișca, cum se spune. Te băteau, leșinau, turna' apă pe tine, te scula', cu coaste rupte... Era un cetățean, Florea Nicolae¹², care era un funcționar și ne-a pus toată casa la dispoziție în perioada activității noastre pe care am avut-o în zona aceea. I-a' rupt și coastele în timpul anchetei... Pentru mine a fost ceva mai bine, prin faptul că am fost arestat mai târziu și căzuseră restul. Ancheta a fost mai ușoară decât a celorlalți care au fost prinși de la început. Dar au fost și greșeli, nu se poate spune... Noi n-am avut experiența de-a fi subversivi. Noi am fost învățați să fim deschiși și a ne spune crezul, de-a recunoaște faptele. Și sigur că aici am avut un adversar foarte abil, că au avut consilieri veniți de la ruși, care conduceau, și de aicea au apărut și anchetele violente, cu bătăile acelea, cu bătăi la testicule...

Vă băteau ca să recunoașteți ?

Nu, nu, depinde pe firu' pe care se găseau. De exemplu, eu am fost arestat în urma unui accident, așa putea spune. Era un cetățean care purta numele Maței, originar din Sighișoara. Era o familie respectabilă, care avea mai mulți copii, printre care unu' era elev și era în mănunchiul de prieteni din Sighișoara. Un frate¹³ era student la București și mai avea încă niște surori și frați. El a fost arestat la București când au început arestările din centrele studențești. El a fost implicat într-un serviciu de informare al Mișcării, și au ordonat percheziție la el acasă, la părinți. Și cel care păstra arhiva FDC-ului era fratele lui. Și acolo găsește toată lista. Eu când am venit la Sighișoara, ei toți erau arestați. Da' o fost un accident pe linia aceasta. Am aflat asta în timpul anchetei. Au început celelalte arestări și s-au descoperit celelalte legături cu organizația politică în care am fost implicat. Chestiunea aceasta a mers destul de lent, de ușor.

Unde s-a ținut procesul ?

La Tribunalul Militar din Sibiu. În '49, prin aprilie. Exact ziua din aprilie nu pot spune, da' în jur de 20 și ceva am fost trimiși la Aiud.

Cine era președintele Tribunalului ?

11. A se vedea nota 11 de la p. 49.

12. Florea Nicolae, născut la 13 august 1908 în Dârlos, Sibiu. A fost arestat la 19 iulie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula, Borzești și Onești. A fost eliberat la 7 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. Cornel Maței. Nu deținem alte informații despre acesta.

Nu mai îmi aduc aminte. Erau militari.

În boxa acuzaților câți ați fost ?

A, eram mulți. Noi am fost un lot mare. Cred că eram vreo 60. Spun de toți, fiindcă eram și cu Mediașul împreună. Erau cei arestați din Sighișoara, după aceea ceilalți de acolo. C-am avut activitate împreună cu ei, că un timp a funcționat ajutorul legionar pentru cei care erau în închisori. Știți c-a fost perioada foametei și se colectau alimente, bani, că până în '47 spre '48 se putea aduce ajutoare pentru ceilalți. Ei, și oamenii aceștia, unii au crezut că e o chestiune ușoară, așa, și au trecut în declarațiile lor c-au primit bani. Și ei au spus : „Da, da, am mers la majoritatea, domnule. Au venit la mine și i-am dat”. Și pentru asta au fost condamnați. Deciăștia au îngroșat numărul.

Și pentru ce v-au acuzat ?

Pentru activitate legionară, crimă de uneltire contra ordinii sociale. Ăsta era delictul juridic.

Procesul a fost public ?

A fost public. Domn'e, da' n-aș putea spune exact cine erau. Din familie care au putut veni, și după aceea din ceilalți... Curioși n-aș putea spune. Și țin minte că la un moment dat a venit Crăciun, înainte de a intra în instanță, și zice : „Aveți grijă că dacă nu recunoașteți...” – adică declarațiile din anchetă – „...tot la noi veniți !”. Asta ne-a spus. Și în instanță am recunoscut. Că m-a' întrebat printre altele ce fel de educație făceam și am spus : „Biblia, Îndreptarul FDC, Cartea Căpitanului”. Acestea au stat la baza educației mele.

Cine era avocatul apărări ?

Domn'e, din oficiu.

Procurorul a avut o atitudine dură față de dumneavoastră ?

Nu pot spune c-a avut o atitudine violentă. Vorbesc că au căutat să ne intimideze în declarații, pentru că era un proces dinainte stabilit. Adică toate condamnările le-a dat Securitatea.

Și care a fost sentința în cazul dumneavoastră ?

Am fost condamnat la 12 ani de închisoare și-am fost trimis la Aiud. Asta a fost prima pedeapsă, că după ce s-au terminat acești 12 ani am fost trimis la Periprava încă doi ani.

Și de la proces v-au trimis direct la Aiud ?

Direct la Aiud. O parte dintre noi. Elevii au fost trimiși la Târgșor, studenții spre Pitești, muncitorii și țăranii la Gherla, iar ceilalți la Aiud. Ne-a' dus în lanțuri în Aiud și-am purtat lanțuri șase luni de zile în Zarcă. Zarca este închisoarea veche. Celularul e mare, tot făcut de pe timpul unurilor. Eram un lot, cei arestați la sfârșitul lui mai, în luna iunie și la început de iulie. Eram, cred că, vreo 20 sau 30. Și după șase luni ne-au tăiat lanțurile și ne-a' dus în celular.

Care erau condițiile la Aiud ?

Domn'e, la început dormeam pe jos. Când veneai în Aiud, nu te lăsa' cu cojoc. Pe mine când m-au ridicat de la închisoarea din Sighișoara, că fiecare tribunal în forma de organizare de dinainte a județelor avea în spate o închisoare, în corpul alipit oarecum de judecătorie sau de tribunal, unde erau reședințele. Și când m-au ridicat eram într-un cojoc, un „Alain Delon”, cum să spune acuma, da' lucrat românește. Că un frate de-al

meu a făcut multă închisoare, și mama a avut grije și i-a făcut și pantaloni de cojoc și cojoc din acesta. Și mi-a trimis cojocul de-acasă, fiindcă în Sighișoara ne dădea' dreptul să ne aducă familia și mâncare și schimburi și ăstea. Și eram cu cojoc când m-a' dus la Sibiu, da' în Aiud când intrai nu te lăsa' cu cojoc. Mi l-a' luat și-am rămas într-un pulovăr de grosimea asta... Și-am iernat pe latura de nord, pe coada lungă, unde n-aveam soare deloc în celulă. Era un regim de exterminare.

În iarna aceea n-am știut un ceas de căldură. Erau trei țevi care treceau prin celulă. Una să zici cu apă caldă, alta cu retur și una cu apă rece care trecea. Și seara se dădea puțină căldură, din aceasta, da' aci n-o simțai deloc. De pătură am avut noroc cu un cetățean care a reușit să-și bage două pături pe care le-a scos de la bagaj, a reușit să le sustragă de la inventar¹⁴ lucrurilor rămase. Unu' Harja¹⁴, originar din părțile Vasluiului, mi se pare era avocat, tot în lotul nostru. Și ne-am cunoscut în timpul anchetei de la Mediaș.

Cum era mâncarea ?

De două ori pe zi mâncare, că ne-a' suprimat terciul de dimineață. A fost o perioadă când ne dădea' numai ciorbe de ardei și cartofi așa mici nespălați. Io n-am avut o gamelă, am avut un castron din pământ făcut. Știți ? O oală de pământ, cum se făceau înainte. Iar lingura, fiindcă încercai să iei totul, s-ascuțea, de duritatea oalei. Și aicea am slăbit de am ajuns distrofic.

Cu cine ați mai stat în celulă ?

Ei, am stat cu mulți. Am stat întâi cu de-ai mei, cu care am fost din lot. După aceea era sistemul acela de a te schimba. Am avut, aș putea spune, fericirea să-l întâlnesc pe Traian Trifan¹⁵, care era comandant legionar, doctor în drept, fost prefect de Brașov. Aș putea spune, unul dintre oamenii care au fost un principiu în tot ceea ce a spus și a făcut în închisoare. Am să vă dau un caz : în 1941, când a izbucnit războiul, Aiudul era tot închisoare pentru legionari. Era o dispoziție din partea lui Antonescu să plece pe front, cine vrea. Reabilitare prin moarte. Comandantul închisorii era un magistrat militar, Aurel Munteanu, un om care s-a purtat mizerabil cu oamenii. N-am fost în perioada aceea, da' știu din povestirile celorlalți. Și-a scos toată închisoarea și le spune că se pot reabilita plecând pe front, dar renunțând la grad, că mulți erau ofițeri de rezervă, dintre ăstea care erau mai în vârstă. Printre ei era și Traian Trifan. Nu știu, locotenent sau căpitan. Unii se îndoiau, alții ziceau : „Măi, poate e o șansă să reușim”. Și atuncea el a

14. Ștefan Harja, născut la 14 aprilie 1907 în Bogdănești, Vaslui. Avocat. A fost arestat la 27 iunie 1948 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Aiud și Rahova. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

15. Traian Trifan (1899-1990). Avocat, doctor în Drept, comandant legionar. A fost arestat la 5 aprilie 1941 și condamnat la 16 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani. În detenția de la Aiud a făcut parte dintr-un grup de credincioși care l-a influențat, printre alții, pe Valeriu Gafencu. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Brașov, Codlea și Gherla. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Popești-Leordeni și Caransebeș. A fost eliberat la 26 ianuarie 1957. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 12 septembrie 1962. *Sfântul închisorilor. Mărturie despre Valeriu Gafencu, adunate și adnotate de monahul Moise, Reîntregirea, Alba Iulia, 2007, pp. 39-44 ; fișele matricole penale din AANP.*

ieșit în față și a spus următorul lucru : „Locotenentul sau căpitanul de rezervă Traian Trifan, înțelege să plece pe front cu gradul pe care-l are și nu are nimic de regretat nici el, nici Mișcarea Legionară”. Deci a fost tonul pe care l-a dat. Cine a vrut să meargă pe linia aceasta de demnitate și onoare, a mers. Cine a vrut să facă compromisuri putea să se ducă pe linia cealaltă, pe partea cealaltă, da' el n-a făcut-o. Țasta e un moment.

Altă dată, eu eram la mină, da' ne-a' povestit ceilalți care erau în Aiud. Prin '52 erau întrecerile socialiste, stahanoviste. Dacă ați auzit? Venea câte un hrănit de-acela, care lucra într-un ritm și el devenea normă pentru ceilalți... Da' Țasta putea face un efort odată, că el venea numai pentru lucrul acela. Și dă-ți seama, ceilalți după aceea să-și însușească acest stil de lucru, unde ajungeau? Se distrugeau, nu? Aiud e o închisoare mare, are patru nivele, adică trei etaje și parterul. Sunt 312 celule și câte o cameră mare la fiecare etaj. Adică ar deveni 316 de camere. Și a' scos toți cei care lucrau în fabrică. Ce era fabrica în Aiud? Niște ateliere uriașe, în care înainte s-a folosit mâna de lucru din închisoare, deținuții își câștigau un venit suplimentar, își îmbunătățeau și viața și beneficiau după aceea de o reducere din pedeapsă. Asta era pentru dreptul comun. Apoi s-au extins aceste ateliere și au ajuns un fel de fabrică în care lucrau circa 2 000, 2 000 și ceva de oameni. Și toată lumea aceasta a fost adunată pe nivelele celularului. Ați văzut cum este coridorul 'cela care e în fața celulelor și toată lumea a fost scoasă din celule... Și l-a pus toată conducerea închisorii pe un cetățean să-l provoace la întrecere socialistă pe Traian Trifan. S-a făcut o liniște de mormânt și musca se-auzea. Și-a primit răspunsu'. Vă redau ce mi s-a relevat mie. „Eu sunt rob. Robul este sub lege. Am cultul muncii, de aceea resping provocarea.” Țasta a fost răspunsul și altă dată ne-a mai spus și el. M-am reîntâlnit după aceea cu dânsu' la Periprava. El terminase pedeapsa pe care a avut-o inițial. Da' pe dânsu' l-au condamnat absolut degeaba, că la Brașov nici n-au fost lupte când a fost „rebeliunea”, au fost când cu răsturnarea lui Carol. Atuncea da. Dar ținând seama de personalitatea sa, că el a fost prieten cu Ionel Moța¹⁶, care l-a adus pe dânsul în Mișcarea Legionară... Și ne-am reîntâlnit la Periprava și el mi-a spus așa : „Virgile” – că el a fost mai în vârstă decât mine – „ei nu se tem de asta, de asta...”. Adică de idee. Veneau periodic de la Centru, de la București, cu avionul în Deltă și căutau să vadă atmosfera și l-au întrebat, și el le-a spus : „Domnilor, io nu pun după viață punct, io pun virgulă...”.

Revenind la Aiud, cum se manifestau paznicii, gardienii ?

N-aș putea spune... Adică nu te bătea'. Perioada în care am fost eu nu te lua la bătaie. Însă se purtau brutal. Ei erau instruiți de dimineață când intrau în servici' cum să se poarte și seara să raporteze lucrurile acestea. N-aveai voie să scrii, n-aveai voie să citești, n-aveai voie să faci nimică din lucrurile acestea. Da' noi, totuși, aveam activitățile noastre: scriam pe perete, scriam pe talpă, dădeam cu săpun, rădeam de pe perete... Într-un timp am avut DDT-u', că ne-au dat, când erau dezinfecțiile. Și pudrai și după aceea cu un bețișor sau cu o sârmuliță dacă o găseai, puteai scrie, să-nveți poezii. Fiecare cu înclinațiile pe care le-a avut. Cine a avut preocupări spirituale și de natura aceasta a putut învăța evangheliile întregi.

Cât ați stat în Aiud ?

Până în septembrie '50. Pe 23 am fost duși la mină cei cu pedepse mai mari de zece ani. Și-aici am stat trei ani de zile, și exact pe 25 septembrie m-am întors în Aiud.

16. Ion Moța (1902-1937) avocat, unul din fondatorii Mișcării Legionare.

S-a făcut o selecție sau v-au trimis așa la mină ?

Nu, a fost. Vineai în fața unei comisii, întreba numele, nu te întreba' dacă vrei să mergi la muncă.

Cine era în comisie ?

Personalul lor. Nu mai mi-aduc aminte de ei, da' ca faptă vorbesc, că era o triere pe care o făceau, și o primă condiție era să ai pedeapsă mai mare de zece ani. Și cum eu aveam 12 ani...

Vă amintiți cu cine ați mai fost trimis în lot ?

La Baia Sprie am fost dus cu un lot în care era și Naidim Marin¹⁷, dacă vă spune ceva? Nu știu dacă ați citit, e unul dintre apropiații lui Gafencu¹⁸, sfântu' închisorilor. Și el făcea parte din grupul acesta a lui Traian Trifan, Marian¹⁹, Ianolide²⁰, din grupul de așa-ziși mistici. Am avut cu noi somități din mineritul român. Bujoi[u]²¹, fost ministru al economiei la un moment dat... A fost Balș²², din familia Balș. Bujoi[u], și-a făcut studiile în Franța, Balș în Germania.

La mină cum a fost ?

Aici la Baia Sprie, vreo două săptămâni n-am intrat în mină. Domnule, ei au avut gând ca să ne extermină. Aici partea bună a fost următoarea : erai mai liber, ai avut o alimentație mai bună la început. Când am venit ne-au dat o alimentație ca să putem cât de cât intra, că majoritatea eram distrofici, în condițiile în care am ajuns.

Aveau un aparat de conducere al minei format din civili, și colaborau cu ei. Și ai noștri ne-au pregătit oarecum atunci în primele noțiuni de miner înainte de a intra : ce se poate petrece într-o mină, cum trebuie să intri, toate aceste cunoștințe elementare pe care trebuie să le ai când ai intrat în mină. Și a doua săptămână sau a treia am intrat în mină.

17. Marin Naidim, născut la 6 martie 1922 în Râmniceni, Buzău. Învățător. A fost arestat la 13 noiembrie 1942 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Baia Sprie. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Valeriu Gafencu, născut la 1/24 ianuarie 1921 în Sângerei, Basarabia. A fost arestat la 23 martie 1941 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă în 1946 la 6 ani și 3 luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Galda de Jos, Pitești, Văcărești și Târgu Ocna. A decedat la 18 februarie 1952 de TBC pulmonar în penitenciarul Târgu Ocna. *Sfântul închisorilor..., passim*; fișa matricolă penală din AANP.

19. Traian Marian, născut la 19 noiembrie 1919 în Codlea, Brașov. A fost arestat la 5 aprilie 1941 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorea Aiud. A fost eliberat la 13 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Ioan Ianolide, născut la 27 ianuarie 1919 în Dobrotești, Teleorman. A fost arestat la 19 octombrie 1941 ca student în anul I la Facultatea de Drept și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă în 1946 la 18 ani și 9 luni. În 1959 i s-au mai adăugat încă 7 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Târgu Ocna, Caransebeș, Aiud, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, Christiana, București, 2006, *passim*; fișa matricolă penală din AANP.

21. A se vedea nota 9 de la p. 136.

22. Alexandru Gh. Balș (1898-1959). Inginer de mine și director al Societății Lupeni. A fost arestat la 24 martie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Baia Sprie, Nistru și Pitești. A decedat la 9 mai 1959 în penitenciarul Pitești. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B, p. 116*; fișele matricole penale din AANP.

Cât de mare era colonia de la Baia Sprie ?

Eram numai în trei barăci.

Și care era programul ?

Era deșteptarea de dimineața, barăcile nu erau închise, și eram liberi până noaptea. Noaptea să-nchideau barăcile. Puteam în cursul zilei să ne primblăm prin colonie. Mergeam, ne luam echipamentu' cu care intram în mină : aveam opinci, lampă de carbid cu care să poți lumina, o lampă care ardea cu foc deschis, că aicea nu-i pericol de explozie a gazului metan care-i în minele de cărbune. Știi ? Și era un loc unde să lăsau lămpile. Mergeai îți luai lampa, puneai carbid înăuntru, ți-o pregăteai...

Colonia era făcută la vreo 100 sau 200 de metri de gura puțului pe unde intram în mină. Noi am lucrat la început la Orizontul 12. La 11 a fost mai greu, de acolo se rambleia²³ jos. În mod normal minerii lucrau șase ore. Știi ? Da' noi lucram opt ore. Și cu intratul și ieșitul se făceau 12 ore. Fiindcă corfa cu care intrai la început era numai pentru șase oameni, și până intrai 200 de oameni câți eram noi... dați-vă seama cât dura. Și la ieșire tot același lucru era. După aceea o dublat-o. Două, cu etaj. Aici intrai în funcție de locul de lucru : dacă intrai la exploatare sau la vagonetari. Că erau vagonetarii care duceau minereul de la rostogoale. Rostogoalele sunt niște puțuri în care se aruncă minereul din zona filonului de unde se exploatează. Și jos e un sistem de încărcare pe care încarci vagonetul, se duce pe linia puțului, ăstea se bagă pe ascensorul ăsta, pe corfă cum i se spune în termeni minerești, cu care e scos la suprafață minereul care să exploata.

Și îți dădea' și hrană rece, la patru ore, să mănânci ceva. Să dădea' două felii de pâine cu marmeladă, cu slănină sau chestii din acestea, care le avea'. Și ceai puteai să-ți iei, sau apă dacă vroiai ca să ai jos. Și totdeauna îți aducea' apă jos în mină pentru că aici munca era grea, temperatura era mare. Erau locuri de muncă în care lucrai dezbrăcat. Chiloțul (sic !) dacă-l aveai pe tine, restu' nu puteai suporta. Veneai la locul de muncă și transpirai deja.

Și a mai fost o nedreptate... adică o porcărie făcută acolo. Au închis unele puțuri de aerisire, de teamă să nu se evadeze și aerisirea se face mai anevoios. Deși era un ventilator special care absorbea aerul pe puțul principal, după aceea îl împingea pe orizonturi în locurile de abataj. Și de multe ori s-oprea, să defecta. Dați-vă seama că era greu sub aspectul acesta. Orizontu' din vest era de exemplu un orizont umed, cel de est era uscat. Acolo era risc, și a fost o perioadă când se perfora pe uscat. Ce era perforatorul pe uscat ? În locul unde lucrai era o rocă foarte dură, cuarț foarte mult, una din cele mai grele zone. Minereul era împrăștiat în filonul acesta și aveai mai multe sfredele. Începeai c-un sfredel de jumate de metru, după aceea dacă s-a înaintat în porțiunea aceasta, îți făceai deschiderea, veneai cu un sfredel mai lung. După aceea la 1 metru, la 1 metru și 20, totu' așa cât să poată merge. Și depindea pân' la ce punct puteai să intri. Erau sfredele și pân' la 2 metri. De aceea am spus că la început perforarea s-a făcut pe uscat, adică nu s-a introdus apă. Pentru fiecare sfredel primeai o încărcătură de apă, care cât sfredelul să mișca, îl uda și nu era praf. Pe când așa ieșea prafu' și aducea silicoza. Și-a durat o perioadă lungă de timp până au cerut apă. În special inginerii noștri au pus problema aceasta, că nu aveai mască.

În tipul cât ai fost la Baia Sprie, nu s-au întâmplat greve, sau alte evenimente ?

23. A rambleia – a umple cu rambleu golurile rămase într-o mină în urma exploatării.

Am să vă spun un lucru. La un moment dat, în perioada de început, după ce-am lucrat un timp, noi fiind distrofici, medicii noștri ne-au consultat clinic și ne-au găsit pe foarte mulți cu infiltrație TBC, printre care am fost și eu. A fost un grup destul de mare. Cred că eram vreo 20-30, poate mai erau și alții, dar care până la urmă nu i-o' dus. Da' vorbesc de cei care am fost izolați să ne trimită la Târgu Ocna. Și a venit o echipă condusă de un jidănaș, Derner, și cu încă doi, și ne-au luat și am fost duși la un control radiologic la spitalul din Baia Mare. Aici au fost confirmate diagnosticile. Dom'le : ITN, ITN, ITN. Adică imaginea toracică normală. Acolo unde erau caverne, acolo n-au avut ce face, trebuiau să confirme boala. Și cum nu mai aveam perspectiva să plecăm, pentru că au vrut să ne bage-n mină din nou, eu cu Tavi Popa²⁴ și cu părintele Șerban²⁵ ne-am opus. Am spus : „Nu intrăm”. Am fost chemat de comandantului lagărului și i-am spus : „Domn'e, eu am familie, eu nu mă sinucid, nu intru ! ”.

Cine era comandantul lagărului ?

Era un locotenent, Vanciu²⁶, fost gardian la Suceava, când a început anchetele. A fost un om... să știți, destul de cumsecade. El a spus : „Băi, ai să mai intri, ai să mai și stai la suprafață”. Însă teama lui era „politicu”, un locotenent, Alexandru sau Alexandrescu²⁷, un fost cizmar de prin părțile Craiovei, de acolo. Îi spune și mă cheamă ăsta. Avea o cămăruță la capătul barăcilor unde își chema informatorii și își avea el evidențele lui. Și i-am spus același lucru.

Cu mine a fost Tavi Popa, ăsta, care făcea închisoare din '41. Domn'e, un om excepțional a fost. Un bărbat frumos, cu o voce excepțională. A mers la Corul Radio și el n-a avut o cultură muzicală și nici n-a pregătit nimica. Era atunci – îmi scapă numele acum – dirijorul corului de pe vremea aceea și a început la pian să facă gamele cu el. Făcea octava... cobora, era un basist profund și urca la tenor cu foarte multă ușurință. Nu vă spun, cu o gamă deosebită. Și îi punea partitura întotdeauna lui cu note speciale, că numai el le putea lua. A fost un caz unic.

Știți reeducările 'celea care le-a încercat Crăciun după aceea în Aiud ? El a fost unul care n-a acceptat reeducarea. Avea un piept de cântăreț și o față neregulată, că Mircea Nicolau²⁸, care făcea caricaturi, nu i-a putut face caricatura, domnule.

Și noi seara când ședeam la suprafață, făceam diferite corvezi : tăiam lemne, curățam cartofi pentru bucătărie... Și după un timp, cei care așchiau, trebuiau să steie un timp

24. Octavian „Tavi” Popa, născut la 21 ianuarie 1923 în Făgăraș, Brașov. Student la Conservator și membru în Corul Operei Române. A fost arestat și condamnat în 1941, pentru activitate legionară. A fost rearestat la 26 iulie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie, Nistru, Gherla, Văcărești, Târgu Ocna și Aiud. A fost eliberat la 21 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. P, Q*, p. 331 ; fișa matricolă penală din AANP.

25. A se vedea nota 11 de la p. 138.

26. A se vedea nota 47 de la p. 343.

27. Alexandru. Ofițer de Securitate, locțiitor politic la Baia Sprie (1951-1952). Doina Jela, *op. cit.*, p. 29.

28. Mircea Nicolau, născut la 26 noiembrie 1914 în București. Profesor de filosofie. A fost arestat la 12 iulie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

afară, că au apărut ciupercile, prin zonele inghinale, la degete și trebuia să-i scutească medical. Medicii erau ai noștri, de acolo, și-și dădeau seama că nu mai pot lucra. Nu erau atunci încă presiuni așa mari cum a fost la Canal. Știți? La Canal te obliga' și medicul nu avea voie să te scutească ca să nu mergi la lucru. Și făceam corvezile astea seara, curățam cartofi, și câteodată îl puneam pe Tavi să ne cânte. Eram mulți scutiți în sala de mese. Ei, și avea o gamă de cântece frumoase, nu muzică din aceasta din zilele noastre. Și milițienii care ne supravegheau îl rugau să cânte. E, și mă-ntâlnesc după 40 de ani cu el, la prima întâlnire de la Aiud. Am fost cazați într-un internat al Liceului „Avram Iancu” din Aiud. Eram mulți atuncea. Acuma ne adunăm tot mai puțini din bătrâni. Bine, 's în schimb ceilalți, rude, familii, din tineret care vin. Noi venisem atunci mai 'nainte din partea Sucevei, c-am fost mai mulți. Și vine un grup de macedoneni, care au plecat la o deshumare a lui Dabija, și cu grupul 'cela venise și Tavi Popa. Și la un moment dat, am spus: „Totoescu”. Și el o zis: „Totoescu nu poate fi decât Virgil”. Intră printre paturi, așa, și vine la mine și zice: „Virgil!”. Nu l-am recunoscut. Și spune: „Măi, nu mă cunoști?”. „Nu. Cine ești?”. „Tavi.” Dați-vă seama ce lovitură a fost și pentru mine să-l întâlnesc. Sigur, după aceea ne-am bucurat enorm, ne-am îmbrățișat, sigur, după atâția ani, și-am mers după aceea împreună în oraș, până când am avut ceremonialul acela. După aceea ne-am întâlnit regulat la București. El a murit acum vreo șapte, opt sau zece ani.

Să revenim la Baia Sprie și la refuzul de a mai intra în mină.

Da. Și am rămas acolo într-un ȋarc, cum era un patrat, unde era colonia. Cum era patratul acesta, sub o stâncă era o baracă unde am stat eu, și aicea era' baraca 2 și baraca 3. În ordinea în care am venit, ne-a' băgat: primul transport, primele dube, după aceea a doua, a treia, și în partea asta era bucătăria și sala de mese, iar în altă parte un WC. WC impropriu spus... o latrină de-aceasta comună cu mai multe găuri, fiindcă la atâta lume trebuia. Și de pe punte curgea apă și se făcea noroi. Și-atuncea s-a luat hotărârea ca s-adune piatră și să capteze apa aceasta, și să facă o rigolă ca să o ducă în altă parte, ca lumea să poată merge pe acolo. Și între baracă și gard era o distanță de patru metri, da' dacă treceai te împușca santinela de sus. N-aveai voie. Era chiar scris: „Trecerea pe dincoace aduce moartea fără somație”. Piatră nu se mai găsea aicea la noi, da' se găsea foarte multă în partea aceea, adică între gard și baracă. Și cu târgi s-aducea de-acolo. La ora 9 când s-a făcut schimbul sentinelei, securistul care era trupă, zice: „Uite acolo-i piatra! Acolo-i piatra!”. Mergeam cu milițianul și aveam două târgi. Pe una încărcam și alta o duceam. Ei, și părintele Șerban a fost atuncea la încărcat. Și cum ședea așa aplecat și puneu piatra pe targă, s-a schimbat santinela, și a pus pistolul mitralieră la ochi și a tras, de la zece metri... Da' nici nu știu dacă a fost zece metri. Milițianul a strigat: „Nu trage, e cu mine!”. „Dă-te la o parte!” A tras primul glonț. Gheara n-a scos glonțul, că trăgea probabil o rafală. A scos, a alimentat din nou, a pus din nou... și i-au intrat două gloanțe în zona rinichilor, în plămâni, fiindcă era aplecat. Pân' l-am adus la cabinetu' acela improvizat, unde-l aveam, părintele a murit.

În condițiile ăstea a fost împușcat. Ș-atuncea a fost o revoltă. Adică lumea a început să huidue: „Asasinilor...”, toate în felul ăsta. Ne-au strigat din soldații de dincolo de gard numele 'celuia care a tras, da' nu l-am reținut. Era de prin părțile Satului Mare. I-au dat o permisie, c-asta era o faptă, o bravură, ca să aperi socialismul...

Și povesteau ceilalți că s-a văzut o uniformă albastră care a trecut, că erau un gard de scânduri foarte înalt, și-n partea lui se găsea un gard făcut din sârmă ghimpată de aceea

în valuri, cum poate ați văzut prin filme. Știți? Era gardu' înalt de patru metri și sârma în spate. Și milițianul a ținut-o că nu este adevărat, c-a încercat să evadeze. Da' nici nu se punea problema evadării. Și pân' la urmă din postul acela s-a făcut o cantină. Noi primeam 36 de lei, mi se pare, nu știu cât la sută din ceea ce se primea salariu. Că noi eram plătiți de Ministerului de Interne. Și el a ajuns șeful acolo. De aceea eu bănuiesc că la un moment dat a cedat și l-au lăsat, că de altfel îl schimbau, dacă menținea mai departe că nu este adevărat. Cred că vroiau să-i astupe gura, că el ar fi spus afară lucrurile acestea. Da' el era un om cumsecade.

Spuneți de o revoltă care a izbucnit atunci...

Da, ăsta a fost momentul, și atunci a fost, într-adevăr, un fel de revoltă. Huiduieli, lucruri din acestea, și sigur că ei au venit imediat cu măsuri de intimidare. S-au dublat sentinelele, pistoalele mitralieră pe care le aveau ca să intimideze lumea, și în felul acesta am rămas mai mult timp la suprafață, iar după aceea am mai reintrat și în mină. Da' nu m-a' mai băgat să lucrez în abataj, ci am lucrat pe galeria puțului la transportul minereului și la introducerea vagonetelor goale pentru a fi încărcate și pentru a fi duse și scoase afară. ăsta a fost un moment din perioada în care am fost eu. După aceea, alte elemente, adică alte evenimente mai deosebite să fi fost n-aș putea spune.

Accidente au fost ?

Au fost și accidente mortale. Am să vă spun. De exemplu părintele... Cum îl chema? Uite că l-am avut acum pe limbă și l-am scăpat. Părintele Bej²⁹. Nu, era altu', da' îmi scapă. Cu părintele Bej e altceva. Ah, da, părintele Codilă³⁰... El era miop. A intrat la locul de lucru. Și când intrai la locul de lucru trebuia întâi să capturești. Ce înseamnă acolo capturirea? Rămânea' roci, care în timpul exploziei n-a' căzut, și care se menținea' pe perete. Or, aceea dacă ar fi căzut ori te accidenta, ori mortală era. Și atunci aveai o rangă specială cu care băteai, și unde suna a coptură, adică era roca dezlipită, sunetul era închis, avea o sonoritate închisă. După sunet îți dădeai seama de siguranță sau nesiguranță și căutai unde era deja fisurat, băgai ranga un cioc așa, și-o deplasai, și-n felul ăsta ea cădea. Știți? Și părintele a intrat, și el cum era miop, când a bătut era o placă mare pe peretele lateral. Și l-a prins dedesubt în cădere și l-a omorât.

Aici se presupune că pe dânsul nu trebuiau să-l bage-n mină, ținând seama de miopie, sau trebuiau să-i asigure ochelari. Aicea a fost o discuție între oameni, că a fost o chestie de punere la cale... Da' nu am argumente pe linia aceasta. Astea erau presupunerile noastre.

Cum petreceți acolo sărbătorile ?

Vreau să vă spun un lucru deosebit despre o Înviere din mină, despre Paștele din '51. Primul Paște care a fost, că după aceea nu s-a mai putut face. A fost foarte, foarte

29. Teodor Bej, născut la 4 mai 1921 în Cinteș, Arad. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student la Facultatea de Teologie și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Arad, Jilava, Baia Sprie, Nistru și Aiud. A fost eliberat la 11 mai 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

30. Teodor Codilă, născut la 24 ianuarie 1920 în Toboliu, Bihor. Diacon. A fost arestat la 31 august 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Baia Sprie. A decedat la 2 mai 1953 la Baia Sprie. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

frumos. A fost organizat și pus la cale, și a fost, într-adevăr, o manifestare spirituală deosebită. S-a stabilit, și la o anumită oră s-au dat semnale pe conducte, s-au făcut clopote din sfredele. Sfredelele erau făcute din oțel. Acele' mai scurte aveau un sunet, celelalte mai lungi alt sunet, și în felul acesta, la un anumit semnal, oamenii au lăsat lucru și s-au îndreptat spre anumite puncte care erau stabilite dinainte. Era perioada când milițienii nu intrau în mină. Numa' noi intram. După aceea au început să intre și ei și în special la sărbătorile mari. S-au adunat toți și după aceea a început slujba Învierii. Preoții mai în vârstă o știu pe dinafară. Știți? Și a avut loc slujba. Și ca niște lumânări, pe țevile pe care venea aerul comprimat și pe conducta de apă erau prinse lămpașele... Erau ca niște candelabre. S-a cântat „Hristos a Înviat!”. Artificierii care intrau în mină cu dinamita erau civili. Erau găurile perforate și se încăreau cu dinamită și exploda și rupea roca. Și când au venit ăștia, au ingenuncheat și ei alături de deținuți, în timpu' când s-a oficiat sfânta Înviere. Și la ieșirea din mină lumea cânta: „Hristos a Înviat!”. Era chiar ca o Înviere... Dați-vă seama, să vii de la 400 de metri în sus cântând „Hristos a Înviat!”. Deasupra puțului era o gură acoperită c-un capac făcut din scândură, pe care corfa o ia în sus, iar când să lasă în jos s-astupă să nu cadă ceva, om sau materiale. Și ieșeau, domnule, cu corfa în sus cântând: „Hristos a Înviat!”. Și mergând spre colonie cântau: „Hristos a Înviat!”. Și-aceea de sus, milițienii, zice: „Măi, ați înnebunit!”. N-au ținut seama de nimic. Au mers, s-au manifestat, da' de aici înainte intrau și ei în mină și n-a mai fost posibil. Singur te puteai retrage pe o galerie și te puteai ruga în voie sau câțiva, așa da, da' o manifestare atât de vizibilă, sau atât de grandioasă n-a mai fost.

Cât ați mai stat la mină nu ați avut de suferit șicane din partea gardienilor?

Nu, domnule, ei în general nu se purtau rău.

Ați prins martie '53, moartea lui Stalin, acolo la Baia Sprie...

N-a influențat cu nimic. Am aflat mai târziu.

Da' cum ați aflat despre asta?

Domn'e, ne spuneau minerii. Adică de multe ori s-auzea, chiar dacă n-aveau voie, și noi n-ajungeam la ziare. Dar să știți că au fost unii dintre mineri, din maiștri minieri, care coborau cu noi și care conduceau și supravegheau exploatarea, și dintre ei au fost mulți care au informat. Știți?

Care a fost reacția colegilor când s-a aflat de moartea lui Stalin?

Domnule, sigur că n-aș putea spune că a fost o rețineră. Unii au început să spere mai mult, de la lucrul acesta, da' nu, sistemul a rămas... cum a rămas.

Dar starea de spirit a gardienilor?

Nu, nu s-a manifestat sub nicio formă. N-aș spune că a fost o manifestație deosebită în momentul acela. A fost o informare, o speranță care a apărut în rândul oamenilor că s-ar putea schimba ceva în mecanismul ăsta al crimei.

Alte persoane cu care v-ați întâlnit acolo vă mai amintiți?

Și cu Vișovanu³¹ am fost acolo. Ne-am cunoscut în '52.

31. Aurel Vișovan, născut la 2 iunie 1926 în Sărmășag, Sălaj. A fost arestat la 24 august 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-tribunal, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Aiud, Satu Mare și Jilava. A fost eliberat la 7 noiembrie 1957. A fost

Și în septembrie '53 v-au scos din mina de la Baia Sprie ?

Da, da' nu pe mine personal, c-un grup. Exact pe 25 septembrie '53. Am fost aduși doi la lanț, că n-aveau lanțuri suficiente, l-o prins de piciorul drept și colegul prins de piciorul stâng. Și unde te duceai și la toate nevoile tot împreună...

Dumneavoastră cu cine erați ?

Eu am fost cu Doru Câmpeanu, un băiat care făcea închisoare din '42. Atuncea cu noi au venit și ai' din marină. Mai mulți au venit atuncea de la Baia Sprie. Dar atuncea au fost ridicați și de la Cavnic și de la Valea Nistrului, fiindcă au fost evadările de-acolo. A evadat atunci Țucă Marin³², care a fost ofițer de artilerie sau așa ceva, și care s-a pregătit și a reușit să evadeze de la Cavnic. Acolo a fost un grup mai mare, și au fost condiții mai bune decât aicea sau decât la Valea Nistrului. Și atuncea au adus și de acolo. Eram la ora aceea, cred că vreo 60 sau 80 de oameni în lanțuri în Aiud.

Care a fost motivul pentru care v-au mutat de la Baia Sprie ?

Domn'e, n-au spus nimica. Ei nu motivau niciodată lucrul ăsta. Cred că ne-au socotit periculoși. În ce sens vorbesc, fiindcă nimeni dintre noi n-am fost violenți pe linia aceasta. Am avut o conduită mai intransigentă, dar fără să fi avut dispute cu ei de natura aceasta. Da' faptu' că întrețineam o anumită atmosferă... Ei își dădeau seama, c-aveau și informatorii lor, domnule, și își dădeau seama de felul cum comunicăm între noi, cum ne-ntâlnim, că ne rugam împreună. Și toate lucrurile acestea erau o notă proastă sau bună pentru un informator și pentru putere.

Și până când ați stat în Aiud a doua oară ?

Am stat în lanțuri până în primăvara anului 1954, când ne-au tăiat lanțurile, și când am văzut că i-a' adus și pe ceilalți din colonie. Da' întâi ne-a' băgat în celular și ne-a' pus câte unu' la lanț – deja în Aiud aveau lanțuri mai multe – și ne-a' dus pe toți în Zarca. Și aicea am ocupat parteru' în întregime. Când ne scotea' la program – vărsarea tinetelor și aducerea apei – domn'e, era un zgomot de lanțuri, „zub, zub, zub”, cum se mergea repede cu ele. Și ăstea băteau podeaua... Cum se auzea zgomotu' ăsta, era impresionant. Dar ce vroiam să spun e următorul lucru : într-o zi, cum aveam obloane la geam, noi le găuream, făceam găuri prin oblon și vedeam la distanță, și am observat că au adus la baie câte 40-50 de oameni. Atuncea încă era o baie comună, că după aceea au făcut băile în celular, la capăt. O transformat o celulă și a amenajat-o pentru baie. Și-atunci te scotea' celulă cu celulă, da' atunci dintr-o dată am rămas foarte surprinși că pe cei pe care i-am lăsat la Baia Sprie i-am văzut în coloană duși aicea la baie... Erau cunoscuți de-ai mei,

---

rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni. În 1961 a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Jilava, Satu Mare și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

32. Marin Țucă, născut la 9 noiembrie 1921 în Ionești, Gorj. Ofițer de artilerie. A fost arestat la 2 iulie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Baia Sprie și Nistru. A evadat împreună cu alți trei deținuți la 6 iunie 1953 din colonia de muncă Nistru. A fost prins la 15 iunie 1953 și condamnat la moarte. Decesul său a fost înregistrat în 1954. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 392 ; Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 175 ; fișele matricole penale din AANP.

frați de cruce, printre care și Virgil Procopovici³³. Și ne-ntrebam: „Măi, cum de îi vedem pe ei aici?”. Și atunci am aflat eu că i-au retras pe legionari din coloniile de muncă din cauză că contactu’ cu ceilalți era defavorabil puterii.

Și cât ați stat la Zarcă ?

Aicea șase luni. După șase luni de zile, adică după tăierea lanțurilor, m-a’ dus în celular. După care a început viața de celulă.

Cum era viața de celulă în această perioadă ? Cu cine ați mai stat ?

Sigur că ne-am perindat... Cu cine am stat mult în celulă ? V-am spus că m-am întâlnit cu domnu’ Trifan și am stat un timp cu el. A fost o perioadă fericită pentru mine, în sensu’ că l-am cunoscut și am comunicat sufletește unu’ cu altu’. La început am avut... un rodaj, care se petrece la-nceput. Știți ? După aceea el mi-a acordat prietenia, era și personalitate, iar eu eram un tânăr pe vremea aceea față de el, că el era cu cel puțin 20 de ani mai mare decât mine. Și ne-am legat și m-a onorat. Știți ?

La Aiud a avut loc o revoltă ? Erați acolo atunci ?

Domnule, am fost și imediat după grevă ne-a’ luat 100 și ne-a’ dus la Gherla.

Când a avut loc greva mai exact, vă amintiți ?

În 1956, pe 25 martie, de Bunavestire.

Și cum s-a desfășurat ?

Domnule, s-a stabilit intrarea în grevă și tot celularul a intrat în grevă. Noi comunicam prin morse, aveam sistemul nostru de comunicare. Și din celular a plecat greva foamei. Eu eram la etajul al II-lea, și sub mine era un preot catolic, Iosif Gunciu³⁴. Eram patru în celulă, la ora aceea. Eram cu Marineasa³⁵, că am stat cu dânsu’ în aceeași celulă, și mai era încă doi, ăsta care a murit acuma de curând, era student la medicină³⁶ de la Cluj și al patrulea... nu mi-l aduc momentan aminte. Și comunicam. Am luat legătură cu etajul III și cu etajul I, că noi eram la II. Și s-a transmis în toate părțile... Greutatea era mare să reușești să transmiți, fiindcă celularul e în formă de T. Aici era coada lungă și dincoace era partea din față a „T”-ului. Pe linia lungă puteai transmite, dar pe coadă erau luminatoarele și nu aveai un mijloc de transmitere, nu aveai conductă pe care să bați, ei

33. Virgil Procopovici, născut la 16 aprilie 1923 în Bâlca, Suceava. Inginer. A fost arestat la 11 iunie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 7 iunie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

34. Pr. Iosif Gunciu, născut la 15 decembrie 1909 în București. A fost arestat la 18 noiembrie 1952 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 17 noiembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

35. Zaharia Marineasa, născut la 8 august 1920 în comuna Iablanița, Caraș-Severin. Ziarist. A fost arestat la 19 septembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Timișoara și Gherla. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

36. A se vedea nota 3 de la p. 105. Conform fișei matricole nu se afla la Aiud când a început greva, însă domnul Totoescu este sigur că l-a avut coleg de carceră.

nu vin în legătură cu peretele ca să poți vorbi la perete. Da' totuși s-a reușit să se transmită la toate celulele.

Și dimineața s-a intrat în grevă. Eram chiar de servici' în celulă și când făcea' numărătoarea dimineața, de prelua' serviciul cei de zi de la cei de noapte, i-am spus milițianului : „De azi înainte intrăm în greva foamei, din următoarele motive : în primul rând nu avem asistență spirituală...” – că astea le-am scris noi – „că în orice închisoare din lume se găsește pe masă Sfânta Scriptură or, noi n-aveam asistență spirituală din partea duhovnicului, nu ne-am spovedit și nu ne-am împărtășit o perioadă”. Deși noi ne spovedeam și ne împărtășam la preoții noștri, că era' o mulțime de preoți. Și după aceea celelalte : „lipsa de contact cu familiile, lipsa scrisorilor”. Astea i-am comunicat, după aceea ne-au dat hârtie și-am scris pe hârtie. Fiind mișcare spirituală, nu am avut numai revendicări materiale, ci am avut și revendicări spirituale, care au contat în perioada grevei. Și atunci, la cinci zile, ne-au scos o parte, după criteriile lor, și ne-au dus. Au vrut să spargă greva. Ei nu știau cât va dura greva. Noi ne-am stabilit-o pentru cinci zile. Și în a cincea zi ne-au dus 100 la Gherla.

Vă amintiți cu cine ați mai fost dus ?

Cu George Manu³⁷, profesorul, Nistor Chioreanu, dintre frunțașii legionari, Maxim Virgil³⁸. Dacă ați citit cartea *Slavă pentru crucea purtată*³⁹.

La Gherla cât ați stat ?

La Gherla un an de zile și ne-a ținut în Zarca veche. Eram singur în celulă și peste mine-l bagă pe doctorul Mija⁴⁰. Domn'e, și de câte ori ne pritocea' sau când aveau loc izolările, tot împreună am căzut. Doi ani de zile sau aproape trei ani de zile, am fost tot timpu'-mpreună.

Cum era în Zarca de la Gherla ?

Domnule, dacă vorbesc de milițieni, n-am avut un regim rău. Dacă nu le dădeai nicio ocazie... La început, de exemplu, făceam rugăciuni în comun, și în special rugăciuni de noapte, că noi am avut un program, cel puțin în celula în care am fost eu, de rugăciune. Căutam să facem rânduiala ceasurilor care se practică în mănăstiri. Și ne trezeam la 12 noaptea și ne așezam în genunchi. Și ne-au interzis să facem lucrul acesta. Dar te

37. George/Gheorghe Manu, născut la 13 februarie 1903 în București. Doctor în fizică, autorul primului tratat de fizică nucleară din România, conferențiar universitar. A fost arestat la 21 martie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Gherla și Aiud. A murit la 2 aprilie 1961 în închisoarea Aiud. Gheorghe Jijie, *George Manu. Monografie*, Elisavros, București, f.a. ; fișele matricole penale din AANP.

38. Virgil Maxim, născut la 6 decembrie 1922 în Ciorani, Prahova. A fost arestat la 12 noiembrie 1942 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

39. Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată*, Antim Ivireanul, București, 2008.

40. Teofil Mija, născut la 11 septembrie 1923 în Bratei, Sibiu. A fost arestat la 25 mai 1950 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Aiud, Gherla, Jilava, Oradea și Poarta Albă. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, vol. III, Polirom, Iași, pp. 143-157.

rugai întins, adică să nu se vadă. Știți? Da' n-aș putea spune că ei au fost răi sau că celula mea a fost violentată vreodată.

Cum era alimentația în comparație cu cea de la Aiud ?

La fel. Știți, în închisoare a fost ceva ciclic. Erau perioadele când te-aducea' până pe marginea prăpăstiei, și mureau foarte mulți. De exemplu, în primăvara anului '50, când am fost în aceeași celulă cu domnu' Trifan, eu aveam picioarele umflate din toamnă. Aveam cașexie, adică distrofie în ultimul hal. Aice' am ajuns. Și doctoru' Ranca, medicul oficial a închisorii, a spus odată când era cu un grup mare care a fost acolo la vizita medicală, și probabil milițianul care era cu el era din zona Aiudului și se cunoștea', și a spus public : „N-aveți nici 900 de calorii. Dacă continuă în felul acesta, în trei luni muriți cu toții”. Și au murit oameni pe care putea să-i salveze. De pildă Daneș Remus⁴¹, un asistent universitar din părțile Sucevei. Un cetățean foarte dotat și poet.

Și am să vă spun o întâmplare care mi-a povestit-o Tudor Popescu⁴². Era și ăsta poet și făcuse dreptu' la Iași. Se cunoșteau amândoi de la studii de la Iași. Era în același celulă cu el, în Zarca. Erau patru în celulă. Și dintr-o traheită a trecut în tuberculoză și a murit de tuberculoză. Și vine medicu' închisorii și i-a spus : „Daneș, io am medicamente să-ntorc 100 ca tine, da' n-am voie să-ți dau”. Și înainte de a muri a venit medicul în celulă la el și l-a întrebat : „Ce vrei să-ți aduc ?”. Și Remus a spus următorul lucru : „Adu-mi niște mere”. A îndrăznit medicul să iasă în oraș să cumpere un top de mere și a venit în celulă. Probabil era un milițian, o cunoștință de-a lui, care nu l-a turnat, c-asta era chestiune de pușcărie pentru el, dacă se afla la Securitate. Le-a dat celorlalți trei câte un măr și lui i le-a dat pe toate celelalte. El n-a mâncat nimic și a murit după aceea... Era exact înainte de Paști când a murit, în Săptămâna Mare. Asta mi-a povestit-o Tudor Popescu. Am fost și la mină cu el și ne cunoșteam de acolo. După aceea ne-am întâlnit și cu ocazia grevei, la Gherla. Am fost mult și la Gherla împreună. A fost un martor al faptului în sine...

Și după un an, de la Gherla v-au trimis înapoi la Aiud ?

Da. La un an de zile a venit Koller⁴³ și ne-au adus înapoi în Aiud, când au socotit ei că lucrurile s-au mai liniștit. Asta era o măsură, probabil și de pedeapsă, dar în același timp și cu gându' de-a sparge greva.

Când a avut loc revoluția din Ungaria, care era starea de spirit în închisoare ?

Domnule, ce s-o observat la milițieni, s-a observat teamă. Deveniseră mai reținuți... Știți? Adică în rapoarte sau în chestii din acestea erau mai reținuți.

Nu vă mai șicanau, nu vă băteau ?

41. Remus Daneș, născut la 28 februarie 1917 în Mitocu Dragomirnei, Suceava. Profesor, doctor în litere și teologie. A fost arestat la 18 august 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A murit la 19 aprilie 1950 în închisoarea Aiud. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. D, E*, p. 25.

42. Tudor Popescu, născut la 24 august 1920 în Darabani, Botoșani. Avocat. A fost arestat la 21 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie, Nistru, Jilava, Gherla și Deva. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

43. A se vedea nota 21 de la p. 30.

Nu, nu, de bătut nu. Vă spun, personal nu știu să fi fost bătuți oameni în perioada când am fost eu în Aiud. La Jilava s-a bătut groaznic. La Gherla s-a bătut. Goiciu⁴⁴, care a fost director, a omorât oameni cu paru' acolo, domnule, în condițiile acelea. Nu, dar aice', nu. Din punctul ăsta de vedere, după aceasta, când a devenit Crăciun comandantului închisorii, a venit personal din Securitate, personal special, au început trierile și pregătirea reeducării. Da' aici nu-i bătea, da' îi izola și-i înfometa. Spun că io am plecat în '60 din Aiud și reeducarea propriu-zis începe prin '61-'62⁴⁵. Eu n-am participat direct, dar știu. Cum îi cazul lui Tavi Popa, de care v-am spus, că s-a îmbolnăvește, și ajunge în Zarcă în condițiile acestea. Și alții, mulți, mulți. Sau Traian Popescu⁴⁶. Dacă ați citit *Fenomenul Pitești*⁴⁷ ați putut să vă dați seama de ce s-a petrecut. Da' prin izolare acționau. Și făceau rapoarte total nemotivate. „L-am prins la geam” sau „a comunicat cu celălalt”, „a bătut la perete”, sau „a vorbit la perete”. Chestiuni din acestea. Multe lucruri imaginare... Sau „s-a întins pe pat”, că era perioada când nu aveai voie să stai decât pe marginea patului. Io n-am prins perioada aceasta, dar mi-au povestit ceilalți, că nu puteai să te rezemi de perete sau să te plimbi în celulă.

Așadar, în momentul revoluției din Ungaria, gardienii erau mai reținuți ?

Mai timorați. Nu știau cum evoluează lucrurile. Atuncea a fost vizibilă vânzarea Apusului care a făcut-o cu țările de aici. Era pecetluită soarta de la Casablanca, de la Teheran, de la Yalta și celelalte care au urmat.

Și de la Aiud unde v-au mutat ?

Am stat în Aiud până-n septembrie '60, când am fost trimis la Periprava. Iar tranzitul era prin închisoarea din Galați.

Vă amintiți cum a fost ziua când v-au trimis la Periprava ?

Domnule, n-a fost nimic deosebit. Înainte de plecare te scotea' din celulă, cu tot bagajul pe care-l aveai, sumanul care-l aveai cu tine, că restul bagajului era la magazie. Și ne-a' dus, ne-a' izolat în secție. Acuma eram o cameră întreagă cu cei care plecam. Aicea am stat pân' s-a ajuns probabil la un anumit număr sau când venea duba cu care ne-a putut duce. Și-am ajuns la Galați. Aici este un lucru de spus. Vreo trei zile am dormit în țarcurile de plimbare, fiindcă între timp închisoarea s-a contaminat de dezinterie și febră tifoidă. Și-atuncea ne-au reținut și pe noi, nu ne-au dat drumu' mai departe, și ne-au băgat în celule, în camerele de-acolo.

Și vreau să spun un lucru : și aicea, pentru noi, a fost o perioadă bună. În ce sens ? Ne-a' băgat într-o cameră mare, în care erau toți cei care au fost demnitari și care n-au fost condamnați. Erau cei care au fost deputați, țărăniști, liberali, din ceilalți de după '22-'24, socotiți în doctrină contrarevoluționari. Și aice' m-am întâlnit cu Gheorghe

44. A se vedea nota 29 de la p. 78.

45. Se referă la reeducarea din perioada 1962-1964.

46. Traian Popescu, născut la 27 august 1923 în București. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student la Politehnică și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Un interviu cu acesta va fi publicat într-un volum ulterior.

47. Se referă probabil la Traian Popescu, *Experimentul Pitești. Reeducarea prin tortură în închisorile Pitești, Gherla, Tg. Ocna, Canal. Atacul brutalității asupra conștiinței*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Criterion Publishing, București, 2005.

Flondor⁴⁸, guvernatorul Bucovinei în timpul lui Carol. El avea moșia la opt kilometri de Siret și mai avea și-n altă parte, într-un sat aicea, în Rogojești. Mi-a ieșit înainte și zice : „Mă recunoști ?”. Ei știau că era un alt lot de-al nostru care veniseră mai 'nainte și nu pleaseră mai departe. Și zice : „Mă recunoști ?”. Zic : „Nu. Doctoru' Vuc⁴⁹ ?”. Semăna cu doctoru' Vuc, cu care am fost în spital în Aiud. Zice : „Nu, Flondor”. El știa de existența noastră. Mama, cum v-am spus, după ce a murit tata, a venit încoace. Și zice : „Știam că era o învățătoare care a rămas cu trei copii”. Da. Eu eram tânăr când vinea el... Adică venea regulat cu mașina aici, juca la cafeneaua din Siret cărți, că era o cafenea jidovească. Avea un șofer, un neamț, pe care-l aducea încoace. El a fost un om cumsecade. Am stat de vorbă cu el mult aici, c-am stat aproape două luni la Galați. Domn'e, și omul mi-a plăcut, conduita lui. A fost un cavaler, să știți, demn, nu mândru, da' demn, la locul lui, un tip rațional, inteligent. Și-am stat de vorbă cu el și a recunoscut în fața mea : „Acei' pe care i-am apărât, aceia m-au băgat în închisori”.

Și tot de aicea să vă mai spun încă o întâmplare care merită reținută. El a avut un băiet, Tudorel Flondor, care a fost prieten și-a copilarit împreună cu Traian Coriciuc⁵⁰. Traian Coriciuc este un camarad de-al nostru care a făcut 17 ani de închisoare, deși a fost condamnat la doi ani pentru omisiune de denunț. El a făcut parte din Frățiile de Cruce care au căzut în 1947, în toamnă, aicea, în nordul Bucovinei. Și vreau să spun că Traian a fost prieten cu băiatu' lui Flondor, erau în relații foarte bune. Casa lor era vizavi de moșia lui Flondor. Și Traian Coriciuc, care era foarte bun la carte, a fost luat la Cernăuți și dat la liceu de către Flondor. Și făcuse Liceul Comercial și-a fost arestat în ultima clasă de liceu. Au trecut anii, s-a eliberat și Flondor după un timp. Avea acuma vreo 82 sau 84 de ani și trăsesse la o familie, să zicem așa, de vechi boieri, scăpătați în perioada asta de timp. L-a primit satu', domnule, de parcă o fost o sărbătoare. C-a fost și s-a purtat cumsecade cu oamenii, n-a fost să-i trateze cu brutalitate. A fost foarte apropiat de oameni. Știți? Domnule, au pus covoare, ca-ntr-o zi de sărbătoare l-au primit.

48. Gheorghe Flondor (1892-1976). Rezident Regal al Ținutului Sucevei (7 februarie 1939 – 23 septembrie 1940). A fost arestat la 14 aprilie 1952 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Oradea, Aiud, Văcărești, Sibiu, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 11 aprilie 1962. http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Flondor, accesat la 3 februarie 2009; fișa matricolă penală din AANP.

49. Liviu Ion (Emilian) Vuc (Wuc), născut la 19 ianuarie 1913 (după alte surse, 12 ianuarie 1903) în Zorlențu Mare, Caraș-Severin. Medic, conducătorul unui grup de rezistență armată din Banat între 1948 și 1952. A fost arestat la 6 decembrie 1952 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. CNSAS, „Bande, bandiți și eroi”..., pp. 180-181; fișa matricolă penală din AANP.

50. Traian Coriciuc, născut la 30 mai 1925 în Rogojești, Botoșani. A fost arestat la 9 mai 1947 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Pitești și Suceava. A fost eliberat la 27 august 1954. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

S-a eliberat și Traian Coriciuc și cineva îi spune : „Măi, Flondor este în Suceava”. „Unde ?”, întreabă el. Era în serviciu în contabilitate, lucra la un trust de construcții, se ocupa de toate materialele, cu toate procesele care erau acolo. Și s-a învoit de la servici și-a plecat ca să-l întâlnească pe Flondor. Și a mers la familia aia, a ajuns pe la ora 1. A ieșit doamna în față. „Domnu’ Flondor e la dumneavoastră ?” „Da, da’ s-a culcat acumă.” Zice : „Spuneți-i c-a venit Traian Coriciuc”. Flondor : „Ai venit ?”. Și Traian îi spune : „Probabil că sunteți supărat pe mine”. Și a zis Flondor : „Nu, voi ați avut dreptate”. Adică a recunoscut că Mișcarea a avut dreptate. Da’ vreau să spun că a recunoscut în fața unui tânăr și e o problemă de demnitate, da’ nu s-a simțit înjosit, ci asta înfrumusețează caracterul lui prin faptul de a recunoaște că politica pe care a făcut-o între cele două războaie a fost fatală.

La Periprava cât ați stat ?

Doi ani. Eu la-nceput acolo n-am lucrat, pentru că am venit distrofic. Am fost băgat într-un țarc unde era infirmeria și cronicii și-am sta vreo câteva luni acolo. După aceea, din primăvară, am lucrat la grădina de zarzavat. Parte dintre ai noștri au construit vilele pentru administrație. De exemplu Traian Coriciuc a lucrat la zidărie și la lucruri de acestea, că erau de-ai noștri și arhitecți și veneau să le facă planuri pentru Fundeni, pentru cercetările agricole. Era un lot de cercetare pe care-l făceau ai noștri. Mergeau cu santinela încolo, că erau oameni de specialitate, inginerii agronomi, cadre universitare agronomii, și ăștea spuneau cum să lucreze.

La grădină cum era ?

Acolo am avut o grădină de circa 150 de hectare în care s-a lucrat, și să făcea și export de produse de-acolo spre Austria. S-au realizat lucruri deosebite din punct de vedere al agriculturii, să știți. S-a făcut irigarea pe care au proiectat-o ai noștri... Apa era din Dunăre, să trăgea și să iriga’ zonele cu anumite culturi, care aveau nevoie de apă multă. Erau câte opt sau zece hectare de roșii pe araci. După aceea era harbuzărie, unde să cultivau pepeni. După aceea erau alte culturi care să făceau...

Aicea m-am refăcut că am ajuns să consum multe legume. A fost perioada în care m-am refăcut și când am ieșit afară, am ieșit refăcut. Să vă mai spun încă un lucru. Unii din cei care terminaseră închisoarea au fost internați administrativ, și-au fost unii și cu domiciliu obligatoriu în zonele în care au fost deportați bănățeni. Cei care au fost ridicați, au primit câte doi ani, patru ani, cinci ani sau trei ani, după rapoartele care le făcea Securitatea la locu’ de lucru de-acolo. Traian Coriciuc trebuia să termine în toamna lui ’51. Un avocat de aicea din Rădăuți care a fost șeful județului, după Iașinski⁵¹, Vasile Cârciu⁵², era mai mare decât mine. Și-i spun : „Bădie, duci vorbă la mine acasă”. Că el trebuia să se elibereze, iar eu mai aveam încă. Deci asta era în toamna lui ’61. Și la toți le-a’ dublat pedeapsa fiindcă nu se terminase colectivizarea. Și eu le-am dus vorbă acasă la ei. Am scris fără să știe un pachet de scrisori, pe care le-am pus în diferite cutii

51. A se vedea nota 4 de la p. 67.

52. Vasile Cârciu, născut la 12 octombrie 1912 în Straja, Suceava. Avocat. A fost arestat și internat în lagărul de la Vaslui în 1939. A fost rearestat la 15 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Onești. În 1956 a fost condamnat la 5 ani și 6 luni de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava și Culmea. A fost eliberat la 6 mai 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

poștale, că altfel atrăgea atenția același scris. Și la foarte multe familii eu le-am trimis acasă înștiințări în care le explicam care este situația, că ei sunt în viață...

Cât ați fost închis ați primit vești de la familie ?

Când am ajuns în Aiud, în condițiile în care eram dezbrăcat, pentru că acolo m-a' dezbrăcat, mi-a luat jocu', ne-a' dat voie în iarna lui '49 spre '50 să scri'm acasă patru rânduri. Trebuia să scrii : „Trimiteți : palton, două cămăși, două izmene, un pulovăr sau ceva și bocanci”. Dacă scriai ceva mai mult, nu dădea' drumu' la scrisoare. Am scris și eu acasă. Și-acolo am primit fotografia fetei la un an și ceva. Mama a ținut-o în brațe. Asta am primit-o și pe dânsa îi scris „celula 122, etaj I”, unde v-am spus că n-am avut soare deloc în celulă. Și am privit atuncea fotografia, da' nu mi-au dat-o. M-au dus la bagaj, mi-au dat bagajele, și or ținut-o o bucată de timp. Și pe ea era scrisă de Blazian⁵³ „Totoescu Virgil, etaj I, celula 122”. Blazian ăsta, un intelectual, un fost criminal, care și-a ucis logodnica. Nu știu, terminase medicina sau așa ceva, și i-a injectat ceva și-a omorât-o, și după aceea i-a dizolvat corpul și l-a făcut pachete de-stea macabre, pe care le-a împărțit prin tot Bucureștiul. El lucra la grefă acolo, dintre deținuții de drept comun care erau condamnați pe viață. Încă din perioada lui Antonescu era faptu'.

Și de-abia la Periprava am mai aflat de familie, și-am primit o fotografie a fiicei, deja la 12 ani, și-a mamei mele. Cum s-a întâmplat ? Noi aveam o moștenire aice', în Mănăstioara, care acum e un subcartier al Siretului. Avem o moștenire de la bunicu', o grădină mare, de vreo 176 de ari, cam un hectar și trei sferturi. Și ai noștri, familia, au dat-o statului. Și a fost un proces civil cu statu' pe linia aceasta și ei mă citau pe mine. Și eu refuzam. Am spus : „Refuz să semnez, fiindcă depinde de prezența mea la proces”, ca să fie procedura completă. Dacă eu semnam, procedura era completă, că m-au înștiințat, și semnătura mea era de acceptare. Da' eu n-am acceptat-o. Și atuncea am primit prima dată o carte poștală să pot scrie acasă. Știți ? Și atunci am primit trei pachete la Periprava, și atuncea mi-a trimis și fotografia.

Dumneavoastră când v-ați eliberat ?

M-am eliberat în '62.

Cum a fost ziua eliberării, vă mai amintiți ?

Eliberarea mea a fost în felul următor : eram la lucru la zarzavat. Era în iunie, triam ceea ce a rămas din timpu' iernii, și a venit milițianul de m-a anunțat. N-am fost numai io, au mai fost și alții. Colectivizarea s-a terminat, dacă nu greșesc, în martie sau în aprilie, și io terminam pedeapsa. Și noi toți care am terminat în iunie, am fost primu' lot care s-a eliberat. Și după mine eliberările au fost la termen. De exemplu părintele Capotă⁵⁴ se eliberează în '53 (în 1962 – n.n.), că și el a fost la Periprava. Acolo ne-am cunoscut, da' după aceea ne-am reîntâlnit aici...

53. Blazian (?), profesor de limbă franceză, condamnat înainte de război pentru uciderea și disecarea concubinei sale. Ca deținut de drept comun, a devenit administrator al spitalului penitenciar de la Poarta Albă. Doina Jela, *op. cit.*, p. 45.

54. Pr. Alexandru Capotă, născut la 27 ianuarie 1919 în Cudalbi, Galați. A fost deținut administrativ între 1957 și 1962 în coloniile de muncă de la Canal și din Delta Dunării. Pentru detalii, a se vedea interviul cu acesta în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, vol. II, Polirom, Iași, 2008, pp. 246-258.

Și de la Galați am plecat cu vaporu'. Ne-a' pus în spate la cârmă, toți câți eram. Iar milițianul era cu arma la locul lui. Pe Dunăre se merge o zi întreagă, pân' la Periprava. O zi cu soare, să vezi toată vegetația de jur-împrejur, când n-ai văzut-o de-atâția ani... în felul acesta a fost o feerie.

Și ne-au dat bagaje pe care le-am avut fiecare. Erau toate cârpe, erau complect distruse, petice peste petice, în halul acesta. Ne-a' dus la Miliția din Tulcea și acolo ne-au dat biletele de eliberare. Mi-a' dat atunci biletu' de eliberare, și pe-sta de internare, de doi ani de zile, că sunt separate.

Cum a fost drumul „eliberării” către casă ?

Eu mi-am dat domiciliu pentru Siret, că mama încă mai trăia, da' am trecut pe la Pitești, pe la fratele. Când am venit în Pitești, eu aveam adresa lor de la un pachet pe care mi l-au trimis de-acolo. Și-am venit la fratele. Acesta își făcuse o casă, o vilă cu trei apartamente, că a fost inginer constructor, și a lucrat în construcții acolo. Casa era pe un teren unde era o râpă. Și am intrat, trebuia să trec printr-o curte, și după aceea în spate se urcă acolo și am mers și lătra un câine pe care-l aveau ei acolo. Și mama apare la geam sus la etaj. „Pe cine cauți ?”

Nu v-a recunoscut ?

Unde să mă recunoască după atâția ani de zile ? Io mi-am dat seama, și zâc : „Pe voi”. După aceea m-a urcat sus, fratele s-a trezit, că am ajuns noaptea cu un tren care a ajuns pe la 2 sau 3 dimineată în Pitești. Și acolo am stat două zile și după aceea am plecat spre Siret.

Soția a avut probleme cât timp ați fost închis ?

Soția era în învățământ și a fost obligată să divorțeze. Și unde intra, imediat îi desfăcea' contractul de muncă, când auzea de Totoescu. Fratele meu s-a dus în instanță și a declarat că eu am părăsit domiciliul. Procesul de divorț a fost la Pitești. Îmi povestea soția că judecătoria și-a dat seama că e un proces politic, că soției i-a' dat lacrimi în momentul când s-a pronunțat divorțul... Și-a dat seama că era ceva forțat. Și imediat a fost numită în învățământ la Capul Codrului. Adică cum a ajuns să fie numită așa repede ? Socru-mio (Petru Tomașec – n.n.) a fost profesor și fost coleg cu Ițcuș, tatăl comandantului Securității⁵⁵. Dumnezeu să-i ierte, c-am auzit c-amândoi îs morți. Se cunoșteau de copii. Și el era la inspectoratul general atunci și a intervenit și-a numit-o la Capul Codrului în învățământ. Și a adus-o după aceea pe fiică-mea, care avea patru ani aicea la soacra. Și cumnatu', cât și cumnata locuiau în casă la ora aceea.

Cum a fost revederea cu soția ?

Când am ajuns eu în Siret, era „Ziua învățătorului” la raionu' din Rădăuți. N-am venit direct aicea acasă, dându-mi seama că e în învățământ și tendința era să-i scoată-din învățământ pe aceia care aveau oarece amestec în chestiunea aceasta cu deținuții. Am

55. Dragoș Ițcuș. În 1968 locotenent-colonel, în 1970 locotenent-colonel, adjunct al șefului inspectoratului de Securitate al Municipiului București. Cicerone Ionițoiu, „Un om cât un veac încăușat de un regim ateu – Petre Țuțea”, în Ilie Popa (editor), „*Experimentul Pitești – Reeducarea prin tortură*”. *Opresiunea culturii tradiționale române în timpul dictaturii comuniste*, Fundația Culturală „Memoria” Filiala Argeș, Pitești, 2006, p. 280 ; Florica Dobres (coord.), *Securitatea...*, vol. II, p. 134.

tras la o familie cu care eram în relații foarte bune și după aceea m-am dus. Am venit în casă prima dată ca chiriaș, față de oficialități, și m-am recăsătorit apoi, oficial după 1989. Da' noi am rămas tot timpul căsătoriți, n-a fost o problemă de natura aceasta.

Fata dumneavoastră ce a zis când v-a văzut ?

Domn'e, cu dânsa m-am întâlnit la gazda unde am tras eu. A mers imediat și-a anunțat-o și atunci am văzut-o prima dată. Atunci ne-am văzut prima dată... Am stat de vorbă, sigur că da, și după ce am venit la ei ne-am întâlnit zilnic.

După ce ați ajuns acasă v-ați dus la Securitate, la Miliție ?

Da, sigur, a trebuit să mă prezint, da. M-am prezentat. Erau două salariate care m-a' trimis la Sighișoara, unde am fost arestat, să-mi scot buletinul de populație. Și era un locotenent-major și zice : „Cum îl trimiteți pe omul ăsta ? De ce nu cereți prin adresă datele de acolo și completăm buletinul aici ?”. Și Securitatea a cerut să mă duc și la ei la Rădăuți. M-am dus la ei. Și mă întreabă de ce am mai primit încă doi ani de zile. Zic : „Domn'e, nu știu”. El se uită acolo, și zice : „Aicea scrie activitate legionară”. Zic : „Pentru activitate legionară se dă numai doi ani internare ?”. N-a mai spus o vorbă, n-a mai spus nimica. Și a scris pe spatele biletului : „Se va elibera buletin de...”. Și-a semnat.

Ați reușit să vă angajați ?

Întâi am lucrat în construcții și după aceea am lucrat în contabilitate, probleme de plan, muncă și salarii, la un spital de neuro-psihiatrie. Avea un sistem pavilionar în partea de sus a orașului. Era o unitate dintre cele mai mari din țară, erau 1 250 de paturi. Și am lucrat acolo până în 1984 când am fost pensionat.

Ați mai avut probleme în timpul acesta ?

Domn'e, sigur că am avut. Au fost și situații din acestea. De exemplu când un fost primar de aicea mi-au făcut mie proces că „Tomașec” – ăsta era numele de familie al soției – „trăiește cu Totoescu” (râde – n.n.). Adică eu mă mutasem de acum aici, și soția pleca la mare cu o colegă de-a ei și eu le-am condus la autobuz, aici în Siret. Și el m-a văzut când ne-am întâlnit, că mergea la primărie și locuia chiar în apropiere unde era stația de autobuz, pe vremea aceea. Da' astea au fost lucruri mărunte...

Apoi în momentu' 1968, când a fost revoluția de la Praga, eu m-am dus la birou, da' n-am știut ce e, că n-am ascultat radio dimineața. Și la mine în birou erau adunați toți. Unii din colegii pe care îi aveam acolo din teamă, alții din servilism, fiindcă erau membri de partid. Unii pro, unii contra. Eu m-am ferit de la început. Am spus : „Nu, trebuiește...”. Ei : „Nu, că rușii o să vie peste noi și...”. „Nu, domnule, trebuiește actul înfierat.” Zic : „Chiar dacă vin peste noi, ne batem cu ei, o zi, un ceas, dar ne batem, nu cedăm...”. Și la 9 ne-a' scos din birou, la club, ca să îl auzim pe Ceușescu atunci când a scos Comitetul Central și a înfierat. După masă eu tăiam lemne aici acasă. Mi-adusesse' o mașină de lemne și atunci nu erau drujbe, și cu ferestrele zilnic tăiam, că lemnul e bine să-l tai vara pentru iarnă, să-l ai numai să-l bagi pe foc. Și vine un vecin care era paznic și spune : „Domn'e, a venit cineva de sus și vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră”. Zic : „Unde-i ?”. Zice : „La Miliție”. Aicea nu era Securitate, da' era un securist, care se ocupa de probleme, avea un birou în cadrul Miliției. Zic : „Peste jumate de oră voi fi sus”. M-am dus, m-am schimbat, m-am spălat și-am plecat. Era un ofițer superior de la Securitate. El s-a prezentat, da' ei nu-și spuneau numele adevărat niciodată. Știți ? Și-a

început că : „Ce părere am despre intrarea rușilor în Praga ?”. Zic : „Domnule, am crezut c-o să vă scăldați cu curu-n două luni” – i-am spus chiar așa, expresie românească – „să găsiți o formulă de compromis pentru a aproba actul. Dar după ce a vorbit Ceaușescu la orele 9, mi s-a ridicat o piatră de pe piept, fiindcă asta mi-a fost poziția în totă chestia aceasta”. Și am avut o discuție îndelungată și el la un moment dat îmi bagă pumnul în gură că : „Ați făcut închisoare...”. Zic : „Domnule, pentru fapte infamante : mi-am apărat valorile morale, materiale și spirituale ale neamului meu. Timpul mie-mi dă dreptate. După 20 de ani de zile umblați pe la locurile istorice să vă legați de trecut, că erați ca o plantă care vă uscați, care-ați fost smulsă din pământul țării”. Ceaușescu umbla pe atunci pe la locurile istorice și era primit în costume de epocă. N-a mai spus un cuvânt. Ne-am despărțit, sănătate și...

Cum arăta acest ofițer ?

Domn'e, era un om ca toți oamenii. Părerea mea, în cazul de față, cred că era unul deja din generațiile mai tinere, care erau deja mai instruiți, care aveau o școală făcută. Mulți erau cu Dreptul.

Am să vă spun despre o întâlnire pe care am avut-o cu ei, când am avut discuții. Deci eu m-am eliberat în '62 și o singură dată m-au chemat. Atunci o vinit mulți, mulți acolo, și m-au chemat pe mine. Aveau dosarul meu cu activitatea în Frățiile de Cruce. Și întrebări : „Care erau criteriile de recrutare ?”. Chestii... Le-am spus deschis : „Valoric. Trebuia să aibă caracter, credință în Dumnezeu, putere de dragoste, de prietenie, elevii buni la carte”. Toate lucrurile acestea i le-am enumerat și ei își dădeau ochi uite așa...

Încă un lucru vreau să vă mai spun. Să știți că eu nu folosesc minciuna și caut să fiu cât mai real, nu mă las furat de narațiune. Asta a fost prima întâlnire pe care am avut-o cu ei. După aceea un locotenent care era aicea, Dumnezeu să-l ierte, că a murit și ăsta, a încercat să mă racoleze ca informator. I-am spus clar : „Domnule, nu”. Zice : „Bine, domnule, da' dacă vezi că e un pericol pentru granițele statului...”. Zic : „Domn'e, atuncea știu ce am de făcut”. Și cu asta am terminat.

După aceea, după un număr de ani, au mai vinit. Nu mai țin minte exact în ce perioadă, în orice caz, în jurul lui '70 a fost perioada aceea. Și un colonel de Securitate mi-l prezintă mie pe maiorul Dumitriu : „Superiorul meu”... Adică era superior în probleme legionare. Era licențiat în Litere, făcuse la Cluj, era un intelectual, și era specialist în problema legionară. De aceea a spus „superiorul meu”. Superior în temă. Cu Dumitriu am avut mai multe discuții pe linia aceasta, și atuncea io le-am spus, printre altele, următorul lucru : „Domnilor, criza să știți că nu este de sisteme, ci de oameni. Dacă nu se realizează oameni, și oamenii nu se pot realiza decât într-un singur fel, prin legătură cu transcendentalul”. Și le-am dat un exemplu din Pateric, unde se spune : „Doi sclavi lucrau alături și a trecut stăpânul pe lângă ei, proprietarul, care avea dreptul de viață și de moarte asupra lor. Și unu spune : «Măi, să stăm, o trecut stăpânul». Și celălalt 'ce : «Măi, stăpânul meu e întotdeauna cu mine»”. Adică muncesc în condițiile în care mă găsesc, trebuie să-mi duc crucea. Adică în sensul ăsta, el numa' atâta i-a spus. Și acest lucru i l-am spus io : „Atunci lucrurile vor merge bine, când vor merge în felul acesta”. Și le-am mai spus atuncea : „Domnilor, eu nu mă duc să trag pe nimeni de mânecă să spun cine am fost. Da' când sunt întrebat eu spun. Eu n-am făcut închisoare pentru fapte infamante”.

Soția mi-a spus când fiica să ridica : „Să știi că tata se găsește în închisoare nu pentru infracțiuni sau pentru lucruri de-astea. Tata are un ideal și din cauza asta se găsește în

închisoare”. Și eu când m-am întors i-am vorbit deschis despre valorile mele. M-a ajutat Dumnezeu ca să vin într-un moment când ea trecea la liceu... Avea o colegă care a fost genială la carte. O plecat din țară, acum e în Suedia. O fost la niște congrese internaționale, a făcut biochimia, lucra în cercetare la București, și deși familia era credincioasă, ea fiind influențată de argumentarea materialismului și în special de darwinism cocheta cu lucrurile acestea... E lucrarea lui Dumnezeu, că am venit la un moment de răscruce, când ea venea în contact deja cu biologia, cu lucrurile acestea, cu noile curente filosofice și cu prezentările epocii. Și m-a ajutat Dumnezeu să-i ofer toată argumentarea necesară pentru o poziție creștină. Și i-am spus: „Un creștin nu poate fi comunist”. Asta i-am spus-o. Și a terminat liceul, a fost eminentă la carte și-a mea a terminat prima, că tot timpul a fost prima.

Ea n-a avut de suferit datorită trecutului dumneavoastră ?

Nu. N-au făcut-o pionier la început, după aceea n-au făcut-o UTC-istă și chestii din acestea, da' nu, n-a avut de suferit. Domn'e, poate dacă era într-un oraș mai mare, da' aici era și-o rușine, pentru că oamenii se cunoșteau. Chiar dacă veneau din afară, aveau rețineri, fiindcă soția mea era în învățământ, cumnatu-meu a fost judecător un timp, după aceea a plecat.

Când au fost alegerile din '46 el era judecător și a fost șeful unei secții de votare. El și cu un coleg de-al său n-au făcut procesul verbal decât exact după rezultate. În secția lui erau câteva voturi ale comuniștilor și celelalte erau dincolo. Și aceia au cerut să facă schimbarea și a spus: „Nu! Procesul verbal pleacă așa cum este”. Sigur, s-or făcut modificările după aceea sus. Și au fost o serie de procese și el a spus: „Eu nu mai rămân. Nu vreau să judec după ordine”. Și a lucrat zece ani în agricultură, țăran. Domn'e, a dat niște rezultate c-au rămas speriați. I-a entuziasmat și ei îl chemau să le arate cum de dă producție așa de mare la hectar și lucruri de acestea. El lucra într-adevăr conștiincios. Ca intelectual se documenta, domnule, și a avut colegi și cunoscuți ingineri agronomi care i-au spus: „Măi, aici așa, aici așa și asta”. Și el a fost primul care a introdus butași în cultură aici pentru sfeclă de zahăr, care i-a adus un venit mare. Într-adevăr a ajuns să aibă o independență. Zicea: „Măi, pentru mine era o bucurie când mă duceam să dau cotele. C-aveam”. După aceea, când s-apropia deja colectivizarea, nu mai puteai să faci nimic, au început întovărișirile și l-au numit șeful biroului stabiliri pensii, cu vechimile, cu lucrurile ăstea. Știți ?

Ați menționat mai devreme că vi s-a mai făcut un proces. Care au fost motivele reale ?

Domnule, au mai fost în țară în câteva locuri procese asemănătoare cum mi s-o făcut mie. Probabil lumea se orienta spre noi. Se nășteau speranțe în rândurile oamenilor și au început să facă un cordon sanitar, să se caute să prezinte Mișcarea în lumina lor, sau în lumina vechii Siguranțe.

V-au arestat ?

Nu, nu, mă chemau în timpul liber, când ieșeam din servicii' sau în timpul serviciului. Mă chemau la anumite ore, c-a durat vreo două săptămâni. Și m-am trezit într-o zi că sunt chemat la ei de un ofițer de securitate, un maior, Dorneanu⁵⁶. Și am stat de vorbă

56. Posibil Nicolae Dorneanu. Locotenent-major la Direcția Regională MAI Suceava în 1957 când a fost sancționat pentru „folosirea unor metode nepermise”. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 458.

cu el deschis, fără niciun fel de reținere. El a scris vreo 20 de pagini, din dosarul pe care l-a avut în timpul declarațiilor. Și în discuțiile pe care le-am avut cu el, printre altele, au fost câteva momente care trebuie subliniate. La un moment dat el mă întreabă dacă ascult „Europa liberă”. Zic : „Dumneata n-o asculți ?”. N-a spus o vorbă. Nu mi-a răspuns deloc. A avut răspunsul meu indirect afirmativ, da’ în același timp l-am pus și pe dânsul în postura aceasta. Adică omul voia să fie informat. După aceea m-a întrebat de ce-am fost legionar. Și i-am spus... Într-o anumită măsură se repetă ceea ce i-am spus în ’68 ofițerului ’celuia despre ce a fost Mișcarea Legionară. I-am spus : „Domnule, Mișcarea Legionară a apărut valorile morale, materiale și spirituale ale neamului meu. Mie mi-a făcut școala muncii, a corectitudinii, a puterii de jertfă, a dăruirii. Țsta a fost motivul pentru care am intrat în Mișcarea Legionară”. Și când a fost procesul, să vedeți cum vrea Dumnezeu... Eu eram necăjit că ei nu m-au lăsat să vorbesc. Dinainte mi-au spus că nu mă lasă să vorbesc. Au văzut că eram într-o stare sufletească în care am vrut să le fac un rechizitoriu public. O’ chemat toate instituțiile, adică șefii din instituții din localitate.

Când a avut loc acest proces ?

Domn’e, cred că în ’78. Cam aicea a avut loc.

Și a fost chiar un proces ?

Nu. Domnule, ce-a fost ? A fost un proces public fără o implicare juridică, penală. Io chiar i-am spus directorului meu de la unitate : „De az’ înainte n-o să mai mergeți la primul secretar să discutați problema Totoescu. Să fiți foarte reținut, fiindcă orice contact cu Totoescu e o notă proastă pentru dumneavoastră”. Și lor le-am spus : „Ați vrut să faceți un cordon sanitar împrejurul meu ?”. Și ei și-au dat seama la un moment dat că nu obțin ceea ce au vrut de la mine și maiorul Dumitriu era cu încă un colonel, și au încercat să mă facă să dau o declarație pe care să mi-o citească public. Dacă eu cedam, era o înfrângere a mea personală, cât și o confirmare a declarațiilor lor făcute în legătură cu Mișcarea și cu poziția mea. Și eu l-am întrebat următorul lucru : „Domnule, de ce ne obligați pe noi care suntem 20 de milioane de creștini să lucrăm în zi de sărbătoare ? Noi nu vă cerem să credeți în ceea ce credem noi, dar din respect pentru ființa omenească, ce are ceva curat în suflet, sunteți datori să respectați omul. Nu e nici politic, nici economic. Că dacă guvernantul folosește o serie de mijloace de acestea brutale, împotriva lui se creează o barieră sufletească, o prăpastie. Al doilea lucru nu este economic că atunci dacă ne obligați să lucrăm în zi de sărbătoare, nu se lucrează ca lumea, și acest fel de muncă urmează și în săptămâna viitoare și-n toată activitatea omului”. Asta i-am spus-o lui și a consemnat-o în procesul verbal. Și i-am mai spus încă-un lucru. „V-am dat noi 20 de milioane pe mâna dumneavoastră să creșteți copii fără Dumnezeu ? Nu.” Și ce-a vrut Dumnezeu, că aici a fost mâna lui Dumnezeu. Nu m-au lăsat să vorbesc, da’ am avut un curent foarte favorabil din partea acelor care au asistat, a marii majorități. Unii au fost însă care au încercat să mă acuze : secretarul de partid din unitate, un învățător, că noi aveam și o școală în cadrul spitalului ăștia mare. Au venit la el acasă unu’ dintre activiștii din partid de acolo și un ofițer de Securitate să-l determine să facă declarații împotriva mea, să spuie cutare și cutare... „Nu pot spune, domnule. Omul ăsta nu face lucrurile acestea.”

Nu de doctrina Mișcării era vorba, ci de mine ca persoană. Un fost primar de aicea’ la fel s-a ridicat, și alți oameni. Directorul școlii de aicea, care mă saluta întotdeauna când ne întâlneam – îl cunoșteam pe tatăl lui, care era mai în vârstă decât mine, da’ eram

în relații de respect unii față de alții – s-a ridicat și a spus : „Domn’e, io n-am avut onoarea să stau de vorbă cu domnu’ Totoescu, da’ din cât sunt informat este un om cult, un om deosebit”. Și în timpul acesta, maiorul Dumitriu s-apucă să citească în sală de ce am fost legionar. Domn’e, și io m-am dus necăjit de acolo că n-am putut vorbi. Și eram în biserică la Sfânta Liturghie și dintr-odată am început să zâmbesc. Adică Dumnezeu mi-a zis : „Măi, nu te supăra, că uite ce-ai făcut. Și ce-a făcut el ?”. El a avut în față declarația și în numele meu a citat în fața tuturor. Altfel când aș fi putut eu într-un stat comunist să spun ce este Mișcarea Legionară ? Și secretarul de partid, care era și primar aice zice : „El ș-acum este legionar”. El a crezut că o să mă scol în picioare și-am să spun : „Nu, nu, nu, nu !”. Eu am stat jos, am zâmbit și nu i-am răspuns. Și cu asta s-a încheiat.

Da’, domnule, ce vreau să spun, e că oamenii au fost în general alături de mine. Au fost puși unii care au vorbit contra, da’ mi-am dat seama c-au fost puși. Dar majoritatea, vă spun, curentul a fost favorabil. Da’ ei vroiau ca oamenii să se teamă să vie în legătură cu mine, că este o notă proastă pentru ei.

În afară de aceste evenimente au mai fost și altele ?

Domn’e, nu exagerez, da’ când plecam la mare ei erau după mine. Astea nu sunt povești. Odată la Eforie Sud eram cu băiatu’ și cu soția. Și noi duminică mergem la biserică, dimineața, după aceea mergeam să fac plajă. Și au apărut doi cetățeni civili. Și îi spun soției : „Măi, ăștea pentru mine au venit”. Și când să plec, chem gazda și zăc : „Domn’e, vino, uite inventaru’, că noi mergem acumă spre gară”. „Nu, nu vin.” „Domn’e, te rog, vino, că poate să-ntâmplă ceva după aceea și s-aruncă vina pe noi.” Și el îmi spune atuncea : „Domnu’ Totoescu, da’ vă rog frumos să nu mă spuneți. Au fost doi de la Constanța și mi-au spus că sunteți un om foarte periculos și că dacă vine cineva să îi anunț. Să punem un aparat de ascultat și lucrurile acestea”. Omu’ mi-a spus.

Când s-a întâmplat asta ?

Domnule, prin ’80, poate mai repede, nu mai pot preciza anii. Într-un an eram la Eforie Nord. Am plecat așa în necunoscut. Nimic, totul ocupat. Și căutând așa, dau peste un camarad de-al nostru, mai în vârstă decât mine, avea patru licențe. Era un om deosebit, îl chema Mazilu⁵⁷. Era originar din Brăila și a fost chestor în 1940. Și-au fost prinși niște comuniști, un jidan și nu știu încă cine, difuzând niște manifeste de-a lor, și l-au dus la dânsu’. Și le-a zis : „Măi, da’ de ce faceți lucru acesta ?”. „N-avem de lucru, n-avem cutare, n-avem cutare.” Atuncea puteai să intervii din postul ăla prin relații, cunoștințe, și a sunat niște cunoștințe, și zice : „Măi, angajați-i pe ăștia acolo”. Și i-au angajat. Și îi spunea lui Nicolschi : „Domnule, uite, noi așa am procedat cu dumneavoastră în timpul acela”. Și știți ce i-a spus Nicolschi ? „Noi nu facem greșala voastră. Ne-ați avut în mână și ne-ați scăpat. Noi nu vă scăpăm.” Da’ a fost o bucurie că m-am revăzut cu el, după câteva zeci de ani.

Și întâmplător găsesc un hamal, și ei demolau o casă și-a mai rămas bucătăria de vară. „Domnule, acolo puteți dormi.” De mâncat mâncam în oraș, peste zi eram la plajă sau la tratament și era foarte bine. Și-mi spune maiorul Dumitriu : „Cum ai putut sta,

57. Sandu Mazilu, născut la 28 ianuarie 1912 în Țibănești, Brăila. Profesor de filosofie. A fost arestat la 5 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie, Nistru, Galați și Aiud. A fost eliberat la 20 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

domnule, acolo, în condițiile acelea ?". Zic : „Domnule, numai ca să dorm”. Adică încă o confirmare că eram urmărit... Și venise gazda de la Constanța care demola acolo, cu niște tineri, bărbați, și a vrut să m-angajeze în niște discuții cu caracter de-astea... Nu, eu am evitat și nu puteau să-mi facă nimic. Acuma-n fond dacă ei vroiau să mă aresteze sau să mă bage în închisoare, o puteau face oricând. Că ei puteau ușor să înceneze o încălcare cum i-a' făcut părintelui Calciu⁵⁸. Doar pe el pentru altele l-au băgat, că pe politici îi băga' pentru chestiuni de drept comun, c-a făcut speculă, c-a vândut cutare, că a cumpărat cutare, c-a deținut valută, sau chestii de natura aceasta.

Și să vă mai spun un lucru. Altă dată mă dusesem la Pitești la fratele meu. Era un document de familie pe care am vrut eu să-l am și fratele mi l-a dat și cumnata s-a opus. Acum am renunțat eu la lucrul ăsta... Și când eram în tren spre București apare cumnata-mea cu documentul. Și mai apare un bărbat tânăr care se așază lângă mine, în compartiment. Ea l-a prezentat. Probabil că a racolat-o ca informatoare. Poate au existat anumite presiuni, copilu', soțu', chestii din acestea. Și am vorbit deschis cu el și am făcut o critică obiectivă a regimului arătând în ce constă răul, de ce nu există progres, lucrurile acestea. Știți? Și când ne apropiam de Titu, aproape la jumătatea călătoriei, la un moment dat mă întreabă : „Domn'e, care va fi rezultatul România-Cehoslovacia, la fotbal ?”. Zic : „Domnule, cred că câștigăm cu 2-1”. Și așa a fost. Da' știți ce mi-a spus la plecare, când ne-am despărțit, că el s-a dat jos : „Domn'e, hai mai vină pe aici să mai stăm de vorbă”. Da' nu ne-am mai întâlnit. Da' pe cuvânt, l-am câștigat. Era un tânăr care deja era dintre ăștea instruiți.

Și înc-un lucru voiam să vă mai spun. Aicea e o cruce mare pe partea dreaptă, lângă cimitir. Un cetățean a făcut-o în amintirea unui copil care i-a murit, și din dorința lui de a înfrunța necredința. Și au venit s-o dărâme. El era acasă și când a văzut lucrurile acestea, a pus mâna pe cuțit și-a spus : „Cine intră aici, îi iau capu' !”. Nu s-a băgat nimeni. Și ce-au făcut? Altă cursă. Au spus : „Ești chemat de primul secretar la Suceava”. Au pus mâna Securitatea pe el, l-au internat la casa de nebuni. Între timp a venit noaptea activul de partid și cu un cablu, da' cablu subțire, și acela s-a rupt, că el i-a făcut și o fundație adâncă la cruce. Și au venit mulți dintre tractoriști și au spus : „Nu. Eu vă dau cheie, vă dau tractor, da' eu nu fac asta”. Știți, care aveau respect față de cruce. Și pân' la urmă activul de partid și cu șeful brigadierilor de aice', care probabil

---

58. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa (1925-2006). A fost arestat la 22 mai 1948 ca student în anul II la Facultatea de Medicină din București și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava și Aiud. După ce a fost crunt torturat, a acceptat să colaboreze cu echipele de agresori din Gherla, rolul său fiind acela de a strânge informații de la victime. În 1957 a fost implicat în al doilea proces al deținuților din reeducare, moment în care și-a revenit și a acuzat autoritățile comuniste de înscenarea întregii acțiuni. A primit o nouă condamnare de 15 ani, care s-a contopit cu prima. A fost eliberat la 18 mai 1963, cu domiciliu obligatoriu la Vișoara, Teleorman. După eliberare a absolvit Facultățile de Filologie și Teologie Ortodoxă. A predat la Seminarul Ortodox din București, iar în 1978 s-a împotrivit public regimului și demolării bisericilor din București. Rearestat la 10 martie 1979 și condamnat la 10 ani, sub pretextul participării la înființarea Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR). A fost închis la București și Aiud, și s-a încercat fără succes exterminarea lui. A fost eliberat la 21 august 1984 în urma presiunilor externe, iar la scurtă vreme după aceasta a plecat în SUA. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 117-118; ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1-24.

era membru de partid, a venit cu un tractor de acela mare și cu un cablu gros și au răsturnat-o. Eu am făcut o fotografie și-am vrut s-o trimit în străinătate.

Și după aceea, când l-au internat acolo la casa de nebuni, a venit familia la mine, și eu am făcut în numele lor o plângere la Procuratură și-am arătat : „Nu poate fi nimeni internat fără aprobarea familiei. Or, ei n-au avut aprobarea familiei”. Până a ajuns hârtia, până a intrat în studiere, a durat, da' în trei zile el a venit acasă, imediat i-au dat drumu' acasă.

El era mezelar de meserie, lucra la o bucătărie, și când a depus certificatul medical ca să fie plătit, o colegă de-a mea de acolo din birou a spus : „Uite și ăsta, cât scandal a făcut”. Că tot orașu' știa și lumea era foarte agitată de măsura aceasta. Știți ? Și atunci eu i-am spus : „Da, e explicabil că îl condamnați, că și soțul dumneata a fost amestecat în chestia asta”. Era activist de partid, da' era un om cumsecade. Eu cu dânsul am discutat probleme legionare deschis în anumite perioade de timp.

Și când vin odată de la serviciu acasă, soția îmi spune : „Să știi că am avut o vizită”. Zic : „Cine a fost ?”. Am crezut că e cineva cunoscut. Zice : „A' fost doi de la Pitești. Un colonel și-un locotenent de la Securitate”. Au venit s-o întrebe de una, de alta... Și le-a zis : „Da' vorbiți cu el, că el vă spune”. „Asta vrem, să nu mai spuie.” Da' io le-am spus : „Când sunt întrebat, io spun”. Au mers până-ntr-acolo încât l-au supravegheat pe fratele meu de la Pitești și au vorbit cu nașii de la Baia Mare, să exercite presiuni asupra mea ca să nu vorbesc. Dar le-am spus clar : „Domnule, eu mă mișc în limitele legii”.

Am ajuns la un conflict cu primul secretar de aici, Dănilă. A fost o ședință de sindicat pe unitate, cu trimiterea delegațiilor pentru nivelul orașului, de aceea la județ și mai departe. Și s-apucă contabilul șef de la noi să mă treacă pe listă și pe mine. Îl cunoșteam de copil și îi zăc : „Măi omule, n-ai avut altceva ce face ? Să mă duc acolo să fac bățături ? Să stau atâtea ceasuri, s-aud toate ineptiile ?”. Și el îmi scoate hârtia scrisă de directorul unității și de președinta sindicatului din oraș. Și a trebuit să se refacă partea a doua, cu delegația. Adică eu trebuie să fiu șters din chestia aceasta. Domn'e, pe mine nu mă leza faptul acesta, da' mi-am dat seama că primul secretar începe o serie de atacuri împotriva mea.

Mi s-a acordat un premiu republican, pe linie profesională, nu pe linie politică. Și s-a legat că eu nu trebuie să primesc premiul republican. Și atunci am cerut audiență la Miu Dobrescu⁵⁹, cumnatul lui Ceaușescu. Era cadru universitar, nu știu dacă pe merit sau pe linie politică, și era primul secretar la Suceava. Și chiar m-a chemat Dănilă și m-a înștiințat : „Sunteți chemat la Suceava”. Și m-am dus la audiență și-am vorbit deschis cu el, fără niciun fel de reținere. I-am spus cine sunt, c-am fost deținut politic, și i-am spus printre altele : „Domn'e, cum este posibil ? M-alege o lume întreagă, reprezentanții...”. Că erau câteva sute de oameni care m-au votat să particip, și eu nu voiam să mă duc. Și el atunci începe să mă ieie cu centralismul democratic : adică peste decizia poporului este o decizie superioară, și să vadă în ce măsură s-a respectat sau nu strategia partidului. Eram periculos. Și atunci m-am ridicat și am zis : „În cazul acesta aștept să fiu lovit

59. Miu Dobrescu (1927-1994). Strungar. Membru de partid din august 1945. A fost educator și secretar al comitetului UTM la Centrul școlar CFR din Păltiniș (1949), prim secretar al Comitetului regional de partid din Iași (1966-1968), prim secretar al Comitetului județean de partid din Suceava (1972-1976), membru al Consiliului de Stat, președinte al Consiliului Central al UGSR (1987-1989). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 219-220.

profesional”. El sare de-acolo, îmi iese înainte, îmi întinde mâna : „Nu veți fi lovit profesional”. La două săptămâni îl trimite pe adjunctul său. Îmi scapă numele, era dintr-o comună de aci, din Grămești, un intelectual. Veneam spre casă și m-ajunge mașina unității și m-anunță : „Întoarceți-vă înapoi la Comitetul orașenesc de partid că sunteți chemat”. Zic : „Nu, mă duc întâi acasă și îi spun soției că sunt chemat, ca să știe”. Că eu veneam acasă la oră regulată. Și m-am întors, iese contabilul șef de acolo, și a fost chemat și directorul. Și-i transmite lu’ Dănilă ce-a spus Miu Dobrescu : să nu s-atingă de mine.

Se pare că ați avut probleme serioase de la eliberare până în '89.

Ăstea au fost, da. Și în ziua când a izbucnit deja revoluția, că-ncepuse la Timișoara, mă duceam în oraș. Acuma ei au mobilizat gărzile patriotice... Și unde-i spitalul, pe vremuri a fost judecătore, și o echipă de oameni vorbeau despre mine. Și m-am întâlnit cu cineva care m-a întrebat : „Domnule, ce va fi?”. Zic : „E problemă de ore”. Mă întorc acasă și când am dat drumul la televizor începuse și la București, a fost momentu’ când a fost manifestația de pe 21. Și după aceea a urmat ceea ce a urmat.

Aici cum a fost atunci, în decembrie '89 ?

Aicea a fost o bătaie de joc. Nici nu m-am dus. Și m-au chemat. Mie mi-era rușine. Au năvălit în Primărie, au aruncat niște portrete și lucruri de-ăstea. Și după aceea au baricadat șoseaua, că vin contrarevoluționarii, teroriștii, c-au otrăvit fântânile, că-s 62 000 de morți. A fost o rușine, domn’e. Păi asta a fost și acuzația în proces împotriva lui Ceaușescu...

V-ați înscris în AFDPR după '90 ?

M-am înscris în Asociația Foștilor Deținuți Politici, normal. Era firesc ca să mă înscriu. Dar, legat de Ticu, tocmai aicea a fost toată chestia, că ai noștri n-au vrut puterea nici unu’ dintre ei. Chiar Puiu Atanasiu⁶⁰, când ceilalți au cerut drepturi, zice : „Noi n-am luptat pentru asta”. Puiu Atanasiu a murit acuma de curând, la 90 și ceva de ani. Era judecător și a fost prefectul județului Focșani în '40. Omul acesta a avut o atitudine unică în prizonierat, împreună cu un grup cu care era, când s-a’ pregătit diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horea, Cloșca și Crișan”. La „Tudor Vladimirescu” au venit un general rus și un adjunct de la Ministerul de Interne din perioada respectivă, să ție conferințe ofițerilor și să îi indoctrineze, să-i „reducă”. Și după ce o parte dintre ei au vrut să facă pasu’, să intre, ca să scape de prizonierat, de condițiile acelea groaznice, să se întoarcă în țară, la familie, și toate acestea, el a cerut cuvântul. S-a ridicat și a arătat că se încalcă legile internaționale, jurământul pe care l-au depus față de țară, și toate lucrurile acestea și că este imoral să se înscrie să lupte cu fostul dușman,

60. Constantin „Puiu” Atanasiu (1915-2007). Avocat, fost prefect al orașului Focșani (6 septembrie 1940 – 21 ianuarie 1941). În 1942 a căzut prizonier la Cotul Donului și a trecut prin diferite lagăre din URSS (Oranki, Mihailovo, Karangada). A fost repatriat în decembrie 1950. La 11 iulie 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Capul Midia și Peninsula. A fost eliberat la 13 octombrie 1954. A fost rearestat la 13 februarie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Radu Mărculescu, „Puiu Atanasiu”, în *Puncte Cardinale*, nr. 6, iunie 2007, p. 6. fișele matricole penale din AANP.

indiferent care este regimul. A dezvoltat ideea și a vorbit vreo 10 sau 20 de minute. Și la un moment dat, știți ce i-a spus generalul? „Atanasiu, ce-am făcut eu într-un an de zile tu ai distrus în 20 de minute.” Și după aceea l-au luat și l-au izolat... De aceea, domnule, să citești cartea scrisă de Nae Cojocaru⁶¹. Asta a fost tot avocat, tot legionar, care a fost în prizonierat la ei. Ai noștri, mare parte dintre ofițerii care au avut o atitudine exemplară s-au întors în țară prin '52 sau '53, '54, și i-au condamnat pentru atitudinea demnă pe care au avut-o în prizonierat și i-au băgat în închisori. Domnule, dar tăria pe care a avut-o grupul în întregime, c-aicea a fost un grup de vreo 60 de ofițeri, pe care ei i-au selecționat, că și-au dat seama că îi pot influența pe ceilalți...

Și când cu greva, Nae Cojocaru a fost zidit de Goiciu într-o celulă făcută pe un coridor în celularu' mare de la Gherla. Și l-au lăsat să-și facă acolo nevoile... Și printr-o gaură pe care au lăsat-o îi dădeau mâncarea. În ziua când am plecat, el își amintește că ne-a văzut în curtea mică de la Zarca. Acolo era un zid mare, da' el fiind acolo la înălțime a avut posibilitatea să vadă. Și a văzut când ne percheziționa' în vederea întoarcerii la Aiud. Și el s-a întors după aceea, dar a fost supus la niște suplicii fantastice. A murit și el... E o carte excepțională în care arată frumusețea idealurilor.

După 1990 s-a dorit o reîntoarce a Mișcării Legionare în viața politică românească ?

Da. Am avut o discuție cu cei din grupu' Milcoveanu⁶², cu Filon Lauric⁶³. El a fost comandant-ajutor, un om cu un trecut foarte frumos în Mișcare. E originar din Calafindești și a fost de mai multe ori aicea în casă. La ora respectivă eu din păcate eram aici, însă le-am spus: „Măi, noi trebuie să facem un congres, să ne întâlnim cu toții, undeva în munți, unde o fi, să stăm o zi, două, cât o fi nevoie, să ne facem și-o baie sufletească noi personal, fiecare dintre noi, să trecem pentru lucruri mărunte, omenеști, petrecute, și să fim cu toții împreună”. Asta a fost una dintre ideile care pe mine m-a' răscolit. Părintele Crăcea⁶⁴ m-a căutat la București, când am început activitatea pe linia aceasta,

61. Nicolae Cojocaru (1912-1998). Avocat. A fost luat prizonier de ruși și condamnat la 12 ani de muncă silnică, pedeapsă majorată ulterior la 25 de ani. A fost trimis în lagăr la Vorkuta. În 1952 a fost trimis în țară. A fost arestat la 14 martie 1953 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. A scris volumul memorialistic *Filmul unei existențe. Amintiri*. Nicolae Hristu et al., op. cit., pp. 83-85; fișa matricolă penală din AANP.

62. Șerban Milcoveanu (1911-2009). Medic. A fost arestat la 17 aprilie 1952. A executat pedeapsa la Securitatea București și în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 20 octombrie 1953. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu ar fi fost eliberat de la Aiud în 1964. Șerban Milcoveanu, *Partidul Comunist și Mișcarea Legionară în epoca fierbinte. Iulie 1945 – iulie 1948*, Asociația Foștilor Președinți ai Studențimii Creștine Române, 1920-1948 și Liga pentru Apărarea Adevărului Istoric, București, 1996, pp. 102, 113, 144; fișa matricolă penală din AANP; Cicerone Ionițoiu, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, vol. II, Hrisovul, București, 1996, p. 309.

63. Filon Lauric, născut la 27 aprilie 1908 în Calafindești, Suceava. Pictor și avocat. A fost arestat la 9 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești, Poarta Albă, Peninsula și Iași. A fost eliberat la 6 iulie 1958. A fost rearestat la 12 decembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

64. A se vedea nota 36 de la p. 85.

tocmai să facem un senat legionar, în care să se ieie deciziile și pe care toți să-l urmeze, indiferent care sunt, într-o parte sau în alta, că a început procesul acesta anti-Sima și pro-Sima.

Filon Lauric – Dumnezeu să-l ierte! – a fost un om cumsecade. Mi-a trimis câteva numere din „Învierea”, revista lui Milcoveanu și mai multe cărți. Am scos coletul cu cărți și am frunzărit și văd în conținut o chestie pe care a folosit-o cu Biriș⁶⁵. „Horia Sima s-a întâlnit cu Morozov⁶⁶ și Morozov i-a spus: „De ce nu acționezi?”. S-o’ întâlnit într-un parc, iar Biriș zice: „Eu am stat mai la distanță...”⁶⁷. Iar pe ultima pagină văd scris „Asociația foștilor președinți ai centrelor studențești”, că el a fost președintele centrului studențesc de la Suceava. Milcoveanu o fost la București la mediciniști, că fiecare a făcut o asociație. Și atunci s-au împărțit în codreniști și în simiști.

Atuncea i-am dat telefon și i-am spus următorul lucru: „Domnu’ Filon, de ce nu folosiți declarațiile date la Pitești, că sunt mai eclatante decât astea... De ce le folosiți pe acestea? Cui ajuta acuzațiile acestea? Și să știți, când am intrat în Mișcare, n-am intrat nici pentru Codreanu, nici pentru Horia Sima”. Am intrat fiindcă am fost convins de valori, și m-a atras personalitatea Căpitanului, dar adevărul este acesta: am fost cu sufletul meu de copil, am intuit anumite lucruri, care în structura mea le-am acceptat ca frățior. Sigur că pe parcurs lucrurile acestea s-au cimentat, s-au cristalizat, au venit cu o lumină rațională care s-a impus. S-au dezvoltat sub forma aceasta.

L-am vizitat la București de câteva ori.

Eram mai mulți acolo și s-a deschis iar o discuție pe linia aceasta, și el zice: „Mi-aduc aminte și-acuma când mi-ai spus și am rămas foarte surprins”. Și i-am spus: „Domnu’ Filon, noi am vorbit deschis”. Și Dumitru Oniga⁶⁸ le-a spus: „Măi, lăsați otrava la graniță. Nu veniți cu ea în țară”. Și noi n-am avut niciodată o dispută de natura aceasta în închisoare și n-am avut nicio dispută confesională. Erau și greco-catolicii. De pildă Ion Banea⁶⁹ era greco-catolic și era a doua persoană pe care Căpitanul îl socotea că

65. Victor Biriș, născut la 16 septembrie 1908. Avocat, doctor în drept. Secretar general în Ministerul de Interne în perioada guvernării legionare. A fost arestat în 1941. A fost rearestat la 8 octombrie 1951 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Iași, Galați, Cavnic și Aiud. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. A, B*, p. 196; fișa matricolă penală din AANP.

66. Mihail Morozov (1887-1940), șeful Serviciului Secret de Informații al Armatei Române până în 1940. Destituit de mareșalul Ion Antonescu, a fost închis la Jilava unde a fost asasinat de legionari în 26/27 noiembrie 1940.

67. *Învierea*, nr. 3, iulie-septembrie 1993, p. 132.

68. Dumitru Oniga, născut la 14 august 1925 în Stupea, Suceava. Inginer. În martie 1942 a fost arestat pentru apartenență la Frățiile de Cruce și condamnat la 3 ani de închisoare. A fost rearestat la 25 august 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Aiud. A fost eliberat la 3 iulie 1956. A fost arestat a treia oară la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 8 mai 1964. A mai fost anchetat în 1989 la Suceava. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 326; fișele matricole penale din AANP.

69. Ion Banea, născut în Vurpăr, Sibiu. La sugestia sa, apropiatii îi atribuie lui Corneliu Codreanu apelativul de Căpitan. După mutarea lui Corneliu Z. Codreanu la București, a rămas conducătorul organizației locale legionare (1930-1933), iar din 1934 ia conducerea grupului studențesc

are structura și capacitatea sufletească și intelectuală de a lua conducerea Mișcării. El a spus în câteva rânduri : „El gândește ca mine”. Noi n-am avut niciodată o problemă de natură confesională. Și l-a' ajuns într-o situație cât să poate de tristă, să ne urâm, să ne criticăm...

Când s-a înființat Partidul pentru Patrie ați participat ?

În '93. Eu personal nu am participat atunci, dar am fost la primul congres, în '95. Eu efectiv am început să activez în '94 spre '95. Am fost la câteva întâlniri după aceea a fost congresul la Sala „Brătianu”. Încă era părintele Voicescu⁷⁰, el l-a deschis și a făcut rugăciune de începere. Și le-am mai spus atunci la unii și la alții : „Măi oameni buni, Horia Sima, cu toate greșelile și cu toate părțile lui bune, face parte din istoria Mișcării Legionare, nu poate fi scos din ea. Cui îi ajută lucrul acesta ? La înălțimea Căpitanului e secular. Când apare o asemenea personalitate uriașă, cu o structură sufletească pe care a avut-o el... Un ales al lui Dumnezeu. S-a și greșit. Dar este foarte trist că se vine cu acuze directe, că el a avut anumite greșeli intenționate, și este foarte grav că introduceți reaua credință”.

Când am plecat de la congres, mergeam spre gazda unde am locuit zilele alea, eram cu Păun⁷¹, focșănean. O murit și el acum vreo câțiva ani de zile. Și a spus : „Domn'e, ai dreptate. Nu se poate, nu are rost, numai dușmanilor noștri le ajută”.

V-ați mai întâlnit cu foștii torționari ?

Nici nu i-am căutat. Io nu mi-am cerut nici dosarul. N-aș vrea și nu vreau să încerc niște decepții. Îmi dau seama de lucrurile acestea. Mie mi-au trimis informatori în casă pe care i-am știut și le-am spus deschis. Unu' a venit cu întrebări de la Securitate : „Domnule, da' poate dacă s-ar mai îndrepta anumite lucruri...”. Și i-am zis : „Nu, domnule, comunismul este un cancer social, care trebuie să dispară”. Și-a ajuns la urechile lor, precis. A venit cu întrebare precisă. Era un profesor de matematică. Și asta a murit, Dumnezeu să-l ierte.

M-a ajutat Dumnezeu. Vreau să vă spun că eu nu mă rog personal și nu am niciun merit în privința asta, un nevrednic cum sunt. Dumnezeu m-a întărit de fiecare dată și de multe ori m-a dus până pe marginea prăpăstiei și : „Uite, dacă fac așa te duci...”. Da' eu nu făceam și mă-ntorcea înapoi, adică să mă smerească. Să știți, smerenia este o mare virtute și Mântuitoru' spune : „Jugul Meu este bun și sarcina mea este ușoară. Să-nvățați de la Mine. Eu sunt blând și smerit cu inima”.

---

legionar din Cluj. Din 1935 este Șef al Regiunii Ardealul de Nord. Parlamentar pe listele Partidului Total pentru Țară în 1937. A fost arestat în primăvara anului 1938 și asasinat la 22 septembrie 1939 în închisoarea Râmnicu Sărat. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 33.

70. A se vedea nota 37 de la p. 85.

71. Nicolae Păun, născut la 18 mai 1912 în Buzău. Avocat, decorat pe ambele fronturi între 1941 și 1945. A fost arestat în august 1945 pentru activitate legionară și deținut în lagărul de la Slobozia. A fost eliberat în jurul datei de 20 septembrie 1945. A fost rearestat la 1 decembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Aiud, Baia Sprie, Căvnic, Ploiești, Jilava, Galați și Periprava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa la Periprava. A fost eliberat la 9 mai 1964. În 1997 și 1998 publică volumele *Muntele suferinței* și *Un soldat pe baricada idealului legionar*. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 223 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar*. P, Q, pp. 124-125 ; fișele matricole penale din AANP.

Și vreau să vă mai spun câteva lucruri care trebuie să ne fie adânc-adânc întipărite în conștiința și-n mintea noastră. Mântuitoru' spune clar : „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu poate veni la Tatăl decât prin Mine. Eu sunt lumina lumii. Cine nu Mă urmează pe Mine, umblă în întuneric. Cine n-adună cu Mine risipește. În afară de Mine nu puteți aduce roadă”. Par niște simple enunțuri. Sunt legi ! Care nu pot fi modificate deloc. Dacă chiar înainte de venirea Mântuitorului, pe calea revelației naturale, oamenii au intuit și s-au apropiat de aceste principii, au generat perioade fericite. În măsura în care lumea s-a îndepărtat de ele, cum ne-ndepărtăm și azi, că este o tendință de îndepărtare, toate acestea generează suferință. Nu vedeți că îndepărtându-ne de Hristos am devenit niște animale ? Ca o găină, să scociorâm totdeauna în pământ să găsim ceva. Să găsim ce ? Mâncare, satisfacții de acestea și cu astea să ne încheiem existența...

În încheiere, regretați cele ce vi s-au întâmplat ?

Din viața mea ? Nu, deloc. Dacă m-aș naște, m-aș duce exact pe același drum. Pot să spun lucrul acesta : mulțumesc lui Dumnezeu pentru suferința care mi-a dat-o, pentru anii care i-am suferit. El mi-a dus crucea, El a făcut lumină în sufletul meu unde au fost umbre și unde au fost neînțelegeri. Suferința pentru mine a fost un adevărat dar dumnezeiesc. Asta pot spune.

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu !

Teleorman

Tudorel Mareș

S-a născut la 2 septembrie 1939 în Ștorobăneasa, județul Teleorman. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : zece clase. Profesia : contabil. A fost arestat la 11 august 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 1 august 1964. La data interviului locuia în Alexandria. Interviu realizat de Constantin Petre la 27 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Constantin Vasilescu. Interviu se află în AIO-IICMER, având cotele 294, 295.

Domnule Mareș, părinții dumneavoastră aveau apartenență politică ?

Părinții mei n-au avut apartenență politică. Tata era funcționar și mama casnică, dar cercurile în care se învâртеau atunci, ca tineri, erau educate într-un spirit românesc, sănătos și naționalist. Vedeți, educația pe care am primit-o noi în familie, cei care am fost în lotul ăsta, era anticomunistă, pentru că părinții noștri n-au agreat niciodată ideea de comunism, nu i-au agreat niciodată pe ruși ca eliberatori.

Dumneavoastră cum ați ajuns să vă implicați în acțiuni împotriva regimului comunist ?

Păi, în anu' revoluției din Ungaria, în octombrie '56, mergând spre liceu, m-am întâlnit cu un prieten și vecin, Ovidiu Orceag¹, și am început să discutăm, fiindcă unii dintre părinții noștri mai aveau aparate de radio și bineînțeles că mai ascultau și posturile străine. Atunci au ascultat în special și deși ne avertizau să nu vorbim, că este extrem de periculos, noi o mai scăpam, fiindcă ne cunoșteam și știam că n-o să ne putem turna unii pe alții. Ei, și începând de aici, Ovidiu zice : „Va trebui să facem și noi la fel, să facem o organizație, să împărțim manifeste...”. „Da, Ovidiule, da' tu ai văzut ce s-a întâmplat acolo ? Io-s de acord, dar trebuie să știi cu cine umbli și pe cine alegi.” Și iată că Ovidiu, pe lângă Vișan², pe lângă alți câțiva băieți, Ionel Neagoe³, Popescu Mihai⁴, Vasile

---

1. Un interviu cu Ovidiu Orceag a fost publicat în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, I, Polirom, Iași, 2007, pp. 111-122.

2. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Petre Vișan din prezentul volum.

3. Ion Neagoe, născut la 27 septembrie 1941 în Alexandria, Teleorman. A fost arestat la 12 august 1959 și condamnat la 16 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 9 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 27 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

4. Mihai Popescu, născut la 16 august 1941 în Țigănești, Teleorman. A fost arestat la 24 iunie 1959 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani de închisoare

Alexandrescu⁵, a acostat să facă parte din organizație și doi băieți care erau la colonia de minori a Ministerului de Interne, aici, în Alexandria.

Din ce motive erau internați la colonia de minori ?

Cum să vă spun eu ? Ei erau internați pentru infracțiuni de drept comun, erau delincvenți minori, dar băieții ăștia doi nu erau oricine, erau băieți din familii foarte serioase, stăteau bine atât cultural cât și material. Dar nenorocirea a fost alta. Unul din tatăl băieților, Kampf Sigmund, s-a înrolat în trupele SS când au venit nemții, și a rămas pe unde a vrut Dumnezeu, pentru că n-a mai venit acasă, iar copilul a rămas nesupravegheat. Totuși, el a rămas cu ura aia împotriva rușilor și a comuniștilor, fiindcă i-au omorât tatăl. Cu Kampf am stat în pușcărie, l-am cunoscut la Jilava, în celula 1, după ce ne-au adus de la Securitate. În schimb, pe celălalt, Stockel Nicolae⁶, nu l-am cunoscut, dar mi-a spus prietenul Vișan că era un băiat nemaipomenit, cuminte, rațional. Ei, și cei doi erau foarte supravegheați la colonia de minori. Corespondența era absolut cenzurată, iar noi știam asta pentru că unul dintre colegii noștri de lot, Mihai Popescu, avea acolo un frate care era pedagog. Și în momentu' când au intrat și băieții ăștia pe fir, Ovidiu Orceag-a început să ne spună : „Să strângem arme, să strângem ce putem, că altfel nu se poate !”. Niște copilării.

Cum se numea organizația ? I-ați pus un nume ?

Păi nu i-am pus niciun nume, iar până la urmă ăștia ziceau : „De-ia, d'alde Orceag”. Noi am vrut să-i dăm o tentă de cenaclu literar, da' n-a ținut, și ne-au băgat la ședințe subversive, cu toate că ședințele se țineau dispersat, niciodată cu toți...

Cât timp a existat această organizație ?

Ei ne-au lăsat de la revoluția din Ungaria și până-n primăvara lu' '59, când au arestat pe primii dintre noi, pe Orceag și pe nu știu mai cine a fost atunci. Între timp ne-am văzut de treabă, fiecare și-a făcut rostul lui sau căuta să-și facă un rost în viață. Și atunci, în '59, probabil au vrut ei să strângă șurubu' și să dea drumu' la un pic de teroare ca să-nspăimânte oamenii, indiferent de categoria socială, și astfel au început să facă arestări. I-au arestat pe ăștia, pe urmă i-au bătut de i-au snopit și au zis și de ședințe, au zis și că s-au făcut manifeste, ceea ce nu se întâmplase, da' astea au fost numai scorneli de-ale lor, ca să înjghebeze un lot. De altfel ei au și lansat tot felul de zvonuri. Spre exemplu, cum că dacă reușeam să facem rost de armament și de o motocicletă cu ataș voiam să trecem frontiera în Iugoslavia cu o prăjină și cu un bec aprins, pentru ca grănicerii să tragă în becu' aprins, să nu tragă în ăla care conduce motocicleta ! Ce gândire, închipuiți-vă... Niște copilării. Și au mai zis că voiam să săpăm un tunel și că aveam aparate de emisie-recepție, GHE-uri de-alea, de război. Au lansat zvonuri, ca să

---

corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ostrov, Luciu-Giurgeni și Gherla. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

5. Vasile Alexandrescu, născut la 8 decembrie 1940 în Atârnați, Teleorman. A fost arestat la 15 august 1959 și condamnat la 15 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni, Ostrov și Gherla. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
6. Nicolae Stockel, născut la 26 ianuarie 1942 în Comlăuș, Bihor, domiciliat în Alexandria. A fost arestat la 23 iunie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 9 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

nu fie lumea indignată de arestări. Erau diversivunile lor, ca să potolească spiritele, și lumea să ne înjure pe noi, nu pe ei.

Credea cineva propaganda care se făcea atunci ?

Nuuu ! Lumea știa despre ce e vorba și își vedea de treabă... Credeau securiști, credeau activiști, niște pușlamale aduse din București, niște bețivi, lichelele satelor și orașelor, barbugii făcuți primari și secretari pe la sfaturile populare. Până la urmă i-au dat afară. S-au slujit de ei și după ce și-au făcut oameni, au făcut selecție. Darăștia care erau potențai primăriilor și ai instituțiilor unde comunismul era bine plantat erau niște oameni de nimic, puturoși, săraci, fiindcă nu le plăcea să muncească, erau bețivani, erau scursura... Și ca să nu se trezească dați afară și să se ducă iară la sărăcia din care pleaseră, erau zeloși nevoie mare.

Dumneavoastră unde vă aflați înainte de a fi arestat ?

Păi, în '59 eram student în București, la ASE, la Finanțe-Bănci, și locuiam în gazdă la fratele unui coleg de-al meu, Drăgușin Valter, care plecase militar și avea o cameră închiriată la Hotel „Capșa”. La „Capșa” erau atunci numai chiriași. Rămăsese numai cofetăria și restaurantul, iar hotelul-l desființaseră. Și acolo la „Capșa” am avut onoarea să-l am vecin pe Eugen Simion⁷, fostul președinte al Academiei, care atunci era asistent la Universitate, la Litere. El e dintr-o comună de lângă Ploiești și este fiu de preot.

El n-a pățit nimic, a știut să se poarte frumos, a fost promovat...

N-a fost nici promovat, nici nimic. El și-a văzut de treaba lui ! Blocul ăsta avea parter și două etaje unde locuiau oamenii, iar lângă mine stătea Eugen Simion și în cealaltă parte a blocului, care era în formă de U, stătea un alexandrian, Marian Teodorescu se numea. Terminase liceul aici, făcuse școala de Securitate și locuia și el tot acolo, dar fiind cam bolnăvior și având o fire slăbuță nu le-a plăcut șefilor lui de la Securitate și l-au făcut redactor la ziarul sindicatelor, *Munca*. Ei, și din când în când domnul Eugen Simion publica la *Tânărul Leninist* și la *Munca*. Și cine-i facilita să publice ? Marian Teodorescu. Astea se găsesc în Arhivele Naționale.

În ce relații ai fost dumneavoastră cu Eugen Simion ?

Păi, când îmi mai trimiteau mie câte un pachetel de acasă îi ciocăneam în zid, dar asta se întâmpla rar, că niciăștia bătrâni n-aveau de unde. Bucatele erau drămuite, dar toamna mai primeam o butelcuță de vin, prăjiturile și alte chestii d-astea, ce puteau să facă și ei prin casă. Și mâncam, mai discutam, mai împrumutam cărți, că asta mă interesa pe mine, să mai împrumut cărți bune, pentru că el avea. El era căsătorit, iar nevasta lui era studentă. Stăteau într-o cameră destul de spațioasă pentru o persoană și aveau pereții căptușiți cu cărți, fiindcă citea foarte mult.

Puteți să-mi povestiți cum a fost momentul arestării ?

Arestarea s-a petrecut într-o perioadă în care se pregătea colectivizarea, perioada de după revoluția din Ungaria, care a avut răsunet nu numai în Ardeal, ci și la noi, aici, pe Valea Dunării. Dintre noi, prima dată l-au arestat pe prietenul Vișan, iar pe mine m-au arestat de aici, de la „Capșa”. În seara aceea venise în vizită un văr de-al meu care a

7. Ioan Eugen Simion, născut la 25 mai 1933 în Chiojdeanca, Prahova. Critic literar, editor, eseist, filolog, profesor universitar, membru al Academiei Române și președinte al acesteia între 1998 și 2006 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Simion, accesat pe 9 februarie 2009.

murit, Dumnezeu să-l ierte, Mateescu Grigore se numea. El venise pentru că se certase cu nevasta, chestii de vârstă adolescentină... Și, la un moment dat, cam între ora 1 și 2, aud : cioc-cioc-cioc-cioc ! Când am deschis, m-au luat în primire niște dolofani în civil : „Tu ești Mareș Tudorel ?”. „Eu sunt.” „Și el cine e ?” „E un văr de-al meu. Acuma a venit și ne pregăteam să ieșim în oraș.” Eu mi-am dat seama despre ce este vorba... Unul din ei i-a luat buletinul vărului, a notat niște chestii și după aia i-a spus : „Coboară cu dânsu' până jos”. A coborât cu un haidamac până jos, i-a' pus ochelari negri la ochi și l-a' băgat în mașină. Voiau să vadă ce zice, poate se mai lega ceva de aici. Între timp mi-au luat buletinul și au început să-mi dea cărțile peste cap. Aveam un dulap pentru haine și au început să umble și prin dulap. Ce să găsească ? Cărțile, atât... Mie mi-era teamă de un singur lucru, fiindcă o fată îmi dăduse o carte, *Numerus clausus*⁸, și îmi era frică din cauza asta, pentru că știam că e interzisă și că e de natură periculoasă.

Ei aveau mașina trasă pe strada Edgar Quinet. Era un GAZ cu care m-au luat și pe mine și m-au dus la sediul Securității, pe Rahova 37-39, și m-au băgat într-o cameră, la intrare. Între timp îi dăduseră drumul vărului meu, fiindcă îi luaseră toate datele. Când m-au luat eram încălțat cu niște sandale romane... Tinerii purtau pe vremea aia și cămăși antijeg, pe care nu trebuia să le speli ca student, că nu prea aveai unde. Astea aveau gulerul mai închis, erau gri cu alb pepit, cu manșetă largă. Când aveam întâlniri noi ne împrumutam hainele unii de la alții, cum s-a făcut și se face...

Și cât v-au ținut acolo ?

Am stat ce-am stat și pe urmă mi-au pus ochelari negri și m-au dus jos, la beci. Acolo se auzea un huriu groaznic și eu mă întrebam ce huriu e. Am aflat când am ajuns în celulă... Când începeau să bată și să schingiuiască dădeau drumul la un ventilator și ăștia care trecuseră pe acolo îi ziseseră „moara” : „Gata, au dat drumul la moară, scot la anchetă și începe omorul !”.

Nu erați singuri în celulă ?

Nu eram singur, da' fiecare își ținea gura, fiindcă nu se știa dacă era vreun turnător pe acolo. Cine știe pe ce căi te deconspira' și spuneai fără să vrei cam ce dorea anchetatoru'. Mai era acolo Aurel Dobrescu⁹, care fusese ministru și acum era bătrân și ramolit, săracu', mai era un profesor de matematică din Orbeasca, Teleorman, domnu' Neață¹⁰, și mai era un macedonean, pe care nu mai țin minte cum îl chema. Țista era șef de cameră, da' era dubios. Cam ăștia eram.

Care erau condițiile de detenție la Rahova ?

De la 5 dimineața și până la 10 seara aveai voie să stai pe pat doar când măncai. O aiureală. Era acolo o vizetă pe care se uitau, ca să nu stai pe pat. De mâncare dădeau un

8. Lucrare a profesorului A.C. Cuza. Principiul „numerus clausus” enunța limitarea numărului evreilor în cadrul sistemului de învățământ superior românesc.

9. Aurel Dobrescu, născut la 8 martie 1885 în Henig, Alba. Medic. Membru al PNT, deputat, senator și fost ministru. A fost arestat la 28 iulie 1949 și condamnat la 20 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Râmnicu Sărat, Văcărești și Botoșani. A decedat la 19 iunie 1963 în închisoarea Văcărești. Informații din fișele matricole penale din AANP.

10. Ștefan Neață, născut la 15 aprilie 1905 în Orbeasca de Sus, Teleorman. A fost arestat probabil în 2 martie 1952 și depus la penitenciarul Jilava. Nu deținem date despre o posibilă condamnare sau despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

terci nenorocit, nici nu puteai să zici ce mâncare putea să fie aia. Dormeai învelit cu pătura și cu mâinile peste pătură, iar cu fața spre vizetă, ca să vadă ce faci, pentru că la Brașov făcuseră un pistol din pâine și îl negriseră cu carbocif. Cine l-a făcut a avut talent de sculptor, pentru că a reușit să-i păcălească cu pistolu' și a evadat. În sfârșit, l-au prins...

V-au scos și la anchetă ?

Chiar a doua zi m-au scos și am făcut cunoștință cu anchetatoru', iar când m-am întors s-au mirat ăia că nu am venit mototolit : „Ce te-a întrebat ? Ce-a făcut ?”. „Ce să mă întrebe ? Cum mă cheamă ? De unde sunt ? Ce-am făcut ? N-am făcut nimic.” „Ehe, băiete, ce te-așteaptă !” „Ce-o fi, o fi !” După treaba asta prima anchetă a fost noaptea. Era trecut de ora 1, pentru că la 10 dădeau stingerea. Atunci m-au și bătut... La mâini mi-au dat cu un baston de cauciuc cu sârmă prin el. Țineai mâinile întinse și te loveau. Dacă prima dată au văzut că rezist, au zis : „Dă-i acolo, bagă viteză ! Lasă că spune el, vezi de treabă, îl înmuieăm noi”. După ce m-am dus bine bătut și la fâlci, și la fund, și la tălpi, m-au pus în fund pe pat, da' ce să stai, că era foc ! Am vrut să mă scol în picioare, da' parcă eram pe niște perne d-alea care alunecau... Pân' la urmă mi-a spus cineva din celulă, de-acolo : „Băi, fă-te că leșini, că altfel te bat ăștia de iese zeama din tine ! Nu fă pe erou', încearcă varianta asta”. A doua oară m-au dus tot noaptea și când a început cafteala am încercat varianta, am simulat leșinul și m-au dus la doctor. Când m-am trezit mirosea a medicamente, probabil mi-au făcut o injecție, ca să-mi întărească inima...

Cine vă bătea în timpul anchetelor ?

Interesant este că nu bătea anchetatoru'. Anchetatoru' m-a bătut numai la palme, da' aia era mângâiere. Când ceva nu-i convenea lui, sau când voia să spuie ceea ce dorea el să scrie acolo, simula că e enervat și atunci zicea : „Întinde palma !”. Și atunci lovea el, da' în rest, la fund sau la tălpi, nu lovea el, ci alții. Și nu în biroul lui, ci jos, da' nu știu în care celulă, fiindcă ochelarii ăia erau foarte strânși. Când mi-i puneau mai vedeam cât să nu mă împiedic pe scări, că de multe ori ne păcăleau : „Saltă picioru', că e scară !”. Sau : „Vezi că coborâm !”. Și când tu săltai picioru', cădeai în gol, pentru că atunci nu te mai țineau : „Fii, bă, atent, bă ! Ia uite-l, bă, ăsta să rupe căzând !”. Știți ? Era un fel de bășcălie...

Mai țineți minte cum îl chema pe anchetator ?

Căpitanu' Anghel Marin¹¹, da' nu cred că mai trăiește, că era destul de înaintat în vârstă. El era român, în schimb șefu' anchetator era un maior ungar. Îl chema Marton și el dirija : „Bate-l p-asta !”. Și era bătaia la tălpi și la fund. Se bătea și la rangă. În alte părți practicau alte metode, foloseau alte utilaje de-ale lor, după cum am văzut eu. Era un băț cam de peste 1 metru jumate, numai bun de ținut în mână. Și ăsta era din lemn de fag fiert, era o esență tare cu fibra creță, răsucită, ca să nu se rupă, să așchieze. Și cu ăsta băteau de rupeau ! Nu puneau nici cearșaf, spre deosebire de Jilava unde puneau cearșaf.

11. Marin Anghel, căpitan la arestul din strada Uranus, București. Anchetator al lotului lui Vasile Luca. În 1960 a anchetat cu brutalitate pe Simina Mezincescu din lotul „Noica-Pillat”. A anchetat-o și pe soția lui Ion Mihalache, pe care a bătut-o pentru că nu a vrut să semneze o declarație redactată de el. Un maior Marin Anghel este semnalat ca șeful Serviciului XII filaj și investigații în cadrul Inspectoratului de Securitate Județean Brașov în februarie 1968. Doina Jela, *op. cit.*, p. 31 ; Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. II, p. 51.

Și atunci după ce ați simulat leșinul v-au mai anchetat ?

M-au mai scos la anchetă, da' ziua : „Păi, cum e cu ăla ? Cum e ?”. „Nu știu, domn'e, chemați-l să stea de față cu mine să vadă dacă am spus io sau am făcut io așa ceva.” Și într-o zi l-au adus la confruntare pe Orceag. Ne-am văzut unul pe altul și pe urmă ne-au pus cu fața la perete, iar pe el l-a întrebat anchetatoru' : „Îl cunoști ?”. Și ăla a zis : „Îl cunosc”. Apoi m-a întrebat și pe mine : „Tu-l cunoști ?”. „Îl cunosc.” „Este adevărat, mă, că ăsta, colegu' și prietenu' tău, banditu' ăsta care nu vrea să recunoască...” a zis și-a făcut și-a dres ? „Da, e adevărat.” N-a putut să mai reziste... Ei, după asta m-au mai scos de vreo două ori ziua, au început să mă-ntrebe de unu și de altu' dintre cei arestați din lotu' nostru, și atunci mi-am dat seama că ancheta e terminată. Anchetatoru' era satisfăcut și mi-am dat seama, pentru că mi-a și zis : „Băi Tudorele bă, ai luat bătaie ca un prost, bă, că puteai să spui de la început. Acuma nu mai e cazu', bă, că e suficient”. Acuma eram „Tudorel”. Știi ? Își terminase treaba și era satisfăcut.

Ați fost supărat pe Orceag după treaba asta ?

N-am fost supărat niciodată. Cum să fiu supărat când io știu prin ce-am trecut ? Dacă nu-mi spunea colegu' de celulă, ăia forțau nota, mă băteau și ziceam și eu. Nu pot să zic că rezistam până la sfârșit. Mai rar oamenii care rezistau până la sfârșit. Oricum, n-am stat mult în anchetă, că după ce s-a terminat ne-au băgat într-o celulă mare de tot, ne-au tuns și ne-au dus cu dubele la Jilava.

Descrieți puțin închisoarea de la Jilava.

La Jilava ne-au băgat într-un hangar mare de tot. Jilava de acum nu mai e cea de atunci. Înainte de a intra în Fortu' 13 se deschideau ușile și de-acolo te lua caraliu' și te ducea pe secție. În dreapta era secția 1, în stânga era secția 2. Întâi am fost dus la „șerpărie”, dar prin „șerpărie” să nu se-nțeleagă că erau șerpi de colcăiau acolo. Era aglomerație și dormeai pe jos. În „șerpăria” asta am întâlnit un conjudețean, Florică Rădulescu¹², care trăiește și acum la Perii Broșteni¹³, spre Videle. El a fost fugar, a fost ascuns, pentru că a făcut parte dintr-o organizație cu tentă legionară, „organizație subversivă de tip fascist”. În fine, după asta m-au băgat pe secția 1, la celula 1, iar alături era celula 0, unde erau condamnații la moarte. Noi știam câți sunt, pentru că număram castroanele când ieșeam afară.

Aici, în celulă, ați mai întâlnit pe cineva cunoscut ?

Aici am nimerit tot cu Florică Rădulescu, care era bătut bine. În celulă era semi-obscuritate și era mai multă beznă decât lumină, fiindcă ne-au băgat acolo noaptea, iar când am intrat s-a sculat fiecare într-o rână și când m-am uitat și-am văzut figurile alea trase la față, nebărbierite, mi-am zis : „Măine trebuie să văd pe cine cunosc io aici, că acum nu pot să-i disting...”. Ei, pe urmă au mai băgat pe încă cineva, pe nea Aurel

12. Florian Rădulescu, născut la 23 martie 1923 în Perii Broșteni, Teleorman. A fost condamnat în contumacie fiind dispărut între 1949 și 1955. A fost grațiat în 1955. A fost arestat la 16 noiembrie 1956 și prevenit la penitenciarul Jilava. A fost eliberat la 9 aprilie 1957. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Mareș Tudorel l-a întâlnit în Jilava în 1959. E posibil să nu fi fost eliberat la data trecută pe fișă ori să fi fost rearestat ulterior, însă nu deținem alte informații.

13. Localitate în județul Teleorman.

Cocan¹⁴, care era tot cu tentă politică, făcuse parte din Partidul Social-Democrat al lui Titel Petrescu. Eram și cu preotu' Gheorghe Nicolae¹⁵ din Vișoara, care era surd, săracu', și gardianu-i zicea : „Vino, bă, încoa' !”. El n-auzea și făcea și-n stânga și-n dreapta : „Ce-a zis? Ce-a făcut?”.

Să vă povestesc un episod interesant cu părintele. Aveam un gardian căruia noi îi ziceam Viplă, pentru că avea dantura din tablă viplă, și ăla-l scotea și-l bătea de fiecare dată, îl puneă să stea-n picioare, îl chinuia. Nu l-a omorât, dar îl adusesese-n stare de nebunie. Stătea sus în pat și eu vedeam cum rupea din cearșafuri, rupea din poalele la cămașe și le înnodea. Ei, atunci eu m-am gândit : „La să-l urmăresc pă amărātu' ăsta, să văd ce vrea să facă...”. Și într-adevăr, într-o noapte a vrut să se spânzure. Și-a pus lațu' ăla de gât, l-a agățat de belciugu' de la pat și voia să se dea în jos, ca să... Atunci l-am apucat de picioare și l-am tras în pat la mine : „Ce faci, părinte? Păi nu e voie. Viața numai Dumnezeu ne-o dă și tot el ne-o ia. Vino încoace, părinte, și stai aici !”. Tremura ca varga ! L-am sculat pe nea Florică și pe ceilalți, pentru că ne era teamă să nu s-alarmeze caralii și să vină să vadă ce este. Pe urmă îl luau și îl duceau unde nu cunoștea pe nimeni și iar o pățea ca la început. Ei, până dimineața l-am potolit. Îl luam, îl încurajam, îi spuneam de posibile decrete care urmau să vină, când mai zbura câte un avion îi spuneam că vine de la ONU ! Și așa l-am redresat, i-am creat o stare de spirit aproape normală, că normal n-a mai rămas. A scăpat, da' dacă nu eram io atunci, se spânzura, bietu' părinte... După eliberare a fost preot la Vișoara, și-a revenit.

Aici ați stat și cu personaje cu notorietate ?

La Jilava erau aduși doi frați, era unu' pe care îl chema Ioan Eremia¹⁶ și unu' pe care îl chema George Eremia¹⁷. George Eremia făcuse Teologia, da' tatăl lor fusese activist comunist ilegalist. După instaurarea solidă a regimului, Ion a ajuns ministru' adjunct al lui Bodnăraș. Fusese promovat în poliția comunistă, era colonel fără să treacă gradele ierarhice. Și ăsta era sucit la cap, era un tip foarte deștept și nu vorbea cu nimeni. În lot cu ei mai era și colonelu' Ardeleanu¹⁸, care fusese șefu' Academiei Militare, și toți

14. Aurel Cocan, născut la 7 ianuarie 1910 în Suhaia, Teleorman. Membru al PSDI. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Dudu, Galați și Lugoj. A fost eliberat la 15 iunie 1954. A fost rearestat la 4 aprilie 1959 și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 23 aprilie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

15. Pr. Nicolae Gheorghe, născut la 7 februarie 1906 în Furculești, Teleorman. A fost arestat la 14 septembrie 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Botoșani. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 120 ; fișa matricolă penală din AANP.

16. Ioan Eremia, născut la 5 august 1913 în Constanța. Ofițer. A fost arestat la 17 octombrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Râmnicu Sărat și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

17. Gheorghe Eremia, născut la 2 septembrie 1911 la Constanța. A fost arestat în 23 octombrie 1958 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Aurel Ardeleanu, născut la 18 mai 1913 în Buteni, Arad. Colonel. A fost arestat la 17 octombrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava,

discutau și erau împotriva regimului. Acuma că erau împotriva regimului e una, da' dacă ueltiliseră asta nu poți s-o mai știi, că în intimitate, la o cafea, mai vorbeau și ei... Țștia i-au făcut organizație și gata, s-a terminat.

Când s-a desfășurat procesul dumneavoastră ?

Procesul a avut loc în septembrie. De la Jilava ne-a' luat și ne-a' dus la proces, pe Negru Vodă, unde ne-au judecat. Atunci m-am văzut cu toți colegii, în boxă. Au chemat ca martori ai acuzării colegi mai mici, prieteni cu Orceag, ăia care stăteau în gazdă la București. Ovidiu Orceag a fost șef de lot la noi.

Dar ei cum au ajuns să depună mărturie, i-au forțat ?

Ce-au inventat securiștii, aia au semnat ! Unu' din ei e mare liberal acum, e consilier și n-are pic de rușine, se bate cu pumnul în piept că el a fost arestat, că a fost anchetat de Securitate, Mandragiu Nițu îl cheamă, e profesor de matematică. Mai era un altu', Pieleanu Tudor, profesor de istorie, mai era o fată, Jeana Cioacă, a terminat și ea o facultate... Iată, ăștia care au venit ca martori ai acuzării au avut posibilitatea să termine și să-și vadă liniștiți de viața lor, dar sunt sigur că au semnat angajamente pe oriunde au fost ei, de când au terminat liceul. Și acești copii, pe care nu pot să-i acuz, pentru că ăsta a fost destinul lor, au mers așa până-n '89...

Și cum a fost în instanță ?

Domn'e, procurorur' arăta ca Goebbels¹⁹ ! L-ați văzut vreodată în poze pe ministru' nazist, Goebbels ? Avea o tărtăcuță, un pomet și un nas prelung. De unde arian ? Nici pomeneală ! În fine, de la celula 1 a venit grefieru' și mi-a citit : 15 ani de muncă silnică, cinci ani degradare civică și confiscarea averii. Da' de unde avere ?

Nu ați făcut recurs ?

Eu am refuzat să fac recurs, dar au făcut avocații care, de fapt, erau inexistenți, făceau mai mult rău decât bine clienților lor. Au luat banii de la bătrânii noștri care și așa erau amărâți și sărmani, și n-au zis nimic. Pe mine chiar m-a felicitat avocatul, Florea Tibacu, un avocat de excepție : „Tudorele, ai vorbit exact cum trebuia să vorbești, pentru că eu și dacă voiam nu puteam să vorbesc ca tine ! ”. Eu spuseseam : „E o copilărie, trebuiau chemați și atenționați părinții, iar ei să ne fi dat o bătaie acas', și să ne supravegheze mai drastic”. Mă rog, fiecare avocat în parte, angajat de părinți sau dat din oficiu, a făcut recurs. Recursu' a fost admis și pe urmă eu am căpătat opt ani de închisoare corecțională și cinci ani de degradare civică. Adică n-aveam voie să votez, n-aveam voie să fiu ales, să aleg, să intru în organizații partinice sau nepartinice, în sindicat...

Și unde ați fost dus după proces ?

Din nou la Jilava, dar la celula 36. Acolo am avut onoarea, plăcerea și bucuria să cunosc o mulțime de oameni de mare valoare. Acolo l-am cunoscut pe Păstorel Teodoreanu²⁰,

---

Râmnicu Sărat și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Paul Joseph Goebbels, ministrul german al propagandei în timpul celui de-al III-lea Reich. S-a sinucis împreună cu soția sa, Martha, în bunkerul lui Hitler din Berlin, după ce aceasta și-a otrăvit cei șase copii la sugestia soțului.

20. A se vedea nota 1 de la p. 325.

pe generalu' Alexandru Vătămanu²¹, pe Remus Niculescu²², critic de artă, pe doctorul Dinu Răileanu²³, din lotul profesorului Noica²⁴. Acolo erau și băieții din lotu' Basarab, cu Gelu Furtună... Pe ceilalți nu i-am cunoscut, nu le mai țin minte nici numele, da' sigur că erau și alții. Erau țărani de la colectivizare, erau din Teleorman, din Vâlcea, din toate categoriile sociale, că de-aia îi amesteca acolo. Am avut doi țărani din Vâlcea care erau foarte apropiați de generalul Vătămanu. Pe unu' îl chema Tiță²⁵ și pe unu' Diculescu. Erau țărani gospodari, foarte zdraveni și dacă i-au dus la muncă au rezistat. Eu m-am atașat cel mai bine de Păstorel, de doctorul Răileanu și de generalul Vătămanu.

Cu ce vă ocupați timpul acolo în celulă ?

Păi, nu puteam să pierdem timpul degeaba și ne grupam fiecare și învățam limbi străine. Decât să jucăm zaruri, foloseam fiecare secundă. De dimineață învățam italiana cu generalu' Vătămanu, și după-amiaza învățam franceza cu doctoru' Răileanu. Ei erau oameni în puterea vârstei, în jur de 40-45 de ani. Conu' Păstorel, cum îi ziceam noi, mi-a spus : „Io n-am răbdare să vă-nvăț pe voi gramatică sau altceva, dar ce vreau eu să te rog pe tine : când îmi scriești o epigramă sau o poezie, pune mâna și învață-o pe dinafară, ori scrie-o pe bocanc sau pe gamelă”. Erau gamele cazone pe care le dădeam cu săpun, pe urmă luam un petec de la zeghe și dădeam pe pereți, pentru că mai vâruiau și ei, fiindcă se prelingea apa și nu puteau s-o lase să curgă mereu așa. Apoi tamponam gamela și scriam acolo și pe urmă aveam timp să învățăm pe de rost.

Ce vă mai amintiți despre Păstorel Teodoreanu ?

Îmi aduc aminte cum povestea conu' Păstorel o chestie pe care n-am spus-o la nimeni până acum. La un moment dat ne spunea cum l-au anchetat pe el : „Io fumam 100 de țigări pe zi, fiindcă scriam și noaptea, dar la Securitate îmi venea să turbez, pentru că anchetatorul mi-a aprobat doar cinci țigări. Păi nu merge, domn'e, că io fumam 100, domn'e ! Nu m-a' bătut, da' m-a' torturat cu țigările și cu mâncarea. Îmi spunea : «Scrie acolo despre asta.» «Nu pot să scriu, că nu e așa.» Ei, și într-o zi mă duc la anchetator, probabil că era de serviciu, că avea banderola OS. Și m-a ținut acolo și mi-a dat să fumez, încât acum îmi era mie amar după atâta foame. Și-mi zice : «Uite, domnu'

21. Probabil Alexandru Vătămanu, născut la 24 decembrie 1898 în Titu, Dâmbovița. Ofițer. A fost arestat la 1 august 1959 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

22. Remus Niculescu, născut la 4 octombrie 1927 în București. A fost arestat la 17 decembrie 1959 pentru legături cu Constantin Noica și condamnat la 7 ani de temniță grea. A fost închis la Jilava, Aiud și Pitești. A fost eliberat în 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar. N, O, p. 130.*

23. Constantin „Dinu” Răileanu, născut la 27 aprilie 1902 în București. Medic. A fost arestat la 12 septembrie 1959 și condamnat la 9 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

24. Lot constituit în jurul filosofului Constantin Noica. A se vedea nota 6 de la pp. 278-279.

25. Probabil Ilie Tiță, născut la 10 iulie 1913 în Drăgoești, Vâlcea. A fost arestat la 17 mai 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Gherla. A fost eliberat la 4 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Teodoreanu ce vreau să îți propun io. Pe cuvânt de onoare îți spun, dacă-mi faci o epigramă până în momentu' în care eu am terminat ce am de spus, îți dau 100 de țigări. Pe loc, rapid, nu să te gândești...» Păstorel râdea, era o figură bonomă, și zice : „Când am auzit ce simplu e i-am zis imediat : «Aș răspunde pân' la anul la tot felul de-ntrebări/ De-ar admite căpitanul să-mi mai deie cinci țigări». «Domnu' Teodoreanu, îți dau 100 de țigări ! »”. Păstorel avea accent moldovenesc, dar moldovenesc dulce, nu vulgar. Și i-a dat 100 de țigări. Zilnic veneau 100 de țigări.

Unde s-a petrecut episodul respectiv ?

La anchetă la Malmaison. Ancheta se făcea pe regiuni. Bucureștenii erau la Malmaison, provincia era la Rahova, iar la Interne duceau specialitățile. Acolo erau cei parașutați, demnitarii, pușcăriașii grei, luptătorii din munți, pe care voiau ei să-i stoarcă și-i țineau acolo...

Să vă mai povestesc un moment tot de la Jilava, cu generalu' Vătămanu, Păstorel și cu mine. Era prin august și ziua era lungă, iar io stăteam să țin „de șase” la spionul de la vizetă, să văd când vine caraliu' să le fac semn și să se scoale repede, că nu era voie să stai pe pat. Și stând noi trei acolo, crăpam de căldură, da' ei totuși discutau, ca să nu adoarmă. Voiau să scrie și să publice o carte de bucate cu preparate din carne de vânat asortată cu vinuri d-ale noastre sau cu vinuri franțuzești, pentru că am uitat să spun că domnul general Vătămanu avea o mare pasiune : vânătoarea. Pe vremuri, înainte de război, avea munți închiriați în care era zona lui de vânatoare. De asemenea, el a fost unul dintre cei mai buni enologi din Țara Românească. El a fost și demnitar, a fost atașat militar prin Italia. În fine, la un moment dat, respirând greu și nemaiputând ei să vorbească din cauza oboselii, a zis conu' Alecu Vătămanu : „Coane Păstorel, ce 'nădușală e. Nu mai vine seara odată, măcar să ne lase să ne-ntindem în pat... Văd că soarele nici n-are de gând să scapete”. La care conu' Păstorel zice : „Ca un vis ar trece anu'/ Dac-am bea un vin de viță/ Cu Alecu Vătămanu și cu Mareș Tudoriță”. Apoi mi-a făcut semn : „S-o bagi la bibilică, că io nu le țin minte p-astea”.

Describeți puțin condițiile de detenție de la Jilava.

Era o căldură și o zăpușală încât simțai că mori. Credeai că-nnebunești ! Nu era aer și mai făceam ventilație cu cearșafurile, da' de unde dracu', că era pentru moment, după aceea se termina și cu răcoarea și cu tot. Erau numai 100 de grame de pâine, de mâncare era varză, fasole și cartofi... Vorba vine, că într-o gamelă d-ăia de fasole, găseai doar patru-cinci boabe. Cartofii îi fierbeau la popotele lor, îi dădeau la o mașină de curățat, le luau coaja, alegeau pentru ei și restu' băgau la cazanu' nostru. Aia era mâncarea de cartofi, cum se zicea. Foamea era crâncenă, dar conu' Păstorel a fost demn și n-a cerșit niciodată. La fel generalu' Vătămanu, la fel și ceilalți din lotu' „Noica”. Toți au fost demni, n-au cerșit, n-au ieșit la raport pentru supliment de mâncare sau mai știu eu ce. Când se dădea la toată lumea, toată lumea primea. Încă domnu' general Vătămanu mai dădea și la băieții mai tineri care erau prăpădiți, mai dădea la bolnavi, sau la bătrânii care erau căzuți de-a binelea. Le dădea din porție câte patru-cinci linguri de arpacaș.

Pentru necesitățile fiziologice erați scoși din celulă sau aveți tinetă ?

Pentru necesități aveam un hârdău, căruia îi spunea tun, și o tinetă. Mai era și un hârdău mai larg unde te spălai, că dădeau o porție de apă de juma' de kil, pentru că apa era la drămuială. Acelui hârdău îi spunea balie. Și duceam astea pe rând, iar noi, cei tineri, le duceam în locul celor bătrâni, pentru că ei nu puteau, și dacă le vărsau pe secție

îi puneau să scoată cămașa și să șteargă acolo chiar și cu limba, numai să nu se mai cunoască urma. Era un țigan, Mihai, și dacă nu luai pasu' corect, ca pasu' de front, și-l luai anapoda, se bălăngănea hărdăul și se vărsa, și atunci era prăpăd ! Când erau nițel mai viguroși, de se mai întremau, mai mergeau și ei. Ei, și la un moment dat ne-au băgat în celulă un deținut nou care avea un nas de acvilă, niște ochi albaștri, bulbucăți și spălăciți, cu firișoare roșii. Și noul deținut, domnul Gustav Finkelstein²⁶, nu voia să-și facă datoria și să ducă tunu' nici când era rându' lui ! El era colecționar de tablouri de artă, de sculpturi, de tot felu' de minunății, inclusiv mobilă. Și n-a vrut, domn'e. Noi ne-am rugat de el, da' n-a vrut deloc. Îi dădea țiganului pâine din turtoiu' lui, iar el ținea post, numai să nu ducă rahatu' ! Mai ales când cădea de ziua sabatului, era prăpădul lumii !

Pentru ce era el arestat, era sionist ?

Nu era sionist, era o jigodie. Domnule, fac o paranteză cu acest Finkelstein Gustav. El avea o colecție extraordinară de manuscrise, de artă, de toate. Securitatea știa de treaba asta, istoricii de la Muzeul de Istorie a Partidului știau și ei. El avea niște documente foarte prețioase pentru istoria PCR în perioada de ilegalitate, avea corespondență cu bulgarii, cu Dimitrov²⁷, care a fost șeful Internaționalei Comuniste. Și ce mai, nu voia să dea documentele la muzeu, celor de la istoria partidului. Și ăștia au făcut raport : „Domn'e, nu putem noi să i le luăm, că jidanu' cere bani grei și noi n-avem”. Și atunci a intrat Securitatea pe fir : „Lasă, că o să vadă el pe dracu' !”. Și ce-au făcut ? Când se ducea el acas', l-au încadrat doi securiști, unu' în spate, altu' mai în față : „Hăăă, domnu' Finkelstein, nenea Gustav, ce mai faci, ce mai dregi ? Mă, nea Gustav, nu te lasă comuniștii ăștia deloc în pace, vor să le dai manuscrisele, da' ce, ei nu pot să te plătească ? Ai dreptate dumneata când îi injuri”. „Da' nu-i injur...” „Ce nu-i injuri, bă, ce nu-i injuri ?” Și l-au luat ăia doi pe nenea Gustav, au tras GAZ-u', l-au băgat în mașină, i-au pus ochelari și l-au dus la Malmaison sau la Uranus... Și mare filosofie nu era. La Securitate l-au sucit, l-au învățit și i-au făcut dosaru' lu' nenea Gustav, l-au judecat și l-au condamnat la trei ani cu confiscarea averii. I-au luat o mulțime : și manuscrisele, și picturile pe care le-au dus la Muzeul de Artă... ăsta a fost Gustav.

Ei, și văzând că el nu vrea să ducă tunu', io n-am putut să mă abțin și într-o zi l-am îmbrâncit în ușă. I-am dat un pumn și el s-a dezechilibrat și-a căzut în cur... da' ce-n cur, că a căzut pe oase, că era numai piele și os.

Și nu v-a raportat ?

Ooo, a început să bată în ușă și mi-amintesc că era de serviciu un sergent-major care a venit imediat ! Atâta prezență de spirit a avut acest Finkelstein, că atunci când a deschis ăla vizeta a spus : „Domnu' șef, mă omoară legionaru' ! Mă omoară legionaru' ! Strigă mereu că-i omoară și pe jidani, și pe țigani ! Uite, a dat în mine, m-a trântit”. Ei, ăla era țigan, al dracului, de-asta am spus că a avut prezență de spirit domnu' Finkelstein. Și s-a

26. Gustav Finkelstein, născut la 14 iulie 1898 la Istanbul, Turcia. A fost arestat la 22 februarie 1960 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 20 februarie 1964 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, județul Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

27. Gheorghi Dimitrov, activist comunist, secretar al Cominternului și prim-ministru în Bulgaria după al doilea război mondial. A murit în condiții suspecte în 1949.

dus până la ofițerul de serviciu, a venit cu el și m-au scos afar'. Aveam o bonetă d-ai-a de deținut, care avea o pânză subțire pe dedesubt, iar ei mi-au rupt pânza aia, ca să nu țină căldură, și în felu' ăsta m-am trezit la neagra, cea mai crâncenă celulă de pedeapsă din Jilava. Mi-au bătut lanțuri și m-au băgat la neagra și mi-a făcut Adam, țiganul, un raport, încât mi-au dat 15 zile tocmai când era un ger afară de crăpau pietrele !

În noaptea aia a venit locotenentul Ștefan²⁸, care a fost unul dintre cei mai mari zbiri, cu altă celebritate de tristă amintire, care era atunci de gardă, plutonierul Iamandi²⁹, țigan din Jilava. Și ce-au făcut ? Ștefan mi-a dat câteva șuturi și m-am dus târâș câțiva metri mai încolo. Noroc că avea cizma înfășurată în șoșon, că altfel îmi rupea osul. Da' io am zis bogdaproste, m-am ridicat în patru labe și am mers de-a bușilea spre perete. Și-am luat și 25 la cur, că d-ai-a vă spuneam că, spre deosebire de penitenciare, Securitatea nu pune cearșafu' umed. La închisori îți puneau cearșaful, îl udau și dădeau numai pe regiunea feselor. Că mai scăpau ei și pe șira spinării sau pe picioare, asta e altceva, da' în general așa băteau. Și eram pielea și osu', că intrasem în descarnare. Deja avusesem o dată distrofie de gradu' I, pe urmă urmează celelalte, când începe să mustească apa din celulele corpului și să se umfle pielea. Ziceai că e gras, frumos, da' când băgai degetu', rămânea groapă !

Regimul alimentar la „neagra” era diferit față de cel de pe secție ?

Mâncarea era o dată la trei zile, iar la două zile îți dădeau apă caldă. Mâncarea de pe secție o dădeau și la cei izolați, dar spre deosebire de secție, unde polonicarul mesteca, aici dădea gardianul care nu mai mesteca. Și-ți dădea un fel de zeamă fără mai nimic, noroc că era caldă. Atât...

Puteți descrie condițiile în care ați fost închis acolo la „neagra” ?

Păi când m-au luat eu aveam un cearșaf cu care mă înveleam la mijloc, că dacă ne puneau pe burtă pentru cine știe ce infracțiuni făcute în celulă, să nu răcesc să mă nenorocesc la spate, și eram încălțat cu niște bocanci fără șireturi... Pe jos, la „neagra”, era gheață, pentru că erau crenelurile și venea apă, se prelingea tocmai de sus. În interior era un pat militar pe care îl băgau la 10 seara și-l scoteau dimineța, la ora 5. Puneau și o saltea cu pleavă, da' salteaua aia se lăsa-n jos, făcea burtă. Știți ? Și atunci, ca să nu mai stau pe gheață, am rezemat-o de perete și stăteam rezemat de capătul patului, cu fundu' pe bonetă. Din când în când mă mai sculam și mai mergeam, făceam cercuri să nu îngheț. Și la un moment dat n-am mai mers ca să mă-ncălzesc, pentru că nu mai aveam putere. Ei, atunci am adormit și-am visat ca aievea, cum parcă mă trăgea cineva de mână și voia să mă scol... Era mama. Am visat-o pe mama trăgând de mine : „Tudorele, scoală, scoală că mori ! Nu mai sta aici, scoală !”. Asta mi-e Sfânta Cruce c-așa am visat... Și atunci m-am trezit înghețat și pe urmă m-am târât, am mișcat patu' ăla, am mai făcut puțină mișcare și mi-am revenit. Eu am fost credincios de mic, nu habotnic, dar am crezut în Dumnezeu și am crezut în cele sfinte ale neamului românesc, cred și acum, și cred până n-oi mai fi ! Dup-aia n-am mai dormit, iar a doua zi, după ce și-au încheiat ei programul cu masă, curățenie, cu nu știu ce, a venit un doctor. Cine-o

28. Ștefan, locotenent-major la Jilava în 1959. Se pare că juca rolul torționarului „compătitor” pentru ca apoi să se năpustească asupra deținuților. Fusese înainte căruțaș în Jilava și într-o zi, văzând scris pe perete numele „Seneca”, a vrut să-l scoată pe purtătorul acestui nume pe culoar să-l bată. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 274-275.

29. Iamandi, originar din Jilava. Cel care executa sentințele de condamnare la moarte prin împușcare, în celula 0 de la Jilava, după 1954. Bătea deținuții cu ranga și cu lanțul, ucigând în acest mod mai mulți dintre ei. *Ibidem*, p. 140.

fi fost doctoru' ăla, Dumnezeu știe, că m-a dezbrăcat, s-a uitat, a dat din cap și a plecat, iar a doua zi m-am trezit că m-au luat și m-au dus de acolo. Am stat vreo zece zile.

Unde ați fost mutat de acolo ?

Între ieșirea și intrarea din Jilava, pe la poartă, unde erau două sau trei celule și m-au băgat acolo. Dedesubt era o gaură pentru WC și sus era o răsuflătoare, n-aveau geam, n-aveau nimic. M-au mai ținut acolo cinci zile după care m-a dus în celula mea. Când m-au dus în celulă, băieții strânseseră în fiecare zi câte o bucățică, câte un duminat și mi-au dat...

Ce se întâmplase cu Finkelstein între timp ?

Cu o zi înainte de a mă readuce pe mine în celulă pe domnul Finkelstein l-au luat și l-au mutat în altă parte. El trebuia să-și facă datoria mai departe, să toarne, pentru că am aflat mai târziu că Finkelstein deja era turnătorul ofițerului politic al închisorii. Ofițerul politic chema securității și-i trimitea să verifice informațiile pe care le primea de la Finkelstein despre cei care-i spuneau că sunt împotriva regimului. Îi spunea că au pistoale, că au îngropat mitraliere și o să le scoată la luptă... Aiureli scoase de Finkelstein. Și ăia nu găseau nimic când se duceau, pentru că nu era adevărat.

Ați mai stat mult la Jilava ?

La Jilava am stat un an și două-trei luni, iar într-o zi ne-am pomenit că ne bagă într-o hardughie mare de tot, într-o altă celulă. Aici unii se cunoșteau din anchetă, iar alții d-afară. Noi ne-am tras într-un grup și pe urmă a venit și Florică Rădulescu, că nu mai știam de el. Și acolo erau hârdaiele pline cu mâncare, îți luai gamela și îți puneai cât voiai. Era o mâncare groasă, arpacaș cu jumări, varză cu jumări, da' jumările erau mucegăite. Și a venit doctorul Rinan și ne-a spus: „Luați și mâncați puțin. Să nu mâncați jumările. Voi nu vedeți care e schepsisu' la bandiții ăștia ?”. Substratul la mâncarea groasă era să faci diaree, dizenterie, iar ei nu-ți dădeau să înghiți nicio pastilă și-ți dădeai ficatu' peste cap. Noi am mâncat, ne-am potolit foamea și n-am mai luat, da' unii băgau și-n traistă, pentru că era spectru' foamei, domn'e. Și ce să mai, pân' la urmă au început să ne ducă în loturi cu dube auto la gara Basarab, unde era o garnitură de tren care ne-a dus la Gherla.

Eu am stat tot cu Păstorel și cu Vătămanu, iar pe drum Păstorel și cu mine am mâncat toată slana care era sărată potroacă. Am mâncat și o bucată de marmeladă și pâine, ne-am saturat și pe urmă am mai mâncat încă o dată în trei zile, până am ajuns acolo. De apă și de căldură nu mai vorbesc. Pielea parcă era opărită. La găină era bine...

Ce vârstă aveați atunci ?

Eu aveam 20, mergeam pe 21 de ani, da' Păstorel era destul de-n vârstă, avea vreo 65-66 de ani și uite c-a rezistat ! După ce i-au distrus ficatul l-au plimbat prin spitalele închisori, i-au dat voie să mai ia medicamente, iar de fumat nu mai avea să fumeze, decât ce-i băgam noi, că pe noi ne scosese' la lucru și mai primeam pachete.

La Gherla ați fost scos la muncă ?

Acolo ne-au scos la lucru, că trebuia să mai faci mișcare, trebuia să mai iei o carte poștală, să știe părinții de tine... Dacă-ți făceai norma în fabrică, aveai dreptul la pachet, da' norma era diabolică. De exemplu, când lustruiam mobilă, norma era de două ori mai mare decât la fabrica de mobilă din Pipera, în condițiile în care mâncarea era proastă, nițel mai bună decât pe celular. Aveam un doctor, doctoru' Becherete³⁰, oltean din Târgu

30. Adrian Becherete, născut la 14 ianuarie 1925 în Vădeni, Gorj. Absolvent al Facultății de Medicină, ofițer activ. A fost arestat la 21 mai 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică,

Jiu, care făcea ce făcea și când slăbeam noi ritmu' la mobilă zicea : „Bă, hai să vă mai altoiesc pe la câte o celulă unde sunt ăștia cu TBC”. „Păi, dom' doctor, să nu pățiți ceva.” „Lasă, că știu eu, că nu fac când vor ei, fac când știu io !” Făcea asta pentru că la ăștia cu TBC se ducea mâncare mai bună. Și-i chema pe ăia, le făcea radiografii, și în loc să scrie Petre Vișan, care era bolnav, scria Mareș Tudorel, și când venea doctorul cel mare sau felcerul, i-arăta acolo : „Păi internează-l, lasă-l dracului ! Îi mai dăm ceva să-l punem pe roate și pe urmă-l trimitem iar la muncă”. ăștia aveau grade, dă-i dracu', erau maiori, da' ei veneau îmbrăcați civil.

În perioada în care ați fost închis ați avut contacte cu familia ?

De mine n-au știut trei ani. Erau gata să-mi facă de petrecanie, fiin'că onor Securitatea, din prea multă milostenie, a trimis un turnător d-al lor, un țăran d-aici, să-i intoxice.

Ați aflat cum îl chema ?

Nu. Părinții n-au vrut să mi-l spună niciodată. L-au trimis la părinți și le-a spus : „Nu mai așteptați, c-a murit Tudorel”. „Păi cum a murit ?” „Păi, eu l-am văzut cu ochii mei. S-a agățat de un fir electric la Jilava și s-a electrocutat. L-au scos pe targă, era negru...” Au vrut să-i distrugă și pe cei de acasă, iar ăștia erau hotărâți să mă-nmormânteze ca pe soldații de pe front. Ei erau cu trupul la Don, în pământ rusesc, și ai lor le făceau ce le făceau aici, creștinește. O căpățână de pământ învelită în costumul pe care l-a purtat el și așa mai departe, după tradiție.

Cum apreciați detenția de la Gherla în comparație cu cea de la Jilava ?

La Gherla a fost și bine, dar a fost și rău, în sensul că noi am picat rău când am ajuns acolo, fiindcă în '58 avusese loc răscoala frontieriștilor. Acuma să ne ierte Dumnezeu, frontieriștii nu erau politici, da' ei au suferit alături de noi, iar ei i-au făcut politici tot ca să-i distrugă. Ziceau : „Aaa, vrei la capitaliști ? Lasă că-ți arătăm noi capitalism !”.

Pe cine ați cunoscut aici ?

Am fost prieten cu unu', Zamfir Gheorghe îl chema, era din Ialomița. El scria versuri, nu ca un poet, da' le rima și îi plăcea să învețe. Era sfidător cu caralii, fapt care l-a făcut să stea foarte multe zile pe la izolator, și să ia și bătaie. La un moment dat, la Gherla, l-am cunoscut și pe domnu' profesor Dinu Constantin Pillat³¹, feciorul poetului Ion Pillat³², care făcea parte din lotu' Noica și care era mai în vârstă. Domnu' profesor Dinu Pillat ne-a învățat atât de multe... Avea atâta bunătate, atâta bun-simț, atâta erudiție, încât îl puneai pe rană și te vindeca. Am cunoscut acolo și pe doi băieți din lotul „albanezilor”. Ei erau din Alba Iulia și așa li se zicea lor, „albanezii” sau „academicienii”, că toți erau studenți la Academia Comercială : Olteanu Iuliu³³, Sârbu

---

pedeapsă redusă ulterior la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Oradea și Gherla. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

31. Constantin „Dinu” Pillat, născut la 22 noiembrie 1921 în București. A fost arestat la 26 martie 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

32. Ion Pillat (1891-1945), academician, editor, poet tradiționalist și publicist român, nepot pe linie maternă al lui Ion Brătianu. [http : //ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Pillat](http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Pillat), accesat pe 9 februarie 2009.

33. Iuliu Olteanu, născut la 1 mai 1929 în Galda de Jos, Alba. A fost arestat la 5 mai 1952 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Aiud,

Septimiu³⁴, niște băieți extraordinari. Ei erau fără culoare politică, tot ca noi, da' erau romano-catolici și făcuseră un cerc în care spuneau rugăciuni și organizau convorbiri. Pe șeful lor îl chema Gherasim Țic, văr primar cu scriitorul Nicolae Țic³⁵, dac-ați auzit de el. Țista a dispărut la un moment dat, a lins încolo, încoace, și pe urmă nu l-au mai băgat ăștia în seamă. Aproape de eliberare l-am cunoscut și pe prea bunul și simpaticul Nicu Steinhardt³⁶, da' a stat numai vreo două luni, pentru că el fusese pe Zarca, închisoarea aia teribilă unde mergeau cei pedepsiți și stăteau de la putrezeau oasele p-acolo. Înainte de eliberare, în aprilie '64, îl scosese ră pe celular, ca să se mai întrezeze. El era evreu, dar se creștinase la Jilava.

În final, vă rog să-mi vorbiți puțin și despre Nicolae Steinhardt.

Era pâinea lu' Dumnezeu, iar ca aspect spiritual era sfânt. Era milos, nu era zgârcit. Nici caralii nu se apropiau de el, ca să-i facă vreun rău. Eu nici nu pot să apreciez gradul lui de cultură, erudiția lui, câte lucruri i-a învățat pe oamenii care credeau că nu mai există Dumnezeu, că nu mai există nimic... Ei spuneau că dacă ar fi Dumnezeu, cum ei n-au făcut nimic, i-ar lua p-ăștia și ne-ar scăpa pe toți și așa mai departe. El s-a înțeles foarte bine și cu legionarii, pentru că legionarii își țineau tabietul lor și ăștia n-aveau ce să le facă. El n-a vorbit niciodată rău despre legionari. Rar când comenta despre crimele făcute de legionari, dar atunci venea și spunea: „Oare să-i considerăm vinovați numai pe ei sau să mai considerăm vinovați și pe alții?”. Și atunci el spunea că se referă la liberali, la Duca³⁷, la Armand Călinescu³⁸, la poliția statului, la Eugen Cristescu³⁹, la Moruzov⁴⁰... Nu-i găseai cusur. Când îi mai reproșa cineva că „tot evreu ai rămas” și nu știu ce, el îl împlânzea și spunea: „Ești creștin ortodox, ești catolic sau ce ești?”.

Vă mulțumesc pentru interviu.

Gherla, Lugoj, Periprava și Capul Midia. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

34. Septimiu Sârbu, născut la 14 martie 1932 în Gârbova de Jos, Alba. A fost arestat la 27 mai 1952 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Aiud, Nistru, Baia Sprie, Gherla și Capul Midia. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

35. Nicolae Țic (1928-1992), scriitor, publicist și scenarist român.

36. Nicolae Steinhardt, născut la 29 iulie 1912 în București. Doctor în drept, scriitor, critic literar. A fost arestat la 4 ianuarie 1960 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

37. I.G. Duca, prim-ministru al României. În urma măsurilor dure luate de către guvernul său împotriva Gărzii de Fier, a fost asasinat de un grup de legionari la 30 decembrie 1933 la Sinaia.

38. Armand Călinescu, prim-ministru al României. A fost ucis de către legionari la 21 septembrie 1939, drept răspuns la asasinarea la 30 noiembrie 1938 a liderilor Mișcării Legionare aflați în închisoare.

39. Eugen Cristescu, născut la 3 aprilie 1895 în Grozești, Bacău. Director al Serviciului Special de Informații între 1940 și 1944. A fost arestat la 24 septembrie 1944 și anchetat de autoritățile române, a fost preluat ulterior de sovietici și dus în URSS. A fost de mai multe ori condamnat în lipsă sau în prezență. În 17 mai 1946 a fost condamnat la moarte, pedeapsă comutată la muncă silnică pe viață. A murit la 12 iunie 1950 în penitenciarul Văcărești. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, vol. III.

40. A se vedea nota 66 de la p. 378.

Constantin Ungureanu

S-a născut la 6 februarie 1924 în Poroschia, județul Teleorman. Naționalitatea : română. Religia : adventist de ziua a șaptea reformist. Studii : gimnaziale. Profesia : muncitor. A fost arestat la 18 mai 1957 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Rahova, Uranus, Jilava, Tulcea, Periprava, Salcia, Vadu Oii, Luciu-Giurgeni și Văcărești. A fost eliberat la 13 ianuarie 1963. La data interviului locuia în Alexandria. Interviu realizat de Constantin Petre la 27 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Vasilescu. Editarea – Constantin Petre. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 291, 292.

Domnule Ungureanu, vă rog să vă referiți mai întâi puțin la perioada de dinainte de închisoare.

Până la închisoare am fost, ca să zic așa, salariat comercial, pentru că am fost băiat de prăvălie la București, unde am venit din Alexandria prin 1939-'40. Pă vremea aceea se dădea încălțăminteă pă bon. Nu luai ce-ți plăcea și cum îți plăcea, ci pă tichet. Și treaba asta se făcea prin poliție, așa că am ajuns și eu, printr-o relație, la Circa 17 de Poliție din București, să-mi dea și mie un bon. Mă-ntreabă funcționara de acolo că ce lucrez. Zic : „Păi, băiat de prăvălie...”. Și ce era asta ? Era o muncă salariată în sectorul comercial...

Cât timp ați stat în București ?

Până în 1945 când m-am căsătorit și m-am întors în Alexandria, iar aici am fost tot băiat de prăvălie. Iar prin căsătorie am devenit ginerele lu' Marin Ardeiaș¹. Socru-meu avea un camion, zis 105, d-alea rusești, pe care l-a transformat în autobuz, și m-a pus pă mine dă circulam cu mașina, nu ca șofer, ca proprietaru' mașinii, ca să zic așa. Și am făcut București – Alexandria și Alexandria – București până-n 1946 când nu ne-a' mai dat voie să mergem pe drumurile principale. Până atunci circulam și noi, circula și IRTA², da' din '46 nouă nu ne-a' mai dat voie. Atunci m-am mutat pă traseul Turnu Măgurele – Plopii Slăvițești și retur. Atunci, tot în '46, am primit acasă o adresă, o înștiințare, că mi-a venit ordin dă militărie. Încorporarea mea s-a petrecut la 1 decembrie 1946 și m-a' dat la pompieri, la Turnu Măgurele, și m-au pus ca șofer, deși n-aveam carnet.

---

1. Marin I. Ardeiaș, născut la 12 februarie 1900, în Voievoda, Teleorman. A fost arestat la 17 mai 1957 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Văcărești și Jilava. A decedat la 31 martie 1958 în închisoarea Jilava. Informații din fișele matricole penale din AANP.

2. Întreprinderea Regională de Transport Auto.

Când ați început să aveți probleme cu Securitatea ?

Până în luna aprilie 1957 n-am avut treabă cu ei, chiar dacă m-a' mai chemat de vreo două-trei ori.

În '57, pă centru, aci în Alexandria, m-am dus să dau un telefon la Câmpulung la un frate de-acolo. În timpul când eram în cabina telefonică, soția mă aștepta să ies, și un cetățean a venit și s-a interesat de mine. Și-mi spune soția : „Uite, cineva a-ntrebat dă tine”. Asta era joi seara... Vineri după-masă am plecat la Nenciulești³ cu bicicleta. Când am ajuns la Adămești⁴, am dat pă la cineva care stătea cu casa-n șosea. Și cum stăteam dă vorbă acolo am văzut două mașini cum trece (sic !). Atunci pă vremea aia numai Securitatea avea mașini... Ce mi-a venit și zic : „Ăștia după mine trece”. Și am stat ce-am stat aci și am plecat la Nenciulești, la familia Uță, am stat dă vorbă cu ei acolo ca seara să avem adunare, că eu sunt adventist reformist.

Din perioada aceea sunteți adventist ?

Nu, mai demult, cam de prin 1945. V-am spus că-n 1939 eu m-am dus la București. Patronu' meu avea un laborator de produse zaharoase pă la uzinele Timpuri Noi, în partea aia. Io circulam cu tramvaiu' 1, că magazinul era în Piața Unirii. În tramvai mi-a' furat actele din buzunar și am venit acasă la Alexandria și am stat să-mi scot altele vreo săptămână și ceva. Aci mi-a venit în mână o broșură care-i spunea „Sfârșitul lumii”, care arăta dezastrele ce s-a' făcut prin bombe pe care le-a' dat americanii în Japonia, la Nagasaki și la Hiroshima, și ce pericol s-a' făcut acolo și ce distrugeri au fost. Așa am venit în contact cu adventiștii și am venit membru al bisericii adventiste, adică țineam sâmbăta, nu duminica... Aicea în Alexandria era și o casă de rugăciune.

Să revenim la discuția despre Securitate. Au continuat să vă urmărească ?

Cum vă spuneam, cu Securitatea am avut de-a face după '57, deși m-au mai vizitat ei și după ce m-am 'liberat din armată. M-au mai cercetat pentru că io am un frate care e fugit din țară de prin '46 în Germania. A stat câțiva ani dă zile în Germania, după aceea s-a mutat în Franța.

Fratele făcuse politică ?

Frate-meu a fost voluntar în armată și comandantu' lui era locotenent de rezervă. Înainte fusese șef-contabil la o cooperativă din Alexandria. Și a fost o întâmplare că fiind fratele pă front, era trăgător la mitralieră. Și în Ungaria au pus mâna nemții pă locotenent, l-a' luat prizonier. Și când îl ducea nemții, el s-a uitat așa înapoi și frate-meu i-a făcut un semn, s-a lăsat în jos și frate-meu i-a secerat p-ăia cu mitraliera. Și a zis locotenentu' : „Ooo, tu ești de acum pentru mine Dumnezeu care m-a salvat !”. Și când l-a' lăsat la vatră, l-a luat și l-a pus gestionar la un magazin alimentar în cadru' uzinelor „23 August”. Și n-avea treabă... Numai că aci el s-a împrietenit cu un evreu și au hotărât să plece în Palestina. Pă drum i-a dibuit Securitatea. Da' frate-meu s-a despărțit de evreu într-un sat, într-o gară, că să duce până la WC și dus a fost, nu s-a mai urcat în tren. Și a luat-o pă altă parte și a fugit în Ungaria și de acolo a ajuns în America.

Așa, și mai veneau ăștia de pă la Securitate, că : „Ce-ți mai scrie fratele ? Ce mai face ? Ce mai dregre ?”. Mai lua câte un tablou dă pă perete : „Ăăă, uite ce flori ai aci”. De fapt se uita și-n spate să vadă dacă nu e ceva lipit acolo. Că fratele a făcut o greșală

3. Localitate în județul Teleorman.

4. Localitate în județul Teleorman.

și mi-a scris c-a fost Regele Mihai p-acolo, c-au vorbit și că s-au înțeles că vor veni în România, că fac, că dreg... Și ăștia au aflat, că doar nu venea corespondența prin ei ?

Și mi-au făcut o propunere ca să ajung omu' lor, dar eu i-am refuzat. Nu-mi stă mie în caracter așa ceva. Mai târziu, un ofițer de Securitate, Anciuța, a fost paznicu' meu zi dă zi, nu mă puteam mișca dă el. I-am uitat celălalt nume. Trăia la blocurile astea, pă strada gării. De fapt mai trăiește, că l-am întâlnit și acuma.

Și, în sfârșit, dacă a văzut că nu să leagă, în luna aprilie '57 m-au arestat și am fost închis până-n '63.

Dar pe ce motiv v-au condamnat ?

Că sunt unealta americanilor, că vine (sic!) bandiții de americani peste noi și eu nu vreau să pui mâna pă armă să lupt... Da' dacă porunca este să nu ucizi ?

Cum a fost cu arestarea ?

M-a' arestat și în aceeași zi m-a' dus la București la Securitate, pă Rahova. Dar d-acolo tot în aceeași zi m-a' dus la Ploiești, că mai avea' unii arestați mai 'nainte, vreo șapte-opt inși de-ai noștri, adventiști reformiști. Tot așa, că vine bandiții și nu vrem să punem mâna pă armă.

Și v-au anchetat ?

Da. La Ploiești am stat o lună dă zile la anchetă, da' abia dacă m-a' scos dă vreo două ori. Și după o lună dă zile ne-a' adus la București la Securitate, acilea la Uranus. Aci am stat mai mult de un an în anchetă.

Vă mai amintiți cine vă ancheta ?

Nu mai îmi amintesc exact cum îl chema pe anchetator, în orice caz un om foarte dă treabă, era craiovean. Dă ce spun lucru' ăsta ? Că stând la anchetă acolo mi s-a rupt bluza dă pijama. Eram singur în cameră, că era o favoare să fie doi inși în cameră. Dă vreo lună dă zile nu m-a' mai scos la anchetă. Și într-una din zile am luat bluza aia dă pijama să șterg și eu p-acolo pă jos. Era' două paturi de beton și WC-u'. Și când iau să șterg cu ea pă jos, să dăschide vizeta și-mi face semn să mă opresc. Mă cheamă să-i dau lui bluza aia dă pijama că alături e unu' care de două zile e-n pielea goală.

Eu avusesem o a doua bluză și am cerut să fiu scos la bagaj să mi-o iau, că venise soția de la Alexandria și mi-a adus o sacoșă cu cămașă, cu izmene...

Și așa a avut o influență asupra mea că seara n-am putut să mai adorm. Și ei când vede că nu ai adormit : „Ce faci, domn'e ? Adormi, domn'e ? Ce faci ?”. „Care e logica, domnule ? Eu sunt aicea pentru că nu vreau să iau arma să te împușc !” „Alături este ăla pentru că vrea să ia arma să te împuște ! Care e logica ?” ăla n-avea teamă să puie mâna pă armă. D-abia atât aștepta, să-i dea arma. S-au strâns acolo vreo trei ofițeri și m-am apucat cu ei la discuții. Și îmi spune unu' : „Uite, îți promit io că mâine vei fi scos la anchetă”.

Și într-adevăr, m-a' scos la anchetă, că de-o lună dă zile nu mai mă scosese'. Am discutat cu anchetatoru', da' am avut oarecum baftă. Anchetatoru' meu era craioveanu' ăla. Și mi-a spus : „Ce să te mai anchetez, domnule ? Am și io cazuri dă anchetat. Nu în fața casii mele, da' a doua casă dă mine este un presbiter adventist și cunosc situația”. Și mi-a promis că mă va mai băga cu cineva și-mi schimbă camera d-acolo.

Spuneți că v-au ținut un an de zile în anchetă. Dar ce voiau să afle de la dumneavoastră ? Ce vă ntrebau ?

D-astea m-a-ntrebat, că de ce nu pun mâna pă arme. Că vine bandiții dă americani peste noi și că io nu vreau să apăr partidul' și țara.

Și într-adevăr, după ce s-a terminat ancheta, m-a' dus vizavi, tot acolo, la Uranus, unde cândva a fost un depozit dă armament, arsenalul' armatii, iar acum era închisoare militară. Traversai strada doar... Unde fusese depozitul dă armament, era îngropat în pământ, iar camerele era sus așa. Acolo, la închisoarea militară de la Uranus, nu aveai WC în cameră. Aveai oală pentru urinat și pentru treaba mare și trebuia să bați în ușă și să te scoată afară.

Ș-am mai stat și acolo câțva timp. Da' aici eram în cameră de la doi la patru inși. Tot aici era și socru-meu, care era dă mult adventist, închis tot pe motiv că nu pune mâna pă armă, că vin bandiții dă americani peste noi. El era în cameră cu un evreu.

Într-o duminică socru-meu a cerut să iasă afară. Și probabil că plantonul' s-a simțit deranjat și l-a făcut uitat acolo. Și era un curent acolo dă pericol. Dumnealui fiind transpirat, a răcit și apoi l-a' băgat acilea. Și, în sfârșit, după câțva timp i s-a blocat rinichii și s-a vărsat urina-n sânge. Era pă moarte... Și ca să nu moară la ei, la Securitate, l-a' transferat la Jilava. Că una e să mori la Securitate și alta e să mori la Jilava.

Și după ce a trecut anul unde v-au mutat ?

La Jilava. Pă 27 martie 1958 ne-a' transferat pe toți ăștia, că eram 44 dă inși. Din noi ăștea toți făcuse un lot. Eu am fost arestat cam în același timp cu socru-meu, da' pe dumnealui l-au ridicat de la București. Unii erau deja arestați când am venit eu, iar pe ceilalți i-au adus cu o lună mai târziu.

Deci, dă la Uranus ne-au luat pă toți și ne-au dus la Jilava. Acilea ne-a' băgat în camere diferite, pentru că aveam 21 dă zile dă stat în carantină. În curte, afară, acolo-șa, ne-a' dăzbrăcat și ne-a' îmbrăcat în uniformă dă deținuți. Și io m-am interesat dă socru-meu, căci pă dumnealui îl băgase' într-o cameră p-acolo pă undeva. Le-am zis : „Vă rog, dacă să poate, e un cetățean care a venit. E bolnav, și dacă vreți să mă duceți și pă mine unde l-ați dus pe dumnealui sau unde mă duceți pă mine îl aduceți și pă el”. „Hăăă ? Dă-i drumu !”

De care colegi de detenție vă mai amintiți ?

Aci era și colonelu' Marian⁵, fost aghiotant al lu' Ana Pauker. A fost și șefu' Securității (sic!), că dacă era aghiotantu' lu' Ana Pauker ? Și era deținut și el, căci căzuse tanti Ana și a căzut și el, că a ștampilat câteva pașapoarte la niște evrei, să plece în Palestina. Bine, el nu era evreu, dar le dăduse la ăia pașapoarte să plece.

El era șef de cameră aicea. În sfârșit, după ce m-a' băgat aici și a văzut că sunt tânăr îmi dă al treilea pat, sus. Da' când îl bagă și pă tata acolo și vede care e situația, ne face loc la trei inși jos, că era' și trei în pat, nu numa' câte doi. Și ne face la două paturi trei persoane acolea jos. L-a' băgat între mine și un student de anu' VI de la Facultatea dă Medicină. ăsta de a scris el... „Mustu' care fierbe”⁶. Și s-a socotit ce scrisese el acolo, și ce făcuse... împotriva comunismului. Și-l condamnase și pă el cu zece ani, dar el nu era în lot cu noi.

5. Probabil Marian Dumitru, născut la 10 august 1917 în Oradea, Bihor. Fost colonel, membru PMR. A fost arestat la 28 august 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Periprava, Salcia, Luciu-Giurgeni, Galați, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

6. Probabil inspirat după volumul cu același nume al lui Octavian Goga.

Și-i facem noi frecție lui socru-meu și uite așa tremura că nu mai avea cum... Și zice medicinistul : „Domnu’ Ungureanu, dacă mâine te scoate la aer să nu ieși, că nu ies nici io, vreau să-i fac un control”. Scosul la aer dura vreo zece minute și apoi eram aduși înapoi. Și îi face un control și zice : „Sub nicio formă să nu-i mai facem frecție, că i s-a’ blocat rinichii și i s-a vărsat urina-n sânge”.

Noi am ajuns la Jilava pe 27 martie ’58, și luni, pe 30⁷, a murit. Sâmbătă n-avea cin’ să-l scoată la doctor, duminica... duminică. Luni ne-a’ scos la medicu’ Securității. Eram șase inși care ne-am dus la consult. Medicu’ Securității îi zice medicului care era deținut : „Viu dă la o nuntă și nici n-am fost acasă să mă schimb, am venit direct aici. Du-te și fă-i dumneata control !”. Da’ ăla îi spune : „Nu, nu, dumneavoastră să-i faceți control, că eu toată noaptea am făcut respirație artificială la unu’ grav bolnav. Până acu’ trebuia să-l trimeteți la spital”. Și vine felceru’ și spune : „Domnule, moare ăla pe scaun acolo”. Și, într-adevăr, că noi cum eram pe o canapea aicea și cum sta el pe scaun, izolat acolo, o dată lasă capu’-n jos, și-o lăsat ochii și a murit. Că d-ăia ne-a’ scos și ne-a’ expediat dă la Securitate d-acolo, că el era pe moarte. Ne-au luat pe toți și ne-a’ trimes. Ce să-l trimeată numai pe el ?

Și ce s-a întâmplat cu socrul dumneavoastră ? Au anunțat familia ?

L-am luat mort d-acolo, l-am dăzbăcat dă uniforma lor, a rămas în cămașă și izmene, l-am pus pe o targă, l-am băgat acolo pe-un hol și dus a fost. Și dus e până-n ziua de astăzi.

După aceea ne-a’ băgat pe toți într-o cameră și până-n ’58 am stat la camera 6 toți 44 dă inși din lotul dă adventiști dă ziua a șaptea reformiști. După un timp a’ mai băgat peste noi cred și pe ăștia care nu au vrut să să-nscrie la colective. Și-n loc dă 44 ne făcusem acolo vreo o sută și ceva dă inși !

Regimul alimentar cum era ?

Mă duceam pe pături pân’ la tinetă să urinez din cauza slăbiciunii. Ce să-ți mai spun ? Eram 12 inși la pâinea de un kilogram ! Vă dați seama ? Să trăiești cu 80 dă grame dă pâine pe zi ! Mâncam și io mai bine dă două ori pe săptămână, când într-o zi dădea’ arpacas cu marmeladă și într-o zi niște paste cu lapte. Restu’ nu mâncam, că băga’ reziduri d-ălea dă la abator și io sunt vegetarian și nu mâncam. Deci mâncarea dă bază era mămăliga pe care o dădea’, ba mai luam și niște gogonele când dădea la masă. N-am mâncat niciodată ceva cu carne.

Da’ nici nu prea dădeau ei...

Mai aducea’ N-aducea’ reziduri de la abator ? Unde le băga’ ? Nu le băga’ aci ? Și în legătură cu mâncarea să vă mai spun ceva despre un gardian care era dă pe lângă Turnu Măgurele. Că după ce ne-a băgat pe toți acolo la o cameră... Vezi dumneata, când ești singur în cameră la Securitate sau unde ești, faci ce vrei, că nu te vede altu’, da’ când ești la un loc, parcă nu-ți mai convine să faci ceva că te vede fratele... Și vreo cinci-șase inși din lotu’ ăsta al nostru a’ cerut mâncare dă la dreptu’ comun. Și băiatu’ ăsta, gardianul, după ce ia ăștia mâncare, deschide vizeta și zice : „Vă făcurăți credința dă... băcănie !”. Că ăsta era din zonă și ne cunoștea oarecum, cunoștea credința noastră și că nu mâncăm carne. ăia a’ pus capu’-n jos și și-a’ văzut dă treabă. Deci ca să trăiești 14 luni dă zile în Jilava cu 80 dă grame dă pâine pe zi, nu e chiar lucru ușor. Pâinea o

dădea' dimineața, iar apoi mai dădeau două cuburi de mămăligă de patru centimetri pătrați (sic!). Ne mai dădeau ceaiu' și două ore pe săptămână ne da arpacașu' ăsta cu marmeladă sau paste.

Noi eram imediat în stânga, în prima cameră, și, în sfârșit, într-una din zile, spre sfârșitu' lunii aprilie '58, să dăschide ușa și apare șefu' de secție c-o listă: cutare, cutare... șapte-opt inși îi cheamă afar'. Îl întrebă pe un băiat de la Măgura, d-aceia: „Ce zice, mă?”. „Dom' Costică, cred că ne scoate la muncă.” Parcă-mi părea rău că nu m-a' scos și pe mine: decât să stau acolo, mai bine afar' la muncă. A doua zi din nou cu lista: cutare, cutare, cutare, cutare, cutare, cutare... Da' io iar nu sunt pe listă. De fapt nu era nici unu' din lotu' nostru pe listă. Io să ies și eu. Ți să mă împingă înăuntru, eu să ies. Comisia pe holu' ăla. „Ce e, mă? Ce e?” „Un sâmbotist d-ăia, vrea să iasă și el.” „Dă-l mă afar'!” Mă dă afară. „Ești bolnav, domn'e? Suferi de ceva?” „Nu sunt bolnav, nu sufăr.”

Și ați reușit să mergeți la muncă?

M-a' trecut și pe mine pe lista aia pentru muncă. Asta să petrecea în jur de 28 aprilie '58. În orice caz pe doi mai ne-a' scos pe toți cei selectați și ne-a' băgat într-o dubă și a plecat cu noi. Din lotul meu am fost luat numai eu, dar mai târziu a' început să-i mai scoată și pe ei.

Și unde v-a dus la muncă?

Ne-a' băgat într-o dubă și ne-a' dus la Gara de Nord. Mai întâi ne-a' băgat într-un vagon, ne-a' pus o tinetă acolo să facem ce trebuie, ne-a' dat o botă cu apă și ne-a' ținut până noaptea târziu când ne-a' scos la peron. Țștia care erau mai umblați, nu ca mine, s-au uitat la ceasurile alea, că era peronu' plin cu ele: „Ăăă, păi la orele astea pleacă-n direcția cutare, în direcția cutare...” „Și unde ne-o duce?” Că: „Ne-o duce pe la Brăila”, că: „Ne-o duce pe la...”.

Ne-a' agățat de un tren și ne trezim dimineața. Unde? În port la Tulcea. Ne bagă într-un vas în care se cărase motorină, într-un bac din ăla, și ne închide (sic!) acolo. „Da' să vedem unde ne-o da, la barăci sau la casa roșie...” Unde era conducerea, penitenciaru'. Și ne-a' dus la barăci.

Pe la 9 a venit comandantu' de acolo, s-a uitat la dosare, ia unu' și îl pune deoparte: „Tu vii cu mine la poartă!”, zice către fostu' colonel Marian, aghiotantu' lu' Ana Pauker care era și el acuma deținut. Un om de treabă. El le fusese șef la ăia. Îi duce la poartă și acolo îi zice: „N-am ce să-ți fac decât să te pui brigadier. Du-te și alege-ți d-ăștia cu pedepse mai mici”. Mai mici... eram io cu șase ani. Că, de fapt, în lotu' meu de adventiști erau alții, care au fost aduși mai târziu, chiar și cu 19-20 de ani.

Și la el în brigadă mă bagă și pe mine. Da' asta să petrecea în cursu' săptămânii. Și vineri îi spui: „Domnu' brigadier, io mâine nu mai ies la treabă”. „De ce?” „Păi uite așa.” „Ăăă, păi de ce nu mi-ai spus, mă, că eu am fost cu domnu' Victor⁸ în anchetă!” Victor Dumitru era cumnatu-meu de la Ploiești. Zice: „Nu-i nimic, nu ieși, nu ieși!”. Și am stat acolo, dar n-am primit mîncarea. Și neprimind mîncarea s-a sesizat ofițeru' de servicii, s-a sesizat și medicu' deținut, care era ajutorul medicului penitenciarului. Și

8. Vasile D. Dumitru, născut la 7 aprilie 1925 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 8 iulie 1953 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Salcia și Brăila. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișele matricole penale din AANP.

zice asta : „Ăăă, păi de ce n-ai spus, mă, că și io am fost cu domnu' Ardeiaș în anchetă ! ”. Cu socru-meu...

Și d-acuma bafta mea era că medicu' care era aci îmi oprea un castron dă mâncare, că ce primeam la câmp nu mâncam. El nu era neoprotestant, dar știa despre ce e vorba.

Ceialți deținuți se duceau duminica la muncă ?

Nu, duminica era liberă. Și am stat acilea la Tulcea trei luni dă zile la prașilă la porumb. Era porumb cât vedeai cu ochii. Într-o tarla d-asta dă porumb, la mijlocu' ei, am găsit pepeni. Nu era copti, dar mai găseam și câte unu' mai pârguit. Brigadieru' zice : „Băi, te spun io doctorului deseară ! ”. Într-adevăr îi spune doctorului când ajungem la colonie. Da' io mai aveam voie de la doctor să mai iau izma broaștii și mai făceam ceai sara când veneam aci. Mă duceam la bucătărie, care era acolo la baracă, luam un castron dă apă fierbinte, puneam aia peste ea și prosopu' deasupra și după aia era' aburi în loc dă ceai.

Într-una din zile când venim dă la câmp, comandantu' era acolo la poarta lagărului, iar ăștia făcea' control dă era pericol ! Și mă găsește pă mine cu izma broaștii aia. „Hăăă, banditu', caută să introducă lucruri interzise.” Doctoru' era în curte, iar noi eram afară, unde ne făcea' ăștia control ca să putem să intrăm. Și doctoru' cere voie să fie scos la comandant și-i spune : „Domnule comandant, uite despre ce e vorba, toți care moare aci, moare dă dizenterie”. „Păi de ce n-ai spus, domn'e ? Păi spune să aducă tot ce trebuiește da' să lase la poartă. Și le faci ceai.”

Și beleaua asta în final a avut o repercusiune favorabilă. De ce ? Peste vreo trei zile găsim în curtea barăcilor 20 dă butoiașe dă metal puse cu ceai. Și acu' obligatoriu toți trebuia să-și umple bidoanele cu ceai. Da' așa avea fiecare bidonașu' lui. Că înainte dimineața puteai să bei apă, că o aducea dă la pădure, dă la Letea, dar după-amiază nu mai puteai bea, că o lua' din Dunăre. Și era' butoaiile puse la capu' locului, se mai scălda' și ciurile-n apa aia din butoaiie și nu se mai putea bea. Trecea omu' pe acolo și lua apă și-o bea. Da' io ce făceam ? Îți dădeam dumitale mâncarea, porția mea dă mâncare dă acolo, că io n-o mâncam, și-mi dădeai bidonu' cu apă.

Dar dumneavoastră de ce n-o mâncați ?

Păi dacă o aducea cu rezidurile alea dă carne ? Nu mâncam. Să știți dumneavoastră că nu e ușor, dar nici greu, pentru că eu o fac din convingere. Când n-o faci din convingere, atunci e un dezastru.

Și, hotărât lucru, într-una din zile, cum prășeam acolo, pe locul unde se defrișase și acu' era teren arabil, rămăsese un pâlculuț de câțiva arbori, și văd o rață sălbatică cum zboară. Zic : „Hopa, stai că asta are cuib aici”. Și când mă duc acolo găsesc trei ouă ! Hăăă ! Bun. Le iau și le bag în buzunar, da' m-a văzut caraliu' și mi le-a luat, dar am rămas și eu cu unu'. În sfârșit, în orice caz, io seara l-am pus în castronu' pe care mi-l pusese doctoru' cu mâncare acolo și l-am mâncat.

Și în luna septembrie am plecat d-acolo.

În ce an ?

Tot în '58. N-am stat aci decât două-trei luni. Pă data dă 8-9 septembrie au plecat vreo doi-trei inși acasă, și noi așteptam să se deschidă porțile să ieșim la treabă, da' nu să mai dăschidea'. Și vine comandantu' și spune : „Fiecare brigadier își ia zece oameni cu cinci pături, se duce la magazie și-și ia hrană rece pă trei zile ! ” Ăăă, să știți că s-a dat decret dă 23 august, dar nu ne poate da drumu' d-aicea, că n-are mijloc dă transport

și o să ne ducă la Brăila să ne dea d-acolo drumu'. Ne-am dus, ne-a' dat mâncare pă trei zile că ne duce la Brăila. Ne-a' dat o bucătică dă brânză, o bucătică dă marmeladă și una dă șuncă. Da' când ne-a' dat dă mâncare, oamenii cu ideea că ne dă (sic!) drumu' acasă, au mâncat! Eu am dat slămina și mi-a' dat marmelada. Da' io, dacă a zis el că e pă trei zile... pă trei zile! Și am împărțit pă trei zile. Ăștia a' mâncat tot...

În sfârșit ne-a' imbarcat și ne-a' dus. Am plecat și ne trezim într-o dimineață. „Hopa! Aici suntem la Munții Măcinului, la Salcia!” Într-adevăr acolo ne-am dat jos. Și zice: „Cum ați fost organizați acolo, sunteți organizați și aici!”. Aici a fost mai înainte dreptu' comun și i-a' mutat d-acolo. Și eu eram într-o brigadă care era la munca câmpului.

Însă cât am stat la Jilava, am avut baftă, că în cameră am stat cu un oarecare domnu' Dinu, fostu' croitor al curții regale. Și când a' auzit ăștia aicea că ăsta e croitoru' curții regale, l-a' luat și l-a' pus șefu' atelierului, că era atelier dă croitorie. Și acu' toată formațiunea aci-și făcea uniforme. Și era și un tânăr, nu știu la ce facultate, care făcea ăla niște chipiuri... Și l-a' lăsat și p-ăsta acolo. Și aci domnu' Dinu le spune la ăștia: „Dacă l-ați avea pă Ungureanu la grădina dă zarzavaturi...”. Că de ce? Făceau bulion și îl puneau la butoaie, că era clădirea cât vedeai cu ochii. Și după un timp nu mai mi-a' dat voie să ies la muncă pentru că eram distrofic, da' io ieșeam. Și medicu': „Nu că n-ai voie. Io răspund dă viața dumatilă!”. Și a mai luat-o p-ormă din brigadă în brigadă și a strâns mai mulți acolo și nu ne-a' mai dat voie la muncă.

Dar dacă nu munceați, mâncarea era tot așa de slabă ?

Era norma 24⁹. Aveam 125 de grame dă pâine pă zi. Ceilalți primeau 250 dă grame dă pâine. Și la mâncare era diferență. Dar într-una din zile, cum eram noi aci, vine comandantu' și spune: „Băi, uite ce e, nu ne-a venit norma 31”. Dă fapt, așa trebuia să vină la distrofici, mai bogată. Zice: „Uite ce facem: patru inși astăzi, patru inși mâine, patru inși poimâine, dă servicii' la bucătărie”. Și mi-a venit rându' să intru și eu. Șefu' bucătarilor, un oarecare Ciomoș¹⁰, după ce a trimes mâncarea la câmp, iese afară: „Pă dumneata să nu te văd prin bucătărie!”. Da' în fața bucătăriei erau două fântâni, de unde luau ei apă, și era și un șanț, unde spăla' ei vasele și hârdaiile care venea' dă la câmp, iar apa să scurgea într-o groapă acolo. Era' niște viermi acolo și-o mizerie... Am pus mâna și am făcut curat acolo, și-am spălat... Și zice: „Dumneata ce condamnare ai?”. „Șase ani.” „Ioane, cheamă pe gardianu! Uite bă, uite Teleormanu'!” Vine ăsta: „De unde ești, domn'e?”. „Din Alexandria.” „Ăăă, păi când eram eu mai mic tata ne-a luat pă noi, de-a cumpărat niște căciuli și cojoace dă la unu Călin, iar încălțăminte am luat de la unu' Ardeiaș.” Zic: „Păi e tata. Uite, a murit la Jilava”. „A-nceput ăla să plângă.” Ce om cumsecade, domn'e. Uite așa... Mi-a dat ce aveau și ei acolo, niște arpacaș cu marmeladă... Am mâncat. Și alții, și alții...

Între timp iar s-a făcut mizerie acolo și n-a mai primit ăsta la bucătărie pă nimeni. Și vine ajutoru' dă comandant – dacă te chema ăsta la poartă, te lua pă pătură – „Ciomoș,

9. Norma 24 presupunea alimente cu valoare nutritivă de 2 400 de calorii. AANP, fond Secretariat, dosar nr. 2/1956, ff. 20-24.

10. Gavrilă Ciomoș, născut la 5 octombrie 1927 în Mărtineni, Covasna. A fost arestat la 24 martie 1958 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Gherla, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

ce e, mă, mizeria asta aici?". „Păi că...” „Păi unde sunt oamenii?” „Nu i-am mai primit.” „De ce?” „Mă fură.” „Păi cum, mă, n-ai găsit alții?” Zice asta: „Nu vrea brigadieru”. Îl cheamă pă brigadier la poartă și pe urmă la bucătărie. Și ne-a dat patru oameni la bucătărie. Eram eu, un băiat din Pitești, și doi olteni pe care-i cunoștea comandantu'. Comandantu'”, dă fapt, era un țigan ursar. Făcea străchini, da' acu era ofițer dă Securitate! El nu era așa rău cum era ajutoru' lui, politicu'. Și-mi zice: „Să nu te prind că furi, că...”. Și am stat la bucătărie permanent, am rămas câțva timp.

Pe ceilalți i-a' luat atunci la o colonie alături, la recoltat dă sfeclă. După un timp vine ordin ca să mai trimeată la recoltat dă sfeclă o brigadă. Și ia d-aci și ia și din oamenii dă la grădina dă zarzavat, că așa e când să fac transferuri d-astea, fiecare caută să mai scape dă jigodii, le trimit în altă parte.

Dumneavoastră ați rămas în continuare la bucătărie ?

Acu' io eram la bucătărie permanent dat, dar când vine ordin d-ăsta, trebuia oameni la grădina dă zarzavat. Și strânge din nou brigada asta în care eram noi să ia oameni pentru grădina dă zarzavat. Și eu am ieșit primu'! 'Ce: „Păi dumneata nu erai la bucătărie?”. „Ba da, dar nu mă interesează bucătăria, vreau să mă duc acolo.” Și mă duc la grădina dă zarzavat și ieșim afară 18 oameni. Dimineața când ajungem acolo majoru' zice: „Care ești deținutu' Ungureanu?”. „Io sunt, domn'e.” Zice: „Te pricepi dumneata să faci bulionu'?”. Că v-am spus de domnu' Dinu ăsta, care le spusese când era el șefu' atelierului la croitori. „Domn'e major, io n-am făcut niște cursuri speciale. O să fac asta și dacă vă place... Dacă nu, puneți pă altu'!” Avea' trei cazane. În unu' era apă fiartă unde se spălau vasele și două erau pentru făcut bulion, să-l pună la butoaie. Aveam ulei acolo, aveam tot ce-mi trebuie și i-am făcut ăluia niște bulion că a stat mâța-n coadă.

Într-una din zile comandantu' a venit la formațiune. Atunci nu era' mașini ca acum, era șaretă. A lăsat șaretă să se ducă-n lagăr și el a venit la grădină, că era aproape. Era o distanță scurtă, de a aici la colțu' străzii. Când a venit, eu făcusem un castron dă zacuscă să mănânc. N-am știut eu cine e sus, pă unde băgam focu' la cazane. Și când scot castronu' să mănânc, cine era deasupra? Comandantu'! „Ioane! Ionele! Ai, bă, niște pâine p-aici, să vedem ce-a făcut banditu' ăsta aicea?” A lins castronu'. Și probabil că acasă a vorbit, că peste vreo trei-patru zile mă pomenesc cu trei coconuțe. Pă una o cunoșteam că era nevastă-sa, bucură-teancă, croitoreasă dă meserie. „Pă dumneata te-a găsit bărbatu-meu?” „Da, pă mine.” „Ia spune, domn'e, cum ai gătit așa?” „Păi ce să vă spun, doamnă?” Faceți practic, că una e să spui așa și alta e să faci. Cât îmi lua mie să fac un castron dă zacuscă? L-am luat și l-am făcut, c-aveam ulei acolo de la bulion. Iau ele și gustă. Și zice ea: „Păi a avut dreptate bărbatu-meu, domn'e!”. L-a' lins și ele! Și mai mă pomeneam cu ele din când în când, venea' special. Ce se mai poate pregăti pentru iarnă. Că acolo în grădină aveai tot ce voiai. Asta una la mână. Al doilea la mână, că ofițerii și subofițerii aveau voie să cumpere dă la grădină pă bon. Și io nu țineam cont ce-i scria lui pă bon, îi umpleam sacoșa!

Dar deținuții aveau posibilitatea să ia și ei din zarzavaturi ?

Nu putea' să ia, dar în orice caz mâncarea care ne venea acilea la grădină era tot din cazan, da' mai multă. Da' la cadre le umpleam sacoșa. Nu mai putea' dă bucurie. Plus că le-am făcut niște bulion foarte bun, și gogonele, și butoaie de varză acră. Scoteam

11. Între 1957 și 1959 colonia Salcia a fost condusă de locotenentul Mihai Damian. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 145.

cotoarele dă varză când toca' varza și ei mai venea' și le lua' și le mânca'. Le mai coceam și ardei pă la militari și mai ducea' acolo.

Da' nu e bine nici să fii prea filotim, așa ca mine. C-au prins alții necaz pă mine. Le mai scoteam și sfeclă de zahăr că era alături... O puneam seara la plecare sub cazanu' cu apă, puneam cărbunii, puneam cenușa și dimineața era coaptă.

Era un caporal, șefu' bucătar d-acolo de la militari. Era d-aicea din Cervenia¹². Am vorbit cu el după ce am venit dă la penitenciar. Țsta mai dădea țigări și chiștoacele la brigadier, iar ăla le dădea și la brigadierii ăilalți. Intram și eu cu morcovi și cu ardei acolo, le dădeam la ai mei. Aveam o stropitoare și dacă era ăsta la poartă, l-auzeam : „Bă ! Ce-i cu aia ?”. „Păi ca să luăm apă.” „Lasă c-aveți fântână acolo...”. Atunci n-am dus-o rău.

Cât ați stat acolo, la Salcia ?

Păi am stat un an jumate, aproape doi ani. Și n-am dus-o rău până într-o seară când vorbește la Radio „Europa Liberă” și „Vocea Americii” despre ce crede brigadieru' Negreu, parcă așa îl chema. Și că o să dea socoteală... Și vine ordin să mai trimeată o brigadă la sfeclă. Țsta, dă frică să nu-l pună pă el brigadier la brigada asta, spune : „Noi suntem oamenii dă bază ai partidului”. Da' nenorocirea când e să vină, vine. Țsta organizează o discuție cu un oarecare domn Georgescu, care era șefu' la spălătorie. Țla acolo la baracă și ăsta aici : „Bă dom' Georgescu, bă !”. „Ce mai faci, bă, pă la Craiova ? Ce face Universitatea ?” Da' o sentinelă din post îl aude și zice : „Păi ce, ești oltean ?”. „Da, sunt oltean.” „Și nu mă cunoști ?” „Du-te, mă.” „Păi nu sunt eu Nelu ?” „Cum, mă ?” „Nu sunt eu Nelu ?” Cine era Nelu ? Un vecin dă unde era nevasta lu' ăsta, dă undeva dă lângă Craiova. Și când se ducea p-acolo în vizită, stătea în fața căsii acolo un copilaș, și-i mai dădea câte o bomboană. „Ăhăhă !” Da' acu' crescuse mare copilul, și era militar și planton la Securitate acolo. Și ăsta-i spune : „Fii atent c-am fost acasă, le-am spus că ești aicea și mai am o permisie de trei zile. Dacă ai posibilitatea să scrii un bilețel ți-l duc io”. Dă câteva zile se-nființase acolo o școală dă analfabeți, și-n fiecare seară, după muncă, se strângea' la o baracă acolo. Că-nainte dacă te prindea' cu o hârtie, era pericol, te băga' la izolare.

Acu' să te duci să ceri caiete și creioane. Și ăsta, brigadieru', era ajutoru' profesorului. A intrat acolo, a luat o foaie, a scris-o și a băgat-o-n buzunar. Sigur că comandantu' ascultase seara ce-a' vorbit ăia la radio. Și vine comandantu' și spune că o să trimită o brigadă la Avicola, și c-o să ia și d-aci de la școală un om, că ce rost are să stea doi inși acolo ? Țsta, dă frică c-o să-l trimeată pă el și o să-l oprească p-ăla, că e de carieră profesor, îi spune : „Noi suntem oamenii partidului, că noi suntem...”. Și-i spune la comandant că ăla, militarul, a luat un bilețel să i-l ducă acasă. L-a turnat pă militar. Comandantul ia caporalu' dă schimb și doi militari cu el și pleacă și face controlu'. Când ajunge la ăsta pune mâna pă automat : „Scoate biletu' !”. Lasă în locu' lui pe unul din ăștia doi care-i luase, îl ia și-l duce.

Când a' venit brigăzile de la câmp și a auzit, să-l mănânce p-ăsta. Și l-a condamnat pe militar la urgență : șapte ani. Nu-mi amintesc exact cum îl chema pe ăsta de a turnat, da' l-a pus brigadier la brigada asta care a trimis-o dincolo la recoltat dă sfeclă. Da' pă drum deținuții i-au făcut dă petrecanie. A' ajuns cu el acolo aproape mort și în două zile a murit. L-au omorât !

De la Salcia care a fost următoarea dumneavoastră destinație ?

Păi am stat aci cât am stat, da' m-a mutat și pă mine d-aci. Ne-a' dus la Luciu-Giurgeni, unde să trecea dincolo cu bacu' la Constanța. Ne-a' dus la Vadu Oii. Am stat și acolo ce-am stat, apoi ne-a' dus la Luciu-Giurgeni.

Aici, într-una din zile, o parte din deținuți era' la munca câmpului, da' o parte dintre ei, care erau la un siloz, a' avut posibilitatea de a scris niște bilete sau a' luat legătura cu civili. Ei, și la un moment dat ne pomenim într-o seară la poartă cu trei mașini. Un locotenent-colonel urât, doi ofițeri și ajutoru', securistu' coloniei d-acolo. Ne-a' strâns acolo după ce s-a făcut numărul și a intratăștia : „Păi ce faceți, mă? Brigăzile frunțase să treacă la baracă!”. În sfârșit. Ne-a' băgat într-o magazie acolo, într-o baracă d-alea. Atunci trebuia să meargă România la ONU... Și zicăștia : că noi suntem, că noi facem, că noi dregem. Să ridică un deținut, tot din lot cu mine, da' luat mai târziu : „Să trăiți, domnule colonel! Ce mă interesează pă mine? Eu sunt plecat dă cinci ani de acasă. Ai mei nu știe nimic dă mine, nici io nu știu nimic dă ei. Ei nu știu dacă mai trăiesc, eu nu știu care mai trăiește din ei”. Și a-nceputăștia : că să face, că să judecă. Să ridică un alt deținut : „Să trăiți, domnule colonel. Io beat fiind într-o cârciumă la Turnu Măgurele, în Teleorman, am cântat «Trăiască Regele!». Și pentru asta mi-a' dat zece ani!”. „Asta a fost...” Să ridică un tânăr : „Să trăiți, domnule colonel, sunt deținutu' cutare, fost elev al Școlii Militare. Pot să pun și eu o întrebare?”. „Da.” „Terenu' pă care muncim noi să cheamă «Vărsătură». Este al coloniei sau este al Ministerului Agriculturii?” „Da' dă ce-ntrebi?” „Pentru că-n ziua de..., la ora de..., s-a-ncărcat o remorcă cu saci dă orz și s-a dus la dom' colonel¹³ acasă! În ziua de..., la ora de..., s-a-ncărcat o remorcă de curcani și s-a dus la dom' colonel acasă! În ziua de..., la ora de..., în incinta acestei colonii s-a tăiat un porc, s-a pus într-o căruță, s-a pus lemne dasupra, s-a dus la dom' colonel acasă!” Nevastă-sa lu' colonelu' era unguroaică și acu' era în Ungaria, că era-n concediu acolo. Ăsta : „Ho! Ho! Ho! Că io nu sunt aici pentru oră dă raport. Dar toți care are ceva dă raportat să să prezinte aicea”. Ăștia a' început să cam rădă. „Io sunt colonelu'... Să știți și dumneavoastră, io când am vorbit un lucru, așa este! Io mâine sunt aici și toți care aveți dă raportat ceva să vă prezentați!” Într-adevăr, gata, am terminat... „Ce pot face pentru dumneavoastră acum?” „Domnule colonel, să nu se mai dea deșteptarea la ora 4 dă dimineață.” „Să să dăschidă ușile la barăci – că nu să dăschidea ușa – să iese oamenii afară să își facă necesitățile, să spală, luăm masa.” „Să se dea deșteptarea la ora 6 și, domnule colonel, noi vă promitem că la ora 7 suntem toți încolonați de a ieși pă poartă afară!”

Că dădea' dășteptarea la ora 4, unu' mânca aicea și altu' să căca dincolo! Asta era treaba. Îl cheamă pă ofițeru' dă serviciu și-i spune : „Din ordinu' meu, și-ți dau scris la poartă, începând dă mâine dimineață dai dășteptarea la ora 6. Să se deschidă ușile la barăci, să se lase lumea să iasă afară să-și facă necesitățile”.

Și la ora 7 toată lumea era încolonată pentru ieșire. Și cu asta basta. A doua seară când venisem de la câmp nu mai era nicio mașină aci. Să face numărul și iese majoru'

13. Între 1960 și 1962 colonia Luciu-Gurgeni a fost condusă de Alexandru Dumitru Ioanițescu. Pentru sustragerea de alimente de la cantina unității, pentru neachitarea unor articole de îmbrăcăminte confecționate în croitoria unității și pentru comportament neadecvat față de subordonați și cadre a fost retrogradat și numit loțitor al comandantului pentru pază și regim la Periprava până în 1964, când a fost trecut în rezervă. Ulterior a fost reactivat și a funcționat la penitenciarul Pitești. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 128-129.

c-un caiet : „Care ai da raportat ceva ? ”. Nu a mai ieșit nimeni la raport. Ce să mai... Dar totuși iese unu' care-l țineam noi că e puțin mai... „Ia trece-mă pă mine acolo, domnu' maior ! ” Și-l trece p-ăla. Și să deschide poarta și cine intră ? Colonelu', cu alți ofițeri, și cu o femeie după ei, care era doctoră. 'Ce : „Păi cin' ți-a dat dumitale voie să-i scrii p-ăia care are da raportat ceva ? Dă caietu'-ncoace ! ”. Că era un caiet d-ăla studențescu', de 100 da pagini. Te chema, scriai acolo și te puneai să semnezi ce-ai declarat ! S-a umplut caietu' ! „Băi deținut, fugi și da foc la sobă la bucătărie. Afară ! N-are voie nimeni să intre decât când îl chem eu ! ” Și am plecat la dormitor.

Și de aicea v-ați eliberat ?

Nuuu... Dă la penitenciarul Jilava m-a' pus în libertate. Că am stat la Salcia cam până prin iulie-august '62, când într-una din seri a venit doctoru' coloniei și s-a uitat la mine și zice : „Îți iei bagajele”. De câteva zile apăruse acolo o boală din cauza apei : leptospiroză.

Și m-a băgat la baracă și ne-am strâns acolo vreo șase persoane. Într-o noapte ne-a' urcat în dubă și au plecat cu noi. Ne-am trezit a doua zi la București în fața porții închisorii de la Văcărești. Ne-a' dus aici și ne-a' internat în spital pentru trei luni da zile. Așteptam ca prin octombrie-noiembrie să ne trimeată înapoi la colonie. Nu ne-a' mai trimis la colonie. Ne-a' băgat într-o sală unde erau mai mulți. În colonie ne dăduse și nouă voie să citim ziariu'. Și într-una din zile eu le povesteam acolo în cameră unde eram, că am avut un vis, că citeam presa... Și zic : „Băi, eu ies la raport că noi avem dreptu' să citim presa. Noi venim da la colonia da muncă, nu venim din lagăr”. Da' ălalaltu' zice : „Tu nu știi cine intră, mă, astăzi ? ”. Intra de tură un major care dacă îți dădea una, te lua cu fărășu'... În sfârșit, după ce s-a făcut numărul', ies eu la raport, și să dăschide vizeta și aruncă înăuntru două ziare. Și zice ăsta : „S-a îndeplinit visul la Ungureanu”.

La Văcărești cât ați stat ?

Păi trebuia să stau trei luni, da' am stat vreo șase. Nici noi nu ne-am putut da seama de ce ne-a' ținut atât de mult. De fapt noi ne-așteptam să ne trimită înapoi ca vindecați, că nu ne mai făcea niciun fel de tratament. Eu trebuia să fiu liber în '63 și credeam că o să mă trimeată la colonie...

Vă mai amintiți când ați fost eliberat ?

Și în preajma Anului Nou '63, într-una din zile, era o zăpadă afară da... pericol. Se deschide ușa și un ins îmbrăcat cu uniformă de-aia rusească, căciuli și pufoaice de-alea. „Câți sunteți aicea ? ” „17 oameni.” „Pă câte paturi ? ” „Pă opt paturi.” „Cam mulți ! Cam mulți ! ” Vine unu' și scoate un tabel : „Ungureanu Constantin ! ”. „Prezent ! ” „Bagaju' și afară ! ” Cutare, cutare... Vreo cinci-șase inși. „Uite mâncare aci.” „Luați și mâncări ! Făceți-vă bagaju', să nu mai aveți nimic schimbat între voi ! ” Că mai schimbau între ei cămăși, cutare. Am luat și am mâncat și ne-am gândit : „Să știi că s-a dat decret da 30 decembrie”. În sfârșit, ne-a' băgat acolo într-o cameră. Asta era într-o sâmbătă seara. Și vine un ofițer de la Securitate : „Domnilor, să știți că n-aveți voie să vă duceți direct acasă. Vă duceți la Securitatea din localitatea de unde ați fost luați și d-acolo vă pune în libertate. N-aveți voie să vă duceți acasă ! ”. Până să ne facă acte, până nu știu ce, a trecut timpul'. Ne băgă într-o dubă... Vine și la ei schimbu', intră schimbu' II, tura II. ăștia zic că merg și ei cu noi până-n oraș. Da' le spun eu : „Cu o singură condiție. Până acuma noi am stat acolo și dumneavoastră ați stat aici, la ușă. Acu' dumneavoastră stați acolo și noi la ușă ! ”

Și am stat cu ușa deschisă și mă uitam ce s-a făcut pă stradă p-acolo. Zice unu : „Da’ să vezi pă Grivița ce s-a făcut !”. Și, într-adevăr, ne-a’ dus la gară. Patru inși eram dă la Alexandria, care venea’ cu trenu’. Eram așa amărâți... Io mai aveam încălțăminte și îmbrăcăminte, dar era câte unu’ că ajunsese dă n-avea. Cine a avut rudă în București și a avut posibilitate, a anunțat comandantu’ și i-a adus îmbrăcăminte.

Locomotiva la trenu’ cu care să venim noi s-a dus să dezapezească un alt tren. Pân’ să vină s-a făcut 11 noaptea. Noi stăteam acolo în gară, în sala dă așteptare, și ne uitam cum stătea lumea gătită ca după sărbători. Noi, patru prăpădiți dă la Alexandria... În timpul ăsta a venit militaru’ care era acolo împreună cu altu’ după el, și când au auzit despre ce este vorba, s-a dus și ne-a adus niște gogoloaie d-alea de floricele, d-alea dă alviță. „Ia, bă !”

În sfârșit, a venit trenu’, ne urcăm, apucăm într-un vagon compartimentat, intrăm noi acolo... Unu’ trebuia să se dea jos la Roșiori și trei să mergem la Alexandria. Da’ să urcă și unu’ c-o geantă cum era pă vremea aia, „diplomat”. M-am gândit : „Bă, nici aicea nu ne lasă-n pace? Și acu’ să țină după noi?”. Io am dat un telefon la cineva și ăsta a ascultat la telefon. Și să urcă în tren după noi. Și zice că ne-ar întreba și el ceva. „Domn’e, uite, io sunt inginer petrolist. Sunt din București și acuma merg la Videle. Și am și eu un frate. Nu știți nimic dă el ?” Am stat eu și m-am uitat așa la el și mă gândii : „Păi bine, dumneata inginer petrolist te-ai dus la Videle? Păi petrolu’ e-n Prahova!”. Și-i spui : „Domn’e, nu te supăra, da’ io știu că petrolu’ e-n Prahova. Ce cauți dumneata la Videle dacă ești bucureștean...”. „Ăăă, păi să vezi dumneata ce este acuma, când om intra în câmpu’ ăla plin de sonde !” Și a avut dreptate omu’. Și l-am mai întrebat eu : „Și cum îl cheamă pă fratele?”. Păi așa. Eu : „Da, îl știu”. Profesorii o’ fost scoși de la noi din brigadă. „A fost cu mine-n brigadă, da’ l-a’ scos dă la noi, că au zis că intelectualii sabotează munca. Și pă ei i-a’ făcut brigăzi aparte la Stoenеști.”

Așa că eliberarea a fost în ianuarie ’63. Am împlinit toată pedeapsa, fără trei luni dă zile.

Ați avut probleme cu autoritățile și după eliberare ?

Cum să nu am ? Ba mai veneau și acas’ la mine... Și asta a durat din ’63 până-n ’89. Mă urmărea ăsta de vi l-am spus. Noroc că aveam WC-u’ în cas’, că altfel, vorba aceea, să țină după mine și la WC.

Și i-am întâlnit dă câteva ori, că io locuiam pă centru acilea. P-ormă s-a demolat aci și mi-a’ dat apartament, da’ io n-am vrut să primesc. Adică n-am vrut să semnez că sunt de acord cu demolarea. Și m-a’ chemat la primu’ secretar și mi-a spus că n-o să se împiedice el de mine. Da’ l-a chemat pă cumnată-meu, pă Ilie Ardeiaș. Era șefu’ atelierului dă cizmărie în cadru’ cooperativei „Răsăritul” și îi încălța la comandă. Și l-a chemat : „Bă, uite, eu îi dau un apartament ’colea. Dacă nu o să îi ofer o cameră și-o sală la Adămești sau la Poroschia¹ și o să-l pui să semneze că refuză. Io nu mă iau dă el !”. Și ăla zice : „Nu-ți ajunge, mă, cât ai făcut? Vrei să mai faci iar ? Du-te, mă, și vezi-ți dă treabă !”. Și atunci mi-a dat un apartament aci pă strada Gării.

Casa asta în care stau acuma am cumpărat-o în ’81. Ca să ți-o spun pă cinstite, nu-mi vine să stau, nu prea pot să mă astâmpăr. La bloc acolo nu puteam...

Vă mulțumesc frumos.

Cu plăcere.

Petre Vișan

S-a născut la 31 august 1936 în Alexandria, județul Teleorman. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : școală profesională. Profesia : mecanic/electrician. A fost arestat la 10 august 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava, Luciu-Giurgeni și Strâmba. A fost eliberat la 25 iunie 1964. La data interviului locuia în Alexandria. Interviu realizat de Alexandru Matei la 29 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Alin Mureșan. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cotele 298, 299.

Părinții dumneavoastră făceau parte din vreun partid ?

Aveau simpatii către țărăniști, că și eu mai târziu am avut simpatie pentru ei, deși n-am fost membru țărănist. Părinții mi-au dat o educație sănătoasă, cum era înainte...

Când au apărut pentru prima dată comuniștii în zona dumneavoastră ?

Comuniștii au apărut în zonă dă mult, da' copil fiind, atunci chiar nu mă interesa, deși părinții discutau cu vecinii, cu frații. Acolo la noi era o femeie venită din Rusia și povestea pă furiș cum e acolo. Și s-a dus vestea, de toată lumea vorbea c-o să mâncăm la cartelă, c-o să fie rău, c-o să ne ia pământu', c-o să ne ia fabrici, o să fie arestări... ceea ce s-a și întâmplat.

Dumneavoastră când ați fost arestat ?

Am fost arestat pă 10 august 1959.

Din ce motiv ?

Motivu' – „organizație subversivă împotriva ordinii sociale”, actul de acuzare.

Puteți să descrieți momentul arestării ?

Eu atunci lucram la București, la Sala Congreselor, cum îi spunea atunci (acum îi spune Sala Palatului). Era o sărăcie cruntă pe vremea aceea, că lua' grâul după arie comuniștii și nu-ți mai lăsa' decât un sac, doi acolo, și fiecare își lua ochi de fiară și se uita pe unde putea să câștige o buca' dă pâine. Și având un unchi la București, m-a luat și zice : „Mă, 'ai să lucrezi cu mine tubulatură de ventilație”. La Sala Palatului era' niște tubulaturi prin care venea aer din afară pân niște ventilatoare și trecea pân niște bazine de apă, sa fie aer fără praf... Era un aer curat, plăcut. Acolo am lucrat și chiar d-acolo m-a' arestat.

În data de 10 august pe la 12 serveam masa în fostu' Palat Regal. Stăteam câte patru la masă, cu alți colegi, și a venit sectoristu' la mine. Mai 'nainte, nu v-am spus, mai arestase' de-ai noștri și io auzisem. Eu eram la București cu încă un prieten, care a fost

cu mine în lot, Mareș Tudorel¹, care era student și locuia pe Edgar Quinet, adică la fosta Capșa, la etajul II. Și a venit ăsta, sectoristu', la mine la sala de mese și zice: „Ai servit masa?”. „Nu, că de abia m-așez...” „No, mănâncă, nicio problemă”. Și-a plecat. Gata, am bănuț, e ceva. Și când m-am uitat la ușă, am văzut două persoane, doi civili, care încadraseră ușa. Vă dați seama că n-am mai putut să mănânc. Am ciupit io ceva și am ieșit. M-a' încadrat ăstia doi de la ușă, și-ncă unu' care mergea în față și să tot uita la mine. Zice: „Mergem la atelier să-ți iei bagajul”. „Păi de ce, domn'e?” „Ai să vezi.” Și m-a' dus, mi-am luat bagajul. Aveam și io o cutie de table, am luat-o și p-aia, și când am ieșit pe ușă, zic: „Domn'e, unde mergem?”. „Ai să vezi.” Și m-a' dus aici pe Lutherană, unde erau un IMS de-sta, și în mașină șoferu' cu un căpitan de Securitate, Anghel Marin², care mai târziu mi-a fost anchetator.

Ăstia deja deschisese ușa să intru în IMS. În fine, m-au aruncat acolo. IMS-urile au două canapele și un culoar; în față erau șoferul cu încă o persoană. Mi-au pus ochelari de tablă, de nu vedeam deloc. „Domn'e, nu văd nimic.” „Lasă, mă, acolo.” Anghel Marin se uita la mine... Și m-a' dus pe urmă la Securitatea Rahova, în fața unui zid alb. Și acolo: „Hai jos!”. Tot cu ochelarii. M-a' luat ei de braț: „Lasă capu' jos!”. Mă loveam: „Ce faci, bă? Fii, bă, atent, bă!”. Nu vedeam, mă împiedicam: „Ce faci, mă? Ia uite la ăsta!”. Zic: „Păi, domn'e, nu văd!”. „Cum, bă, nu vezi?” Așa, batjocură, cum aveau obiceiul, pe care eu nu-l știam, că d-abia acum intrasem... Și m-a' dus la cameră, dar mai mișcam puțin ochelarii și-am văzut un coleg din Alexandria lângă mine, Vasile Victor. Aleooo, pă ei îi arestase! Că un alt prieten, tot de la Alexandria, Ene Vasile, căruia noi îi ziceam Becu, între prieteni, îmi trimisese un bilet și mi-a spus c-au fost arestați de-ai noștri... Și am stat acolo cât am stat și pe urmă ne-a' luat și ne-a' dus într-o cameră mare unde era un plutonier, cu o masă cu acte în fața lui și o masă alături cu un scaun. Mi-a spus să mă dezbrac la pielea goală. M-am dezbrăcat și mi-a luat el și mi-a inventariat tot. Aveam vreo 900 de lei la mine, aveam un pachet de Carpați cu șapte țigări, ceva acte și niște mărunț, dar aveam și biletu' ăla de la prietenu' ăsta din Alexandria. Și mă gândeam: „Cum să fac să-l...” Că inventaria' orice hârtiuță. Și îl urmăream pe el când îmi completa datele mele și am prins biletu' ăla ușor, am strâns ușor în mână să nu fac nici zgomot... (plânge - n.n.), am dus mâna la gură și l-am înghițit. Și mi-am zis: „Becule, ai scăpat”.

Și, în fine, mi-a făcut inventaru', mi-a pus ochelarii la ochi și m-a dus într-o celulă din beciul de la Rahova, la camera 20. Acolo mai erau patru persoane. Unu' era din Titu, cu care m-am întâlnit mai târziu la Luciu-Giurgeni, și mai era unu', șefu' contabil de la Valea Roșie, care făcuse o delapidare de peste 100 de mii... Pă el l-a' adus în urma mea, de fapt. A întrebat: „Unde sunt io aici?”. „Securitatea Rahova”, i-au spus ceilalți colegi. „Aaa, de ce mi-o fi fost frică n-am scăpat”. Că-l băga' la subminarea economiei naționale că trecea peste 100 de mii³. Și stătea și se gândea ce întrebări o să-i pună. Io parcă eram de pe altă lume, nu mai judecam, nu mai gândeam...

Ancheta cât a durat ?

Păi deja îi arestase' p-ăștealalți, iar pă noi de la București ne-a' luat ultimii. M-a' luat întâi pă mine și apoi pă Mareș Tudorel... Deja știa' tot. Pe mine mă întrebau doar ca să confirm. Io n-am prea recunoscut, că multe erau înflorite, erau exagerate.

1. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Tudorel Mareș din prezentul volum.

2. A se vedea nota 11 de la p. 387.

3. Cei găsiți vinovați de delapidări mai mari de 100 000 de lei erau condamnați la moarte.

Când vă scoteau la anchetă, ziua sau noaptea ?

Păi și ziua și noaptea, depinde de cum considerau ei.

Vă băteau în timpul anchetelor ?

Ei, mie mi-a' dat... n-am vrut să recunosc și zice : „Mă, și io am fost muncitor, mă. Va fi rău, fii atent”. Și-a deschis ușa unu' Florin. Io m-am sculat, și când mi-a dat un pumn în cap, probabil am căzut pă scaun ș-un moment am văzut negru, n-am știut de mine. Nu știu cât a durat. Când m-am trezit io, ei erau amândoi în fața mesei lângă mine : „E, ce zici?”. Nu știam ce să răspund, nu mai știam ce e cu mine. Ș-atâta a fost... Pe urmă dosaru' deja era făcut. Mi-a' dat să citesc și să semnez pe fiecare pagină. Le am acasă, că am văzut dosarele de Securitate. Am și xeroxat vreo 700 de pagini. Prima dată am văzut patru volume în 2003 și anu' trecut am văzut încă șase volume cu procesu' nostru.

Câți erați în lot ?

Am fost 16. De fapt 13, da' ne-a' mai băgat în plus un preot⁴, o fată, Roman Maria⁵, care a venit pă la Timișoara, și pe domnul Dragodan⁶, fratele lui Constantin Dragodan⁷. I-au băgat cu noi, deși ei n-aveau niciun amestec în ce aveam noi.

Când a avut loc procesul ?

Procesu' a avut loc în toamna lu' '59, cred că aproape de 1 octombrie.

Și unde a fost ?

La Tribunalul Militar București. Uite, chiar nu mai mi-aduc aminte dacă era și domnu' Dragodan în boxă sau nu... Nu, nu era, ăștia trei nu erau. Eram doar 13.

Ați avut avocat ?

Am avut, da' i-a' spus : „Aveți cinci minute”.

Ați avut public în sală ?

Numai câte cineva din familie. Numai din familie, atât.

Și care a fost sentința ?

După proces ne-a' dus la Jilava și într-o zi ne-a' strigat pe toți, că eram răspândiți pân secții, pân celule. Eu eram la camera 17 atunci, pă secția I. Da', curios, nu v-am spus... când m-a' băgat pentru prima dată la Jilava, s-a deschis o ușă acolo și am intrat. Parcă și-acum îi am în imagine, erau bătrâni ca mine acuma, și mă ia unu' de gât : „Pe unde

4. Probabil Ion Vișan, născut la 4 septembrie 1913 în Radu Vodă, Giurgiu. Preot paroh în Alexandria. Se pare că a fost internat administrativ pentru 24 de luni, între 4 iunie 1959 și 14 iunie 1959. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 266.

5. Maria P. Roman, născută la 12 august 1939 în Alexandria, Teleorman. A fost arestată la 25 iunie 1959 și condamnată la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Miercurea Ciuc și Arad. A fost eliberată la 4 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

6. Mihai Dragodan, născut la 21 iunie 1921 în Alexandria, Teleorman. A fost arestat la 24 iunie 1959 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Luciu-Giurgeni, Ostrov, Gherla, Periprava și Galați. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

7. Constantin Dragodan, născut la 6 octombrie 1919 în Alexandria, Teleorman. A fost arestat la 27 noiembrie 1942 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Târgu Ocna și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

să-l mai duci pe băiatul ăsta?”. Eram cel mai tânăr din cameră... Și-mi face cineva semn: „Mergeți la dom’ ministru!”. M-am dus la el și m-apucă de obraz: „Câți ani ai?”. Zic: „Păi luna asta împlinesc 23 de ani”. Zice: „Mă, tu nu știi de ce ești aici. Noi am avut funcție”. Nu știam eu cine e... „Am cutreierat lumea în lung și-n lat, da’ tu ești tânăr, s-ar putea să scapi, să spui ce vezi aici. Și să mai ții minte un lucru: românul nu este în stare să se conducă.” Pă cuvântu’ meu dacă nu l-am înjurat atunci, în sinea mea.

Dar cine era ?

Era ministru’ Răducanu⁸, cum e acum ministrul Culturii.

Și când v-a venit sentința ?

A mai durat. Sentința am primit-o când eram la camera 24, cred că pân ianuarie sau februarie. Și când a deschis vizeta, ieșeam și noi, bandiți... „Citește și semnează!” 15 ani muncă silnică.

V-a afectat aflarea sentinței ?

Am avut momente de vream să mor... Ția era’ cu ciomegele pe noi când ieșeam cu tinetele cu necesități. Acolo mi-am și distrus stomacul, că io nu puteam face nevoile cu omu’ lângă mine. Eram într-o celulă de-aia câte 70, deși ea era de zece sau 15 inși. Eram permanent năclăiți, că nu era aer și la geamuri erau obloane. Și nu mai mâncam, nu mai... M-au observat cei vechi în celulă. Eu am fost muncitor, da’ am stimă pentru intelectuali, că ei a’ făcut tot ce mișcă la ora asta. Și era un profesor universitar care mă întreba: „De unde ești? Pentru ce ești arestat? Ce-ai făcut? Fii atent, foarte curând vei fi acasă”. În teroarea aia, să auzi o chestie de-asta... A mai venit și altu’: „Ce faci? Ce-ai lucrat? Foarte curând vom fi acasă”. M-a’ scos din starea aia. „Ce, mă, te pierduși? Ești băiat tânăr. Eu sunt aci de opt ani”. Altu’ era de patru ani... „N-are nimic, ne scăpăm. Dacă ne pierdem moralu’, suntem pierduți. Să ne păstrăm moralul!”

Cum era mâncarea în Jilava ?

Mâncarea era: arpacăș, varză, cartofi și fasole. Astea le repeta’.

Aveați apă la discreție ?

Aveam un bazin cu picioare, cu două mânere, de vreo 25-30 de kilograme, pe care îl umpleam în fiecare dimineată. Aveam balia⁹, unde te mai spălai pe mâini, tineta, unde urinași, și tunu’, unde făceai treaba mare; cine făcea de servici’, trebuia să fie cu alea la ușa dimineată.

Trezirea era la ora 5, că bătea o toacă deșteptarea. Și imediat care știa că e de servici’, trebuia să fie cu tunu’, tineta și balia la rând. Și când auzai zăvoarele, erai gata, dar dacă vărsai din astea, atâta îți trebuia. Mergeam pă culoar, clăteam, umpleam

8. Posibil Ion N. Răducanu (1884-1964). Doctor în economie politică. Profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, rector între 1930 și 1940. Deputat în mai multe legislaturi și membru al Delegației Permanente a PNȚ, ministru al Muncii și Asigurărilor Sociale între 1928 și 1930, ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor între 1930 și 1931. În 1947 a fost scos din învățământ, iar în 5/6 mai 1950 a fost arestat și trimis la penitenciarul Sighet, unde a rămas până în 1955. A fost eliberat în toamna lui 1955 de la Malmaison. A fost rearestat la 10 octombrie 1958 și condamnat la 20 de ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava și Botoșani. A fost eliberat la 30 august 1963. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar*. R, p. 68; fișa matricolă penală din AANP.

9. Vas mare, făcut de regulă din doage și folosit mai ales pentru spălătul rufelor (regionalism).

bazinul, ăia deșertau și clăteau tunu' și tineta... Cam opt oameni eram. Și erau bătrâni care nu putea', așa că eu eram zilnic la alea : „'ai, te rog, mâine sunt eu la balie sau la tun, 'Ai, te rog io...”. Erau profesori universitari, ingineri, arhitecți : „Te rog io, nu pot, știți...”. „Da, dom' profesor.”

Gardienii erau din loc în loc. Iarna aveau șube și pâslari peste cizme. Regulamentu' era privirea în pământ și mâinile la spate ; dacă te mai uitai așa, îți dădea câte un ciomag, câte un ghiont, depinde. „Hai, mă, hai ! Repede ! Repede ! Hai, tăceți, bă !”

Care era gardianul cel mai rău dintre toți ?

Cel mai rău era locotenentu' Ștefan¹⁰. Avea vreo 40 de ani, era bine legat, scund. Și ăsta știți ce făcea ? Era' trei zăvoare, le deschidea ușor, că era' unse cu vasilină, și intra. Și cum era' două unghiuri moarte, mai puteai să stai pă pat cu ochii la vizetă. Chiar eu am pățit-o. Era înainte de Crăciun, în '59... Pă mine dă tânăr m-a' cam durut picioarele și mai stăteam pă pat, deși n-aveai voie pân' la 10 seara. Când s-a deschis ușa, m-a văzut când m-am sculat. „Afar' ! Afar' !” Și m-a dus în ciomege și cu pumni. Lovea cu cizmele... Știi ce doare aici ? Fuuu ! „Vino-ncoa', futu-ți dumnezeu' mă-tii ! Ce mi-ai făcut ? Mi-ai făcut secția de răs !” Sergentu' major Ungureanu¹¹ mi-a făcut raport și mi-a dat trei zile de izolare. Și m-a dus la „neagra”. A doua zi era Crăciunu'. A deschis o ușă, m-a băgat acolo... întuneric ; am luat-o și eu ușor-ușor, am dat de un perete, am luat-o așa de jur împrejur, că tre'ia să circuli permanent, că era 24 decembrie și înghețai. Am măsurat că era' șapte pași și jumătate, până întâlneam zidu'. Și așa, pe lățime, era' cinci pași. Circulam permanent... Pe jos era un fel de mângă și mai cădea câte o salamandă d-ăia cu burta roșie, că era' lipite de tavan din cauza umezelii. Și am stat trei zile la „neagra” pentru că m-am întins zece minute pe pat, că n-am stat mai mult de zece minute, că erai supravegheat permanent pă vizetă.

Și după câteva luni de zile, prin mai-iunie 1960, ne-a' strigat : „Afar' ! Afar' ! Afar' !”. Bagajul scos afar'. Ne-a' scos acolo la poartă, ne-a' încolonat câte cinci, ne-a' urcat la dubele astea auto și ne-a' adus unde era calea ferată, ne-a' băgat în dube de-astea vagon și ne-a' dus la muncă la Luciu-Giurgeni.

Cu ce v-au dus acolo ?

Cu trenul. Ne-a' dus până acolo și am coborât la gara Basarab, că Luciu-Giurgeni era la v'o patru kilometri. A' venit caralii și trupele de Securitate cu puști mitraliere și ne-a' înconjurat cu puști mitraliere. „Jos, câte cinci !” Ne-a' dat jos p-un câmp mai departe de gară și ne-a' încolonat. Și altu' zice : „Hai, mai în față ! Câte cinci ! Hai și tu, cinci, cinci, cinci, cinci, cinci !”. Până ne-a' așezat pe toți : „Țineți-vă de braț și înainte marș !”. A' avut v'o două-trei căruțe și pe cei care nu prea putea' merge i-au suit în căruțe și, în fine, am ajuns la colonie. Ne-a' băgat pe poartă și ne-a' lăsat liberi. Nu ne-a' zis nimic până seara. Ne-am întâlnit prieteni...

Cum ați putea descrie colonia de la Luciu-Giurgeni ?

Am acasă de la un coleg care a fost acolo, Bercea Radu¹², care a participat la multe expoziții, niște caricaturi cu Luciu-Giurgeni. Mi-a zis : „Pentru voi, pentru asociație,

10. A se vedea nota 28 de la p. 394.

11. Ungureanu, plutonier-major, gardian în Jilava, semnalat între 1957 și 1959. *Ibidem*, p. 293.

12. Radu Bercea, născut la 29 august 1939 în Cuciuru Mare, Cernăuți. Pictor și caricaturist. A fost arestat la 30 aprilie 1959 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior succesiv la 15 ani de muncă silnică, apoi la 5 ani de închisoare corecțională. A executat

pui și tu pe-acolo. Le expui pe-un carton mai gros”. Le am acasă, încă nu le-am expus, că noi avem sediul la prefectură și nu vreau să găuresc, să nu ne dea afară de acolo.

Să vedea că e nou acolo. WC-u’ afară, mai multe cabine fără uși, pat cam de 40 de centimetri, două scânduri colo, două colo... Ne-am strâns pă prietenii : „Bă, de unde ? De unde ? Hai, mă, la baraca asta ! Hai la aia ! Hai la aia ! ”. Și a doua zi, pe la 9 ne-a’ servit câte o cană dă ceai și ne-a’ dat câte o bucat’ dă mămăligă. Noi am avut pe drum hrană rece : o bucat’ de slănină cu sare și am mâncat-o din prima zi. Și a’ început apoi cu fluierile : „Adunarea ! Adunarea ! Toată lumea în față...”. Era o baracă în formă de U. „Toată lumea aici ! Hai ! Hai ! Hai ! Hai ! Hai ! Pe câte cinci ! Pe câte cinci.” Și ne-a’ așezat 1 000 de oameni, câți eram acolo, și-a’ făcut brigăzile. Eram câte 50 de oameni în brigadă, iar eu am fost brigada a VIII-a. Când ne-a’ pus pă brigăzi, ne-au zis că vine comandantulu’ : „Nu mișcă nimeni ! Bă, fiți atenți : în libertate, munca e o cinste și-o datorie de onoare, aicea munca este obligatorie. Ați venit aici să munciți. Să n-aud că «sunt bolnav». Ați venit aici să munciți. Ați fost repartizați pă brigăzi, dă mâine începem munca”. A doua zi ne-a repartizat la una din lucrări, și-a treia zi a’ început să ne ducă la muncă.

Brigadierul dumneavoastră cine era ?

Brigadier la noi era un țăran din Moldova, Braga¹³.

Și ce vă puneau să lucrați ?

Prima dată ne-a’ dus la canale d’astea dă irigații. Că pe alea, cu timpu’ să depune un mâl galben de vreo 25-30 de centimetri și nămolul’ ăla, mătza aia, trebuia luată cu lopata, și era foarte greu. Era un preot catolic, nu mai mi-aduc aminte cum îl chema : „Mai ușor ! ”. Țștea, șefii de punct, securiștii și ostașii care ne înconjuraseră : „Hai ! Hai ! Hai ! ”. Preotul : „Mai încet ! Mai încet că mor”. A și murit pân’ la urmă... Deci prima victimă a fost un preot catolic. Probabil dă efort, că el suferea cu inima. A’ fluierat, am oprit, și am rămas doi de pază până l-a’ luat. Unde-l ducea, nu să știe.

Și am început munca în plin. De dimineață până seara la 6, când era încetarea lucrului. Și am făcut diferite munci. La orezărie a fost groaznic. Se planta în nămol... Era câte un om din metru în metru, și după ce terminai o parcea, te muta la alta. Da’ șefu’ de punct nu te lăsa nici să ridici capu’. Dacă se mai întindea câte unu’, îl lovea cu ciomagu’ : „tu-ți dumnezeau’ mă-tii ! ”.

Cum îl chema pe șeful de punct ?

Era un țăgan, sergent-major... Și comandantulu’ era tot un țăgan, Ioanițiu¹⁴ să numea. Era locotenent-colonel de Securitate, o fiară de om. Bine, să cunoștea că și ăsta de la orezărie, șefu’ de câmp, tot țăgan era.

Doamne, și aveam apa trecută de genunchi și stând zilnic în apă se forma’ niște bășici ca ou’ de porumbel, ca nuca. Picioarele ne era’ ca și cum ai băga o carne în putrefacție.

---

pedeapsa în închisorile Iași, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 27 aprilie 1964. www.raduberca.ro ; fișa matricolă penală din AANP.

13. Gheorghe Bragă, născut la 19 noiembrie 1917 în Mândrișca, Bacău. A fost arestat la 17 aprilie 1959 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Bacău, Jilava, Galați, Periprava, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 10 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

14. A se vedea nota 18 de la p. 266.

Noi am plantat orezu', am smuls iarba, că mai creștea iarbă, l-am și secerat, și-am avut parte și de treierat... Acolo am avut și un accident, prin '62.

Cum s-a întâmplat ?

L-am secerat, și să făcea' niște snopi, că el nu crește prea înalt. Eram cinci inși care deserveam o batoză. Șefu' de punct simțeam eu că parcă are o simpatie pentru mine, că eram mai tânăr. Mai 'nainte lucrasem cu el, când am făcut cărămidă, și simțeam eu că parcă să uita altfel la mine, față de alții, simțeam io că parcă eram favorizat. Și pă mine m-a pus să car pleavă de la batoză, cu două coșuri. Și tre'ia să te miști repede să duci coșurile, că se umpleau. Am cerut și noi voie să ne descălțăm, c-aveam bocanc căptușit și ne rodea, și ne-a dat voie. Io ridicând coșurile, am călcat cu călcăiu' într-un colț de sapă și mi-a retezat... Aoleo, mamă, m-am înverzit și curgea sânge. A venit ăsta și parcă mă compătimea : „Ce pățiși, mă ? Ce pățiși ?”. Zic : „Nu știu”. „Ai, stai colea !” Și-am stat în cortul ăla. În închisoare, de unde medicamente ? Medicamentele era' scuipatu' și urina. Și s-a' urinat colegii ăia pă rană, dă cu scuipat, curgea sânge de nu mai aveam putere... Pân' la colonie era' cinci-șase kilometri. Și a venit cu o căruță, brigadieru' a băgat-o în cordon, m-a suit în căruță și patru colegi au mers în urma căruței până-n colonie. În colonie aveam un medic de-al nostru, deținut, e pân Franța acuma, da' nu mai mi-aduc aminte cum îl cheamă. Mi-a zis : „Ce-ai pătit ?”. „Dom' doctor, uite așa, așa...” „N-am, mă, decât niște apă oxigenată să-ți pun.” Mi-a pus acolo, a sfârăit un pic. Zice : „Fii atent. Îți dau trei zile concediu, să vedem dacă aprobă civilu'”. Medicu' securist, îi zicea „civilu'”. „Când vine mâine, îi spui lui.” Și când a venit : „Ce-are ăsta ?”. „Uite așa și așa.” „Ia, mă !” Când a văzut tăietura... să umflase tot călcăiu', a fost de acord să-mi dea trei zile, da' nu te lăsa' să stai așa. Am mers la bucătărie, la cartofi, la prășit șanțu' de iarbă. Venea' ei și spunea' : „Bă, tu și tu, uite, prășiți șanțu' ăla ! Tu, la cartofi !”. Și tot așa, la diferite munci care considera' ei. Stam și noi pă vine acolo, așteptam să ne cheme, să ne ia să ne ducă la muncă. Io fiind primu', stam cu picioru' în sus. Când treceai pe lângă un cadru, trebuia să stai cu mâinile la spate și cu privirea în pământ. Și când a trecut sergentu' major Scarlat, io fiind primu' acolo, nu l-am văzut. Țștea s-au sculat repede, că aveau alte boli, cu rinichii, mai știu eu ce-avea', și până m-am sculat eu, cu picioru', mi-a dat o cizmă peste piciorul care de-abia să prinsese de a început din nou sângele. Și zice : „Să tremuri când trece un cadru pe lângă tine, futu-ți Dumnezeu' mă-tii de bandit !”. „Da' nu v-am văzut !” „Dumnezeu' mă-tii !”

M-am dus iar la medicu' nostru : „Ce mai pățiși, mă ?”. „Uitați așa, așa.” „Cine ?” „Scarlat.” „Aha.” Zice : „Bă, hai că încerc să te internez. Să vedem, că îmi vine mâine civilu'”. M-a internat și când a venit ăsta să oprișe sângele, să prinsese o pojghiță. Și civilu' : „Ce e cu ăsta, mă ?”. „Păi știți, domnu' sergent-major Scarlat l-a lovit cu cizma, iară a sângerat...” „Du-te, bă ! De la ce brigadă ești ?” „De la VIII.” „Du-te, bă, la muncă !” Doctoru' : „Să nu iasă din brigadă, lăsați-l, că e umflat”. „Bine, bine.” Nu m-a lăsat să ies la muncă, da' am făcut alte munci, d-astea mai ușoare, la interioare. Că nu te lăsa' să stai. În fine, m-am vindecat greu de tot. Am mers o lună de zile pe vârful piciorului.

Pe urmă ne scotea' la alte munci. Mi-aduc aminte când ne-a' scos la dale. Ne-a' luat : „Tu, tu, tu, la poartă !”. D-ăștea mai tineri. Ne-am dus la poartă, ne-a' înconjurat, ne-a' dus undeva unde era o grămadă mare de nisip, cu niște lopeți și greble, să facem dale. Știți ce sunt dalele ? Pă canalele dă irigații se puneau niște dale, niște plăci de ciment. Când a venit să ne explice, n-am știut nici unu' din ăia zece care eram acolo ce e aia dale.

În fine, a venit un civil și ne-a explicat : „Uite, domn'e, așa”, și ne-a arătat o grămadă, că mai era pe acolo. „Uite astea e (sic!)”. Și-am făcut și dale, da' mergeam în vârf, că nu să vindecase călcăiu'. Însă aveai normă și dacă n-o făceai, te oprea' în poartă și-ți dădea' 20 de lovituri la fund cu cearșafu' ud.

Am lucrat și la dig, acolo. La dig aveai trei metri de săpat și cărat. Digul avea parapet dă opt metri, că terenu' era denivelat... acolo era mai jos, acolo era mai sus. Și tre'ia să sapi trei metri. Erai câte doi : unu' care căra cu roaba și unu' care o încărcă, și te schimbai. Că spunea : „Tu și tu, vă organizați”.

Când eram la Luciu-Giurgeni se zvonise că urmează o eclipsă și am luat de la atelieru' mecanic câte un ciob să ne uităm la eclipsă. Și când a început eclipsa s-a făcut frig și ne-au trimis ei înăuntru. Nu ne-a' lăsat să stăm afară, ne-au trimis pe fiecare la baraca lui. A durat puțin și pe urmă am ieșit iar. Da' mi-aduc aminte că am văzut un pic cu un ciob, că ne uitam rapid, cu unu' cinci-șase, să vedem și noi.

Mâncarea cum era acolo ?

Văleu ! Era foamete curată. Ne puneau' câte un polonic dă mâncare. Mămăliga care ne-o dau, o mâncam dimineața, și aia o mâncam goală, ce să mai... Aș mai fi mâncat încă cinci porții. Era puțină de tot mâncarea.

Și niște civili ne-aduceau' apă în butoaie. Ei tre'ia să ne aducă din Dunăre, da' nu să mai ducea' la Dunăre și-l umpleau dintr-un lac de unde le aduceau la brigăzi. Și a început o boală a ficatului, leptospiroză să numea. A' venit din departamentu' Securității niște medici civili, că s-a dus vestea până la București că e (sic!) atâția bolnavi, și dimineața ne cătau la ochi. Că se zicea că la două-trei județe nu trebuie să fie atâția bolnavi câți erau la noi. Și atunci a' început să fiarbă apa... Fierbea apa în cazane la bucătărie și beam apă fiartă și răcită.

Au fost și victime ?

Au și murit, da' a' luat măsuri după ceva timp.

Vă mai amintiți când a avut loc epidemia asta de leptospiroză ?

În vara lui '62. Și acolo s-a' mai îmbolnăvit și de tifos. Era o brigadă specială unde era colonelu' Drăgăniță¹⁵, șeful la tifici, și-l izolare' în incinta închisorii (sic!), nu mai ieșea p-aici. Ei aveau o curte unde ieșeau, era' separați, nu lua' contact cu noi. Nu știu cât timp au fost izolați, dar era' vreo 50-60 de bolnavi.

Unde eram io, erau 28 de adventiști de ziua a șaptea. Știți că ei nu lucrează sâmbăta. La dig îi lega cu sârme de mâini, cu ciomegele... Nu, ei nu vrea' să lucreze sâmbăta. Și dacă a' văzut așa, i-a' izolat într-o celulă. Nu erau înghesuți, dormeau cu rândul. Și zice : „Când vă hotărâți să lucrați, bateți în ușe”. P'între ei era și șeful lor pă țară, Moraru¹⁶ să numea. Un tip înalt, știa vreo șapte limbi, foarte deștept. Și după o săptămână a bătut în ușă. „Vreau să merg la comandant.” „Bă, v-ați hotărât să lucrați ?”

15. Constantin Drăgăniță, născut la 28 mai 1920 în Turnu Măgurele, Teleorman. Ofițer. A fost arestat la 15 noiembrie 1957 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Arad, Jilava, Galați, Salcia, Luciu-Giurgeni și Gherla. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Posibil Nicolae Moraru, născut la 5 decembrie 1907 în Iegheriște, Satu Mare. A fost arestat la 17 mai 1957 și condamnat la 9 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Gherla, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

„Vreau să merg.” „Bine.” „Ia zi, mă, v-ai hotărât?” Zice: „Numai io”. „Păi ăilalți?” „Nu.” Atunci, ăsta, țiganu’, l-a mințit. Zice: „Bine, mă, te fac șef la brigada de grădină”. „Domn’e, n-am lucrat, nu știu io...” „Lasă, mă, c-o să înveți. Te fac șef la 20 de oameni.” L-a făcut șef la grădină. Acolo erau morcovi, roșii, ardei, de toate, da’ la poartă îi verificau. După trei ani îl mai lăsau cu câte o bucățică de roșie. A adus o roșie și au mâncat vreo șapte-opt inși, că ei mâncau acolo, la grădină.

Și în ’62 i-a ținut un an jumate în camera aia pe ceilalți adventiști, printre care și unu’ din Alexandria, pe care io nu-l cunoșteam atunci, Ungureanu¹⁷. Și a venit un ordin de la București și le-a’ dat drumu’ prin curte. Era o umbră, un schelet... Primeau mâncare la trei zile: două zile câte o cană de apă caldă și-a treia zi mâncare normală: 92 de grame de pâine, feliuța de mămăligă și zeama aia pe care o dădea’. Și ăsta, șefu’ lor, dacă a ieșit la grădină, s-a îndreptat, s-a îngurășat. Ăilalți erau croitori, mecanici, mai știu eu ce. Când le-a’ dat drumu’ prin curte și-a’ dat de aer și soare, au căzut toți. Au căzut toți! Și i-a’ izolat într-o cameră și vreo două săptămâni le-a’ dat mîncărică și și-au mai revenit. I-a’ ținut tot așa, într-o cameră unde avea’ și-un țarc unde ieșeau la aer, și mâncare, apă, odihnă și s-au înzdrăvenit...

Mi-ai spus mai devreme că în Jilava v-ai îmbolnăvit de stomac. Mai aveai și acum probleme?

Da, eram distrus cu stomacu’. Și eram în brigadă cu unu’, maistru sondor, care era și bucătar, și-mi spunea: „Bă, dac-ai putea să-ți dea Vlad Vișan niște coji de mămăligă...”. Și vorbesc cu ăsta, că fusese coleg cu mine în grupă, și zic: „Băi Vlad, dă și mie o mână de coji, mă, că mi-a spus domnu’ doctor cutare, cutare...”. „Îți dau, mă, da’ dacă ne prind ăstea ce facem?” Și zice: „Bă, înainte de număr, la ora 6, vii și tu pe lângă gard, și ne uităm”. Și mi-arunca două-trei coji pe care io le adunam tot cu frică. Mi-a dat de câteva ori. Stomacu’ mă durea de nu mai știam ce să mai fac. Și într-o zi ce-mi venise mie? „Vlade, dă, mă, și mie o ceapă.” „Mă, dăm de belea.” Și mi-a zis el într-o zi: „Bă, vii înainte de număr și-ți arunc io o ceapă”. Și când mi-a aruncat a dat colțu’ sergentu’ major Oprea. Când m-am aplecat, ăla: „Ce-ai în mână?”. „Păi, o ceapă.” „Tu-ți dumnezeu’ mă-tii!” M-a dus în pumni, în cizme, în șuturi la izolare. M-a băgat acolo, și era un ofițer de serviciu care lua în primire, că până făcea calculu’, adunarea, trecea câte o jumate de oră. Pe urmă suna și erai liber, da’ până atunci stai în poziție de cinci-cinci-cinci, că să le fie lor ușor. Și zice ăsta: „Să vie Novac să-l bage-n lanțuri! Futu-ți Dumnezău’ mă-tii!”. Și nici n-am apucat s-o mănânc, decât am luat-o... O ceapă! Și ăsta, pentru lucruri d’astea dă nimic, or’ te călca-n picioare, or’ te ierta. Și a zis: „Ce e, mă, cu ăsta?”. ăsta zice: „Permiteți să raporteze. De la bucătărie, o ceapă...”. „Ce ceapă, mă? De la ce brigadă ești, mă?” „De la VIII.” „Marș în pizda mă-tii la brigadă! Na și tu un șut în fund.” M-am dus, ăia închisese’ ușile... Zic: „Păi, dom’ sergent-major Oprea m-a reținut să vin la brigadă”. A deschis și-am intrat, și nu m-a mai pedepsit, am rămas cu ce mi-a’ dat ei... pumnii ăia și șuturile.

Și am mai pățit o chestie acolo la Luciu-Giurgeni, când descărcam șlepurile cu o macara d-aia fluvială. Era’ niște pene de-o tonă și patru inși într-un buncăr. Venea bacul pă Dunăre, noi umpleam buncăru’ și le descărcam în mașină, unde era’ alții care le lua’ și le puneau în basculantă. Când umpleam cupa îi făceam semn să ridice cu macaraua. Erau doi care lucrau la macara, unul o ridica frumos, celălalt mai mult o târa, așa. Și

17. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Alexandru Ungureanu din prezentul volum.

odată, lucra ălalalt, care o târa, nu-o ridica drept, și când i-am făcut semn să ridice a târât-o și mi-a apucat picioru'. S-a suit ălalalt repede s-o ridice, da' îmi zdrobise picioru'... A sosit șefu' de punct cu un ostaș cu mitraliera : „Ce e, mă, cu ăsta ?”. „Păi uite, l-a prins...” „De la ce brigadă ?” „De la VIII.” Au chemat de ăștea care erau scutiți, că nu mai puteam să pui picioru-n pământ. „Duceți-l, mă, la baraca lui !” M-a' dus cu o basculantă...

Am făcut multe acolo, construcții, blocuri, un castel dă apă. La castelu' ăla dă apă eram cu șefu' gării de la Timișoara.

De la Luciu-Giurgeni v-au mai dus și altundeva ?

Păi la Strâmba. Ne-a' dus cu un bac, cu un șlep, în primăvara lui '63, prin aprilie să zic. Șlepu' era lung, ca o platformă. Cu ăla ne mai ducea' la vărsătură, la cules la porumbi, la încărcat remorci, la diferite munci. La cules la porumb mâncam porumb crud, că era o foamete groaznică. Am făcut ocluzie intestinală, să răsuca intestineu'. Sau, când ne-a' dus odată la ceapă, am mâncat ceapă, tot așa, dă foame. Era să murim dă stomac, ustura stomacu'... Sau iarbă... mâncam troscot. Când ne-a' dus pentru prima dată, au bărbierit ai noștri troscotul care era prin curte. Că știau de la medici că e bun de nu știu ce, și mâncai de foame, că era o foamete groaznică. În al treilea an sta' mămăligile, că ne-nbolnăvisem toți și nu mai mânca nimeni.

Cât timp ați fost închis ați primit vreo știre de la părinți ?

În ultimul timp să schimbasse atmosfera. Venise un ofițer d'ăsta, Nițu¹⁸ parcă îl chema, și să purta altfel. Nu mai te lovea, nu mai te bătea. Era o destindere totală și ne-a spus c-avem dreptu' la pachet. Și-am scris și io... Și-acum le am acasă. Ei dicta' cum să scrii... Dădea' niște creioane, cartea poștală, te duceai într-o sală și lăsa creionu', că dacă te prindea' cu o bucăciță de hârtie sau cu o bucăciță de creion, aveai ocazia să mori. „De unde ai, ce-ai vrut să faci, cine ți-a dat-o ?” Și lăsa cartea poștală și bucăcița de creion : „Dragi părinți, sunt bine sănătos, ceea ce vă doresc și dumneavoastră. Vă rog să-mi trimiteți un pachet în valoare de (sic !) cinci kilograme, dintre care 400 țigări și un p'lovăr sau un pieptăraș”. Și trimetea', da' p'in pachetele astea aflam multe vești, că fiecare avea ingeniozitatea lui și mai băga câte un bilet. Punea' un bilet la fundul borcanului de miere zaharisită, de exemplu, în care povestea' scurt dă tot... Da' asta nu toți. Eu n-am primit așa ceva, că nu și-au dat seama părinții.

Vă amintiți o zi din detenție care v-a marcat în mod special ?

Atunci când am primit 15 ani muncă silnică am avut un moment dă absență. Mă gândeam numai la moarte, la cum să fac să nu mai exist. Atuncea v-am zis io cu intelectualii care m-a' scos din starea aia. În decursul anilor am mai avut momente, când am călcat în sapa aia. Și pă mine cel mai mult m-a chinuit că nu puteam să-mi fac necesitățile de față cu oamenii...

Din cauza asta îmi spusese' doctorii c-am făcut o colită rebelă. Și m-am dus la comandant să-i cer să mă trimită la Gherla sau undeva într-o închisoare, la celulă. Și zice comandantu' : „Păi ce-ai, mă ?”. Zic : „Uite, mi-a' spus doctorii că am o colită rebelă”. „Pleacă-n pizda mă-tii de aici, mă ! La ce brigadă ești ?” Eram la altă brigadă. „La IV.”

18. Între 1 mai 1962 și 1 ianuarie 1967 comandantul coloniei Luciu-Giurgeni a fost maiorul Ion Ionescu. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 129.

„Du-te, marș în pizda mă-tii ! ” Și n-a mai trecut mult timp și ne-a' strigat pă listă să ne elibereze.

Când ați fost eliberat ?

Cred că pe 25 iunie sau iulie. Începuse' eliberările de când eram la Luciu-Giurgeni. C-a venit ofițeru' de servici' cu o listă și a strigat pe unu' Murgescu¹⁹, din Dobrogea, care era legionar. Și zic : „Dom' Murgescu, v-a strigat pentru eliberare”. Zice : „Băi Petrică, plecați voi toți și io nu plec”. „Domn'e, eu am auzit.” Era un tip înalt, bine legat, era dă ani de zile închis. Când s-a dus la poartă așa a fost, îl strigase și l-a pus în libertate. Pă noi între timp ne-a' mutat la Strâmba și io de la Strâmba m-am eliberat. Da' eram așa de bolnav... Acolo tot un țigan era comandant. Închisoarea asta de la Strâmba era înconjurată de dig, era zonă inundabilă. Acolo primăvara a' venit ape și noi eram cu fașine, cu saci dă nisip, că era apa gata-gata să rupă digu'. Să mai înecase' la Salcia 600 de inși tot așa, la dig. Și pune fașine și apa bătea... Că e de ajuns o gaură de șobolan și apa își face loc, rupe și să-ntinde. Și era' trei bacuri trase, și când a' văzut că nu să mai poate, s-a rupt digu' și apa a început să curgă : „La șlepurii ! ”. Într-o juma' de oră am fugit cu iepurii, cu lighioni, cu greierii, nu se mai ferea' dă noi. Și-ntr-o juma' de oră cât ai vede' cu ochii mazărea și porumbu' era' numai apă.

Și când să ne elibereze ne-a' dus cu bacu' pân' la Luciu-Giurgeni, și de-acolo ne-a luat un camion și ne-a dus în gara Țândărei. Ne-a' dat câte-un bilet și ne-a întrebat pe fiecare : „Unde mergi ? ”. Eu mergeam la Alexandria. Mi-au dat bilet Țândărei-Alexandria.

Da' nu v-am spus că la arestare nu mi-a' găsit într-un buzunar de la haină vreo 70 de lei. Și când ne muta' dintr-o închisoare la alta nu mai controla' amănunțit, ci mai superficial, așa că am lăsat banii acolo. Unii erau arestați de ani dă zile, și ni' nu văzuse' bani. Printre ei și șeful gării din Timișoara : „Ia uite, bă, așa arată un leu”.

Cum a fost drumul până acasă ? Cum se uitau oamenii la dumneavoastră ?

Păi am venit la București. Să uita lumea în Gara de Nord la noi... Dacă nu m-a' întrebat cinci-șase, vă dați seama : „Ai cunoscut pă cutare ? Ai cunoscut pă cutare ? ”. Care-i cunoșteam spuneam, care nu... „Nu știu, domn'e, o fi fost în altă parte.” (plânge – n.n.)

Și când m-a' arestat am avut și o valiză, și pe aia mi-a' distrus-o. Mi-a făcut un pădurar o traistă și un bucureștean care venise din altă închisoare mi-a dat o valiză cam tot ca aia a mea. A zis : „Ia-o, bă Vișane ! ”. Și aveam lucrurile civile în aia... Și așa am venit acasă.

Acasă cine v-a întâmpinat ?

S-auzise că s-a dat decret și ai mei a' așteptat la toate trenurile, da' chiar în seara aia n-a' venit. S-a ținut o jumat' de stradă unu' de la gară după mine și îi era oarecum frică să mă-ntrebe dacă știu ceva de unu' Popescu, care a fost chiar în lot cu noi. Pân' la urmă a întrebat. „Domn'e, nu știu pe unde o fi, da' io n-am stat cu el, în închisoare nu ne-am întâlnit.” Și am ajuns acasă seara pă la nouă. Poarta era încuiată. Am sărit poarta. Ai mei dormeau. Ușile erau încuiate și când am ciocănit, probabil și-a dat seama că sunt io. „Petrică, ai venit ? Petrică ! ” M-a' luat în brațe, am căzut cu toții jos...

19. Ștefan Murgescu, născut la 24 august 1919 în Negrești, Constanța. A fost arestat la 7 noiembrie 1950 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud, Nistru, Baia Sprie, Gherla, Galați și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Ce-ai făcut după ce-ai ajuns acasă ?

După eliberare trebuia să te prezinți prima dată la Securitate, că așa ne spusese' când ne-a' dat biletu' : „Te prezinți la Securitate în 24 de ore, că altfel...”. Și m-am prezentat. „Tu ești Vișan ?” „Da.” „Biletu' de eliberare.” A făcut o semnătură. „Fii atent, c-o să vii iar la noi. Fii atent în continuare ce-ai de făcut.” A durat puțin.

Nu aveam de nici unele, nici eu, nici ai mei. Vai și amar. Când m-a condamnat a fost și cu „confiscarea totală a averii personale”. Da' io n-aveam avere. Totuși mi-a' confiscat fotografiile, nu mi-a' lăsat nicio fotografie. Aveam și io un carnet cu diferite însemnări, că îmi plăcea' mult filmele. La noi venea' două filme pe săptămână, luna și joia, și nu-mi scăpa niciun film. Le aveam scrise, ce producție era... Și mi-au confiscat tot, nu mai aveam nimic. Și unde să lucrezi ? Ce să lucrezi ? N-aveai unde, că la noi era zonă agricolă. Aveam un văr contabil și zice : „Bă nenicule, hai să lucrezi la IREB²⁰”. „Păi nu știu...” „Unde să lucrezi altundeva ? Acolo să câștigă bani buni și tu ai nevoie de bani să-ți iei și tu, una, alta.” Am acceptat. Și a zis : „Te-anunț io. Întâi să vorbesc cu directoru'”. Trebuia să-i spuie situația mea. I-a spus că-i văru-mio, cutare, a vorbit cu el, Davidovici să numea, și fost de acord. Am mers și zice : „To'arș' director, l-am adus”. Davidovici a ieșit, m-a privit un minut-două și-a scris pe cerere : „Da”. M-a angajat. M-a dat la un lot care avea mai multe echipe și începuseam să câștig binișor. Dar el avea' obiceiul să nu te lase mult, tot își băga' coada să te dea afară, din diferite motive. Și îmi spunea văru-mio : „Bă, fii atent că te dă afară”. Și era domnu' Simion²¹, un avocat care lucra acolo contabilitate – io nu știam că și el a fost arestat, a murit, săracu' – și a aranjat el și mi-a dat o decizie : „Bă, te duci la Turnu Măgurele la șefu' dă lot d-acolo cu decizia asta, îi spui că ai fost repartizat aici. Nu mă întreba altceva”. M-am dus acolo și ăia m-au pus să bat la prize de pământ. O lună dă zile am bătut la baros de mă leșinasem dă tot. N-am zis nimic, că aveam crucea pe frunte. Dacă au văzut așa, mi-a dat încă doi oameni și după ce-am terminat, nu mai m-a pus la ce era mai greu.

Am lucrat vr'o trei ani. Acuma eram brici, știam tot. Ș-a venit alt șef de lot : „Băi Vișane, să face (sic !) cursuri de calificare. Îți dau lucrări, te fac șef de echipă”. „Io știu...” „Lasă, mă, așa cum zic io.” Ca să aud mai târziu că și el a avut probleme cu Securitatea. Și mi-a dat o moară și două CAP-uri, să le electrific. Le-am făcut. Eram angajat permanent, și când veneam la Alexandria pe teren aveam dreptu' să-nchiriez o cameră și-mi plătea întreținerea... Era lucru mare, totuși. Ei, acum să schimbase treaba.

Am lucrat cinci ani și între timp cu lucrările astea am cunoscut-o și pe soția mea, într-o comună Olteni²², pe linia lu' Roșiori. Am avut de electrificat CAP-ul din Olteni, eu eram șef de echipă deja. Am stat vizavi dă nevastă-mea, am închiriat o cameră la o femeie bătrână. Soacră-mea lucra la o hală d-asta dă rațe. Când noi ne-am dus să vedem poziția acolo și să însemnăm locurile de lampă, prizele, ce aveam noi dă făcut, a fost nevastă-mea dă servici'. Io cu planu' în mână, mă uitam câți metri are, câte locuri dă

20. Întreprinderea Regională de Electricitate București

21. Probabil Marin Simion, născut la 17 iulie 1907 în Purani (?), Teleorman. Fost primar al orașului Alexandria (1946-1947). A fost arestat la 27 decembrie 1950 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Poarta Albă, Galeșu și Peninsula. A fost eliberat la 27 decembrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

prize : „Uite, măi Viorel, loc dă lampă”. Și am uitat să-i arăt un loc dă lampă, că mai 'nainte discutasem în mare... Și pă urmă am rămas cu ea dă vorbă : „Ce faceți diseară ? Unde locuiți ?”. Zice : „Uite, io o să fiu la 9 acasă”. Seara era ea și cu încă două verișoare. Și-am rămas dă vorbă și-am rămas prieteni, și într-o lună ne-am și căsătorit. O lună a durat... Și Dumnezeu a vrut, că am o soție de milioane...

Ea nu a avut de suferit de pe urma dumneavoastră ?

Da' io i-am spus tot. „Uite cine am fost...” Se tot ținea după ea un securist din zona aia, da' io nu știam. Și maică-sa, lucrând la CAP, aflase, că îi spusese și ea, și mă cam simpatizau. Terminase și ea liceu' și era pedagog. Și după o lună ne-am căsătorit, dar nu știam cum va merge, că la toți ne-a fost frică de căsătorie... Câte nu s-au întâmplat ? Da' slavă Domnului, că am apucat soție de milioane.

După eliberare, Securitatea v-a mai chemat la raport ?

Da. Cam de trei ori, la doi ani, așa.

Și v-au propus să colaborați ?

Mi-a' propus dă mai multe ori, cam dă fiecare dată. Prima dată asta era întrebarea : „Te mai întâlnești cu foștii ?”.

Și ultima oară când s-a întâmplat să vă cheme ?

Io am un har de-a cunoaște gându' omului. Simt io asta și nu prea am dat greș. Mă întrebări de ultima oară când m-a' chemat... Eram în curte cu nevastă-mea, chiar înfipsea ea câteva flori și eu eram pă lângă ea. Văd un civil, până-n 40 de ani, în mijlocul drumului, să uita așa... Io zic nevastei : „la fii atent la ăsta. Nu e curat”. Apoi către el : „Bună ziua !”. El, zâmbăreț : „Bună ziua ! Numai un pic, dacă vreți... Domn'e, caut și io numărul 54.” N-aveam numărul pe casă. „Noi avem numărul 54.” „Ah, ia uite, domn'e !” A dat mâna cu mine, s-a recomandat și zice : „Domn'e, caut și io pă Vișan”. „Care Vișan, că io sunt Vișan Petre și taică-mio e Vișan Anghel.” Zice : „Vișan Petre. Domn'e, mâine puteți să veniți până la Miliție ?”. Da' io zic : „Domn'e, la Miliție sau la Securitate ?”. 'Ce : „La Miliție”. „Bine.” Ne-am dat întâlnire a doua zi lângă sediul Miliției. Zice : „V-aștept io în față”. Să vedeți ce i-am făcut. Io am luat-o pă altundeva, ca să-i văd reacția. La 7 fără un minut, când ne dădusem întâlnire, el a ieșit de la Securitate. Să uita să vin dincoace, din centru. Io mergeam ușor, ușor, ușor, ușor și el tot să uita, mai făcea câțiva pași încolo, încoa' și când apar și io : „A, ați venit”. A dat mâna. „Poftiți !” Eu am luat-o către Miliție, că pă unde veneam io era Miliția. Zice : „Poftiți !”. Zic : „Păi n-ați spus că la Miliție ?”. „Nu, la Securitate.” Zic : „Mi-ați spus la Miliție”. „Nu, nu. Poftiți la Securitate !” (râde - n.n.). Asta era în septembrie 1989.

Unde v-au prins evenimentele din 1989 ?

Eram angajat la Fabrica de nutrețuri combinate Alexandria. Fata mea era studentă la Brașov și le-a dat drumu' acas' mai 'nainte, până-n vacanță. Pe 21 am văzut manifestația. Zic : „Gata, se-ntâmplă ceva”. Ascultam „Europa Liberă”, ca toată lumea, și-a doua zi era vineri. M-am dus la servici', că lucram tură 12 cu 24, și pă la 11 i-am spus directorului : „Dom' director, eu am plecat. Azi mă considerați cum vreți”. Și m-am dus la Consiliul Județean. Când am ajuns io acolo, deja se intrase înăuntru. Era un haos general. Da' am trăit un moment interesant atuncia : erau unii care venise' să fure, că era bufet. Era unu Mitică, nu știu dacă n-a murit, la care îi cam plăcea băutura. Și io l-am văzut cum ieșea cu o ladă cu vro cinci-șase sticle.

S-a' instalat două televizoare, că era mulțime afară și arătau ce să-ntâmpla în țară. S-a zis să mergem jos la gărzile patriotice să luăm arme, că vin teroriștii. Pă sălile alea erau secera și ciocanu', portretele lu' Ceaușescu, a lu' Elena... Era unu' cu un cuțit și cu un toporaș la el, uite așa dădea... Le-a aruncat de la balcon și au făcut un foc mare cu ele. Și venea' tot așa să-i anunțe: „Domn'e, luați măsuri să nu să spargă, sunt ale noastre”. „De ce să fie sparte?”

Venea fel de fel de lume: „Domn'e, a' otrăvit puțurile!”, că noi primeam apă de la o comună vecină; ba că la catedrală e (sic!) niște semne ale Securității, ba că la „Criro” au spart un geam... Fel de fel de zvonuri. Maiorul Codrean și colonelul Nicolae au zis: „Domn'e, nu mai dați voie să intre nimeni. Că poa' să vie un securist și ăia sunt bine dotați și cum suntem noi aici 50-60 în Consiliul Județean, ne termină”. Consiliul Județean avea trei intrări, și zice ăsta: „Cine se oferă, două persoane, să facă la intrarea principală? Să fie atent aici unde a fost milițianu', că așteptăm un telefon de la Marele Stat Major. Anunțați pe maioru' Popa, pe colonelu' Nicolae sau pe maioru' Urdăcan”.

M-am oferit io și un maestru de la o întreprindere d-acolo. Și între 10 și 11 vine (sic!) doi tipi. Deja era' ostași la fiecare intrare, că acu armata era cu noi. Știți, cum era zvonul. Nu le-a' dat voie să intre și ăia insistau. Da' io zic: „Ce e, domn'e?”. „Păi, vrem să intrăm.” Era Comitetu' de Salvare Națională în formare, cu profesorul Moraru, o valoare ș-ăsta. A murit, săracu'. Maistru' ăla care era cu mine să plimba p-acolo, fuma. ăștia tot insistau. Și-am spus: „Nu mai e voie. E ordin de la colonelu' Nicolae, de la maioru' Vădan, de la maioru' Popa. Nu mai e voie să intre nimeni!”. „Domn'e, totuși, vrem s-anunțăm de-un om.” „Ce om?” „Nu putem să spunem.” „Dacă nu spuneți, nici nu intrați.” „Ce: „Dă domnu' Iliescu”. Mai 'nainte a fost judecat la noi la Casa dă Cultură unu' Iliescu, care lucra la o bază dă aprovizionare și a spus niște bancuri cu nasul lui Elena Ceaușescu. Zic: „Iliescu? Care Iliescu? Iliescu de la BJATM?”. „Nu, domn'e. ăsta e un om mare, trebuie să fie președintele țării, și trebuie să fie propus și de la dumneavoastră.” Am stat un pic mirat, zic: „Băieți, ia faceți loc! Soldații acum ne știa”. M-am dus în sala de consiliu, le-am deschis, io m-am întors la post: „Mergeți la dom' profesor Morar”.

V-ați înscris în vreun partid după 1989?

Nu, nu m-am înscris că erau... pă unde-i întâlneau, îi băteau. A venit odată de la Timișoara o echipă de tineri: „Veeeniți cu noi! Veeeniți cu noi!”. Zic: „Băi ce căutați, mă?”. 'Ce: „Domn'e, ești cu FSN-u'?”. „Nu, domn'e.” „Căutam Partidu' Țărănesc sau Liberal. Veniți cu mine.” Mai eram cu un prieten și i-am dus acolo, într-o casă d-asta care a fost naționalizată. Le-a' spart geamurile, le-a' făcut ravagii mari...

Dumneavoastră de când sunteți președintele AFDPR-ului Teleorman?

Am participat la înființarea AFDPR-ului și-am fost ales în comitet de la început și până acuma. Io acuma am îmbătrânit și toți au căsunat pă mine că să fiu președinte. Și zic: „Mă, pune un om intelectual”. „N-avem, toți sunt la pământ, toți sunt...”

Vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Cu multă plăcere.

Fotografii

Gherasim Avieriței

Vasile Balanovici

Buzás László

Ion Ciubotă

Nicolae Ciurică

Simion Drăgoi

Petru Duicu

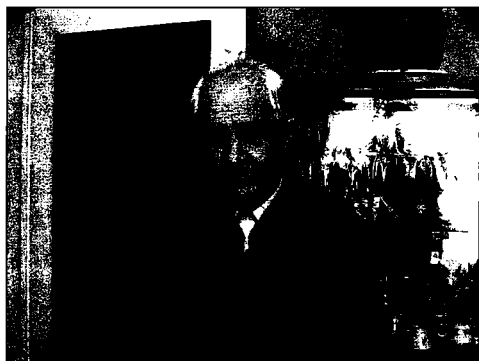
Dumitru Florea

Alexandru Jauca

Ion Maluș

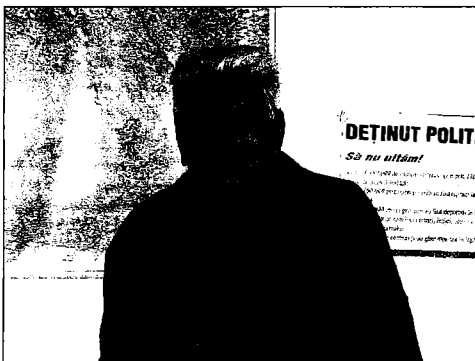
Vasile Maluș

Traian Mitrofan

Nagy Benedek

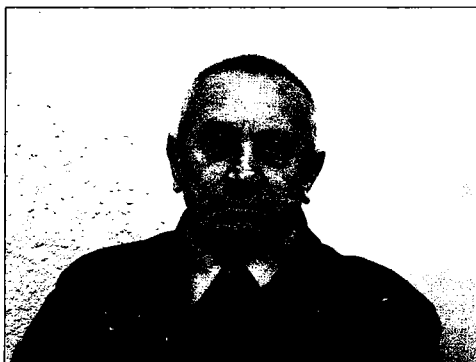

Ștefan Nicolescu

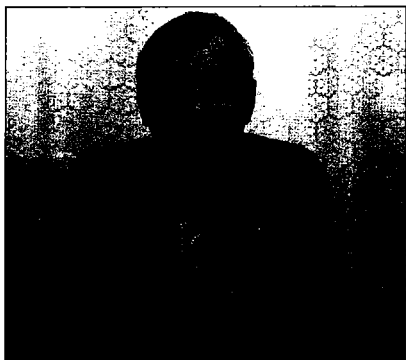

Tudor Pascu

Vasile Pânzariu

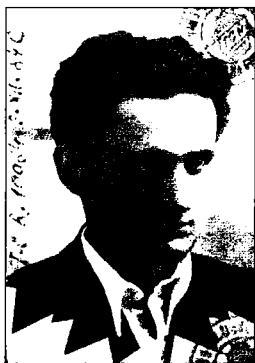
Ioan Paul Popescu

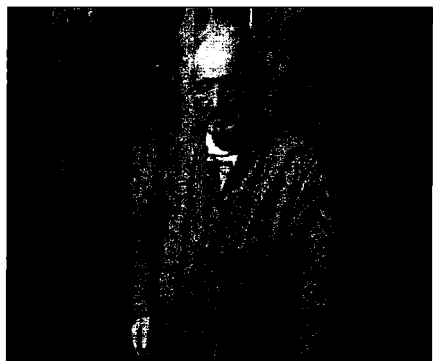
Gheorghe Răduță

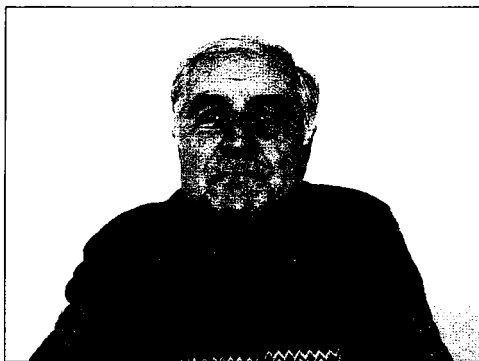
Pr. Teodor Stănescu

Virgil Totoescu

Ion Udrea

Petre Vișan

Vorzsak Janos

Anexe

C.R.

PENITENCIARUL 1 <u>GHERLA</u> 2 <u>Peștera</u> 3 4 5 6 7 8 9 10	Nr. DOSARULUI <u>145</u> ANUL <u>1937</u> LUNA <u>06</u> ZIUA <u>25</u> FIȘA MATRICOLĂ Numele <u>ANVERITEI</u> Pronumele <u>GHERASIM</u> Porecla _____ Născut în anul <u>1937</u> lună <u>Iulie</u> ziua <u>19</u> în comuna <u>Crințești</u> Raionul <u>Botoșani</u> Regiunea <u>Sucioava</u> fiul lui <u>Theodor</u> și al <u>Marin</u> domiciliat în comuna _____ <u>Crințești</u> Str. _____ nr. _____ Raionul <u>Botoșani</u> Regiunea <u>Sucioava</u> Ocupația la data arestării <u>agricult</u> în trecut <u>agricult</u> Averea deținut _____ la data arestării <u>930 Ht pmit</u> în trecut <u>nimic</u> Ocupația sot _____ la data arestării _____ în trecut _____ Averea sot _____ la data arestării _____ în trecut _____ Ocupația părinților în prezent <u>agricult</u> în trecut <u>agricult</u> Averea părinților în prezent <u>40 Ht pmit</u> în trecut <u>3 Ht pmit</u> Originea socială <u>Său</u> categoria socială <u>Său</u> Studii <u>4 cl. Bliminton</u> cetățenia <u>Rumîn</u> Serviciul militar cît <u>1937</u> gradul _____ unitatea careia aparține _____ Starea civilă <u>Căsătorit</u> numele sot <u>Mario Aximh</u> copii <u>BAEȚI</u> Apartenența politică a deținut _____ la data arestării _____ FETE <u>1</u> în trecut _____ SEMNALMENTE: talia _____ m. fruntea _____ nasul _____ gura _____ bărbia _____ fața _____ ochii _____ părul _____ sprincenele _____ barba _____ mustața _____ urechea _____ semne particulare _____ SITUAȚIA JURIDICĂ: antecedente penale _____ Prevenit de _____ la data de _____ de către _____ cu mandatul _____ de arestare nr. _____ pentru faptil _____ condamnare pe scurt a faptului _____ condamnare pe scurt a faptului _____ ridicat pentru cercetări, etc. <u>18.11.1959 Ștefău</u> <u>Ștefău</u>

[illegible]

DOSAR INTOCMIT DE:

Inch. Rg. MAI. P. 15
(matricea) 258/959

CATEGORIA PENALA C-R

Nr. MATRICOL 5/10

PENTENCIARUL P. 15/11

FIȘA MATRICOLA PENALA

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

GIURGHIU 11-06-960

OSTROV 11-960

Numele IUMITRU O. pronumele FLOREA.
poreclaNăscut în anul 1936 luna martie ziua 7
comuna MARUNTEI raionul Dragomirg. P. 15
fi. ul. lui G. 15 și al. m. 15Domiciliat în com. MARUNTEI strada
nr. raionul Dragomirg. regiunea P. 15

Ocupația la data arestării Funcționar

Ocupația în trecut F. 15

Ultimul loc de muncă S. 15 P. 15 Dragomirg.

Localitatea Dragomirg.

Averea la data arestării nu a putut averi

Averea în trecut nu a putut averi

Ocupația părinților în prezent agricultor

Ocupația părinților în trecut agricultor

Originea socială m. 15 categ. socială

Studii 11. 15. medii specialitatea Funcționar

Cetățenia Română naționalitatea Română

Starea civilă necăsătorit. numele soț

Copii: băieți — fete —

Aparența politică la data arest. U. T. M.

Aparența politică în trecut nu a putut

Serviciul militar. ctg. 1936. gradul Locotenent

Unitatea cărui aparține C. M. Rom. Dragomirg.

ANTECEDENTE PENALE

Semnata de detinutarii
si puterea

Arestat de: Inch. Rg. MAI. P. 15

Fișa infoormită de: 15

La data de: 2. August 1959

C. 15
(15/11)

Depus ca: Prev. la data:

14. 01. 1959

Set Gr. evidență

DECLARAȚIE ÎN 2 DOBÎNȚĂ

PRIMIT DE LA

Nr. mând. de arestare care s-a emis	Nr. hotărârii judecătorești învinovățind pe a prezenta faptă	Fapta comisă	Durata și felul pedepsei	Comutări, reduceri, grațieri, adăugiri, comutări și contopiri	Data începerii pedepsei					
					Anul	LUNA	Ziua	Anul	LUNA	Ziua
1157/1	312/19	mult.	4 an		1959	08.	2	1963	07.	31
J.S. de C.Cra.	2099.	cur								
Descrierea pe scurt a faptelor:					R. 15.01.76					
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
7 38858/63. N.R. - lo. M.A.2. pînă cîb.										
7 44268/12.06.63 D.C.E. fono restituit										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
7 38858/12.06.63 D.C.E. fono restituit										
OBSERVAȚII <u>declara că nu a mai fost condamnat.</u>										
Prezentat pe baza mând. de arestare nr. <u>289.</u> din <u>2 august 1959</u> emis de: <u>441-0326/12146</u>										
Pentru faptul de <u>mult. comitat</u> raport: <u>2099.</u> descrierea pe scurt a faptului _____										
_____ trimis în judecată la data de: _____										
Trecuți la condamnări în ziua de: _____ cu mandatul nr. _____										
I EȘ I R I P R O V I Z O R I										
Ridicat de: _____					Reprimit: _____					
Ridicat de: _____					Reprimit: _____					
Ridicat de: _____					Reprimit: _____					
Ridicat de: _____					Reprimit: _____					
Ridicat la data de: _____					Prins din evadare la: _____					

DECIZII DEFINITIVE 31.07.1963. lb. prin exp. pedepsei
 decizia domnului

DOSAR ÎNTOCMIT DE:

Reg. M. A. I. Buc.

(unitatea)

CATEGORIA PENALĂ

C.R.

NR. MATRICOL

84/59

PENITENCIARUL

JILAVA

FIȘA MATRICOLA PENALA

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

Gherla

16.XI.1960

Numele

MAREȘ

prenumele

F. TUDOREA

porecla

Născut în anul 1939 luna Septembrie ziua 2

Comuna Starobăneasa raionul Alexandria Reg. Buc.

Fiu lui F. Călea și al Cătălina

Domiciliat în com. Alexandria Strada Filimon Săbău

Nr. 159 Raionul Alexandria Regiunea București

Ocupația la data arestării f. ocupat

Ocupația în trecut f. lev

Ultimul loc de muncă /

Localitatea

Averea la data arestării f. avere

Averea în trecut f. avere

Ocupația părinților în prezent funcționar

Ocupația părinților în trecut f. lev

Origina socială M. Bugeac cat. eg. socială - II

Studii 10 cl. Medie specialitatea f. lev

Cetățenia Română naționalitatea Română

Starea civilă Necăsătorit numele soț - II -

Copii: băieți - II - fete - II -

Apartenența politică la data arest. Născădrot

Apartenența politică în trecut f. lev

Serviciul militar: ctg. 1938 gradul f. lev

Unitatea căruia aparține

Semnătura deținutului
și amprenta

Arestat de: U. M. 0349 Buc.

Fișa întocmită de:

La data de: 11 Aug. 1959

Eliberată de: Prev. la data:

27.08.1959

Comandant
(stamping)

Sef. Gr. evidență

CONDAMNAT ..... IMATRICULAT ÎN ZIUA DE : ..... PRIMIT DE LA .....

Nr. mand. și instanța care l-a emis	Nr. hotărârii judecat și instanța care a pronun- țat-o	Fapta comisă aut. codul sau legea în care se încadrează	Durata felul pedepsei	Comutări, redu- ceri, grațieri, adăugiri, comutări și contopiri	Data începerii pedepsei			Data expirării pedepsei			
					Anul	LUNA	Ziua	Anul	LUNA	Ziua	
1909/59	970/59	Crimea de mârș	15 ani	de red. ped. la 8 ani cf. de 29/7/59 T.A.M. Nr. 15.	1911	08		28	12	08	9
Descrierea pe scurt a faptei:					12.12.59 R. 2.10.57						
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											
Descrierea pe scurt a faptei:											

OBSERVAȚII

Prezent pe baza mand. de arestare nr. 736 din 12.08.1959 emis de: U.M. 0343 Buc.
 Pentru fapta de înclătire art. 209 descrierea pe scurt a faptului
 trimis în judecată la data de:
 Trebuie la condamnați în ziua de: cu mandatul nr.

IEȘIRI PROVIZORII

Eliberat de: _____ Reprimit: _____
 Eliberat de: _____ Reprimit: _____
 Eliberat de: _____ Reprimit: _____
 Eliberat de: _____ Reprimit: _____
 Eliberat la data de: _____ Prins din evadare la: _____

IEȘIRI DEFINITIVE

lib. 01.08. 964 grație D. 411/964
clasa. Ione., log. Tăutu nr. 20 - T. Neod -

Dosarul întocmit de

Categorie penală

Căsuță

PERITENDARIUL

FISA MATRICOLĂ PENALĂ

1. dos. nr. 1165
 2. dos. nr. 129/10
 3. dos. nr. 129/10
 4. dos. nr. 129/10
 5. dos. nr. 129/10
 6. dos. nr. 129/10
 7. dos. nr. 129/10
 8. dos. nr. 129/10
 9. dos. nr. 129/10
 10. dos. nr. 129/10

Numele NICOLESCU pronumele STEFAN
 Porecla 1935
 Născut în anul 1935 luna Julie ziua 27 loc. născ. 129/10
 Raionul 129/10 regiunea 129/10
 Fil. în 129/10 și al. 129/10
 Domiciliul în comună 129/10 satul 129/10 nr. 129/10
 Raionul 129/10 regiunea 129/10
 Ocupația la data arestării 129/10 în trecut 129/10
 Ultimul loc de muncă înregistrat 129/10 în trecut 129/10

Averea deținut 129/10 la data arestării 129/10 în trecut 129/10Ocupația soț 129/10 în prezent 129/10 în trecut 129/10Averea soț 129/10 în prezent 129/10 în trecut 129/10Ocupația părinților în prezent 129/10 în trecut 129/10Averea părinților în prezent 129/10 în trecut 129/10Originea socială 129/10 categoria socială 129/10Studii (felul școlii) 129/10 specialitatea căpătată 129/10Cetățenia 129/10 naționalitatea 129/10 limba maternă 129/10Pașaport nr. 129/10 emis de 129/10Starea civilă 129/10 numele soț 129/10 copii: băieți 129/10 fete 129/10Aparența politică la data arestării 129/10 în trecut 129/10Serviciul militar: etc. 129/10 gradul 129/10 unitatea căreia aparține 129/10FIZICĂ: Talia 129/10 m. fruntea 129/10 n. sul 129/10 gura 129/10 bărbia 129/10ochii 129/10 părul 129/10 sprincenele 129/10 barba 129/10mustața 129/10 semna paricure 129/10 corpore 129/10Starea sănătății 129/10Antecedente penale 129/10Arrestat pe baza mandatului de arestare nr. 129/10 din 129/10 emis de 129/10Descrierea pe scurt a faptului 129/10trimis în judecată la data 129/10cu mandatul nr. 129/10Arrestat pe baza mandatului de arestare nr. 129/10 din 129/10 emis de 129/10Descrierea pe scurt a faptului 129/10trimis în judecată la data 129/10cu mandatul nr. 129/10Arestat de 129/10 securitatea 129/10La data 129/10Semna în penitențiar ca 129/10 la data 129/10

[illegible]**COMANDANT**

Şef grupă evidenţă.

DOSAR ÎNTOCMIT DE:

CATEGORIA PENALĂ

NR. MATRICOL

(unitatea)

PENITENCIARUL

FIȘA MATRICOLA PENALA

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

Gențiana 09.01.1960
 Lăbia 18-IV-1960
 Gălbene 10.04.56
 PERIPRAVA-20.05.56

Numele PASCU F. pronumele TUDOR

porecla

Născut în anul 1960 luna 1 ziua 18

Comuna raionul reg.

Ei. lui 2 și al

Domiciliat în com Strada

Nr. Raionul Regiunea

Ocupația la data arestării

Ocupația în trecut

Ultimul loc de muncă

Localitatea

Averea la data arestării

Averea în trecut

Ocupația părinților în prezent

Ocupația părinților în trecut

Origina socială Reg. socială

Studii 10 ani specialitatea

Cetățenia naționalitatea

Starea civilă numele soț

Copii: băieți fete

Aparența politică la data arest.

Aparența politică în trecut

Serviciul militar: ctg 192 gradul

Unitatea căruia aparține

Semnătura deținutului
și amprenta

Arestat de: 12.11.1959

Fișa întocmită de: 12.11.59

La data de: 10.11.1959

Comandant

Depus ca: Prev. la data:

12.11.1959

Scrie în evidență

CONDAMNAT		IMATRICULAT ÎN ZIUA DE:		PRIMIT DE LA						
Nr. mână, și instanța care l-a emis	Nr. hotărâri și judecări și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă art. 200 al. 1 legii în care se încadrează	Decret și data pedepsei	Comutări, redu- ceri, grațieri, adăugiri, comutări și contopiri	Data începerii pedepsei		Data expirării pedepsei			
					Anul	LUNA	ZIUA	Anul	LUNA	ZIUA
640/59	Marilene	16 ani		de la 640/59 a fost anulat de decret 630/60 J 37 375 ec	1959	VIII	10	1955	VIII	5
Int. Inf. Craiova 209/59 M.S.										
Descrierea pe scurt a faptei:										R. 26.X.59.
1170/59	130/60	4 ani	Fau		1959	VIII	10	1966	VIII	7
Int. Inf. Craiova de neclătire 209/59										
Descrierea pe scurt a faptei:										
Descrierea pe scurt a faptei:										
7.56784 (20.VIII.1964) Comitetul Int. de Securitate										
Descrierea pe scurt a faptei:										
OBSERTAȚII										
Procedura pe termen lung de executare a pedepsei										
Data începerii pedepsei										

PENITENCIARUL Bucuresti 1950 10 15 10
 Anul 1950 luna Septembrie ziua 10
 NUMELE Potocescu Pronumele Virgil
 1. Născut anul 1921 luna Iulie ziua 25 în Comuna Calimesti
 Regiunea Suceava
 2. Locuiește în Comuna Calimesti și al Pulcratia
 Str. Dr. Gheorghe Ionescu Nr. 6
 Raionul Calimesti Regiunea Suceava
 3. Ocupațiunea, în prezent Ag. muncii în trecut Ag. muncii
 4. Avera delictivă în prezent nu are în trecut nu are
 5. Ocupația sot în prezent nu are în trecut nu are
 6. Avera sot în prezent nu are în trecut nu are
 7. Ocupația părinților în prezent Permiana
 în trecut Permiana
 8. Avera părinților, în prezent S. I. Ionescu
 în trecut Tolcan
 9. Origina socială Permiana
 10. Căstăleas Permiana studii 12 liceu
 11. Starea civilă maritat numele soției Sorana Rădu copii 1
 12. Serviciul militar: cît 1945 gradul capitan unitatea căreia aparține 12 liceu
 13. Activitatea politică a deținut în prezent Permiana
 14. Caracteristici (ce defecte fizice și psihice are) 12 liceu
 15. Caracteristici fizice: fruntea lată nasul gros gura mădă bărbia mare
 ochii albi părul negru sprâncenele scurte barba scorț
 mână mare semne particulare nu are
 16. CONDAMNĂRILE PENALE
 17. Condamnare din obiect nu are cu mandatul de arestare art. nu are
 18. Condamnare din obiect nu are pentru fapt nu are art. nu are
 19. Condamnare din obiect nu are emisă de nu are
 20. Condamnare din obiect nu are până la terminarea judecării.
 21. Condamnare din obiect nu are cu ordinul Nr. nu are
 22. Condamnare din obiect nu are N-rele nu are
 23. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 24. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 25. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 26. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 27. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 28. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 29. Condamnare din obiect nu are mandat nu are
 30. Condamnare din obiect nu are mandat nu are

o) CONdamnAT — imatricoiat în ziua de 29 IV 1960 primit dela (Hinc)

Numărul înscrisului și înscrisul care l-a cuprins	Numărul hotărârii judecătorești și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă, articolul, codul sau legea în care se încadrează	Durata și felul pedepsei	Comutări, reduceri, grațieri, adăugiri, comutări, contopiri	Data începerii pedepsei			Data expirării pedepsei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
<u>100/100</u>	<u>100/100</u>	<u>100/100</u>	<u>100/100</u>		<u>1960</u>	<u>IV</u>	<u>29</u>	<u>1960</u>	<u>IV</u>	<u>29</u>
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										

Observații 100/100

Eșiri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări)

Reprimiri din eșiri provizorii 100/100

Transferări definitive 100/100

Cum a muncit și meseria însoțită 100/100

Premii, evidențieri

Scoti urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare

Purtarea

Readaptat sau nu

Eșiri definitive 25. IV 1962 eliberat la termen datorită com. SIRET. NEDAVIT.

Plasat în câmpul muncii

Impresia degetului
arătător stâng

Structura degetului

Fișa a fost întocmită de [Signature]
Verificat și găsit în conformitate cu actele de delin-
nere la dosar.

DIRECTOR

[Signature]

Dosarul întocmit de Reg. M. P. Ploesti Categoria penală C. R.

Penitenciarul JILAVA K. 1/1958 FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ 1875

1. Georgiu dos. nr. 1
 2. Sala dos. nr. 2
 3. GIURGENI dos. nr. 3
 4. VACARETI dos. nr. 3162
 5. dos. nr. 6
 6. dos. nr. 7
 7. dos. nr. 8
 8. dos. nr. 9
 9. dos. nr. 10
 10. dos. nr. 11

Numele UNGUREANU prenumele CONSTANTIN
 Porecla
 Născut în anul 1924 luna feb. ziua 06 comună Poroschia
 Raionul Alexandria regiunea Bucuresti
 Fiul Natural și al Mari
 Domiciliat în comuna Alexandria strada Libertate nr. 168
 Raionul Alexandria regiunea Bucuresti
 Ocupația la data arestării Agricultor în trecut Agricultor
 Ultima loc de muncă intreprindere localitatea 1
 Avea de înțeles la data arestării 1 ha teren în trecut 1 ha teren
 Ocupația soțului în prezent Cosmic în trecut Cosmic
 Avea soț în prezent 1 ha teren în trecut 1 ha teren
 Ocupația părinților în prezent Cosmic în trecut Cosmic
 Avea părinți în prezent 1.50 ha teren în trecut 1 ha teren
 Originea socială 1.50 ha teren categoria socială
 Starea (stare) 1.50 ha teren specialitatea căpătată Agricultor
 Căminul Român naționalitatea Român limba maternă
 Emis de 1.50 ha teren emise de
 Numele soției Elena Ardelean copii: băieți fete
 Născut în anul 1924 la data arestării Neînsoțit în trecut Neînsoțit
 Gradul Sergent unitatea care la aparține C. M. A. Alexandru
 Nasul gura barbia
 Parul sprincenele barba
 Semne particulare corpolența

Arestat de Reg. M. P. Ploesti din 18. IV. 1958 emis de Reg. M. P. Ploesti
 art. 321 C. P. descrierea pe scurt a faptului
 trimis în judecată la data
 cu mandatul nr.
 Arestat de Reg. M. P. Ploesti din 18. IV. 1958 emis de Reg. M. P. Ploesti
 art. 321 C. P. descrierea pe scurt a faptului
 trimis în judecată la data
 cu mandatul nr.

Arestat de Reg. M. P. Ploesti din 18. IV. 1958 emis de Reg. M. P. Ploesti
 art. 321 C. P. descrierea pe scurt a faptului
 trimis în judecată la data 29. III. 1958
 cu mandatul nr. de către U. M. 0123/H.

Pentru care este	Data și locul țeserii	Felul și motivul țeserii și locul unde a fost îndrumat condamnatul	Data și locul primirii
[illegible]	[illegible]	9.09.1959 Sălci	-
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

strada _____
satul _____
regiunea _____

cu aciale de deșnere de la dosar

Seri Grupă, Evidență,

DOSAR INTOCMIT DE:

Reg. M.A.I. Buc.

(unitatea)

CATEGORIA PENALA C.R.

NR. MATRICOLA

PENITENCIARUL JILAVA

FIȘA MATRICOLA PENALA

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

GIURGHIU

30.5.60

Numele VIȘAN

prenumele PETRE

porecla

Născut în anul 1936 luna august ziua 31

Comuna Alexandria raionul Alexandria

FILM lui Angeles și al Pauleni

Domiciliat în com. Alexandria Strada 6 Nord

Nr. 54 Raionul Alexandria Regiunea București

Ocupația la data arestării Pînichiu

Ocupația în trecut Mec. auto

Ultimul loc de muncă Sănt. sala Comunistă

Localitatea Alexandria

Averea la data arestării Fără

Averea în trecut Fără

Ocupația părinților în prezent Agricultori

Ocupația părinților în trecut Solari

Origina socială Muncitor ca reg. socială

Studii 5 cl. prim. și 1 liceu Localitatea Pînichiu

Cetățenia Română naționalitatea Română

Starea civilă Necăsătorit numele soț. -

Copil: băieți - Fete -

Aparența politică la data arest. U.R.S.S.

Aparența politică în trecut U.R.S.S.

Serviciul militar: din 1936 gradul Major

Unitatea cărui aparține

Semnătura deștepărilor

și amprentă

Arestat din 1936 din Buc.

Fără înscrisuri din Cluj

La data de 30.5.60

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

DOARUL ÎNTOCMIT DE:

M.M. 0421 Gg - Ilusiei

(Unitate)

Penitențiarul: Gg - Ilusiei 2

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

GHERLA

28.01.960

Categorie penală: 4. R

Nr. matricol: 62/59

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

Numele: VORZSAK pronumele: IOAN
porecla: -

Născut în anul 1911 luna: martie ziua: 13

Com. Culghes raionul Jijia reg.: Aust. Magh.

Fi: Iuliu și fi: Elisabeta

Domiciliat în com.: M - Iuliu

Strada: Vopșita nr. 304

Satul

Raionul: M - Iuliu reg.: Aust. Magh.

Ocupația la data arestării: cler.

Ocupația în trecut: -

Ultimul loc de muncă: -

Localitatea: -

Averea la data arestării: fără avere

Averea în trecut: -

Ocupația părinților în prezent: pensionar

Ocupația părinților în trecut: învățator

Orig. socială: M. hugh. categ. socială: -

Studii: 10 cl. liceu specialitatea: -

Cetățenia: Română naționalitatea: magh.

Starea civilă: născut numele soț

Copii: băieți: -

fete: -

Apar. politică la data arest.: M. P. M.

Apar. politică în trecut: -

Serviciul militar: c. g. 1941 gradul: major

Unitatea cărui aparține: -

ANTECEDENTE PENALE:

Nu a mai fost condamnat

Condamnat ..... înmatriculat în ziua de ..... primit de la										
Nr. mandat și instanța care l-a emis	Nr. hotărârii judecăt. și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă, art., codul sau legea în care se încadrează	Durata și felul pedepsei	Comutări, re- duceri, grațieri, adăugiri, comutări și contopiri	DATA începerii pedepsei			DATA încheierii pedepsei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
696/59 T. Sib. Oluj	386/59 Oluj	Uneltire	7 ani cor.	Prin decizia nr. 229/62 gr. suspendării într. încl. pentru 8 ani 6 luni și 9.93382	1959	10	15	1962	10	15
Uneltire contra Corp. Socialiste în răz- pânduire de publicitații interne				Mand. 696/59 este acumulat de prezentul mandat R.F. 15-662	1959	10	15	1962	10	15
696/59 T. Sib. Oluj	386/59 Oluj	Uneltire	3 ani în 6 luni cor.							
C. J. 90788/62 în uniu. a. ord. de execut. 896/62 și ord. de ex. 93382 / 08. 09. 62 cauză gr. de executare 152712/38. 7. 59 ord. de execut. 152712/38										
Prezent										
36/77										
14. 11. 1977										
INSTIT. PENITENCIAR										
Scrie în:										
Scrie în:										
Scrie în:										
Scrie în:										

Prezentarea autorilor

Cosmin Budeancă, absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (1997), și al studiilor aprofundate de istorie orală în cadrul aceleiași facultăți (1998). Doctor în istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” (2008). A coordonat mai multe proiecte de istorie orală din care amintim: „Imaginea celuilalt în comunitățile mixte româno-germane din județele Hunedoara, Alba și Sibiu”, „Amintiri pentru viitor. Expo – România”, „Rezistența anticomunistă în Țara Făgărașului”. Este membru în colegiul de redacție al *AIO – Anuarul Institutului de Istorie Orală*.

A publicat: *„Suferința nu se dă la frați”. Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Munții Apuseni (1948-1958)* (coautor, Dacia, Cluj-Napoca, 2002), *Rezistența armată anticomunistă din România. Grupul „Teodor Șușman” (1948-1958). Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2004), *Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce și Spadă”. Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005), *Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957). Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificare muzeală*, I-II (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Experiențe carcerale în România comunistă I* (coord., Polirom, Iași, 2007), *Forme de represiune în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (coord., Polirom, Iași, 2009), *Stat și viață privată în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2009). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Andrei Lascu, absolvent al Facultății de Științe Politice, Universitatea București, specializarea engleză (2007). A colaborat la realizarea volumelor *Cei cinci care au speriat Estul* (Iași, Polirom, 2003), *Ghid de istorie contemporană – România* (Leipziger Kreis, Berlin-București, 2004). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alexandru Matei, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București și al masteratului Istoria ideilor și mentalităților în cadrul aceleiași facultăți. A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009). Este colaborator al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alin Mureșan, absolvent al Facultății de Științe Politice și Administrative, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, secția Jurnalism (2006). A colaborat la revistele *Memoria*, *Tribuna*, *Steaua*. A publicat: *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate* (autor, Polirom, Iași, 2007),

Experiențe carcerale în România comunistă I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)* (editor, Polirom, Iași, 2009). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Constantin Petre, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București (1997). Doctorand în filosofie la Facultatea de Filosofie, Universitatea București. A publicat: studii și articole de istorie și antropologie, *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă 1945-1967* (coord. Andrei Muraru, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Adrian Sandu, absolvent al Facultății de Științe Politice, Universitatea București (2005) și al masteratului Politică europeană și românească din cadrul aceleiași facultăți (2007). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009). Fost colaborator al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România.

Constantin Vasilescu, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București (2005) și al masteratului România în secolul XX din cadrul aceleiași facultăți (2007). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Index de persoane

A

Adam (țigan) 394
 Albon Augustin 241
 Albulescu (locotenent) 241
 Alexandrescu, Vasile 384
 Alexandru (ofițer politic) 356
 Alexandru Radu 313
 Anania Bartolomeu 245-247
 Anciuța 400
 Anculia Petru „Miloi” 167
 Andreica Gheorghe 74
 Andronic Cezar 121
 Anghel Marin 387, 412
 Anisescu Cristina 136
 Anton Gheorghe 240
 Antonescu Gheorghe 68
 Antonescu Ion 58-59, 66-68, 131, 278, 352, 367, 378
 Antoniu (doctor) 269
 Antoniu Simion Eugen 61
 Apătru Ion 177
 Apreotesii (avocat) 122
 Ardeiaș Ilie 410
 Ardeiaș Marin I. 398, 402, 404-405
 Ardeleanu (anchetator) 158
 Ardeleanu Aurel 389
 Argeșeanu Valentin 273
 Arghiroiu 253
 Armaș Ilie „Epuru” 178
 Arnăuțoiu [Toma și Petre] 262-263
 Arsenescu [Gheorghe] 262-263
 Artimescu Tică 184
 Atanasie Constantin „Puiu” 376-377
 Ausschnitt Max 192
 Ausländer Desideriu 52, 62
 Avădani Constantin 81
 Avierîței Gherasim 93, 96
 Avierîței Pavel 93
 Avram Anghel 60

Avram Ioan D. 148
 Axinte (securist) 94, 129-130

B

Bahtoš 158
 Balanovici Evdochia 103
 Balanovici Toader 103
 Balanovici Vasile 103, 108, 118, 122
 Balica Gheorghe 150
 Balș Alexandru Gh. 354
 Baltag Toader 241
 Banda Ion „Giurgiulescu” 178
 Banea Ion 378
 Bányai Baumgarten Ladislau 211
 Bartoš 158
 Băcilă Adrian 67-68, 70, 74-76
 Bălan Gheorghe I. 28
 Bălan Ștefan 219
 Bălăceanu Stolnici Constantin 272
 Bălcescu Nicolae 290
 Bănuș Max 219
 Bărbulescu Theodor 147
 Bărcan Gheorghe 53, 62
 Bărgăoanu Gheorghe 108, 125
 Bărea 166
 Becherete Adrian 395-396
 Beethoven Ludwig van 137
 Bej Teodor 358
 Belcescu Mircea Mihai 123
 Belcotă Ștefan 157-159
 Benedek Nagy 78, 208
 Bengescu Ion 159-160
 Bengescu Romulus 159
 Bercea Radu 415
 Berindei Mihnea 147
 Berzescu Gheorghe „Grigorescu” 151
 Biriș Victor 378
 Biro Katalin 203-204
 Bizubeac 330

Blazian 367
 Blănaru Spiru 149, 167, 169, 180, 183
 Boagiu Adrian 43, 169, 175, 208
 Bobu Emil 281
 Bobu Ioan 281
 Bodnăraș [Emil] 389
 Bogdanovici Alexandru „Șura” 123
 Bogdănescu Ion T. 252-253
 Boghiu Sofian 237
 Boieru Dumitru 109
 Boilă Ion 317
 Boilă Matei 317-318
 Bolbea Nicolae 268
 Bolohan (primar) 310
 Bonea Ioan 61
 Borbely Erno 203-204
 Borcea Liviu 48
 Bordeianu Virgil 83-84
 Boroneanț Vasile 29
 Bourceanu Vasile 107
 Bragă Gheorghe 416
 Bratu Gheorghe 155
 Brăileanu Trăian 349
 Brătianu 250
 Brătianu (Constantin-Dinu) 396
 Brătianu Ion 396
 Brânda Gheorghe 46
 Bucescu Constantin 239
 Bucoveanu Gheorghe 241
 Bucur (colonel) 81
 Budeancă Cosmin 9, 43, 49, 52, 54, 84, 147, 163, 175, 193, 208, 221, 249, 259, 275, 284, 309, 316, 317, 345, 362, 367, 383
 Budura 128-129
 Buhuș 129-130
 Bujoiu Ioan 136, 334, 354
 Bumbac Ștefan 238
 Bumbăș Mihail 49

Burcea Mihai 49, 108, 185, 271,
292, 298, 302
Burlacu Mihai 342
Buzás László 203, 207
Buzoacă Aurel 240
Buzoacă Mircea 241

C

Calciu-Dumitreasa Gheorghe 374
Catinca (mătuşa) 121
Cantemir Gheorghe 122
Cantemir Ioan 122
„Cap de cal” (gardian) 336
Capotă Alexandru 367
Caraion Ion (Stelian Diaconescu)
334, 337
Caramitru [Ion] 303
Caravia Paul 67
Careba Mihai 170
Carol [al II-lea] 349, 353, 365
Carp Grigore 320
Carp Petre 320
Cazacu 194
Călărășanu Lazăr 298
Călin 405
Călinescu Armand 397
Călugăreanu Gheorghe 52
Câmpeanu Doru 360
Câmpeanu Gheorghe 77
Cârciu Vasile 366
Cărlan Vasile 331
Cărlig Petre 240
Cârstocea 261
Ceaușescu Elena 424
Ceaușescu [Nicolae] 118, 203,
205-206, 217, 242, 273, 301,
303-304, 322, 340-342, 369-
370, 375-376, 424
Cernescu Lazăr 150-152, 180
Cherchelegiu Sandu 252, 255
Chindriș (frați) 225
Chioreanu Nistor 349, 362
Chiper Ion (Leferman Lara) 331
Chiraș Gheorghe 326
Chiraș Ion 326
Chiriac Ion 48
Chiriță Gheorghe 156
Chirioiu Ioan 96
Chirțau Nicolae 241
Cimpoca Iacob „Ilie” 182
Cioacă Jeana 390
Cioară Ion 238
Ciomos Gavrila 405
Ciorăi Tudor 163

Ciornei Alexandru 119
Ciubotă Ion 231, 242
Ciuceanu Radu 25
Ciupea Ioan 84, 132, 165, 397
Ciurescu Gheorghe 264
Ciurică Ion 147, 149, 154, 159
Ciurică Nicolae 147, 149, 151,
153-158, 160, 163-166, 175,
185-186, 190
Cleantu Gheorghiu 192
Cobra (poreclă) 45
Coccan Aurel 389
Cociș 87
Cocoș Gheorghe 271
Codilă Teodor 358
Codrean (maior) 424
Coja (locotenent) 235
Cojocar Ion „Macovei” 336
Cojocar Nicolae 377
Cojocar Simion 336
Combei Simion 262
Condurache Dumitru 247
Constantin Nae 333
Constantinescu Miron 210
Coposu Corneliu 304
Corbu (inginer) 238
Coriciuc Traian 365-366
Cornea Corneliu 106
Coro Daniel 224
Cosma Ioan 63
Costea Ionuț 150, 152
Costică (asistent sanitar) 113
Coșereanu Spiridon 187
Coșoi Constantin 262-264
Coțofană Ion 110
Covrig (milițian) 240
Crainic Nichifor (Ion Dobre)
295-296
Crăcea Nicolae 85, 377
Crăciun Dumitru 277
Crăciun Gheorghe 49, 143, 236,
350-351, 356, 364
Crăciun Stancu 241
Cristescu Dumitru P. 181
Cristescu Eugen 68, 397
Cristescu Gheorghe „Gogu” 184
Cristescu Gheorghe „Golia” 171,
176
Cristescu Ilie 169-170
Cristescu Maria 169
Cristescu Tudor „Ciulicu” sau
„Filipescu” 175
Curescu Victor „Gudulea” 153-
154, 166
Cuza Alexandru C. 325, 386

D

Dabija [Nicolae] 357
Daicoviciu Constantin 218-219
Damian Mihai 216, 406
Danciu Gheorghe 270
Daneș Remus 363
David Gyula 217
Davidovici 422
Dănică 271
Dănilă 375-376
Decemviri 119
Delon Alain 351
Derner 356
Deșliu Dan 152
Diaconescu Ion 31, 138
Diaconescu Stelian (Caraion Ion)
334
Dianu Romulus 137
Diculescu 391
Dima Alexandru 263
Dima Iancu I. 279
Dimitriu Adrian 58
Dimitrov Gheorghe 393
Dinescu Petre 184
Dinescu Ștefan 233
Dinu (fostul croitor al curții re-
gale) 405-406
Divizia „Horia, Cloșca și
Crișan” 108, 232, 376
Divizia „Tudor Vladimirescu”
108, 165-166, 232, 242, 376
Doamna Maria 326
Dobes Andrea 84, 325
Dobra Stan 172
Dobre Florica 158, 210-211, 263,
273, 281, 288, 299, 338, 368,
371, 375, 387
Dobrescu Aurel 386
Dobrescu Mișu 375-376
Dobrin 108
Dobrinu Dorin 72, 123, 147,
173, 183, 327, 360
Dobrogeanu Gherea 121
Dochița 115
Domășneanu Petre 184
Domokos (locotenent) 214
Donea Alexandru 267-268
Donici Eugenia 327-328, 331
Dorneanu [Nicolae] 340
Dorneanu Nicolae 371
Dragnea Marin 242
Dragodan Constantin 413
Dragodan Mihai 413
Dragomir Lucian „Puiu” 17
Drăgăniță Constantin 418

Drăghici Alexandru 154, 273
 Drăghici (locuitor politic) 264
 Drăgoi Mihăilă 14
 Drăgoi Simion 13, 25, 40-41
 Drăgoi Teodor 16
 Drăgușin Valter 385
 Duca I.G. 397
 Duicu (frați) 149
 Duicu Ion 169, 171, 175, 177, 180
 Duicu Nistor „Boeru” 153, 166, 169, 171, 175, 177
 Duicu Petre 166, 175, 177-178
 Duicu Petria „Boieriu” 171
 Duicu Toma „Toma lui Roman” 157
 Duma Grigoraș 241
 Dumbrăveanu Teofil (Teofil Lianu) 341
 Dumitrescu (căpitan) 240
 Dumitrescu Constantin Ticu 100, 301, 376
 Dumitrescu Ion 278
 Dumitrescu Mircea 67-71, 85, 88
 Dumitrescu Spirea 44-45
 Dumitriu (maior) 370, 372-373
 Dumitru 271
 Dumitru Constantin 272
 Dumitru Marian 401, 403
 Dumitru Nichita 127
 Dumitru Vasile D. 403
 Dungă Valentin 333
 Dușa Victor 233
 Duță Gheorghe I. 165

E

Emil Paul 235
 Eminescu Mihai 120, 236
 Enache Dumitru 241
 Enache Gheorghe Aurică 262-263
 Enache Ioan 265-266
 Enăchescu Simion „Sică” 125-126
 Enciulescu Ioan 265-267
 Engels Friderich 132, 341
 Enoiu Gheorghe 55-57
 Eremia George 389
 Eremia Ioan 389
 Eröss Lajos 213

F

Făgețeanu, Adrian 84
 Fedor (sublocotenent) 155
 Feller Moritz 133-134, 144, 321, 323

Felseghi Bianca 254
 Ficior Ion 247
 Filip Marin 267, 270
 Filipescu Radu 205
 Finkelstein Gustav 393, 395
 Flondor Gheorghe 365-366
 Flondor Tudorel 365
 Florea 252
 Florea Dumitru 259, 264, 273
 [Florea] Florin 271
 Florea Nicolae 350
 Florescu Mihail 83
 Florin (anchetator) 413
 Fota Victor 289
 Franz Iosif 212
 Fürtös Robert 27, 84
 Furtună Gelu 391

G

Gafencu (șef de depou) 120
 Gafencu Valeriu 352, 354
 Galea Ghiță 176-177, 179
 Gangă Ioan 191
 Gavrilă Ion „Alimășteanu” 178-180
 Găină Ovidiu (Popescu Stan M.) 346
 Gălcă Aurel 262
 Georgescu (medic) 165, 334
 Georgescu (șef la spălătorie) 407
 Gheorghe Gheorghe 60
 Gheorghe „moșu” 134
 Gheorghe Nicolae 389
 Gheorgheos Ioan 151
 Gheorghiu Constantin V. 124-125, 128-129
 Gheorghiu Mihai 304
 Gheorghiu-Dej Gheorghe 147, 160, 226, 250, 269, 295
 Gherghe Marin (căpitan) 300
 Gherman Oliviu 63
 Ghica Alexandru 71, 73
 Ghimboacă Nicolae P. 183-184
 Gigurtu Ion 48
 Girondins de Bordeaux (corect Gironde) 266
 Glodeanu Inocențiu 73
 Goebbels Martha 390
 Goebbels Paul Joseph 390
 Goga Octavian 56, 401
 Goiciu Petrache 78, 186-187, 225, 364, 377
 Goldwater Barry Morris 240
 Goma Paul 316

Gorbaciov Mihail 302, 322
 Goșu Armand 147
 Grama Octavian 125
 Grosu 270
 Groza Horațiu 147, 154, 169, 175, 193, 196
 Groza Petru 189, 194, 278, 325
 Grozăvescu Petru „Măranu” 165
 Groze Sever 63
 Grupul „Domășneanu” 184
 Grupul „Gărzile Decebal” 327
 Grupul „Ion Gavrilă [Ogoranu]” 49
 Grupul „Sfârloagă” 154
 Gulan Aurelian 265
 Gunciu Iosif 361
 Gușită [Teodor] 340
 Gyr Radu (Demetrescu Radu) 236, 255

H

Haimail Mihai 180
 Hajdú Leander 213
 Haralambie 134
 Harja Ștefan 352
 Hegel [Georg Wilhelm Friedrich] 295
 Henteș Nicolae 333
 Hiloti Eugen 298
 Hitler Adolf 390
 Hoinic Dragoș 74-75
 Honțiu 51
 Horescu Nicolae 181, 183
 Hoza (maior) 341
 Hristu Nicolae 67-68, 346, 349, 377-379
 Hrușciov 226

I

Iamandi (plutonier) 394
 Iancu (comandant) 271, 273
 Iancu Lucian 206
 Iancu Marin 206
 Ianculescu Gheorghe C. 267
 Ianolide Ioan 354
 Iașinschi Vasile 67, 366
 Iatropol Gheorghe 28
 Ibănescu Dumitru 116
 Iliescu „care lucra la o bază de aprovizionare” 424
 Iliescu Ion 144, 242, 273, 304, 343, 424
 Iliescu Ion (locotenent) 234
 Iliescu Toader 240
 Ilinescu Ioan 121, 135, 137

Ioanid Ion 335
 Ioanițescu Alexandru Dumitru 266, 408, 416
 Ion (probabil gardian) 405-406
 Ionașcu Aurelian 312
 Ionașcu (căpitan) 276
 Ionașcu Constantin 138
 Ionescu Bujor 53
 Ionescu Constantin 148
 Ionescu Constantin P. „Usturoi” 108
 Ionescu Gheorghe 149, 183
 Ionescu Ion 260, 420
 Ionescu Miltiade 335
 Ionescu Petru „Armean” 172
 Ionescu Quintus Mircea 252, 322
 Ionescu Romeo 107
 Ionițoiu Cicerone 17, 31, 58, 73-74, 107, 110-111, 114-116, 147, 166-167, 169, 171, 179, 182-184, 187, 191-192, 238, 246, 264, 272, 279, 331-333, 349, 354, 356, 363, 368, 377-379, 391, 414
 Iorga Nicolae 117, 320
 Iosif Ștefan Octavian 74
 Iosub Avram 329
 Iovănel Constantin 248
 Irimescu Pantelimon 170
 Isac Victor 54
 Ispas (anchetator) 280
 Istrate Constantin 185, 188, 316, 337
 Ișfănuț Dumitru „Sfârloagă” 149-150, 153, 155, 159
 Ițcuș Dragoș 368
 Ițcuș (tatăl lui Dragoș Ițcuș) 368
 Iuga Dumitru 205
 Iuga Ion 261
 Ivanov Alexandru 57

J

Jauca Alexandru 309, 321, 323
 Jauca Gheorghe 311
 Jauca Vasile 309, 328
 Jela Doina 23, 30, 34, 55, 81, 104, 108, 121, 124, 133, 158, 185, 188-189, 233, 240-241, 260, 264, 267, 277, 279, 287, 289, 292, 329-331, 343, 356, 367, 387, 394
 Jijie Gheorghe 349, 362
 Jubleanu Constantin 262
 Jurchescu Moise „Budu” 175

K

Kampf (fiul lui Kampf Sigmund) 384
 Kampf Sigmund 384
 Kant [Immanuel] 349
 Kelemen Kalman 212
 Keropian Papken (Keropeian Kerop) 107
 Kling Zoltan 151-152, 177, 179, 195
 Koczka György 212
 Koller Ștefan 30, 236, 363
 Kondrát Norbert 163
 König Adrian 204

L

Laitin Pasel (?) „Ioniță” 179
 Lascu Andrei 13, 43, 103, 147, 169, 175, 193, 203, 208, 221, 231, 243, 249, 309
 Lauric Filon 88, 377-378
 Lavric Mihai 263-264
 Lazăr (colonel la Aiud) 206
 Lazăr Iosif Tiberiu 124, 140
 Lăcătușu Dumitru 127
 Leferman Lara (Ion Chiper) 331
 Leiter (anchetator) 158
 Lenin V.I. 105
 Leonida Titus 76, 82-84
 Lianu Teofil (Dumbrăveanu Teofil) 341
 Livezeanu Octav 278
 Livezeanu Radu 278
 Livinschi Mihai 332-333
 Lotul „Basarab” 391
 Lotul „Botoșani” 104, 123
 Lotul „Noica-Pillat” 387, 392, 396
 Lotul „Salcia” 48
 Luca Vasile 387
 Luca Victor 347
 Luchian Ilie 314, 318
 Lucinescu Dan 121, 329
 Ludu Alexandru 67-70
 Luminosu Gheorghe V. 182
 Lungu (anchetator) 133-134
 Lungu Nicolae (maior) 302-303
 Lupașcu Răduță 250
 Lupoaiu Dumitru 339
 Lupoaiu Constantin 59
 Luță Vasile 159

M

Macskasy Pavel 212, 224
 Madan Constantin 47-48

Maftai Cornel 350
 Maftai (din Sighișoara) 350
 Magheți Doina 183
 Maier Alexandru 316
 Maier Gheorghe 135
 Maier Ion 108
 Maier (securist) 322
 Maier Toader 135
 Maier Vasile 135
 Makarenko 105
 Malangeanu Dumitru 216
 Maluș (doamna) 143
 Maluș Ion 119, 123, 128-129, 131, 133, 140
 Maluș Maria 131
 Maluș Vasile 119, 131, 134, 136, 141-142
 Manciușea Petre 240
 Mandragiu Nișu 390
 Manea Vasile 85-86, 121, 138, 182, 262, 389, 413
 Maniu Iuliu 24, 198, 250
 Manu George 362
 Mara Vasile 52
 Maranu 165
 Marchidan Ioan 322
 Marcoci Sergiu 334
 Mareș (maistru) 135
 Mareș Radu 340, 342
 Mareș Tudorel 383, 386, 388, 392, 396, 412
 Maria Tereza 236
 Marian Traian 354
 Marici Petre 330
 Marin Anton 187, 192
 Marin Aurel 238
 Marin Vasile 119
 Marineasa Zaharia 361
 Marinescu Nicolae 261, 263
 Marinescu-Pleșoiu Cornel 278
 Marius Stan 49
 Marta 327
 Martinuzzi, György 212
 Márton Áron 213
 Marton (maior) 387
 Marx Karl 132, 341
 Mateescu Grigore 386
 Matei Alexandru 93, 103, 119, 131, 259, 275, 284, 309, 324, 326, 345, 411
 Matei Ioan 199
 Maxim Dumitru 241
 Maxim Virgil 362
 Mazilu Sandu 373
 Măgirescu Eugen 332-333
 Mărculescu Radu 376

Mărgineanu Nicolae 136
 Mărgineanu Sava 332
 Mărgineanu Teodor 187
 Mărtinaș Ioan 320
 Mărtinșu Alexandru 72, 75-76, 332-333
 Mătase Gheorghe 78
 Meleşcanu Teodor Viorel 305
 Meșad 314
 Mezincescu Simina 387
 Mihai (cărușas) 47
 Mihai (țigan) 393
 Mihai Viteazu 44
 Mihalache Ion 387
 Mihalcea Aurel 34, 78, 188
 Mihăilescu Tiberiu 53
 Mihu 50
 Mija Teofil 362
 Milcoveanu Șerban 377-378
 Mircea Alexandru 67
 Mironovici Radu 68
 Mitică (asistent la Aiud) 113
 Mitran Constantin (căpitan) 287-288
 Mitran Ion 288
 Mitran Mircea 288
 Mitrofan Cătălina 59
 Mitrofan Maria 59
 [Mitrofan] Maria 43
 Mitrofan Toma 59
 [Mitrofan] Toma 43
 Mitrofan Traian 43, 46, 48, 50-53, 56, 60-61, 64
 Miza [Iulia] Leo 322
 Moacă Magdalena 173
 Moater Martin „Ciumagu” 180, 182
 Mocanu Sebastian 349
 Mocanu Teodor 238
 Mociulschi Leonard Gh. 132
 Moise (monah) 352
 Moisiu Dumitru 105, 109, 111, 181
 Moldovan (agent de poliție) 348
 Moldovan Iosif 55-57
 Moldovan Silviu 153
 Moraru (profesor) 424
 Moraru Nicolae 418
 Morcovescu Paul 333
 Mórícz Zsigmond 209
 Moruzov Mihail 378, 397
 Motrescu Vasile 326
 Moța Ion 67, 119, 353
 Mucea Dumitru 144
 Munteanu [Aurel] 352

Munteanu Alexandru 46
 Munteanu Gheorghe 176, 332
 Munteanu Marian Teofan Dragoș 304-305
 Munteanu [Nicolae] (colonel) 321, 338
 Munteanu Remus 17
 Muraru Andrei 20, 25, 30, 44, 48-49, 78, 108, 111, 124-125, 127, 172, 216, 239-241, 247, 266, 268, 290-292, 330, 334, 360, 406, 408, 420
 Mureșan Alin 13, 48, 66-67, 72-74, 76-78, 83, 105, 107-108, 123-125, 127, 243, 253, 275, 324, 332, 374, 411
 Mureșan Mircea Ovidiu 52
 Murgeanu 239
 Murgescu Ștefan 421
 Musculeanu 265, 272
 Mutașcu Dumitru „Fus” 149, 167

N

Nagy Benedek 208
 Naidim Marin 354
 Nădăban Fredolin 106
 Năstase Adrian 242
 Neagoe Ion 383
 Neagu Ion 45, 47-48
 Neață Ștefan 386
 Necula Ioan 60
 Neculă Alexandrina 272
 Nedelcu Grigore 46
 Nedici Vidoza „Vida” 104
 Negreu 407
 Negulescu Valeriu 74
 Negulescu Zaharia 45
 Neicu Constantin 238
 Nelu (deținut) 246
 Nelu (gardian) 407
 Nica Marin 216, 239
 Nica Petru 111
 Nichita Dumitru 127
 Nicoară Ioan 190-191
 Nicoară Virgil 107
 Nicolae (colonel) 424
 Nicolae Miron 110
 Nicolau Constantin 27
 Nicolau Mircea 356
 [Nicolescu] Constantin 275
 [Nicolescu] Gabriela 281
 [Nicolescu] Irina 275
 Nicolescu Ștefan 275, 282

Nicolschi Alexandru 73, 182-183, 373
 Niculescu Remus 391
 Niculescu-Buzești Radu 37
 Niculescu-Mizil Paul 299
 Nistor Armaș 179
 Nistor Gheorghe 54
 Nițu (ofițer) 420
 Noica Constantin 278-279, 391
 Novac 419

O

Obreja Octav 107
 Oloieru Dragoș 207
 Olteanu Florentin 49, 84, 163
 Olteanu Iuliu 396
 Oniga Dumitru 378
 Oprea Marius 58, 108, 121, 182-184, 329
 Oprea (sergent-major) 419
 Oprean Ion 17
 Orceag Ovidiu 383-384, 388, 390
 Organizația „Cetatea lui Ștefan” 327
 Organizația „Gărzile Decebal” 327, 330, 339
 Oțel Petrescu Aspazia 347

P

Pall Bela 207
 Pantazi Ion 335
 Papadima Ovidiu 337
 Pasă Lucian 301
 Pascu Tudor 243-246
 Páskándi Géza 217
 Patache 129
 Pauker Ana 250, 401, 403
 Pavel (activist) 281
 Pavel Ion 240
 Pavel Mihai (corect Ion) 291, 299
 Pavel Ștefan 240
 Pavlovici Florin 289
 Păcurar Aurelian 266
 Păduraru 123
 Pătrășcanu Lucrețiu 325
 Păun Nicolae 379
 Păunescu Alexandru 140
 Pântea 139
 Pânzariu Vasile 324, 328, 338-340, 342
 Pârvu Ion 285
 Pârvu Iustin 86-87
 Peculea Pompiliu 24
 Perdichi Gheorghe 234

Petrasievici Cornel 111
 Petrașcu Nicolae 349
 Petre Constantin 66, 193, 231, 345, 383, 398, 411
 Petrescu Constantin Titel 58, 250, 389
 Petrescu Gheorghe 341
 Petrescu (maior) 136-137
 Pic Gheorghe 53
 Picură Ghiță 179
 Pieleanu Tudor 390
 Pilat din Pont 215
 Pillat Constantin „Dinu” 58, 396
 Pillat Ion 396
 Pinteă (ofițer politic) 336
 Pintilie 115
 Plop Maria 262
 Poenaru Petru 311
 Pogluț Vasile 314
 Pometcu Marcel 69, 71
 Pop Corneli 73
 Pop Iftene 305
 Popa Alexandru „Țanu” 124
 Popa (director) 271
 Popa Ilie 368
 Popa Ioan T. „Tetea” 114
 Popa Ion (locotenent) 240
 Popa (maior) 424
 Popa Mihai 204
 Popa Octavian „Tavi” 356-357, 364
 Popescu 421
 Popescu Ecaterina (Catrinel) 327-328
 Popescu Ioan Paul 243-245, 273, 284, 293, 295-298, 302-303
 Popescu Mihai 383-384
 Popescu Neveanu Paul 298
 Popescu Petre 304
 Popescu (procuror militar) 280
 Popescu Sebastian 182
 Popescu Stan M. (Găină Ovidiu) 346
 Popescu Toma 158-159
 Popescu Traian 364
 Popescu Tudor 57, 363
 Popigg Adalbert 329
 Popovici Cornel 67
 Popovici Gheorghe 183
 Popovici Vasile 142
 Popșor Alexandru 68
 Predescu Titică 82
 Prezaru Teodor 154
 Pricop Dragoș 285

Procopovici Virgil 361
 Prună Liviu (căpitan) 289
 Prunescu Tudor 241
 Puiu Aristide 109
 Puiu Ioan 30
 Pușcașu Mihai 103, 133
 Pușchiță Ion 184
 Pușchiță Petre „Mutașcu” 183-184
 Pușchiță Petru „Liber” 182

Q

Quinet Edgar 386, 412

R

Radu Dan 329
 Radu (soldat în trupele de Securitate) 154
 Ranca 363
 Rață-Tarcisiu Ion 24
 Rădescu [Nicolae] 310
 Răducanu Ion N. 414
 Rădulescu Florian 388-389, 395
 Răduță Gheorghe 249
 Răileanu Constantin 391
 Regele Ferdinand 119
 Regele Mihai I 120, 310, 325, 342, 348, 400, 408
 Remus Leonida 327
 Rinan 395
 Ripan Raluca 209
 Rociu Octavian 267, 269
 Rodas Constantin 76-77
 Roman Maria P. 413
 Românu Petru „Budui” sau „Budu” 110, 176-177
 Roske Octavian 34, 81, 107, 151, 183, 241, 278, 331, 349
 Roșca Vlad 304
 Roșet Tudor 163
 Rozei-Rozemberg Aurel 127
 Ruckenstein Israil 121-123, 133-134, 144
 „Rugul Aprins” 57-58, 84, 237
 Rus Ioan 63

S

Saizescu Geo 287
 Saizescu Nicolae „Colin” 287
 Saizescu Ștefan 287
 Samoilă 112
 Sandu Adrian 43, 93, 147, 169, 175, 193, 259, 275
 Sandu Grigore 327

Sasu Victor 37
 Savu (fost coleg de liceu) 50
 Savu Văcu 263
 Sănătescu [Constantin] 310
 Săriu (medic) 240
 Săvulescu 271
 Sârbu Gheorghe „Bogiu” 149
 Sârbu Septimiu 396-397
 Scalețchi Florentin 205
 Scarlat 417
 Schneider 104
 Scripca Dumitru 25
 Scurtu Ioan 192, 304
 Seiwardh László 218
 Seliuc Nicolae 331, 338
 Sepeanu Tudor 75
 Serghie Vasile 239
 Siliște (plutonier) 241
 Sima Horia 67-68, 74-75, 82, 194, 349, 378-379
 Simion Dumitru 69, 71
 Simion Eugen 385
 Simion Gheorghe 246-247
 Simion Marin 422
 Simionescu Ion 48
 Sitaru Valeriu 204
 Sîmtion Ioan (maior/colonel) 292-293
 Slobodă Ion 25, 241
 Smultea Gheorghe 183
 Soare (căpitan) 272-273
 Sopitco Alexandru 238
 Sosinschi Petre 28
 Staicu Dan Constantin 114
 Stalin Iosif Vissarionovici 109, 125, 127, 141, 276, 336-337, 359
 Stamatin Ion 341
 Stambulianu Adrian 27
 Stan Marius 49
 Stanciu Ion 280
 State Aurelian 264-267
 Stănescu Flori 325
 Stănescu Gheorghe 153-156, 159-160
 Stănescu Mircea 82
 Stănescu Teodor 66
 Steinhart Nicolae 397
 Stockel Nicolae 384
 Stoenscu Nicolae (general) 278
 Stoian Ion 105
 Stuparu Laurențiu 332-333
 Suciu (locotenent-major, anchetator) 222
 Szabo Ion 240

Szabó Zóltán 108, 163

Szilagy (milițian) 163

Ș

Șaramet (plutonier) 22

Șerban Gheorghe 138, 161, 356-357

Șerbauer Ioan 180

Șișu Traian 126-127, 140

Șoavă 273

Șomlea (frați) 188

Ștefan (locotenent-major) 394, 415

Ștein Iacob 24

T

Takács Lajos 211

Tămăie (poreclă) 22

Tănase Constantin 240

Tănase Stelian 279, 325, 391

Tănăsescu Nicolae 262

Tătaru (șef de depou) 129

Tătărescu Gheorghe 325

Tectea Florin 240

Teodoreanu Alexandru O. „Păst-torel” 325-326, 390-392, 395

Teodorescu Alexandru 57

Teodorescu Constantin Gh. 106

Teodorescu Marian 385

Teodoru Romică 70, 85

Tibacu Florea 390

Timofte Gheorghe (comandant) 292, 294-295

Tinca Gheorghe 305

Tira T. Avram 191

Tiță Ilie 391

Todea (gardian) 318

Tomașec Petru 368

Tomașec (soția lui Totoescu) 369

Tomuță Octavian 78

[Totoescu] Aurelian 345

[Totoescu] Gheorghe 345

Totoescu Hildegard 348

[Totoescu] Lucreția 345, 348

[Totoescu] Nicolae 345

Totoescu Virgil 138, 345, 357, 361, 367-369, 372-373

Tökes László 219-220

Trașcă Dumitru 264

Trifan Traian 352-354, 361, 363

Tripovici Ioan 187

Trofim zis „Heghemonu” 109

Tudor Elena 172

Tudoran Vasile 25

Tudoraș Radu 314, 319

Tulea Sorin 27

Ț

Țăranu Liviu 147

Țănuț Ion 237

Țărău Virgiliu 84

Țăru Doina 55

Țic Gherasim 397

Țic Nicolae 397

Țifrea Ioan 51

Ținț (poreclă), plutonier 226

Țucă Marin 110, 360

Țurcanu Eugen 67, 71, 73-76, 78-79, 83, 105, 108, 123-125, 332-333

Țușea Petre 368

U

Udrea Ion 193

Ungureanu Alexandru 419

Ungureanu Constantin 398, 402, 405-406, 409

Ungureanu (plutonier-major) 415

Ungureanu Teodor 183

Urdăcan (maior) 424

Urdăreanu Ilie 157

Urdăreanu Gheorghe „Tunariu” 149, 167

Urdăreanu Stana 157, 190

Uță (familie) 170

Uță Ion „Mătușoni” 147, 149-151, 156, 168-170, 179, 183, 194

V

Vaida Mircea 192

Vaida-Voievod Alexandru 192

Vanciu Constantin 343-344, 356

Vanghelie Nicolae (brigadier) 97

Várhegyi Istvan 210, 212

Vasilache Gheorghe 327

Vasile Ene „Becu” 412

Vasile Gheorghe M. 204

Vasile Mara 52

Vasile (țăran) 285

Vasile Victor 412

Vasilescu-Colorado Nicolae 127

Vasilescu Constantin 13, 119,

131, 309, 324, 383, 398

Vasu Mircea 267

Vatamaniuc Gavril 326

Vădan (maior) 424

Vătămanu Alexandru 391-392, 395

Vărteluță Dumitru 181

Velcescu (maior) 312

Venczel Jozsef 213

Vernichescu Aurel 183, 194

Vicoveanca (Sofia) 303

Vinereanu Ion 50

Vintilă Ioan 35

Viorel 423

Viplă (gardian) 389

Vișan Anghel 423

Vișan Ion 413

Vișan Petre 383-385, 396, 411, 421-423

Vișan Vlad 419

Vișovan Aurel 359

Vlas Vasile (căpitan) 279

Voicescu Constantin 85, 379

Voicu Constantin 163

Voicu Ilie (locotenent-major) 302

Voicu (șef de echipă) 126

Voinea Octavian 74, 76

Vomir 189

Vlădescu Mircea „Cocora” 183

Voloșniuc 346

Vorzsak Janos 221

Vuc (Wuc) Liviu Ion (Emilian) 365

W

Worody Emerick 154

Z

Zaharia 247

Zamfir Gheorghe 396

Zamfirescu (căpitan/plutonier) 277

Zamfirescu Constantin 234

Zamfirescu Ilie 159-160

Zamfirescu Lazăr 47

Zărnescu Nicolae 260

Zărnescu Vintilă 238

Zealea Codreanu Cornelius 105, 121, 351, 378-379

Zeller Ludovic 108, 125, 127

Zgâmbău 330

Zgândăr Gheorghiiță 159

Zrinyi Ilona 209

Zubrinschi Pavel 27-28

Index de locuri

A

Aciliu 169
 Adămești 399, 410
 Adjud 119
 Aiud 13, 17, 24, 26-31, 33, 37, 45-50, 52, 58, 60, 66-69, 73-75, 77-78, 82-88, 103, 105-107, 109-116, 121-123, 125, 127, 131, 135-137, 139, 142, 144, 153, 157, 163, 165, 167, 175, 177-178, 180-182, 187, 191-193, 198-199, 203, 205-207, 213, 231, 233-234, 236-241, 246, 252, 262, 264, 266, 273, 278-279, 287, 295-296, 298, 309, 311, 314-315, 320, 322, 324, 331-332, 334, 336, 340-341, 345, 349-354, 356-367, 373-374, 376-379, 386, 389-391, 396-397, 413, 421
 Alba 8, 11, 13-14, 29, 46, 60, 64, 77, 107, 114, 191, 245, 317, 386, 396-397
 Alba Iulia 13, 15-16, 18, 29, 39, 41-43, 60, 62-65, 85, 165, 175, 191, 292, 396
 Alecuș 46
 Alexandria 383-384, 398-400, 405, 410-413, 419, 421-424
 Alsacia 231
 Aluniș 28
 Araci 217
 Arad 29, 106, 108, 191, 232, 347, 358, 389, 413, 418
 Arcești 281
 Ardușat 14
 Argeș 28, 55-56, 82, 125, 165, 206, 262-264, 266, 277, 279
 Arpașu de Jos 267
 Arpașu de Sus 240
 Atârnați 384

Averești 106
 Azuga 178

B

Babadag 138
 Bacău 46, 58, 76, 105, 110, 114, 173, 215, 231, 332, 341, 397, 416,
 Baia de Aramă 148, 158-159
 Baia Mare 20, 24, 356, 375
 Baia Sprie 17, 24, 37, 60, 68-69, 71, 83, 86-87, 105, 108-111, 114, 121-122, 131, 136-138, 142, 147, 160-163, 172, 180, 182, 185, 191, 199, 324, 332-337, 339, 343, 345, 349, 354-361, 363, 373, 379, 397, 421
 Balaciu 84-86
 Balomir 60
 Balș 267, 270, 298, 354
 Balta Brăilei 31, 58, 79, 225, 266, 268-269
 Bardau (?) 334
 Bardizag 107
 Basarab 391, 395
 Basarabia 27-28, 57, 84, 123, 143-144, 187, 193, 237, 284, 333, 347, 354
 Băiculești 266
 Băile Herculane 179
 Bălteni 262
 Bălți 107
 Băneasa 85, 276
 Bărăgan 13, 35, 37, 47, 66, 111, 115, 171, 177, 181, 191, 193, 212, 217, 299, 331,
 Bălca 361
 Bărcea Mare 292
 Bârlad 276, 336
 Bârsești 336
 Bârzava 213

Becicherecu Mare 211
 Becicherecu Mic 104
 Berkenbrück 67
 Berlin 390
 Beștepe 240, 291
 Bicaz 233, 271, 326, 341
 Bihor 46, 358, 384, 401
 Blaj 13, 46, 317
 Bocșa Română 81
 Bogăltin 179
 Bogdănești 352
 Boldești 262
 Borcea (lac) 235
 Borlova 196
 Boroaia 83
 Borzești 252, 350
 Bosanci 59, 331
 Botoșani 8, 30, 37, 59, 81, 91, 93-95, 98-101, 103-104, 107-108, 115-116, 119-122, 131, 134, 136, 139, 142-144, 163, 182, 192, 207, 238, 265, 278, 281, 292, 298, 309, 311, 313-315, 317-319, 324, 326, 328, 332, 343, 347, 363, 365, 386, 389, 414
 Brad 305
 Brașca 332
 Brașov 17-18, 27, 49, 54, 63, 66, 79, 135, 187, 219, 225-226, 240, 262, 302, 333, 352-354, 356, 379, 387, 423
 Bratei 362
 Brăila 28, 31, 35, 38, 62, 67, 238, 245, 248-252, 270-271, 373, 393, 403, 405
 Brăila, județ 36
 Brătești 311
 Brebu Nou 180
 Brno 132
 Broscăuți 241
 Bucecea 311

Buchenwald 67, 346, 349
 Bucium 332
 Bucov 333
 Bucovina 28, 30, 120, 327, 365
 București 15-17, 23, 25, 27-28, 30, 33, 35-36, 41, 53, 55, 57-58, 61, 66-71, 74-75, 78-81, 83-85, 87, 97, 104, 106-107, 110, 115, 119, 121, 126, 132-135, 137, 139, 141-144, 153, 158-160, 173, 178, 189, 203-207, 210-211, 216, 218-219, 225-226, 232, 239, 242-243, 246, 255, 264-266, 268-272, 276, 279-280, 282, 284, 288, 290-291, 297-298, 300, 303-305, 315, 318, 321-322, 325, 334-335, 338-339, 342-343, 348-350, 353, 356-357, 361-362, 364, 367-368, 371, 374, 376-378, 385, 387, 390-392, 396-401, 409-413, 418-419, 421-422
 Budapesta 64, 124, 221
 Buenos Aires 346
 Bufta 67
 Burdujeni 324, 328-329, 338-339, 342
 Butea 320
 Buteni 389
 Buza Osli 154-155
 Buzău 37, 182, 354, 379
 Buziaș 156

C

Cairo 73
 Calafindești 88, 327, 345, 377
 Caliacra 284
 Canalul Dunăre – Marea Neagră 20, 27, 44-45, 48-49, 61, 124-125, 127-128, 137, 139-142, 198-199, 241, 251-254, 326, 334, 357, 364, 367
 Capul Codrului 368
 Capul Midia 43, 48-49, 52, 107, 178, 262, 376, 397
 Caracal 147, 243, 259, 274, 285-286, 297-298
 Caransebeș 17, 24, 75, 123, 150-151, 153, 166-167, 169-172, 177-178, 182, 194, 212, 331, 352, 354
 Carasu 122
 Caraș-Severin 8, 110-111, 145, 147-149, 151, 153, 157, 159,

163, 165, 167, 169, 171-173, 175-176, 178-184, 190, 193, 196, 199, 212, 361, 365
 Careii Mari 231
 Carmen Sylva 238
 Casablanca 364
 Castelu 53, 132
 Cașva 187
 Căvnic 13, 17, 21-22, 24-25, 27, 47, 86, 111, 121, 175, 182, 191, 324, 332, 334-336, 360, 378-379
 Călărași 122, 233, 241, 250-251, 265, 298
 Călinești-Oaș 333
 Călugăreni 121
 Cănicea 190
 Căpâlna 46
 Cătămăraști 134
 Cămpina 173
 Cămpulung [Moldovenesc] 346
 Cămpulung Muscel 262, 278, 391, 399
 Cărligi 231, 233
 Celaru 243
 Cernavodă 48, 248
 Cernăuți 28, 125, 129, 144, 324, 345, 349, 365, 415
 Cernica 107
 Cervenia 407
 Chiojdeanca 385
 Chișinău 27, 57, 289
 Ciceu 215
 Cinte 358
 Cioara 38
 Ciocănești 85
 Ciopleni 333
 Ciorani 362
 Cioroi 267
 Cisnădie 50, 54
 Ciulnița 237
 Ciunga 107
 Cluj (județ) 30, 49, 73, 210, 241, 317
 Cluj-Napoca (oraș) 24, 35-36, 48, 52-54, 57, 60, 62-64, 71-72, 84, 138, 151, 208-214, 217-219, 224, 246, 305, 309, 312, 317, 335, 361-362, 370, 379
 Cluj-tribunal (închisoare) 28, 60, 68, 111, 131, 210, 212-213, 217, 252, 266, 287, 349, 359, 362, 378
 Cocorești 271

Codlea 66, 178, 192, 292, 349, 352, 354, 405
 Coman 263
 Comlăuș 384
 Conop 29
 Constantinești (azi Scornicești) 275, 277, 280
 Constanța 28, 46, 49-50, 61, 107, 109, 125, 127-128, 138, 140, 161, 165, 191, 205-206, 231-236, 238, 246, 251, 337, 365, 373-374, 378, 389, 408, 421-422
 Copou 95, 132, 330-331
 Corabia 271
 Corbii de Jos 138, 161
 Cornățel 43, 49-50, 53, 62
 Cornereva 149, 151-152, 157, 171, 177, 179
 Costâna 331
 Cotul Donului 103, 376
 Cotul Ostriței 347
 Covasna 217, 405
 Craiova 49, 63, 68-69, 75, 110, 137, 147-148, 153, 158-160, 237, 240-241, 243, 245, 248, 263, 271, 275, 278-279, 284, 286-287, 289-291, 300, 331, 337, 356, 396, 407
 Cuciuru Mare 415
 Cuconești Vechi 237
 Cudalbi 367
 Cugir 64
 Culmea 17, 57, 68, 76, 78, 86, 103, 165, 177, 179, 181, 193, 199, 266, 331, 352, 360-361, 365-366, 378

D

Daia 87
 Daicovici Constantin (fost Sacu) 148
 Darabani 363
 Dăeni 216, 240
 Dâmbovița 107, 267, 391
 Dârlos 350
 Dârmoxa 124
 Deda 215
 Dej 24, 28, 71, 76, 110-111, 148, 157, 175, 187, 192, 213, 219, 317, 347
 Deleni 84
 Delta Dunării 34, 114, 215, 217, 225, 353, 367

Deva 13, 15-17, 19, 24, 52, 54,
105, 109, 208, 219, 266-267,
292, 363, 396-397
Dobra Ilia 41
Dobrotești 354
Dofteana 76
Dolj 243, 267, 270, 272, 278
Domașnea 110, 149-150, 152-
-153, 168-169, 171-173, 175-
-176, 181-184
Domnești 264
Dornești 120
Dorobanțu 178
Dorohoi 133, 329
Drăganu 165
Drăgănești 76, 260-262, 270
Drăgășani 119, 281
Drăgoești 391
Dudu 389
Dumbrăveni 169, 171, 173, 347

E

Eforie Nord 373
Eforie Sud 373
Erbiceni 48
Esztergom 212

F

Fădimac 182
Făgăraș (oraș) 74, 143, 231-232,
239, 356
Făgăraș Central (închisoare) 47,
84, 106, 124, 153, 178
Făgăraș Raional (închisoare) 124
Fălticeni 84, 328-329
Fărcașele 237
Fetești 231, 233-234, 241-242,
254-255, 333
Filipești 231
Florești 159
Focșani 107, 114-115, 376
Frasin 74
Frăsinei 262
Fundata 212
Fundeni 366
Furculești 389

G

Galata (închisoare) 76, 135
Galați 28-29, 33, 37, 43, 47,
60-61, 69, 75, 78, 96, 99, 103,
107, 114-115, 121, 153, 163,
178, 182-183, 187, 205, 237-

-239, 249, 251, 254, 262, 265,
267, 278, 317, 332-333, 336,
364-365, 367-368, 373, 378-
-379, 389, 401, 413, 416, 418,
421
Galda de Jos 354, 396
Galda de Sus 65
Galeșu/Coasta Galeș 53, 67, 70,
131-132, 141, 178, 180, 182,
213, 332, 422
Galu 121
Gănești 107
Gărăna 180
Gărbău 73
Gârbova 276
Gârbova de Jos 397
Gârliciu 216
Genova 320
Ghencea 204, 266
Ghenci 231
Georghieni 215
Gherla 13, 17, 24, 28, 30-31, 33-
-35, 38, 58-61, 66-69, 71-79,
81-82, 86, 93, 96-97, 103, 105-
-111, 115, 119, 122-125, 128,
137, 140, 144, 147-148, 157,
160-161, 163, 165, 175-176,
178, 180-182, 185-193, 198-
-199, 208, 210, 212-214, 217-
-218, 221, 224-225, 238, 246,
249, 251, 253-254, 263, 265,
267, 270, 309, 311, 314-318,
320, 324-326, 331-334, 336-
-339, 349, 351-352, 354, 356,
359, 361-365, 374, 377, 383-
-384, 391, 395-397, 401, 405,
413, 418, 420-421
Ghimeș 215
Ghimeș-Palanca 31
Gigurtu 264
Giurgiu 304, 413
Glăvile 245
Godeni 264
Gohor 239
Gorj 110, 241, 347, 360, 396
Grajduri 123
Gratimacea 109
Grădina 216, 239, 266-269
Grădiștea 304
Grămești 234, 376
Grebena 234
Grindu 243, 245
Grozesti 397
Gurba 191

H

Harghita 108, 111, 201, 203, 208,
213, 215, 218-219, 221, 248
Hălăucești 314
Hârja 58
Hârșești 206
Hârșova 234
Henig 386
Hinova 248
Hiroshima 399
Horodnic 327-328
Horodnic de Sus 328
Huedin 30
Hunedoara 54, 305

I

I.L. Caragiale 296
Iablanța 361
Ialomița 8, 66, 84, 229, 231,
238, 247, 249, 333, 396
Iași 47-48, 53, 72, 76, 78, 83,
88, 93, 95-96, 99, 105, 107,
109, 113, 117, 121-125, 128,
131, 134-136, 138-139, 143-
-144, 181, 231, 239, 252, 265,
305, 309, 311, 313-314, 320,
322, 324, 327-328, 330-334,
341-342, 363, 375, 377-378,
416
Idrău 207
Iegheriște 418
Ilfov 67, 85
Insula Mare a Brăilei 216-217,
239, 316
Ionășeni 103
Ionești 110, 360
Ipotești 120
Isaccea 246
Iscani 321
Istanbul 393
Ivești 187
Izvoarele 272

Î

Însurăței 35-38
Întorsura Buzăului 347

J

Jariștea 46
Jilava 8, 13, 17, 19, 24, 27-30,
43, 47-48, 52, 57-61, 66-74,
76-78, 83-86, 88, 97, 103-111,
115-116, 119, 121-126, 131-132,

135-136, 139, 144, 147-148, 153, 157, 160, 165, 172, 173, 175, 179, 182, 187, 191-193, 198-199, 205-207, 213, 218-219, 233-234, 236-241, 245-246, 251-252, 261-267, 278-279, 284, 291, 295, 298, 309, 311, 314, 317-318, 320, 322, 324-328, 331-334, 336-337, 343, 347, 349, 354, 356, 358-366, 373-374, 376-379, 383-384, 386-398, 401-402, 405, 409, 411, 413-416, 418-419
Jupânești 347

K

Karangada 376
Kerson 252
Koblenz 238

L

Lăpușnicul Mare 150
Lăstuni-Dumitrești 182
Lătești III, 177, 191, 213, 331
Leningrad 298
Leorda 136
Letea 123, 404
Livezi 215
Londra 64
Lorena 231
Lotru-Ciungnet 271
Luciu 182
Luciu-Giurgeni/Giurgeni 24, 59, 61, 187, 216-218, 234, 238-239, 243, 259, 262-263, 265-267, 270, 336, 383-384, 389, 398, 401, 405, 408, 411-413, 415-416, 418-421
Lugoj 29, 151, 175, 177-179, 182, 184, 194-195, 332, 389, 397
Lunca Corbului 125
Lunca de Jos III
Luncavița 170, 178, 183
Lupeni 354
Lupșanu 233

M

Maglavit 158
Mala Neagră 151
Malaia 261, 279
Malmaison 66, 74, 79, 82, 265, 349, 392-393, 414
Maramureș 24, 53, 225, 245, 305

Mateești 205
Măgura 403
Măgurele 81
Mălin 185
Mănăstioara 367
Mănăstirea Doamnei 93, 119
Mănicești 55
Mărășești 147, 153
Mărgineni 263, 284, 290-292, 295-296, 298
Măriței 345
Mărtineni 405
Mărunței 259, 262-264, 273
Mândrișca 416
Medgidia 133, 139
Mediaș 40, 349, 351-352
Mehadia 147, 154, 184
Mehedinți 147-148, 153, 158-159, 248, 287
Micești 191
Miercurea Ciuc 157, 203-204, 208, 214, 218-219, 221-223, 226, 327, 347, 413
Mihai Viteazu 66, 337
Mihail Kogălniceanu 249-250
Mihailovo 376
Mihăileni 215, 298
Mihălășeni 81
Ministerul de Interne (închisoare) 13, 15, 49, 55, 70, 192, 219, 392
Mintiu Gherlii 49
Miroslovești 309
Miskolc 232
Mislea 77, 85, 104, 157, 169, 172-174, 327-328, 347
Mitocu Dragomirnei 363
Mogoșești 277, 280-281
Moinești 110
Moscova 242, 261, 273, 302
Munkacs 209
Munții Bucovinei 331
Munții Călimani 331
Munții Cernei 147
Munții Făgăraș 49
Munții Măcinului 405
Munții Țarcului 147
Mureș 68, 73, 187, 205, 212, 248, 314, 332
Mureșeni 314
Muscel 264

N

Nagasaki 399
Nancy 231

Nădejdea 215
Neamț 61, 66-67, 78, 83, 86, 106, 121, 183, 314
Negrești 421
Negru Vodă 390
Nenciulești 399
Nicșeni 292
Niculina 121
Nistru 63, 69, 103, 105, 107-111, 114-115, 163, 165, 175, 177, 180, 182, 185, 191, 199, 234, 335, 354, 356, 358, 360, 363, 373, 397, 421
Nucșoara 263, 279
Nürnberg 132

O

Ocna Mureș 65
Ocnele Mari 48, 58, 75, 81, 85, 104, 238, 240-241, 279, 291
Odessa 231, 278
Odobești 48
Ohaba 13, 36, 41
Olaru 181
Olt 8, 147, 158, 237, 240, 243, 245, 257, 259-260, 262-263, 267, 270, 272-273, 275, 280, 284, 288, 298, 300
Olteni 422
Oltenița 265
Onești 53, 124, 132, 341, 346-347, 350, 366
Onișcani 231
Oprișor 287
Oradea/Oradea Mare 30, 37, 46, 104, 108, 110, 147, 172, 178, 190, 232, 262, 264, 287, 334, 336, 360, 362, 365, 396, 401
Oranki 376
Oravița 166, 170
Orbeasca de Sus / Orbeasca 386
Ormeniș 68
Orșova 234
Orzăști (?) 159
Osica 267, 288
Osica de Jos 288
Osica de Sus 284, 288
Ostrov 24, 29, 43, 59-61, 122, 153, 182, 187, 217-218, 234, 237-240, 259, 262-263, 265, 267, 270, 279, 287, 291, 383-384, 389, 413
Otești 279
Otopeni 276
Ovidiu 127-128, 141, 252-253

P

Panciu 74
 Paris 320
 Pașcani 72, 113
 Pădurea Verde 168, 183-184
 Păltiniș 375
 Pătrăuți 309
 Peninsula (Valea Neagră) 27-28, 43, 45-48, 61, 70, 77, 83-84, 88, 106-107, 119, 122, 124-127, 131, 140-141, 148, 165, 175, 178-180, 182, 190, 249, 251-252, 278, 332, 334, 342, 350, 376-377, 422
 Periam 281
 Perieți 158
 Perii Broșteni 388
 Periprava 17, 68-69, 86, 93, 97, 99, 103, 112, 114-115, 121, 163, 177, 179, 181-182, 193, 198-199, 208, 213, 215-217, 234, 237, 243, 245-247, 265-267, 270, 272, 314, 320, 331-332, 336, 345, 351-353, 361, 364-368, 378-379, 397-398, 401, 408, 413, 416
 Petricani 78, 183
 Petroșani 19, 219
 Petru Vodă 86, 238
 Piatra Frecăței 269
 Piatra Neamț 67, 121, 173, 346-347
 Pietrele Albe 150, 167, 169
 Pipera 395
 Pitești 13, 17, 20, 22, 24, 28, 46, 48, 50, 58, 60, 66-78, 81-85, 88-89, 106-107, 110-111, 122-125, 191-192, 213, 236, 246, 252, 259, 261-266, 269, 271-273, 275-280, 282, 317, 332-333, 339, 345, 348, 351, 354, 359, 364-365, 368, 374-375, 377-378, 391, 406, 408, 413
 Pleșoiu 281-282
 Ploiești 37, 44, 54, 77, 105, 178, 333, 379, 385, 398, 400, 403
 Plopii Slăvițești 398
 Plugova 184
 Poarta Albă 45-46, 48, 52, 57, 67, 70, 77, 84, 88, 107, 119, 125-126, 131, 137, 139-140, 148, 165, 178-180, 182, 190, 241, 291-292, 320, 324, 334, 337, 362, 367, 376-377, 422

Poiana 194
 Poiana Teiului 86
 Pomârla 30
 Popânzălești 272
 Popești-Leordeni 352
 Poroschia 398, 410
 Potcoava 276
 Potsdam 326
 Praga 305, 369-370
 Prahova 37, 76, 85, 109, 178, 237, 262, 320, 333, 362, 385, 403, 410
 Predeal 325
 Prundul Bărgăului 187
 Purani (?) 422

R

Racovița 52, 261
 Radu Vodă 413
 Rahova 66-67, 69, 125, 191, 203, 205, 352, 386, 392, 398, 400, 411-412
 Răchitoasa 121
 Rădăuți 120, 207, 313-314, 322, 327, 330, 366, 368-369
 Rășinari 292
 Războieni (Alba) 48
 Războieni (Iași) 125
 Râmniceni 354
 Râmnicu Sărat 30-31, 73-74, 182, 349, 379, 386, 389-390
 Râmnicu Vâlcea 278
 Râpa Galbenă 61
 Râul Alb 267
 Reșița 192
 Rogojești 365
 Roma 244
 Roman 61, 83, 347
 Rostock 346
 Roșiori 410-422
 Rubla 13, 35-37, 47, 212, 393
 Rus 305
 Rusca 150-152, 173, 178
 Ruși Munți 332

S

Sacu 148
 Sadova Noua 149
 Salcia 13, 43, 48, 58, 97, 182, 208, 210, 213, 216-217, 219, 231, 234, 237-241, 243, 265-267, 269-270, 314, 317, 336, 398, 401, 403, 405-409, 416, 418, 421

Saligny 126
 Salva 326
 Sat Mamaia 45
 Satu Mare 13, 24, 26, 61, 136, 182, 217, 231, 333, 357, 359-360, 418
 Satu Nou 106
 Sălaj 359
 Săliște 17, 53
 Sărmășag 359
 Săncrăieni-Ciuc 208, 214-215, 218
 Sângerei 354
 Sânmartin 248
 Scăiuș 111
 Scornicești 275-277, 280-281
 Scorțeni 332
 Sebeș 17, 39, 54, 60, 65, 276
 Sevastopol 264-265
 Severin 147, 248
 Sfântu Gheorghe 183, 222
 Siberia 215, 253
 Sibiu 17-18, 39-40, 43, 49-55, 57, 60, 77-78, 110, 169, 178, 180, 261, 267, 292, 350, 352, 362, 365, 378
 Siculeni 203
 Sighetu Marmăției 24, 27, 108, 198, 213, 225, 325, 414
 Sighișoara 345, 347-352, 369
 Siliște-Gumești 242
 Simeria 16, 19
 Sinaia 37, 320, 397
 Siret 345, 365, 367-369
 Siutghiol 45
 Slatina 240, 243, 260, 262, 270-271, 275, 281-282, 284, 299-301
 Slatina-Timiș 180
 Slobozia 76, 243, 248, 255, 379
 Soarș 187
 Socariciu 241
 Solca 346
 Someș 31
 Soroca 123
 Soroștin 110
 Stălinești 96
 Stâncești 120, 131, 133-134, 142
 Stoenеști 216-218, 231, 239-240, 243, 247, 266, 278, 309, 316-317, 410
 Stoenеști 85
 Straja 366
 Strâmba 243, 247, 411, 420-421
 Stroești 327, 332

- Stupea 378
 Stutca 339
 Suceava 8, 44, 59, 68, 72, 74,
 83-84, 86, 88, 98-99, 103-106,
 108, 116, 118-125, 133, 142,
 144, 185, 234, 241, 298, 307,
 309-311, 313-314, 318, 321-
 -322, 324, 326-332, 338-342,
 344-346, 356-357, 361, 363,
 365-366, 371, 374-375, 377-
 -378
 Sucevița 326
 Suhaia 389
- Ș**
- Șoimuș 73
 Ștorobăneasa 383
 Șumuleu Ciuc 213
- T**
- Târgșor 43-45, 52, 59, 70, 75,
 77, 103-106, 110, 114, 116, 169,
 172-173, 291, 351
 Târgu Jiu 158, 395
 Târgu Mureș 205, 212, 218, 222,
 224, 226, 333
 Târgu Neamț 314, 346
 Târgu Ocna 67, 71, 75, 85, 110,
 354, 356, 364, 413
 Târgu Trotuș 110
 Tecuci 124, 291, 336
 Teheran 364
 Teiuș 20, 114, 280
 Teleorman 8, 85, 242, 354, 374,
 381, 383-384, 386, 388-389,
 391, 398-399, 405, 407-408,
 410-411, 413, 418, 422, 424
 Teliuc 41
 Terebești 61
 Teregova 147-148, 153, 156, 163,
 165-167, 169, 175, 182-183,
 190, 193, 195, 197
 Tilișca 261
 Timiș 24, 104, 150, 182-183, 211,
 340
 Timișoara 24, 28, 53, 64, 68,
 75, 104, 106, 110, 120, 129,
 144, 147, 154, 157-158, 160,
 165, 168-169, 172-173, 175-
 -176, 178, 180-184, 189-191,
- 193, 198-199, 211-212, 239,
 267, 270, 281, 361, 365, 376,
 413, 420-421, 424
 Tipilești 47
 Tiraspol 231
 Titu 374, 391, 412
 Toboliu 358
 Tolvadia 24
 Topalu 232
 Toplița 215
 Torna Györgi 232
 Tortoman 238
 Transnistria 45, 310
 Trușești 103-104, 107-108, 115,
 265
 Tulcea 96-97, 133, 215, 217-218,
 240, 246, 260, 291, 368, 398,
 403-404
 Tulgheș 221
 Turda 48, 241
 Turnu Măgurele 398, 402, 408,
 418, 422
 Tușnad 346
- Ț**
- Țândărei 249-250, 255, 421
 Țibănești 373
 Țigănești 383
- U**
- Uidești 339
 Uioara de Sus 65
 Ulmi 252
 Ungheni 232
 Ungureni 238
 Unirea 241
 Uranus 43, 52, 55, 67, 70, 191,
 265, 267, 349, 387, 393, 398,
 400-401
 Urechești 241
- V**
- Vadu Oii 398, 408
 Valea Bistriței 347
 Valea Călmățui 67
 Valea Călugărească 109
 Valea Dosului 77
 Valea lu' Ban 149
 Valea Roșie 412
 Valea Roșului 179
- Valea Trotușului 346
 Valea Zărnii 194
 Vasile Roaită 105
 Vaslui 136, 320, 352, 366
 Vatra Dornei 100-101
 Văcărești 29-30, 59, 67, 73-75,
 77-78, 85-86, 104, 107-108,
 110-111, 121, 125, 136, 187,
 236, 240-241, 264, 278-279,
 291, 295, 314, 324, 332, 341,
 349, 354, 356, 362, 364-365,
 386, 391, 397-398, 409, 413-
 -414, 418
 Vădeni 396
 Vălenii de Munte 305
 Văliug 150
 Vâlcea 205, 245, 261, 271, 278,
 391,
 Vânători 121
 Vârciorova 183, 193-194, 199
 Vârfu Câmpului 281
 Verendin 150, 153-154, 166-167
 Verești 99, 327
 Verguleasa 273
 Videle 388, 410
 Viena 67
 Viile 217
 Vișoara 374, 389
 Vișeu 326
 Viziru 35-36
 Vlădeni 238
 Voievoda 398
 Voinești 123
 Vorkuta 265, 377
 Vorniceni 116
 Vrancea 46, 48, 74, 114, 182,
 336
 Vurpăr 378
- W**
- Washington 288
- Y**
- Yalta 326, 364
- Z**
- Zărvești 199
 Zorlențu Mare 365

Al patrulea volum al seriei *Experiențe carcerale în România comunistă* cuprinde 26 de interviuri cu foști deținuți din județele Alba, Botoșani, Caraș-Severin, Harghita, Ialomița, Olt, Suceava și Teleorman. Selecția acestora reflectă diversitatea în ceea ce privește etnia, studiile și apartenența politică înainte de arestare, iar mărturiile lor oferă o imagine elocventă a sistemului opresiv din zonele respective. De la mină la Canal, de la evadări la execuții, de la metodele standard de anchetă la „reeducare”, de la spectacolul proceselor la rezistența armată din munți, de la înfometare la adeviziuni silite, interviurile reflectă mecanismele sistemului penitenciar comunist, precum și formele de rezistență și protest față de abuzurile statului comunist.

www.crimelecomunismului.ro

EDITURA POLIROM

ISBN I-VI 978-973-46-0930-7
ISBN 978-973-46-1698-5

www.polirom.ro